Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 878
Duminică 3 Octom. 1937

Prețul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

O întâlnire ciudată

Intr'o lumină lâncedă și albă
Câmpia s'așternea, oprită 'n zare
De niște dealuri galbene de lut.
Pustii erau acele sterpe locuri,
Și drumul se pierdea prin ierburi mari,
Prin brusturi, cucută și ciumăfaie.
Din loc în loc movile de moluz
Mai dovedeau c'aici odinioară
Fusese așezare omenească.
Dar cine știe ce prăpăd venise,
Ce molimi și cutremure cumplite,
Și-acum urgia lor nu mai lăsase
Decât doar buruieni otrăvicioase
Și oțetari adunători de muște.

Tot căutându-mi printre ierburi drumul,
Grăbit să ies din acel trist ținut,
M'oprii ca să mă uit o clipă'n zare
Doar voiu putea vedea vre-un pământean
Să-l rog, să-mi spun'o vorbă de 'ndrumare.
Zării atunci ieșind de dup'un dâmb,
Departe, un drumeț. Venea spre mine
Mergând plecat, cu pas mărunt și strâmb.
Ce soiu ciudat de om mi se păru
Când începui să-l deslușesc mai bine!
Era'mbrăcat într'o hlamidă albă;
Desculț, cu capul gol, pleșuv la tâmple,
N'avea nici băț, nici sac, doar subțioară
Ceva, ca o cutie de vioară.
Dar ceiace oprea mai mult privirea
Erau, pe umeri, două mari aripi
Care-atârnau, albastre și murdare.
Ce căutau aceste-aripi celeste
Pe umerii drumețului ciudat,
Nu pricepeam. Intreaga'nfățișare
Imi evoca poznașa arătare
A unui heruvim de bal mascat.

Multe întrebări nu se 'mbulzeau în minte.
Să fie vreun hagiu la locuri sfinte?
Vreun saltimbanc, ghiduș la iarmaroc?
Ori poate - un lăutar fără noroc?
Dar toate-aceste ipostase rostul
Aripelor nu-l lămureau deloc.
O bănuială încă rămânea,
Dar mă feream eu singur să mi-o spun,
Atât de nefirească îmi părea

Mergând mereu cu ochii în pământ,
Drumețul meu nu mă văzuse încă,
Acum, ajuns la câțiva pași de mine,
Iși ridică privirile, și-atunci,
Infiorat ca de-o rușine mare,
Iși duse iute mânile la umeri
C'un gest de spaimă și de apărare,
Scăpându-și jos cutia de vioară.
Și care-mi fu mirarea când văzui
Că-și răsucește - aripele cu mâna
Și le desprinde parcă din șuruburi,
Apoi, luând și deschizând cutia,
Le'ngrămădește repede 'năuntru,
Zâmbindu-mi încurcat și umilit.
(Avea o față spână și zbârcită,
O față de copil îmbătrânit,
Cu ochi lucioși și reci de smalț albastru

Văzând că din pricina mea e toată
Această transformare prea ciudată,
C'o mlădiere cât mai cuvioasă
In glasu-mi, îi spusei că o aripă
Nu mi se pare parte rușinoasă.
El mă privi ne'ncrezător o clipă,
Apoi, ghicindu-mi gândurile-ascunse,
Domol și fără 'nconjur îmi răspunse:
„Da, sînt așa cum nu-ți vine să crezi,
Sânt înger..." Glasul lui, rostind acestea,
Scăzu sfios, iar ochii lui albaștri
Privirǎ fără voie într'o parte.
Eu mă grăbii să-i spun că, după mine,
Să fii un înger nu-i nicio rușine.
Și el vorbi în tihnă mai departe:

„Sânt grele vremuri astăzi pentru îngeri!
Și totuș tagma noastră altădată
Era binevenită pe pământ.
Nădăjduiam că voiu putea în voie
Să-mi port aripile prin lumea voastră.
Dar oamenii de astăzi nu mai cred
Decât în grelele aripi de fier
Pe care și le făuresc ei singuri.
Privint cu ironie și cu milă,
Mi-am retezat aripele, și-acum
Le-ascund când întâlnesc un om în drum.
Abia prin locuri goale și ferite
(Căci tot mai mult din calea voastră fug)
Mai îndrăznesc să mi le prind pe umeri,
Inșurubându-le cu meșteșug".

Il întrebai atunci din ce pricină
Iși părăsise țara lui divină.
El nu-mi răspunse 'ndată la'ntrebare,
Apoi rosti cu vocea-i ostenită:

„Ciudată fire pământeană, care
Cu mărginită minte e menită
Să cugete mereu nemărginirea!
Când credeți că gândiți întreaga lume
Gândiți doar gândul vostru despre lume.
Umanizați comod dumnezeirea,
Iar neamul vostru-a fost întotdeauna
Flămând de născociri copilărești.
Cum aș putea cu vorbe pământene
Să povestesc despre 'ntâmplări cerești?
Numai minciuni s'au spus pe seama noastră;
Dar dintre toate cea mai îndrăzneață
E-aceia a lui Swedenborg când zice
Că îngerii s'aleg tot dintre oameni.
Absurdă îngâmfare omenească!
Ființa noastră e din altă plasmă
Decât făptura voastră pământească!
Imprumutăm adesea chip de om
Căci altfel n'ați putea să ne pricepeți
Când vă aducem vreo înaltă veste;
Dar cum sântem într'adevăr la față
Nu este dat nici unui om să știe...
Prea multe'ntrebi. Atât doar pot să-ți spun:
De mari porunci silit să mă supun
Câtăva vreme soartei pământene,
Mâhnit m'am despărțit de lumea mea,
Căci viața printre oameni pentru îngeri
Inseamnă o pedeapsă foarte grea.
Aici m'au năpădit aceleași griji
Și-aceleași spaime care vă'mpresoară,
Nemernicia unui trup vremelnic
Și dureroasa timpului ocară.
Cum noi nu știm ce'nseamnă veșnicie,
Abia trăind acuma pe pământ
Am dat de rostu-acestui gol cuvânt
Pe care oamenii atât de des
Il spun în rugăciuni și 'n poezie
Și care n'are niciun înțeles
In fărătimpul existenței noastre
Și iat'acum, cumplită umilire,
Eu, duh al tinereților albastre,
Mă văd îmbătrânind în nemurire,
Și'n trupul meu simt spaima de-a fi veșnic.
Ce chin mai groaznic oare poate fi
Decât o nesfârșită 'mbătrânire?
Să simți că mori, fără să poți muri!"

Cu omeneasca-mi curiozitate
Aș mai fi vrut să știu ce mari păcate
Putuse săvârși cereasca-i fire
Pentru-o atât de crudă ispășire.
Dar, făr' a zăbovi mai mult cu mine
Bătrânul înger scoase din cutie
Aripele, le'nșurubă în umeri,
Și 'nfășurându-se'n hlamida lui,
Porni grăbit deadreptul pe câmpie,
Prin bălării, spre zările gălbui.

AL. PHILIPPIDE

Actualități științifice

[L]umina roșie contra mu[ș]telor

Camera de agricultură din Danemarca a emis o circulară către toți fermierii din această țară, invitându-i să suspende în grajdurile lor lămpi roșii cu incandescență, de felul celor folosite în camera obscură a fotografilor.

Această măsură este justificată de faptul că, prin numeroase experiențe, s'a dovedit că lumina roșie, exercitând un efect narcotizant asupra muștelor, permite vacilor și cailor din grajdurile astfel luminate să scape de tortura acestor insecte supărătoare.

Țăranii întrebuințau până acum, în acest scop, mai mult lumina albastră. Experiențele însă au arătat că razele roșii sunt mult mai eficace.

250.000 imagini pe secundă...

...pot fi înregistrate pe un film cu ajutorul nouei camere fotografice, realizată de curând de un inventator german.

Grație acestui dispozitiv denumit „lupa timpului" avem posibilitatea de a fixa etapele continue ale unor fenomene, care se desfășoară într'un ritm prea repede, pentru a fi perceptibil cu ochiul liber. Așa, de pildă, efectele de străpungere și percursiune ale unui proectil, în cursa lui fulgerătoare pot fi urmărite cu ușurință și în toată amănuntele pe un film fotografic.

Procedeul este susceptibil de multiple aplicații practice.

Noua invențiune ne permite să examinăm în mod aprofundat procesul, prin care un proectil, izbindu-se de un blindaj rezistent, se preface în țăndări ce dispar în toate direcțiunile.

Se deschid astfel perspective interesante aplicațiilor industriale, în special în domeniul construcției vehiculelor.

Examenul materialelor prin magnetism

Construcțiile moderne impun exigențe din ce în ce mai severe materialelor întrebuințate. Din această cauză, cercetarea diferitelor defecte posibile ale materialelor a devenit astăzi o necesitate practică.

Analiza sudurilor la construcțiile metalice se face, în general, prin razele Roentgen, care revelează diferitele întreruperi și rupturi interne în structura materialelor. Examenul radiografic nu este însă suficient în toate cazurile. El nu poate fi aplicat în special acolo unde există spărturi foarte mici, și puncte de sudură inaccesibile.

Pentru a înlătura acest neajuns, s'a recurs la următorul procedeu: Punctele, ce urmează să fie supuse analizei, sunt udate cu un lichid cuprinzând pilitură fină de fier și apoi magnetizate. Toate discontinuitățile din sânul materiei — oricât de mici — întrerupând liniile de forță magnetice, determină formarea unor poli secundari, care exercită asupra pojghiței de fier o acțiune mai intensă decât restul corpului examinat. Se formează astfel o serie de lacune izolate în această pojghiță, care prin prezența lor ne indică imediat punctele unde există defecte în massa materiei.

Transmisiunea energiei prin T. F. F.

Această problemă, care preocupa în ultimii ani pe celebrul inventator Marconi, pare să fi fost rezolvată de curând — cel puțin în principiu — de către medicul vienez doctorul L. H. Stiböck.

Savantul austriac, împreună cu un colaborator al său, a realizat un emițător cu o putință de 200 de wați, care radiază unde electrice ultra-scurte, de 30-80 de cm. lungime. Cu ajutorul acestui dispozitiv, conceput după un proect propriu, se poate ilumina o lampă electrică cu incandescență, prevăzută cu o antenă receptoare și instalată în câmpul magnetic al emițătorului.

E drept că deocamdată distanța între emițător și lampă n'a depășit 2-3 metri. Principalul este însă că s'a făcut primul pas într'un domeniu atât de important și cu vaste perspective.

Anghinarea alcoolică

In urma recentelor cercetări făcute în Statele Unite și în Anglia, s'a descoperit că bine cunoscuta legumă anghinarea, constitue nu numai un aliment, ci și un interesant material prim pentru fabricarea alcoolului. In urma acestei constatări, s'au cultivat terenuri cu anghinare în ținutul Kansas din America de Nord. Recolta unui teren de 4000 de metri pătrați furnizează în mijlociu aproape 1000 de litri de alcool. Producția e folosită în cea mai mare parte ca un combustibil pentru automobile.

Ing. I. S.

Cine că[l]ătorește
Citește

Cronica șahului

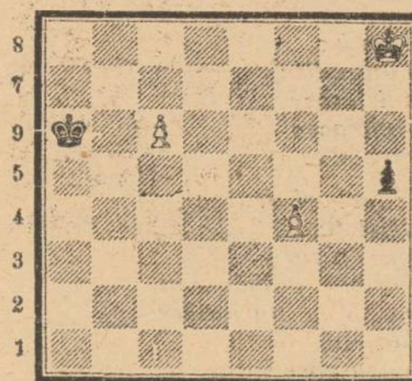
Richard Reti

Anul acesta în luna Iunie s'au împlinit opt ani dela moartea lui Richard Reti, care era un adevărat geniu al jocului de șah, fiind cel mai proeminent reprezentant al școlii neoromantice. Ideile elaborate de Brayer, mort și el în ajunul marelui războ[i], care a elaborat sistemul atât de profund și au fost analizate și puse în practică de Reti, complicat denumit după numele său de „sistemul Reti".

Reti ne-a lăsat partide excelent jucate, în care geniul său inventiv îl întâlnești la fiecare pas. Studiile sale sînt lucrări cu adevărat nemuritoare. Cartea sa *„Die neuen Ideen im Scach"*, am putea spune că e catechismul șahului hypermodern.

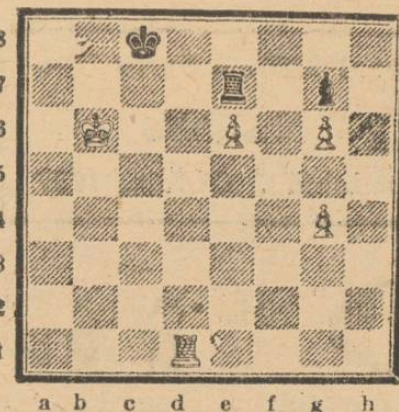
In scurta sa viață — căci a murit tânăr, în vârstă de 40 ani — a participat la nu mai puțin de 56 de turneuri internaționale, începând dela 1908 până la 1929. In cele mai multe a ocupat primele locuri, fiin dcunoscut ca unul din cei mai puternici jucători. Maeștrii renumiți ca dr. Lasker, Capablanca, dr. Alehin, Nimzovici, dr. Euwe au fost de multe ori victimele lui.

Kagan's Neuste Schachnachricten" 1921

Alb joacă și face remiză

„Narodny Listy 21929

Alb joacă și câștigă

Turneul internațional din New-York 1924

Premiul I de frumusețe

Deschiderea Reti

R. Reti — E. Bogoliubow

1. Cgl—f3, d7—d5; 2. c2—c4, e7—e6; 3. g2—g3, Cg8—f6, 4. Nfl—g2, Nf8—d6; 5. 0—0, 0—0; 6. b2—b3. Tf8—e8; 7. Ncl—b2, caracteristică sistemului Reti. Ea e respin-Cb8—d7; 8. d2—d4 (Mutarea aceasta este gerea pozițională clară a lui 2...., e6. Negru nu mai găsește o posibilitate eficace să-și dezvolte Nebunul Damei) c7—c6; 9. Cbl—d2, Cf6—e4; 10. Cd2×e4, d5×e4; 11. Cf3—e5! (Și acum apărarea pionului avansat va fi foarte grea) f7—f5; 12. f2—f3! (Acum vedem ce profund este sistemul lui Reti!) e4×f3; 13. Ng2×f3! Dd8—c7; 14. Ce5×d7, Nc8×d7; 15. e2—e4! (Ce ar zice strămoșii noștri văzând jucându-se acest pion la mutarea 15-a?) e6—e5; 16. c4—c5, Nd6—f8; 17. Ddl-c2!, e5×d4; 18. e4×f5!. Ta8—d8; 19. Nf8—h5!, Te8—e5; 20. Nb2×d4, te5×f5; 21. Tfl×f5, Nd7×f5; 22. Dc2×f5, Td8×d4; 23. Tal—fl!, Td4—d8; 24. Nh5—f7+, Rg8—h8; 25. Nf7—e8! O strălucită încheere. O partidă pur pozițională care caracterizează foarte bine sistemul lui Reti.

Apărarea Caro-Kann

Viena 1910

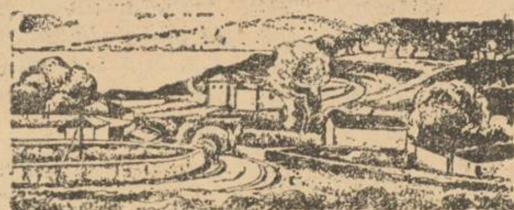
R. Reti — Dr. Tartakower

1. e4, c6; 2. d4, d5; 3. Cc3, d×e4; 4. C×e4, Cf6; 5. Dd3, e5; 6. d×e5, Da5+; 7. Nd2, D×e5; 8. 0—0, C×e4? 9. Dd8+!!, R×d8; 10. Ng5+, +Rc7; 11. Nd8 mat. Scurt și cuprinzător!

Soluțiile studiilor: 1. Rg7!, h4; (1... Rb6, 2. Rf6, h4; 3. Re5 etc.) 2. Rf6, h3 3. Re6!, h2; 4. c7! remiză.

1. Td6, Tc7; 2. Rb5, Ta7; 3. Rc5, Ta5+; 4. Rb4, Ta7; 5. Rb5, Tc7; 6. Nb6, Te7; 7. Rc5, Ta7; 8. Td4!, Ta5+; 9. Rc6, Ta6+; 10. Rd5, Ta5+; 11. Re4, Ta6; 12. Re5, Ta5+; 13. Rf4, Ta7; 14. Td5, Tb7; 15. Re5, Ta7, 16. Rd6, Rd8; 17. Rc6+, Re8; 18. Td7 și câștigă.

AUREL LERNOVICI

Cronica modei

Intâlnim pretutindeni o rubrică a Modei și reproduceri de modele din felurite reviste și jurnale de modă. Nu putem însă desluși nicăieri în ce anume consistă caracterele modei actuale. Aceasta pentru că istoria stilului modei, în toamna aceasta, trece printr'un moment ciudat, un moment de subtilitate care este unic în desfășurarea sa. Nu vom întâlni nicăiri schimbări „drastice" în silueta la modă, prea puține capricii aiuristice. Modelele noi în schimb sunt o desvoltare a modei din ultimele luni și cer atenție deosebită pentru detalii. Creatorii modei din anul trecut adoptaseră creațiile ce „bat la ochi", ba chiar „sar în ochi"; de alt fel acestea nu erau decât imitații ale modei de anul trecut. Silueta de pe atunci era toată în curbe prea grațioase și dulcege. Idealul la modă era o femeie mlădioasă, ca o salcie plângătoare, dar care să scoată în evidență o statură înaltă.

Pretențiile modei din 1937 sunt:

Accentuarea bustului mai ales printr'un corselet cu centură.

Plinul să apară mai ales la spate.

Jachetele lungi și ajustate.

Femeia să aibă ceva cavaleresc în înfățișare.

În genere bogăție în garnitura rochiei, cu pasmanterie, broderie aplicată, benzi etc. Aci e și influența retrospectivă a Incoronării și imitații din secolul al XIX-lea.

Haina, mantoul să fie tăiat în linii lungi, cu buzunare mari și bine așezate în raport cu tăietura. Pentru oraș predomină două modele. Un model „princesse" ca anul trecut, dar cu un guler de blană mult mai complicat prins la mijloc, dar lăsat să atârne liber pe haină. Celalt model, mai potrivit pentru femeile nalte, ajustat în față, liber în spate. Materialul cel mai distins pare a fi o „duvetine" foarte netedă sămănând a piele de antilopă.

Haina obișnuită poate să se inspire din ambele aceste modele, cel al doilea fiind mai aproape de moda actuală cu spatele plin și sub formă de pliwatteau.

Pentru mașină și călătorie la țară stofa cea mai la modă pare a fi postavul analog cu acel al pledurilor ecossez în culorii vii, lung până jos, cu guler tăiat dintr'o blană întreagă.

De altfel vărgat, plin și moale par a fi calitățile cerute de modă anul acesta mantourilor sport. Culorile stofelor bărbătești sunt foarte mult întrebuințate. De pildă un maron ca al pielei tăbăcite cu o vestă verde sau bleu pastel, sau și mantoul și vesta în aceiași culoare, de obiceiu închise, fie albastre sau verzi, gri pastel, etc.

Blănuri: foate la modă gri sau marron.

Totuși blana neagră rămâne cea mai elegantă, „smart". — Haine întregi din piele de mânz și pentru seară haine de ermin sau miel ras, în colorit sable, precum și toate varietățile de vulpe. Pentru cursele de peste zi maimuța astrahan persian, sconk (ce a revenit la modă) și orice bună imitație potrivită cu punga fiecăruia.

Pentru rochia de toate zilele sunt stofe de lână ușoare, moi și calde. Culorile pastel au revenit la modă. Stofele vărgate se poartă cu dungile verticale imitându-se rochia de mireasă a Ducesei de Windsor.

[BEA]TRIX

Dialog asupra iubirii

de **Napoleon Bonaparte**

Un „Dialog asupra iubirii" semnat de Bonaparte, iată ceva într'adevăr surprinzător. Și totuși, există. El a fost scris la vârsta de 22 ani. Era locotenent în regimentul „La Fère" din Valencia și împreună cu Alexandre des Mazis, unul din camarazii lui cei mai apropiați, a avut dese discuții în jurul subiectului: IUBIRII.

Excelenta revistă lunară

MAGAZINUL

pe Septembrie, publică acest articol, ce interesează deopotrivă pe toți cititorii ei.

In acelaș număr, sute de fotografii și ilustrațiuni, articole de literatură, artă, teatru, humor, jocuri, etc. etc.

Prețul 25 Lei

Mai adânc...

Domnul F. Aderca a atins, într'un foileton din „Adevĕrul" politic (24 Sept. 1937), o problemă dintre cele mai actuale şi a început a bănui în sfârşit adevărata semnificaţie a operei marelui nostru scriitor M. Sadoveanu.

De la primele sale povestiri s'a simţit totuşi acel „fluture mistic", „sufletul cu atât de caracteristice elemente de viziune universală", pe care abia după ultimele din cele peste şaptezeci de volume scrise începe a-l întrezări.

Autorul foiletonului pomeneşte de „Crâşma lui Moş Precu", din care, zice d-sa, nu ar fi crezut că s'ar fi putut ivi „o descătuşare" ca aceia de care dă dovadă marele scriitor în operele sale din ultimele decenii. Totuşi acea povestire, despre care critica intelectualilor din acele vremuri a scris că este o grosolănie brutală şi de un orb materialism, este opera în care e strâns şi credincios răsfrântă personalitatea şi concepţia integrală a lui Mihail Sadoveanu din întreaga sa viaţă şi operă. Crâşma lui Moş Precu este una din paginile cele mai pline de sevă şi mai frematătoare de viaţă ţărănească ce s'au scris vreodată în literatura noastră. Ea a fost ca o izbucnire de soare de primăvară care a orbit pe toţi cei închişi în orizontul strâmt şi uscat al intelectualismului nostru orăşănesc. Nu este oare caracteristic că G. Ibrăileanu, unul din criticii noştri cei mai subtili, lucra numai noaptea la lumina lămpilor de petrol, dormind ziua când străluceà lumina dumnezeiască a soarelui?! Ce se cunoştea din viaţa ţăranului nostru îngropat în izolarea şi depărtarea satelor noastre? Începuse de sigur folklorismul, care încerca să însemne lucrurile rămase dintr'un trecut îndepărtat. După exotismul şi pitorescul cântat de Alecsandri în poezia populară pe care îndrăznise să o corijeze, şi care dăduse naştere unor ţărani de carnaval, naivi şi artificiali, au început încercările de a fixa, fără a „broda" şi a schimba nimic din zicerile, basmele şi cântecele populare. Moş Creangă a fost de sigur creatorul adevăratei literaturi ţărăneşti vii, în care se simţea mimica, intonaţia, cursul povestirii din gura povestitorului, ritmul vieţii ţărăneşti cu tot mustul şi savoarea ei; dar Creangă a fost el însuşi un ţăran

MIHAIL SADOVEANU

de geniu, care şi-a avut poezia şi arta lui proprie. Aceasta i-a îngăduit să fie adevăratul transpunător al folklorului, spre deosebire de toţi ceilalţi, care s'au străduit să şteargă pe hârtii basmul aşa cum curgea din gura povestitorului, dar n'au izbutit să ne redea decât o plantă uscată şi fără sevă dintr'un erbar. S'a întâmplat apoi cu literatura folkloristică ceia ce s'a întâmplat cu costumul ţărănesc, care, scos din cadrul în care s'a născut, purtat pe la balurile de recepţie pentru străini, fixat în afişele turismului şi reclamele de la vitrine, devine ceva anacronic şi mort, iar străinii se miră de ce „ne travestim" astfel ca la balurile costumate! Cum a scris foarte just şi adânc profesorul N. Iorga, el nu-şi are rostul şi frumuseţa decât în regiunea în care a fost creiat, pentru a răspunde nevoilor muncii şi a pământului, pentrucă a fost găsit cel mai practic pentru ploaie şi zăpadă şi se poate face de mâna ţărancii, cu mijloacele care-i stau la îndemână.

Ceiace ne lipsea era un scriitor, un artist care să creeze din nou aceiaş lume din care s'a născut poezia şi arta populară; adică poezia şi arta celor care frământau pământul să-l facă să le dea o bucată de mămăligă cu sudoarea frunţii lor, care meştereau cu mijloacele pe care le dădeau glia şi pădurea, balta şi câmpia, uneltele de care aveau nevoe şi care trăiau în veşnică atingere şi luptă cu natura necucerită încă, cu lumea primitivă şi toate vieţile ei, din care s'au născut frumuseţile tuturor artelor de pe pământ.

Nu fişe şi notiţe, fol de album sau reclame de afiş, ci taina vie a popoarelor primitive care se găseşte ca element de bază universal în toată cultura omenească...

In „Crâşma lui Moş Precu" şi în toate povestirile lui Mihail Sadoveanu este pornirea primitivă a omului de baştină, încrederea în „taina cea mare" care-l împinge şi-i dă curaj să meargă înainte, realismul său exact, dar mai ales gustul de viaţă, exaltarea şi patima cu care bea, petrece, îndură, se resemnează în faţa vieţii, ca şi a morţii.

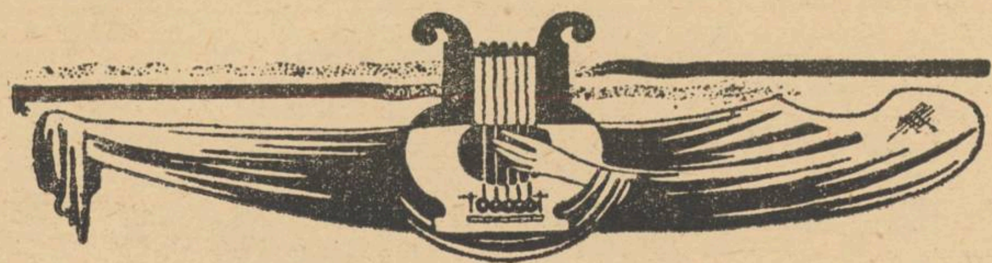
In interpretarea credincioasă a oamenilor şi a vieţii dela ţară erau cuprinse toate posibilităţile pe care le-a dezvoltat mai târziu...

Sufletul lui Mihail Sadoveanu nu a avut nevoe să fie „descătuşat". El a fost întotdeauna „liber", pentru că a posedat din fragedă copilărie „comoara" sufletului popular, păstrată nu ca banii vechi sub pământ, ci rămasă veşnic tânără şi la îndemâna lui, răspunsul mereu reînoit al omului trăind în natură. In ucenicia aceasta s'a făurit geniul lui natural. Aci a căpătat el înţelepciunea aşezată, care-l face să vadă calea omenirii înainte, cu atât mai limpede cu cât s'a coborît mai adânc îndărăt. De aci a căpătat simţul lucrului viu, a cărui lege este curgerea înainte spre mare, spre taina aceia către care ne mână puterea care ne-a însufleţit şi care nu ne îngădue nici să dăm îndărăt nici să stăm pe loc. Ea ne împinge spre „ţara de dincolo de neguri"...

Nu pentrucă Moldova nu mai avea de spus nimic maestrului, cum crede d. F. Aderca, s'a îndreptat el spre trecut, Moldova este isvorul viu al puterii sale de creaţie, materia însăşi a geniului său. „Infăţişările mai vechi ale vieţii moldoveneşti", pe care le evocă în scrierile sale, nu sunt decât replica vechii arte populare în cultura şi viaţa vremilor, care stăteau pe acelaş plan cu ea, se inspirau în deaproape din acelaş suflet epic ce a creiat balada populară, din aceiaşi năzuinţă mistică planând în „Impărăţia Apelor", în „Ţara de dincolo de Neguri", în toate povestirile şi romanele sale şi care se răsfrânge în arta bisericilor, a icoanelor, a tuturor ciopliturilor cu care poporul nostru de baştină caută să împodobească „Lăcaşul" Domnului, al Voevozilor şi umila locuinţă.

Cine a citit, cine a stat în contact real şi neîntrerupt cu opera lui Sadoveanu va înţelege că toată măreţia atitudinii sale din prezent nu este decât consecinţa ineluctabilă a unei simple şi atât de fireşti alcătuiri sufleteşti încât el pare încă nedumerit de opacitatea sufletească a celor ce au ochi să vadă şi nu văd, urechi să audă şi nu înţeleg...

IZABELA SADOVEANU

Noapte

Cad stelele pe nuferii din lacuri,
Cu paşi de clipe trece-o adiere.
Cu vârfurile împlântate 'n veacuri,
Dorm plopii subt sumane de tăcere.

Dorm drumurile 'n colb, de mers trudite,
Dulău de pază-i focul dela stână.
Fântâna între urme de copite,
Stă moţăind cu ciutura în mână.

Dorm florile cu gene lungi pe câmpuri,
Dorm satele pe laiţi tari de muncă.
Sonor sunând din piedici în răstimpuri,
Pasc caii negri noaptea depe luncă.

E-o linişte că 'ncepi s'auzi trecutul,
Foşnind adânc în inimă şi 'n grăie.
Se 'nchină cerul şi sărută lutul,
Cernând din Calea Robilor tămâie.

Uiţi tot ce-a fost şi te-a durut odată,
Din nou eşti zdravăn şi din nou ţi-i bine.
Când lângă viaţa ta îngenunchiată,
O salcie se roagă pentru tine.

Cu şervet ud ştergându-te de rele,
Pârâul te cinsteşte cu răcoare,
Când luna capul tuns până la piele,
Şi-l culcă 'n poala munţilor din zare.

GEORGE LESNEA

M. Zoscenco

Cură de slăbire

Personal, nu mă duc la doctor decât foarte rar. Numai în cazuri extreme, când e absolut necesar. De pildă, dacă m'am îmbolnăvit de tifos, sau m'am prăbuşit de pe scară.

Atunci, într'adevăr, recurg la asistenţa medicală. Altminteri, nu-mi place să mă curarisesc. După părerea mea, natura singură se îngrijeşte de funcţionarea regulată a organelor. Ea se pricepe mai bine.

Fireşte, nu sunt împotriva medicinei. Această profesie e, ca să zic aşa, necesară şi în mecanismul general din alcătuirea unui stat. Nu găsesc însă că e bine să ne entuziasmăm pentru medicină.

Tocmai acum însă, sunt o mulţime de amatori de medicină.

Iată-l bunăoară pe prietenul Saşa Egorov. A ajuns maniac, în toată puterea cuvântului. Şi era un om cumsecade, un semi-intelectual distins, un individ care nu bea cerneală. Dar, iată că de cinci ani se tot curariseşte.

La început, n'avea nimic deosebit. Era pur şi simplu cam sfrijit. Se ştie că pe vremea foametei ne-am hrănit prost.

A slăbit fireşte. Şi a început să se lecuiască.

A început să se lecuiască — şi a început să se îndrepte.

S'a îndreptat, fără să se mai oprească. Iar peste doi ani s'a umflat în aşa hal încât şi copiii lui s'au speriat de atâta osânză, şi de căutătura sa.

Ochii lui exprimau un fel de nelinişte permanentă. Pe semne că s'a alarmat de figura-i burduhănoasă. Ar fi vrut să renunţe la cură, dar a înţeles că-i prea târziu. A priceput că e timp să combată grăsimea.

Şi a intreprins o cură de slăbire.

Doctorul i-a spus:

— Obezitatea e cauza principală a vieţei sedentare. Sau invers. Trebue să faci mai multă mişcare în sus şi în jos, poate că te va ajuta să slăbeşti.

Şi prietenul meu a început să umble. Umblă, hoţul, fără preget. Toată ziua umblă, iar seara îl prinde o poftă de mâncare, de nu se mai poate stăpâni. Apoi, doarme — ca un desperat. Intr'un cuvânt: a mai adăugat 16 kilograme. Acum cântăreşte 144.

Doctorul îl sfătueşte:

— Mişcarea îţi face rău. Trebue să te opreşti. Poate că un voiaj ţi-ar prinde mai bine. Pleacă la băi.

Acum, amicul meu se pregăteşte să plece într'o staţie balneară. Unde anume, n'are nicio importanţă. Principalul e să găsească leacul.

Şi eu sunt de părere că băile îi vor fi de folos. Se va chinui câteva zile până ce îşi va face rost de bani, până ce va obţine documentele necesare, şi va mai face coadă vreo două nopţi la ghişeul de bilete — aşa că va pierde două duzini de kilograme, dacă nu şi mai mult...

E limpede. De data asta, natura, ca să zicem aşa, va avea o înrâurire din rectă asupra organismului omenesc.

Trad. de F. DIMA

Guliver în țara Ydlanzilor

Fragment pentru o cronică fantesistă

Poposit nu de mult în țara Ydlanzilor, Guliver își umplu și mai mult traista experiențelor. Spre deosebire de experiențele trăite în țara piticilor și a uriașilor acestea din urmă erau însă mai mult de natură optică. După ce se ciocni întâiu de pârdalnica infirmitate a daltonismului * care zăvorea pe Ydlanzi într'o viață cenușie la propriu și la figurat și pe care cu multă trudă izbuti să-i vindece, convingându-i să poarte ochelari, Guliver întâlni în drumul său pe Banigard. Acest Banigard era un individ care era atins de-o infirmitate cu totul ciudată: vedea pe toți din jurul său în proporții... microscopice. Și nu numai oameni și animale, ci și lucruri. Universul lui Banigard era un microunivers. Iși poate oricine închipui că existența lui Banigard se desfășura în condițiuni anormale. Mișcându-se într'un mediu care i se părea microscopic căpătă despre persoana lui o părere, pe bună dreptate, excepțională. Se închipuia un fluviu năvalnic sortit să curgă într'o albie foarte strâmtă și care încăleca limanurile revărsându-se și inundând întreg ținutul. Doar că totul nu era decât o permanentă iluzie datorită infirmității care-i punea bariere în calea unei vederi normale. Ceeace trăise realmente Guliver în țara piticilor, trăia Banigard în închipuire. Și Guliver, care-și făcuse părerea că neînțelegerile dintre oameni sunt datorite mai ales faptului că nu pot vedea cu toții în acelaș fel și nu pot prinde uniform toate vibrațiile luminoase, iarăși atât la propriu cât și la figurat, întâlnind în drumul său pe Banigard, își întări această părere cu betonul certitudinii. Fiindcă viața lui Banigard se desfășura ca un nesfârșit șir de conflicte. Concetățenii săi Ydlanzi, călăuziți de-o foarte viguroasă tradiție, înțelegeau să lase flămând pe oricine refuza să muncească, iar acela care înfrângând această tradiție ar fi căutat să alimenteze pe un condamnat la pieire prin foame, era încă și mai aspru pedepsit. Lui Banigard însă nici nu-i trăsnea prin cap să se înjuge la muncă oricât de neînsemnată. Destul că era condamnat să trăiască într'un oraș, într'o lume de pitici, să mai muncească pe deasupra când hrana pe care ar fi primit-o ar fi fost microscopică și servită în niște vase minuscule? Roiau Ydlanzii în jurul lui ca niște furnicuțe pe care putea să le strivească sub talpă și pigmeii aceștia cutezau să-i impuie legile lor absurde? Ha, ha, ha. Soarta lor o ținea în palmă, ca pe o muscă prinsă din zbor. Numai gândul că Ydlanzii îl constrângeau prin foame să muncească, îl făcea să spumege de furie ca o mare agitată. In el, creștea noaptea unei mânii pe care nu știa cum s'o risipească. Trebuia să se răzbune el, uiașul, pe nemernicii care nu-și dădeau seama de groaznicele lui posibilități. Și atunci îi răsări Guliver în drum. In zigzagurile unei vieți îmbelșugate de tot soiul de experiențe, Guliver întâlni fel de fel de oameni. Deaceea nu-i fu prea geu să descifreze de îndată toată tragedia care îngenunchia existența lui Banigard. Era eternul conflict între închipuire și realitate. Câți Banigarzi nu mișună pe lângă noi și de câte ori chiar noi înșine n'am fost în situația lui Banigard de a privi superb și îngăduitor pe semenii noștri pe care îi considerăm niște ființe microscopice? Și apoi a venit viața, marele dascăl, ne-a pus ochelarii adevărului pe nas și ne-a înfățișat lumea așa cum este.

Ii trebuia și lui Banigard un corectiv care să-l îndrume spre realitate. Și corectivul fu sfatul lui Guliver, solicitat să-l învețe cum să se răzbune pe Ydlanzi. Iar Guliver îl povățui să dărâme Zanath, capitala Ydlandei, sub ale cărei ruine să piară Ydlanzii. Cu un deget putea doar Banigard să nărue turnul șoarecilor alb, cea mai înaltă construcție din Zanath, apoi vor urma și celelalte edificii... Ascultându-l, fața lui Banigard se învăluia de o diabolică satisfacție. Ca întotdeauna, distrugerea, răzbunarea părea că răcorește sufletu-i. Ha,ha,ha. Avea dreptate Guliver. Turnul șoarecilor alb se va nărui ca o coloană de scrum iar peste sufletul Ydlanzilor se va spulbera cenușa celei mai înebunitoare panici. Da, avea dreptate. Sfatul era bun și-l va urma chiar acum, cu toate că era încă noapte. Cu atât mai bine. Spaima îi va smulge din somn.

Chicotind se îndreptă cu pași repezi spre turnul Șoarecilor alb. Era o noapte de cristal iar luna se despletea printre nouri străvezii de sidef. In noapte, turnul, imensul turn, fala Zanath-ului, isbucnea ca un triumf. Cu un chiot, Banigard rări pasul și când fu mai aproape, un râs puternic îi cuprinse făptura. Apoi repezi degetul în ziduri. Desigur, nu se clinti nici o cărămidă. Numai degetul începu să-l doară grozav și să se umfle. Râsul îi pieri ca prin farmec. Inciudat, uitând durerea care-i umflase degetul, repezi de data aceasta pumnul. Efectul fu acelaș: neclintire. Numai în el se prăbuși sufletul, ca o zidărie veche, sub târnăcopul spaimei și a unui început de desmeticire. Respirația i se îngreuiă ca aceia a unei fiare doborîte. Un fior de ghiață îl fulgeră ființa. Simțea că se sufocă. Dar deodată furia puse stăpânire pe el și-l deslănțui viforos. Banigard se năpusti în ziduri cu capul, cu umerii, cu întreaga lui făptură, dar se rostogoli însângerat, zdrobit, rupt, îndurerat. Și atunci liniștea fu străpunsă de un urlet cumplit de disperare. Banigard își urla neputința, își sfâșia hainele și carnea de disperare. In el se făcuse lumină. Iși înțelegea tragedia. Deasupra-i luna se decolora încetul cu încetul, iar dimineața abia presimțită își mângâia fruntea cu degete de răcoare. In câteva clipe numai, îmbătrânise îngrozitor. Parcă ani mulți și grei îi încovoiară spinarea. Și-i dăltuiră pe chipu-i o mască a bătrâneții. Se scutură înfiorat. Se ridică, se adună anevoie și porni cu pasul greu, rar, obosit. Privi în juru-i. Toate îi apăreau ca întotdeauna, microscopice, dar pricepu, însfârșit, că răul sălășluia în el și-l rodea ca o râmă. Nu, Ydlanzii n'aveau nici o vină, nici una. Era înfrânt, definitiv înfrânt. Cu cât privea mai mult lumea pe care o vedea microscopic, cu atât își limpezea nerozia trufiei și definitiva-i prăbușire. In ochii care nu puteau să vadă decât microscopic, îi păru propria lui făptură încă și mai microscopică decât totul în juru-i. Și din nou disperarea îl învălui în umbrele ei. O! Să nu mai vadă să nu mai vadă. Și atunci Banigard își înfipse adânc degetele în ochi și sparse globul de lumină. Să nu mai vadă nimic, nimic. Peste chipul lui descompus începu să șirue sângele. In el însă se făcu o tăcere mare, gravă, de cupolă. Porni cu pas șovăitor, ca un nou Oedip, pipăind bezna în care se zidise.

De departe, Guliver își contempla opera și-și lămurea deșertăciunea adevărului...

ȘTEFAN TITA

*) Voltonism, infirmitate a vederii care împiedică pe cei atinși să distingă alte culori decât cenușiul.

Nevasta leneșă

Baladă poporală din Sălagiu

Nevastă, nevasta mea,
Tu mie-mi pari frumușia,
Batăr ești cam bârnăcia
Ea Luni caeru-și făcea,
Marți în furcă și-l punea,
Miercuri în târg se ducea,
Joi acolo târguia,
Vineri acasă venia
Și Sâmbătă odihnia
....Și-o săptămână trecea.

Duminecă se scula,
Pe obraji ea se spăla,
Lui Dumnezeu se ruga,
La biseric' alerga,
Către popă cuvânta:
„Părinte sfinția ta,
„Sărbătore-i azi, ori ba,
„Ori nebunita toaca?
„C'am un caer de gătat,
,Că n'am lepedeu pe pat,
„Că mâni a fi-o săptămână
„De când n'am prins furca'n mână!"

De-aci merge 'n Făgădău,
Țurca marse'n drumu său;
Ea se duse'n crâșmă-a bea,
Furca 'n mână o prindea
Ea s'ascunse la părete,
Cânele de fus o vede;
Ea s'ascunse după bute,
Cânele de fus o-aude.
Ea, văzând, se mânia,
Fuca 'n mână o prindea
Și-o arunca dup'o bute,
Se slobozi la băute;
Bău astăzi, bău mâni,
Bău două săptămâni.
Când aistea le 'mplinea,
Dor de-acasă-o ajungea
Și către casă mergea
Casa ei nemăturată
Cânepa ei nelucrată,
Văzându-le, boală-și face,
Se pune în pat și zace.
Bărbatul ei îi grăia:
„Muiere, muierea mea,
„Scoală-te acum din pat
„Că slujnică ți-am băgat,
„Și cânepa ți-a lucrat".
ntr'un cot se întorcea
Și prin casă 'n jur privea,
Văzu casa nemăturată
Și cânepa nelucrată.
Inapoi în pat se 'ntoarce,
Boala ei iar se întoarce.

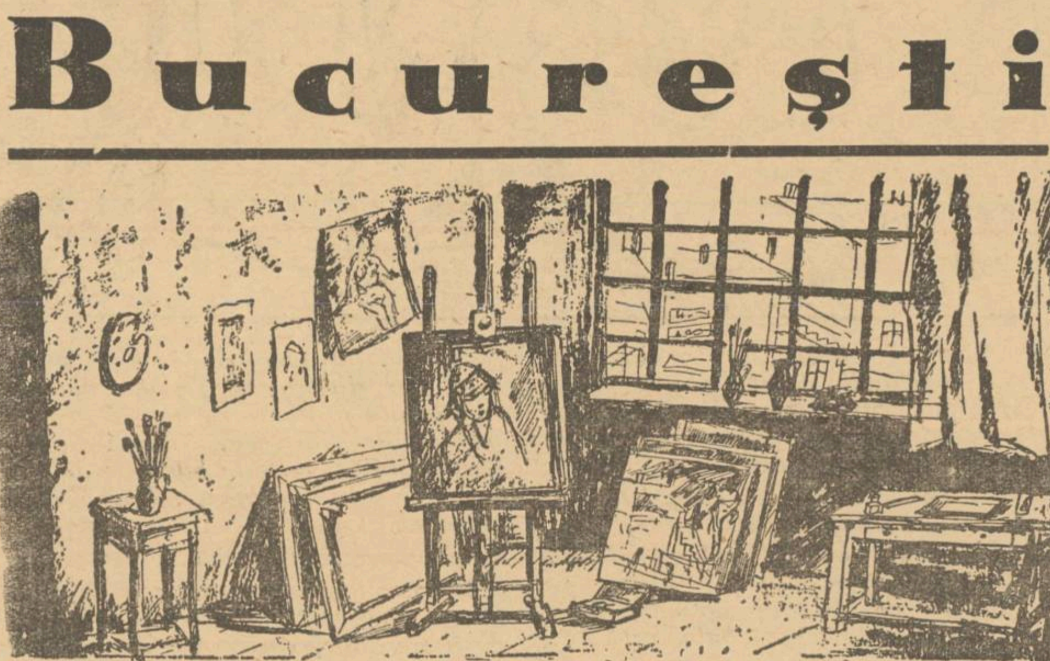
Bărbatul din grai grăia:
„Muiere, muierea mea,
„Eu mă duc să chem popa
„Că doară te-i ușura;
„Dacă te va spovedi,
„Doară mai ușor ți-a fi!"
Muierea din grai grăia:
„Bărbate, sufletul meu,
„Fugi iute la Făgădău,
„Ad'o glajă de pălincă
„Și doi funți de carne friptă.
„Din aistea dac'ași mânca
„Poate că mai m'aș scula!"
Bărbatul din grai grăia:
„Muiere, muierea mea,
„Scoală, muiere din pat
„Că vezi că vine iarna,
„Dup'aia primăvara,
„Și ne-or râde vecinii
„Că ni-ar vede goi pruncii".
Muierea din grai grăia:
„Bărbate, sufletul meu,
„Noi boi mândri șase avem,
„Vindem patru, lăsăm doi,
„Mergem la târg amândoi
„Și ne-om cumpăra giolgiuri
„Și ne-om îmbrăca pruncii
„Cu cămăși, cu fodruriii;
„Dăm pe Rendeș pe mătase,
„Pe Vireag la cine' le-o coase".

Dar bărbatu-așa zicea:
„Muiere, mândruța mea,
„Eu pe Vireag că l-oiu da
„Pe-un sbicioi bun de curele,
„Să umblu pe-a tale șele".
Ea din pat mi s'a sculat
Și la răsboi s'a băgat,
Din gură mereu a dat
Și așa a cuvântat:
,Mânce-te focu, războiu,
„Că-mi faci pânza lătunoiu;
„Mânce-te focu, sucală,
„Că tu-mi faci pânza mea rară,
„Mânce-vă focul ițe,
„Că voi sunteți vrășmășițe,
„Că-mi faceți mare nevoi,
„De nu știu băga prin voi,
„Că prin ițe și prin spată
„Merge-o iapă 'mpedecată
„Și pe sulul dinapoi
„Patruzeci de lătunoi,
„Și pe sulul dinainte
„Dracul le mai ține minte!"
Când cu băerele lovea,
Din gură iară zicea:
„Mânce-te focul de spată,
„Că tu faci pânza mea spartă:
„Dar mă uit la polițoi
„Și mi-oi lua un cuțitoi,
„Și te tai de pe răsboi,
„Și te țâp în ăst lădoi;
„De te țeși bine, atunci bine,
„De nu, fac să arză 'n tine.
„Bărbate, sufletul meu,
„Na și du pânza la șură
„Că nu mai am bătătură,
„Ori o pune după casă,
„Câți or trece, să mi-o țasă!"
Dar bărbatu-așa-i zicea:
„Tu pui pânza când se pune,
Și o gați cu prime bune,
„Tu pui pânza 'n postul mare
„Și n'o gați pe secerare;
„Din Paști până 'n Sânziene,
„Tot țeși la niște oghele!"
Când era la curuit (croit),
De-o palmă-a mai trebuit,
Iară nevasta-a grăit:
„Bărbate, sufletul meu,
„Cânepa mi-ai semănat,
„Boală 'n oase mi-ai băgat;
„Da ia coasa și-o cosește,
„De boală mă mântuește;
„Pe din jos de posponițe,
„S nu facă 'n veci sămânță!"

Din „Gazeta Transilvaniei" pe 1891.

Infiinţarea Poliţiei în Bucureşti

Din cele mai vechi timpuri, paza avutului şi siguranţa locuitorilor oraşului Capitală au avut-o Marea Agie şi Marea Spătărie.

Marea Agie avea grija locuitorilor din centrul capitalei, iar Marea Spătărie pe aceia a locuitorilor din mahalale şi a barierelor.

In timpul războiului ruso-turc dintre anii 1806—1812, şi anume în anul 1807 a luat fiinţă o nouă instituţie pentru paza locuitorilor oraşului capitală, actul de înfiinţare şi organizare fiind semnat de Feldmareşalul rus Prozorowski.

Prima numire a poliţiei a fost „Comitetul poliţiei" şi mai târziu din 1809 se va numi simplu *„Poliţie"* iar conducătorul ei *„poliţmaister"*.

La început Comitetul poliţiei a avut în grijă să alcătuiască recensământul caselor din Bucureşti, cu scopul de a se face încartiruirea ofiţerilor şi trupelor ruseşti.

Conducerea Comitetului poliţiei o aveau cinci boeri, câte unul de fiecare sector şi erau ca un fel de comisari de secţie sau chestori de sector de azi. La un loc, ei formau un consiliu.

Ca ajutoare cei cinci boeri aveau un scriitor (logofăt), doi cazaci şi doi cjocli iar mai târziu li s'a dat câte un vătăşel de fiecare mahala.

Pentru comitetul poliţiei au fost obligaţi să meargă şi preoţii mahalalelor cu vătăşelul respectiv, din casă în casă şi apoi să raporteze boerului respectiv, despre cele constatate.

Tot acestui comitet, la un moment dat, i-au fost ataşaţi şi toţi zapciii Agiei, *ca să fie ascultători la cele ce vor fi cu cuviinţă după slujba care se află cum şi a raportarisi la numiţii boeri, pentru câte vor lua în primire"*. Această dispoziţie n'a ţinut însă multă vreme, fiind revocată, pentrucă *„în adevăr, însărcinaţi cu osebită greutate a slujbei lor peste putinţa lor dar, este a se mai îndatora şi la această raportuire către acei 5 boeri ai Comitetului"*.

Cu această ocazie aflăm pentru prima oară că plăşile oraşului se mai chemau „boelele", culorile de azi şi că se fixează lefuri vătafilor ce se numeau „fărtalnici", dela quortal sau despărţire.

Cei dintâi boeri ai comitetului poliţiei au fost: serdarul Iordache Zamfiropol în plasa Târgului de afară; medelnicerul Tufeanu în Gorgani; Grigore Filipescu, fiul stolnicesei Filipeasca, în podul Mogoşoaia; Iacovachi, fost treti postelnic, în Broşteni şi Panait staroste de streini, în centrul oraşului.

Prin actul de numire din 10 Noembrie 1807 cei dintâiu sunt schimbaţi cu alţii: şetrarul Ştefan Tărtăşescu în plasa Gorgani; treti polcovnic. Iacovache Amira, în plasa Broştenilor; Flori Vistier Zamfirache în plasa Târgului. Schimbarea acestor boeri ai comitetului se întâmplă după aceasta foarte des. Pentru noi acest lucru prezintă importanţă prin faptul că ne arată culorile plăşilor. Aşa târgul de afară era vopseaua galbenă, Gorgani era culoarea de verde, Broşteni era culoarea de negru, Mogoşoaia culoarea de albastru şi Centru era culoarea de roşu. Numirea boerilor „comitetului poliţiei" şi a subalternilor pe lângă vrajba pe care a adus-o în raporturile cu celelalte două instituţii existente, Spătăria şi Agia, a mai creat o altă greutate, aceia a salariilor, care trebuiau plătite de vistierie.

Pentru ca şi această chestiune să fie bine definită şi aranjată, pentru plata slujbaşilor „Comitetului poliţiei" s'a hotărât să se institue o nouă dare de 2500 taleri lunar pusă asupra cârciumilor, căci ele *„îşi fac vânzarea vinului şi a rachiului veri cu ce preţ voesc, căci nu sunt îndatorate la nici un mert (taxă). Iar vistieria nu poate să plătească căci ţara este în proastă stare"*.

Din suma de 2500 taleri se plăteau câte 200 taleri lunar boerilor de plasă, din care bani ei trebuiau să plătească secretarul (logofătul) şi cheltuelile de cancelarie. Vătăşeilor li se plăteau câte 10 taleri pe lună iar 1200 taleri se întrebuinţau pentru cheltuelile oştirilor împărăteşti pentru: rachiu, spirt, lumânări, oţet, hârtie şi cerneală precum şi pentru alte lucruri neprevăzute.

Cu întocmirea catagrafiei acestei dări aflăm că în oraşul Bucureşti erau 3525 de prăvălii dintre care bune de plată nu erau decât 2196. Fiindcă Vistieria hotărîse să plătească numai cârciumile permanente au rămas 614 cârciumi plătitoare, împărţite în trei categorii, întâia câte un taler lunar, a doua câte 90 de bani, iar a treia câte 70 de bani.

Cum socoteala a rămas însă numai pentru 614 cârciumi, fiecare cârciumă a fost socotită să plătească câte 4 taleri pe lună, bani ce se strângeau de către Agie, care îi plătea după aceasta unde era necesar.

Instituirea acestei noui dări asupra cârciumilor a avut ca urmare o grevă a cârciumarilor, care cu timpul a dat mult de lucru guvernului ţării şi a trebuit să se recurgă la măsuri drastice pentru potolirea lucrurilor, vreo 70 de cârciumari trebuind să fie băgaţi la închisoare, ca să se liniştească restul cârciumarilor. Pentru că nu mai aveau loc în închisoarea statului, Spătăria porunceşte să fie închişi „la mitohul Sf. episcopii de Râmnic".

Lupta dintre noua instituţie a „Comitetului poliţiei" şi vechea instituţie a Agiei se înteţi. De aceia după ce încetă răsboiul ruso-turc prin pacea de la Bucureşti, din 1812, încetă şi existenţa „Comitetului poliţiei", rămânând triumfătoare Agia.

Odată dispărut „Comitetul poliţiei": care avusese şi supravegherea spitalelor militare, nici victoria Agiei nu fu definitivă căci după 1812, comitetul poliţiei mai apare când sub numele de „Astinomie", când sub numele de „Casa de priveghere", pentru ca din anul 1820 prin anaforaua către Domnitor, boerii, în frunte cu Mitropolitul ţării, să ceară reînfiinţarea Poliţiei.

Anaforaua este adresată: Domnitorului Alexandru Nicole Şuţul, ultimul domn fanariot şi are cuprinsul următor:

Anaforaua obştească pentru întocmirea Casei poliţiei

Prea Inălţate Doamne,

Cu smerită şi plecată anafora arătăm înălţimei Tale că din pricina venirii a feluri de oameni atât aici în oraşul Bucureştilor cât şi afară la judeţe pe la oraşe şi sate necercetaţi după cuviinţă şi nechezăşuiţi s'au întâmplat multe hoţii şi cugetări de rău, şi după toată privegherea ce au avut stăpânirea şi silinţa ce au pus-o Dumnealor zabiţii putinţă n'au stătut a se înfrca şi a nu le da vreme de a clădi acest fel de sfaturi şi netrebnice urmăriri, de aceia dar, spre siguranţa acestui oraş al domnescului Măriei tale scaun şi a ţărei, am chibzuit acest mijloc, de se va găsi şi de către Măria ta cu cale: să se orânduiască 2-3 boeri, ce se va socoti de către Măria ta la „Casa privegherei" într'adins prin această treabă, care să aibă deosebită canţălarie cu un condicar i 4 logofeţi şi alţi oameni ce vor fi trebuincioşi, urmând ca nizamul acestei trebi după ponturile ce s'au chibzuit acum şi se însemnară mai jos i după altele ce se vor chibzui pe urmă şi li se vor da înscris sub luminată pecetea Măriei tale cum şi după cele ce vor chibzui şi d-lor şi primindu-se de bine şi cuviincioase li se va da hotărîre sau povăţuire de urmare.

Ponturile ce s'au chibzuit acum şi s'au întocmit pentru casa poliţiei.

1) Fieş-care gazdă, cârciumar, hangiu şi de obşte orice primitor de musafiri să fie dator a da la mai sus numita casă chezăşie vrednică pentru dânşii şi legătură ce va părăsi ponturile ce se coprind mai jos adică:

2) Să aducă îndată la casă pe orice musafir va veni la dânsul, sau ca să şadă la el, sau ca să se mute la altă parte, spre a se da pe chezăşie acest fel de om, or asupra gărzei lui, or a cârciumarului, or a hangiului, sau a altuia, cu soroc orânduit, la care soroc să fie dator chezaşul lui a-l aduce iar la casă şi de va fi gata a se 'ntoarce la locul lui, să i se dea răvaş al casei către spătărie după care să-i dea şi spătăria răvaş de drum, după obiceiu, iar de este a mai şedea aici să-şi înnoiască chezăşia, după cum se cuprinde mai sus, să-şi ia teşcherea întărită cu pecetea casei şi coprinzătoare de numele omului cu poreclă, de chipul obrazului, de hainele lui, de meseria lui, ce este să urmeze, de sorocul şederei lui aici şi de numele chezaşului său şi această teşcherea să aibă tărie numai până la soroacele ce au fost hotărîte, iar în urmă cel ce va ţine teşchereaua mai mult sau va ascunde-o, se învinovăţeşte atât el cât şi chezaşul lui şi amândoi dinpreună să se pedepsească cu orânduita osândă, însă pentru teşcherele i chezaşii nici o plată să nu se ia, ca să nu ajungă la catahrisis, mulţămindu-se logofeţii pe leafa ce li se va orândui.

3) Sunt opriţi gazdele străinilor a primi oameni, ori cunoscuţi sau necunoscuţi, după trei ceasuri din noapte, afară numai de se va întâmpla să vie de afară, pe care îndată a douazi să fie datori gazdele a-i duce la Casă şi neurmând a-i duce, să aibă a se pedepsi cu orânduita pedeapsă.

4) Să aibă casa trebuincioşii oameni, cu pricepere, care să fie oameni pământeni, căsătoriţi şi care să umble totdeauna, unii în patru plăşi ale poporului spătăriei şi alţii în poporul altei, după analoghie, iscodind toate gazdele străinilor, adică cârciumi, tractiruri, cafenele, hanuri şi altele ca acestea, să ia seama oamenii ce se află musafiri într'ânsele sau chiriaşi, ca printr'aceşti cercetători să dovedească casa de este adevărată arătarea gazdelor, şi să afle orice mişcare a făcătorilor de rău.

5) Să ia Casa seamă la raporturile ce primeşte de la gazde şi de la vătăşei de se potrivesc cu raporturile ce se dau la spătărie pentru cei ce vin şi merg, pentru a descoperi adevărul şi înşelăciunea.

6) Să se facă negreşit temeinică închidere drumurilor necuviincioase şi potecilor, prin marifetul Vorniciei de poliţie şi a isprăvnicatului de Ilfov şi prin epistasia zapciilor spătăriei.

7) Să se orânduiască bună pază de către spătărie la cele ştiute obşteşti şi

(Continuare în pag. 8-a)

Cântece din Heine

I

Prin pădure'n luciul lunei
Intâlnit-am zâne-odată ;
De-al lor râs voios şi tânăr
Inima-mi fu dezmierdată; —

Călăreau pe cai cu coarne
Ca la cerbi, şi iuţi ca vîntul,—
Albi,—ca lebedele'n stoluri,
Părăseau în zbor pământul.

C'un surîs, Regina-zână
Mi-a'ntins mâinile amândouă...
Să însemne asta moarte,
Sau iubirea mea cea nouă?...

II

Stele'n pantofiori de aur
Trec sfioase cât mai sus —
Pentru-a nu trezi pământul
Ce în noapte doarme dus.

Muţi stau codrii şi ascultă,
Toate frunzele-s urechi;
Au rămas visând şi munţii
In conturul lor străvechi.

Ce s'aude ?... ce să fie ?...
Şi mă zbat înfiorat,
A fost glasul dragei mele
Sau o pasăre-a cântat?

LUDOVIC DAUŞ

slobode drumuri ale oraşului Bucureştilor.

8) Să se orânduiască pedeapsa mahalagiilor ce vor îndrăzni să deschidă vreun drum din cele închise şi să facă de isnoavă alte drumuri nouă.

9) Toţi de obşte, ori străini ori sudiţi, sau sub nume de străini sau pământeni, umblând prin poliţie fără nici o meserie (fiindcă dintr'aceştia mai vârtos se socotesc a fi făcători de rău, să se îndatoreze a-şi da chezaşii după orânduială.

10) Raporturile vătăşeilor să se facă pe toate zilele, de orice străini va fi în mahala, sau se va duce precum mai în jos se porunceşte.

11) Nimeni să nu primească arnăut, vizitiu şi slugă, fără de chezăşie, precum mai jos se cuprinde, însă acest fel de slugi şi muieri slujnice sau doici, să fie ştiuţi casei şi stăpânirii ce le trebuesc slugi să meargă la Casă să ceară, cărora slugi să li se ia chezăşie şi să li se dea cărţi la mână, cum că au voe a se băga la stăpâni.

12) Străinii ce vin din alte părţi aici să se cerceteze, pentru ce vin? şi de se va vedea că este fără stricăciune obştiei, poate să rămâe în oraş, ori neguţătorindu-se, ori făcând vre-un lucru folositor, ori făcându-se dascăl a învăţa limbi, epistimii şi meşteşuguri, sau cel puţin a se băga slugă (de va fi însă lipsă de slugi), unul ca acesta după ce va da chezaş pentru a lui cinstită petrecere, să i se dea voe vremelnică de trei luni, sau de şase, sau de un an, precum se va găsi cu cale şi după soroc să vie iarăşi la Casă, să-şi înnoiască slobozenia şi de se va arăta în acea vreme a sorocului de mai nainte, om cinstit şi ticnit şi chezaşul lui va rămânea nestrămutat din chezăşie, atunci să i se dea şi mai lung soroc de se va găsi cu cale, iar fără de soroc să nu şadă.

13) Masalagii să nu umble noaptea pe drumuri cu cuvânt că merg la casele lor, ci să rămâe să doarmă în curţile boereşti, şi orice masalagii se va găsi de străji umblând pe drum, îndată să se închidă şi să se cerceteze şi să se pedepsească.

14) După două ceasuri de noapte, oricine ar fi, ori pământean ori străin, sau de altă protecţie, va umbla înăuntrul poliţiei, fără felinar, să se ridice necercetat de spătărie sau agie şi cei sub străină protecţie să se trimiţă la Domneasca Curte, iar carele în vremea iernei după al 7-lea ceas va umbla măcar şi cu felinar, să i se ia seama şi de va fi necunoscut şi cu bănuială, să se întrebe de către straja cea Domnească, sau a spătăriei, ori a agiei unde îi este şederea lui, şi ducându-se ai strajei cu dânsul până unde va zice că şade, să se dea în mâna şi chezăşia stăpânului casei şi a doua zi să se cerceteze şi oricarele în curgerea nopţei, (afară din străjile stăpânirei) de orice stare şi protecţie va fi de va umbla cu arme sau bănuitoare unelte, să se ridice la închisoare şi să se pedepsească, iar de va fi sudit să se trimită la Domneasca Curte.

15) Spătăria şi agia să aibă deplin străjuitorii cei trebuincioşi, din pământeni, oameni însuraţi şi credincioşi, ca să poată să păzească cele trebuincioase şi să întâmpine întâmplătoarele trebuinţe.

16) Inlăuntrul poliţiei, atât în târg, cât şi în mahalale, la locuri analoghiste şi la locuri depărtate şi bănuite, unde cu înlesnire se ascund făcătorii de rău, să se aşeze stâlpi cu felinare spre luminarea tuturor părţilor trebuincioase şi a târgului, a căror

îngrijire să o aibă Casa, analoghisind acea cheltuială pe mahalagii, pe fiecare lună, prin ştirea şi a mahalagiilor şi prin dreaptă cislă fără de căluşi de puţină încărcătură.

17) Să se vestească cu pristavi, ca nimeni să nu primească vreun om a locui în casa lui, fără să aibă la mână, teşcherea pecetluită a Casei.

18) Să se orânduiască vătăşei îndestui în fieş-care mahala, care să şi fie apăraţi de orice cerere, ca să-şi poată săvârşi pe deplin datoria lor.

19) Ogeacurile curţei gospod de câtă sumă de neferi sau iamaci li se vor da voe să aibă, să li se dea teşcherelile Dumnealui vel cămăraşul, ca să fie ştiuţi şi prin catastih de numele şi chipul lor, să se facă cunoscuţi la Casă, să ia şi Dumnealui vel cămăraşul căzut chezăşie dela căpitănia fiecărui ogeac că este răspunzător pentru neferii şi iamacii săi, precum şi Dumnealui vel Spătarul şi Dumnealui vel Aga şi Dumnealui vel Armaş să ia asemenea chezăşie de la cei ce sunt în slujbe la Dumnealor, cum şi Dumnealor boerii şi tagma bisericească şi neguţătorii cei de frunte, având trebuinţă de arnăuţi, vizitii şi slugi, străini sau de alte protecţii, să ia dela ei căzutele chezăşii, să li se dea şi asemenea teşcherele arătătoare de slujba lor şi apoi să se trimiţă la casă ca să se scrie acolo cu numele, chipul şi chezăşiile lor.

20) Oricare arnăut afară dintr'ai ogeacurilor curţei gospod, ai spătăriei şi ai agiei slujind, ori la boeri, ori la parte bisericească, neguţătorească ori la protecţionat de orice stare va fi, de se va găsi, purtând arme şi ziua, să se supue la pedeapsă, afară numai când se va trimite de către stăpânul său, la vreo slugă afară, însă şi atunci să aibă răvaş cei boereşti dela stăpânul lor, iar ceilalţi toţi dela spătărie cu cuprinderea armelor ce poartă, a părţei unde merg şi a pricinei trimiterei lor.

21) Aceste întocmiri să se facă cunoscute şi din partea preasfinţiei sale părintelui mitropolit, rânduind pe preotul fieşcăreia biserici, ca să le citească în patru Duminici de rând, ca să nu rămână cuvânt de neştiinţă poruncei.

22) Către acestea, de trebuinţă, este să se facă poruncă către Dumnealor ispravnicii din 17 judeţe, ca să se vestească la toate satele, cum că de vreme ce făcătorii de rău, hoţi încuibărindu-se prin satele lor şi ascunzându-se, turbură pe tot anul, odihna locuitorilor, li se porunceşte, ca pe căţi vor cunoaşte că meşteşugesc acest fel de apucături hoţeşti, sau gazde ale lor şi când vor ascunde pe cineva, ori străin sau pământean şi în urmă se va dovedi hoţul, că au locuit şi au vieţuit cu locuitorii, atunci osânda, pedeapsa şi despăgubirea davagiilor se va cislui şi se va pune pe tot acel sat ce au tăcut şi au ascuns pe vinovat.

23) Dumnealor ispravnicii să privegheze pentru cârciumile şi hanurile ce se află pe la drumuri unde se fac adunările făcătorilor de rău şi a oamenilor ce n'au căpătâi şi să îndatoreze cu înţelepte chipuri, pe cârciumari, hangii şi băcani, ca să se ferească de asemenea netrebnice uniri şi herecheturi şi să se depărteze a se face şi ei înşuşi gazde de hoţi, şi oricând vor simţi acest fel de oameni, sau se vor arăta către dânşii asemenea făcători de rău, îndată să înştiinţeze la cei mai de aproape de acel loc, adică ori la zapcii plăşii, ori la polcovnicul judeţului, sau la căpitan, ca să alerge să-i prindă.

24) Dumnealor ispravnicii să îndatoreze cu această legătură şi pre arendaşii moşiilor, carii sunt adunare de arnăuţi, sârbi şi sudiţi, supuindu-i de a fi de acum înainte întru priveghere şi credinţă către pământul ţărei romăneşti, fiind-că locuesc aici făcându-şi alişverişurile lor şi feluri de neguţătorii în odihnă şi se chiverniseşte fie-carele slobod, însă să se ştie în adevăr, că împotrivă purtându-se, sau ajungându-se cu făcătorii de rău, sau tăinuindu-i pe dânşii, sau nedându-i la vreme, greu se vor învinovăţi, cum şi Dumnealor ispravnicii judeţului să li se poruncească straşnic ca să nu aducă acele chezăşii îndatoriri spre folos de bani, ci să urmeze cu credinţă şi râvnă spre odihna şi ocrotirea locuitorilor.

25) Toate aceste nizamuri şi câte altele ce se vor mai socoti de către Inălţimea ta, să se facă cunoscute la toate judeţele ţărei, poruncindu-se şi Dumnealui caimacamului Craiovei şi Dumnealor ispravnicilor ca din toată virtutea să îngrijească şi să pue în lucrare toate urmările câte privesc spre siguranţa şi odihna oraşelor şi a satelor spre a nu se încuiba oameni bănuiţi şi făcători de rău, umblând din loc în loc făr' de sfială şi meşteşugind merecheturi netrebnice căci când nizamul ve va pune în lucrare cu asemenea urmare şi săvârşire în tot cuprinsul ţărei, precum se întocmeşte pentru oraşul Bucureştilor, atunci nu au hoţii loc de scăpare şi locuinţă sigură şi ori se despart răsipindu-se, sau cu înlesnire se pun în mână şi se prind.

26) Capichehaelile serhaturilor dând la cei ce vin de descindea, ori la Bucureşti, sau la alt al ţărei romăneşti teşcherele cu cuprindere de nume, poreclă, chipul, meseria, sorocul şederei la locul unde merg şi pentru ce sfârşit se duc, şi luând şi dela cei ce se duc de aici teşcherele ce li se dau dela Casă să fie dator, ca să trimită de două ori pe săptămână catastih de toţi aceştia la Dumnealui vel postelnicul şi Dumnealui să-l facă cunoscut Casei şi Casa să-l facă cunoscut la ispravnicatul unde va avea a face, sau locuind sau într'alt chip.

27) Fiindcă se întocmesc mai sus numitele ponturi a se urma şi la oraşele după afară, de trebuinţă este să se cea straşnice porunci la toate isprăvnicatele, ca să păzească cu scumpătate aceste ponturi, cu toată cuprinderea lor asupra străinilor, ce se vor arăta acolo, iar locuitorii pământeni să fie nesupăraţi la aceste deosebite întocmiri ce sunt pentru străini.

28) Toată poliţia Bucureştilor să se împartă în 10 plăşi şi la fieş-care plasă să se orânduiască câte un epistat om vrednic, căruia să i se dea trei-patru oameni într'armaţi cum şi cuviincioasele povăţuiri, spre a'şi împlini datoria sa şi făr' de cusur.

29) Fiecare epistat să fie dator a ţinea catastih de toţi străinii ce se află aici în poliţie făr' de locuinţă, arătător de numele lui i vârsta, i patria de unde este şi faptele lui, cum şi ce oameni se află cu bănueli într'acea plasă epistăţiei sale.

30) In orice parte a poliţiei se va întâmpla aprindere de foc, sau vre-o altă turburare, să fie dator epistatul acestei plăşi, ca numai decât de o parte să dea de ştire Dumnealui vel spătar, i Dumnealui vel aga, i Dumnealui Başbeslegă şi a merge spre stingerea focului şi liniştirea turburărei, însă să nu meargă cu toţi oamenii Dumnealor spre a rămâne locurile zabetlăcurilor singure ci numai cu câţi oameni vor fi de trebuinţă iar ceilalţi oameni să stee la locul zabetlăcului pentru orice altă întâmplare se va întâmpla.

Iar de altă parte epistaţii întru acest fel de întâmplare să fie cu mai multă grijă şi priveghere nelipsit de acolo, luând aminte în tot cuprinsul plăşei sale a nu se 'ntâmpla vreo răutate.

31) Fieş-care epistat să fie dator, ca în toate zilele, dimineaţa să facă arătare către Casă pentru orice se va întâmpla în cealaltă zi în plasa sa, iar ne având ce arătare să facă de oarece nou tot să fie dator a merge în fieşcare dimineaţă la Casă, ca să ia povăţuirile ce va fi trebuinţă a se da.

32) Câţi din partea bisericească vor veni din alte părţi aici în Bucureşti, să aibă epistaţii mahalalelor a-i duce la Casă ca să-i cerceteze de unde au venit? cu ce treabă? şi pentru ce sfârşit? şi cu acea cercetare ce li se va face în scris, să-i trimită Casa la P. S. Părintele Mitropolit ca cercetându-i P. Sa de va fi ca să rămâe aici, să-i trimită la casă spre a li se da teşcherea sub pecetea Casei, de slobozenia şederei; iar de nu va fi a rămânea, să se întoarcă înapoi de unde au venit.

Aceasta este pleeata noastră chibzuire, iar cea adevărată hotărîre rămâne a se face de către Inalta înţelepciune a Măriei Tale. 1829 Martie 7.

Al Ungro Vlachiei Dionisie Gherasim Buzău, Greg. Brâncoveanu, C. Creţulescu, Gr. Ghica, Barbu Văcarescu, D. Racoviţă, Istrate Creţulescu, Gr. Băleanu vel vornic, M. Manu biv vel vornic, Gr. Filipescu vel vistier, C. Samurcaş vel vornic, Iord Slătineanu vel logofăt, Gheorghe Filipescu, C. Dudescu, C. Filipescu vel vornic, Iord Golescu biv-vel vornic, Gr. Ralea vel vornic, N. Văcărescu vel vornic".

●

Pentru cei cari s'ar interesa de această chestiune importantă pentru cunoaşterea trecutului Poliţiei, — pot cerceta lucrările d-lui chestor V. Daşkevici:

Istoricul reşedinţelor Poliţiei Capitalei şi Istoricul Poliţiei Capitalei.

MIH. POPESCU

Condica Domnească No. XCVI, pag. 49.

Primim la redacţie

Reviste:

Afirmarea No. 9 (Septembrie).

Revista industrială artă şi meserii No. 221—222 (Sept.).

Acţiunea Teleormanului No. 17—18 (15 Septembrie).

Buletin economic No. 40 (Sept).

Buletinul apicultorilor (Sept.).

Din trecutul teatrului rus

Memoriile lui V. Nemirovici-Dancenco

Istoria „Teatrului de Artă" din Moscova este admirabil reflectată în cele două cărţi ale regizorilor şi inovatorilor teatrali C. Stanislawski şi Nemirovici-Dantcenko.

„Viaţa mea în artă" a lui Stanislawski a apărut în 1926, iar *„Din trecut"*, memoriile lui Nemirovici-Dantcenko, a apărut recent.

Naşterea şi desvoltarea teatrului de artă, ardoarea lui tânără şi credinţa în izbândă, sunt remarcabil relevate în amintirile lui Dantcenko.

„Teatrul de artă" s'a născut într'o epocă de decadenţă a teatrului rus şi

STANISLAVSKI

într'o ambianţă de delăsare şi stagnare. Regulele teatrale erau atât de perimate, încât nimeni nu mai avea energia să le invioreze.

Un tânăr profesor de dramaturgie, însă, dela Societatea filarmonică din Moscova, Nemirovici Dantcenko, împreună cu C. Stanislawski, ambii conducători ai unui cerc dramatic de amatori, convinşi de necesitatea reformei teatrale, s'au hotărît să întreprindă această acţiune pe o bază ideologică mai ridicată.

Prima lor întrevedere pentru stabilirea programului de acţiune a durat 18 ore în şir.

Ceiace a fost remarcabil în această întrevedere — spune Dantcenko în memoriile sale, — este că n'au fost discuţii.

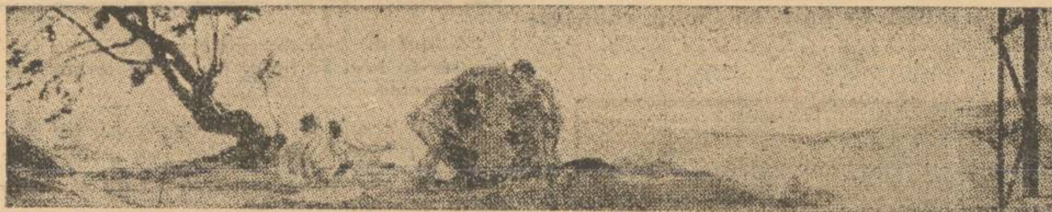
„Cu toată abundenţa problemelor şi a enormei cantităţi de detalii, am fost de acord asupra tuturor chestiunilor. Programele noastre, fie că se potriveau, fie că se complectau, au făcut să nu existe nici o contradicţie în această întrevedere. În anumite cazuri, ceiace propunea Stanislawski era mult mai îndrăsneţ decât vederile mele şi reuşind cu uşurinţă să mă convingă şi pe mine. In alte cazuri el ceda propunerilor mele.

In această întreţinere de 18 ore, au fost elaborate toate regulile moravurilor din culise, disciplina, drepturile şi obligaţiile — tot ceiace mai târziu a creiat acea colectivitate puternic sudată a talentelor extrem de variate.

Ceiace apreciam mai mult decât orice era munca persistentă şi variată, care activa culisele de sus în jos cu agitaţia actorului studiindu-şi rolul.

Fiecare din ei a înţeles că într'o operă comună, atât de strânsă, concesiunile erau necesare în anumite privinţi, fiecare fiind oricând gata de a lua asupra-i riscurile concesiunilor pentruca acţiunea, odată începută, să nu se oprească.

A creia un teatru, al lor era o întreprindere îndrăzneaţă pentru aceşti tineri regizori, necunoscuţi şi fără fonduri speciale,

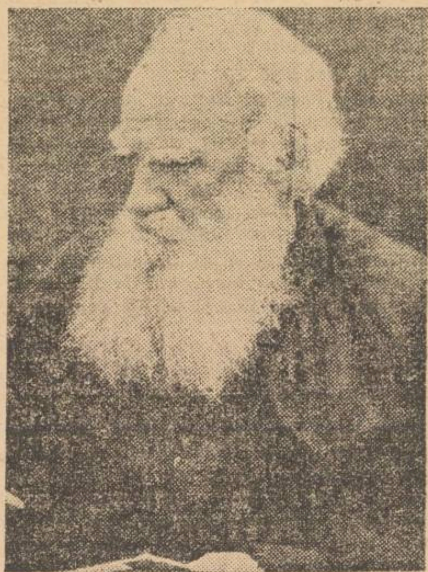

Dantcenko a descris în memoriile lui nenumăratele dificultăţi, mai ales materiale, pe care le-au avut. Astăzi, — spune memorialistul, — problema banilor în ţara mea, care acordă atâta atenţie teatrului, este un lucru cu totul secundar. Cea mai mică iniţiativă artistică, o trupă de teatru modestă, care munceşte cinstit şi sincer sau o experienţă cu totul fantastică, dar care are ceva comun cu arta, primeşte imediat sprijinul guvernului. Intr'un fel sau altul ai posibilitatea să realizezi ceiace întreprinzi.

Strălucit cunoscător al culturii teatrale ruse, dramaturgul şi regizorul Dantcenko acordă o mare importanţă descrierii teatrului dela sfârşitul celui de al XIX-lea secol şi dela începutul celui de al XX-lea, cum şi întâlnirilor lui cu artiştii şi scriitorii mari. Cehov, Gorki şi Tolstoi ocupă un loc însemnat în aceste memorii.

Dantcenko citează spusele mai multor critici de teatru, care considerau că începuturile teatrului de artă le-a format punerea în scenă a piesei „Pescăruşul" de Cehov, ca definind teatrul nou care trebuia să înceapă.

Din amintirile lui despre Cehov, Dantcenko vorbeşte, mai ales, despre dramaturgia acestuia. Scrierile teatrale ale lui Cehov conveneau cât se poate de bine posibilităţilor şi perspectivelor noului teatru. „Pescăruşul", care mai fusese montat câţiva ani

LEO TOLSTOI

înainte la teatrul imperial din Petrograd, a creiat o glorie strălucită teatrului de artă şi i-a determinat, pentru multă vreme, fizionomia.

„Nimic extravagant în costume, nici un machiaj exagerat, lipsa complectă a scenelor populare, sobrietate în culorile exterioare şi nimic care ar putea proteja actorul împotriva necesităţii de a-şi manifesta individualitatea întreagă. Tăcere, concentrare, puţină lume".

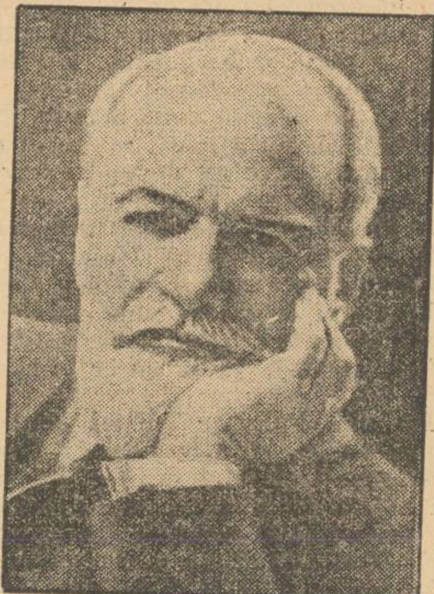
O remarcă pe care a făcut-o Cehov în ce priveşte punerea în scenă a piesei lui este următoarea: „Joc mic; totul trebue să fie ca în viaţă". Această remarcă a constituit un punct de plecare pentru lucrările teatrului de artă. Se ştie că la începutul lui, teatrul de artă a transformat această manieră într'un anumit naturalism (reproducerea zgomotelor din natură, detalii din viaţa obişnuită, etc.). Pentru toate aceste detalii criticii teatrali de atunci aduceau observaţii, încât într'o zi Cehov, jumătate glumind, jumătate serios, a declarat: In viitoarea mea piesă voi pune următoarea remarcă: Scena se petrece într'o ţară unde nu sunt nici muşte, nici greieri şi nici alte insecte, care să împiedice oamenii a vorbi.

Felul lui Cehov de a primi viaţa se relevă din ce în ce mai mult şi într'o manieră din ce în ce mai determinantă în toată viaţa teatrală, — mărturiseşte Dantcenko, — pentruca după cinci ani să înceapă a se reliefa punctul de vedere al lui Gorki asupra vieţii.

Actorii teatrului de artă l-au cunoscut pe Gorki în Crimeia unde veniseră în anul 1900 să dea câteva reprezentaţii cu Cehov, care, fiind bolnav nu putea părăsi localitatea.

Dela primele întâlniri cu Gorki, toţi artiştii au fost fermecaţi de imensul lui talent.

„Erau fermecaţi de felul lui luminos de a vorbi, pentru dragostea lui de viaţă, în care îşi prezenta eroii, pentru temperamentul puternic şi combativitatea lui. Erau fermecaţi de arta lui, de frazele cizelate, de stilul colorat cu imagini, de nouile metafore, de simplicitatea şi uşurinţa inspiraţiei poetice. Un nou romantism.

V. NEMIROVICI-DANTCENKO

Noui sunete ale bucuriei pentru viaţă".

In acea epocă, romanele lui Gorki erau răspândite în toată Rusia. Autorul *„Azilului de noapte"* era modest şi nu iubea aclamaţiile, nu-i plăcea să se facă remarcat şi detesta curiozitatea leneşă la care erau supuşi scriitorii. Intr'o zi, — povesteşte Dantcenko, — venit la Moscova, Gorki s'a dus la un teatru, să asiste la reprezentaţia unei piese de Cehov. Publicul, aflând de prezenţa în sală a scriitorului, l-a ovaţionat, dar nu mică i-a fost surpriza când în loc de a vedea o faţă mulţumită, a văzut o fizionomie sumbră şi încruntată. Entuziaştii spectatori au tăcut. Gorki, întorcându-se spre ei, a început să le vorbească cu capul puţin aplecat într'o parte, gesticulând dintr'o mână şi cu un ton convingător: „De ce mă priviţi? Nu sunt nici un înecat scos la mal şi nicio dansatoare. Şi a adăogat: când trebue să se joace un atât de frumos spectacol, curiozitatea voastră pentru mine este puţin injurioasă".

Popularitatea lui Gorki era extrem de mare în toate păturile sociale, ceiace făcea ca autorităţile să nu privească cu ochi buni acest lucru. Astfel, în 1902, de exemplu, alegerea lui Gorki la Academia de ştiinţe, ca membru de onoare a fost anulată, sub presiunea preşedintelui Academiei, marele duce Constantin Romanov.

Acest lucru s'a întâmplat puţin înainte de premiera piesei lui Gorki *„Micii burghezi"*, pe care teatrul de artă a reprezentat-o la Petersburg.

Cu multă greutate Dantcenko a obţinut autorizaţia de a juca piesa şi, pentruca publicul să nu se dedea la manifestaţiuni de simpatie şi să supere astfel autorităţile, în fiecare seară, regizorul urca la galerie înainte de a se ridica cortina şi ruga asistenţa să se abţie dela orice manifestaţie. „Noi avem nevoe ca această piesă să fie jucată şi ca Gorki să continue a scrie pentru teatru. Orice dezordine

(Continuare în pag. 10-a)

Caragiale redivivus

Care din noi n'a râs până la lacrimi citind „Procesul-Verbal" pus de Caragiale în condeiul unui Ofiţer de poliţie? Şi mulţi vor fi aceia care au crezut că autorul a exagerat, în dorinţa de a obţine un efect comic cât mai mare.

Pentru aceştia, dăm fragmentele de mai jos — extrase din rapoarte oficiale recente — prevăzute cu iscălituri de un lat de palmă. Nu lipseşte de pe aceste capodopere de compoziţie şi stil nici sigiliul care le dă toată importanţa cuvenită unui act oficial.

Iată câteva fragmente:

„...Individul D. C. a încetat din viaţă prin îngheţ în hotarul comunei C., împrejurările în care a îngheţat sunt în urma unei cantităţi de alcool consumat fără socoteală, hoinărind astfel într'o noapte întreagă pe tot câmpul şi în cele din urmă fiind în vârstă înaintată, de altă parte jer. Sa pus jos pe pământ să odihnească rămânând mort pe loc".

„... în ziua de anul nou — cum sunt obiceiurile, dupăce soţia a venit dela moaşă, a luat'o la bătae şi fiind în stare de ebrietate, cu un glonţ de revolver s'a sinucis singur".

„... C. V. R. s'a sinucis din cauză că suferea de mentalitate".

„... Femeia S. N. din comuna B. şi-a pus capăt zilelor, spre a scăpa de ruşinea în care a ajuns, dupăce într'o zi fiind în stare de ebrietate a coabitat cu K".

„... E. N. din comuna A. conform cercetărilor făcute, s'a sinucis fără nici o determinare externă sau influenţare; comiţând faptul numai dela sine, probabil în starea ei sufletească turburată, întrucât nefiind de mult normală şi în acel timp suferind de o boală gravă, într'un moment când nu era nimeni acasă, a fugit afară din casa fratelui său şi a sărit în pârâul G. ce curge pe lângă grădina fratelui său şi care a crescut în urma topitului zăpezii".

„... Accidentul suferit de I. D. din comuna P. a provenit din răsturnarea unui car cu lemne adus din pădure cu carul lui propriu, accidentul întâmplându-se pe o coastă unde cu toate că numitul a ţinut carul să nu se răstoarne, acesta totuşi s'a răsturnat pe el şi l-a omorât".

p. conf.
KIBI

ar atrage represiunile autorităţilor şi vom fi lipsiţi de un mare autor dramatic".

Publicul promitea că va fi liniştit şi se ţinea de cuvânt.

Punerea în scenă a *„Azilului de noapte"* a relevat însă puternica şi adevărata valoare dramatică a lui Gorki. De data aceasta autorul a acceptat, cu bucurie şi simplitate, imensul succes repurtat. In timpul reprezentaţiilor „Azilului de noapte", — spune Dantcenko în memoriile sale, — piesă care a adus cel mai mare succes, Gorki apărea la rampă. El saluta natural, confuz, neavând obişnuinţa să apară înaintea publicului, mai ales lângă actorii care aveau această obişnuinţă şi care erau foarte mulţumiţi.

Cu un sentiment de profundă satisfacţie, Dantcenko îşi aduce aminte de punerea în scenă a *„Azilului de noapte"* după revoluţie.

„Douăzeci şi cinci de ani au trecut. In acelaş teatru, între aceleaşi ziduri, aceiaşi piesă este jucată şi foarte mulţi dintre actori sunt aceiaşi, numai că au devenit nişte maeştri desăvârşiţi... Singurul lucru schimbat sunt spectatorii, care au devenit aproape de nerecunoscut. Spectatorii de astăzi n'aveau cum să vină la teatru acum un sfert de secol şi nici să audă măcar de succesele dramatice ale acelui timp. Astăzi ei ocupă în fiecare seară locurile şi ascultă cu sentimentul că asistă la un lucru ce le aparţine".

Un episod despre Tolstoi, citat de Dantcenko, caracterizează imensa modestie a marelui scriitor. Intr'o zi, un bătrân îmbrăcat cu o şubă scurtă s'a prezentat la redacţia revistei *Ruskaia Mysl* (Gândirea rusă), ţinând în mâni un manuscris. Secretarul de redacţie i-a spus să vină peste 15 zile după răspuns. După două săptămâni, când bătrânul s'a prezentat din nou, redactorul Remizov, care citise manuscrisul şi credea că este ţăranul Semionov, l-a rugat pe bătrân, autorul manuscrisului, să aştepte în anticameră. In trei rânduri omul de serviciu a venit să spună secretarului că bătrânul aşteaptă răspunsul. Ocupat cu o conversaţie înfierbântată, secretarul de redacţie nu şi-a adus aminte de el decât după două ore şi jumătate.

— D-voastră sunteţi Semionov? Am citit povestea d-voastră. — Şi a ridicat ochii spre bătrân. A rămas însă înmărmurit: înaintea lui nu se găsea altul decât Leon Tolstoi. Marele scriitor a aşteptat pe bancă două ore şi jumătate, cu modestia unui ţăran bătrân, ca redactorul să binevoiască a-l primi. El voia să obţină tipărirea povestirii ţăranului Semionov, pe care nu-l cunoştea personal, voind doar să recomande lucrarea pe care o găsea talentată şi meritând a fi relevată.

Bine înţeles redactorul s'a simţit foarte prost.

— Nu-i nimica, m'am odihnit, — i-a răspuns Tolstoi plictisit de situaţia penibilă în care se găsea redactorul.

MAXIM GORKI

In acelaş capitol, Dantcenko descrie fazele interesante ale punerii în scenă a piesei *„Puterea întunericului"* şi *„Cadavrul viu"*, la teatrul de artă.

Aruncând o privire în trecut pe drumul parcurs de Teatrul de Artă şi analizând munca lui de astăzi, Dantcenko îşi închee cartea cu cuvintele:

„In timpul în care scriu aceste rânduri, cele mai frumoase spectacole sunt reprezentate pe scena Teatrului de artă. *„Invierea"* de Tolstoi, *„Duşmanii"* de Gorki, toate păstrând o profundă legătură cu vechile tradiţii ale teatrului, sunt reprezentate într'un fel cu totul nou, aşa cum n'ar fi putut fi altădată. Situaţia socială a actorului de azi este diferită de aceia a actorului de odinioară, când rămânea între zidurile teatrului, iar fiinţa lui astăzi este în asemenea măsură cuprinsă de viaţă nouă, încât, prin moştenirea artistică a marilor ctitori ai literaturii ruse, individualitatea lui capătă un nou conţinut şi un nou elan.

Raymond Groc

Despre dragoste şi despre femei

Să fugi de o femee care se ştie prea frumoasă: tu vrei să iubeşti o femee numai, nu Frumuseţea.

Să nu crezi că surâsul pe care ţi-l trimite o femee e pentru tine, ci pentru situaţia ta, averea ta, pentru dorinţa ei, trândăvia sau capriciul ei.

Să nu te temi de o femee decât în măsura în care nu ştii să rezişti la fericirea pe care ţi-o poate da.

O femee se crede cu atât mai indispensabilă unui bărbat, cu cât îi otrăveşte mai mult viaţa.

Nu te simţi de loc stingherit în faţa bărbatului pe care-l înşeli, dacă îi iubeşte profund soţia.

Graţie soţului, liniştea fericirii amoroase a amantului e pusă la adăpost de frământările geloziei, se ştie preferat pentru că a fost ales fără constrângere şi contra rivalilor posibili soţul are sarcina să vegheze.

O femee îşi dă seamă că nu mai este trebuincioasă fericirii tale, în ziua când nu te mai poate face să suferi.

Ca să te însori, trebue să fie doi. Dar, de multe ori, ca să rămâi însurat, trebue să fie trei.

Când o femee îţi impută lacrimile pe care i le provoci, înseamnă că începe să te iubească mai puţin.

Femeia se obişnueşte cu orice... chiar şi cu virtutea.

Amorul propriu nu suferă atât că nu eşti iubit cât suferă că ai încetat de a fi iubit.

O femee fidelă nu va fi niciodată suficient de admirată: nu a făcut să sufere decât un singur bărbat.

Multe femei nu şi-ar fi dat seama niciodată ce este exact căsătoria — în bine sau în rău — dacă nu şi-ar fi luat un amant.

Văduvele sau divorţatele şovăe adesea mai mult decât femeile măritate să-şi ia un amant. Sunt oprite nu atât de greutatea de a acoperi cu un pavilion oficial o maternitate într'una temută, ci mai degrabă de responsabilitatea onoarei lor, de dorinţa de a-şi apăra în proprii lor ochi demnitatea. Măritate, în purtarea lor rea nu vedeau decât răzbunări legitime faţă de greşelile soţului lor; din contră libere, cum vor putea să-şi scuze, să-şi legitimeze deacum înainte purtarea lor uşuratică faţă de amorul lor propriu? Iată cum orgoliul lor e silit să recunoască amoralitatea vieţii lor: ce rană de nesuferit! Şi iată cum se explică că văduvia sau divorţul transformă destul de des soţiile vinovate în femei strict virtuoase.

„Soţia mea nu se mai plânge de mine! — spunea cu melancolie un soţ; — cazul meu e limpede, mă înşeală!!!"

Intre ele, femeile se laudă mai mult de suferinţele pe care le provoacă bărbaţilor care le iubesc decât de fericirea pe care le-o pot da (punând la o parte fericirea sexuală). Care femee nu are ambiţia să poată spune cu nepăsare: „Da, draga mea, sărmanul băiat, s'a omorît pentru mine!" Şi nu uită de alminteri să adauge: „Ce prost a fost!!!" Le pare că prestigiul lor e făcut mai degrabă din lacrămile pe care le provoacă decât din bucuria ce o pun în suflete. Sclavă eternă care se revoltă!

Multe femei, mai mult sau mai puţin inconştient, caută în dragoste emoţiile jocului de noroc: aceiaşi lăcomie de a pune soarta la încercare, acelaş noroc, aceleaşi speranţe, aceleaşi catastrofe şi aceleaşi izbânzi. Un bărbat îşi ca juca viitorul pe o carte, o femee viaţa ei pe o inimă. Aceiaşi imprudenţă: ca să trăeşti din jocul de cărţi nu trebue să ai patima; ca să trăeşti din dragoste, nu trebue să iubeşti.

In dragoste totul se aranjează — da, pentrucă la urmă nu mai iubeşti.

Doi amanţi, oricât de complect izolaţi de lume ar fi, nu sunt niciodată numai doi: sunt întotdeauna patru: mai întâi cele două adevărate personalităţi ale lor, apoi cele două imagini pe care şi le-au făcut reciproc unul despre celălalt. Când aceste două imagini s'au risipit în contact cu realitatea şi când se văd însfârşit aşa cum sunt, atunci da, acest duo devine cu adevărat efectiv.

Nu poţi, fără să roşeşti puţin de umilire, să revezi o femee pe care ai iubit-o odată la nebunie şi care acum ţi-a devenit cu totul indiferentă.

Ce lucru face ca prestigiul femeii să fie mai mare? Obiceiul care cere ca noi să facem primii paşi şi ca noi s'o implorăm să ne acorde ceiace, în fond, ea se gândeşte întotdeauna să ne ofere. Iat-o deci, din faptul chiar al demersului nostru, superioară nouă. Acceptă şi redă: iată-ne acum debitorul ei, prin urmare obligaţi la o oarecare recunoştinţă — şi mai ales iată amorul nostru propriu măgulit de acest dar şi care, pentru a mări satisfacţia, caută să-i crească peste măsură preţul în ochii noştri. Răsturnaţi rolurile şi veţi vedea prestigiul femeii surpându-se brusc.

Trad. de Dr. J. K.

Iubindu-te, o femee este gata la orice! Chiar să te nenorocească.

Pentru o femee care are amor-propriu, a-şi înşela primul amant costă mai mult decât a-şi înşela soţul: a fost înşelată căsătorindu-se cu acesta, s'a înşelat dându-se amantului.

De multe ori mai uşor şi mai repede devii amantul unei femei care se crede tare şi sigură de virtutea ei decât unei femei care se ştie slabă şi neîncrezătoare.

Caleidoscop

Case sub pământ şi în mare

Teama de atacurile aeriene într'un eventual războiu viitor, a condus la anumite precauţiuni speciale în construcţia clădirilor moderne.

Astfel, arhitectul englez Alan Daly a conceput de curând prima casă, ce urmează să servească de adăpost sigur, în caz de războiu, realizând acest proect în toate variantele uzuale, dela locuinţa modestă până la vila cea mai luxoasă.

Clădirea imaginată de arhitectul englez, zace sub pământ şi beneficiază de o lumină artificială a zilei, fiind apărată — prin materiale impermeabile aerului — de gazele otrăvitoare, iar — prin pereţi de beton armat, groşi de peste un metru, — de bombele aeriane.

Asemenea locuinţe sunt echipate cu câte un periscop — de felul celor folosite la submarine — care le permite o perspectivă naturală şi în plus, una artificială, prin diorame ce pot fi schimbate.

Pe de altă parte, în localitatea Palm Beach din California, un arhitect american John Edgerton, şi-a construit o casă numai din sticlă, situată la o adâncime de 8 metri, în fundul mării. Fireşte, că şi o asemenea clădire se află la adăpostul bombelor aruncate din avion. Legătura cu exteriorul e asigurată printr'un fel de cabină de ascensor, care conduce din adâncime la o barcă cu motor, legată cu uscatul

EXCURSIUNI LA
Expoziţia Internaţională din PARIS şi în ITALIA

17 Septembrie — 15 Octombrie
PARIS ŞI LACURILE ITALIENE
21 zile 16.200.- lei

1 şi 29 Octombrie
PARIS ŞI ORAŞELE ITALIENE
21 zile 17.100.- lei

reţurile cuprind voiajul, pensiunea completă în toate oraşele din rogram, circuite cu autocare, intrări la expoziţie şi muzee, vizitări, plimbări pe lacuri şi lagună, vize, taxe, bacşişuri etc.

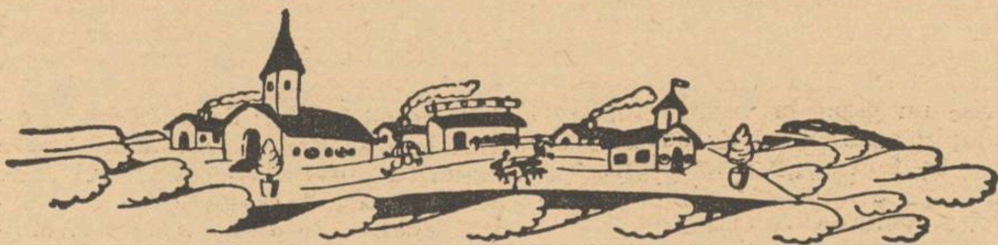
EXCURSIUNI SĂPTĂMÂNALE LA PARIS
Plecări în fiecare Vineri
Informaţiuni şi înscrieri la
e voiaj din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢAduol
95 IIOMT. loe7e.4fpi 4-. 0e-n Pili

Carne de cal

Din vremea războiului

E pe la sfârșitul lunii Decembrie 1917. Un pluton de ostași, dintr'un regiment dobrogean, a ieșit din linia întâi și se odihnește, stând în rezerva altui pluton care 'ngrijește de creasta de foc. Aceasta este o tranșee care merge 'n zig-zaguri ușoare pe marginea unui drum între două vii.

In spatele frontului românesc este enorma vie a lui Ardeleanu. Șanțul de foc, acela care-a zăgăzuit o furioasă năvală dușmană, se lungește pe urma unui fost gard, din care astăzi nu a mai rămas nicio urmă. Lângă taluz, cu toată iarba care crește de mai bine de un an, încă se mai vede urma unui drum foarte puțin folosit. De-asupra acestui drum, și uneori pe-alăturea de el, sunt sârmele ghimpate, iar dincolo de ele, se 'ntinde via mai micșoară a lui Ienibace, din a cărui vilă, rămasă între cele două rețele, se mai vede o grămadă de moloz cu câteva capete de grinzi arse, care răsar în lumină.

Mai încolo, terenul scoboară ușor până la gardul de scândură al viei, de-alungul căruia sticlesc rețelele solide ale germanilor, rețele făcute din sârmă ghimpată și pari de oțel fixați în pământ cu beton armat. Mai încolo, se bănuiesc tranșeiele dușmanului, iar în vale de tot, se zăresc crestele de acoperiș ale unor case mai înalte, din Panciu.

Au trecut două luni de la încheierea armistițiului. Oamenii se bucuraseră la 'nceput, fiindcă în priceperea lor puțină armistițiu nu însemna numai o vremelnică încetare a unor lupte, ci o desăvârșită împăcare între oștile învrăjbite.

Visaseră o 'ntoarcere pela casele lor...

Dar au trecut două luni cu zile lungi, iar viața pe front continua să fie aceiași cași pe vremea luptelor.

De nicăieri nu s'auzea despre demobilizare.

Cu toate că așteptarea le fusese înșelată, ostașii nu făcură nicio mișcare. Ei au înțeles că trebuie să se supuie noilor împrejurări, și din adâncimea sufletelor lor, au scos răbdarea minunată pe care numai un Dumnezeu cu deosebire bun, le-a dăruit-o.

A căzut zăpadă bogată încă dela 'nceputul lunii, apoi a dat o moină care-a topit-o până ce vârfurile buruienilor uscate au ieșit în aer, după care cerul a trimis un vânt vajnic de aspru care a 'nghețat zăpada muiată la suprafață, prefăcând-o într'o pojghiță imensă, tare ca o carapace.

Acum cerul este acoperit de nori cenușii, care se 'nghesuesc tot mai aproape de pământ. O lumină de crepuscul s'a sleit în văzduhuri, neagră ca atmosfera din camera unui mort, care nu trebuiește văzut mai clar. Sabia de ghiață a vântului de nord trece prin aer și fluieră sinistru printre cei câțiva pomi care au mai rămas prin vii.

Ostașii stau în șanțul rezervat, și, fiindcă nu mai fac de strajă pe linia întâi, s'au strâns cu toți într'un singur bordei.

De fapt, nici nu sunt toți. Din 44 oameni câți are plutonul, sergentul Haralambie, un căprar și zece oameni au plecat departe în spatele frontului, pentruca să aducă lemne pentru foc. Alți zece ostași, sub conducerea sergentului Lazea, meremetisesc pela șanțurile stricate în vremea luptelor, și, pe cât se pricep și ei, le dreg. Ba încă ei fac ceva mai mult: adâncesc și lărgesc șanțul de evacuare, care nu-i destul de lat și de adânc. Mai lipsesc și alți oameni, care s'au dus prin grădinile din apropiere să vadă de nu mai găsesc ceva fructe rămase din vară prin pomi.

Câți au mai rămas, stau turcește pe pământul bordeiului așternut cu frunziș uscat, privesc la focul care se 'nvălurește în mii de forme și culori în sobă și... vorbesc.

S'ar simți ei încă și mai bine, dacă în bordeiul lor ar fi o sobă adevărată, una dintre-acelea făcută din cărămidă care păstrează multă vreme căldura. Dar ei n'au în fața lor o sobă, ci un cotlon săpat în peretele bordeiului, care are opt metri de pământ de-asupra tavanului său. Cotlonul are o gaură — închipuire de horn — care se astupă mereu. De aceia, fumul care nu poate ieși pe-acolo, ia drumul prin gura cotlonului, iese în bordei, și se răspândește pe fundul șanțului înghețat.

Ostașii au o mare nemulțumire pe inimă și despre ea nu 'ndrăznesc să vorbească ori când, și ori unde. Abia acuma au găsit un prilej bun ca să-și descarce sufletele, fiindcă cei doi sergenți nu sunt de față pentru ca să-i ție de rău, iar plutonierul rezervist, bătrânul care le 'mpărțea lor și porția sa de tutun, se dusese pentru 24 ore de serviciu pe linia de foc. Măcar că nu-i certase niciodată, nici măcar c'o înjurătură, se temeau de privirile lui mustrătoare, sub ascuțișul cărora ar fi intrat în pământ, de rușine.

Cârtesc împotriva mâncării care s'a prostit groaznic dela o seamă de vreme. Dela cele două mâncăruri de carne ale vremilor bune dela începutul războiului, se trecuse la una singură: un borș. Apoi și acesta a fost înlocuit cu un fel de zeamă lungă și chioară, poreclit poate numai în glumă borș. Pe urmă au venit, cu neschimbată alternanță, fasolea și cartofii.

Acum, pare-se că s'au terminat și aceste ultime bunătăți.

— Măi fraților! — zise Vărgănici, de loc de prin nordul județului Tulcea. — Minunată mai este și ostășia asta, și plină de învățătură pentru om!

— Da' pentru ce socoți tu așa? — întrebă rezervistul Nechifor.

— D'apoi ți-ai închipuit tu, măi vere, că 44 de voinici în toată legea pot muta un prânz cu mâncare făcută din patru verzișoare murate, o traistă de ceapă, un pumn de sare și o sticlă cu unsoare de mașină?

Ceilalți râseră.

Târziu, mai răsări un glas:

— Hm!... Așa-i!... Numai că nu ne poate 'nvăța să mâncăm bine!

De mai multe săptămâni, artelnicul aducea dela trenul regimentar alimentele despre care pomenise Vărgănici. Bucătarii tocau verzele și le aruncau pe fundul cazanului, prăjeau ceapa cu ulei de rapiță și o așezau de-asupra, după care umpleau cazanul cu apă și-l puneau să clocotească la foc.

Noroc de pâne că era mare și gustoasă.

— Mă!... Și să n'avem noi un chicușor de carne, taman acu' de sărbători?...

Și cum vorbeau oamenii așa, iată că vine unul care aduce o veste ce electrizează sufletele tuturor:

— Artelnicul ne-a adus carne!... Carne multă și bună!

Toată ceata de oșteni se ridică în picioare.

— Carne?

— Carne!...

— Ai văzut bine?

— Cum îmi văz mâna!

— Și era pentru noi?

— Păi dacă au luat-o în primire bucătarii noștri?

— Or fi gătind-o pentru vreun chef al celor din administrație?

— Aș!... L-am întrebat pe artelnic!

Ostașii se priviră, pentru o clipă, nedumeriți.

— Hm!... Mare minune!...

Toți se treziră că merg spre bucătărie.

Cei doi bucătari își puseseră șorțuri curate și roboteau cu mai multă veselie decât în zilele trecute.

Ostașii se grămădiră lângă un șold pe care-l spăla unul dintre bucătari.

— Da' oare să fie de vită?... — întrebă unul cu multă îndoială. — Eu, parcă n'aș crede!

— Aș!... Nu-i de vacă!... Chiar șoldul boului celui mai slab nu este așa de 'ngust și de mic!

— De ce să fie?

— Mai întrebi?... De ce să fie, dacă e carnea roșie! E de cal!

— Pare să fie de cal.

Unul rupse cu unghia o bucățică de carne și o puse pe limbă.

— Cal e!... Cal e!... Are gust de leșie!... — strigă el, scuipând cu mare scârbă.

Artelnicul nu era departe.

— Ce tot vorbiți voi în dodii?... Eram eu acolo când a venit camionul cu carne dela Țigănești!... Toată carnea era învelită în piele de vită!

— Iiii!... — făcu altul cu tristeță. — Dacă e dela Țigănești, să știți, fraților, că-i numai carne de căluț!... Mi-a spus mie ordonanța vitirinalului Sarafimescu, dela artileria din Țigănești, că mai toată ziua se taie numai cai!

— Fără 'ndoială: e cal!

— De cal!... De cal... De cal!..., — răsunară mai multe voci.

Unul dintre bucătari își rdică satârul furios:

— Mă... Fugiți dracului de pe capul meu, că-mi făcurăți tâmplele toacă de mânăstire!... Ce tot bâiguiți voi despre carne de cal?... Uite, mă, capul care-a căzut în partea noastră!... Aista-i cap de cal?... De când are calul coarne la cap?...

— Ia plecați de-aici! — interveni și al doilea bucătar, — că de nu, mă duc și-l chem pe Dom' Plotoner, și v'o da el câte un cal pe spinare, de nu l-ăți putea duce!...

Amenințarea își făcu efectul. Oamenii se risipiră, dar, până la vremea prânzului, nu mai avură altă vorbă. Iar când mâncarea fu gata, în van veni un bucătar să-i strige la masă. Nimeni nu voi să se miște din fața cotlonului.

La a doua chemare, ieși unul care se apropie de cazan, iar dacă văzu că borșul are deasupra mulțime de grăsime, se 'ntoarse 'napoi.

— Măi fraților!... Bucătarii nu și-au oprit fața mâncării din cazan!...

— Păi ce credeai tu că lor le place calul?

Intre timp, sergentul Lazea aștepta lângă cazan să vină oamenii să-și ia porțiile.

— Măi, du-te un bucătar de-i cheamă!

Totul fu în zadar. Nimeni nu se apropia de bucătărie.

Bucătarul se 'ntoarse tot singur.

— Dom' Sergent, spun că nu li-i foame!

Lazea se 'nfurie. Fața lui rotundă și roșie se umflă și deveni vânătă.

— Căprarul Chirică! — strigă el puternic. — Comandă adunarea plutonului la bucătărie, pe două șiruri, pentru inspecție la gamele, linguri și pâne!

De data asta, neascultarea ar fi avut urmări foarte grele. Ostașii, într'un suflet, alergară la locul arătat în comandă, cu pânea la subțioară, cu gamelele și lingurile în mână.

— Pluton... drepți!... Prin flanc câte unul... marș! — tună vocea sergentului Lazea, despre care știau că nu glumește niciodată, mai ales acum când îl vedeau și cu o jordie în mână.

— La cazan!... Bucătar!... Toarnă la fiecare porția cu prisos, că avem de unde!

Cel din capul șirului întinse gamela cu o mână tremurătoare.

— Dom' sergent... Zău!...

Dacă-i de...

— Tacă-ți gura!... Altul la rând!...

Cu un gest nehotărît, întinse gamela și cel de-al doilea.

— Dom' sergent, da' nu mi-i foame!...

— Gura!... Altul la rând!

Și așa le dădu la toți.

Se umplu și gamela ultimului ostaș, dar nimeni nu cuteza să guste din mâncare.

Datoria sergenților era să mănânce la urmă de tot, după ce terminau oamenii. Așa le hotărîse comandantul.

Văzând Lazea că nu mănâncă nimeni, își ridică un braț în sus.

— Măi!... Ascultați la mine: aceluia pe care-l voi prinde că varsă un strop din bunătate de mâncare, îi trag o sfântă de bătaie, îi iau pânea și-l las să crape de foame!

Ostașii rămaseră duși pe gânduri.

— Să fie a dracului de mâncare, că tare bine mai arată la față!

— De-aș ști eu că nu-i de cal... — rosti un altul, cu nespusă tristețe, — cum aș mai suge-o!...

— Hei! Dar voi nu vedeți că-i de cal?... Priviți la carnea care și după ce-a fiert, a rămas tot roșie!

— Dar e Cal!

— Calu-i toată ziua!

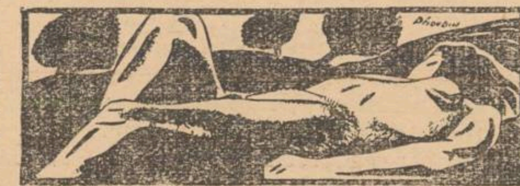
— Nu-i chip de mâncat!

Cineva oftă din adâncul inimii.

— Oare de ce nu ne-o mai fi dând ciorbă de varză cu unsoare de căruță?...

Intre timp, sergentul Haralambie se repezise pe linia de foc și spuse Rezervistului, care, de data asta socoti că primejdia cea mare venea chiar din sufletele ostașilor lui. De-aceia nesocoti legea militară, care-l oprea să părăsească serviciul, fie și pentru o

(Continuare în pag. 12-a)

Poezii poporane

Frunză verde de-arțăraș!
De-ași mai trage câte-am tras,
Eu de mândra nu mă las
Până mă bag în sălaș;
De-ași mai trage pe-atâtea,
De mândra nu m'oi lăsa,
Când mi-or coase sălcșu
Tot oiu trage cu ochiu:
Când or arde lumina,
Tot oiu trage cu geana,
Pe cât ceriu și lumea.

clipită, lăsă pe sergent în locu-i și se întoarse la pluton în pas alergător.

— Pentru ce nu mâncați?

— Ne-a dat carne de cal! — se obrăznici unul.

Atâta a trebuit pentru ca toate spiritele să se 'nfierbânte și să se revolte.

— Nu mâncăm carne de cal!

— Noi nu suntem Nohai dela Crâm!

— Nu suntem lifte spurcate de talieni! — răcni un ostaș care era de prin Cataloiul Tulcei, în mare parte locuit și de italieni.

— Noi nu mâncăm spurcăciune de cal!

Rezervistul rămase înlemnit de violența vorbelor aruncate și de atitudinea dârză a ostașilor care, vreme de luni, mâncaseră cea mai ticăloasă mâncare și totuși rămăseseră supuși. El gândea în sine cum să facă pentru a-i domoli mai întâi și a-i convinge să mănânce.

Obrăznicia neasemuită a ultimelor vorbe l-a scos din fire.

— Cine-a spus că nu mănâncă spurcăciune de cal?... Să vie aici în fața mea!

Căprarul Adam, în viața civilă factor poștal în Sulina, ieși dintre rânduri, plesni călcâiele bocancilor și rămase turnat ca de piatră.

Bătrânul Plutonier ar fi vrut să curme tăios și crunt firul tuturor necuviințelor, dar socoti că așa nu va căpăta decât o liniște aparentă. Ura și revolta ar fi continuat să crească în umbra sufletelor lor prea îndelungă vreme pusă la încercare.

Făcu o sforțare asupra sa și se liniști.

— Ai spus că nu mănânci spurcăciune de cal? — întrebă el zâmbind.

— Spurcăciune de cal, ai zis?

— Să trăiți, Dom' Plotoner, am zis!

— Spurcăciune de cal?... Mai zi odată!

Căprarul tăcu. S'așteptase să fie insultat și lovit, pedepsit cu nespusă cruzime, pentru ca să treacă drept un martir în fața camarazilor. Dar acum... cu liniștea și cu blândețea cu care-i vorbise Comandantul, i se topise îndrăzneala și orice urmă de 'ncredere în sine. Tranșeele și livezile din apropiere, vila lui Ardeleanu cu acoperișul ei în parte stricat, Movila Panciului și colțul de pădure de către nord, începuse să se clatine la început, apoi să se învârtească în jurul ochilor lui împăienjeniți.

— Prostule!... Om fără de minte și fără de socotință! Tu nu mănânci în zilele vieții tale decât numai ce este spurcăciune!... Să zicem că mâncarea este de cal... Da, băieți!... De cal este!... Patria vă cinstește astăzi și vă dă tot ce i-a rămas mai bun, după atâta moarte de oameni și animale, după atâta sărăcie! Mâncarea e din carne de cal!... Și nu-ți place, Adame, nu-i așa?... Dar dacă ar fi o ciorbă de rață grasă, ai mânca-o? Spune drept!... Văd că-ți lasă gura apă... Dar te-ai uitat vreodată în viața ta la ce mănâncă rațele?... Intind din toate mortăciunile împuțite și sug și inima murdăriilor și necurățeniilor ce cad pe pământ! Dar porcul?... Ai văzut ce înghite el când trece prin dosnice locuri?... Și carnea lui îți pare dulce și o mănânci cu multă plăcere!... Așa-i?... Porcul și rața nu sunt pentru tine spurcăciuni?... Pentru tine calul este spurcăciune?... Care dintre voi, băieți, mai poate spune ce-a zis Adam?

Adam sta mereu neclintit, cu ochii pironiți în pământ, cu fața galbenă.

— Aș, Dom' Plotoner! — zise soldatul Cristea Sandu, fost birjar în Tulcea. — Calul nu mai bea apă din uluca în care și-a vârît râtul porcul, ?o tot speli cât ai spăla-o!

— Și fânul, dacă-i o țărulică murdar, nu se mai atinge de el!

— Calu-i curat ca inima lui Dumnezeu!

Discuția asta avu darul să 'nlăture prăpastia care se adâncise adineauri între Plutonier și ostașii de sub comanda sa.

— Dacă-l știți voi așa de curat, de ce nu-l mâncați? Credeți voi că eu mănânc altfel de carne?

— Aș! — zâmbi un soldat. — Dumneavoastră, care-aveți leafă așa de mare, mâncați la popotă, iar acolo s'aduce carne de vacă dela Tecuciu!

— Da' de unde!.. Tot carne de cal e, măi băiete!... Dar pentru ca să nu fie nicio îndoială în sufletele voastre... Lazea!... Toarnă-mi o porție în gamela ta!

Lazea n'avea gamelă, fiindcă i-o găurise un glonț în vremea luptelor; el umplu o strachină de borș, apoi o aduse în fața comandantului, care s'așeză pe o buturugă, ținând strachina pe genunchi.

Și începu să mănânce cu mare poftă.

Unul câte unul, ostașii prinseră a gusta mâncarea, dar numai cu vârful lingurilor.

— ...parc'ar fi gustoasă!

— Dacă mănâncă și Dom' Plotoner...

Unul făcu un act de curaj, umplu o lingură mare cât un căuș, închise ochii și o dete de dușcă pe gât.

— Ba e chiar bună de tot! — zise el, simțindu-și pieptul uns. — E bună a dracului!

Toată lumea începu să mănânce.

Dela compania vecină veni un sol ca să vadă ce e de făcut cu mâncarea făcută din carne de cal.

— Cum, măi? Mâncați carne de cal?

Drept răspuns, un ostaș s'apropie pe de-a'ndăratele de noul venit, și-i arse o lovitură de potcoavă peste țurloiul unui picior. Și tot odată scoase și un nechezat prelung.

Ceilalți izbucniră în râs și continuară să mănânce, nechezând când și când.

Și numaidecât a mers vestea prin împrejurimi:

— Compania a zecea mănâncă!

Iar după ea, toată lumea ostașilor a mâncat carne de cal.

MIHAIL I. PRICOPIE

Uganda

Uganda e un ținut care se bucură de o climă foarte bună deși se află în regiunea ecuatorială, pământul dă rod aproape dela sine, iar populațiile primitive duceau dealungul miilor de ani o viață paradisiacă... până la venirea albilor. Țara e situată în regiunea isvoarelor Nilului, descoperite de englezul Speke în 1862. Indigenii au două recolte pe an; de aceia anul e socotit la șase luni. Una din zicătoare spune că „prima lună a anului este pentru semănat, celelalte pentru mâncat". Inainte de a fi descoperiți, indigenii recoltau banane, cereale, legume, aveau turme de ori, în lacuri și râuri era abundență de pește, așa că puteau duce un trai îmbelșugat. Abia în vremuri recente au isbucnit războiele de rasă care au decimat populațiile.

Triburile stăpânitoare sunt negrii Bantu, oameni bine făcuți, voinici, cu tidve rotunde, oase puternice, și păr strălucitor. In general ei sunt cultivatori ai ogoarelor. Alături de ei sunt triburile Bahima, oameni mai frumoși, mai svelți, cu pielea mult mai deschisă, nasul drept, buze subțiri, făcând impresia de mulatri. Aceștia din urmă sunt păstori. Ei au venit în calitate de cuceritori din est și s'au fixat pe malurile lacurilor Negrii Bantei mai voinici și mai muncitori le-au răpit stăpânirea țării. Totuși Bahime îi disprețuesc, pentrucă se simt mai frumoși și mai talentați.

Primul alb care a făcut întâmplător descoperirea acestor popoare, trăind în regiunea lacurilor mari, nu era un cercetător sau un misionar, ci un militar aventurier din Sansibar, care fiind persecutat de creditorii săi, s'a refugiat în interiorul Africii. Un rege negru fu încântat de pielea lui albă și îl reținu la curte; albul lepădă obiceiurile europene și se instală ca favorit al regelui negru, întreținând un harem cu 300 femei. Lui i se datorează prima veste despre existența acelor popoare. Urmară apoi negustorii arabi și în fine și cetățenii Marei Britanii.

Populațiile fură găsite într'un stadiu de cultură primitivă, ceva mai desvoltată. Colibele erau împletite, cu destul simț artistic, din ierburi înalte și fibre de banană, iar în fața caselor se ridicau dâmburi mici pentru a le proteja contra ploii. Drumurile dela un sat la celălalt erau plantate pe margine. Indigenii erau înveliți în haine de scoarță sau blană. Le era interzis sub pedeapsa morții de a merge în pielea goală la piață. Numai în luptă și când mergeau cu barca, indigenii își lepădau blănurile.

Munca casnică și cea a câmpului era îndeplinită de femei ca la toate popoarele primitive. Știau să macine grâul, să fiarbă carnea și peștele, să împletească coșuri din frunze de palmier, să tăbăcească pieilile, să facă sandale din pieile de bivol. Din banane pregăteau un vin cu esențe și un fel de bere, făceau sfori și pălării din fibrele bananului.

Bărbații se ocupau cu fabricarea armelor. Făceau undițe, plase, curse pentru prinderea animalelor. Dovedeau de multe ori un spirit inventiv și ingenios. De pildă prindeau șerpi otrăvitori, pe care îi țintuiau de un copac pe cărările umblate de fiare: nebun de durere șarpele mușca fiara ce trecea neștiutoare pe drumul ei obișnuit, negrii veneau după aceea și luau prada deagata. In vârfurile copacilor ei atârnau coșuri. Albinele din apropiere erau bucuroase să depună mierea. Negrii le goneau apoi cu fum și culegeau mierea și ceara, din care făceau și un fel de lumânări.

Forma căsătoriei era poligamia. Numărul femeilor era de trei ori mai mare decât al bărbaților, aceștia fiind uciși dacă erau făcuți prizonieri în lupte. Prețul femeilor era eftin. O femee costa trei boi, iar mai târziu se putea obține pentru o pereche de ghete.

Bahima au mult bun simț și sunt ospitalieri astfel că un englez a scris despre ei „că sunt gentlemeni înăscuți".

Cu venirea albilor, viața indigenilor fu schimbată radical. Azi ei sunt muncitori în plantații de bumbac și cauciuc, dolcele farniente din alte timpuri s'a dus pentru totdeauna. Negrii sunt inițiați în cultura și în viciile albilor. Deocamdată respectul lor față de albi e imens. In Uganda trăesc 2000 de albi între trei milioane jumătate de negri. Ce se va întâmpla oare când negrul civilizat se va gândi să tragă consecințele din aceste cifre?

LSER

De vorbă cu „Profesorul"... Singurătatea

Stăteam de vorbă împreună. — Adică eu nu făceam decât să ating coardele unei claviaturi sufletești, bogată în rezonanțe, liberă și precisă în planurile polifoniei complexe în care se realiza...

Maestrul era întunecat, în ochii săi negri lucioși erau adâncimi „de tristeță și de singurătate preistorică", singurătate în care adesea a trăit și la care a fost predestinat.

„Primele zile ale toamnei sunt în totdeauna grele", — zicea maestrul cu glasul său domol, egal și încărcat de gânduri. „Trebue să înozi firele rupte ale unei munci migăloase ca aceia a țesutului pânzei de păianjen, trebue să te integrezi în mreaja vieții de toate zilele, din care te-au zmuls evenimentele, sau pur și simplu nevoia de repaos, ademenitoarea vrajă a călătoriei. In zilele acestea, singurătatea absolută e primejdioasă. Ele sunt primele zile ale toamnei anului, iar tu te găsești în toamna vieții... Totul te readuce în fața ta proprie și a destinului pe care l-ai împlinit. Dar oare fost-a destinul tău adevărat? Nu ești cumva un neisprăvit, un „ratat" care nu și-a nimerit calea adevărată? Am căutat mereu să-mi aflu ritmul meu natural și mijloacele de a mă conforma lui... Acum e prea târziu, chiar dacă mă conving că am pierdut și drumul și cărarea. Deznădejdea este fără margini, — insomnia te arde... Te ridici din pat. — Luna, pe sfert mâncată, ea însăși mutilată și spăimântată, se uită în orizontul unei nopți ce pare că nu se va sfârși niciodată și care înghite toate frumusețile cu care te-a ademenit spectacolul munților și singurătatea lui. Nu mai am douăzeci de ani ca să palpit în așteptarea „evenimentului" care ne așteaptă la o cotitură a vieții și care ne va îngădui să intrăm în adevăratul și unicul nostru destin. Nu mai sunt nici la treizeci de ani ca să cred că destinul e aci, în realitate, lângă mine și că n'am decât să întind mâna să-l apuc și să-l stăpânesc...

„Singurătatea absolută este dialogul cu tine însuți... Ce poți să afli dela tine însuți, în ultimul anotimp al vieții, decât că nu mai e nimic de așteptat, că nu poate să se mai întâmple nici un eveniment pentru tine, decât... punctul final, moartea..."

„Când, după câtva timp, reintru deplin în rețeaua muncii cotidiane cu cerințele ei nenumărate și mă înscriu în catastiful zilnic al orelor, singurătatea se fărâmă... Incep iar același joc de răbdare: desăvârșirea diferitelor glasuri din personalitatea mea, cu nădejdea și năzuința indestructibilă că voi izbândi să realizez instrumentul care să poată în fine executa „armonia finală" impusă mie ca destin de marele necunoscut'...'.

„Singurătatea se sfarmă", — urmă maestrul, — „rămâne însă „izolarea" intelectuală, indiferența calmă și încăpățânată a celor cărora destinul ți-a poruncit să le vorbești. Aci intervine însă o nouă forță care te face să primești o viață absurdă din punct de vedere uman, ca o viață normală. Aceasta este vocația..."

IZ. SD.

Citiți

în „Romanele Captivante"

Cronica cinematografică

„L-am întâlnit la Paris”

Săptămâna aceasta, Cinema Scala ne-a dat două filme remarcabile, unul american (Paramount) și unul francez.

In cel american reapare la — ca să zicem așa București — Claudette Colbert, actriță plină de nuanțe în joc și așa de original personal fermecătoare. Alături de ea joacă Robert Young și mai ales Melvyne Douglas. Zic mai ales acesta din urmă pentru că cel dintâi are câteva importante cusururi pe când cel de al doilea are, dimpotrivă, câteva calități care îl fac de neînlocuit într'un anume gen de roluri.

Filmul consistă din povestea cea veche și de inepuizabil interes a femeii încolțită de doi îndrăgostiți rivali și intimii prieteni. Firește, cei doi aspiranți la favorurile domnișoarei, vor fi cât se poate de deosebiți între ei prin structura lor psihologică — intelectuală și morală — și deci și prin fizicul aferent la această structură mentală. Unul e secătura seducătoare, eraiul amoral și irezistibil, — cellalt e omul serios — serios din vocație, nu din vârstă — timid și arțăgos totodată, astfel că nu știi dacă atitudinea lui dârză vine din înțelepciune și înțelegere mai temeinică a situațiilor, sau din sfială îmbrăcată în haina calmului voit.

Pentru primul rol, studiourile americane au socotit potrivită făptura lui Robert Young, căruia de o bucată de vreme i se încredințează mereu asemenea partituri. Motivul acestei alegeri este desigur asemănarea lui cu Robert Montgommery, care într'adevăr întruchipează asemenea roluri de „junefleac”, incoercibil seducător — sau mai bine zis „întruchipa” în momentul când a fost descoperit, căci acuma a început să se cam îngroașe și să-și anexeze o mică gușe. Totuși, așa cum e, puțin cam duduliu, încarnează încă asemenea personagii de pierde-vară încântător și înșelător.

Robert Young seamănă întrucâtva cu dânsul, cu o diferență însă care e catastrofică: Robert Young este cam vulgar; are o indelebilă alură de fiu de mitocan bogat, — ceiace la limită dă „băiat-de-prăvălie”. Trebue să recunoaștem: joacă foarte bine, fără alt cusur decât acela că din când în când ne dăm seama că tatăl său trebue să fi fost portar sau încasator de tramvai. Și asta pentru roluri de gen Picadilly-Jim, roluri de june de excelentă familie — nu merge.

In schimb, Malvine Douglas este unic în felul lui; poate că-i singur capabil să facă rolurile acestea de „mare compoziție”, roluri de om cu multă viață interioară, amestec de modestie reală și conștiință lucidă a valorii sale.

De aci accente de superioritate de om mare combinate cu timidități de adolescent. Am văzut de trei ori filmul, și m'aș mai duce a patra oară numai pentru voluptatea de a contempla figura, gesturile, vorbirea acestui actor, adică a interesantului personaj pe care el îl întruchipează.

Incă o remarcă, în legătură cu o veche chestiune. Am spus adesea că cinematograful american are acea „boerie” specială consistând din a nu se repezi, hămesit, la toate avantagiile pe care le aduc împrejurările. Dacă, de pildă, cutare artist sau artistă cântă foarte bine, americanii nu se cred obligați să intercaleze arii în cursul poveștii pentru ca geniala cântăreață să arate tot ce știe și să dea tot ce poate. Există filme unde John Boles nu scoate nici un sfert de sunet muzical. Kay Francis, care cântă minunat, dela „Mandalay” încoace (adică vreo cinci ani) n'a mai deschis gura în acest vocal sens (și nici înainte, după câte putem ști din producția venită în România). Această absență de „ahtiare” o regăsim în filmul „L-am întâlnit la Paris” — despre care ne ocupăm. In primele scene o vedem pe Claudette Colbert zbătânduse amarnic pentru a se înțelege pe limba franceză — idiom care-i e total necunoscut. Or, în realitate, Claudette Colbert nu numai că știe franțuzește, nu numai că-i franțuzoaică emigrată la o vârstă măricică (la șase, șapte ani, pare-mi-se), dar independent de toate acestea, vorbește efectiv franțuzește în chip fermecător, fără nici cel mai mic accent anglo-saxon. Totuși americanii nu s'au năpustit a folosi acest dar suplimentar.

Tot în legătură cu Claudette Colbert: artista ne este arătată patinând. Merge la braț cu Melvyne Douglas, și discută, făcând pași simpli. Se ține bine pe ghiață, dar face numai pași de începător. Și asta durează foarte mult. Doar la sfârșit, și foarte scurt, execută ea un „opt-înăuntru” impecabil, — figură care, pentru a fi executată așa, presupune cunoașterea la perfecție a o mulțime de altele, extrem de spectaculoase, și pe care totuși regisorul n'a avut „mitocănia” artistică să ni le servească.

Aceste amănunte dovedesc că cinematograful american câștigă tot mereu în subțirime estetică, și știe a evita „hodoronc-troncul” practicat încă așa de mult de studiourile europene, unde principiul este ca fiecare să-și arate toate specialitățile.

Sclavele albe

este unul din filmele franceze cel mai bine decupate. Momentele scapără ca o cremene, și asta în mod natural, nu printr'un „parti-pris” străveziu de viteză cu orice preț. Dialogurile — care-s foarte spirituale — nu-s dialoguri de teatru, ci sublinіere sonoră a fizionomiilor, acompaniament de portretistică. Tipurile sunt neașteptat de picturale — toate; chiar și pe Jean Pierre Aumont îl iertăm că există, într'atâta de interesant, nostim și adevărat este tot ce el este pus să facă.

Ș'apoi figurile sunt multe, amețitor de multe, — și plăcut amețitor.

In două cuvinte, un film impecabil. Tema crapuloasă este tăria artei franceze. In fața „pegrei”, a ticăloșiei omenești, actorii francezi se umanizează. Este bun de notat.

D. I SUCHIANU

Viața teatrală

Săptămâna Caragiale

S'au împlinit douăzeci și cinci de ani de la moartea lui Ion L. Caragiale, și deodată, toate teatrele noastre, fie naționale, fie particulare, și-au adus aminte că avem un mare autor dramatic.

Vom avea deaceea o săptămână Caragiale în majoritatea teatrelor noastre. Desigur cea mai interesantă dintre toate, se anunță săptămâna Teatrului Comoedia, unde d. Sică Alexandrescu, neobosit animator al mișcării noastre dramatice, va încerca cu începere de Lunea viitoare, una din cele mai îndrăznețe experiențe din câte s'au pomenit în ultima decadă a istoriei teatrului românesc.

D-sa va monta „O noapte furtunoasă” cu un mănunchiu de interpreți, cu adevărat senzațional: V. Maximilian, G. Timică, Aurel Athanasescu, Ion Iancovescu, Maria Filotti, Leny Caler, Sylvia Dumitrescu.

Dacă d-na Maria Filotti și d. Aurel Athanasescu și-au făcut cu prisosință stagiul în interpretarea pieselor lui Caragiale, ceilalți vor face primul pas într'un domeniu atât de variat în ceeace privește creațiunea artistică.

D-na Maria Filotti și d. Athanasescu vor aduce cu ei acea sobrietate de interpretare, acea bogată cunoștință a operei lui Caragiale, păstrând interpretării ținuta clasică de care orice piesă a marelui nostru autor dramatic, are neapărată nevoe.

Ceilalți, vor aduce cu ei fantezia ineditului, și farmecul descoperirei unui nou material dramatic, cu care vor face cunoștință pentru prima oară, și pe care-i vor ilustra cu talentul și posibilitățile lor.

Din contopirea acestor două interpretări felurite, se va realiza cu siguranță un spectacol armonios și menit să dea la iveală noi posibilități la orizontul mișcării noastre teatrale.

Aparițiunea d-lui Ion Iancovescu în Rică Venturiano, este așteptată cu o nerăbdare firească. Pentru prima oară cel mai mare autor dramatic român, va fi interpretat de cel mai mare actor român. Ce roade va da această colaborare atât de întârziată? Nu ne putem pronunța înainte de a fi văzut realizată pe scenă, dar e lesne de închipuit, cât de mult așteptăm de pe urma acestei colaborări inesperate!

Tot atât de interesantă va fi interpretarea d-rei Leny Caller în rolul lui Spiridon.

Regia spectacolului o va avea d. Sică Alexandrescu. D-sa și-a luat o grea, o foarte grea răspundere. Publicul românesc cunoaște la perfecție opera lui Caragiale, și este obișnuit cu interpretarea clasică pe care Teatrul Național o păstrează intactă de un sfert de veac. Cum va reacționa deci spectatorul în fața unui Caragiale înoit, iată o foarte interesantă problemă pentru toți cei ce se ocupă cu mișcarea noastră teatrală. Dar, iată, în acelaș timp, un greu examen pentru d. Sică Alexandrescu, examen pe care, nădăjduim, d-sa îl va trece cu succes. Dacă n'ar fi măcar decât intenția pe care a avut-o d. Sică Alexandrescu, indiferent de realizarea ce o va izbuti, și tot trebue să-i rămânem recunoscători.

Tot d. Sică Alexandrescu ne anunță, pentru mai târziu, pe la sfârșitul lunei Octombrie, deschiderea teatrului Vesel, cu „D'ale Carnavalului”, jucat de un ansamblu excelent, din care desprindem pe d. Gr. Vasiliu-Birlic.

Intre timp, d. Paul Prodan ne anunță și d-sa, comemorarea celor douăzeci și cinci de ani, dela moartea lui Caragiale. Dar, printr'o foarte hazlie întâmplare, nu Teatrul Național, instituția menită să dea viața clasicismului nostru, va face această comemorare, ci Studioul scnea unde eram în drept să așteptăm, realizări de un stil, dacă nu îndrăzneț, măcar inedit!

Așadar, cele relatate de noi într'o cronică anterioară se adeveresc — din nenorocire — pe deplin. Evident reprezentarea unei piese din repertoriul lui Caragiale, nu poate să ne facă decât plăcere, oriunde ar avea loc această reprezentare, și în orice condițiuni s'ar realiza ea. Dar, strămutarea unui spectacol de pe scena Teatrului Național, pe scena Studioului, în condițiuni identice, mai cu seamă când este vorba, pe de o parte, de comemorarea lui Caragiale, iar pe de alta, de inaugurarea unei scene menite să dea un impuls vieții noastre teatrale, nu poate decât să ne întristeze.

Și probabil că, printr'un curios paradox, în timp ce Studioul Teatrului Național va juca „D'ale Carnavalului” și „Conu Leonida față cu reacțiunea”, Teatrul Național va reprezenta, ca noutate, „Cavalcada” de Noel Coward, iar ca reluare „Casa Hervey” de Avery!

Mărturisim însă, că, o vagă nădejde încolțește continuu în sufletul nostru: d. Paul Prodan, animat întotdeauna de cele mai bune intenții, și care este un pasionat al tuturor problemelor de artă dramatică, își va da desigur seamă că menținerea unui Teatru Național și al unui Studio nu pot fi similare, și va face, cu siguranță, o radicală schimbare în repertoriul celor două instituții pe care le conduce cu multă hărnicie.

Să așteptăm deci viitorul, cu încredere, și să ne bucurăm că vom avea ocazia să ne îndeletnicim curând la ascultarea capodoperelor literaturii noastre dramatice.

„Poveste de iarnă” de Shakespeare

Din împrejurări independente de voința noastră, nu putem vorbi în cronica de față de spectacolul realizat

de d. Ion Sahighian, la Teatrul Național, cu „Poveste de iarnă” de William Shakespeare.

O vom face în numărul viitor.

Ne mărginim însă de a sublinia aci, faptul că Teatrul Național și-a făcut o datorie de a reprezenta în fiecare an, o piesă din repertoriul shakespearian.

Iată una din cele mai lăudabile înfăptuiri ale d-lui Paul Prodan. După magistralele înscenări ale lui „Richard al III-lea” și „Henric al IV-lea” și neizbutita realizare a lui „Troilus și Cressida”, vom avea prilejul să admirăm „Povestea de iarnă”, una din cele mai interesante lucrări ale marelui dramaturg elisabetan.

GH. NENIȘIOR

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Oameni universali

Puţini cunosc numele şi cu atât mai puţini opera lui J. B. Priestley, unul din cei mai din urmă veniţi în generaţiile de după războiu. Studiile sale la Cambridge au fost întrerupte de războiu şi ca mulţi alţii, nu a mai revenit la Universitate după ce s'a încheiat pacea. Dela 1922 la 1929 s'a remarcat în elita literară engleză prin studii şi eseuri. Operele sale „Peacock", „Caracterele comice engleze", „Romanul englez", l-au făcut să ocupe un loc de primul rang în critica engleză.

Din 1926, Priestley începe a publica romanele „Adam in the Moonshine" şi „Benighted", tradus şi în limba franceză cu titlul „Dans la nuit", în care acţiunea se desfăşoară într'o singură noapte.

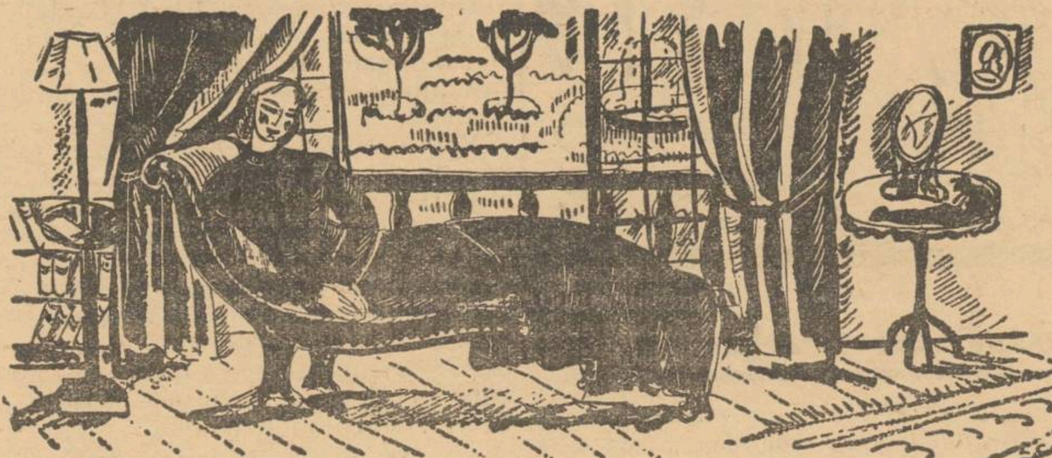
Marele succes şi popularitatea i-au venit însă în 1929 cu „Les Bons Compagnons" (ed. Stock). Acest roman picaresc, optimist într'o epocă de deprimare, a fost o revenire la romanul de aventură care a provocat scandal şi protestări printre oamenii de litere ai generaţiei sale.

In el sunt povestite aventurile unei trupe de actori ambulanţi, la care se alipesc din întâmplare, un lucrător şomeur, un profesor şi o fată de vreo treizeci de ani. Deşi sunt multe lucruri neverosimile, humorul, însufleţirea, verva povestitorului fac să treacă uşor peste ele.

A scris apoi unul după altul: „Angel Pavement", „Wonder Hero", „They Walked in the City", „Faraway" în care Priestley îşi alege eroii dintre oameni mediocri, din viaţa de toate zilele: un lucrător haimana, un împiegat scrupulos, o fată fără aventuri de dragoste. Sub rutina groasă a acestor vieţi, personalitatea însă nu e moartă, aşa că doi lucrători flămânzi îşi au fiecare din ei felul lor de a fi caşi cei mai pretenţioşi aristocraţi. Fantazia se găseşte şi în cea mai umilă viaţă a omului sărac. Cititorul lui Priestley îi e recunoscător pentru că îl face să simtă „interesant" pe ori care dintre umilii săi eroi, căci fiecăruia i se pot întâmpla lucruri neobişnuite. Ceia ce amuză la Priestley este faptul că omul, odată eşit din monotonia zilnică, fie din iniţiativă proprie, fie sub influenţa evenimentelor, îşi ese cu totul din aparenţa lui ştearsă şi banală. De pildă, un împiegat într'o fabrică de explozive adoarme la postul său şi e deşteptat de un incendiu. Pe jumătate adormit şi de frică să nu-şi piardă postul, el lasă să i se atribue un act de bravură prin care ar fi salvat uzina şi presa îi face o publicitate fantastică. Zăpăceala acestui om timid şi cu bun simţ în mijlocul absurd şi fantastic al jurnalismului îl face să scrie pagini de un umor cu adevărat englezesc. Technica sa este foarte apropiată de aceia a lui Dikens şi Thackeray. Opera sa însă nu este o imitaţie plată a acestor mari romancieri.

Pretutindeni se găseşte poezie, alături de umor, uneori feroce, adeseori duios şi mai cu seamă o înţelegere adâncă a celor umili, precum şi refuzul deznădăjduit de a se împăca cu destinul nenorocit al omului. De fapt sub aspectul de veselie şi culoare al operei este multă sinceritate şi curaj. Opera sa nu seamănă cu a lui Dickens, cu care a fost adesea comparat, decât prin savoarea personagiilor sale de pe al doilea plan. Priestley nu ne-a dat încă personagii tipice, care să rămână pe acelaş plan cu cele păstrate de posteritate din opera lui Dickens.

Activitatea acestui spirit de o fecunditate şi o neînchipuită uşurinţă în scris este îndreptată acum spre teatru. La Paris i se montează o piesă, la teatrul „Mathurins", în timp ce el însuşi este ocupat cu montarea altor două piese la Londra. Ca mulţi din generaţia sa, el este un om universal, fiind nu numai un creator al atâtor romane de aventură, şi autor dramatic, ci şi regisor, critic, autor al unor profunde şi strălucite relaţii de călătorie şi un admirabil vorbitor la radio. Mai mult. Deşi foarte tânăr, Priestley e însurat şi are cinci copii, iar pe lângă aceasta, sănătatea sa şubredă îl obligă să petreacă, jumătate, din fiecare an, într'un „ranch" din Arizona..

Ferdinand Brunot: Istoria limbii franceze

Michelet visa în faţa Arcului de Triumf să cunoască nu numai istoria Impăratului şi a mareşalilor săi, dar şi istoria poporului obscur ale cărui suferinţe şi eroism sunt substanţa acestui monument.

Opera lui Ferdinand Brunot, în al noulea volum *„La Revolution et L'Empire, les évenements, les institutions et la langue"* răspunde la dorinţa lui Michelet. Modificările pe care le-a suferit limba franceză a doua zi după căderea regalităţii şi care au rămas în cea mai mare parte, apar, nu ca nişte creaţii academice sau mondene, ci legate cu adâncite transformări ale naţiunii, realizate aproape întotdeauna cu suferinţe.

Ferdinand Brunot începe pentru întâia oară să scrie o istorie a „omului anonim", căci până în prezent nici istoria, nici politica, nici filosofia nu s'au ocupat de cât de măriri.

Marele savant ştie prea bine că istoria cuvintelor nu corespunde cu istoria faptelor.

In adevăr, ce corespondenţă poate fi între munca complexă a elaborării textelor asupra chestiunilor constituţionale şi aceea a pregătirii şi preschimbării lor, care a preocupat atât de pasionat spiritele? Soarta cuvintelor îl face pe Ferdinand Brunot să mediteze îndelung asupra sufletului vremilor. De pildă, substituirea cuvântului „Domnule" prin „cetăţene" întâlneşte tot atâta rezistenţă şi jenă ca şi cuvântul „tovarăşi" la unii oratori publici de azi. Impopularitatea cuvântului „conservator" şi dimpotrivă favoarea imediată de care se bucură cuvântul „răspundere". Apoi nu e caracteristic faptul că vorba „liberal", care caută să dea o coloratură puterilor dominatorii s'a născut în vremea lui Napoleon?

„Când e vorba de o anumită clasă, istoria cuvintelor e mai puţin istoria ideilor de cât a intereselor", zice Brunot.

Pagini foarte instructive sunt acelea în care autorul arată că, la începutul Revoluţiei, atât conducătorii cât şi masele respingeau cuvântul partid pentru că el implica negarea libertăţii individuale şi desemna supunerea faţă de şefi. Numai după ce regaliştii îşi formară partidele lor, naţiunea le-a răspuns şi ea creând pe ale sale...

André Suarez—Prinţul poeziei

Toată opera lui Suarez are caracterul „ambigen" de proză şi poezie în acelaş timp. Proza impune poemelor sale stricta măsură a înţelegerii, ea îşi ia izvorul în viziunea intensă a realităţii şi dintr'un neînduplecat simţământ al faptului, iar poezia se naşte din această proză, în clipa în care adevărurile prozei îşi pierd valoarea. In opera sa proza şi poezia sunt complimentare şi într'o relaţie dialectică. Poezia e simţită de el ca o contemplare, o eliberare, o rugă nostalgică ce străbate proza. Pe când proza rămâne conştiinţa nenorocită ce turbură poezia.

In ultima sa culegere „Rêves de l'Ombre" respiră tristeţa cugetării caре s'a retras, solemnitatea marilor abstracţiuni ce au părăsit sufletul poetului, dorinţa zădarnică a celui pe care totul îl desparte de obiectul dorit. E ca un fel de liturghie neagră a spiritului care neagă şi care stă de veghe sub pavăza unei conştiinţe ce nu vrea să fie întreruptă. Pe când în jurul ei iubirea îl îndeamnă să uite, să se uite pe sine. Rare ori însă se destinde acest suflet singuratec. De obiceiu dorinţa de uitare e respinsă şi puterile sufletului se menţin mândre pe piscurile unei conştiinţe extreme plină de fulgere, de mânii şi violenţe. Dar în clipele în care se sfarmă această forţă dusă la paroxism, pătrunde poezia cu frăgezimea sa duioasă şi lacrimile ei răcoritoare. Poetul e ţinut să se 'nalţe tot mai sus, deasupra oricărei suferinţe spre a atinge un vis de viaţă şi a domina până în cele din urmă fatalitatea cărnei. Pretutindeni revolte, pentrucă existenţa nu se primeşte ea singură aşa cum este (Satan tient tête à Dieu) apoi mereu mânia (Vierges folles, Vierges sages etc.) pentru că numai mânia poate provoca şi hrăni elanul acţiunii. Se cere o supra tensiune, un exces, căci altfel ritul pasionat va usca totul. Sufletul nu are decât un refugiu: să se 'nalţe cât mai sus în contemplare.

Poezia este astfel o „supra-proză" în care să se realizeze sinteza elementului pasiune. Viaţa fascinantă apare atunci în suspensie, prin transparenţa unui văl fermecat. Poetul se zbate aci între pozitivism şi idealism, neputând eşi din „ambiguu". Visul, contemplaţia, nu rezolvă nimic, ci învălue ambii termeni, fiind el însuşi o minciună subtilă şi universală.

Totuşi ceiace este pozitiv în vis trebue să se desprindă; intervenţia visului este pregătirea unei ultime cuceriri, care nu va mai fi o trădare, ci o expolzie fericită a sufletului. Visul serveşte deci realizarea adevărului, transformând mânia şi loviturile forţei într'o contemplare „ardentă şi liberă". El nu mai rămâne ca o perdea care separă de realitate, ci devine un văl de frumuseţă care descoperă fiinţa adevărată, în aburul esenţei adevăratei sale creaţiuni. Până în cele din urmă aura mincinoasă devine una şi aceiaşi cu aura adevărată. Concluzia: Omul nu e decât o umbră şi nu-i este îngăduit decât să viseze.

Reviste franceze

„Cahiers du Sud" prezintă unul din momentele capitale ale literaturii şi mentalităţii occidentale în încercarea sa de a reconstitui „romantismul german", dar nu ca o pagină din istoria literară, ci ca o experienţă mintală a vremurilor noastre. A cerceta valoarea unei mentalităţi; ce anume parte s'a integrat în sufletul nostru şi ce anume parte a fost lăsată la o parte este o încercare plină de multe dificultăţi. Mai întâi primejdia de a nu cădea în enciclopedism, apoi aceia de a nu se lăsa stăpânit de subiect, covârşit de el, mai ales când e vorba de oameni care cunosc prea bine literatura germană din acele vremuri.

In „Cahiers de Sud" sunt unele articole absolut remarcabile, ca acel al lui Jankelevici: „Le Nocturne", al lui Edmond Jaloux, „Jean Paul et le Paradis" şi mai ales acel al lui Walther Benjamin, „Angoisse mysthique chez Goethe". Până şi politica zilei intervine în judecata lui Cassou asupra admirabilului Kleist.

Din toate articolele şi studiile publicate se vede cum împrejurări etnice şi sociale şi o întreagă „vârstă mintală" au putut să creeze specificul numit romantism german. Interesul acestei experienţe este că, mulţumită împrejurărilor, a putut precipita în câteva ani înflorirea, splendoarea şi moartea unei atitudini omeneşti, care în alte timpuri ar fi cerut decenii şi chiar un secol, pentru a se realiza şi a marca, în mersul culturii, limita extremă a uneia din cele două însemnate atitudini ale omenirii, atât de aproape de cealaltă: umanismul şi romantismul.

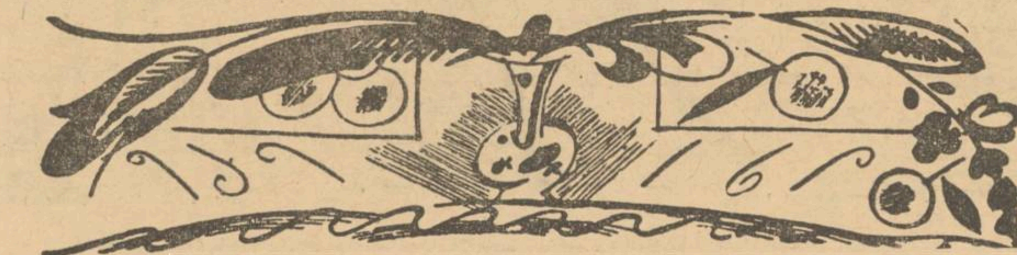
●

„Yggdrasil" din 25 Martie 1937 ne aduce o bună traducere a imnurilor din Rig-Veda, atât de pline de grandoare, semnată de Renon, precum şi pe cea făcută de Michel Leon Hirsch din poemele cehe ale lui Wolker. In aceste poeme cehe e o iubire intensă şi umilă, care le dă o frumuseţe aparte. In numărul din Mai, Lucien Wolf vorbeşte de Svedenborg despre care a vorbit şi Paul Valéry în „Nouvelle Revue Française".

Cartea românească

Cronica literară

Miron Costin, cu prilejul unor noui ediţiuni şcolar

Darul de scriitor al lui Miron Costin nu se mai nutreşte ca acela al lui Ureche din concreteţa individuală a cuvintelor. Aceleaşi vechimi în lexic, puse acum în slujba unei mari stilistici, se sting. Miron observă sistematic, compune, şi ceeace iese de sub pana lui, mult mai puţin spontan, este rodul unei arte. El are lunga respiraţie epică, simţul sublim al destinului uman, meşteşugul, dar şi temperamentul patetic de a se opri din când în când să răsufle de greutatea faptelor şi să le contemple înapoi. Deşi abstractă, materia e împărţită în acte cu tăeturi savante pe gestul cel mai dramatic. Nu mai avem de a face cu o cronică ci cu desfăşurarea organică a unei epoce, în valuri mari, vestite şi susţinute cu expresii de popas şi trimitere („iubite cititoriule", „precum vei afla", „noi să ne întoarcem la ale noastre"). Fiind vorba în bună parte de lucruri trăite de autor, persoana întâi apare memorialistic. Lungimea valului epic e simbolizată prin capătul însuşi al frazei puse la nesfârşirea imperfectului şi arătând existenţa unei conştiinţe în stadiul acut; creator de mişcări ("Nu dormia Ieremia Vodă...") sau o determinaţiune cronologică care cere intrarea în amănunt („Era într'o Duminecă, când..."). Intr'un cuvânt dimensiunea descripţiei şi a momentului epic la Miron este mai mare.

O descripţiune de feudalităţi ca aceea a armatei Leşeşti este efectul metodei de observaţie: „Acest fel de oaste este tot în her, numai ochii şi buzele se văd; mulţi pun şi aripi, tocmite de pene de vultur, sau de alte paseri mari; şi cei mai de fire, cu pardoşi peste platoşe; eară slugile carii n'au pardoşi pun scoarţe de ceste Turceşti; eară în fruntea cailor pun o tablă de her, şi mulţi şi pe la peptul cailor, pentru fereală de glonţuri, etc."

Iată şi una mai repede, a pedestrimii lui Ştefan Tomşa: „cu haina tot de feleandrăş, cu nasturi şi cu ceapraze de argint, în pilda Haiducilor de ţeara Leşească, cu pene de argint la comănace, şi cu table de argint la şolduri pre lădunci." Descrierea adânceşte câmpul nostru de percepţie. Vedem astfel înainte-ne prăpăstioasa solie leşească la Poartă de 300 oameni călări pe cai cu potcoave de argint ţinute numai într'un cui ca să cadă pe uliţă, cu toate de argint „şi cofe şi barilce, şi ţinte la hamuri şi la haidugi cepraze", cu „vezeteii îmbrăcaţi cu urşinice", vedem nunta feciorului lui Radul Vodă pe malul Siretului („Scaunele boierilor de Moldova dinadreapta Domnului de Moldova; eară din astânga, boierii munteneşti ţineau dvorba"), ori nunta fetei lui Vasile Lupul cu Cneazul Radzivil („meşteri de bucate aduşi din alte ţeri, zicături, giocuri şi de ţară şi streine, curtea împodobită toată, şi strânşi boierii şi căpiteniile ţărei, feciori de boieri, oameni tineri, la alaiuri pre cai turceşti, cu podoabe, şi cu peţiene la şlice.") Luate în sine aceste fragmente n'au nimic deosebit. Fiorul poetic adevărat apare cu factorul apocaliptic, Miron Costin având cu mai multă adâncime, prin cultură, spaima religioasă pentru semnul ceresc, credinţa în steaua omului. Pentru o ţară atât de bătută de soartă, o astfel de psihologie apare firească şi e chiar explicabil ca cultura să nu cultive simţul realităţilor ci dimpotrivă să desvolte o înclinare către metafizica astronomică, criptografică. O simplă eclipsă de soare este pentru Miron un început al Judeţului cel mare: „S'au întunecat soarele într'acel an, în luna lui Iunie, cu mare groază, cât perisă soarele nu puţin, cu toată lumina tocma amiazăzi; şi mulţi oameni, neştiind a se ferire de întunecare ca aceea, şi privind la soare mult, au perdut vederea în toată viaţa lor". Pagi-

G. CĂLINESCU

na în care Miron Costin descrie năvala lăcustelor este cea mai puternică transfigurare biblică a realităţii, din literatura română, e un măreţ episod dantesc: „Cu un an mai nainte de ce s'au rădicat Hmil, Hatmanul Căzăcesc, asupra Leşilor, aproape de vremea săcerei, eram pre atunci la şcoală în Bar, în Podolia; pre cale fiind, de la sat spre oraş, numai ce văzui despre ameazăzi un nor unde să rădică ca o negură; ne-au părut că vine o furtună cu ploaie deodată, până ne-am tâmpinat cu nor de lăcuste, cum vine o oaste stol. In loc ni s'au luat soarele de desimea lăcustelor cele ce sburau mai sus: ca de trei sau patru suliţi nu erau mai sus; eară care erau mai gios de un strat de om, şi mai gios sburau de la pământ. Urlet, întunecare, asupra omului sosind se ridicau oarece mai sus, eară multe treceau alăture cu omul, fără sieală de sunet, de ceva; se rădicau în sus dela om o bucată mare, acea poeadă, şi aşa mergeau pre deasupra pământului ca de doi coţi până în trei suliţe în sus, tot într'o desime, şi într'un chip. Un stol ţinea un ceas bun, şi dacă trecea acest stol, la al doilea ceas sosia altul; şi aşa, stol după stol ţineau, cât ţineau din prânz până îndeseară. Unde cădeau la mas, ca albinele zăceau; nice cădeau stol peste stol, ce treceau stol de stol, şi nu se porniau până nu se încălzia soarele bine spre prânz; şi călătoriau până în deseară, şi până la cădere de mas cădeau şi la popasuri. Insă, unde mâneau rămânea numai pământul negru, împuţit; nice frunze, nice pae, ori earbă, ori semănătură, nu rămâneau şi se cunoştea şi unde poposiau, că era locul nu aşa negru la popas, cum era unde mânea acea mânie a lui Dumnezeu."

Acum cum sunt descrise cometele, eclipsele, lăcustele, ca nişte plăgi adică, sunt povestite domniile. In portretele lui Miron intră în măsuri egale simţul personalităţii psihologice şi ideea de destin, deaceea humorul lui e liric, lipsit de înverşunare, transcris în moduri dramatice. Ştefan Tomşa II dă poruncă „răcnind" să fie omorît Vasile Stroici care încercase să fugă: „Ai, câinele! au vrut să moară cu soţii". Boerii îl roagă să ierte pe un diac, bun cărturar. „Ha, ha, ha — hohoteşte Vodă — mai cărturar decât dracul nu este altul!" şi-l omoară. Tomşa „avea un ţigan călău, adecă perzător de oameni, gros şi mare de trup; acela striga de multe ori înaintea lui, arătând la boieri: Doamne! s'au îngrăşat berbecii, buni sunt de junghiat? Ştefan Vodă la aceste cuvinte ridea şi dăruia bani ţiganului". Boerii se răzvrătesc împotrivă-i dar Tomşa prinde de veste şi-i taie. „Pre câţi şi aducea prinşi pre toţi îi omoria cu mustrarea ce avea el în obicei: „ Să nu te erte Dumnezeu cu acel cap mare al tău! Tuturor această mustrare făcea". Este aici prin urmare un meşteşug de a spune vorba memorabilă. O astfel de vorbă de neuitat pronunţă doamna lui Ieremia Vodă pe care o prinsese Schindir Paşa. „Eară Doamna la mare ocară au sosit; de care singură au mărturisit către boieri: trecând cu carul au văzut pre boieri, şi lăcrămând au zis: „Boieri! boieri! ruşinatu-m'au păgânul!" O dramă miniaturală înfăţişează încercarea de otrăvire a Vornicului Bucioc. Gaspar Graţiani, oprindu-l la masă, şi-au scornit voia bună, închinând la Bucioc cu veselie". In băutură era însă otravă şi Bucioc simţind-o fuge acasă unde avea ierburi antitoxice. A doua zi se preface bolnav iar Vodă jucând comedia până la capăt se arată consternat „dând vina stolnicilor, că au făcut bucatele cotlite". Cruzimea colectivă a „prostimei" se zugrăveşte într'un tablou scurt învălmăşit, urlător. Norodul răsculat de Vasile Lupu strigă să se omoare grecii. Vodă înspăimântat fuge la câmp, pe ploae, iar Batişte Veveli sfătuitorul lui grec se adăposteşte lângă el. Cu egoismul celor primejduiţi Vodă îl goneşte de lângă sine: „Deacă au ajuns Domnia în şesul Bahluiului, aproape de mânăstirea Balicăi, tot locul era plin de oameni; nu se vedea nicăiurea şesul deşert. Strigau: Dă-ne Doamne pre Greci! unii hăicăiau, alţii jăcuiau; şi acolo au strigat pre Batişte să-l dea, care era tot aproape de Alexandru Vodă, văzând strigare pe sine. Ce nu stară Domnia de grija lui Batişte, ce stară de grija sea; şi numai ce i-au zis, să se depărteze de lângă dânsul, şi aşa l-au apucat şi dat pre mâna ţăranilor. Nespusa vrăjmăşie a prostimei! şi aşa fără de niceo milă, de viu, cu topoare l-au făcut fărîme; şi până într'atâta s'au amestecat unii, anume Bosie Lăpuşneanul, cât nice mantaua den spinarea lui Vodă n'au hălăduit, că era bură de ploaie". Drama cea mare este aceea lui Vasilie Vodă la care s'a prilejit Miron. Vodă stă la masă vesel când îi vine jalbă că Tătarii întorşi din Polonia jefuesc. Plin de voe bună dă poruncă, cui pofteşte, să lovească pe Tătari. Trecu un an şi Domnul uitase când deodată se abătu urgia. „Nu ştia nimic Vasilie Vodă, şezând la Divan. Una după altă veste viind cum pradă Tătarii ţeara, au văzut atunce la ce au eşit sfatul de la masă". La Ţuţora trăsese însuş Calga Sultanul tătăresc şi Hmil Hatmanul Cazacilor. Vodă se mută „în neşte poeni, în codrul Căpoteştilor; şi s'au aşezat acolo în codru cu curtea". Iaşul e ars: „într'o mică de ceas cenuşă s'au făcut". Abia plecaţi păgânii, o molimă seceră lumea. Timuş, feciorul lui Hmil, a pus ochii pe Rucsanda lui Vasilie Vodă şi vrea s'o ia de nevastă. In anul următor nunta cea grotescă se face. Fata avea 18 ani iar „ginerele numai singur chip de om, eară toată firea de hează". Ruscile cântând Lado Lado erau „pren toate unghiurile". Insfârşit nunta se face şi domniţa pleacă. Pe vară în ziua de sfântul Andrei, la 8 ceasuri de noapte, când Vodă se gătea să meargă la biserică, apare la curte Ştefan Gheorghe Logofătul „cu faţa scornită de mare mâhniciune", cerând voie să plece că nevasta îi e pe moarte. Domnul, sincer mişcat, observă: „ce om fără cale Logofătul: ştiindu-şi jupâneasa boleacă şi a nu o ţinere aice cu sine". In biserică totuş ,l-au lovit gânduri de purcesul Logofătului". Ciogoleştii însă, complici la vânzarea lui Ştefan, destăinue Domnului, prea târziu, uneltirea, fără a putea să scape înşişi de moarte. Iorgachi Vistiernicul luptă să le capete iertarea şi de supărare căzuse la somn greu, privit de Miron Costin care se afla pururi în casa lui: „adormise foarte tare de mare scârbă ce avea; când au fost pre la mează-noapte s'au deşteptat, dându-i ştire de la curte de perirea Ciogoleştilor şi a Sărdarului. Şi dacă i-au spus, au suspinat de greu, zicând: „Au perit boierii?" Şi dacă au ştiut de perirea boierilor, au zis: oh, ce s'au făcut!" Domnul e nevoit să fugă şi să ceară ajutor la Hmil. Singur pe marginea Nistrului pe „un scăunaş" fugarul priveşte trecerea slujitorilor şi borfelor sale, în vreme ce un oarecine încearca a-l lovi cu un glonţ dintr'un săcăluş. Curând Vasilie se reîntoarce cu Cazacii. Acum el este însă o umbră înspăimântată a lui Timuş. Acesta taie pe Cotnarovski, pisarul, sub cuvânt că e polon. Boierii înspăimântaţi vor să fugă şi vin la Domn pe dindos, pe furiş. Vasile Vodă „cu greu suspina, şi-şi frângea mânele de ginere ca acesta". Cu Timuş „om cu firea de heară sălbatecă" nu se poate vorbi. Lui Bohul, căpetenie căzăcească, i-a înfipt sabia într'un umăr. Acum Vasilie, vindicativ, face greşala de a merge împotriva lui Matei Basarab. Cazacii dau foc Focşanului: „ori pre unde-şi ajungeau Căzacii fumau a bieţilor locuitori nevinovaţi locaşurile, odăile şi hrana. "La Cucoreşti Timuş trăgând la o casă boerească şi îmbătându-se „singur au pus de au dat foc caselor". Vasilie ar fi vrut să se odihnească înainte de a da lupta. „Ce cui să zici aceste, sau cu cine să sfătueşti? Cu un om în hirea hiarelor sălbatice? Polcovnicii ce erau, unul un cuvânt nu cuteza să zică; că numai pentru un cuvânt, cu sabia smultă da ca într'un câne întrânsul. Şi Bohul Polcovnicul cu mâna legată de rană de sabie, făcută de Timuş, îmbla ca fără sine". Vasilie se înapoiază la Iaşi suspinând, iar după el „nebunul Timuş „scrăşnind din dinţi" că Moldovenii se laudă că ei au avut izbânda. Vasilie dispare şi acum vine pe scenă Ştefan Vodă. Iată-l la masă cu Racoţi ascultând cimpoaele. Tot într'aceeaşi zi, după descălecatul lui Racoţi, au pohtit Racoti pre Ştefan Vodă la masă, vesel şi voios de izbânda ce au făcut. Cimpoieşul, cu cimpoile îmbrăcate de urşinic, la dvorbă cu zicături; şi apoi, dacă s'au mai veselit, au pohtit pre

(Continuare în pag. 16-a)

Ştefan Vodă pentru surlari să zică, şi au zis şi surlarii". Apoi vine şi Constantin Vodă al Mauteaiei, cel care cu ajutorul celorlalţi doi, se curăţise de Selmeni şi se face altă masă cu boieri „vârstaţi". In fruntea tuturor Racoţi înghite „mari şi înalte gânduri, cum s'ar vedea Craiu prestre Crai, şi Domn preste Domni. Orb norocul la suiş, şi lunecos de a stare pe loc, grabnic şi de sârg pornitor la pogoriş". Câtăva vreme Ştefan e în pace „de se poate zice că are casa aceea pace lângă care alta lipită de perete arde".

Apoi se întunecă soarele într'o eclipsă şi vin „lucruri slabe". Acum soseşte la domnie Ghica-Vodă, om sângeros, încăpăţânat, care într'o incursiune în Ardeal „când era tresită oastea în pălancă, plină de Tătari şi de ai noştri, au intrat.., cu mare nevoinţă înlăuntru, unde nu era locul unui Domn să intre. Puţin au lipsit de nu s'au năduşit acolo de desimea aceea, şi cu puţin suflet abia au eşit, şi s'au lovit de un tătar în cap. Curând Constantin Şerban vine să-l scoată iar darabanii vor să părăsească pe Ghica luându-i şi puştile. „Ghica Vodă au eşit la dânşii cu şlicul a mână, rugându-se să hie îngăduitori nu mai mult de cinci şese zile, spuindu-le adevărat de venirea Sultanului; ce, n'au avut cui zice. Nebunite şi turbate gândurile prostimei aceia; şi s'au aflat ca cei ce nu s'au ruşinat de chip de Domn. Ce au împins de la pusci pe Ghica Vodă, şi au purces cu puşcile spre Iaşi". Tătarii se lasă „stoluri după stoluri" stricând iarba. Două steaguri de catane de ale lui Constantin fug gonite numai de un tătar „cu mare ocară şi râs între toţi, că fugeau atâţia oameni de unul; şi fugind dau înapoi den pistoale în sus, nevăzând unde dau". Sultanul „ca un leu" striga: Hala, Hala, Hala, şi toţi Tătarii după el. „Să priveşti moarte, să vezi osândă! Şi aşa, de sârg să vezi vărsare de sânge de oameni!" Ghica e luat şi dus în Muntenia iar Mihnea de acolo fuge în Ardeal „unde şi-au borit şi sufletul curând în prăpăştile Iadului; şi cum zice sfânta Scriptură: „Au perit pomenire lui cu sunet". Ştefăniţă Lupul are abia vreme să-şi capete porecla de Papură Vodă, căci mergând spre Nistru se îmbolnăveşte de tifos. Miron îi descrie boala ca pe o plagă cerească: „...aproape de Tighinea, pre Băc, la un sat anume Luţenii, au căzut în boală foarte grea, lungoare, care boală îndată au priceput doftorul că trebue să-i ia sânge. Ce, n'au ascultat, şi adăogându-se boala, şi ales toamna fiind, aşa greu l-au cuprins herbinţeala, cât până la Tighinea au stătut frănitic, adică buiguit de fire. Cu chipul ciumei era boala, că i-au eşit bolfa la o mână. Ce nu era ciumă, ce direaptă lungoare, cărei boale îi zic doftorii Maligna". Cronica se încheie cu o procesiune mortuară la Nistru: „Eară oasele lui Ştefăniţă Vodă le-au luat boierii cu sine, au purces deodată pre Nistru în sus, pe de ceea parte, şi au trecut Nistrul pre la Bilacău şi l-au adus la Iaşi".

Portretele lui Miron Costin, ieşite prin imitarea lui Ureche, nu se mai întemeiază pe concisiune ci pe nota esenţială, documentată adesea cu vorbe tipice cum e cazul cu Radul Mihnea sau printr'un gest plin de înţeles. Barnovski om „foarte trufaş şi la portul hainelor mândru" a fost zărit în multe date „pren miezul nopţei îngenunchiat înaintea icoanei la rugă ca mare osârdie". Mihnea Vodă, răzvrătit din nechibzuinţă politică împotriva Turcilor îşi arată scrânteala ucigând 30 de boieri. Era dar „om fără de nice o frică de Dumnezeu, fără de nice un temeiu tiran, dirept fantastic, adecă buiguitor în gânduri". Dar descripţiunea şi portretul din Miron Costin nu se pot tăia din corpul naraţiunii cu care se ţin prin ligamente de ordin oratoric. Ideea destinului se desfăşură prin prelungi exclamaţii şi prin aforisme, în cea mai mare parte scoase din Biblie: „Neştiutoare firea omenească de lucruri ce vor să fie pre urmă...", „zice un cuvânt Leşesc: sula de aur, zidul pătrunde", „...zice Isus Sirah: Vai de acea cetate unde este Domnul tânăr!" „Turcul cu vreme dă, cu vreme ia", „...zice Moldoveanul: Nu sunt în toate zilele Paştile", „... a tuturor tiranilor, la toate ţările în lume, urîtă este stăpânia", „..., zice sfânta Scriptură: Nu este nici o putere, fără numai de la Dumnezeu", „Milele Domnilor pot aşeza ţările; nemila şi lăcomia fac răsipă ţărilor", „...cel ce se inneacă se apucă de sabie cu mâna goală", „Turcii cu săgeţi de bumbac ucid pre oameni; şi lor le pot sluji aceste cuvinte den Sfânta Scriptură: Multu-s'au cuvintele lor mai mult decât untul de lemn şi acele sunt săgeţi", „zece Dervişi pe un covor pot încape, eară doi Împăraţi într'o ţară nu încap", „războaiele în clipala ochiului stau", „Eară roata lumei nu-i aşa cum gândeşte omul; ce, în cursul său se întoarce" zicea un dascal: „Cei ce sunt în scara virtuţii cei mai de sus, neputând sta tot întru acea stepenă, cad foarte la mare slăbiciune", „vrăjmăşia acoperită mai mult rău aduce", „cu anevoie se agoniseşte, ce se pierde odată", „sorocul lui Dumnezeu cum este orânduit, a-l clătire nime nu-l poate", „nasc şi în Moldova oameni". Exclamaţia însăşi cuprinde un sâmbure aforistic: „O Moldovă! de ar hi domnii tăi carii stăpânesc în tine, toţi înţălepţi, încă n'ai peri aşa lesne". „Spurcată şi groaznică faptă, şi neauzită în toate ţările creştineşti! Domnul, ori bun, ori rău, la toate primejdiile lui ferit trebueşte". „O! să-l bată Dumnezeu hin ca acela!" „O, îndrăcite a voitorului de rău veninuri, ce nu scorneşte limba amară a neprietenului!" „O, nesăţioasă hirea Domnilor spre lăţire şi avuţie oarbă! pre cât se mai adaoge, pre atâta râvneşte!" Aforismele acestea alcătuesc o înţelepciune caşi la Ureche, dar cu mult mai puţin naivă. In ele este un simţ mândru de deşertăciune, ba chiar un soiu de decepţionism şi de spaimă de surpare a lumii care se vede mai ales în *voroava catre cetitor* în care grele întâmplări ale Ţării sunt privite cosmic ca „cumplite vremi şi cumpănă mare". Pathosul lui Miron se clădeşte acum cu comparaţii de masivă articulaţie şi de tipul, de astădată (spre deosebire de Varlam), clasic: „Ce precum florile, şi pomii, şi toată verdeaţa pământului stau ovelite şi împedecate de răceala brumei, căzută fără vreme, şi apoi după lină căldură a soarelui vin iar la hire şi la frumuseţile sele cele dentâiu, aşa şi ţeara, după greutăţile ce erau la Radul Vodă... au venit fără zăbavă ţeara la hirea sa"; „Precum munţii cei înalţi şi malurile cele înalte, când se năruesc de vr'o parte, pre cât sunt mai nalţi, pre atâta şi durăt fac mai mare când se pornesc, şi copacii cei mai nalţi mai mare sunet fac când se oboară, aşa şi casele cele nalte şi întemeiete cu îndelungate vremi, cu mare risipă purced la cădere, când cad". Insă adevărata contribuţie a lui Miron Costin la scrisul românesc este sintaxa. Ureche scrie limpede din bun simţ, Miron prin cultură. Cunoscător al frazei latine, el a desfăşurat-o în moldoveneşte în spiritul şi cu ajutorul limbii noastre, păstrându-i toate registrele şi toate fluerele.

G. CALINESCU

Căutătorul de comori

Oglinda

O blondă castelană, cu sângele fierbinte
S'oprea ades în faţa oglinzii de cristal:
Ce-i arăta privirea în luciul ei cuminte
Şi scumpele podoabe şi grelele vestminte,
Dintr'o epocă dusă, de ev medieval.

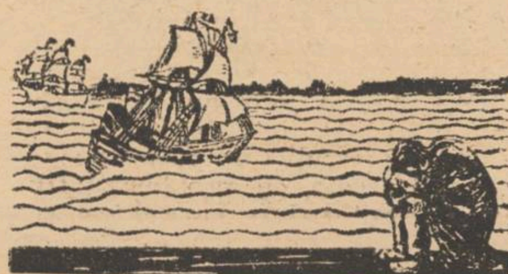
Visa, privind frumoasa în apele 'ngheţate
Ce-i reflectau aevea şi zâmbet şi priviri
La ţări scăldate 'n soare, la zări îndepărtate
La oameni plini de viaţă, de ură şi păcate
Şi la legende 'n care e vorba de iubiri.

Trecea pe săli, cu umeri plecaţi ca de povară,
Sub cenuşiu de boltă, în săli de mozaic, —
Simţind mereu în suflet, precum întâia oară
Că liniştea aceasta mereu o înfioară,
Precum se înfioară tăcerea din nimic.

Simţea sub alba piele, zbătându-se furtuna:
Clocotitoru-i sânge se revolta grăbit...
Pe lespezile grele aluneca lin luna,
Dar din atâtea raze nu lumina nici una
Neînţelesu-i suflet, mereu nefericit.

Şi arăta oglinda, privirea şi statura
De antică statue cu ritm de sânge cald;
Dar nu putea s'arate cristalul luciu, ura
Şi niciodată, poate, nu reflecta măsura
Săgeţilor de-otravă din ochii de smarald.

...In cenuşiu de ape şi veacuri grămădeşte
Intr'o oglindă veche de ev-medieval,
Azi trec fantome albe şi amintiri grăbite.
Pe toate însă timpul de-avalma le înghite
La fel cu castelana cu chipul fin şi pal.

D-TA EŞTI ACELA
?
Noul concurs al revistei
Realitatea Ilustrată
100.000
LEI PREMII
Amănunte senzaţionale
AZI în
Realitatea Ilustrată

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APARUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

O operă utilă

„Buletinul Institutului social român din Basarabia", *tomul I 1937, de curând apărut, cuprinde rezultatele cercetărilor întreprinse de către Institu-*

tul social din Basarabia, de sub conducerea d-lui Pan Halippa, în satele Iurceni şi Nişcani, cu ajutorul echipelor monografice.

O dare de seamă mai amănunţită asupra acestui buletin o vom face în unul din numerele viitoare ale revistei. Menţionăm deocamdată unele din problemele ridicate cu ocazia cercetărilor monografice asupra satului:

Geologia satului Nişcani privită în cadrul cosmologic monografic al satului (N. N. Moroşan), Solul moşiei com. Nişcani (L. M. Guştiuc), Nişcani în lumina datelor statistice (S. Bogos), Bibliotecile ţărăneşti din Nişcani (P. Ştefănucă), Probleme şcolare, Satul Nişcani după documente şi tradiţii, etc., etc.

Sculptor orb

La expoziţia sculptorilor din Moscova, care a avut loc în vara aceasta, au atras atenţia publicului lucrările tinerei femei sculptor Lina Po.

Până în 1934 Lina Po a fost balerină şi dansa cu succes în multe teatre. Ea se mai ocupa şi cu punerea în scenă a baletelor. In 1934 asupra ei s'a abătut o mare nenorocire. In urma unei maladii grave şi-a pierdut vederea.

Intr'o zi, pe când se găsea încă la spital, ea a luat o bucată de pâne şi a început să sculpteze. A cerut apoi să i se aducă ceară. Deatunci a început o nouă viaţă pentru Lina Po: a devenit sculptor.

Operele ei redau figuri de balerine. Cu deosebire la amintita expoziţie a atras atenţia un grup original de ceară, reprezentând şapte figurine, aşezate în cerc pe un piedestal, iar în centru găsindu-se figurine dansante de dimensiuni ceva mai mari.

Intr'o convorbire acordată unui ziarist, Lina Po a răspuns că aceste figurine dansante le sculptează după sine. Desbrăcându-se şi pipăindu-şi corpul, ea transmite asupra cerei formele corpului său. In afară de aceasta ea sculptează oameni şi după cunoaşterea pe care o are asupra lor dinainte de orbire.

Primul jurnalist francez

Primul jurnalist francez e socotit a fi cronicarul Jehan Froissart. Curios, spiritual, lacom de noutate şi informaţie senzaţională, el este şi acel ce s'a servit de imagine ca de o comentare a scrisului său şi a lăsat sutele de „enluminures" care împodobesc manuscrisele „Cronicilor" sale, şi care sunt mici capo-d'opere ale unor artişti necunoscuţi. Aceste mici tablouri cu bătălii, scene de la curte sau de la ţară, în care se văd cele mai celebre personagii ale vremii şi chiar pe autor, în care se văd monumentele timpului şi „ultimele invenţiuni moderne" sunt desigur documente. Dar nu numai atât; ele sunt picturi magnifice, uneori capod'opere.

Acea Athenă a Nordului, Valenciennes, care a fost patria lui Jehan Froissart, i-a ridicat un monument demn de el, strângând în expoziţia sa memorabilă cele mai frumoase manuscrise ale Cronicilor.

Numai Vaticanul şi British Museum au refuzat să dea cu împrumut manuscrisele lui Froissart pe care le posedă.

Manuscrisul dela Londra este prea scump inimii Englezilor spre a se decide să-l expună. Frontispiciul acestui manuscris reprezintă pe regele Ricard al II-lea primind manuscrisul din mânile autorului şi a servit de multe ori ca model pentru punerea în scenă a lui Shakespeare.

Froissart a trăit mult, iar cât a trăit n'a încetat de a scrie. Prin el, cronicarul din Hainaut, prea cinstit azi la Valenciennes, mai trăesc în amintirea oamenilor atâtea „mărimi" care stăpâneau lumea cu bunurile ei pe vremuri.

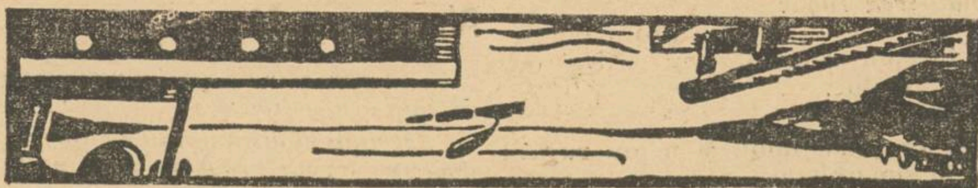
Piatra de încercare a lui Jean Girardoux

Jean Giraudoux este omul care a întrunit în persoana ca şi în opera sa calităţile cele mai diverse, mai eminente şi mai contradictorii. El este unul din aştrii de pe cerul fals de după tratatul dela Versailles şi, — zice Petit Jean în Nouvelle Revue Française, — poate chiar un profitor al războiului. Un vânător de imagini mai aprig de cât Ionel Teodoreanu al nostru. Un scriitor diplomat pe care francezii îl găsesc prea spiritual — un om care preţuieşte deopotrivă pe clasici şi pe romantici. Un scriitor de romane în care imaginaţia arde scoţând jerbe de scântei şi iluminând colţurile ascunse „până la neruşinare", rămânând totuşi de o psihologie fină şi riguroasă, de un realism greu în descrierea sentimentelor. Un om sever în munca sa zilnică de diplomat, cu excepţionale daruri pentru negocierile diplomatice şi care ştie să învingă dificultăţile carierei, făcându-le transparente prin puterea unei imaginaţii practice fără pereche. Un om care şi-a realizat viaţa cea mai armonioasă, mai înflorită pentru fericire, mai personală şi mai închisă nenorocirii sau plictiselei, mai deschisă problemelor vieţii.

El este singurul Francez care a putut vorbi despre Franţa de după tratatul dela Versailles, cu o seriozitate care să impună tuturor păstrându-se deopotrivă de departe de maniacii purismului moral, de sportivii arivişti (el, care a fost printre primii fervenţi ai sportului, după război) ca şi de cosmopoliţii naţionalişti. In mijlocul confuziei generale, care a urmat după războiu, el s'a maturizat. Astfel Giraudoux a devenit unul dintre maeştrii mitologiei moderne în romanele sale caşi în teatrul anterior piesei Electra. „Electra" însă reprezintă „suma unei experienţe" înfăţişată sub formă de „bilanţ", din care se poate vedea ce a păstrat şi a asimilat şi ce a părăsit, de ce s'a lepădat acest puternic scriitor.

Nimic mai greu decât transpunerea mitologiei moderne pe scena teatrului, unde până în prezent n'a reuşit decât comedia.

Pentru prima oară, Giraudoux, care până în prezent nu s'a procupat decât de destinul existenţelor individuale, izbuteşte să lege, în „Electra", destinele acestea individuale de destinul generaţiei Atrizilor, „pătimaşă în dragoste şi în ură, incestuoasă, atroce", păstrând însă şi elemente de puritate. Piesa lui Giraudoux este astfel o „tranşă" din viaţă, în care se confruntă existenţa individuală cu existenţa familială şi prin intermediul lui Egisthe, devenit rege abia în clipa când pierde regatul, acţiunea se leagă de viaţa cetăţii, a lumii întregi şi puritatea lui Egisthe se confruntă cu puritatea Electrei. „Din acești doi poli măreţi ai energiei omeneşti ies scântei", care constituesc unele din momentele cele mai izbutite în timp de trei secole pe scena teatrului francez. Egisthe însă nu este decât schiţarea unui personaj pentru o altă piesă, care va fi drama cetăţii sau a puterii politice, în care Giraudoux va însuma, pe lângă talentul său, întreaga experienţă a vieţii, a teatrului, a politicii şi a diplomaţiei, adică a întregii realităţi în care a trăit şi pe care o stăpâneşte.

Cronica mizantropului

Felurite

In tramvai. Mare aglomeraţiune. O mulţime de doamne stau în picioare. Mă ridic şi ofer locul meu uneia din apropiere, fiindcă altfel locul ar fi ocupat numaidecât de un individ. Doamna (burgheză) are însă şi un băieţaş. Un alt loc se eliberează, dorit din ochi de câteva doamne. Băieţaşul face un mic gest de a-l ocupa, apoi înrîurit de exemplul meu, se răsgândeşte.

— Du-te maică, şi stai! — îl îndeamnă profitoarea amabilităţii mele.

— Lasă, mamă, — zice băieţaşul — să stea doamna.

— Da' ce, maică, tu n'ai plătit?

Tot timpul traiectului, doamna cu copilul stă îmbufnată de prostia băieţaşului.

•

In acelaş vagon, un domn gras ocupă banca aşa de confortabil încât nimeni nu poate sta jos alături de el prea mult şi preferă să se ridice în picioare. Domnul gras asudă abundent, se şterge mereu cu batista şi e mereu îngrijorat ca nicio parte a trupului şi a îmbrăcăminţii sale să nu sufere. In scopul ca pantalonii să nu-şi strice dunga, ţine picioarele foarte îndepărtate, spre supărarea vecinului efemer. Toată înghesuiala din jurul său, nemulţumirea pasagerilor care n'au locuri, explicaţiile taxatorului că nu sunt vagoane îl lasă indiferent. Şi-a pus ochelarii pe nas şi citeşte o gazetă. La un moment dat trupul său s'a lăţit astfel încât cele două locuri sunt ocupate numai de el. Taxatorul încearcă să-i atragă atenţia spre a satisface pe ceilalţi călători:

— Domnu' faceţi vă rog loc pentru un pasager.

Ba conductorul invită chiar o doamnă să ocupe locul presupus liber:

— Aveţi un loc liber!

Domnul gras şi egoist însă n'aude nimic sau se face. Se lăţeşte şi mai bine pe cele două locuri şi mâna lui dreaptă pune pălăria pe bucata de spaţiu care a mai rămas pe bancă. Lumea desgustată îl lasă în pace spre mulţumirea lui calmă. Fiind însă mare curent din cauza prea multor ferestre deschise, pasagerii cer închiderea uneia şi conductorul se apleacă spre fereastra din dreptul domnului şi o trage în sus. Acum domnul gras, deşteptat de subita încetare a aeraţiei, ridică capul intrigat. Descoperă modificarea situaţiei şi brusc trage din nou geamul în jos. Lumea începe să facă scandal, se aude cuvântul „porc" şi un pasager indignat se repede şi închide iar geamul. Domnul gras îşi vâră capul în jurnal şi, intimidat se face că nu vede nimic. Ii e frică să nu piardă şi avnatagiile locului dublu. Insă după staţia următoare, unde o parte din călători se dau jos, inclusiv autorul gestului energic, se aude un fâşâit repede. Domnul gras trăsese din nou geamul în jos şi citea acum în plină bătaie binefăcătoare a vântului.

ARISTARC

A APARUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APARUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Brrr!!!

In numărul trecut al revistei noastre prevăzusem că după scurta notiţă apărută în revista convertită nu de mult la ideologia dreptei, în care se spunea că conducătorul (ertaţi cacofonia dar în speţă e nimerită) „spiritual" al altor două publicaţii „naţionaliste" se complace într'o atitudine nejustificată de martir, că este megatoman, etc. acesta, în calitate de patron îşi va struni „băieţii" să-i închine câteva pocale de proză. Ei bine, am avut dreptate. Ne-am înşelat numai în privinţa numărului pocalelor.

„Băeţii", în excesul lor de zel, au întrecut măsura. Lăsând de-o parte importanta problemă din punct de vedere al naţionalismului românesc privitoare la sufletul... japonez, lăsând convorbirile cu fraţii de la Roma, care nu vor să aibă în vedere că istoria latină în două s'a frânt ca o turtă, aproape întreaga revistă e închinată conducătorului „spiritual". Vorba ceea, un pocal, două, mai merge, dar un boloboc întreg, prea e de tot. Mai ales de proză sălcie... Şi gândiţi-vă, ce s'ar fi întâmplat dacă în locul unei scurte notiţe critice ar fi apărut un articol pe două coloane. Te pomeneşti, că revista ar fi apărut în număr dublu de pagini şi cu format mărit.

Brrr!!!

Jubileu naţionalist

Aceiaş revistă naţionalistă cuprinde un articol „Povestea ducelui" în care fascismul şi domnul Mussolini sunt tămâiaţi la superlativ. Tânărul apologet nu-şi stăvileşe entuziasmul şi nu-şi precupeţeşte laudele la adresa ducelui.

De bună seamă este un articol ocazional, comandat de „patron" cu prilejul sărbătoririi unui an de când d. Mussolini cerea dreptate pentru marea mutilată, Ungaria.

Patronul este doar un „maaare" naţionalist şi nu scapă nici o ocazie s'o dovedească.

Progres

Nu de mult acelaş conducător „spiritual", afirma că ar putea să provoace un scandal european. Progres, nu glumă. A 'nceput cu scandaluri la „Leul şi cârnatul" şi a ajuns la scandaluri europene!

Şaradă

„Comprehensiunea acestui capitol închiagă magistral un cadru de forţă etnică şi un mesianism coborît pe razele divine ale cerului în contopire cu răbufnelile pământului ce urcă prin inima omenească".

Deslegătorii acestei şarade vor trimete rezultatele revistei „Sfarmă Piatră", care în articolul „Şcoala în Statul Etnocratic" mai pune o serie întreagă de alte şarade şi ghicitori....

Probabil una din metodele Statului etnocratic: să se lucreze pe ghicite şi pe ocolite.

Intuneric şi lumină

Un alt proaspăt colaborator al revistei exclamă triumfător:: „Se face lumină!"

In orice caz, nu la Sfarmă Piatră. Fraza-şaradă citată mai sus dovedeşte cel mult că se face întuneric.

O victimă a amneziei

Un proaspăt poet, de altfel nu lipsit de talent, a scris de curând un volumaş de versuri. Volumaşul începe cu următoarea rugă:

Am început să scriu,
acum, târziu...
Am stat
în câmp întâi, mult, şi m'am rugat!
...Şi 'n singurătate,
am uitat meşteşugurile celelalte, toate.
Eu altceva acum nu ştiu
decât să mă rog şi să scriu..
Scrisul meu,
Fă-l, Doamne, rod greu!

Iată un caz grav. La bătrâneţe, „acum târziu", să uiţi toate meşteşugurile şi să-ţi închipui că ştii să scrii.

Fiindcă, deşi în unele poeme sclipeşte aurul unui talent autentic, poetul nu ştie totuşi să scrie încă... De altfel nu e lipsit de auto-critică şi are sinceritatea să mărturisească mai la vale:

Am fost salahor şi ucenic...
Acum sunt zidar de gânduri!
Din gândurile mele,
Plutind între bucurie şi durere,
Ridic schele şi ziduri...
Mă bucur seara şi plâng dimineaţa
Căci zidurile mele se surpă ca
templul lui Manole.

...Şi când zidăria de gânduri se năruie în fiecare dimineaţă ca templul lui Manole, nu-i păcat că şi-a uitat omul toate meşteşugurile?

Pe şomajul ăsta, un şomer în plus. Şi încă unul necalificat, fiindcă n'are nici un meşteşug... Le-a uitat. O victimă a amneziei....

Las să vorbească

In ultimul număr al revistei cu titlu dinamitard, unul din „băeţii" de redacţie, stârnit de „patron" să-l laude pe patru coloane, îşi termină în felul acesta articolul:

„Unde este el, acolo este şi tineretul. Dar ce pot să spună cuvintele mele! Las să vorbească flăcăii, care şi-au făcut un ideal din el — de la Sfarmă

Piatră. Las să vorbească tineretul universitar".

Iar un al doilea „băiat" scrie în alt articol închinat indirect tot „patronului":

„Căci unul dintre foştii săi ciraci, scos din anonimat printr'o nedreaptă generozitate, l-a înjurat ca nimeni altul"...

Apoi, de! Ce vă prinde mirarea. Dacă-i învaţă pe oameni să vorbească...

Aluzii

O altă revistă naţionalistă constată: „De câtăva vreme asistăm la sfâşierile dintre naţionalişti. Fiecare grupare pretinde prin şeful ei că ea deţine monopolul naţionalismului şi că deci cealaltă e o excrescenţă politică. Ca în povestea cu „la adevăratul Leul şi cârnatul". Apoi, cum să fie unire, dacă se umblă cu aluzii răutăcioase. Auziţi, altă pildă n'au găsit decât tocmai pe acea cu Leul şi cârnatul....

Naţionalism

In aceiaş revistă găsim următoarea definiţie negativă:

„Azi naţionalismul nu e operă de doctrină cu un program mai mult sau mai puţin adequat marilor principii ce trebue să ghideze o naţie...."

Totuşi, naţionalismul este o doctrină cu program şi principii călăuzitoare. Dar, fireşte, acela nu se clamează pe toate uliţele, nu îmbracă uniforme, nu sparge geamuri şi capete şi mai ales, nu este marfă de import şi negociat la tarabă, ci este tăcut şi constructiv, ca atare, n'are deaface cu „naţionaliştii" noştri, sculpturi în mămăligă şi morţăciuni morale, după expresia unuia dintre ai lor.

Lae Chioru

Deocamdată nu e vorba de personagiul creiat de d. Goga. Lae Chioru este o revistă care apare — e la al doilea număr — sub direcţia d-lui Virgil Chioru şi face — după cum vom vedea — „naţionalism". Delicios, nu?

Am fi trecut sub tăcere imprudenţa pe care am făcut-o cumpărând această revistă, dacă n'am fi găsit într'însa lucruri care merită să fie relevate. Să-i vedem cuprinsul. In prima pagină găsim preţioasa colaborare a d-lui Lae Chioru, care semnează o poezie „Pământule deschide-mi", însoţită de poza unui tânăr extrem de fotogenic. Nu ni se spune cine-i, dar, probabil, e vorba de descendentul bătrânului cântăreţ Lae Chioru, după cum nu ne îndoim că şi directorul revistei, d. Virgil Chioru, trebue să fie apropiat în rudenie cu Lae.

Urmează o pagină cu un articol furibund împotriva „industriei parazitare instrăinate", semnat de „Principele Ion Constantin Gr. Ghyka, descendentul direct al Domnitorului Ghyka". Fotografia „principelui" ocupă şi ea o pagină. Următoarea pagină ne înfăţişează fotografia d-lui ing. Grigore Zarafescu, „titanul industriei româneşti", important pentru mişcarea naţionalistă pentrucă d-sa „a cotizat şi plătit chiriile Casei Albastre", iar actualmente nu le mai plăteşte şi „vestita casă Albastră a naţionalismului s'a închis". Rostul paginilor, din totalul de opt, aduce colaborarea şi mai „preţioasă" a întreprinderilor industriale „pur româneşti" Rosenthal, Salzberg et W. Gronen, Lomaş, etc., prin reclame ţipătoare. Cu alte cuvinte, urmaşii bătrânului Lae Chioru cu o mână împroaşcă noroi, iar cu alta încasează dela cei împroşcaţi.

Trist destin pentru d. Goga! Descendenţii bătrânului său Lae Chioru s'au unit cu descendenţii direcţi ai domnitorului Ghyka şi vor să-l compromită cu tot dinadinsul.

Pentru apărarea literaturii

In urma convorbirilor asupra „Soartei apropiate a Literaturii", ţinute la Institutul Internaţional de Cooperaţie, sub preşedinţia lui Paul Valéry, comitetul permanent al Literilor şi artelor de la Liga Naţiunilor, care a organizat aceste convorbiri, a elaborat următorul text: „Comitetul a examinat problema pe care o pune Literilor ansamblul împrejurărilor sociale, pline de nădejdi dar şi de greutăţi.

„El proclamă necesitatea artelor literare în primul loc ca un scop final al societăţii, dar şi ca una din formele activităţii umane ale cărei creaţiuni sunt cele mai utile vieţii de toate zilele prin punerea în circulaţie a unor valori fără de care acţiunea nu ar avea nici substrat, nici înţeles. El constată:

1. Că din cauza presiunii, în primul loc economică, şi a unei concurenţe între literatură şi diferitele technice ale literelor şi informaţiei, producţiunea şi difuzarea cărţilor au loc cu o greutate din ce în ce mai mare, iar în unele ţări devine chiar cu neputinţă.

2. Pe de altă parte, scriitorul se vede ameninţat în existenţa sa materială prin rigiditatea din ce în ce mai mare a schimburilor economice, în fine conjunctura politică ridică bariere din cauza cărora suferă relaţiile spirituale.

„Comitetul exprimă dorinţa ca în Comisiunea de Cooperaţie Intelectuală să se pună în studiu aceste două aspecte temporale ale vieţii intelectuale. El sugerează următoarele:

1. O anchetă asupra metodelor de care se servesc unele ţări pentru a favoriza achiziţiile de cărţi bune tuturor claselor sociale.

2. O anchetă asupra cauzelor care, în unele ţări, fac din unele spectacole, deşi mai costisitoare, o distracţie preferată lecturii.

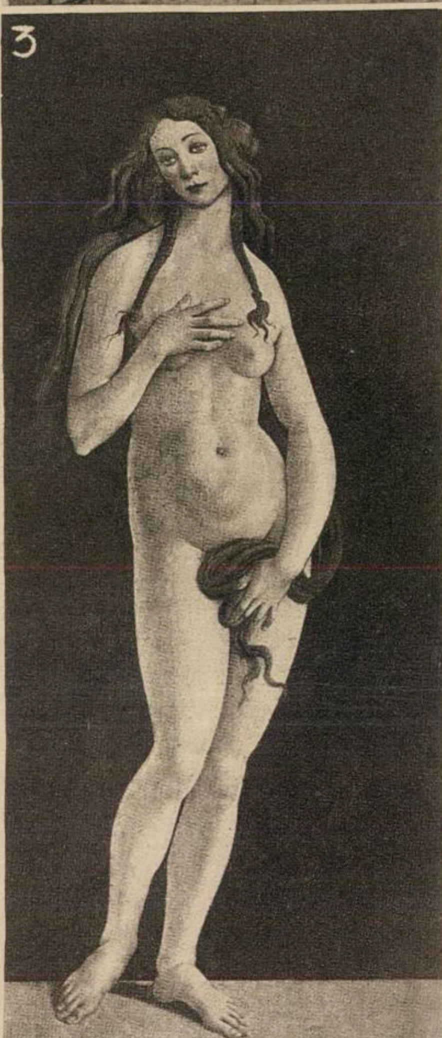
3. O anchetă asupra metodelor de care se servesc unele ţări pentru a ameliora starea scriitorilor, mai ales asupra aşa numitelor „Caisses des Lettres" alimentate prin instituirea unui domeniu public ce plăteşte. Această anchetă ar trebui să studieze dacă nu se poate cumva institui un fond Internaţional pentru a favoriza reeditarea operelor importante şi a ajuta munca literară. Ancheta va trebui făcută împreună cu Biroul Uniunii Internaţionale de la Berna, pentru ocrotirea operelor literare şi artistice, precum şi cu Organizările Internaţionale ce se ocupă cu drepturile intelectuale.

Comitetul constată apoi că soarta apropiată a literelor este legată de libertatea expresiunii şi de independenţa morală şi economică a creatorilor.

Să nu uităm că printre membrii Convorbirilor figurează, pe lângă Paul Valéry, Georges Duhamel, Jean Richard Bloch, Jules Romains, Johann Bojer, Ugo Ojetti, Walter Thornton Wilder, etc.

1. Filippino Lippi: Somația de plată (schiță)
2. Andrea del Verrocchio: Hristos și Toma
3. Sandro Boticelli: Venus
4. Sandro Boticelli: Dante și Beatrice în Paradis
5. Desiderio da Settignano: Bust de femee
6. Giovanni Bellini: Dogele Leonardo Loredano
7. Autor necunoscut: Cap de fată

Adevĕrul literar
si artistic

Luca della Robbia: Intâlnirea Elisabetei cu Maria

Adevĕrul liter[...]
și artistic

BIBLIOTECA CENTRALĂ
"ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

Rodica Maniu: Cap de fetiță

Rodica Maniu

Vedere din Balcic

Costum oriental (aquarelă)

Pe gânduri (aquarelă)

Adevĕrul literar şi artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 879
Duminică 10 Oct. 1937

Preţul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

Un străin despre o carte românească: Dr. I. S. Penkoff despre Pirin-Planina de G. Topîrceanu

In LA PAROLE BULGARE *cu data de 4 Mai 1936 a apărut articolul de mai jos, — la o lună abia după apariţia* PIRIN-PLANINEI. *Despre cartea asta preţioasă şi rară, de o ţinută morală şi artistică unică în literatura românească, — şi cu foarte puţine tovarăşe în literatura universală, — critica literară de la noi a vorbit puţin, în treacăt, sau de loc. Şi G. Topîrceanu îşi iubea mult cartea asta, mai mult decât pe celelalte: îşi închisese în ea sufletul lui fin şi tare ca o lamă de Toledo. A fost singura dată în viaţă când s'a simţit ofensat şi nedreptăţit. Omagiul postum care i s'a adus în faţa mormântului deschis, prin glasul stâns de durere al unui critic-prieten, — el nu l-a mai auzit: venea prea târziu.*

Articolul pe care-l traducem acum cu pioasă iubire, articol scris de un străin, de un „duşman", — i-a adus o mare satisfacţie, ca un fel de revanşă anticipată, deplin meritată, împotriva tuturor celor care refuzau să-l înţeleagă.

Acest articol i-a sosit în ziua de 7 Mai 1936.

Şi în ziua de 7 Mai 1937, exact la un an, ochii calzi cu toată viaţa adunată în ei, ochii care au sclipit atunci de bucurie, s'au stins, — cu toată durerea lumii în adâncul lor.

S. C. şi O. C.

In Editura „Naţionala-Ciornei" din Bucureşti, au apărut amintirile din captivitate în Bulgaria ale unui prizonier de războiu, datorite poetului moldovean G. Topîrceanu, cunoscut prin spiritul, verva şi humorul lui. Poetul a împrumutat titlul volumului de la muntele nostru, Pirinul, care a jucat un rol atât de însemnat în mişcările revoluţionare ale poporului bulgar, şi unde prizonierul şi-a petrecut cea mai mare parte din captivitate într'un lagăr uitat în inima naturii sălbatece.

Humorist în toată opera sa poetică, G. Topîrceanu este uneori humorist şi în acest volum, în care îşi propune, — după cum îşi previne cititorii în spirituala lui prefaţă, caşi în subtitlul volumului, — să descrie episoduri „tragice şi comice" din captivitatea bulgărească.

Impresiile lui G. Topîrceanu încep la *Tutrakan* (Turtucaia), unde armata română suferă o grea înfrângere. Scene de un adânc realism sunt zugrăvite viu de autor.

Sosise ceasul tragic al înfrângerii, cu desordinea şi cu nesiguranţa lui:

„Trecutul s'a isprăvit şi viitorul n'a început încă. Trăim ceasul nesigur dintre două hotare, când vremea însăşi parcă s'a oprit în loc, rotindu-se ca apa într'o bulboană".

E „demenţa realităţii", toată lumea şi-a pierdut capul, „instinctul de conservare slăbeşte şi orice simţ de solidaritate umană dispare fără urmă. Nimeni nu mai dă ajutor, nimănui". Strigătele de pierzanie ale celor ce se îneacă în valurile Dunării, nu stârnesc decât glume şi râsete, — „ca la panoramă".

„Moartea se plimbă printre noi cu mâinile la spate; se distrează după ospăţul cel mare ca o curtezană sătulă, apucând ici-colo câte o nouă victimă, pe ales". Teatrul războiului, şi scenele groaznice trăite de trupele în desordine, rupte după înfrângere, de restul armatei, sunt descrise de G. Topîrceanu în culori nepieritoare. Miile de soldaţi care se îngrămădesc pe malul râului căutând un chip să treacă dincolo, nu fac decât să sporească numărul victimelor.

Insfârşit, după ceasuri tulburi, situaţia se limpezeşte: sunt prizonieri de război. Epilogul începe, — „un epilog lung şi tot atât de tragic, făcut din nenumărate episoduri sinistre risipite pe tot pământul Bulgariei, de la Hagifaclar până'n fundul Macedoniei pietroase. Câţi dintre cei peste 25 de mii de plugari români, oferiţi pradă uşoară bulgarilor la Turtucaia, vor mai apuca să vadă sfârşitul războiului şi malul stâng al Dunării ?..."

Se începe o viaţă nouă, fără ca nimeni să poată bănui ce suferinţi îl aşteaptă. Dar fiecare simte „că pentru el începe acum un nou războiu, mai greu decât celalt, din care abia a scăpat: războiul unuia împotriva tuturor, — împotriva oamenilor şi-a intemperiilor, a foamei şi-a frigului, a bolilor şi-a neprevăzutului, — războiul fiecăruia împotriva universului întreg".

Scriitorul captiv, simplu soldat pierdut într'un convoi, este purtat pe drumuri spre interiorul ţării. Dela cea dintâi atingere cu populaţia bulgară, îi simte vrăjmăşia. *Trinaisi godina* (1913), *Kokochkata,* (Cadrilaterul) *Dobrudja,* — revin ca un leit-motiv în blestemele cu care improaşeă bulgarii convoiul trist. Autorul ne povesteşte multe din întâmplările cele mai de seamă din viaţa sa de captivitate. Poate că, uneori, exagerează, ca orice om care a suferit. Dar sunt atâtea episoduri înduioşătoare, prietenii care se leagă în grabă între el şi santinele sau *starşi,* oameni din popor, simpli şi aspri, singurii pe care a avut prilejul să-i cunoască, el, *rumanski pisatel.* Acest titlu i-a îndulcit adesea viaţa tristă şi grea de prizonier.

Un profesor din Razgrad, care făcea parte din escorta convoiului, nu-i vorbeşte de amintiri duşmănoase, de „1913", de Cadrilater, ci discută cu el literatură şi, drept amintire, îi aduce lucrul cel mai preţios pentru un prizonier lihnit de foame: o pâne, — lucru rar şi scump în vremea aceea chiar pentru bulgari. Acest rar intelectual, pe care poetul Topîrceanu îl întâlneşte în drumul lui chinuit, îi lasă o amintire caldă. Şi, despărţindu-se de el după câţiva chilometri de mers, îşi înseamnă:

G. TOPÂRCEANU

„Pe omul de care m'am despărţit acum, aş vrea să-l mai întâlnesc odată, fie şi dincolo de moarte.

— „Ai văzut, mă? zice mestecând înfundat unul care s'a împărtăşit din pânea mea. Nu-s toţi bulgarii răi la inimă cum am crezut.

— „Tot se mai găseşte şi pîntre ei câte-un boier... adaogă altul..."

Acest episod trăit, nu aminteşte scena din romanul lui Mihail Sadoveanu, *Venea o moară pe Siret,* în care ţăranul român Vasile Brebu, învinuit de omor, e salvat de mărturia unui bulgar? Cu toate stăruinţele „boerului", bulgarul nu spune decât adevărul. Iar Brebu, cu ochii în lacrimi, îngână: — „Nu suntem noi oare de-aceeaşi lege?"

Dar cei mai mulţi dintr'ai noştri nu se poartă blând cu prizonierii, chiar când n'au nici-o vină, căci viaţa e aspră, şi bulgarii îndură şi ei lipsuri şi mizerii. Un ţăran bătrân, în casa lui săracă unde prizonierul poposeşte într'o sară de Anul Nou, împreună cu santinela care-l păzeşte dar care se poartă cu el ca un prieten şi ca un frate, — îi vorbeşte şi el de *trinaisi godina,* dar stăruie mai mult asupra războiului de la 1877 şi-şi aminteşte de vremea turcilor, când românii adăposteau cu dragă inimă pe revoluţionarii bulgari şi când, cu sacrificii grele, au contribuit la liberarea noastră. Acel *trinaisi godina,* chiar în mintea oamenilor simpli, însemna o spărtură în tovărăşia de veacuri, în înţelegerea care ar fi sfârşit prin a apropia pipoarele noastre pe care aceiaşi religie şi o veche şi bună vecinătate le împrietenise, în ciuda deosebirii de limbă.

Dar viaţa în Bulgaria e grea şi războiul nu-i o jucărie. Iţi trebuie un noroc rar, aproape o minune, ca să scapi teafăr din iadul vieţii de prizonier.

Chinurile lui fără număr şi fără nume, G. Topîrceanu ni le povesteşte cu amărăciune dar cu demnitate, cu humor uneori, — dar şi cu ură pe une locuri. Totuşi, el ştie să găsească şi amintiri mai puţin dureroase, scene vesele chiar, sau de un realism adânc omenesc. In lagărul internaţional de prizonieri de pe malul Strumei, unde italienii cântă, franţujii discută, ruşii pun la cale viitorul omenirii, englejii îşi fumează pipele şi tac, sârbii fac gospodărie şi *starşul* bulgar îşi caută de grădinuţa lui de zarzavat, — o scripcă adună în jurul ei toată omenirea asta chinuită. Ţiganul Dadu, prizonier român, crunt pedepsit cu două zile înainte pentru furt de zarzavat din grădina *starşului,* frânge inimile tuturor, delaolaltă, cu plânsul aproape omenesc al vioarei lui. In ziua aceea, străinii din toată lumea s'au simţit mai buni — şi mai puţin nenorociţi.

Viaţa slobodă, dar primitivă, pe care prizonierul nostru a dus-o pe Pirin, într'un lagăr mic, izolat în mijlocul naturii sălbatice, a dat titlul volumului. Muntele, — cuibul revoluţionar de pe vremuri, —e zugrăvit cu o măestrie de mare pictor şi de mare poet.

In cartea sa, G. Topîrceanu e profund uman. El nu scrie ca să sconteze un suces uşor, nici ca să fie pe placul unui anumit public şovin. Nu exagerează ca să sporească tirajul cărţii,— dar nici nu cruţă pe nimeni. Oamenii lui sunt umani, deşi-s aspri şi nefericiţi. Mizeriile pe care ni le înfăţişează el sunt mizerii omeneşti: ignoranţa, sărăcia, războiul care ruinează averi, distruge familii, frânge inimi şi face pe oameni mai răi decât sunt într'adevăr, în adâncul sufletelor lor.

Traducere de
SANDRA COTOVU şi
OTILIA CAZIMIR

Actualităţi ştiinţifice

O maşină de comptabilitate

Un inventator vienez, Gustav Tauschek, a realizat o maşină de comptabilitate care citeşte, calculează şi scrie automat. Elaboratoarea acestei invenţiuni a fost pregătită printr'o serie de vreo 200 de brevete prealabile, care au rezolvat treptat diferitele dificultăţi technice.

Inima dispozitivului este un „ochiu electric," în jurul căruia se roteşte un cadran prevăzut cu cifre, de felul caracterelor de la maşina de scris. Dacă ţinem în faţa „ochiului electric" un număr, scris tot la maşină, la un moment dat acest număr acoperă exact numărul identic de pe cadranul rotator. Celula fotoelectrică, trecând atunci printr'o eclipsă de lumină, declanşează un curent electric care are ca efect înscrierea automată a cifrei corespunzătoare.

Procedeul permite să citim şi să scrim 9000 de cifre pe oră. Iată deci realizat şi „robotul contabil!"

Statistici elocvente

După o recentă statistică germană, s'a constatat că mijlocul de transport cel mai folosit în această ţară nu este nici trenul, nici automobilul, ci tram-

vaiul electric, care în cursul ultimului an, a fost utilizat de 71% din totalul călătoriilor Reichului.

Şi fiindcă veni vorba de statistici, vom aminti că — după o ultimă evaluare — în Statele Unite, din 31 de milioane de familii, 21 de milioane posedă aparate de radio. In fiecare minut se vând în marea republică americană câte 28 de aparate de recepţie.

Apa de mare potabilă

Se ştie că, în general, apa de mare nu e potabilă din pricina sărurilor dizolvate într'însa, în proporţie de circa 3 şi jumătate sare la un litru de apă.

E drept că, distilând această apă, se pot îndepărta sărurile. Nu trebue să uităm însă că apa distilată, pe lângă că e lipsită de gust, prezintă şi neajunsul că provoacă adesea hemoragii ale stomacului, întrucât supune ţesuturile la o presiune neobişnuită.

De curând însă s'a experimentat cu succes pe vapoarele olandeze un nou procedeu, capabil să transforme apa de mare în apă potabillă. In acest scop, apa marină este mai întâiu încălzită la peste 120 de grade C. pentru a o aduce la evaporare şi a distruge bacteriile ce le conţine. Apa astfel distilată este în urmă pompată printr'un filtru de cărbune şi puternic aerisită. In filtru se introduc diverse săruri importante care dau gustul apei.

In felul acesta, se poate îndepărta „sarcina moartă" ce-o reprezintă stocul considerabil de apă de băut, depozitat pe bordul vapoarelor în timpul curselor marine. Cheltuelile de întreţinere a aparatului sunt mult mai mici decât costul apei potabile în porturile străine. In plus, un vapor, având de pildă o sarcină de 24.000 de tone, va putea transporta în viitor un surplus de fracht de 900 de tone, ceeace reprezintă circa 10% din sarcina utilă totală.

Din aplicaţiile razelor ultra-violete

Pe lângă binecunoscutele aplicaţiuni ale razelor ultraviolete în terapeutica medicală, s'au înregistrat în ultimul timp o serie întreagă de noui domenii, în care aceste raze pot fi folosite cu succes în scopuri practice.

Razele ultraviolete, deşi invizibile, au particularitatea interesantă de a produce fluorescenţa unor substanţe, pe care le ating. Or, culoarea acestei fluorescenţe este absolut caracteristică pentru compoziţia substanţei respective. Ţinând seama, pe de altă parte, de faptul că orice substituire sau alterare nu mai reproduce aceeaşi culoare fluorescentă, se obţine un criteriu infailibil pentru diferenţiarea materialelor veritabile de cele falsificate.

Folosind o lampă cu vapori de mercur şi sticlă de ovari, generatoare de raze ultraviolete, avem posibilitatea — graţie fenomenului de fluorescenţă, — de a recunoaşte repede şi cu uşurinţă laptele alterat, ouăle învechite, seminţele veninoase din cereale, gradul de fermentare a brânzeturilor.

Prin acelaş procedeu, se pot descifra comunicaţiunile secrete, scrise cu cerneluri invizibile, documentele grafice falsificate, prezenţa unor bacterii în diferite alimente. Putem deosebi deasemenea marmora veche de cea nouă, pietrele preţioase de cele imitate, identifica diversele textile, reale sau surogate, etc.

Câmpul de aplicaţiuni al razelor ultraviolete devine din ce în ce mai întins şi deschide perspective deadreptul senzaţionale.

Ing. I. S.

Semnalăm:

Lucie Delarue-Mardrus, La Petite Thérèse de Lisieux.

Henry Bidou, Paris.

Amiral Richard Byrd, Pôle Sud. *Trad. franç.*

Louis De Villeforsse, Machiavel et nous.

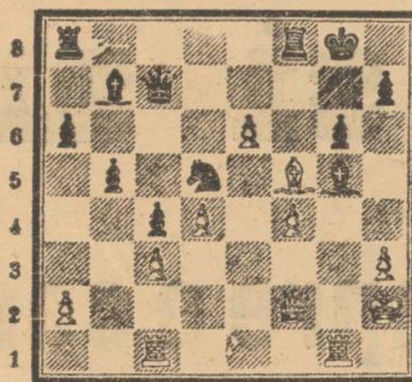
Georges Barbarin, Qu'est-ce que la Radiesthésie?

In depozit la librăria Hachette.

Cronica şahului

O combinaţie spirituală

Negru: Pelikan

Alb: Bogolinbow

Această poziţie s'a prezentat într'o partidă jucată la turneul internaţional dela Bad Elster din Iunie 1937. Marele maestru Bogoliubow cu Albele a pierdut această partidă împărţind astfel premiul I cu campionul german Rellstab. Interesant e faptul cum s'a combinat în poziţia din diagramă.

Ultima mutare a Negrului a fost 34..., Tef8!! care l-a surprins pe Bogoliubow punându-l într'o situaţie critică. S'a jucat 35. N×g6, h×g6; 36. Nd8, D×f4+; 37. D×f4, T×f4; 38. e7, Tf2+; 39. Rg3, Tf3+ şi Alb a cedat la a 59-a mutare.

Bogoliubow a fost întrebat de ce n'a jucat 35. Ng4, C×f4; 36. Dg3, la care maestrul a răspuns că n'a vrut să dea ocazie lui Pelikan să ia premiul de frumuseţe cu următoarea combinaţiune:

36..., Ce2!!; 37. D×c7, (37. N×e2, Tf2+) 37..., Tf2+; 38. Tg2, T×g2+; 39. Rh1, Cg3+; 40. D×g3, T×g3+; 41. Rh2+, Tg2; 42. Rh1, T×g4×; 43. Rh2, Tg2+; 44. Rh1, T×g5+; 45. Rh2, Tg2+; 46. Rh1, Tc2+ etc.

DESPRE MATUL „ÉTOUFFÉ"

Nu există satisfacţie mai mare pentru un jucător de şah ca aceia procurată de un mat zis „étouffé" (expresie care n'are traducere). Un astfel de mat se întâlneşte foarte rar în practica jocului şi e datorit de cele mai multe ori unei mari greşeli (ca să nu zic unei gafe). Tipice sunt poziţiile blocate de figuri, de cele mai multe ori proprii, care fac posibil darea unui astfel de mat.

F. de Lionnais, redactorul revistei „Les Cahiers de L'Echiquier Français" se ocupă de această temă în unul din numerele revistei, dând mai multe exemple nostime de astfel de mat. Am cules câteva din cele mai spirituale partide pe care le reproducem mai jos.

PARTIDA SICILIANA

Turneul scoţian din Dundee 1893

Alb: Mac Grouther *Negru: Mac Cam*

1. e4, c5; 2. Cf3, Cc6; 3. d4, c×d4; 4. C×d4, e5; 5. Cf5, Cge7?? (formidabilă gafă!) 6) Cd6 mat.

APARAREA CELOR DOI CAI

Turneul din Berlin 1904

Alb: Hoffman *Negru: Heilman*

1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nc4, Cf6; 4. d4, e×d4; 5. 0—0, Ne7; 6. C×d4, C×e4; 7. Cf5, g6?; 8. Dd5!, Tf8??; 9. Cg7 mat.

PARTIDA SCANDINAVA

Turneul minor Stokholm 1912

Alb: Loewenberg *Negru: Bjorklund*

1. e4, d5; 2. e×d5, D×d5; 3. Cc3, Da5; 4. Nc4, Cf6; 5. d3, Ng4; 6. f3, Nh5; 7. Nd2, c6; 8. De2, Cbd7; 9. Cb5, Dd8??; 10. Cd6 mat.

PARTIDA ITALIANA

Turneul din Colonia 1911

Alb: Mühlok *Negru: Kostică*

1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nc4, Cd4; 4. C×e5? (cel mai bine e aici 4. 0—0!), Dg5!; 5. C×f7, D×g2; 6. Tf1, D×e4+; 7. Ne2, Cf3 mat.

APARAREA CARO-KANN

München 1932

Alb: Arnold *Negru: Boehm*

1. e4, c6; 2. d4, d5; 3. Cc3, d×e4; 4. C×e4, Cd7; 5. De2, Cgf6??; 6. Cd6 mat.

CONTRA GAMBIT ALBIN

Anglia 1935

Match prin corespondenţă!

Alb: Statherunt *Negru: Marsden*

1. d4, d5; 2. c4,e5; 3. d×e5,d4; 4. Cd2, Ce6; 5. Cgf3, De7; 6. g3, C×e5; 7. C×d4?? Cd3 mat.

GAMBITUL LEMBERG

Turneul minor, Podebrady 1936

Alb: Schaier *Negru: Rubas*

1. Cf3, d5; 2. e4, d×e4; 3. Cg5, Cf6 (e5!); 4. Cc3, Cbd7; 5. De2, c6; 6. C×e4, g6??; 7. Cd6 mat.

CONTRA GAMBIT ALBIN

Lyon 1936

Alb: Marère Negru: Guiternman

1. d4, d5; 2. c4, e5; 3. d×e5, d4; 4. a3, Cc6; 5. Cf3, Ng4; 6. Nf4, Cge7; 7. Cbd2, Cg6; 8. Ng3, Dd7; 9. b4, De6; 10. b5, Cc×e5; 11. C×d4??, Cd3 mat.

PARTIDA VIENEZA

Turneul din Barmen 1905

Alb: Englund *Negru: Cohn*

1. e4, e5; 2. Cc3, Cf6; 3. f4, d5; 4. f×e5, C×e4; 5. Df3, Cc6; 6. C×e4?, Cd4!; 7. Dd3, d×e4; 8. Dc4;, Ne6; 9. Da4+, c6; 10. Ce2, Nc5; 11. c3, b5; 12. Dd1?, Dh4+; 13. g3, Cf3 mat.

FIANCHETTO DE DAMA

Tratatul lui Greco 1625

1. e4, b6; 2. d4, Nb7; 3. Nd3, f5!; 4. e×f5, N×g2; 5. Dh5+, g6; 6. f×g6; Cf6?; 7. g×h7+, C×b5; 8. Ng6 mat.

APARAREA OLANDEZA

New-York 1896

1. d4, f5; 2. Ng5, h6; 3. Nf4, g5; 4. Ng3!, f4; 5. e3! h5; 6. Nd3, Th6; 7. D×h5+!, T×h5; 8. Ng6 mat.

AUREL LERNOVICI

●

BIBLIOGRAFIE. — Am primit la redacţie No. 6, 7 şi 8 din excelenta revistă de recreaţii intelectuale „Cri". Cele 10 pagini pe care le ocupă rubrica de şah, datorită competinţei d-lui B. Blasbalg, fac aproape cât o bună revistă de şah.

Fiecare cronică conţine articole, partide amănunţit analizate, probleme, studii şi o pagină de ştiri, toate îngrijit redactate. O recomandăm călduros cetitorilor noştri.

„Cri" revistă bilunară, redacţia şi ad-ţia Bucureşti III, str. Paris 30.

Rectificare. — In memorialul Reti din cronica Ad. Literar Nr. 878 în studiul „Alb joacă şi face remiză" s'a pus un pion alb de prisos la f4. Se va considera studiul fără acest pion.

CEREŢI AZI

Taina tinereţii şi frumuseţii veşnice

Lupta grandioasă între două genii ale răului: *Contesa de Cagliostro* şi *Arsène Lupin.* Amanţi şi vrăjmaşi de moarte!

Actiune, pasiune, istetie

Un spectacol grandios!

In „ROMANELE CAPTIVANTE"

260 pagini 15 lei. — La chioşcari, librari şi în gări.

Procesele lui Titu Liviu Maiorescu

Cu ocaziunea publicării procesului lui Maiorescu după dosarele aflate la Arhivele statului, din București, dosare provenit de la Ministerul Instrucțiunii publice și Justiție de pe vremuri, am făgăduit că voi căuta să public procesele Maiorescu și după dosarele instituțiilor judiciare, pentru ca în felul acesta cititorul care s'ar pasiona să cunoască această chestiune să aibă totul la îndemână și să-și formeze astfel o idee clară.

Reușind să descopăr dosarul Tribunalului de la Iași din 1864, voi publica mai jos desfășurarea primului proces al lui Maiorescu, văzut și cercetat la lumina Justiției.

Cititorul va putea urmări desfășurarea procesului în toată amploarea lui, observând pe deoparte strădania procurorului de a afla adevărul, iar pe de alta dialectica și finețea pe care o pune Maiorescu în a arăta că toată chestiunea procesului nu-i nimic altceva decât o cabală pusă la cale de câteva persoane interesate în cauză.

Inițiatorul procesului și al acuzărilor aduse lui Maiorescu a fost familia Cobâlcescu, o familie de profesori, și în special d-na Cobâlcescu, care urmărea să ajungă la conducerea școalei centrale de fete, din Iași.

In adevăr d-na Cobâlcescu a ajuns mai târziu la ținta dorită, dar i s'a întâmplat tocmai ceiace-i imputa lui Maiorescu.

A fost prinsă de soț în flagrant delict de adulter cu profesorul N. Ionescu, cel care cu ajutorul gazetei pe care o conducea, dăduse la lumină acuzația împotriva lui Maiorescu.

De altfel profesorul N. Ionescu, servindu-și prietena se servește singur, căci fiind omul zilei și al gloriei la Iași, fusese întunecat, chiar la sosirea lui Mairoescu, care desfășoară o activitate de titan în răspândirea unei culturi solide în societatea Iașului.

El a organizat cursuri publice gratuite, cu subiecte folositoare, relative la educația în familie, pentru care Ieșencele veneau Duminica dimineața, să le asculte. Maiorescu începu să se impună ca un adevărat magistru.

In afară de aceasta, Maiorescu este numit președintele Comitetului școlar de inspecție din Moldova.

Tot el este directorul școalei normale de băieți, unde începe lecțiuni de gramatică românească cu viitorii institutori.

Maiorescu vrea să lumineze și să învețe gramatica, cheia limbii, pe viitorii dascăli, pentru ca la rândul lor ei să poată învăța pe tinerii școlari de la orașe și de la sate.

Lecțiunile sunt bine organizate; ele prind, asistând și institutorii din oraș.

Printre ascultătorii lui Maiorescu se prenumără acum și *diaconul Creangă*, povestitorul Creangă de mai târziu.

Prin lecțiile sale, Maiorescu desvoltă mare interes în Creangă și acesta, cu un alt coleg, publică primele lecțiuni de gramatică românească.

Ceiace făcea Maiorescu la școala normală de băeți, căuta să facă și să pună în practică și la școala centrală de fete, de unde se recrutau viitoarele institutoare și învățătoare pentru școlile de fete.

Cu alte cuvinte, Maiorescu începe să iasă în evidență. Numele să se ridică la suprafață. Prelegerile sale sunt din ce în ce mai căutate.

Așa că cei ce pornesc cabale știu ce vor și știu s'o urzească cât mai abil, pentru ca pe deoparte să întunece gloria lui Maiorescu, iar pe de alta să dea cât mai mult de lucru organelor justiției, puse să scoată la lumină adevărul.

Procesul din 1864—1865

Sunt vremuri grele și pentru Maiorescu și pentru justiție. Lumea se pasionează și urmărește cu mult interes desfășurarea evenimentelor.

Pentru atacatori, momentul este bine ales; începutul anului școlar, când tinerii își îndreaptă pasul spre învățătură, dând asalt institutelor de cultură, iar părinții acestora se străduesc să aleagă *școala cea mai bună și mai solidă, ca învățătură și purtare morală* pentru odraslele lor.

Gazeta prin care se începe atacul deasemenea este bine aleasă: cea mai populară și mai răspândită *„Tribuna Română"*.

Eroii cabalei sunt recrutați din toate clasele societății noastre, militari, profesori, avocați, etc. Un asalt în toată regula.

Organul suprem al școalelor trebuia să se sesizeze, chiar de la început, și să ceară cât mai repede lumină.

Pasiunea cercetătorilor a mers așa de departe și cabala a fost atât de puternică, încât a atras atenția asupra ei și din partea doamnei Elena-Cuza, care interveni pe lângă procuror să nu ducă cercetările prea departe și să nu facă prea mare sgomot în jurul școalei, la care ținea și pe care o susținea cu toată tăria.

Ministrul școalelor, la rândul său, cerea telegrafic procurorului *„faceți cele mai scrupuloase instrucții, descoperiți adevărul și raportați rezultatul"*.

Redactorul „Tribunei" este chemat la parchet; i se cer dovezile acuzării; se inchee legiuitul proces-verbal; dovezile acuzării sunt citite numai, nu încredințate parchetului.

In cabală este arătat și Aaron Florian, profesor universitar cu mare vază.

Numărul dușmanilor se mărește, dar și numărul apărătorilor lui Maiorescu crește, recrutându-se din tot ceiace are Iașul mai select din punct de vedere cultural.

Apărători: *Vasile Pogor, Petrache Carp, Costache Negruzzi, etc.*

A fost un proces cum nu s'a mai văzut niciodată la bara justiției. Banca apărării n'a numărat vreodată atâta mulțime de apărători aleși.

Maiorescu primi o grea lovitură

Titu Maiorescup

materială prin acest proces, căci era sărac și trăia din venitul catedrei. Nu mai vorbim de lovitura morală, care a fost covârșitoare.

Să urmărim desfășurarea procesului.

Ministerul se sesizează

Telegramă.

Domnului Vârlănescu
Procurorul Curței Criminale
Iași.

Intr'un articol a Tribunei No. 228 August 31 zice că la școala centrală de fete urmează scandaluri. Cereți îndată redactorului a vă arăta ce anume scandaluri sunt acelea precum și dovezile legale, faceți cele mai scrupuloase instrucții, descoperiți adevărul și raportați rezultatul.

Ministru
(ss) N. Crețulescu
No. 1213 anul 1864 Septembrie 9.

●

Domnule Redactor al Tribunei Române

In foaia Tribuna No. 228 din 31 August se vede inserat un articol prin care se zice că la școala centrală de fete urmează scandale, (sic).

Subscrisul dar conform ordinului primit de la Domnul Ministru al Justiției și Instrucțiunei publice are onoarea a vă invita ca mâine la 10 curent să binevoiți a vă prezenta pe la orele 12 la amiază la biroul Procurorului spre a da informațiuni despre ce anume scandale (sic) sunt acelea, precum și dovezile legale ce conțin acuzația înșirată prin numitul articol.

Primiți, vă rog, Domnule Redactor, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

ss Vârlănescu

Acuzatorii au dovezi, dar nu le dau...

Proces-Verbal

1864 Septemvrie 10 zile

Subsemnatul conform ordinului telegrafic primit de D. Ministru al Justiției spre a cere informațiuni D-lui Nicolae Ionescu, redactorul foei Tribuna Română, despre cele zise in No. 228, a suscitatei foi, au citat pe D. redactor și prezentându-se astăzi 10 Septembrie, au arătat că pentru diferența ce o are pentru D. Ministru al Justiției va da parchetului acele informațiuni cerute.

Au arătat subsemnatului că D-sa nu au acuzatei denunțat niște fapte scandaloase petrecute în Institutul Central de fete, din Iași, fapte sprijinite pe mai multe scrisori ce le-au primit (și pe care le-am citit) spre a le publica în foaia sa, prin care părinții, rudele și alte persoane, interesate în chestiune, arată că în acel Institut s'ar comite mai multe fapte scandaloase, ba chiar și romane întregi și despre care Doamna Gros, superioara, ar avea cunoștință.

Acele relațiuni fac alusiuni la un angajament foarte scandalos a D-lui Maiorescu, unul din membrii Comitetului.

Asemenea au arătat că D. Aaron Florian, delegatul Ministerului la examenele din urmă, au adunat dovezi despre acea purtare scandaloasă a D-lui Maiorescu cu Domnișoara Emilia Richard, guvernantă, subdirectrița, acelui Institut.

D. Ionescu au arătat că i s'au spus cu ocaziunea acelor informațiuni, lucruri și mai grave, și pe care numai o cercetare specială le-ar putea dovedi, asigurând prealabil persoanele ce ar denunța asemenea fapte de orice prigonire în contra lor, și că informațiuni exacte se pot lua dela iconomul acelei școale, portarul și însuși dela unii dintre D-nii profesori ai școalei cari și în fața D-lui Florian Aaron au arătat adevărul.

Procuror ss. A. Vârlănescu

Cele trecute în procesul-verbal de față sunt conforme cu ceia ce am arătat oficioasei cereri a d-lui procuror.

N. Ionescu

Cazul e „delicat" Procurorul se teme de scandal...

No. 1127 Septembrie 12.

Domnului Ministru de Justiție, Culte și Instrucțiune Publică

Conformându-mă ordinului D-voastră, cuprins prin telegrama din 20-9 a curentei luni, de îndată am citat la biroul parchetului pe D. Redactor al Tribunei Române spre a da informațiune despre ce anume scandaluri sunt acelea despre care tractează articolul său inserat în foaia cu No. 228 August 31 adică: că s'ar fi petrecut scandaluri la școala Centrală de fete.

D. Redactor a arătat că pentru diferența ce o are pentru D-voastră au dat parchetului următoarele informațiuni: Cu propunere că d-lui nu a acuzat ci a denunțat numai niște fapte scandaloase petrecute în Institutul central de fete din Iași, fapte sprijinite pe mai multe scrisori (pe care s'au opus a le da la biron ci numai s'au citit) ce le-au primit spre a le publica în foaia sa, prin care părinții, rudele și alte persoane interesate in chestiune arată că in acel Institut s'ar comite mai multe fapte scandaloase, ba chiar și romane întregi și despre care doamna Gros, superioara Institutului ar avea știință...

Acele relațiuni fac alusiune la un angajament foarte scandalos a D-lui Maiorescu, unul din membrii Comitetului.

Asemenea au mai arătat că D. Aaron Florian, delegatul Ministerului de culte și Instrucțiune publică la examenele din urmă au adunat dovezi despre acea purtare scandaloasă a D-lui Maiorescu cu D-ra Emilia Ri-

(Continuare în pag. 6-a)

Rainer Maria Rilke

Zi de toamnă

E vremea, Doamne! Vara a fost lungă.
Aruncă-ți umbra peste cadranele solare
Și vânturile pe câmpii le-alungă.

Dă fructelor din urmă porunci să fie pline;
Mai dă-le două zile dela Sud,
Indeamnă-le s'ajungă coapte bine
Și toarnă dulce suc în vinul crud.

Cel fără casă tot pribeag va fi
Cel singur va fi singur vreme lungă,
Va sta de veghe, lungi scrisori va scri
Și prin alei mereu va rătăci
Neliniștit, când frunzele se-alungă.

Toamnă

Cad frunzele, cad de departe, parcă
S'ar veștezi în ceruri grădini îndepărtate;
Cu gesturi de negare cad mereu

Și cade'n nopți adânci pământul greu
De lângă stele în singurătate.

Noi toți cădem. Mâna de colo cade,
Și altele, și toate, rând pe rând.

Dar este Unul care ține'n mână
Căderea asta, nesfârșit de blând.

In rom. de AL. PHILIPPIDE

chard, guvernanta (subdirectriță) a celui institut.

D. Redactor Ionescu a mai propus că i s'ar fi spus cu ocazia acelor informațiuni lucruri și mai grave, și pe care numai o cercetare specială le-ar putea dovedi asigurându-se prealabil persoanele ce ar denunța asemenea fapte, de orice prigonire contra lor, și că informațiuni exacte se pot lua de la iconomul acelei școale, portarul și însuși de la unii dintre profesorii școalei, cari și în fața D-lui Florian Aaron au arătat adevărul.

Tot odată am primit și o adresă din partea Comitetului de inspecțiune școlară în fruntea cărora este iscălit D. Maiorescu și Mârzescu, prin care se propune a se intenta un proces și a se pune în acuzațiune pe redactorile foii sau pe oricare persoană se va afla culpabilă spre a se da o satisfacțiune spiritului indignat a tuturor oamenilor onești și mai cu seamă unui institut al statului.

Domnule ministru, în fața descriselor împrejurări în fața scrisorilor conservate de d. Redactor, Eu de îndată aşi fi înaintat o scrupuloasă și serioasă cercetare oficială, însă considerând scandalul ce se poate urma când Instituția ar intra cu anchetele sale chiar în institut scolastic de fete și când după ascultarea interogatoriilor ar urma a se confrunta toate persoanele ce s'ar dovedi cu știință în chestie; de aceia m'am oprit de la o asemenea cercetare lăsând la chibzuirea d-voastre urmarea ce trebue a se păzi într'un caz așa de delicat și de grav, *iar la cazul când Domniavoastră veți găsi de cuviință ca subsemnatul să înainteze o cercetare care să descopere adevărul, atunci îmi iau libertatea a vă ruga să aveți în considerațiune greutatea descoperirii întru cât timp acei de la care atârnă descoperirea vor fi sub ordinul enunțiaților.*

Procuror ss. Vârlănescu

Ministerul insistă din nou...

Telegramă.

D-lui Vârlănescu,

Procuror Curtea Criminală

Iași

Am văzut raportul 1127, somați pe redactor a vă da scrisorile, la cas de nevoință din parte-i urmăriți-l ca calomniator, dobândind scrisorile chemați pe autorii lor a dovedi aserțiunile conținute într'însele, chemați asemenea pe economul și portarul și faceți interogatoriile.

Raportați rezultatul.

Ministru ss. Crețulescu

Pentru evitarea „scandalului" intervine Doamna Elena Cuza

Telegramă.

Domnului Ministru al Justiției, etc.

Astăzi am fost chemat de Măria Sa Doamna spre a-i da informațiuni în chestia Școalei Centrale de fete. Am relatat relațiunile referate D-voastre. Măria Sa mi-a ordonat a vă refera că este de părere a se urmări descoperirile prin o comisiune fără însă a se urmări acum deodată prin procuror și aceasta pentru evitarea a ori cărui scandal.

Au propus încă Măria Sa Doamna că în curând veți primi o scrisoare confidențială din partea Măriei Sale până când eu să continuesc cu orice lucrare în această chestiune.

Acestea cu respect vi le referez și vă rog să binevoiți a-mi da grabnic deslegare dacă pot înainta lucrările cemi ordonați prin depeșa din 15 a curentei și primită astăzi în urma audienței și a celor ordonate de Măria Sa Doamna.

ss. Procuror Vârlănescu

Telegramă.

D-lui Vârlănescu

procuror

Iași

Până a nu lua vreo dispoziție în privirea raportului No. 1120, adast raportul detailat ce mi-ai făgăduit că-mi trimiți prin poștă.

No. 44,265.

Ministru ss. Crețulescu

Telegramă.

D-lui Vârlănescu

Procuror

Iași

Am primit depeșa D-tale adast scrisoarea Mării Sale Doamne, până la al doilea ordin încetează instrucția ce te însărcinam să faci prin depeşa mea No. 44605.

Ministru, ss. Crețulescu

●

Telegramă

D-lui A. Vârlănescu

procuror

Iași

Vă atrag atenția asupra celor comunicate D-voastră prin telegrama No. 44605 din 15 Septembrie și vă invit să vă confomați îndată întocmai după dânsa raportându-mi rezultatul.

Ministru ss. Crețulescu

Se dau pe față dovezile

Proces-Verbal

1864 Septembrie 25 zile

In conformitate cu ordinul primit de la d. Ministru de Justiție prin telegrama din 15 corent și a telegramei no. 45839 somând pe d. redactor al jurnalului Tribuna Română la biroul parchetului spre a-mi da scrisorile ce mi-au prezentat în ziua de 10 Septembrie și citate prin Procesul-Verbal încheiat în aceiazi zi.

D. redactor prezentându-se astăzi mi-au dat următoarele:

1. O scrisoare din 3 Iulie subscrisă Căpitan Dimiriu (Costin) aceiaș în contestul ei care s'au publicat în Tribuna no. 232.

2. Scrisoarea din 16 August subscrisă Nicu Teodoreanu *despre care s'au făcut mențiune în No. 228 al Tribunei.*

3. Scrisoarea din 19 August subscrisă C. Codreanu. *Toate acestea s'au primit adeverite de d. redactor spre neschimbare, iar d-sale s'au liberat chitanțe și copii adeverite pentru conformitate.*

Pe lângă acestea, d. redactor a mai arătat că în chestia scandalului urmat la școala Centrală de fete are și următoarea știință.

Că d-na Efrosina Cobâlcescu au avut informațiuni despre scandalul relațiunilor guvernantei cu membrul comitetului d. Maiorescu de la însuși iconomul și că acele informațiuni le-au cules redactorul de la d-na Cobâlcescu direct, deasemenea informațiuni indirecte au avut d. redactor de la mama unei eleve eșită din școală, anume d-na Câmpeanu moașe.

Mai departe d. redactor s'a abținut de mai numi și alte persoane din public, de la care au cules informațiunile sale atât înaintea cât și în urma scrisorilor primite.

Intrebând apoi pe d. redactor dacă cunoaște persoanele subscrise în scrisori ne-au răspuns „încât privește scrisoarea subscrisă Nicu Teodoreanu *că după cum a declarat în Tribuna nu cunoaște.*

Incât privește scrisoarea subscrisă C. Codreanu *deasemenea că nu cunoaște persoana, dar că știe că este o bătrână mamă a unei Catinca Codreanu.*

Insfârșit încât privește scrisoarea subscrisă Capit. Dimitriu *a răspuns că atât înaintea primirei scrisorei și câtva timp în urmă nu l'au cunoscut personal, dar după aceia și înainte de publicare s'au încredințat că Căpitanul are 2 surori în pensionat, din care una a săvârșit cursul în anul acesta și încă că Căpit. Dimitriu are 6 surori mai mici care sunt în sarcina sa, fiind fără de mamă și părintele lor damblagiu.*

Asemenea am întrebat pe d. redactor dacă cunoaște personal pe portar și pe iconomul școalei Centrale de fete, au adaus a zice: că cu ocazia venirei d-lui Aaron Florian la distribuirea premiilor au aflat că acest delegat al Ministerului au întrebat atât pe Iconom cât și pe portar și că aceste persoane precum și altele ar fi arătat și d-lui Florian adevărul asupra petrecerilor frecvente și nocturne a d-lui Maiorescu.

Așa dar în temeiul celor mai sus expuse s'au încheiat acest proces-verbal spre regulă.

Procuror ss. A. Vârlănescu

Adeverim că cele de mai sus expuse sunt întocmai cu ceia ce am arătat din viu graiu.

ss. N. Ionescu

●

Am văzut începutul cercetărilor, făcute cu multă abilitate de către procurorul Vârlănescu. In numărul viitor vom da la lumină raportul procurorului către Ministrul Justiției și al Instrucțiunii publice, de pe atunci, *N. Crețulescu*, raport care trasează desfășurarea evenimentelor viitoare.

MIH. POPESCU

M. Zoscenko

Intre rude

Convorbirea aceasta am notat-o cuvânt cu cuvânt. Să mă scuipi între ochi, dacă am exagerat câtuși de puțin. N'am exagerat nimic. S'a petrecut totul întocmai.

Conversația s'a depănat la închisoare. In odaia de primire. Mama venise să-l vadă pe fiul ei.

Intâlnirea a fost cordială. Mama plângea de bucurie. Și fiul smorcăia din nas.

După primele lacrimi și sărutări fierbinți, mama și fiul s'au așezat alături pe bancă.

— Așa, — zise fiul. — Ai venit vasăzică.

— Am venit, Vasilică, — răspunse mama.

— Așa, repetă fiul.

Se uită curios la zidul cenușiu, apoi la ușă, la sobă, insfârșit își opri privirea asupra sandalelor sale.

— Așa, — zise a treia oară și oftă.

Oftă și mama, strecurându-și degetele printre ciucurii testemelii și privi înlături.

— Iac'așa, — zise fiul și își suflă zgomotos nasul.

Tăcură trei minute.

Insfârșit, fiul zise:

— De câtva timp, maică, au redus foarte mult vizita. Se zice că nu poți să stai de vorbă decât douăzeci de minute.

— Puțin, Vasilică, — zise mama în semn de dojană.

— Firește că-i puțin, — aprobă el.

— Eu cred că douăzeci de minute nu ajung. Mai nimica nu se poate vorbi cu omul care ți-e mai aproape.

Mama dete din cap și urmă:

— Ei, eu mă duc, Vasilică.

— Bine, maică, du-te.

Inviorați, s'au sculat de pe bancă, oftară și se sărutară.

Fiul zise:

— Așa. Bine. Mai vino, maică. Nu știu ce-am mai vrut să-ți spun. Da, plita din bucătărie mai face fum?

— Plita? Fumegă, Vasilică. Fumegă într'una. A afumat toată casa...

— Așa... Du-te, maică.

Mama și fiul se priviră duios, apoi s'au despărțit.

Trad. de F. DIMA

Cauciucul sintetic, în Rusia

In Rusia sovietică se fabrică actualmente un cauciuc sintetic, denumit „Sovren". Acesta e realizat din butadien, extras la rândul său, din alcoolul etilic, după procedeul Lebedev.

Alcoolul este transformat, prin cataliză, în proporție de 75-80% în butadien, restul fiind produse secundare, care trebuesc înlăturate.

Comparat cu cauciucul sintetic german „Buna", varietatea „Sovren" prezintă neajunsul de a nu putea fi realizat în mai multe calități, după nevoile variabile ale industriei. Planul de producție al sovietelor prevede în această fabricațiune folosirea unei cantități de alcool, rezultat din recolta unei culturi de cartofi pe un teren de 330.000 de hectare.

Dintr'o viață trăită

Era în Anul Nou al unor vremuri de mult scurse în Basarabia veacului trecut.

Dintr'o caretă adâncă, o voce răsună :

— Pavăl, a, Pavăl ! Câte cărți ne-au rămas ?

— Două, conașule. Valet de pică și damă de inimă !

Era spre seară. Cincizeci de vizite a făcut boierul și credinciosul său Pavăl în cincizeci de case lăsase câte o carte, dar nu de vizită, ci... de joc. Boierul Aristide Sinescu deschise niște ochi mari, apoi scoase peruca de pe cap și strigă și mai tare :

— Ajutor ! oameni buni. Mă taie fără cuțit. Acasă, dobitocule !

Era primul an când conu Aristide n'a făcut vizite. A doua zi a și chemat trei doftori și s'a îmbolnăvit rău de tot. așa că i s'a scuzat lipsa dela datorie. Dar duduia Mărioara Russo, cea care cunoștea totul, i-a stricat povestea și a doua zi întregul Chișinău vorbea numai de cărțile de joc pe care le-a lăsat Sinescu la toți boierii. Se zicea chiar pe urmă că aceste cărți au și prezis unora soarta.

Aristide Sinescu era nefericit. Galant îmbrăcat, prototipul unui gentleman englez și ușuratec ca un parizian, boierul ținea numai la onoruri și decorații. Când au apărut fotografiile, el se îngrijea de grupuri mari, care să imortalizeze pe contemporanii săi — generali și guvernatori, stând alături de el. Avea o singură decorație, o cruciuliță a Sf. Stanislav, pe care o purta cu multă distincție, iar spre bătrânețe mai scoase dela un consul persan, pentru un peșkeș de câteva sute de ruble, o stea persană a Leului și a Soarelui. Dar n'a purtat-o, căci mult au râs prietenii

Boierul era nenorocit și 'n dragoste. De soție se despărțise mai de mult, dar la o vârstă nu prea tânără s'a îndrăgostit de o cucoană foarte frumoasă Maria Ziloti. La un bal, la Roma, această basarabeancă a cucerit întreaga societate italiană, apărând într'un costum care-i dădea un farmec de creatură a unui Boticelli. Și cum Sinescu era și el un urmaș de Romani, s'a îndrăgostit de Maria.

Zile întregi el petrecea în casa ospitalieră a familiei Ziloti și privea cu multă evlavie la Maria... lui Boticelli. Nu era niciun bal, care să-i scape. Și ce frumos inaugura el balul în sunetele muzicii lui Oghinski! Inainta cu prima pereche, chiar în fața doamnei guvernatoare, deoarece într'un grup cu el mergeau fiicele stăpânei, fetițe mici și drăgălașe, în rochițe roz și cu cuconițe verzi în cap. Desigur, imediat se duceau la culcare, însă acest dans era așteptat cu nerăbdare de cei doi respectabili în peruci — Sinescu și Scarlat Pruncul.

Am spus însă, că Sinescu era nefericit în amor. Au trecut serbările și balurile mari la Catargi, Cantacuzino, Keșco, Krupenski, Moruzi, Donici, Catacazi, Râșcanu-Derojinski, Cristi, Suruceanu, Russo, Kișinski și 'n ajunul Postului Mare îl întâlnim iarăși la Ziloti.

Chișinăul dansa: Polonezul, valsul, polca, mazurca, cadrilul, lancierul. Insă Vlădica — Arhiepiscopul veghea și el ca 'n ajun de post, la miezul nopții, stafiile dansului răsfățat să nu mai apară.

O pereche înaintează în contre-dance. E Aristide al nostru și cocheta Maria „lui Boticelli".

Peste câteva minute balul se termină: ceasul din sufragerie arată miezul nopții. Boierul, în farmecul dansului, uită de post și peste câteva clipe declară cucoanei:

— Mai dansăm două ceasuri! Ceasul arată... ora zece...

— Sunteți Iisus Navin, — exclamă surâzând cucoana, aducându-și aminte de profetul care a oprit soarele.

Sinescu însă nu prea cunoaște Biblia. Intrigat de comparație, el fuge la Alexandru Ralli:

— Sandule, cine-i Iisus Navin? — întreabă el.

— Hm! Un ovreu bătrân! — răspunde acesta, ca să scape mai iute.

Ceasul arată..., unu. Cine l-o fi mișcat? Sinescu a plecat și nu mai vizita casa lui Ziloti.

„Ovreu bătrân!" — iată răsplata pentru dragostea sa. Rău e când nu citești Biblia.

Așa s'a terminat romanul Cavalerului Leului și al Soarelui cu Maria „lui Boticelli".

Dar viața înainta mereu.

Aristide — nu acel din antichitate — ci Sinescu din Basarabia, îmbătrânea .Nici cilindrul său din Londra, nici paltonul din pene „de păsări" nu mai interesau pe nimeni, nici pe Mărioara Russo chiar. Imbătrânise și ea.

Boierul își mai păstra un obiceiu din tinerețe: se ducea la Operă. Pe când era tânăr, admira opera la Paris și Viena. In loc să facă studii, se ducea la teatru, încât bunicul său, șatrarul Andrei Sinescu, l-a și chemat înapoi acasă, căci se zicea că băiatul vrea și el să ajungă artist, și e amorezat de o „vedetă". Parc'am trăi astăzi, în epoca cinematografului... .

Fapt este, că 'n teatrul lui Grosman, unde apărea pe scenă opera italiană și artiștii din Iași și Odessa, Aristide Sinescu avea un fotoliu permanent.

Intr'o seară, pe când se ducea la teatru, i s'a spart oglinda. Multe necazuri prevestea boierului superstițios această întâmplare. Bătrânul Pavăl conducea el însuș careta lui Sinescu.

In fața teatrului, un polițaiu mai tânăr, observă două carete înaintând. Una — mai depărtată — aparținea guvernatorului.

— Faceți loc, — strigă polițaiul și careta lui Sinescu n'a putut să se oprească, deși era la rând.

Pavăl întoarse caii și voia să se apropie a doua oară.

— Acasă! — ordonă boierul mândru. Nimeni nu-l auzise până acum vorbind așa de hotărît.

Bătrânul Sinescu stătu trei zile acasă fără să știe ce să facă. Să-l provoace pe guvernator la duel, nu putea; guvernatorul nici nu cunoștea întâmplarea. Dar nici să se înjosească în discuție cu'n polițai.

Răsbunarea trebuia să fie mai fină. In casa surorii sale Elena Gafenco Sinescu aranja un bal — bal de prohod pentru el, care pleca mâhnit în patria strămoșească — Moldova lui Elita Chișinăului era invitată în întregime și toți vorbeau numai de ultimul bal al lui Sinescu. Trâncănelile de salon ajunseră la guvernator, consilierul efectiv de stat Modest Mavrikievici Koniar. El nu era invitat!! Nici surorile sale, tantes Mélanie și Eugenie.

In seara aceia guvernatorul nu mai cânta așa de frumos din violoncel, deși serata era bine reușită. Prietenul său, Gulac-Artâmovski — viorist — îi povestea ce-auzise la Cercul Nobilimii despre balul de Duminecă.

Guvernatorul nu strălucea în deșteptăciune. El ar lăsa poate să treacă ofensa ce i se pregătea, dar surorile? — Ele au clarificat cazul și pe un câmp neutru.... armatele și diplomatii s'au întrunit. Cucoana Elena Gafenco trata pentru frate, iar tantes Mélanie și Eugenie — pentru guvernator. Rezultatul a fost împăcarea taberelor, iar țapul ispășitor — polițaiul sârguitor. Avea o familie mare, soție cu șapte copii, care veniră la Sinescu să-i ceară iertare.

Aristide cel drept a fost și boierul nostru, un om bun din fire. El a dat o țidulă către prietenul Koniar și incidentul s'a rezolvat.

Insă urmările au rămas.

„Balul de prohod" trebuia să aibă loc.

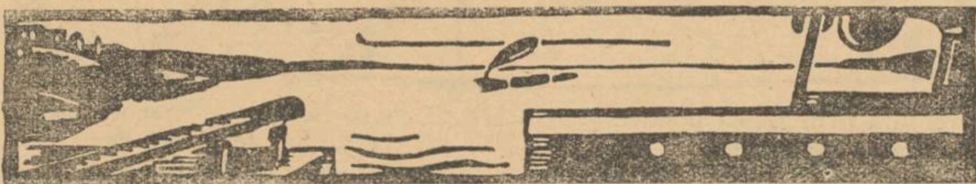
Deși în prima pereche înainta guvernatorul cu Elena Gafenco, iar în a doua — Aristide cu tante Mélanie, totuși Sinescu, în fața opiniei publice, s'a decis să plece la strămoși— în Moldova.

N'a vrut să meargă cu trenul, ci în caretă, cu nouă cai înhămați, cum călătorea de obicei pe vremuri. Ajuns la Iași, nu știu de-a mai revenit în Basarabia.

A murit, nu mult după aceia, prin anul 1884.

Și numai într'un album în catifea de altă dată, care aparținea Mărioarei „lui Boticelli", o poezie poartă iscălitura lui „Aristide Panait de Sinesco". A transcris-o un scrib special, dar a scris-o... lordul Byron și numai modesta iscălitură este tot ce-a rămas de la bunul și nobilul cavaler de Sinescu.

GHEORGHE BEZVICONI

De vorbă cu Profesorul:

Vocația

II

Vorba profesorului curgea molcom sau mai bine zis picura, ca stoarsă dintr'un suflet plin și dens. Priveam statura înaltă și dreaptă, sveltă ca a unui tânăr, părul negru prin care abia se zăreau ici și colea fire albe. Numai fața părea a fi păstrat ceva din istoria vieții cu frământările ei în amărăciunea din colțul gurii. In ochii întunecați lucea o apă neagră, dincolo de care licărea, ca o flacăre de veghe, gândul neadormit. Expresia din ziua aceia se așternea însă ca un zăbranic de doliu peste chipul mie de mult cunoscut. Ea nu era expresia înțelepciunii sale obișnuite, ci o față a umoarei schimbătoare din sufletul său de muritor.

Les ans nous montent a la gorge
Nous avons perdu notre joie en jouant
A colin-maillard dans la plaine
Nous avons perdu notre âme en flânant
Le long des heures... sans comprendre...

Versurile acestea însă le puteam recita pentru mine, nu pentru Profesor. Vocea Profesorului ajunse până la mine, trezindu-mă din această reverie fără rost.

— „In realitate nu mi-au plăcut niciodată decât problemele fundamentale", zicea Profesorul. „Am gândit întotdeauna ca Renouvier, fără să-i cunosc de altfel filosofia pe acele vremuri, că „poezia omerică" este marele și magnificul spectacol pe care omenirea și l-a oferit sie însăși ca oglinda cea mai fidelă a naturii sale liber dezvoltate. „Natura fiecăruia liber dezvoltată" trebuia să rămână lozinca permanentă a vieții mele. Și am rămas „aderent" mie însumi pe această temă. De aci vine de sigur izolarea mea de alții și acea vocațiune pentru profesorat care m'a readus printre oameni și care m'a urmărit în decursul unei vieți destul de lungă, decât dezvoltarea liberă a naturii mele proprii, pentru a ajuta generațiile tinere să se dezvolte în acelaș senz și pe aceleași căi...

Profesorul s'a străduit o viață a găsi planul propriei sale dezvoltări naturale, acel plan scris cu litere tainice, ce nu apar ca reacțiuni decât tratate cu mijloace adecuate.

— „Privind la semenii și confrații mei, îmi amintesc de un pescar, trecut de optzeci de ani, care începuse o plasă de câteva sute de metri, la care lucra toată ziua cu însuflețirea și bunăvoia unui om la începutul vieții și a carierii sale. Eu n'am putut să mă cufund în lucrul acesta orb și să mă împac cu ceiace am de îndeplinit zi cu zi, oră cu oră fără a căuta să înscriu lucrul meu într'un plan general, care era planul ce l-a înscris în mine puterea ale cărei scopuri trebuia să le servesc. Am rămas acolo în brazda mea, minunându-mă cu câtă ușurință se lasă alții abătuți din calea lor, urmărind când un drum, când altul și desprinzându-se de ei înșiși cu atâta ușurință, la cea întâi influență care-i solicită".

Ils ont perdu leur âme en flânant
Le long des heures, sans comprendre...

Imi cântă versul în memorie. Profesorul își urma firul gândului... Sunt deprinsă să-l urmez și să-l ascult din tinerețe, de când frecventa plasticul în profitul formării sale mintale... Viața cu evenimentele ei mari sau mărunte și catastrofa războiului ne-au separat uneori timp de decenii. Dar ori de câte ori ne-am întâlnit, firul gândului Profesorului s'a înodat de firul gândului meu, ca și când prietenia noastră sufletească nu ar fi fost întreruptă nici o clipă, am urmărit mereu, cu un interes aproape spăimântat, întunecata sa pasiune pentu ceiace este veșnic.

— „Am fost stăpânit mereu de „considerația gravă și organizată a problemelor veșnice", care se înfig atât de dureros în viața și sufletul nostru. Aceasta într'o epocă în care metafizica era căzută în cel mai profund dispreț".

Nu am cerut studenților erudiția ca scop ultim al învățăturilor mele. Ceiace am dorit cu pasiune a fost de a da fiecăruia din cei ce și-au fixat unele puncte ale dezvoltării lor interioare, au dobândit sau numai au bănuit unele valori, posibilitate de a se urmări în formarea lor ulterioară, de a-și realiza dezvoltarea lor naturală liberă. „Libertatea" însă nu se poate câștiga decât prin cunoașterea precisă și exactă a realului. Efortul, metoda, ca și materialul de care vreau eu ca ei să se servească în construirea lor interioară, sunt elemente care-și păstrează valoarea în toate manifestările vieții lor... Cei mai mulți, se 'nțelege, lucrează ca marinarul bătrân, de optzeci de ani, la năvodul de zeci și sute de metri. Faptul însă că am putut atinge măcar în câțiva coarda vibrantă a vieții veșnice distruge simțimântul izolării intelectuale, a cărei senzațiune amară, o am adeseori".

IZABELA SADOVEANU

UN ROMANCIER AL ADOLESCENŢEI

Bernardin de Saint Pierre, dela naşterea căruia se împlinesc două sute de ani, nu şi-a putut abate destinul dela acea lege ingrată, în virtutea căreia marii creatori de viaţă şi sensibilitate omenească sunt condamnaţi să dispară din conştiinţa posterităţii, cu mult înaintea operei lor. In timp ce personagiile şi plăsmuirile de legendă se fixează pentru totdeauna în perspectiva generaţiilor viitoare, imaginea scriitorului devine din ce în ce mai fumurie, mai uitată şi mai dispreţuită.

Robinson, Gargantua, Bovary, Père Goriot, sau micul Lord Fauntleroy — supravieţuesc creatorilor lor. In timp ce personalitatea lui Daniel de Foe, Flaubert sau Burnet e nesocotită şi, de multe ori, calomniată cu uşurinţă, figurile de panopticum universal, create de geniul artiştilor uitaţi, sunt zeificate şi cunoscute în toate amănuntele vieţii lor de păcate şi virtuţi. In această uitare aşternută peste viaţa creatorilor de geniu se observă unul din aspectele cele mai eterne ale ingratitudinii omeneşti....

Intr'un fel, Bernardin de Saint-Pierre a avut să sufere mai puţin decât alţii rigorile uitării postume. Atât firea cât şi viaţa şi corespondenţa sa au fost, mai mult chiar decât scrierile sale, obiectul a numeroase cercetări şi polemici.

Reversul medaliei n'a întârziat să se arate. Acordând unui muritor favoarea neuitării, cruzimea omenească n'a înârziat să-şi ia revanşa.

Departe de a urmări, prin înţelegerea deplină a operei sale, o reabilitare, în istorie, a unei vieţi inegale şi întunecate adeseori de păcate şi excese, scrierile privind pe Bernardin sunt tot atâtea rechizitorii, aspre şi injuste, condamnând în totdeauna omul şi ignorând, cu bună ştiinţă, pe scriitor.

Tinereţea lui rătăcitoare şi amăgită de himera celebrităţii, anii mulţi şi chinuiţi de grele privaţiuni petrecuţi în insule, perioada de penibilă amintire a peregrinărilor sale, în chip de „charmeur" parisian, pela curţile imperiale ale Europei, şi, în sfârşit, spre bătrâneţe, retragerea în adăpostul vieţii de familie — toate acestea au fost scoase fără milă la lumina evidenţei, cu scopul de a demonstra lipsa oricăror afinităţi şi concordanţe între viaţa şi opera scriitorului.

Singură dragostea arătată celor doi copii — Paul şi Virginia, iviţi atât de târziu în viaţa sa, se apropie oarecum de tandreţa şi înţelegerea pe care Bernardin o va arăta mai târziu altor doi copii, purtând aceleaşi gingaşe nume, dar destinaţi să supravieţuiască părintelui lor.

Omul a fost condamnat cu severitate. Scriitorul a fost uitat şi neînţeles....

... Şi totuş, scriitorului Bernardin îi datorăm una din cele mai preţioase cărţi ale adolescenţei noastre — cea mai profundă şi mai fermecătoare poveste de dragoste din câte ne-au încântat tinereţea.

Care din cei pe care hazardul i-a binecuvântat să aibă, în copilăria lor calmă, mângâierea unei lecturi, nu s'a oprit, mişcat şi admirativ, în faţa acelei duioase poveşti de iubire, întâmplată departe, într'un colţ minunat şi neştiut de lume? Ce poate fi mai sublim decât acea dramă de nevinovăţie şi fericire, în mijlocul unei naturi bogate şi poetice, mărturie vie şi strălucită a generozităţii divine?

In secolul al 18-lea, aflat în evident declin, obosit de discuţii şi speculaţii inutile, secătuit de o literatură plată şi artificială, imaginaţia unui rătăcitor produce o operă cu desăvârşire nouă,

200 de ani dela moartea lui Bernardin de Saint-Pierre

remarcabilă prin febra poetică şi prin originalitatea decorului.

Pledoaria pentru natură a lui Jean Jacques Rousseau e reluată şi desăvârşită de un interpret cu noui şi puternice posibilităţi de creaţie. Acesta e Bernardin de Saint-Pierre, convins teoretician al supranaturalului creştin şi precursor nerecunoscut al romantismului.

Născut la Havre, oraş cu oameni întunecaţi şi aspri — şi având în faţă, încă din frageda copilărie, perspectiva tumultoasă şi infinită a oceanului, Bernardin e stăpânit de o sălbatecă pornire spre călătorii şi fapte extraordinare. Cititor fanatic şi asiduu al „Vieţii Sfinţilor" şi al lui „Robinson Crusoe", călăuzit în toate peregrinările sale de pasiunea aventurii şi a misionarismului, Bernardin îşi consumă douăzeci de ani din viaţă în căutarea unei vocaţii şi a unui cămin.

Reîntors, după multe rătăciri şi înfrângeri, el îşi adună impresiile, şi pune în ordine jurnalul şi corespondenţa şi, în 1773, publică „Voyage à l'île Bourbon, au cap de Bonne Espérance, par un officier du roi".

Cartea are meritul singular de a înfăţişa trăsăturile principale ale talentului, şi fondul sufletesc al povestitorului, anunţând astfel frumuseţile din viitoarea sa scriere „Études de la Nature".

Studiul acesta asupra naturii cucereşte îndată atenţia şi dragostea lectorilor. Intr'un singur an, cartea e epuizată, iar autorul ei primeşte din toate părţile mărturii de preţuire şi prietenie. Fără să fie un manual de ştiinţă propriu zisă, studiul lui Bernardin e o demonstraţie a existenţei lui Dumnezeu prin minunile pe care autorul le observase cu uşurinţă în culori, în forme, în mişcări, în sunete, în contraste şi în asemănări. Cartea viza pe toţi acei care vedeau în lume numai dezordine şi întâmplare şi care negau cu îndărătnicie providenţa.

Trăind în preajma anului 1789, care avea să dea semnalul frământărilor revoluţionare ce vor convulsiona mulţi ani Franţa, Bernardin de Saint-Pierre a trebuit, prin forţa lucrurilor, să adere la unul din cele două curente, atât de violent antagonice. Admiraţia pentru Rousseau, prietenia cu d'Alembert şi simpatia, în repetate rânduri mărturisită, pentru enciclopedişti şi voltairieni, îi definesc poziţia ideologică. Suflet generos şi umanitar, Bernardin concepe un sistem de republică bazat pe ideile liberale ale prerevoluţionarilor şi pe care, cu candoarea visătorului, îl propune lui... Ludovic XVI. Amuzat, regele îl trimite degrabă în Madagascar, îngăduindu-i să-şi pună acolo în aplicare teoriile politice.

In plin elan constructiv şi dornic de a remedia multe din viciile societăţii coloniale, de proaspătă formaţie, Bernardin se loveşte de răutatea şi meschinăria oamenilor — păcate pe care în utopia lui nu le prevăzuse...

„Aici — scrie el — văd negrese sărmane, încovoiate peste sapele lor şi purtând în spinare copii goi; văd negri cari trec prin faţa mea tremurând de spaimă; uneori, aud de departe sgomotul tobelor, dar de cele mai multe ori, aud pe acela al biciului care şueră în aer ca o detunătură de pistol, şi strigăte care îţi sfâşie inima: iertare, stăpâne!... milă!..."

A cere desfiinţarea sclaviei şi egalitate de drepturi şi datorii pentru toţi cei capabili să muncească, părea, în acea vreme, la fel de ciudat şi de ridicol cum ar părea astăzi o acţiune pentru reînfiinţarea sclaviei şi a autocraţiei. Devenit periculos prin convingerile sale, sabotat şi ocolit de toţi acei pe care voise să-i îndrume spre o viaţă mai bună şi mai liberă, Bernardin e nevoit să se despartă pentru totdeauna de ţinuturile pe care le iubise cu atâta pasiune.

Reîntors în Franţa, fanaticul misionar din pădurile Africei se transformă, peste noapte, într'un „salonard", îmbrăcat cu îngrijire, curtenitor şi în curent cu toate uzanţele mondene ale epocii.

Vor trece ani mulţi până ce fostul discipol al lui Robinson va consimţi să se reîntoarcă dela liniştea mesei de scris la vârsta rătăcirilor şi a ambiţiilor literare. In stăpânirea certă a mijloacelor sale de redare, ajutat de perspectiva cuprinzătoare a maturităţii şi de vastul material adunat în tinereţe, Bernardin va aluneca din nou, absent, pe ţărmurile luminoase ale amintirii, închipuind peisagii sufleteşti de o rară adâncime şi frumuseţe morală.

In erarhia valorilor literare, locul lui Bernardin de Saint Pierre este acel al unui mare nedreptăţit. Imprejurările deosebite în care a trăit şi a scris, precum şi glorioasa neşansă de a fi avut contemporani şi urmaşi mai iluştri decât el, au umbrit personalitatea şi meritele scriitorului, plasându-l într'o lumină cu totul defavorabilă.

In timpul vieţii sale, corespunzând în cronologia literară perioadei preromantice, Bernardin a fost eclipsat de covârşitoarea personalitate a lui Rousseau. Nu e o întâmplare prietenia profundă a celor doi scriitori. Amândoi iubesc, cu aceeaşi pasiune şi religiozitate, creaţiile şi forţele naturii, căreia de altfel îi dedică cea mai mare parte a scrierilor lor. Afinităţile merg mai departe, în structura lor sufletească. Ambii sunt frământaţi de acelaş rău interior, cauzat atât de viaţa lor agitată, cât şi de neastâmpărul amorului propriu.

Dacă în ce priveşte sistemul de educaţie conceput, Bernardin este mult întrecut de pregătirea şi experienţa lui Rousseau, în marea artă a descrierii peisagiilor şi locurilor întâlnite, este rândul lui Bernardin să-şi afirme o netă şi recunoscută superioritate.

Dar ceiace a hotărît nedreptăţirea, în faţa istoriei şi a oamenilor a talentului lui Bernardin de Saint-Pierre, a fost genialitatea discipolilor săi. Dacă cea mai mare parte din opera patriarhului dela Havre a fost dată uitării, aceasta se datoreşte onoarei, cu urmări nefaste pentru Bernardin, de a fi avut urmaşi imediaţi cu mult mai mari şi mai înzestraţi decât el. Oricât de robust şi de realizat ar fi fost talentul lui Bernardin de Saint-Pierre, el a dispărut ca o umbră în faţa strălucirii de astru a lui Chateaubriand, sau în faţa nimbului de zeu al lui Lamartine.

René şi Atala, Graziella, Le Génie du Christianisme şi Meditaţiile — toate aceste creaţii superioare ale geniului romantic, îşi datoresc, dacă nu existenţa dar, în mod cert, forma lor scrierilor de mult uitate ale lui Bernardin: Études de la Nature, Harmonies de la Nature, Les voeux d'un solitare...

Cu tot titlul vag preţios al „studiilor" sale, Bernardin a fost un savant mediocru şi un teoretician discutabil. Nenumăratele sale cunoştinţe nu s'au putut disciplina şi orândui metodic într'o minte înclinată mai curând spre înţelegerea transfigurată a unui peisaj, decât spre rigiditatea austeră a tratatelor de botanică sau geografie.

Arta cu care a ştiut să descrie minunatul pământ dela tropice, tezaurul de cuvinte şi metafore întrebuinţat în redarea peisajului exotic, constituie latura cea mai proeminentă a talentului lui Bernardin de Saint-Pierre.

După o viaţă în care a fost, rând pe rând, marinar şi iezuit, inginer şi gazetar, creator de republici exotice şi aspirant la graţiile împărăteselor, adversar al sclaviei şi umil „mansardier", terorizat de creditori, după o viaţă în care a scris nenumărate studii, tratate de educaţie, note de călătorie şi utopii politice, Bernardin de Saint-Pierre a rămas, în viziunea posterităţii, scriitorul uitat al unei singure cărţi-eterne: Paul şi Virginia...

... Doi copii frumoşi şi nenorociţi, păstraţi în suflet ca pe icoane scumpe adolescenţii. Jocurile lor, dragostea lor nevinovată şi sfârşitul lor tragic, sunt imagini pe care generaţii întregi le-au purtat cu ele, cu credinţa că lor, pentru întâia oară, le este destăinuită drama celor două suflete cuminţi şi sărmane. Nimic din prospeţimea şi din farmecul povestirii nu s'a pierdut. Au trecut, peste cartea lui Bernardin, ani mulţi şi aspri. Vremurile s'au schimbat şi, odată cu ele, crezurile şi mentalitatea oamenilor. Multe din miturile preţuite odinioară au fost uitate. Şi totuş, tinerii de astăzi, sportivi şi febrili, dispreţuind romantismul şi ironizând sentimentele, rămân, după lectura tristelor întâmplări din Ile de France, la fel de mişcaţi şi nefericiţi ca adolescenţii de acum 150 de ani.

E o vrajă continuă şi de sub puterea căreia nimeni nu a putut scăpa, fără să-şi fi dat tributul său de lacrimi şi insomnii....

Astăzi, după 200 de ani dela naşterea minunatului povestitor, se cuvine să îndepărtăm de pe chipul lui pânza de ceaţă aşternută de vremuri şi oameni şi să-i aducem, nedreptăţitului scriitor, floarea scumpă a omagiului şi a recunoaşterii.

Intr'o viaţă socialmente ratată, a fost deajuns o singură clipă de întâlnire cu inspiraţia, pentru ca Bernardin de Saint-Pierre să cucerească pentru totdeauna gloria nemuririi, atât de râvnită şi atât de rară..

GEORGE ADRIAN

„Realitatea Ilustrată“, tot mai actuală.

va apărea de două ori pe săptămână!

MARŢI şi SAMBATA

Preţul revistei se reduce la 5 lei

Orice fel de comentarii ar face cronicarul vremurilor noastre, oricât ar voi să ne mustre sociologii moralişti, e un fapt ce nu se poate tăgădui că omul de azi e tot mai nervos, tot mai nerăbdător. El vrea să afle **imediat** tot ce se întâmplă, trăind în epoca avioanelor şi a televiziunei, e grăbit, se interesează de tot ce se petrece pe glob, vrea să fie imediat informat şi ceeace l-a preocupat ieri uită până într'o săptămână.

Ţinând seama de această dorinţă de noutate, de această grabă înfrigurată a omului modern, „Realitatea Ilustrată“ a înţeles prea bine cât e de întemeiată propunerea câtorva dintre cititorii ei, ca revista să apară de două ori pe săptămână, aşa încât să poată înfăţişa, cu şi mai puţină întârziere ca până acum imaginile evenimentelor, aşa încât să redea azi, fapte petrecute cu cel mult trei zile în urmă.

Dar „Realitatea“, apărând de două ori pe săptămână, nu trebue să impună cititorilor ei o jertfă mai mare ca până azi. In consecinţă, fiecare din cele două reviste urmează să coste **numai câte 5 lei,** aşa încât **„Realitatea Ilustrată“, în două ediţii, cu un număr de pagini sporit, mai interesantă şi mai actuală, urmează să coste tot 10 lei, fiecare dintre cele două reviste, vânzându-se cu 5 lei.**

Vor fi deci două reviste „Realitatea Ilustrată“ de Marţi, în care prioritatea o vor avea fotografiile înfăţişând actualitatea şi „Realitatea Ilustrată“ de Sâmbătă, care, fără a neglija fotografia şi actualitatea, va fi un adevărat bazar, în ea se vor găsi reportaje senzaţionale articole ştiinţifice, turism, modă, cinema, literatură, teatru, etc.

Atât „Realitatea Ilustrată“ Actualităţi, de Marţi, cât şi cea „Bazar“ de Sâmbătă, se vor vinde cu 5. lei.

Dela sine înţeles că asemenea transformări sunt posibile numai datorită perfecţionărilor tehnice ale „Realităţii Ilustrate“, **Revista se tipăreşte la o maşină rotativă de heliogravură, cu o capacitate de producţie de 100.000 exemplare în câteva ore şi** astfel **„Realitatea Ilustrată“ poate să apară Luni cu evenimentele fotografiate de Duminică.**

Conform unui vechi principiu, de care s'a călăuzit întotdeauna direcţiunea revistei, „Realitatea Ilustrată“ aparţine publicului; propunerea celor câtorva prieteni nu va deveni fapt, decât dacă majoritatea cititorilor vor fi de aceeaşi părere. Iată motivul pentru care ideea de a face două ediţii pe săptămână ale „Realităţii Ilustrate“, o supunem votului public.

Răspundeţi cu **„da“** sau **„nu“**, dacă sunteţi pentru sau împotriva acestei transformări.

Votarea va dura până la 25 Octombrie, când vom despuia scrutinul.

Pentru ca osteneala cititorilor să fie legată şi de un interes personal, am fixat un premiu de 5000 lei, pe care să-l acordăm acelui votant care ne va indica o cifră mai apropiată de numărul voturilor ce ne vor parveni.

* * *

(Vedeţi pe verso buletinul de vot şi condiţiunile în care puteţi concura la premii!)

Pentru un „da", pentru un „nu"

5000 lei premiu!

Revista „Realitatea Ilustrată" supune votului public propunerea ce i s'a făcut de câţiva cititori,

In buletinul de vot de mai jos lăsaţi cuvântul „da" sau „nu" — conform părerii dv. — şi notaţi cifra care exprimă numărul probabil de voturi, pe care revista le va primi, în acest plebiscit. Aveţi astfel posibilitatea să câştigaţi.

5.000 lei

Premiul se acordă acelui votant care va indica cifra cea mai apropiată de numărul real al buletinelor de vot primite.

Buletinul, în care aţi lăsat pe „da" sau „nu" şi în care aţi notat numărul probabil de participanţi, tăiaţi-l din această foaie şi-l lipiţi pe o carte postală sau îl puneţi într'un plic deschis (francat cu o marcă postală de un leu şi un timbru de aviaţie de lei 0.50). Nu omiteţi ca pe plic, sau pe carte postală să daţi adresa dv. exactă. Buletinele de vot se primesc la „Realitatea Ilustrată", str. Const. Mille 7—9, Bucureşti I, până la 25 Octombrie a. c.

Numele câştigătorului celor 5000 lei, se va publica în „Realitatea Ilustrată" dela 1 Noembrie crt.

BULETIN DE VOT

„Realitatea Ilustrată" să apară de două ori pe săptămână? Preţul 5 lei

DA || NU *)

Numărul votanţilor va fi de . . . . . . **)

*) Stergeţi cuvântul care nu vă convine.

**) Notaţi cifra care credeţi că va exprima numărul buletinelor de vot ce se vor trimite revistei.

Numele şi adresa trimiţătorului se află pe plic (pe carte postală).

Maurice Baring

Să mă însor, să nu mă însor

La sfârșitul săptămânii care preceda ziua căsătoriei, Michael își adună cei patru buni prieteni la Hockey, pentru ultima petrecere la țară între burlaci

George Ayton, de aceiași vârstă cu Michael, în jurul lui 40 de ani.

Stephen Lucy, căsătorit, politician, rafinat, vorbăreț și ars de tropice, cu doi ani mai tânăr decât Michael.

Jack Canning, distrat, blând și distins, fost militar, de aceiaşi vârstă cu Michael.

Walter Troumestre, căsătorit, explorator, scriitor, exuberant și neglijent, cu 11 ani mai mare decât Michael.

Iși petrecură tot timpul în aer liber, în bălți și pădure. Seara, beau un porto excelent și timpul era destul de călduț ca să poată sta în grădină și să rămână ore întregi noaptea ca să fumeze.

Aveau multe să-și spună: erau camarazi vechi şi nu se văzuseră de mult timp. Işi răscoliră amintirile: din liceu şi din universitate, din războiu şi din călătoriile îndepărtate.

Duminică după-masă, Michael și Canning se duseră să se plimbe împreună. Jack Canning era el mai vechi prieten al lui Michael, pe care nu-l mai văzuse de mult.

Mergeau prin pădure dealungul unui pârâu. Le plăcea la amândoi natura și se uitau cu atenție la obiceiurile păsărilor și animalelor.

— Un cristeiu de apă, nu? — zise Canning, arătând o pasăre în tufişul de pe marginea pârâului.

— Da, — spuse Michael distrat. Stau și mă întreb dacă o să te căsătoreşti vreodată.

— Acum nu sunt în situație s'o fac.

— Ai ceva perspective?

— Unchiul meu... da... se poate... poți şti ?

— Are ceva rude ?

— Nu cred. Nu știu.

— Eu pariez că ești pentru căsătorie.

— Câștigi sigur. M'ași căsători dacă ași putea... Vezi, orice discuție asupra căsătoriei în general este absurdă. Chestia este să te însori cu o persoană oarecare. Intelegi acum?

— Da, desigur (Michael își aminti deodată că a auzit vorbindu-se de o dragoste a lui Mack cu o italiancă frumoasă, de altă parte știa că a dorit, mulți ani, să se căsătorească cu o fată). Cred că cu cât te însori mai târziu, cu atât e mai bine. Eu sunt prea bătrân.

— Asta e grav pentru mine; m'aș căsători când aşi putea, dar nu imediat și apoi nu sunt mai tânăr decât tine.

— Episodul italian, nu-i așa... sau nu o mai socotești. Dar pentru tine e cu totul altceva.

— Pentruce altceva? Nu înțeleg.

— Vreau să spun că ești făcut pentru căsătorie, e sigur; dar eu nu sunt sigur că sunt. Nu ştiu dacă am vreun motiv să mă însor, nici chiar dacă am cu adevărat *dreptul*.

— Dacă ai dori, adică, dacă ai dorința să te căsătorești cu o persoană oarecare, ai desigur și dreptul. Ai această dorință? Ai găsit *unica?*

— Da, Fanny este o femee rară. Am un noroc de necrezut. Dacă ai cunoaşte-o, ai iubi-o sigur.

— O. și iubesc, — întrerupse Canning.

— Apropo, aș vrea să dau ultimul meu dineu de burlac, Marți. Iți convine? Căsătoria este Joi.

— Perfect.

— Mi-e frică mult de ceremonie. Toate astea mi se par atât de inutile: mulțimea, flori, cântece, muzică. E o adevărată comedie.

— Mulți au o mare plăcere din asta.

— Femeile mai ales.

Merseră câtva timp în tăcere.

— Mă întreb dacă George Ayton se va căsători vreodată — zise Canning.

— Pentru moment nu. E foarte atașat de d-ra Shamier; asta durează de mulți ani, dar nu cred că va fi etern.

— Nu cred ca o legătură să poată dura mult timp.

— Bărbații isprăvesc întotdeauna consolându-se ?

— Depinde.

— Cred că schimbarea este una din necesitățile vieții: schimbare de vârstă, schimbare de aer, schimbare de oameni.

— Nu sunt de părerea ta. Nu crezi că se pot întâlni uneori ființe capabile de o fidelitate absolută ? — întrebă Canning cu neliniște.

— Ce vrei să spui prin „absolută"?

— Vreau să spun că sunt ființe care rămân întotdeauna fidele la ceiace a fost mai important în existența lor.

Michael știa despre Canning că dorea să se căsătorească cu o fată pe care o iubea de mulți ani. El a fost fidel; va fi întotdeauna: Jack Canning îi era superior în toate și cât de deosebit față de el? In comparație cu prietenul lui, ce rol urît juca el în acest moment! E pe cale să se căsătorească cu o fată știind că iubește încă o altă femee; o căsătorie de conveniență — o căsătorie de interes. Ce-ar gândi Jack Canning dacă ar ști adevărul ? A fost într'adevăr necinstit din partea lui să dea cea mai mică crezare svonurilor care circulau asupra italiencei. Era desigur o minciună. Işi amintea de fata pe care Jack Canning o iubea: Jane Brandon, o făptură palidă cu ochi albaștri, care stătea împreună cu o mătușă plictisitoare. Dacă Jack ar şti adevărul, cât l-ar disprețui!

— Cred, — continuă Canning, cu vocea lui blândă și puțin șovăitoare, aruncând asupra lui Michael o privire indiferentă, — că ești omul cel mai fericit de pe pământ că poți să te căsătorești cu femeia pe care o iubești și care te iubește: o femee în acelaş timp frumoasă și încântătoare. E imposibil să nu te invidiez, dragul meu, dar tu știi că nu sunt gelos de fericirea ta și norocul tău, marele și frumosul tău noroc. Sunt profund fericit. Nu pot să-ți spun în ce grad.

— Știu, — spuse Michael și mai rușinat de el.

— Intâia oară, când am auzit vorbindu-se, mi-a fost frică să nu fie prea frumos ca să fie adevărat.

— Sper, — răspunse Michael, — că voi ști să-mi merit fericirea.

Trecu brusc la alt subiect:

— Căsătoria lui Walter Troumestre este fericită.

— Da, e unul care a reușit.

— Cunoști pe soția lui ?

— Nu, nu-l cunosc nici pe el prea mult. L-am întâlnit în timpul războiului. Ce soție are ?

— Foarte drăguță și distinsă; mama lui a fost străină. Trăesc aproape tot timpul la țară.

— Nu cred să le placă viața acolo.

— Nu, locuesc într'un mic conac care aparține lui Bernard, fratele lui Stephen.

— Nu l-am mai văzut pe Bernard de la întâlnirea noastră din Africa. S'a însurat ?

— Da... din nefericire ! Nu e îngrozitor să te gândești că nu se găseşte nici un leac pentru o căsătorie greșită ? Trebue s'o duci înainte... mereu !

— Evident, dar nu e o dovadă că e minunat în caz de reușită ?

— Sper s'o fac fericită pe Fanny,— spuse el.

— Cu siguranță o vei face fericită.

— Voi căuta acest lucru din toate puterile mele. La urma urmei, fiecare trebue să se însoare. Viața nu este viață fără căsătorie. Trebue să te însori și să ai copii. Numai că în răstimpuri, nu-i așa, nu poți să nu te simți neliniştit, când ai conştiința că te însori cu o fată perfectă din toate punctele de vedere și că ești răspunzător de fericirea ei?

— Din moment ce o iubești, totul va merge bine. Eu în locul tău nu mi-aşi face atâtea griji.

— Nu, nu ajută la nimic; ce trebue să se întâmple, se întâmplă. Dar când vezi atâtea căsătorii triste în jurul tău, nu te poți împiedica să nu devii puțin neliniștit.

— N'ai dece să fii neliniștit. Fără îndoială că te gândești că e prea frumos ca să fie adevărat.

— Da, probabil.

Se întoarseră acasă și în timp ce Canning invidia fericirea minunată a lui Michael, acesta avea impresia că este strivit de o povară prea grea, sau că e prizonier al unei capcane fără nici-o eșire.

•

Dineul, ultimul lor dineu, se scurse într'o veselie forțată, stimulată de vin, Stephen Lacy bău mult și deveni gălăgios, certăreț și întunecat. George Ayton fuma țigări în tăcere. Walter Troumestre zdrăngănea la pian. Cânta din memorie. Michael și Jack se așezară în grădină, în fața casei și contemplau un clar de lună al unei frumoase nopți de toamnă.

Walter cântă o arie din *Văduva veselă.* Michael simți că acum e ultimul rămas bun dat vieții pe care o dusese până atunci. Săptămâna următoare va face un drum nou. Căsătoria lui era așa de apropiată: doar peste 3 zile. E ultima dată când putea, ca burlac, să petreacă câteva zile în tovărășia prietenilor lui, fără responsabilitate, liber. Dar ești oare vreodată liber ? Din toate punctele de vedere, de săptămâna viitoare, viața lui va fi cu totul alta.

E o greșală? E pe cale să comită o nebunie, o crimă ? E pe cale să zdrobească viața logodnicei lui și a lui? E prea târziu acum să dea înapoi.

— Cântă acum *Marșul nupțial,* — zise ironic Stephen Lacy. — E o arie încântătoare. Mulțumesc lui D-zeu că la nunta mea n'a fost muzică.

— Mai cântă odată. — spuse Ayton, fără să-l aprobe pe Stephen. — Imi place valsul acesta.

Walter cânta din nou valsul din *Văduva veselă.*

— Cineva ar trebui să scrie o operă intitulată *Văduviorul vesel,* — spuse Lacy. — Un văduv are cu adevărat dreptul să fie vesel.

— Ești insuportabil în seara asta, Stephen, — zise Walter.

— Scuzele mele, — zise Stephen, cu o voce întreruptă. — Cântă ceva liniștitor, te rog, ceva care să-mi aducă aminte de tropice, de mirosul mirodeniilor aromatice și de tot la ce am spus adio pentru totdeauna.

Walter cântă *Cântecul de dragoste* al lui Har Dyal.

— Soția mea îl cânta adeseori când eram logodiți și-l găseam delicios, —

(Continuare în pag. 10-a)

Din Flautul de Jad

— Traducere din poezia chineză —

Culegătoarele de nuferi

La Ya-ki, culegătoarele de nuferi vâslesc cântând.
Dacă un străin le privește stăruitor,
Ele se-ascund în dosul grămezilor de nufăr,
Fac pe distratele, și râd ștrengărește.

Anul trecut...

Anul trecut, la aceeaş dată, în cadrul acestei uşi:
Chipul unei femei şi-o creangă 'nflorită de persic.
Chip neuitat! Pe unde oare rătăceşti?
Singure, florile de persic surâd în vântul primăvăratic.

Fuga timpului

Unde oare se-ascunde lumina zilei şi de unde
vine întunericul?
Din an în an mă simt mai obosit;
Fuga timpului mă umple de groază
Şi mă 'nbătrânește înainte de vreme!

Unei femei

Atât de mult te iubesc încât par nesimțitor.
In fața cupelor pline, nu pot să mă 'nveselesc;
Chiar lumânarea se 'ntristează de despărțirea noastră,
Şi pentru noi, lăcrimează, până 'n zori.

AL. T. STAMATIAD

zise Stephen. Vocea lui devenise dură şi ofensatoare.

Eşi în grădină.

Walter lăsă pianul şi se duse să ia un pahar de whisky; Michael îl auzi spunând lui Ayton, când trecu pe lângă uşa salonului: „Sărmanul Stephen”. Peste un an sau doi ani, vor spune: „Săracul Michael”! sau poate „Săraca Fanny”? Ce poate să fie mai rău!

— Cred, — gândi el,—că pentru a fi complect cinstit, ar trebui s'o rup, dar probabil că fiecare are acelaş sentiment când se însoară; şi apoi, voi face tot posibilul s'o fac fericită. Căsătoria mea are atâtea şanse ca şi atâtea altele, să reuşească, are chiar mai multe şanse. La urma urmei, o iubesc pe Fanny. Cred că ea mă iubeşte. *E unica dintr'o mie.*

George Ayton se îndreptă spre Michael şi propuse un bridge.

— Cu plăcere, — zise Michael, — dar du-te de caută-l pe Stephen, pentrucă Walter nu poate sau nu vrea să joace.

Stephen fu adus din fundul grădinii şi primi să joace. In timp ce Walter continua să zdrăngănească, ei jucară până la 12 jumătate noaptea.

●

Se duseră să se culce. Michael se desbrăcă. Il văzu pe Stephen că intră în odaia lui.

— Imi pare rău că am fost atât de stupid în seara asta — zise el. (Michael râse). Desigur din cauza vinului vechi. (Stephen se aşeză şi-şi aprinse o ţigară). Fapt este, continuă el, că mariajele îmi dau o deprimare teribilă. Desigur fiindcă mariajul meu a fost o aşa de mare greşală... (Michael nu ştia ce să răspundă). Imi închipui că te simţi cu sufletul liniştit şi fericit dacă din întâmplare nu e aşa, renunţă. Rupe cu orice preţ, chiar în ultimul moment. Nu te gândi la ce o să spună lumea. Mai bine orice decât să comiţi o greşală fatală; ştiu asta din experienţă, Michael, căci am comis această greşală, şi îţi spun, e un iad. Poţi rupe, dacă vrei; eu, din contra, nu mai pot rupe. Am fost obligat să mă însor, dar tu, tu nu eşti.

— Dar, scumpul meu Stephen, nu mă gândesc de loc s'o rup.

Stephen râse. Era încă sub influenţa alcoolului.

— N'o să poţi să mă faci s'o cred (vorba îi devenise greoaie, înceată şi hotărîtă. Tu n'ai dorinţa să te însori şi ştiu bine că este aşa. Iţi închipui că iubeşti pe această fată. Te însori din motive convenţionale, ca să te statorniceşti, să ai o familie şi o carieră şi pentru o grămadă de alte motive analoage. Dar să nu vii să-mi spui că iubeşti pe această fată, nici că numeri cu nerăbdare minutele care te separă de nuntă, că nu te voi crede. Nu poţi să înşeli pe cineva care a trăit aceiaş experienţă. E prea vizibil. Poţi să înşeli pe alţii; îi înşeli; sărmanul Jack te invidiază şi George la fel, cred; dar eu nu mă înşel şi-ţi repet, dragul meu: rupe, rupe imediat, cât mai e încă timp, căci e un iad, căci e cu adevărat un iad să fii legat pe viaţă de o femee pe care n'o iubeşti, oricât de „drăguţă” ar fi ea. Nu e un alt iad cu care să-l compari.

Când eşti înăuntru nu mai poţi eşi. Desigur, poţi să divorţezi; dar n'ai s'o faci; cine va consimţi la asta?

— Spui prostii, — reluă Michael.— Nimic pe lume nu mă va face să rup logodna.

— Mă tem, într'adevăr. Nimic nu te va face s'o rupi, dar trebue totuşi să studiezi bine chestiunea ca să ştii ce îngrozitoare greşală eşti pe cale să comiţi. Trebue s'o rupi şi asta numai din respect pentru fată. Tare frumos va fi, când va afla adevărul.

— Nu spune prostii din astea, Stephen; du-te de te culcă (Incepu să se simtă turburat). Fapt este, dragul meu, că nu te-ai limpezit încă bine la cap. Du-te de te dezmeticeşte.

— Ai poate dreptate, dar, cum după vorba marinarului: „Sunt beat, dar mă voi dezmetici” şi tu, tu eşti un nebun (sughiţă pe jumătate serios) şi nu te vei dezmetici niciodată, dacă vei lua de nevastă pe această fată. Noapte bună, dragul meu. Acum, dormi liniştit, caută de vezi lucrurile cu mai multă seriozitate mâne dimineaţă. Noapte bună.

— E beat, — gândi Michael; totuşi se simţi turburat. Cu mintea excitată, înţelese că nu va putea dormi.

●

Michael îşi aprinse o ţigare şi merse dealungul coridorului până la odaia lui Walter, pe care-l strigă; Walter îi răspunse să intre; era în pat, fuma o ţigară şi citea Aventurile lui Sherlock Holmes.

Michael se aşeză lângă el, pe pat.

— Crezi că fac bine că mă însor?

— Ce vrei să spui prin asta?

— Uite care e situaţia. Fanny îmi place enorm şi cred că pot s'o fac fericită, dar nu sunt, propriu zis, îndrăgostit de ea.

— Eşti îndrăgostit de alta?

— Nu... am fost... Am fost de mult, dar s'a sfârşit. Vezi, nu voi mai cunoaşte niciodată un asemenea sentiment. Sunt prea bătrân; e ceva mort în mine care nu va mai învia. Totuşi, cred că aşi putea fi un soţ bun, şi doresc să mă căsătoresc; Fanny are toate calităţile dorite: bună, drăguţă, simţitoare, inteligentă şi sunt sigur că pot s'o fac fericită. Găseşti că pot să mă 'nsor? Te întreb pe tine, pentrucă ştiu cât de fericită este căsătoria voastră. Ai avut vreodată o clipă de regret?

— Nu, niciodată.

— Dar ţi-ai iubit soţia cu mult timp înainte de a o lua?

— Da, dela prima noastră întâlnire.

— Am sentimentul că poţi fi un bun judecător. Găseşti că sunt pe cale să comit o crimă faţă de ea şi o greşală faţă de mine? Gândeşte-te că e groaznică această greşală care n'are sfârşit. Spune-mi sincer ce gândeşti?

— Ai poate dreptate; cred că ai greşi s'o rupi acum, căci eşti aproape sigur că vei fi fericit. Nimeni, niciodată nu poate spune ce drum va lua o căsătorie.

— Căsătoria ta a devenit o legătură aşa de minunată: cine ar putea să fie un judecător mai bun decât tine?

— Dar, dar probabil că mariajul meu a fost excepţional... nu e nici un motiv să nu fii şi tu aşa de fericit ca mine (avea un ciudat tremur în voce). Pentrucă eşti sigur, nu-i aşa, că te iubeşte?

— Da, o cred cu adevărat.

— E singurul lucru important, — zise Walter.

Lui Michael i se păru că vede în ochii lui Walter o umbră de melancolie; vocea lui nu era desigur naturală, era tristă. Fu mirat.

— Atunci mă sfătueşti să merg înainte?

— Desigur; ar fi să greu s'o rupi acum, nu-i aşa? (Nu, vocea lui nu era naturală). Ar fi greu, e mai bine aşa decât să comiţi...

— O greşală?

— Mai rău decât o greşală, o crimă. Nu cred că o să ţi se ntâmple asta, — spuse Walter. (Părea că vrea să se controleze). Nu cred că nenorocirile prevăzute se întâmplă. Acelea pe care nu le poţi evita, acelea care ne zdrobesc, sunt acelea pe care soarta le preşară într'o oarecare regiune nebănuită. Cred că de ceiace ţi-e frică nu are nici-o consistenţă. Suferi de o boală pe cari preoţii o numesc boala scrupulului.

— Crezi?

— Da, — zise el, râzând cu blândeţe; dar râsul lui avea ceva ciudat.

— Atunci, crezi că totul e bine?

— Perfect.

— Atunci, noapte bună, Walter.

—Noapte bună, Michael.

●

Michael se duse să se culce, dar nu putu adormi; număra orele care sunau la biserica din satul vecin.

Cele două convorbiri pe care le avusese îl frământau într'una.

Vorbele lui Walter îl mâhneau mai mult decât ale lui Stephen.

Argumentele lui Stephen contra căsătoriei l-au convins până la un oarecare punct că are motiv să se însoare. Argumentele lui Walter în favoarea căsătoriei îl dispuneau s'o rupă aproape şi vorbele lui l-au turburat, nu atât prin ele înseşi, cât prin felul cum au fost spuse. Michael considerase căsătoria lui Walter cu soţia lui ca o legătură ideală. Şi iată că află din cele spuse Walter şi mai ales din tot ce nu spusese: din privirea lui, din glasul lui, din toată atitudinea lui, în ciuda tuturor aparenţelor exterioare că Walter nu era, sau nu mai era fericit. Evocă amintirile pe care putea să le aibă despre Walter şi soţia lui, Rose-Mary şi tot ce auzise spunându-se despre ei. Cineva îi spusese într'o zi că Rose-Mary iubea pe Bernard, fratele lui Stephens..., dar e mult de atunci; şi asta nu pare să fie adevărat; locuinţele lor erau foarte apropiate, ceiace îi obligă să se vadă des; la ţară asta e suficient ca să faci pe vecini să clevetească.

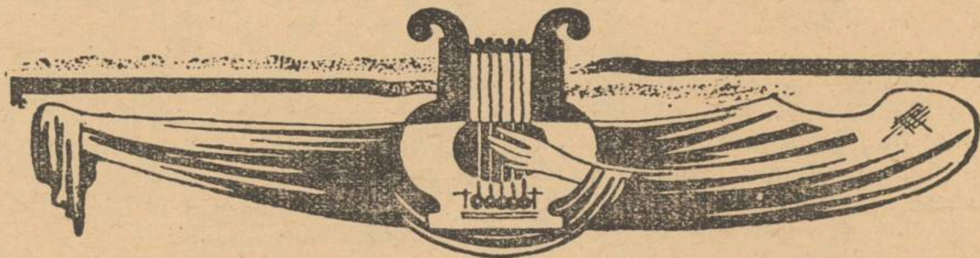
Cu toate astea, Michael simţi că ceva nu merge bine în mariajul Walter. Walter nu era fericit. Dar atunci, dacă această căsătorie, care se anunţa aşa de bine, care începuse sub cele mai bune auspicii, s'ar sfârşi şi ea tot aşa de rău, Michael se întrebă care ar fi şansele lui de fericire.

Reluă conversaţia cu Stephen, apoi toată conversaţia cu Walter şi cum se întâmplă în orice insomnie, mintea lui avea o limpezime exasperantă; cu cât se gândea mai mult la tot ce îşi spuseseră cu atât i se părea că Walter avusese argumentele cele mai puternice contra căsătoriei.

Era ziuă, şi auzi fata din casă care mătura pe coridor, când căzu într'un somn agitat.

Michael se întoarse la Londra. Sosi şi ziua nunţii. Jack Canning îi fu martor. Toată lumea spunea că a fost o nuntă frumoasă şi că mireasa, ca toate miresele, era „încântătoare”.

Trad. de Dr. J. K.

Jurământul lui Katz

Un excursionist, trecând prin Târgu-Neamţ, îşi uită jocul de table la birtul lui Moise Blum.

Chelnerul, străin, intrat în serviciu de o zi, crede că jocul e al stăpânăsău şi-i face vânt într'un fund de dulap, unde Moise îl lasă în aşteptarea celui păgubit.

Comerţul lui Moise Blum, altă dată înfloritor, e pe zi ce trece tot mai părăsit de clienţii care, asemeni ciocârliilor atrase de oglindă'n câmp, aleargă şi se 'ngrămădesc, la ora mesei, în centrul târgului, la noul restaurant „ca la mama acasă” al lui Marcu Schwartz.

Moise a cumpărat, pe datorie, trei feţe de masă înflorate, chibriteliţe „de Viana” şi chiar trei legături de scobitori; dar, ce folos? Mâncarea îi rămâne neatinsă, cu zilele, şi el s'alege cu datorii şi grijă mare, în dugheana pustie, din capul târgului dinspre mănăstiri, pe unde trec toţi excursioniştii sătui de pe la birturile şi ospătăriile din târg.

Moise, strâmtorat, se tot gândeşte cum şi'n ce chip ar mai putea atrage măcar pe clienţii cei vechi, băştinaşi, care, şi ei îl părăsesc la rând.

Intr'o seară, stând iar pe gânduri, cu palmele ghemuite pe genunchi, le lăţeşte deodată şi, plesnindu-şi fruntea, asudată de gânduri, se ridică ars, se duce întins la dulapul cu tablele şi pune jocul pe masă în văz. Apoi, bate o scândură lată, între doi pari şi scrie cu un şomoiog muiat în păcură, o firmă colorată naţional.

„La jocul de table, birt casnic şi economic, vin de Cotnar şi distracţii boereşti”.

De adouazi chiar, multe trăsuri cu excursionişti. se opreau în faţa birtului şi Moise cu chelnerul nu mai dovedeau la servit.

Zarurile zuruiau într'una şi mulţi amatori, tot bând vin alb, îndulcit cu miere şi aromat cu busuioc, aşteptau „să se isprăvească partida”.

Alt joc de table nou se înfiinţă, după câteva zile, pe mesele birtului, şi observaţiei ce-i făcu lui Moise, un cunoscut, el răspunse iute şi neîndoit:

„Să cumpăr măcar trei jocuri? da ei să fac cu pastrama di gâscă şi cu vinu' de Cotnar? Nu vezi că jucătorii uită şi di mâncare şi di băut? Când aşteaptă, îi altceva...”

Totuşi, două jocuri, nouă, apărură în scurt pe mesele birtului, înflorate cu văzdoage şi cu crengi de busuioc.

Intr'o zi, doi cetăţeni, concurenţi în comerţul lor, se întâlnesc pe podeţul birtului „La jocul de table”. Ei vorbesc aprins şi vorba li se schimbă 'n ceartă şi cearta într'un scuipat ce porneşte, ca un proectil din gura lui Reiss şi s'opreşte drept în ochiul lui Fern.

Cu ciubotele strâmbe şi pline de glod, cu şapca soioasă şi cu plăcile de tinichea la subsuoară, Katz se opreşte din mersul său grăbit, ascultă şi-i singurul martor ocular.

In scurtă vreme, tinichigiul e citat la judecătoria ocolului Neamţ.

— Martor Katz, acopere-te şi jură pe Table, că ai văzut când inculpatul, Reiss a scuipat pe reclamantul Fern.

Acoperindu-se, Katz se gândeşte că oprobiul Comunităţei şi pierderea unui client vechiu nu poate sta în cumpănă cu mica amendă pe care Reiss avea s'o plătească lui Fern. Dar el, Katz, om cu frica lui Dumnezeu, nu poate totuşi jura strâmb.

„Jur, pe tablele lui Moise, că am auzit când domnu Reiss s'o sfădit cu domnu Fern; dă di undi o pornit si undi s'o oprit stuchitu, asta nu pot ca să ştiu, pentru că tocmai atunci am plecat eu ochii ca să ridic tinichelele care lunecau, di la subsuoară, în jos.

. . . .

Pe sala judecătoriei, reclamantul Fern îl apucă de piept, îl sgudue, îi dă un ghiont şi, lipindu-l de perete îi strigă furibund:

— Ai jurat fals, măi ticălosule!

— Eu, eu am jurat fals? Ferească Dumnezeu să fi jurat fals...

Iaca, aşa să trăesc, eu, dacă măcar am jurat.

— Ce, eşti nebun?

— Ba nu-s nebun. Da' când o zis domnul judecător: „Martor Katz, jură pe Table”, eu m'am gândit numai şi numai la tablele lui Moise Blum.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

CEREM CONCURSUL Dvs!

Pentru a da de urmele spionilor criminali cari țin

LONDRA SUB TEROARE

Oferim

20.000 lei premii

10.000 lei numerar
5.000 „ în abonamente
5.000 „ în volume literare

cititorilor cari vor participa la noul nostru concurs.

Amănunte în ziarul

DIMINEAȚA

„Surprizele" în versuri, anecdotele în proză și ARGOT-ul lui V. Scântee

A trebuit să se ivească un prilej foarte trist — moartea unui confrate, — ca să facem ceeace ne propusesem mai de mult: să dăm un aspect al literaturii anecdotice de acum 35 de ani, lectură de predilecție a doritorilor de beletristică neîmpovărată de gândire și de stil.

Extrasele, interesante de sigur, — care înfățișează, în tot cazul, un anume stadiu din polemica, șarja și gluma pentru glumă a 'ntâi jumătăți din primul deceniu al veacului nostru — le luăm din chiar scrisul decedatului: din ciclurile: „Surprize" și „Anecdote trăite" de V. Scântee.

In ce constau acele *surprize?*

Faptele cari, în partea dela început a cronicii rimate sau a medalionului glumeț, se petreceau într'un anume domeniu și în cutare vreme, schimbau în versurile de 'ncheere timp și tărîmuri, fie făcând cale-întoarsă cătră noi, fie evocând epocile defuncte.

Se cere o știință a compunerii și pentru atari lucruri, menite să-l *ducă* pe cititor până la punctul de suprindere.

De pildă:

Cupidon „cu săgeți la cingătoare", merge întru vânarea inimelor tinere. Când să facă, din Olyrap, numărătoarea pământenelor picate pradă țintelor lui fără de greș, — ce vede?

Noaptea, mândrele fecioare
Desbrăcându-se încet
Au găsit săgeți înfipte
In balene de corset.

(Aceste anahronisme spirituale vin în linie directă dela *Frumoasa Elenă* de Meilhac și Halévy).

Alta:

Capitolul al 19-lea din Geneza" referitor la peirea Sodomei și Gomorei capătă — în „Surprizele" pomenite — o nouă interpretare: una modernă.

Ploaia de pucioasă și de flăcări, și țâșnirea din pământ a văpăii ca de cuptor, când le aduce Dumnezeu peste cetățile vinovate, el știe bine că dintre locuitorii sinistrați nici unul nu va putea pretinde la vreo despăgubire,

Căci nu erau pe-atuncea încă
Societăți de-asigurare.

Și încă un exemplu:

Adolescentul sentimental se extaziază în fața feței unei fete:

Sub corsetu-i de atlaz
— Despoindu-l cu privirea —
Eu ghicesc că-i clocotirea
Patimei — gonit talaz.

Când colo, mulțumită strofei finale, aflăm că admirația junelui poet se manifestă la o vitrină... Și că ceeace a contemplat până acum e: *„bustul colorat de ghips"* (Rima e rară într'adevăr: „Văd și bluza-i cea de rips").

Lucrurile acestea dacă nu erau făcute 'n serii, ar fi fost, cu siguranță, surprinderi. Dar preveniți cum sântem, din bucățile anterioare, prindem să cam ghicim, și uneori deslegarea o avem înainte de desfășurarea enigmei.

Bună oară când cetim cum o printesă bălaie cu ochi „ca cerul lui Dante" -- și tinerele ei însoțitoare — încep să ni-l bată, fără de motiv, pe alcătuitorul strofelor vesele,

„Nici capul, nici ochii nu cată să-mi cruțe",

și când victima subită a agresiunilor trece la ofensivă:

Bătaia în urmă și eu am întors-o
O luptă splendidă se'ncinse acuma,

înțelegem (chiar dacă autorul n'ar fi adăogat: „Prieteni, sânt sigur: voi știți care-i gluma) că

*Primise bătaie cu flori la un corso *)*

●

Asupra autenticității unora dintre „Anecdotele trăite" autorul — în 1904, în *Cuvânt-înainte* la volumul tipărit la Iași, în imprimeria „Dacia" — manifestă oarecari bănueli.

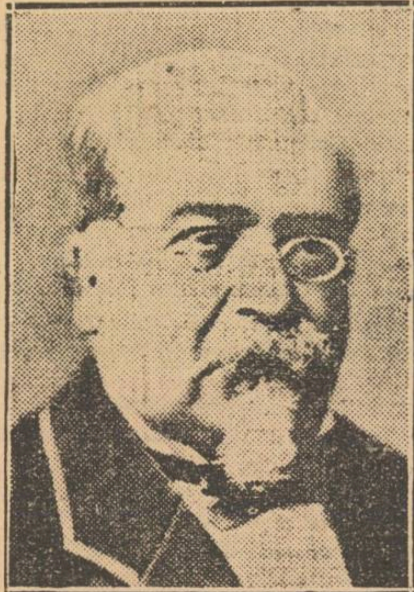
Cu tot respectul față de niște „unchiași așezați la vorbă, martori ai unui trecut mai fericit" și care îi povestiseră zisele întâmplări glumețe, el chezaș pentru *adevărul* lor nu se pune. Adaogă însă că în anecdotă ne interesează „mai mult clipa de veselie decât valorae ai istorică".

Iată două din aceste anecdote cari au, însă, atmosfera istorică:

PE SOCOTEALA LUI C. C. MIHALACHE

După desrobirea țiganilor, mulți din ei și-au luat numele boerilor la cari au fost robi. Alții s'au botezat după moșia unde-i apucase sclavia.

Pe vremea lui Mihai Cogălniceanu

M. KOGĂLNICEANU

trăia la Iași un țigan, anume Iancu, de meserie potcovar și care își zicea Cogălniceanu.

Deseori potcovarul se îndeletnicea și cu furtișagul și nu odată înfunda beciul dela poliție.

De câte ori era adus la arest, oamenii dela paza obștiei îl snopeau în bătaie, nu tocmai așa de mult pentrucă fura, ci de îndrăzneala țiganului că se poreclise Cogălniceanu.

Intr'o zi Iancu a mers de s'a plâns lui Mihai Cogălniceanu, întrebând pe marele om de stat dacă-i cu dreptate ce i se face:

— Cucoane Mihalache, m'au hultuit cu harapnice că mi s'a umflat.... să mă ertați de vorbă.

Cogălniceanu-boerul, a făcut mult haz de pățania lui Cogălniceanu-țiganul.

— Și câte ți-au dat?

— Să nu spun minciuni, vreo cincizeci, cucoane.

— Ține, a zis Mihai Cogălniceanu, dând țiganului 5 lei. Iată ți-am dat câte un pitac de zece pentru fiecare harapnic.

— Săru' mâna!

— Când te-o mai bate să vii iar la mine. Las' că-ți răsplătesc eu fiecare harapnic cu câte un pitac de zece.

A trecut o vreme, pânăce Iancu potcovarul s'a desumflat la... „să mă ertați de vorbă" și iar l-a prins un gardist cu ciordeala.

Ipistatul Cotu, cunoscut sub numele de pojarnicul, l-a luat iar la bătae pe Iancu țiganul.

Spre surprinderea ipistatului însă, țiganul de data aceasta primea în liniște harapnicele, pecând altă dată se svârcolea și țipa de credeai că se prăbușește peste el turnul Goliei.

Asta a înfuriat mai rău pe ipistat și-l făcu să lovească fără milă. Da țiganul chitic, nici cârc nu zicea.

Ostenise ipistatul și la un timp crezu că țiganul a leșinat.

— Scoală haramină afurisită că te lățesc în bătae.

Țiganul fără a-și ridica corpul, întoarse numai capul către ipistat și-i zise:

— Mai odihnește-te puțin, conu Cotu, aștept eu până prinzi iar la putere să dai înainte. Că zău nu dai pe socoteala d-tale, mi le plătește toate cc. Mihalache Cogălniceanu.

CUZA VODĂ ȘI JUDECĂTORUL SUTAȘU

Iancu Sutașu era unul din cei mai buni judecători de ocol depe vremea lui Cuza Vodă.

Nimeni nu știa să împace mai cu înlesnire pe împricinați.

Dedesuptul judecătoriei era pe-atunci renumita cârciumă „Peștele de aur", care se vede până în zilele noastre în strada Palat.

Judecătorul avea înțelegere cu cârciumarul ca de câteori va bate cu piciorul în podelele judecătoriei să i se trimită un paliciu de vin.

Era un fel de telefon fără sârmă și de câteori cârciumarul auzia bătaia prin bagdadie trimitea sus paliciul cu vin.

Băiatul din cârciumă avea poruncă de a număra judecătorului al câtelea paliciu îi aduce; iar după asfințitul soarelui, când Sutașu mergea acasă, achita pe dată băutura.

Se povestește însă că Sutașu iubea odobeștiul cârciumarului tot atât de mult ca și pravila judecătorească și de câteori isprăvea o judecată o uda cu câte un paliciu de vin.

Intr'o zi Cuza Vodă plecând la plimbare se abătu pe la judecătorie, cu scop de-a o inspecta.

Sfetnicii și oamenii din jurul lui Cuza Vodă îi arătau deseori pericolul la care se expune mergând așa singur și fără de apărare, prin popor.

— De ce-i scris omului, nici sub plapomă nu scapă, răspundea scurt Cuza-Vodă.

Și astfel într'o zi, domnitorul sui încet scările judecătoriei mai sus pomenite.

ALEXANDRU CUZA

Iancu Sutașu, mântuise un proces și gâlgâise tocmai paliciul de vin, când răsări în ușă Cuza Vodă.

— Ce băutură era în pahar, întrebă Cuza Vodă pe judecător.

Zăpăcit, roșindu-se până'n albul ochilor, judecătorul gângăvi:

— Ni... ni... șle do... occ... torii.

— Minți, strigă Cuza Vodă, bătând furios din picior.

— Iute, paliciul cu vin pentu d-nul judecător, zori cârciumarul pe băiatul care slujea în crâșmă, când auzi bătaia prin bagdadie!...

Și tocmai când Cuza Vodă se pregătea să plece, iată și băiatul din cârciumă intră glonț în odaia de judecată și punând paliciul pe masa lui Sutașu zise:

— Cucoane cu ăsta se face opt!...

Când Cuza Vodă a aflat istoria cu bătaia piciorului a râs cu poftă, dar, se zice, că n'a iertat pe judecător, deoarece a spus înțeleptul domnitor:

„Judecata ca să nu fie strâmbă, mintea trebue să fe limpede".

Cu această literatură V. Scântee a *încheiat definitiv* când, — în urma unui duel, pornit dela un vehement schimb de cuvinte într'o polemică de presă, — el a văzut căzând pe teren pe „adversarul" său: Spiru Prassin, foarte bun ziarist și romancier nu fără spirit de observație și talent descriptiv.

Condamnat la închisoare, Scântee a descris într'o serie de foiletoane (publicate în „Dimineața" depe la 25 Septemvrie până în finele lui Noemvrie 1906) viața celora din temniță.

I-a zugrăvit pe deținuți — după o alamă de incendiu (o panică stârnită de unul „cam zăpăcit de firea lui" și îmbiet de doi vechi pușcăriași c'un *mangăr* — adică cu un gologan — să strige „foc") — cum sânt scoși în curte și lipiți „să simtă cotul". Stând pe brânci, cu capul la pământ, „dacă încearcă să ridice capul sau să-și schimbe poziția li se pune în vedere că sentinelele au ordin să tragă salve asupra lor".

Până și moartea este suspectată în închisori.

(Continuare în pag. 12-a)

*) Iată — pentru istovirea exemplificărilor genului acesta de humor — o bucată întreagă, alcătuită dintr'un dialog în care o mamă, până aproape de sfârșitul anecdotei, are aerul unei pețitoare, iar flăcăul apare ca un holtei îndărăpnic sau mofturos. Când colo e vorba de-o altă îmbiere; iar mireasa nu-i mireasă, ci o băncuță (jumătate de franc) străină:

„E zadarnic n'o iau, mamă!"
Și oftând flăcăul tace.
— Dar de ce n'o iei Marine?
— Uite, mamă, că nu-mi place
— Dar s'o vezi, îți jur, e bună!
— Imi mărești mai mult amarul:
Ca s'o ia de ce n'a vrut-o
Nici chiar Nicu, tejghetarul?
— Dar nici n'o cunoști tu încă
— Ba mi-a arătat-o tata
— Zi-i un semn! — Ei bine mamă
I-am văzut pe față pata
Zău de clacă-i vorba noastră!
Eu mă duc să-mi dreg căruța.
— Cum rămâne?
— N'o iau mamă
Că străină e băncuța.

In bezna unei odăi depe acelaş gang cu spitalul, mortul e pus pe nişte scânduri nedate la rindea, „încrucişat bătute, având forma unei târgi".

Noaptea camera e încuiată, de frica unei evadări a mortului.

Inmormântarea?

„*Altădată* (în urma dricului) *se obicinuia a se trimite şi un deţinut... Atunci mergeau şi doi soldaţi: unul pentru hoţul cel viu, al doilea pentru cel mort*".

O tentativă de fugă a suprimat două treimi din această „onoare". Un singur soldat în urma dricului. Şi nici un deţinut.

„*Sentinela este datoare să asiste la groapă până la cel de pe urmă bulgăr de pământ ce se aruncă asupra mortului*".

(Mereu teama că „nu trebue să te joci cu hoţii").

Ceeace a cules el ca termeni şi expresii din limbajul hoţilor alcătue, împreună cu „limba cărăitorilor" a lui George Baronzi (şi cu încercările mai vechi din „Nichipercea" lui N. T. Orăşanu), o contribuţie importantă la argot-ul românesc.

Din foiletonul lui, lingviştii noştri au aflat pentru întâia oară că directorul general al închisorilor se numeşte — în graiul secret al delicvenţilor de drept comun — *baroşanul grubă*; că revoltei i se spune: *paradă*, iar napoleonilor: *bucăţi roşii*; că *a umbla cu bună dimineaţa* înseamnează a fura când noaptea se îngână cu ziua; şi că a-şi însuşi banii altuia printr'un şiretlic se exprimă în dialectul pomenit prin: *a lua pe fraierul cu fartiţe*. Graţie lui a ajuns la cunoştinţa lexicografilor denumirea de *fartiţier* care înlocueşte perifraza de mai sus; iar cuvintele din vocabularul acestuia: „*tiral coaja*", ei ştiu să le traducă prin „buzunăreşte-l" şi „scoate-i portofelul".

Când un pungaş intră ca agent secret în slujba Siguranţei, ceilalţi spun (aflăm din foiletoanele amintite) că: *s'a blătuit caiafă la curcănărie*. La întrebarea *icoană ai?* (adică ai acte de legitimaţie) dacă cel întrebat răspunde: *văd mişto* se cheamă că s'a aprovizionat cu acte cu cari să justifice, până una alta, prezenţa în ograda lui a „unui culbec mişto" (a unui bou gras) furat în vreo *clocotealâ*, adică la bâlciu sau la obor. Unul din ei, în lipsă de „documente" dar cu experienţă spune cu încredere: „Blătuesc pe Sf. Gheorghe sau pe Sf. Petru şi capăt icoană", ceea ce nsamnă: că mituieşte un funcţionar şi capătă acte.

Lexicografia românească, cum am spus, a atras luarea-aminte cuvenită asupra acestei liste de cuvinte şi de expresii. Primul a făcut-o Lazare Sainéan, în *l'Argot ancien*.

Introducere în studiul limbilor romanice: Evoluţia şi starea actuală a lingvisticei romanice de Iorgu Iordan (Iaşi, editura Institutului de filologie română, 1932) consacrând un capitol diferitelor argot-uri precum şi studiilor cari le privesc, aminteşte, la pagina 419 a cărţii, şi de V. Scântee. In volumul al doilea din impunătorul Buletin lingvistic al Laboratorului de fonetică experimentală de pe lângă Facultatea de Litere din Bucureşti, — publicat n limba franceză de Al. Rosetti — filologul Al. Graur pomeneşte şi el de culegerea de argot a lui Scântee. Vezi studiul: „Les mots tsiganes en roumain" pagina 113 din Bulletin linguistique.

Scântee, superstiţios cum o mărturiseşte, s'a nimerit să fie citat la pagina ce sfârşeşte cu grupul de cifre: 13; el care în temniţă se numea: „Arestantul nr. 13".

BARBU LAZAREANU

Cronica fantezistă

Avenor şi Avedic

Odinia este numele unei ţări care numără câteva milioane de locuitori şi care acum patru decenii, când se petrece acţiunea istorisirii de faţă, a fost bântuită de-o secetă cumplită şi de-o molimă şi mai cumplită. Murea lumea pe uliţe picnită de boală şi de istovire. Mare era desnădejdea şi încă şi mai mare era panica. Bieţii odinezi trăiau sub teroarea panicei. Stânca morţii prin inaniţie sau prin chinurile ingroziloare ale ciumei sta să se surpe peste existenţa fiecăruia. Desigur, autoritatea pusă să vegheze şi să păstreze ordinea, luase măsuri ca lumea să sufere mai puţin şi buna orânduire a statului să nu se slăbească. In acea vreme drumurile Odiniei erau bătute de un pelerin, căruia nu i se cunoştea nici origina, nici numele, care umbla zdrenţeros şi desculţ, cu părul vulvoiu şi cu barba răvăşită, care se oprea la răspântii şi rostea cu glas cavernos: „Numai luna este de vină". Azi aşa, mâine tot aşa, la 'nceput luat în râs, mai apoi ascultat, sfârşi prin a convinge. In jurul său începu să se adune lume. Zi de zi creştea numărul acelora care făceau zid în juru-i. Unii începeau să completeze cu argumente ştiinţifice ceiace pelerinul anunţa: luna este de vină. Fireşte că luna era singură vinovată de toate relele care se abăteau asupra Odiniei şi în general, asupra întregului pământ. In primul rând acţiunea luminii ei palide asupra sensibilităţii umane, făcea ca rezistenţa nervoasă să fie slăbită. Şi slăbirea rezistenţei nervoase antrena de bună seamă după sine o slăbire a întregului organism... In felul acesta se explicau ravagiile pe care le făcea ciuma. Apoi seceta nici vorbă că-şi avea explicaţie în influenţa radiaţiunilor lunare asupra productivităţii solului. Mareele în definitiv nu sânt explicate prin magnetism lunar, dece n'ar fi oare şi seceta explicată la fel? Incetul cu încetul pelerinul căruia necunoscându-i-se numele, fu numit Avedor, adună pe lângă el, multă, multă lume, care fu organizată în partid politic de către un comitet ad-hoc. Acei cari completau cu explicaţii ştiinţifice refrenul: „luna este de vină", fură doctrinarii noului partid, care zi de zi, câştiga tot mai mulţi aderenţi. Erau unii oameni care îşi dădeau seama că este deadreptul o nebunie să arunci în spinarea lunii relele de care suferea omenirea, cu atât mai mult cu cât chiar dacă prin absurd ar fi fost astfel, un fatalism universal făcea să nu se poată desrobi omenirea din înlănţuirea acestei influenţe. Cum s'ar fi putut oare înlătura luna? Totuşi chiar oamenii cei mai lucizi, unii de bună credinţă, sfredeliţi de anumite îndoieli care în cele din urmă biruiră în sufletul lor, alţii din laşitate, se uniră cu ceilalţi şi admiteau în cor că: „luna este de vină". Partidul antilunar, neluat la început în seamă de autoritatea de stat, sfârşi prin a înfrânge această autoritate şi a pune mâna pe cârma statului. Avedor fu proclamat şeful suprem al statului. Desigur că odată la putere, partidul antilunar avea datoria să lupte împotriva lunii. Şi întreaga Odinie fu acoperită de un plafon mobil, care noaptea acoperea cerul şi împiedica să fie luna văzută. In felul acesta se înlătura, chipurile, influenţa nefastă a lunii. Construirea acestui plafon uriaş a necesitat sume atât de însemnate încât bugetul Odiniei şi aşa îndeajuns de secătuit, ajunsese să nu mai poată face faţă cheltuielilor celor mai elementare. Partidul antilunar care se dovedise o mare decepţie, căuta să înlocuiască prin fast şi decoraţiuni bogate roadele binefăcătoare ale unei guvernări, aplicând teoria vechiului dicton latin: „panem et circenses".

Intre timp, drumurile Odiniei fură bătute de un alt pelerin căruia deasemeni nu i se cunoştea numele şi origina, care umbla zdrenţeros şi desculţ şi care se oprea la răspântii şi rostea cavernos: „Numai soarele este de vină!" Lumea la 'nceput nu-l luă în seamă, dar în urmă, cum sărăcia creştea ca un val, începu să-l asculte şi să-l urmeze. Se formă şi în jurul lui un comitet ad-hoc, o armată de doctrinari care explicau ştiinţificeşte dece numai soarele este de vină de relele care bântuie lumea şi un partid puternic şi milităreşte organizat: partidul antisolar.

Argumentele „doctrinarilor" erau decisive: mai încăpea îndoială că soarele arzător este cauza secetelor? Apoi soarele favoriza prin căldura-i desvoltarea microbilor, în afară de faptul că însuşi această robie a pământului şi a pământenilor faţă de cerescul astru, constituia o degradare a demnităţii umane... Deci: jos soarele! Partidul antisolar avea şi o puternică presă ce nu precupeţea invectivele la adresa soarelui. Partidul antisolar câştiga tot mai însemnate adeziuni. Puţinii oameni care resistaseră maladiei colective răspândite odată cu constituirea partidului antilunar al lui Avenor, de data aceasta fură smulşi de curent. In zadar luptase bunul simţ împotriva acestor aberaţiuni colective, până la urmă, fu totuşi înfrânt.

Pelerinul care rostea cavernos: „Soarele este de vină", necunoscându-i-se numele, fu botezat Avedic şi fu proclamat şeful partidului.

Conducătorii partidului antilunar aflat la putere văzându-şi situaţia periclitată, căutară prin măsuri coercitive să înlăture curentul. Luptă zadarnică, fiindcă Avedic câştiga tot mai mult teren. Atunci hotărîră să joace o ultimă carte. Convocară o mare adunare populară la care să participe sute de mii de oameni şi la care aveau să discute în contradictoriu doctrinele respective, iar odinezii adunaţi la meeting, aveau să hotărască printr'un plebiscit de partea cui e dreptatea.

Intr'un cadru impresionant avu loc desfăşurarea acestui plebiscit. La tribună pe un fotoliu înalt luă loc şeful statului Avenor. Ceva mai jos, pe un fotoliu obişnuit şedea Avedic.

Văzându-l pe Avedic, Avenor se apropie de el şi-i făcu în necaz rostind cavernos: „Luna este de vină", la care Avedic îi replică de asemeni cavernos şi foarte convins: „Ba soarele este de vină". Odată cu ei începu să freamăte şi oceanul viu care era format din partizanii unuia sau celuilalt. Văzduhul se cutremura de vuet.

Din toate părţile se rostogolea o cascadă asurzitoare de zgomot, în care se conturau distinct exclamările: „ba luna", „ba soarele"... In massa aceia frementătoare se aflau totuşi doi indivizi preocupaţi de altă problemă. Intrebă unul, cu burghiul îndoielii răsucit în suflet:

— Ei să fie?

— Te mai îndoieşti?

— Fireşte că mă 'ndoiesc. Cum ar fi posibil? Avenor este şeful suprem, iar Avedic şeful unei opoziţii compacte şi numeroase, o armată care-l urmează necondiţionat. Priveşte, au fanatizat lumea...

— Ei bine, dacă te 'ndoieşti, citeşte din nou raportul cu semnalmente.

Reciti acest raport, pieri orice urmă de îndoială. Iată ce glăsuia acest raport cu semnalmente:

„Han şi Ianis. Amândoi cam de aceiaş vârstă. Amândoi au statură potrivită şi glas cavernos. Păr mare, barba stufoasă. Se contrazic mereu. Han pretinzând că luna este de vină, iar Ianis replicând că soarele este de vină. Care-i vina imputată acestor aştri de Han şi Ianis nu s'a putut afla. Evadaţi din balamuc la...".

ŞTEFAN TITA

Cronica veselă

Vindecarea leprosului

...Şi spune hronicul, că'n vremea ceia,
Trăia un om pătruns de har divin,
Un pustnic, pripăşit din Galilea
Pre nume, cuviosul Venianim.
In peşteră sta vraciul, enigmatic,
Postind, pierdut în meditaţii grave;
Ci numai noaptea moşmondea hrisoave,
Boscorodind versete, matematic.

De el, ajunse faima şi'n cetate,
Că harul lui până acolo merge,
Cum c'a făcut minuni nenumărate:
Orbii să vadă, şchiopii să alerge!
Leproşi a vindecat de duhuri rele,
Tămădui nevolnici, slabi la minte,
Iar toţi bolnavii vremilor acele
Îi lăudau puterile prea sfinte.

Căci — adevăr zic vouă — de departe,
Târându-se pe coate şi pe burtă,
Veni postind şi cu sandale sparte
Un cetăţean ce-avea o mână scurtă.
Ci, vraciul, descântând de „mână ciungă"
Aprinse smirnă, blestemând sinistru,
Şi omului, făcându-i mâna lungă,
Omul, făcutu-s'au pe loc ministru.

Şi'ntocmai ca'n trecut, când o fecioară
Născuse fără să păcătuiască,
El le scăpă pe fete de ocară,
Ca să păcătuiască, făr'să nască.
Bătrânilor, care priveau cu jale,
Prin doftorii, tot el le dete leacul
Făcându-i iar să ţopăe, agale,
Mai abitir ca Voronoff... rusneacul.

Astfel, se zice că-l ţinu în peşteră
Pe un lepros, Macarie Turbatul,
Doftoricindu-l cu o mână meşteră
Pân'a gonit din el pre Necuratul.
Şi'nzdrăvenindu-l cu ştiinţa-i vastă,
I-a spus, dându-i şi-o pită în desagă:
— „Te du acasă la a ta nevastă
Şi casa ta să-ţi fie pururi dragă".

...Dar biet Macarie, pupându-i poala,
Căzu'n genunchi umil, muşcând pământul
Şi tremurând, parcă-l lovise boala;
Grăi cu vocea stinsă, spre Prea Sfântul
— „Stăpâne îndurat din cale-afară,
Îţi mulţumesc, însă te rog pios:
Decât să-mi întâlnesc nevasta iară,
Doresc mai bine să fiu iar lepros!"

JUL

In colecţia de 8 Lei

a apărut

CIUMA STACOJIE

de **Jack London**

Roman de aventuri?

Roman profetic?

Roman social?

o operă celebră a marelui romancier american Jack London, el însuşi aventurier neobosit şi luptător contra nedreptăţilor sociale.

Cereţi-l azi la toţi chioşcarii şi librarii.

Lucreția Borgia şi Ariosto

După Dante, Ariosto este cel mai mare poet al Renaşterii şi dimpreună cu Dante cel mai popular în Italia. Voltaire socotea „Orlando furioso" tot atât de prețios caşi „Iliada" sau „Odyssea". Iar până azi grațioasele cariole siciliene sunt împodobite cu scene din poemul lui Ariosto şi mai toți Italienii ştiu pe de rost câteva stanțe din „Divina Comedie" şi „Orlando Furioso".

Ariosto era fiul şefului celor doisprezece judecători din Ferrara şi era atât de urât de popor încât ducele Hercole a trebuit să-l transfere la Modena. Tânărul Lodovico a rămas la Ferrara (1489) unde a învățat dreptul după porunca tatălui său, luând titlul de doctor la 20 de ani. Tatăl său, tiran al poporului, era şi tiranul familiei iar copiii ar fi trăit într'o groază perpetuă, dacă violentul, neînduplecatul, arbitrarul conte Ariosto n'ar fi avut o soție frumoasă, bogată şi de o bunătate tot atât de nesfârşită, pe cât era răutatea soțului ei.

Trecând, după terminarea studiilor, în serviciul cardinalului Hypolit de Este, marele poet n'a putut deveni niciodată curtezan desăvârşit. Dezbrăcat de ambiții deşarte şi pofte materiale, Lodovico Ariosto nu dorea decât libertatea de a-şi scrie operele, suferind adânc servitudinea situației sale de curtezan.

Intorcându-se odată dela Roma, unde fusese la încoronarea Papei, el întâlni la Florența, pe văduva tânără a bătrânului Titto Strozzi: Alessandra Benucci. Ea îl urmă la Ferrara, dar nu se puteau căsători, pentru că Ariosto, deşi nu era cleric, se bucura, totuşi, de venitul unei mici mânăstiri şi aceasta nu îngăduia căsătoria. Se căsători însă în taină cu Alessandra Benucci. Atunci apăru şi prima parte a poemului „Orlando furioso", în care Ariosto a făcut nemuritoare pe Lucreția Borgia.

Mecenatul său, cardinalul Hypolit, pleca tocmai în Ungaria şi voia ca Ariosto să-l însoțească, în calitate de secretar. Dar Ariosto, voind să se odihnească, să se bucure de fericirea sa tăinuită şi să scrie opere noi, crezu că are dreptul să refuze pretenția Cardinalului. Cu atât mai mult, cu cât nu putea uita vorbele acestuia când îi citise fragmente din poemul său.

— Unde dracu' ai găsit, Messir Lodovico, toate aceste prostii?" — îi spusese Mecenatul, ceiace dovedea gustul şi priceperea sa literară! Sancțiunea a venit imediat. Cardinalul a tăiat cele două beneficii ecleziastice ce-i fuseseră acordate altădată şi nu voi să-l primească înainte de plecare. Intr'o scrisoare adresată fratelui său, care întovărăşea pe Cardinal la Budapesta, el declară că nu mai poate să se plece, la vârsta lui, tuturor capriciilor insolentului său senior.

„Numai acel ce ştie să tae frumos o prepeliță, să dreseze câini şi şoimi de vânătoare, să fixeze cu îndemânare pinteni, să scoată cizmele Excelenței Sale, prea sfinte, şi să-i servească vinul rece, numai acela poate nădăjdui să-i placă".

El spunea aceasta fratelui său ca să se plângă şi în acelaş timp să-l pună în cunoştință şi pe dânsul de soarta care-l aşteaptă. Cât despre el, se convinsese dintr'o zi într'alta că nu va izbuti nici odată pe calea aceasta. Nu mai putea să-l urmeze pas cu pas, să mănânce şi să doarmă, să înghețe sau să transpire, când îi abate „sfinției sale" Eminența. Mai bine să trăiască cu ghindă şi fructe sălbatice.

Uşor de spus, se 'nțelege, dar greu de realizat. Poema sa avusese în adevăr un succes nebun. Leon al X-lea, printr'o favoare specială, dăduse o „bullă" prin care asigura proprietatea literară a lui Ariosto. Dar cine se poate pune cu îndemânarea cu care exploatează „imprimatorii" talentul artistic?

„Orlando" era în toate memoriile şi în gura fiecăruia, Ariosto era atât de celebru, încât fiind odată atacat de nişte bandiți, aceştia, când îi aflară numele, îl liberară zicându-i:

— Urâm de moarte pe guvernator, dar binecuvântăm ceasul când am cunoscut pe poet şi suntem fericiți să-l eliberăm din primejdia în care îl punea ura noastră pentru guvernator.

Mizeria însă creştea. Ducele de Ferrara, ațâțat de fratele său Cardinalul, confiscase şi o moştenire care revenea de drept lui Ariosto şi fraților săi. In zadar a protestat, şi s'a răzvrătit plin de indignare sărmanul poet; ducele şi cardinalul îşi băteau joc de el, sfătuindu-l să continue a scrie poveşti...

Fu silit să se plece, să solicite „măcar un oficiu", ducelui pe care-l ura tot atât ca şi pe fratele său Cardinalul. Atunci, în disperare, se îndreptă spre Lucreția Borgia. Ea nu era destul de puternică pentru a sili pe duce să-i restitue moştenirea.

Izbuti însă să obțină pentru el să fie numit camerier al Alteței Sale Ducele de Ferrara, cu un tratament onorabil de 25 lire pe lună şi întreținerea, pe cheltuiala ducelui, a trei servitori, şi doi cai (Aprilie 1518).

Lucreția Borgia, cu diplomația şi ştiința sa în intrigile curții şi partea de umanitate pe care o păstrase totuşi în sufletul ei, a potolit conflictul în care era în joc viața şi onoarea acestui mare poet. Cu ajutorul ei, Ariosto a trecut criza cea mai mare din viață. Ducele îi dădu de aci înainte funcțiuni mai lucrative, aşa că el putu să-şi aducă la îndeplinire visul vieții sale întregi: clădirea unei căscioare, care se poate vedea şi azi în Ferrara, cu o curte şi o grădiniță, în care poetul cultiva, „cu multă dragoste, trandafiri şi iasomie", după cum scrie fiul său Virginio!

Un domnitor al Ugandei

Când veniră albii în ținuturile Ugandei, constatară că organizația de stat a negrilor era asemănătoare cu cea a popoarelor europene dela începuturile evului mediu. Regele era şi judecătorul suprem asupra vieții şi morții supuşilor săi. La curtea lui era înconjurat de un paharnic, de un harpist, un flautist, un păzitor al porților, un purtător de ciubucuri, un călău şi de şeful bucătar.

Regele era unicul proprietar al întregii țări şi a tuturor turmelor. Vasalii regelui primeau dela el pământ — asemănător „feudului" medieval — în schimb îi prestau servicii; nobilimea feudală ugandeză primea aceste avantagii pe spinarea țăranilor, iar regele profita de discordia ce domnea între vasalii săi. Pentru orice proprietate se plăteau regelui dări, aşa că vasalul era răspunzător față de suveranul său pentru orice vită.

Ultimul rege al Ugandei a fost Mutesa. El domni pela jumătatea secolului trecut. Când primii albi pătrunseră în Uganda, el îi invită la curte şi-i trată ceremonios. Ei fură primiți într'o sală imensă, ai cărei pereți erau din paie, ceiace e un detaliu cu totul neînsemnat, căci Mutesa avea demnitatea şi stilul unui adevărat domnitor. Când sta la masă, mulți oameni dela curte, bărbați şi femei, îl înconjurau; ministrul îl aştepta la uşă, pentru a îndepărta privirile rele dela farfuriile acoperite. Numai el avea dreptul de a mânca resturile. La fiecare cuvânt al regelui, curtenii se înclinau şi rosteau o formulă de mulțumire şi laudă.

Mutesa era un înțelept. Odată fu nevoit să ducă prada de războí printr'un ținut inamic. El trimise regelui o sută de arcuri şi o sută de cârlige. „De vrei pace", — sună vestea lui Mutesa", — ia cârligele şi ară cu ele ogoarele tale. De vrei războí, ia săgețile; vei avea nevoe de ele". Impresionat de înțelepciunea lui Mutesa, regele ținutului luă cârligele şi fu poreclit de atunci „Domnitorul celor 100 cârlige".

Altă dată, un englez se scuză față de el că darurile aduse au fost înghițite de o apă curgătoare plină de vârtejuri. Regele răspunse :

— Apele cele mari înghit pe cele mici. Mi-ajunge să-ți văd fața şi sunt mulțumit.

Odată i se explică anatomia mânii omeneşti, mişcarea încheeturilor şi a muşchilor. Mutesa se minună.

— Aşa ceva n'aş putea să construesc; deaceia n'am nici dreptul să nimicesc asemenea lucruri. — Puțin timp după aceasta el puse să se taie urechea unui individ, care nu era pe placul lui.

„Sunt al optsprezecelea din neamul meu. Strămoşul meu, un vânător renumit, venise de departe. Regina se îndrăgosti de el, îşi otrăvi soțul pentru a lua pe strămoşul meu de soț şi rege. Tatăl meu s'a transformat după moartea lui într'un leu, iar bunicul meu a trăit ani fără număr, s'a vrăjit el singur în lumea de dincolo, pentru a face loc fiului său", istorisea Mutesa străinilor despre predecesorii săi.

Nilul e venerat ca o zeitate, iar în insulele ceva mai depărtate trăiesc divinități, după credința populară din Uganda. Pentru a asigura unui american o călătorie peste marele lac, regele puse să se decapiteze şapte vrăjitori bănuiți demoni ai lacului.

La sărbătorirea Nilului, Mutesa se duse însoțit de marea lui orchestră, cu flaute din trestie, cornuri de antilopă, harpe din lemn, piei şi mațe. Regele era într'o barcă cu femeile sale. El ordonă vâslaşilor să plece capul nefiindu-le permis să-i vadă soțiile.

Mormântul lui Mutesa e ferit de lănci, sulițe şi săgeți. E un mormânt de erou.

Englezii au lăsat şefilor de trib anumite drepturi şi iluzia puterii, însă timpurile de glorie ale lui Mutesa s'au dus pentru totdeauna.

I. SER.

Curiozități

Grâu transformat în cafea

Un inventator englez a construit un aparat capabil să transforme grâul în cafea, sau mai exact, să dea boabelor

de grâu un gust şi un miros asemănător cu acel al cafelei.

In acest scop, boabele de cafea sunt prăjite într'un cilindru, iar mirosul lor trece pintr'un tub într'un alt cilindru care conține grâu. Lichidul obținut cu boabele de grâu astfel tratate are, — după cât se afirmă — un gust aproape identic cu acel al cafelei.

Conductibilitatea electrică a metalelor

Natura conductibilității electrice a metalelor a format obiectul de studiu al savanților germani, dr. E. Justi şi dr. Helmut Schaffers, dela „Institutul de fizică" din Berlin. Aceşti doi specialişti au examinat, pe cale experimentală, mecanismul transportului de electricitate din massa metalelor. Răcind conductorii metalici până la o temperatură apropiată de zero absolut — pentru a imobiliza astfel vibrațiunile termice ale metalelor — ei au lansat un curent electric în masa metalului, introducând în acelaş timp un puternic câmp magnetic, perpendicular pe direcția axei metalului. Această din urmă precauție urmărea deviarea atomilor de electricitate, din drumul lor. Rezultatul a fost că rezistența electrică a crescut considerabil, devenind de câteva mii de ori mai mare, această creştere depinzând de unghiul format de câmpul magnetic cu axa structurii cristaline a metalului.

O concluzie interesantă a acestor experiențe este că un curent electric nu circulă cu aceeaşi uşurință în diferitele direcții ale metalului, şi că transportul eletricității în metale, alcătuite din mici cristale, e influentat la origină de însăş structura cristalului.

Cronica cinematografică

Mac Laglen şi morala americană

Există în industria dela Hollywood acest prost obiceiu de a prezenta la început mişei, bestii, lichele, canalii sau alte asemenea înfiorătoare sau desgustătoare personagii. Şi-i natural să se procedeze astfel, căci turpitudinea, ignominia şi putregaiul de când lumea au trezit, garantat, interesul şi emoţiunea. Pe urmă, la sfârşitul poveştii şi de obiceiu în modul cel mai hodoronc-tronc, banditul se umanizează, recunoaşte, regretă, se pocăeşte şi inima tuturora — personagii şi spectatori — se umple cu trandafiri şi alte suave ingrediente ejusdem farinae, spre deplina satisfacţie a justiţiei imanente, moralei americane, comisiei de cenzură şi societăţilor de temperanţă.

Morala însă poate triumfa peste viţiu sau nelegiuire fără ca prin asta să se cadă în neverosimilitate. Ceva mai mult: se pot obţine aceleaşi rezultate virtuoase fără intervenţia căinţei şi pocăinţii.

Şi este tocmai ceeace au realizat producătorii filmului „Secretul Ocnaşului" (cu Victor Mac Laglen).

Un om din popor este servitor la un milionar, mare industriaş metalurgic, fabricant de muniţii. Omul nostru este umanitarist convins şi pacifist implacabil. Ştie că negustorii de tunuri trebue să împingă la războiu. Şi-i urăşte cumplit. Furia lui contra lor devine coşmar şi obsesie. Căci acest pacifist are un temperament vulcanic, o fire violentă şi un pumn mai mult decât prompt. Este un justiţiar din naştere; şi-i prea „apucat" ca să rabde să nu facă justiţie singur şi pe loc.

Iată ocazia, şi iată procedeul: va răpi copilul de câteva luni al miliardarului, nu pentru a stoarce bani (de asta îi e egal), dar pentru a-l face pe odiosul fabricant de războae să sufere. Fireşte, pe fetiţa furată o va da drept a lui, şi va îngriji de ea aşa cum un om cu suflet bun ca dânsul îngrijeşte pe cei ce nu-s vinovaţi.

Intre timp, aceeaşi fire excesivă şi „săritoare" îl antrenează într'o serie de scandaluri, bătăi, rezistenţe la autorităţi, etc., care îi produc, adunate la olaltă, trei condamnări, decurse dintr'una intr'alta, şi care fac, în total, şaptesprezece ani de închisoare.

Povestim aceste fapte pentrucă au importanţă oarecum technică. Ele par a constitui un cusur de regisură, şi în realitate nu-s cusur. Par a depărta povestea dela tema principală: răpirea copilului, şi a înfunda digresiv într'un episod secundar şi nepermis umflat. In realitate nu-i aşa. Cele 40% din film petrecute de erou la puşcărie nu scot de fel acţiunea din „tema principală". Tema principală nu-i răpirea fetiţei, ci o problemă psihologică: un om sufere de un excesiv instinct al dreptăţii; pe de altă parte, natura l-a înzestrat cu o energie supra abundentă; rezultat: se repede, violent, să facă dreptate singur. Observaţi: „să facă", nu „să-şi facă"; nu-i vorba niciodată de chestiuni personale, ci de nedreptăţi generale, teoretice. Şi rezultatul final este că spune tot ce are de spus, face tot ce crede că trebue să facă, dar... plăteşte asta scump, cu pierderea cronică a fericirii lui personale. Asta se traduce, mai întâi, cu pierderea libertăţii. E condamnat la două luni, apoi la doi ani de închisoare, pe urmă la recluziune pe viaţă — aşa, dintr'una într'alta, şi fără să fi fost vinovat cu adevărat niciodată. Adică a comis el ceva cu adevărat vinovat: răpirea fetiţii. Dar tocmai pentru asta nu este, şi nu va fi niciodată pedepsit. Fapt elocvent demonstrativ pentru teza poveştii, căci arată limpede că tot ce păţeşte eroul se datoreşte exclusiv faptului că el se revoltă prea iute în faţa nedreptăţii, adică unui fapt moral şi lăudabil.

Peste şaisprezece ani, reducându-i-se pedeapsa, este liberat. Işi regăseşte falşa fiică. Ni se arată atunci cum părinte şi copil se iubesc din ce în ce mai tare, se înţeleg din ce în ce mai bine, sânt fericiţi împreună; amărăciunile aproape că au trecut; dar... Dar iată, o nouă nedreptate apare. (care — nu importă aci). Interesant e doar că, pentru a împiedeca nedreptatea, el trebue să sufere trei mari neplăceri: să primească un glonţ de revolver în umăr, să-şi reia viaţa de închisoare şi să restitue copilul.

Insă el nu-l dă înapoi din remuşcare şi pocăinţă. Il dă pentrucă n'are încotro. Il restitue obligat — şi totuşi liber, căci ar putea prea bine să n'o facă. Il obligă nu oamenii, sau căinţa interioară, ci temperamentul, incoercibilul său temperament de justiţiar. Se comite o mare mârşăvie, şi el o poate opri. Trebue s'o facă. Firea lui îl împinge la asta. Nu poate răbda să nu intervină. Va mai face deci odată ceeace a făcut toată viaţa: va sări să anuleze o nedreptate. Şi va plăti. Acum ca şi altădată, ca totdeauna. Va plăti chiar mai scump ca oricând. Căci preţul nu mai e numai închisoarea, ca de obiceiu, ci renunţarea la alte lucruri, încă şi mai scumpe lui decât libertatea personală pe care — dacă se poate spune — se deprinsese să o prăpădească la fiece pas.

Şi astfel, ajunge el să restitue copilul, să reformeze acel act de răpire pe care morala americană îl dezaprobă cu mare putere. Şi ajunge la asta fără să fi intervenit nici-un moment dulcegăria de happy-end a remuşcărilor de sfârşit de poveste americană.

In rolul principal din acest film joacă Victor Mac Laglen. Şi este o creaţie de mâna întâi, pe puţin egală cu aceea din „Denunţătorul"

Patru filme bune

Avem în săptămâna asta, patru alte filme de văzut, toate patru foarte originale, şi, bine înţeles, originale fiecare altfel.

Este „Contesa Alexandra" — cu Marlene Dietrich şi Robert Donnat — o curajoasă revenire la începuturile cinematografului, căci e o „poveste fără poveste" o simplă fugă, un şirag de vânători a oamenilor contra unui om. Temă fotogenică prin excelenţă. Apoi filmul mai are şi remarcabile calităţi fotografice. Cred a putea spune că azi, Septembrie 1937, el reprezintă cea mai perfectă fotografie, de când există cinematograf.

A doilea film e „Romanul unui trişor", făcut şi jucat de Sacha Guitry, film 100% mut şi totodată 100% vorbitor. Cum se împacă asta cu aritmetica, e lesne de descoperit văzând filmul; ceea ce trebue făcut în tot cazul, căci filmul e un fin ospăţ pentru toţi cei ce doresc o intelectualizare a cinematografului.

Al treilea film e „Ogorul" (cu Paul Muni şi Luise Rainer) — care reprezintă, pentru China, cam ceea ce „Mitsouko" voise să fie pentru Japonia; decât în loc de a se face un simplu „documentar artistic", s'a făcut o „reconstituţie geografică". Totul se petrece în California; şi peisajul are totuşi o autenticitate chineză remarcabilă.

Al patrulea film e „Prinţ şi Cerşetor" (cu cei doi copii, fraţi gemeni Billy şi Babby Manch, Erol Flyn şi nicio femee principală). Este un film de aventuri (gen „Muşchetari", „Cele două orfeline", etc.), dar pentru prima oară în Istoria acestui gen cinematografic, o poveste de aventuri cu oarecare ţinută literară şi grije de intelectualitate. Scenariul e doară luat după o poveste de Mark Twain. Şi asta se simte, spre folosul filmului şi al spectatorilor.

D. I. SUCHIANU

Viaţa teatrală

„Poveste de iarnă" de Shakespeare, la Teatrul Naţional

Am promis în cronica precedentă, să revenim pe larg asupra ultimului spectacol, realizat pe scena Teatrului Naţional, de d. I. Sahighian, cu „Poveste de iarnă" de Shakespeare.

Orice piesă din repertoriul marelui autor dramatic, ni se pare înainte de orice, o problemă de regie, întrucât bogăţia materialului scenic este atât de însemnată, şi oferă atâtea posibilităţi, încât se pot făuri zeci de spectacole diferite dintr'o singură operă shakesperiană.

Ne pare bine, că i-a fost dată d-lui I. Sahighian, ocazia să-şi încerce puterile pentru a pune în scenă „Poveste de iarnă". Dacă nu ne înşelăm d-sa este chemat pentru prima oară să realizeze un spectacol shakespearian. Dacă realizarea d-sale nu ne-a dezilusionat, ba dimpotrivă, rămân totuşi o mulţime de observaţiuni valabile, pe care vom încerca să le arătăm mai jos.

„Poveste de iarnă" este o piesă bizară şi eşind cu totul din sferele clasice ale artei dramatice. Acţiunea se înşiră pe un răstimp de cincisprezece ani, contravenind deci în mod cu totul neobişnuit, regulei de timp, pe care de altfel Shakespeare nu a respectat-o întocmai niciodată, dar pe care nu o violase încă cu atâta sfruntare. Piesa care în prima parte este o dramă puternică, din domeniul realist astăzi, şi care desigur a părut îndrăzneaţă în epoca elizabetană, se schimbă brusc, după trecerea celor 15 ani, într'o comedie uşoară, cu muzică, dans, alegorie şi cu câteva pasagii de farsă pură. Tranziţia este atât de bruscă, încât spectatorul se găseşte deodată în faţa unei alte piese. Minunatul text shakespearian, precum şi iscusinţa scenică de care dă întotdeauna dovadă marele Strafordian, reuşesc să facă viabilă, trăsătura de unire dintre cele două părţi, îmbrăcând totul într'un vestmânt de armonie, de care te laşi legănat fără nicio împotrivire.

D. Ion Sahighian s'a lăsat furat de frumuseţea şi bogăţia textului, nereuşind să reacţioneze la timpul oportun, astfel că d-sa nu a mai avut puterea să *pună în scenă* piesa lui Shakespeare, cu alte cuvinte s'o interpreteze, iar spectacolul realizându-se astfel cu o oarecare lipsă de omogenitate, în ceeace priveşte mai cu seamă legătura dintre cele două părţi.

In al doilea rând „Poveste de iarnă" nu este o piesă pentru actori, ci pentru un ansamblu. Nu există rol de vedetă, precum nu există rol secundar. Fiecare personagiu contribue cu ceva la închegarea unui tot, care trebue să fie *spectacolul*. D. Sahighian, pentru care, o repetăm, avem cea mai mare stimă, nu a reuşit să-şi stăpânească interpreţii, fiecare din ei, — toţi actori excelenţi şi cu mult talent, în loc să-şi domine temperamentul artistic, dându-i dimpotrivă drumul. Toţi au jucat în actori mari, când datoria lor şi a d-lui Sahighian pus să le valorifice jocul, era de a se integra în ansamblu.

Iată cele două mari rezerve pe care le avem de făcut în ceeace priveşte transpunerea scenică a textului shakespearian. Se prea poate, ca pe măsura timpului, aceste două lipsuri să se micşoreze. Spectacolul ar căpăta atunci o amploare nebănuită, întrucât eforturile d-lui Sahighian au fost mari, şi în multe locuri, încununate de succes. De pildă în privinţa detaliilor. In acest domeniu, d. Sahighian a realizat câteva lucruri, pe drept cuvânt admirabile. Astfel prezentarea întregului spectacol, ca filele unui album, care se întorc pe măsură ce conflictul evoluează, este cum nu se poate mai sugestivă şi adequată atmosferei de basm în care este învăluită această stranie „Poveste de iarnă". Apoi prezentarea personagiului care întruchipează „Timpul" venit să-şi ceară scuze pentrucă nu s'a respectat el însuşi din punct de vedere dramatic, sub masca lui Shakespeare, este iarăşi o idee plină de gust şi care denotă încă odată — de mai era nevoe — rafinamentul artistic al d-lui Sahighian.

In general s'a văzut munca neobosită a regisorului, precum şi sforţările pline de merit ale interpreţilor. Dacă spectacolul nu a fost decât *bun*, în loc de a fi *excelent*, nu putem învinui peste măsură pe d. Sahighian. D-sa are meritul de a fi *creat* acest spectacol, după mintea sa, spre deosebire de mulţi alţii care se mulţumesc să *copieze*, adeseori copiind prost, cum a fost cazul cu memorabila „Troilus şi Cressida", răsunătoare cădere a Teatrului Naţional, de anul trecut.

Trebuesc lăudate creaţiunile d-lor N. Bălţăţeanu, gelos halucinat în partea întâia, şi plin de remuşcare în cea de a doua, N. Brancomir, A. Critico, ca întotdeauna excelent în rolurile de tineri romantici şi înflăcăraţi, I. Sârbul şi I. Finteşteanu care au alcătuit un duo de păstori, de cea mai aleasă calitate, d. Manu, plin de haz în rolul unei haimanale care trage toate sforile acţiunii din partea doua, N. Atanasiu, C. Duţulescu, O. Brădescu, foarte bun în rolul „Timpului", d. Ulmeni, G. Baldovin, şi a d-nelor Marietta Sadova, care a jucat cu mult brio rolul Paulinei şi Lilly Carandino, întruchipând cu graţie rolul Verditei.

Nu avem cuvinte de laudă pentru d-na Marietta Anca, ci dimpotrivă. D-sa şi-a pierdut cu desăvârşire de la un rând de vreme, dicţiunea. Ar trebui, pe viitor să fie foarte atentă. Cât despre d-na M. Voluntaru, deşi jucând un rol episodic, d-sa a reuşit să se facă remarcată, mestecând în continuu un ...„chewing gum", aducând astfel atât publicului cât şi textului shakespearian, o gravă insultă.

Traducerea d-lui Dragoş Protopopescu nu ne-a entuziasmat de loc. Corectă în majoritatea scenelor, ea nu a reuşit să dea la niciun moment, acea senzaţie unică ce se degajează din piesele lui Shakespeare, de cascadă de vorbe, de poezie, de bogăţie, de frumuseţe.

D. Dragoş Protopopescu a urmărit prea îndeaproape textul original, astfel că traducerea d-sale, dacă din punct de vedere didactic se prezintă corectă, în schimb din punct de vedere scenic e lipsită de ritmul dramatic necesar. Nu trebue uitat, că punctuaţia shakespeariană este scenică şi nu gramaticală, astfel că a traduce pe Shakespeare, înseamnă a-i reda ritmul înainte de orice, şi nu a căuta cuvintelor echivalentul lor într'o altă limbă.

Celelalte spectacole ale săptămânei

A fost o săptămână bogată în evenimente teatrale: deschiderea studioului Teatrului Naţional, cu un spectacol menit să comemoreze al 25-lea an de la moartea lui Caragiale; reprezentarea apoi la aceaş studio a comediei englezeşti: "George şi Margareth" de Gerald Savory, şi însfârşit, „Noaptea furtunoasă" jucată la Teatrul Comoedia cu un ansamblu de vedete.

Toate aceste spectacole — şi în special ultimul, merită o atenţiune deosebită. De aceia ne vom permite să revenim pe larg în numărul viitor.

GH. NENIŞIOR

Cartea românească

Cronica literară

Poeziile lui Hasdeu

D. Mircea Eliade ne-a dat în editura Fundaţiei Regale două volume de *scrieri literare morale şi politice* ale lui Hasdeu, cu texte controlate, cu note şi variante, înfăşit cu o grijă şi cu o dragose care merită toată lauda. Nu vom discuta asupra principiului de selecţiune. Pe tema asta discuţia nu s'ar mai termina niciodată. D. M. Eliade a arătat foarte bine dificultatea de a publica toate operele lui Hasdeu şi nevoia actuală de a se arunca din nou în conştiinţa publică numele uitat al marelui filolog. Să acceptăm aşadar ediţia aşa cum este, fiindcă incontestabil e folositoare.

D. Mircea Eliade, fire exaltată, ne oferă intr'o introducere şi câteva puncte de vedere ale sale, în care dacă sunt unele lucruri juste, sunt altele ce ni se par cu totul arbitrare. De altfel editorul nici n'a fost călăuzit de intenţia de a defini istoriceşte pe Hasdeu, cât de a-şi formula câteva propoziţii de filosofie culturală proprie. Metoda aceasta o cunoaştem de mult. Au folosit-o până la caricatură manifestanţii *Crinului Alb*. Iţi faci un preconcept despre cultura naţională, care e un fenomen natural, şi arunci după plac scriitorii pe negru sau pe alb, după cum îţi place. Şi metoda nu-i românească. Au folosit-o anume cercuri de scriitori în Franţa, au aplicat-o şi italienii. Dintr'o antologie scoţi tot ce părea mai sfânt lumii. Şi explici că punctul tău de vedere nu îngăduie inglobarea anumitor valori. In chipul acesta izbuteşti să induci în eroare destui cititori pentru care antologiile sunt sacre. Aşa procedează d. Mircea Eliade, creând două clase de scriitori români. Deoparte stau „enciclopediştii" în frunte cu Hasdeu, oameni cu o voinţă înspăimântătoare de creaţie, de altă parte junimiştii în frunte cu Maiorescu, oameni care nu cred în universalitatea culturii româneşti. Şi lucrurile sunt astfel prezentate încât ar reieşi că Hasdeu este un erudit, iar Maiorescu nu. Că o anume generaţie a avut exaltări messianice asta da, însă că enciclopedismul se confundă cu această atitudine, nu rezultă de nicăieri. Listele d-lui Mircea Eliade sunt cu totul arbitrare. Ce rost are eruditul rafinat Odobescu, de mentalitate junimistă în fond indiferent de politica lui culturală, alături de autodidactul Heliade Rădulescu? D. M. Eliade încurcă din pasiune lucrurile. Toţi au trebuit să creadă în viitorul culturii româneşti. Din lipsă de pregătire suficientă şi din nevoile momentului, scriitorii de tipul Heliade s'au sacrificat, făcând popularizare.

Şi asta numeşte d. Eliade tradiţie enciclopedică şi erudiţie. Când cultura română, după 1870, a devenit o realitate, s'a simţit nevoia adâncirii şi a spiritului critic. Şi atunci a apărut Junimea. Acum intelectualul vrea să fie savant nu enciclopedic. Nici nu încape îndoială că Titu Maiorescu a fost cel mai erudit scriitor român şi cu cea mai largă şi temeinică cultură generală. Un adevărat european. Lângă el, Hasdeu cu toate darurile lui, rămâne o figură moartă. Nu e acum momentul de a discuta mai pe larg această problemă, însă vom da două citate din care se vede cum priveşte editorul pe Hasdeu. *Războiu şi Vidra* nu i se pare îndeajuns de preţuită. Piesa aceasta o socoteşte „admirabil scrisă", „unică prin cuprinsul ei" prin tratarea ambiţiei şi a patimei de glorie. In realitate drama e foarte preţuită, nu e unica în genul ei de n'ar fi decât *Despot Vodă* al lui Alecsandri şi nu chiar aşa de extraordinară încât să ne închipuim că am dat de un Corneille. „Geniu romantic, Hasdeu rămâne înainte de toate — aşa spune editorul în altă parte — unul din cele mai uluitoare genii pe care le-a zămislit neamul românesc!" Urmează rânduri din care Hasdeu apare ca un gânditor de spaimă. Apoi: „Hasdeu nu e numai cel mai profund romantic al nostru, dar şi unul (sic) dintre cele mai însemnate figuri ale romantismului european. După Novalis, este singurul care a avut o intuiţie magică a lumii atât de perfectă şi de coherentă".

B. P. Haşdeu

Atât de bune servicii sunt stricate prin bombastic. D. Mircea Eliade în loc să călărească, pică dincolo de cal. Căci pentru cine cunoaşte bine opera lui Hasdeu (noi ne socotim fără nicio mândrie printre aceştia) lucrurile sunt limpezi.

Hasdeu a fost un om de o rară inteligenţă, cu sclipiri geniale uneori. Imprejurările l-au făcut să ştie lucruri puţin cunoscute în România. Era însă un autodidact şi asta se vede. Nu punem nici un dispreţ în această vorbă. Nu trebue să ne speriem însă de erudiţia lui Hasdeu ca de o valoare a culturii româneşti în genere. Epoca lui a dat erudiţi cu mult mai mari. Cine stă printre cărţi ştie ce uşor se poate întocmi o erudiţie şi câţi colosali cititori de cele mai bizare lucruri se află printre cetăţenii cei mai inofensivi.

Hasdeu e o minte ascuţită, care se adaptează repede la orice disciplină şi izbuteşte să orienteze pe alţii. Acesta e meritul lui. Mai este apoi un prozator al dialecticii ştiinţifice extraordinar. Cele mai frumoase pagini ale lui se află în *Istoria critică a Românilor*, basm sofistic care te îmbată ca o carte de magie. Dar că Hasdeu era un filosof, aceasta să n'o credem.

Filosofia este partea cea mai ridicolă din *Istoria critică*, şi oricât durerea ar explica unele lucruri *Sic cogito* rămâne o carte penibilă. Câte idei valabile sunt în opera lui, acelea sunt ale epocei. Găseşti la Hasdeu prostii de autodidact, lipsă de gust şi lipsă de iubire faţă de contimporani, găseşti în sfârşit acea ascuţime de caracter a lui Macedonschi, care face o personalitate nu şi o mare figură. Hasdeu e „amuzant", romantic, plin de idei dar fără măreţie.

Căci ce fel de om mare e acela care după moartea lui Eminescu, la 1894, îşi mai bate joc de poet, făcându-l cârtiţă?

Nu-i poezie rima. Homer ş'Anacreonte,
Virgiliu şi Horaţiu n'au stat a făuri
Pe „Tisa-plânsu-mi-s'a...", sonore
chiţibuşuri
Pe-o cârtiţă menite s'o schimbe'n
elefant.

Atunci putem să punem la îndoială şi naţionalismul lui Hasdeu, dacă atât a putut vedea el în vestita *Doina*.

Versurile lui Hasdeu, singurele de care vrem să ne ocupăm azi, nu au în linie generală nicio valoare. Ele sunt cursive, de un oarecare pathos al sincerităţii, dar aride, abstracte, fără nicio originalitate. Incercările de glumă sunt triviale. *Multiplicamini*, publicată în *Revista nouă* e o tristă dovadă:

Poveştile băbeşti ne spun
C'a fost, în vremea cea bătrână,
Un dafin ce 'nchidea pe-o zână:
Era un Wertheim, dar mai bun.

Hasdeu îşi găsea inspiraţia în motive stupide ca acesta:

Când vrei să mori, la doftori aleargă
mai de grabă!
A lor e să omoare: aceasta-i steaua
lor.
Li-i drag să curme-o viaţă; şi fie
chiar de geaba,
Ei spintecă şi taie c'un aer zâmbitor.

Deprimarea o exprimă Hasdeu în acest chip vulgar:

Am ajuns o căzătură
Şi privesc cu nesimţire
Imprejurul meu.

Dintr'o ştire medievală despre o insurecţie a leproşilor poetul scoate o compunere de un realism desgustător, fără darul colorii:

Vedeai o icoană grozavă:
Tot bube, pocnind de otravă
. . . .
Se-aşează pe gânduri în iarbă
Şi bubă pe bubă se 'ntreabă.

Hasdeu a suferit, şi unele meditaţii în jurul morţii pot fi considerate ca sincere. Şi totuşi filosofarea lui Hasdeu nu mişcă, fiindcă simte plăcerea de a face teorii şi fiindcă teoriile sunt naive:

Materie şi forţă! Din Forţa cea
supremă
Ce-i numai forţă, una, monadă fără
ţărm,
Orice se desfăşoară, orice se
desdrumează,
Rămâne forţă, însă c'un straiu de
individ.

Şi straiul se transformă. Prin vieţi
evolutive
Treptat se subţiază, ajunge străveziu,
Nepipăit, elastic, întreţesut cu forţa,
A cărei e pojghiţă: un corp molecular.

Naturalistul care din jos în sus învaţă,
Materie visează în universu 'ntreg,
Din sus în jos cu falĕ priveşte
filosoful,
Şi-i pare numai forţă. Se 'nşeală
amândoi.

Aceasta e gândirea de *Sic cogito* prin care Hasdeu devine pentru d. M. Eliade cea mai însemnată figură a romantismului european.

Sunt şi unele versuri mai onorabile:

In ţări nepătrunse de-a soarelui căi;
Unde ursul calcă peste munţi de
ghiaţă;
Se pogoară muza, învelită 'n ceaţă,
La a friguroasei Canade copii.

●

Când arde soarele de Mai,
Când vântul iernii geme,
Măreţul brad pe 'naltul plai,
Stă verde 'n orice vreme.

O rădăcină de colos
Şi-a sfredelit în stâncă,
Şi de pe stâncă maiestos
Mai sfredeleşte încă.
(versurile prevestesc pe Eminescu)

●

Privind tăcuta undă,
Pe gânduri am rămas:
Cât este de profundă
La fiecare pas;
Şi totuşi izvorăşte
Din depărtate văi,
Apoi se risipeşte
Prin mii şi mii de căi!

Asemenea-i şi dorul
In pieptul meu sădit:
E depărtat izvorul,
Din care mi-a venit,
Şi în multe lumi străine
Cărările s'ascund,
De revărsat în mine
Cât este de profund!

Hasdeu e un autor destul de complex ca să merite a fi scos din nou la iveală. Insă nu tebue să exagerăm şi să desgustăm publicul prin neîndemânare. Două trei poezii erau de ajuns ca să ne facem o idee de uşurinţa lui de versificaţie. Restul e maculatură, pe care istoricul literar şi-o găseşte singur prin biblioteci.

G. CALINESCU

Din carnetul unui lăptar

Elegie

Cu mâinile cu care aşez cuvintele în poem
Curăţ farfurii soioase şi mesele de lemn,
Chipul meu brumat de lapte în afund de seară
A prins să cerşească şi 'n legendă să moară..

Inchid cartea şi pleoapa, după elegiacul oblon,
Monedele sunate îmi umplu urechile cu scâncet de om,
Mânjite cu albastru păsările îşi întorc sborurile,
Ca paharele'n piept mi se sparg în ţăndări dorurile.

DUMITRU COSMA

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Henry de Monfreid: Le roi de Abeilles (roman)

D. H. de Monfried ne-a maį vorbit despre Etiopia. Nimeni mai mult decât dânsul n'ar avea dreptul să facă lucrul acesta, pentrucă nimeni mai mult decât dânsul n'a pătruns misterul şi sufletul străin. El a fost martorul intrigilor extraordinare care s'au ţesut în jurul unui tron disputat de o mulţime de pretendenţi legitimi sau impostori. Aşa dar în acest roman, d. H. de Monfreid ne vorbeşte despre Etiopia. Este povestirea unei realităţi minunate, o carte de amintiri trăite şi un jurnal de călătorie.

Istoria pe care ne-o povesteşte, în care dragostea şi politica se amestecă într'o atmosferă singulară de viclenie, de ferocitate şi de vrăjitorie, se ridică până în timpurile când se construia prima corabie spre a merge sub un cer de flăcări să se surprindă „Secretele Mării Roşii".

Personagiile nu sunt de loc imaginare. H. de Monfreid le-a cunoscut direct şi le-a observat multă vreme. Din această cauză, cartea sa are o mare valoare documentară asupra unei rase pentru care s'a închis pentru totdeauna perioada mijlocie a istoriei sale milenare.

In Dankali Batio, căruia o vrăjitoare i-a transmis secretul de a pătrunde nepedepsit în regatul Abeillor şi care ţine aici firul intrigii, H. de Monfreid a găsit în multe rânduri un auxiliar şi un ghid, un salvator chiar, în ziua când, de ex., aventurându-se în inima unui sat interzis el a putut, graţie lui, să scape de o bandă de turbaţi şi de o moarte atroce.

Cât despre tronul disputat, maşinaţiunile lui Menelick, trădările raşilor care-l înconjurau şi trista aventură a tânărului împărat Lidy-Yassou, îndrăgostit romantic de femeia sa Fantouma, o femee pe cât de frumoasă pe atât de indiferentă, autorul le-a urmărit de aproape şi le cunoaşte toate dedesubturile.

Şi H. de Monfreid atinge această putere în pictura oamenilor, a locurilor şi a decorului, pentrucă pământul pe care-l scaldă Marea Roşie este, — cum declara el singur de curând, — patria sa adoptivă.

Christian Mégret: Les Anthropophages (roman)

Romanul pe care i l-a inspirat d-lui Chr. Mégret viaţa colonială şi care este un debut strălucit, fiind una din cele mai bune cărţi asupra acestui subiect, nu e decât un pamflet. D. Mégret, care a ocupat în tinereţe un post pe lângă un administrator de cerc, nu se ocupă aici de faptul colonial, nici nu discută aici binefacerile sau nenorocirile; el nu instrueşte procesul colonizării, ci, bogat în experienţa sa personală şi în amintirile asupra oamenilor şi lucrurilor observate, vrea să ne prezinte viaţa unui grup de Europeni pierduţi în lumea neagră. Oamenii pe care ni-i arată devorându-se unii pe alţii — aceşti antropofagi — sunt Albi. Sub imperiul căror forţe, superioare voinţei lor, în scurt, analiza în acţiune a sufletelor şi a spiritelor europene desechilibrate de climat, solitudinea şi monotonia zilelor care se succed etern asemănătoare, răsturnaţi de slăbiciune înaintea enormităţii operei lor, acesta este subiectul romanului: studiul psihologic şi moral al unui lot urman neputincios a se adapta atmosferei în care este aruncat, fără a poseda bogăţia spirituală care i-ar trebui, nici supleţea, nici energia.

Yakamé este un cerc de câteva sute de kilometri pătraţi, în care un pumn de Albi a primit misiunea să conducă câteva mii de negri. Şi pentru această nevoe delicată, care cere inteligenţă oamenilor, comprehensiunea intereselor şi nevoilor lor, cine sunt şefii ?

Maį întâi, Cadarosse, Administratorul. Fost adjutant în timp de pace, a trebuit ca Europa să treacă prin foc şi sânge pentru ca să-şi cucerească galoanele de locotenent. El a luptat cu eroism şi în momente critice a ştiut să dea dovada calităţilor sale de şef. După războį Cadarosse nu s'a putut resemna cu viaţa plicticoasă de cazarmă. O lege îi deschidea cariera colonială. Iată-l la Yakamé.

La un moment dat, simţindu-se dictator, Cadarosse îşi pierde capul. El vrea să joace rolul unui constructor de imperiu. Cunoştinţele sale tehnice însă sunt nule şi din această cauză urmează catastrofă după catastrofă.

In jurul lui, microcosmul fără orbită al Yakamei se irită în mijlocul unei naturi prea exuberante pentru el, bogate în agitaţii stupide şi rivalităţi meschine. Toate aceste demenţe şi sărăcii umane, lamentabil inferioare destinului lor, sunt redate magistral de d. Mégret. Mecanismul lor este demontat cu un rar talent de psiholog.

Cronica mizantropului

Despre politeţe

Politeţa este mijlocul prin care oamenii evită fricţiunile între ei, rezervându-şi plăcerea de a se detesta cordial. Mă întâlnesc de pildă pe stradă cu X. Eu îl socotesc ca fiind de o calitate inferioară mie şi am pretenţia să mă salute el întâi. El, fireşte, nu voeşte să recunoască superioritatea mea şi ar aştepta să-l salut eu întâi. De aci o clipă de aşteptare anxioasă din partea amândurora. Dacă-l salut eu întâi, exemplul în principiu e detestabil, fiindcă mă port ca un om care nu ştie să-şi câştige autoritatea.

Dacă îl las să mă salute el întâi, individul pleacă plin de fiere şi-mi păstrează o ură nestinsă. Se poate întâmpla ca nici eu nici el să nu voim a ridica pălăria şi atunci se chiamă că am rupt relaţiile, ceeace este grav. Inţelepciunea în viaţă spune că trebue să-ţi ascunzi reacţiunile sufletului. Din fericire, există o soluţie. X. este mai în vârstă decât mine şi buna cuviinţă cere să saluţi întâi pe cei mai bătrâni. Deci îl salut eu întâi pe X. El e încântat şi pătruns de importanţa lui, eu însă nu sunt umilit, fiindcă lumea zice: Y, ce om fin şi lipsit de emfază; salută totdeauna întâi pe prietenii mai în vârstă!

Aşa se petrec lucrurile în societatea oamenilor politicoşi, adică prudenţi. Din păcate, ştiinţa aceasta a disimulaţiei e foarte necultivată la noi. Ieşi cu nevasta pe drum. Acum, îţi zici, poţi fi liniştit. Politeţa spune că orice bărbat singur salută întâi o pereche. Ei bine, nu e aşa. La noi individul se chiorăşte bine la tine şi la nevastă, se încruntă, se aşează bine înainte ca să-l vezi şi aşteaptă să fie salutat. De sigur, tu nu poţi face acest lucru fără să-ţi jigneşti consoarta. Şi atunci întorci capul şi taį de pe listă un amic.

Complicaţia cea mai mare este cu strângerea mânii dacă eşti cu nevasta. X. vine jovial la tine şi-ţi întinde mâna. Tu te dai înapoi, îl manevrezi înspre doamnă, vrei să-i eviţi gafa de a nu-i săruta întâi mâna ei, dar individul nu se lasă, te urmăreşte, te apucă şi isprava se face. Nevasta e în dreptul ei să fie indignată şi să-ţi spună:

— Cine-i ăsta? Groaznic individ!

Dar nici strângerea de mână între două persoane nu este o operaţie aşa de simplă cum vă închipuiţi. Cunosc un ins, cu care sunt ţinut să am relaţiuni oficiale, pe care îl evit pe cât îmi stă în putinţă. Când te întâlneşti cu el şi-i întinzi mâna, el îţi întinde o palmă moale, inertă, pe care o lasă o clipă în mâna ta. Probabil, în această frigiditate amicul pune o intenţie de distanţare, dar gestul e foarte desagreabil şi incomod. De aceea într'o zi, i-am întins şi eu palma în acelaş chip paralitic, din care cauză amândouă mânile au rămas în aer, abia suprapuse. Amicul păru cam surprins.

— Vezi, i-am spus eu, mâna mea e mai mică decât a dumitale.

Şi am făcut gestul de a le măsura.

— Aşa e, observă amicul foarte amuzat şi-şi privi palma cu atenţie.

Acum îl salut străjereşte, strigând de departe: Sănătate!

ARISTARC

Varia

Plantele şi constituţia minerală a solului

Naturaliştii au descoperit în timpul din urmă, o serie de cazuri interesante, în care prezenţa unor anumite plante indica, în mod neîndoelnic, existenţa unor anumite metale sau minerale în terenul lor de cultură. Aşa, de pildă, în California un mic arbust cu flori albe, creşte întotdeauna în locurile, unde există depozite subterane aurifere.

In Europa centrală avem o micşunea, care nu se desvoltă decât pe terenurile cuprinzând zăcăminte de zinc. O varietate de muşchi din Germania, îşi face apariţia numai în locurile bogate în cupru. In felul acesta, numeroase plante trăesc într'o strânsă legătură cu natura specială a depozitelor minerale din subsolul terenului unde se desvoltă.

O asemenea corelaţiune prezintă avantajul important că uşurează cercetările geo-fizice ale subsolului, revelând, prin simpla lor prezenţă, existenţa unor anumite metale sau minerale.

EXCURSIUNI LA
Expoziţia Internaţională din PARIS şi în ITALIA
17 Septembrie — 15 Octombrie
PARIS ŞI LACURILE ITALIENE
21 zile 16.200.- lei
1 şi 29 Octombrie
PARIS ŞI ORAŞELE ITALIENE
21 zile 17.100.- lei
Preţurile cuprind voiajul, pensiunea complectă în toate oraşele din program, circuite cu autocare, intrări la expoziţie şi muzee, vizitări, plimbări pe lacuri şi lagună, vize, taxe, bacşişuri etc.
EXCURSIUNI SĂPTĂMÂNALE LA PARIS
Plecări în fiecare Vineri
Informaţiuni şi înscrieri la
Biroul de voiaj din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA
Strada. Const. Mille, No. 5-7-9 Telefon 410.04

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Estetica lui Baudelaire

Asupra lui Baudelaire s'au făcut aprecieri care au fost apoi revizuite, mai ales în ultimii ani după războî. Cea mai stăruitoare neînțelegere a fost cea care apare în versurile lui Rollinat, mare admirator și discipol al poetului. Toți, admiratori sau detractori, s'au oprit asupra aparențelor sale excentrice, fără a-și da seama că îndărătul lor există o concepțiune de viață originală, nu numai o formă de cugetare nouă și singulară, o adevărată autonomie a temperamentului și personalității sale singulare. A! dacă Barrès ar fi recitit către sfârșitul vieții sale „Les Fleurs du mal" ar fi șters fără îndoială rândurile nefericite pe care le-a scris în Caetele sale.

In timpul faimosului său proces, Baudelaire se indigna că era denumit realist. In adevăr, el era un purist adevărat, având groaza vulgarității, dar nicidecum un morbid și un decadent, așa cum a fost multă vreme tratat. Una din trăsăturile noi aduse de el esteticei literare este nota de „misticism" a poemelor din „Fleurs du mal" și care n'a apărut decât cu timpul generațiilor de după el.

Izvoarele inspirației lui Baudelaire în romantismul epocii sale nu sunt încă bine studiate. André Ferran, în studiul său „L'Esthetique de Baudelaire" (Hachette), semnalează influența pe care au avut-o asupra poetului scriitorii de mâna a doua din epoca sa, ca Charles de Lassailly sau Pétrus Borel, J. Lacroix, sau „romanele negre" traduse din englezește ale Annei Radcliffe, Mathurin și Lewis. Nu trebue să se deducă de aci că Baudelaire s'a iluzionat asupra valorii acestor scriitori, dar sforțarea lor neizbutită chiar, sau numai pe jumătate izbutită, i-a arătat propriul său drum.

E incontestabil, după cum dovedește și André Ferran, în studiul citat, că Baudelaire și-a dat seama care este elementul caduc al romantismului și a semnalat piatra nesigură din temelia acestei mișcări literare, care amenința să dizloce și să prăbușească întreaga alcătuire: „clasicismul își avea regulile sale, înguste poate, dar precise ca niște frontiere", pe când „romanticii", zgomotoși nedisciplinați, erau slabi din cauza incoherenței lor". O primă limitare a tendințelor complexe, care alcătuiesc viața, se poate căpăta printr'o definiție clară, precisă și generală. O asemenea definiție caracterizează romantismul ca fiind în primul loc „un mod de a simți", o manifestare a temperamentului și fiecare epocă își are felul ei de a simți propriu, în afară de alegerea subiectului și a veracității sau verosimilității. Romantismul deci nu este legat „numai de o epocă", el este în primul loc, modul de expresie — literară — a felului particular de a simți al epocii în care se manifestă. Prin urmare el evoluiază, dar rămâne mereu viu pentrucă este și rămâne reacțiunea literară și artistică a vieții contimporane. Numai prezentul, iar prin prezent înțelegem felul de a simți al epocii prezente, este element în materie de artă. „Cugetarea nouă este singurul element fecund în inspirația modernă. Trecutul nu poate fi decât amintire, respect și admirație". Romantismul, astfel înțeles, este, „expresiunea vieții prezente", transpusă în senzații și sentimente și transformată în materie de artă.

Baudelaire în înțelesul acesta, a aplicat o delimitare romantismului, cerut de sufletul epocii sale, delimitare care este o strecurare, o epurație și o măsură, un neoclasicism, care nu e imitare a antichității, ci o aplicare a unor vechi tendințe ale artei și felului de a simți al Francezului pentru a exprima o stare de suflet din epoca sa. Francezul este un clasic care a trecut prin focul romantismului și în care facultatea stăpânitoare este „imaginația". Nu imaginația fără frâu, nebunia înflăcărată, „a romanescului".

Imaginația lui Baudelaire dă artistului vedere lucidă, deși înfrigurată, inspirație și măsură, ea nu se poate rătăci pentru că se reazemă în fiece minut pe real, pe observație, ea cere „efort", dar dă frâu liber temperamentului, al cărui foc poate înfierbânta la alb, materialul real, căpătat din realitate și îngăduie, pe această bază, ori ce transformare. Imaginația aceasta colorează cotidianul și banalul vieții moderne, „ea păstrează amorurilor descompuse forma și esența lor divină", ea asigură, prin căi încurcate și tăinuite, triumful final al spiritului.

Baudelaire

Baudelaire, prin formidabila sa imaginație, a realizat miracolul de a spiritualiza tot ce a atins, el a creiat o expresiune nouă pentru o senzibilitate nouă, nu o artă decadentă și morbidă, ci un neoclasicism evoluat și trecut prin focul romantismului.

Edith Wharton

Cunoscuta scriitoare americană Edith Wharton, stabilită în Franța de multă vreme, unde își petrece viața între Hyères și Saint-Brice, Seine et Oise, a încetat din viață, după o lungă boală, în decursul lui August.

Născută la New-York în 1862, Edith Wharton a scris o serie de romane, în care opune America Europei, nu pentru a pleda în favoarea uneia sau a alteia, ci pentru a nuanța mai fin și a scoate în lumină specificul fiecăreia din ele.

Cele mai bune din romanele sale sunt însă cele în care evocă viața, sufletul și moravurile „Angliei Noi", iar dintre acestea cel ce a avut mai mult succes, și a făcut-o să fie comparată cu maestrul său Henri James, este „Ethan From", apărut în 1911. Foarte citite și gustate sunt de asemeni: „Madame Trynes", a cărei acțiune se petrece în Franța, „L'Eté", iar acum în urmă „Le Sommeil au crépuscule" și „Les Enfants".

La Hyères a legat o strânsă prietenie cu Henry Bordeaux. In literatura ei, deși stăpânește un parfum al vieții de altădată, interesul cititorului e captivat și susținut printr'o inensă și stăpânitoare emoție, sinceră și naturală, care se resfrânge atât din sufletul personagiilor, cât și din felul de tratare al autoarei și le face să fie veșnic actuale și foarte plăcute la citit, oricare ar fi critica pe care mintea lucidă le-o face.

Moravuri noi

La Berlin, Hitler vede în lied, nervul însuși al „Volkstum"-ului, declarând că prea multă vreme Germanii hărțuiți de-o lume ingrată, au cântat orbește ca păsările care exală o tristeță a căror cauză nu o cunosc.

La Roma, Italia temându-se că va fi lipsită de celuloză, pentru „Apărarea ei națională" a decretat că ziarele sale vor apărea numai în șase pagini de acum înainte.

Moscova, Arestarea lui Pelmak pentrucă a dat ajutoare văduvei lui Radek și văduvei lui Tugacewski. Arestarea lui Mirsky, autorul unei magistrale „Istorii a Literaturii ruse" și a unei vieți a lui Lenin.

Munich, în urma unei „Expoziții a artei degenerate", Goering procedând la „epurarea" colecțiilor „publice și private" a interzis tablourile lui Chagall, Kokoschka, Picasso, Matisse. A fost cruțat Vlaminck (!).

Paul Morand conferențiar la Expoziție

Conferința lui Paul Morand, la Marțea literară a Expoziției, a fost tot atât de strălucitoare ca și cele ale predecesorilor săi: Marcel Prévost, André Maurois, Henry de Montherlant.

Autorul scrierii: „Rien que la terre" a făcut și el confidențe, ca și ceilalți, vorbind în acelaș timp și de tovarășii cu care a debutat în viață și în litere, dintre care unii sunt și ei celebri azi: Valery Larbaud, Jean Giraudoux, poetul Anabasei, Saint John-Perse (cu numele adevărat Alexis Léger).

Paul Morand

Momentul cel mai mișcător din strălucita sa „causerie" a fost însă când a evocat memoria lui Proust, cel dintâi care l-a încurajat în cariera sa.

— Dacă cei tineri încep să fie recunoscători, să știți că se răstoarnă lumea dea'ndoasele, — zise un cronicar bătrân la finele conferinței.

Această „causerie" a fost prezidată de d-na Camille Marbo, simpatica președintă a societății scriitorilor francezi. Când intră la Comedie des Champs Elysées, unde se ținea conferința lui Paul Morand, ea fu plăcut surprinsă întâlnind în foaier, un număr impresionant de oameni de culoare.

— Văd, — observă președinta, că negrii sunt recunoscători lui Paul Morand pentru că i-a pus la modă...

A fost însă dezamăgită: tinerii negri lucioși, ca și tinerele „cafea cu lapte", veniseră la o reprezentație organizată tot la „Comédie des Champs Elysées" de Ministerul Coloniilor și ei n'au mai rămas ca să audă conferința autorului scrierii „Magie Noire".

IS. SD.

Mărunte

Editura literară de stat din Moscova tipărește mai multe lucrări despre poetul Pușkin. Vor apărea studiile: „Pușkin după Colegiu" de Blagov, „Din observări asupra limbii și a stilului lui Evghenii Oneghin" de Vinocur, etc.

●

La Chișinău continuă să apară „Calendarul zilelor lui Pușkin" redactat de dr. E. Negovschi. Peste câtva timp se vor tipări ultimele fascicole ale calendarului, care cuprinde un material bogat pentru popularizarea biografiei marelui poet.

●

La Paris, revista „Rusia Ilustrată" a editat un almanach în 150 pagini mari și cu 250 fotografii — „A. S. Pușkin și epoca sa". Semnează: Iabontov, M. Hofman, basarabeanul Negovschi, Cazarinov, Liubimov și S. Lafari. Este un volum comemorativ cu un conținut și o formă exterioară ireproșabilă.

●

Se știe că Pușkin se trăgea din Arapul lui Petru cel Mare. Acest Arap era principele unui trib african; el fusese adus în Rusia și botezat de împărat. Numit Abram Hanibal, arapul urmase studiile la Paris. In Rusia, era considerat ca unul din contemporanii cei mai culți și era un bibliofil pasionat. Academia din Moscova a obținut de curând încă douăsprezece cărți din biblioteca lui Hanibal, de la Suida, unde a murit strămoșul lui Pușchin.

●

La Moscova a apărut istoria construcției căii ferate Petersburg—Moscova (1842—1850), de B. Velikin.

●

A. G. Fomin a scos o bibliografie „Pușkiniana" 1911—1917 Ediția Academiei de științe.

●

Ziarul „Daily Telegraf" din Londra a obținut dreptul de-a publica corespondența împăratului Nicolae II cu mama sa, împărăteasa Maria Feodorovna. Impăratul își descrie călătoria în străinătate, dând, printre altele, o caracteristică interesantă a familiei regale engleze. Ultimele scrisori privesc perioada anterevoluționară. Ziarul anunță că aceste scrisori înfățișează pe împăratul Rusiei într'o lumină nouă.

●

Revista din Moscova „Noutățile Cărții" anunță apariția mai multor volume de traduceri din autori francezi, germani și englezi. Se observă un interes pentru genul epic: — poeme eroice despre Ilia Muromet, Dobrânea Nichitici, etc. Se publică scrisorile filozofice ale lui Ceadaev, prietenul lui Pușkin, — scrisori ce n'au fost încă tipărite. Va apărea în curând biografia savantului Mendeleev, lucrată de academicienii Șișcenco și Mladențev. Opera, în trei volume, va aduce un material abundent despre marele om de știință.

G. B.

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

„Cea mai"

O revistă de dreapta se recomandă pe afiş: „...Singura publicaţie naţionalistă cinstită".

Vra să zică pentru „naţionaliştii" noştri, naţionalismul poate să fie şi mai puţin cinstit, de vreme ce asigură lumea că al lor este la surperlativul cinstei.

Pentru orice om de bun simţ şi bună credinţă nu există de cât naţionalism pur şi simplu. A adăoga calificativul „cinstit" e un pleonasm. A adăoga superlativul „cel mai cinstit" e o dovadă elocventă că, pentru acela care-l afirmă astfel, naţionalismul este considerat ca o marfă oarecare. Să zicem caşcaval...

Beznă

Conducătorul „spiritual", cu popasuri scandaloase prin localurile de noapte ale Capitalei, scrie într'un articol al revistei „cinstite" la superlativ:

„Dar eu nu ţin să-mi orbesc cetitorii cu besna minciunii"... Destul că-i orbeşte cu besna conştiinţei sale şi cu besna scrisului său.

Din experienţă

In acelaş articol, conducătorul spiritual lansează această „axiomă":

„A profita de orice imprejurare în interes personal, fără nici un fel de oprelişte morală, nu e un semn de inteligenţă, ci instinct de animal".

Ehei, ştie omul pe unde a păcătuit! Ştie din proprie experienţă toate câte le afirmă.

De căruţă

In sfârşit, în acelaş articol găsim această frază, doldora de regrete şi invidie.

„Toţi simulanţii crezului naţionalist, cari l-au trădat şi l-au vândut, au făcut ceeace se cheamă strălucite cariere democratice".

Numai bietul conducător „spiritual", deşi a făcut la fel ca şi ceilalţi, a rămas de căruţă. Ghinion.

Şcoala

Un colaborator al „celei mai cinstite" publicaţii naţionaliste, vorbind despre tinerii de azi, scrie:

„...Sânt mai sgârciţi, mai egoişti"...

Ce credeţi, degeaba au stat pe lângă conducătorul „spiritual?" Au învăţat câte ceva de la el. Bine înţeles că e vorba doar de tinerii, foarte puţini, din redacţia revistei.

Răzbunare

Poetul, care în paginile revistei cu titlu dinamitard îşi închipuia că stă de vorbă cu fraţii latini dela revista „Capitolium" din Roma, văzând că aceştia nu se sezisează de grava constatare făcută într'unul din numerele trecute şi anume că „istoria latină în două s'a frânt", se răzbună pe ei, le-arată el lor! Ce, dacă nu vor să ştie de el, apoi nici lui nu-i pasă de ei:

„Ne-om duce şi singuri istoria toată".

Aşa! S'o ştie ei, fraţii latini!

Mirare

In aceiaş revistă un tânăr colaborator se miră vorbind despre o categorie de luptători „naţionalişti".

„S'au frământat şi se frământă eroic, cu neînduplecată dârzenie, fără să ţină seama de pagubele, de riscurile, pe care fiecare le poate avea după urma idealismului său".

Mirare justificată. Auzi, să se frământe fără să ţină seama de pagube şi riscuri. Par'că n'ar fi naţionalişti...

Goluri

A apărut o nouă revistă care mărturiseşte că va încerca să umple golul ce există azi în ideologia naţionalistă.

Incercare foarte lăudabilă. Cercetând însă paginile acestei publicaţiuni, cetitorul este pe bună dreptate ispitit să întrebe: De când un gol poate fi umplut prin alt gol, încă şi mai mare? Vorba latinului: Ex nihilo, nihil.

Colţul sufletului

Aceiaş proaspătă revistă are o rubrică: colţul sufletului. Avându-se în vedere că revista este de dreapta şi că dreapta pune preţ mai ales pe satisfacţii terestre şi trupeşti, este de mirare că sufletului i s'a rezervat măcar şi acest colţ modest...

„Cugetări"

In aceiaşi revistă găsim o critică acerbă a aforismelor d-lui Leon Blum reunite în volumul „Căsătoria". Fostul premier al Franţei este denunţat ca un scriitor imoral şi tratat cu invective violente.

In schimb redactorii revistei, în consecvenţă cu ei înşişi, publică aforismele Prinţului Bismark. Ascultaţi câteva mostre „morale": „Intre bărbat şi femee prietenia e un sentiment foarte palid, mai ales noaptea". Sau „Indată ce cutele se instalează pe obraz, rochia nu mai riscă să fie mototolită".

Ce ziceţi de profunzimea acestor „cugetări" morale"

Material ideologic

Dealtfel desenele care „agrementează" această publicaţiune reprezintă fie nişte spânzurători, fie un pumn în gură, fie un obraz pălmuit, fie alte „părţi" ale trupului lovite cu cisma, etc. Desigur, o parte din materialul cu care vrea să umple golul ideologiei naţionaliste...

Ajunge!

Astfel se numeşte o publicaţiune apărută zilele acestea. După câteva rânduri numai, cetitorul este repede convins şi aruncând revista din mână exclamă la rândul lui: „Ajunge!"

Trebuie să mai spunem că acest „Ajunge!" al cetitorului priveşte însăşi revista?

Fără cap

In revista convertită de scurtă „vreme" la ideologia dreptei, un domn redactor scrie îndurerat:

„Ceeace văzusem trecând pe dinaintea mea era un cap de cortegiu fără cortegiu. *(Sublinierea aparţine autorului). Era o privelişte dureroasă pentru oricine a văzut în Germania lui Adolf Hitler şi măcar şi în Austria d-rului Schusschnigg ce însemnează un cortegiu".*

Că mizeria bântuie bojdeucele ţărăneşti, că sifilisul, tubeculoza, malaria, pelagra fac ravagii, că analfabetismul se întinde ca o pecingine, că mortalitatea infantilă a luat proporţii cutremurătoare, toate acestea sunt vax, n'au nici o importanţă! Dureros este că n'avem cortegii ca în Germania lui Adolf Hitler şi în Austria d-rului Schusschnigg.... Sau că avem capete de cortegii fără cortegii.

Iată însă că tot cortegiile sunt mai norocoase. Au cel puţin cap. Sunt însă articole de luptă „ideologică" naţionalistă care n'au nici măcar atât. Dovadă, articolul din care am citat.

Cunoaştere

Acelaş redactor, în cuprinsul aceluiaş articol „fără cap" mărturiseşte:

„...Şi asistăm cu seninătatea unor inconştienţi..."

Incepe să se cunoască omul....

Inţelegere

Intr'alt articol publicat în aceiaş revistă şi intitulat „Reînoirea spirituală a tineretului", *autorul conchide:*

„Deocamdată să înţelegem prezentul!"

Păi asta e toată nenorocirea. Că nu-l înţeleg...

Profanare

In aceiaşi revistă, într'o fabulă „Ariciul şi Sobolul" *în care se caută a se aduce o variantă, un soiu de reparaţie întocmită pe „ideologia" dreptei cunoscutei fabule cu titlul de mai sus, poetul compară sobolul nici mai mult nici mai puţin decât cu... Crist.*

Aceasta, probabil, pentru a dovedi că luptă pentru adevărul creştin...

Este de altfel o profanare care înfăţişează dreapta în adevăratul ei aspect: Crist comparat cu un sobol!

Libido

In sfârşit, în paginile acestei publicaţiuni s'a dus de către „renumitul" indianolog, erotolog, megalomanolog o susţinută campanie pentru morala în artă. Ceeace nu împiedica revista ca în consecvenţă cu principiile enunţată de „erotolog" şi pe care desigur că şi le-a însuşit să publice rândurile următoare:

— „Arată-mi sânii tăi. Tot atât de albi şi de tari sânt şi acum?

Pyralis se supuse cu un zâmbet de floare castă şi îşi desfăcu numai decât sânii, pe care împăratul îi luă, pe fiecare în câte o mână, cu nepăsarea cu care ar fi pus cine ştie ce eftină marfă în două balanţe, îi apăsă, îi cântări şi îi lăsă ca şi cum le-ar fi dat drumul să cadă jos".

Trecând peste „consecvenţa" de oţel a revistei, trebue să acordăm autorului toată indulgenţa. Ce să-i faci? Aşa e când îmbătrâneşte. Libido...

„Lecţii gramaticale"

„Ideea liberă" *dă lecţii de gramatică. Foarte lăudabil pentru o revistă care vrea să umple un gol.*

Cum se pricepe să facă aceste lecţii, e altă poveste şi se poate vedea din felul în care reuşesc să scrie înşi-şi conducătorii revistei.

Culegem cu titlu de exemplu:

„ironia autorului se plasează pe naţionalişti". *(Ironia aceasta trebue să fie un fel de plasă sau de ceaţă de reuşeşte să se plaseze* pe *naţionalişti).*

„Cu acelaş titlu am reprodus vorbele cu tâlc al unor simpli ţărani".

„Tabără ideologică protivnică alei noastre".

Crez

„Lămurirea scopului pentru care o publicaţiune îşi face drum în lume este un fel de salut al ei către cititor", *— îşi lămureşte crezul o publicaţie de dreapta proaspăt apărută.*

Una din formele salutului e descoperirea capuui. Ce semnificaţie are acest salut? „Sânt sclavul tău, ca să te servesc".

Se înţelege deci cu uşurinţă intenţia celor ce vor să aprindă încă o „flacără pe altarul noei (?) spiritualităţi". *Vor să devină sclavi. Nu ne surprinde în ce-i priveşte. Mai rămâne să se vadă dacă şi poporul nostru, care a cunoscut în lunga şi penibila sa istorie atâtea forme ale sclaviei şi umilinţei, va primi să se supună comandamentelor lui* „sânt sclavul tău, ca să te servesc".

Creştinism rectificat

Ofensiva de falsificare a preceptelor care stau la baza creştinismului continuă. Cu un creştinism chemat să justifice ura, intoleranţa şi violenţa ne-am deprins. Dreapta românească încearcă să mai facă un pas.

De câtva timp, o gazetă de dreapta duce o campanie pentru „apărarea altarelor lui Hristos". *Bine înţeles, o campanie prin care creştinul e somat în mod solemn să-şi deschidă punga şi să dea bani. Până acum apelurile sunau cam în felul acesta:*

„Ai palate, moşie, cheltueşti zeci de mii de lei lunar şi nu dai 1000 de lei pentru apărarea altarelor lui Hristos".

Creştinul cu palate şi moşii se vede că nu s'a lăsat înduioşat de aceste apeluri patetice, care demonstrau mai curând necesitatea de a consolida poziţiile financiare ale gazetei decât apărarea altarelor. Pentru aceasta gazeta a schimbat macazul şi se adresează „instinctului de conservare a averii".

„Admiţând chiar că nu crezi în singura viaţă adevărată, în cea veşnică a sufletului tău, omule fără inimă, avid numai de avere şi de plăcere pământească, nu-ţi dai seama că, fără o Biserică tare, bogăţia ta va fi spulberată?... Instinctul tău de conservare a averii nu-ţi spune că pentru a o apăra *(averea! n. n.)*, trebue să fereşti ţara de a cădea în catastrofa Spaniei?"

S'a înţeles bine: chiar dacă nu crezi, dă bani şi întăreşte Biserica, pentruca să-ţi poată apăra bunurile pământeşti. In doctrina dreptei biserica şi creştinismul au devenit gardieni ai bunurilor celor cu instinctul de consevare a averii desvoltat.

Asalt

„ASALTUL" se numeşte gazeta de dreaptă şi teroare atitudine naţionalistă, pe care o vor face să apară, peste puţin timp câţiva entusiaşti luptători ai ideei naţionaliste".

Vă asigurăm că nu e vorba de nicio invenţie. Rândurile de mai sus formează o recomandaţie călduroasă pentru o viitoare revistă. Am citit-o într'un cotidian de dreapta. Noi n'am mai avea nimic de adăogat. Vrem doar să atragem atenţia că în locul substantivului „teroare", *se cerea adjectivul* teroristă. *Prin urmare,* „Asaltul" *va fi o gazetă de dreaptă şi teroristă atitudine naţionalistă.*

Să mai prindem pe cineva negând adevărul că teoria e fecundată de practică!?

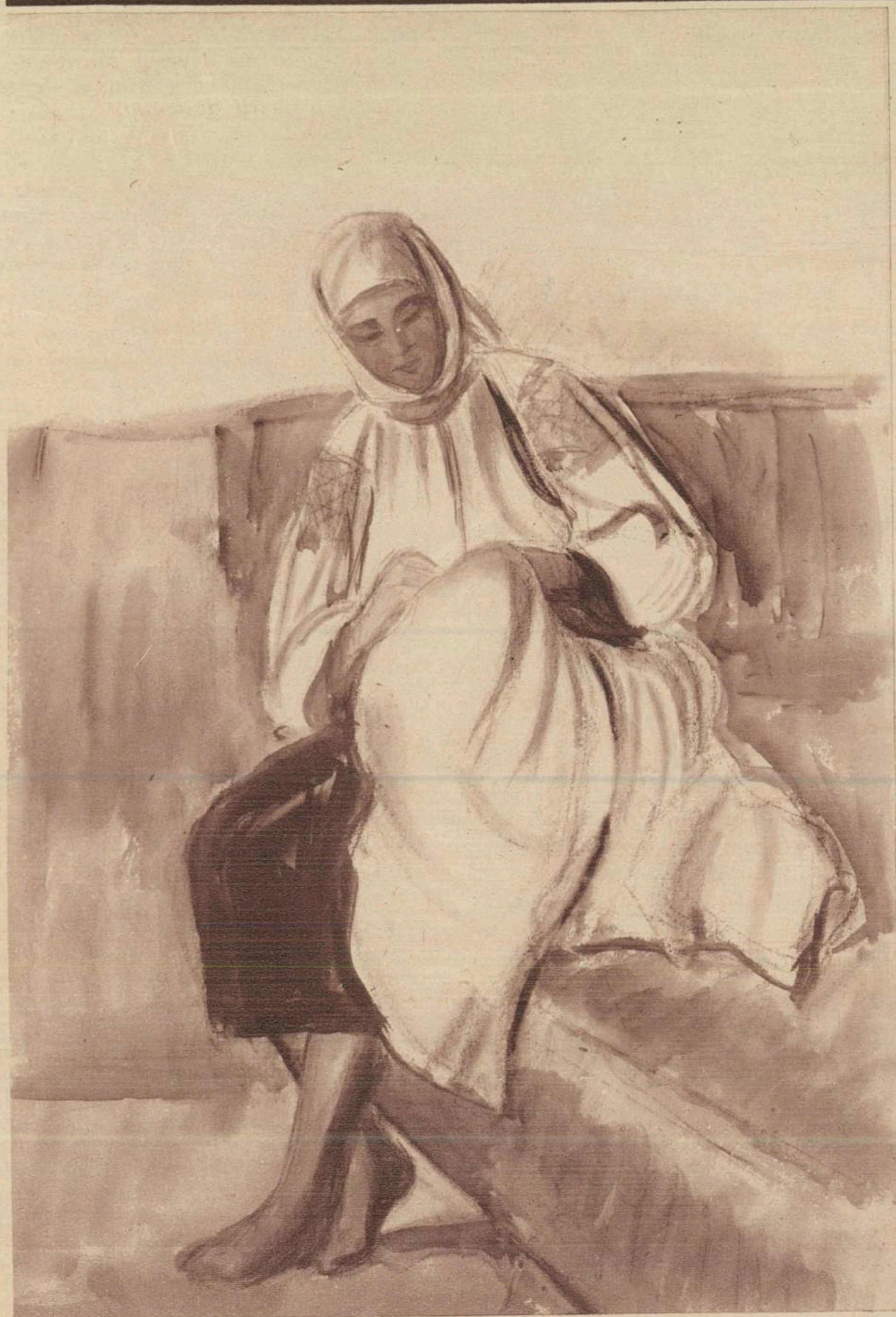
Invăţăminte neţinute în seamă

Scriind despre inceputurile literare ale lui Vlahuţă, un domn Vrabie dela „Sfarmă-Piatră" descoperă spiritul de auto-critică de care era animat Vlahuţă şi aminteşte în acest scop de un episod foarte semnificativ din viaţa lui Vlahuţă. Tânărul poet avea un caet cu încercări poetice din tinereţe, pe care se hotărîse să-l prezinte lui Alecsandri. Seara însă, la lumina lămpii, Vlahuţă îşi reciteşte încercările şi le găseşte proaste. „Inchisei iute caetul şi mă uitai în juru-mi cu ruşine, şi cu spaimă", *— spune Vlahuţă în amintirile sale.*

D. Vrabie se entuziasmează de acest lucru. Ce păcat însă că nu vrea să dea nicio urmare practică acestor învăţăminte. Suntem siguri că dacă ar avea îndrăzneala să-şi recitească articolele, ar fi cuprins de acelaş sentiment de ruşine în faţa propriilor sale producţii...

Vedere din Balcic

Țărancă (desen)

Țărancă (desen)

Adevĕrul literar
și artistic

Rodica Maniu: Cadână

Anul XVIII, Seria III-a, No. 879 10 Octombrie 1937 20 Pagini Lei 5

Adevĕrul literar
și artistic

880

W. Borowski: Pescari

Borowski

R. Malcrewski: Skiorul

K. Dunikowski: Portret de americană

B. Cybis Vânzătoare de ziare

Expoziția artei poloneze contemporane

De vorbă cu d. Prof. Borowski, comisarul g-l al Expoziției

In sala Fundației I. Dalles s'a deschis o expoziție a artei poloneze contemporane. Expoziția înfățișează operele pictorilor și sculptorilor polonezi din ultimii douăzeci de ani, reprezentând toate curentele, dela clasici până la moderniști extremiști.

Expoziția se află sub înaltul patronaj al M. Sș Regelui Carol II și al E. S. Președ. Republicei poloneze. In comitetul de onoare figurează d-nii: Victor Antonescu, ministrul afacerilor străine, dr. C. Angelescu, ministrul Educației Naționale, V. Iamandi, ministrul cultelor și artelor, Iosef Beck, ministrul afacerilor străine al Poloniei, W. Swietoslawski, ministrul cultelor și inst. publice al Poloniei, A. Zamfirescu și N. Arciszewski, ministri plenipotențiari ai României și Poloniei la Varșovia și București și Targowski fost ministru, președintele societății de propagandă a artei poloneze în străinătate.

In vederea pregătirii expoziției în Capitala noastră a sosit d. profesor Borowski, un pictor polonez renumit, care a aranjat expoziția, în calitatea d-sale de comisar general,

D. profesor W. Borowski, în materie de pictură este un componist, după cum se vede din cele trei tablouri expuse. Afară de aceasta, d-sa se ocupă de arta decorativă și de cea grafică. A participat la decorarea celor două transatlantice poloneze Pilsudski și Batori, care fac curse regulate între porturile poloneze și New-York.

Dorind a cunoaște scopul care se urmărește prin aranjarea acestei expoziții, precum și ceva din manifestările artiștilor din țara vecină, ne-am adresat d-lui prof. Borowski este ocupat cu aranjarea tablourilor, să dea toate lămuririle.

L. Slendrinski: După bae

Câteva zile înainte de inaugurarea expoziției. In sala Fundației Dalles, d. prof. Borowski este ocupat cu aranjarea tablourilor a sculpturilor. Consimte totuși cu multă bunăvoință să răspundă la ceiace credem că ar interesa publicul din România. Dela început mă face atent să scriu că d-sa adresează pe această cale o caldă invitație artiștilor români să-i urmeze exemplul și să organizeze în Polonia o expoziție a artei românești.

— Am vrea să știm care este scopul acestei Expoziții?

— *Expoziția pe care o pregătim este prima ilustrare mai mare a artei poloneze în țările din sud-estul european. Capitala țării dv., este o etapă. Am ales Bucureștii, nu numai ca un semn al vecinătății și prieteniei care ne leagă, dar și ca o indicație a necesității adâncirii relațiilor de bună prietenie dintre țările noastre, prietenie care a fost atât de bine reliefată prin schimbul de vizite a conducătorilor noștri. Vrem să dovedim că dezvoltarea relațiilor dintre popoarele noastre se poate desăvârși și pe calea cunoașterii reciproce a manifestărilor artistice. Tot odată, prin această expoziție vrem să ne manifestăm și interesul pe care-l purtăm pentru arta românească.*

— Care anume laturi din arta poloneză doriți să le expuneți publicului român?

— *Expoziția cuprinde operele artiștilor, pictori și sulptori, contemporani; vrând să dea însă o imagine mai adâncă și pentru a putea fi mai lesne înțeleasă arta poolneză, am adus câteva tablouri de artă mai veche, din activitatea pictorilor polonezi din ultimii douăzeci de ani. Printre alții, am expus din opera lui Wyspianski, cel mai mare artist al Poloniei dela începutul secolului al XX-lea. Wyspianski a fost un artist în sensul atribuit acestui cuvânt în timpul Renașterii, fiind în acelaș timp poet și dramaturg de frunte, reformator al teatrului polonez. Pictura sa a avut o mare influență asupra desvoltării picturii moderne în Polonia.*

Un alt pictor reprezentat, mort acum câ-

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 880
Duminică 17 Oct. 1937

Prețul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

Moartea lui Horia

In 26 Februarie, Alba-Iulia e scăldată de un soare dogoritor, prevestind înmugurirea primăverii. O undă se prelinge generoasă până în celulă. Aici n'a fost foc niciodată, fiindcă zidurile sunt făcute să impresioneze prin răceala și sobrietatea lor. Lumina și căldura aduc o picătură de viață în cușca prizonierului. Horia o soarbe ca un solitar, susținut de ideia că natura nu-i este vrăjmașă și picură mărinimoasă în singurătatea sorții un strop de reculegere și întărire. E sigur că astăzi nu va mai fi hărțuit cu întrebări. Nici n'a fost. Un soldat deschide ușa grea, chemându-l jos, să i se comunice sentința. Să i se citească un verdict pe care Horia îl cunoștea dinainte. Soldatul nu mai văzuse un om atât de tare, care se ridică de jos cu sânge rece, cu o privire nepăsătoare și cu gesturile cele mai firești, ca și când ar fi fost invitat să treacă dintr'o cameră în alta. Oricum va fi sfârșitul, sub paloș sau sub roată, îi este indiferent. Se examinează în intimitate, numai dacă n'a păcătuit contra lui Dumnezeu și nu se găsește vinovat, fiindcă a slujit poporul și a învârtit îmblăciul printre negustorii de sclavi. Impotriva zarafilor s'a revoltat odinioară și Isus. Numai condamnații lași și lipsiți de convingeri pun nădejde în legile unui stat, ceilalți, care se confundă cu o misiune și nu sunt istoviți de vulgaritate, înfruntă o sentință și pe judecători. In definitiv, ce să-i ceară contelui Jankovics: să-i ușureze pedeapsa? Dacă atâtea lucruri bune și frumoase au trecut pe lângă el și nu l-au tentat, dacă niciodată nu l-a chinuit dorința de a ajunge la avere și dacă atâția ani a trăit printre oameni, corect în gânduri și simțiri, dece acum n'ar sta cu răsuflarea liniștită în fața osândei? Coboară deci cu pas domol, ca să-l asculte pe d. Jankovics.

Horia (de Mac Constantinescu)

Horia ascultă sentința...

In fața corplui de gardă aude cum răsună, grav și cadențat, slovele sentinței: *„Comisiunea Aulică, Cesaro-Regală, ordonată prea grațios din partea Majestății Sale, ca să cerceteze tulburările și să aducă iarăși pe țăran la calea legalității, a pronunțat în conformitate cu ordinele mai înalte, următoarea sentință, în procesul criminal deschis contra lui Horea, numit dealtmintrelea Ursu Nicolae, din comuna Râul-Mare, din marele principat Transilvania, în etate de vreo cincizeci și patru ani, de religiune neunit, căsătorit și iobag al fiscului: în conformitate cu codul criminal terezian, art. 62, despre tulburări și tumult, și art. 90 despre tâlhării, au să fie dus pentru crimele acestea la locul indatinat de supliciu și acolo să i se frângă cu roata toate membrele corpului, începând de jos în sus și în modul acesta să fie trecut din viață la moarte, iar corpul să se despice și să se tae în bucăți, capul și părțile corpului să se pună pe țape, pe lângă diferite drumuri, iar inima și intestinele să se îngroape aici, la locul supliciului".*

Ce a răspuns Horia, când a fost întrebat după tipicul procedurii, dacă a înțeles sentința, nu e scris în actele procesului. Bănuim însă: un scurt *„da, Domnule!"*. Sentința e definitivă și inatacabilă. S'a rostit — cum se precizează limpede, din înalte ordine — articolele codului tereezian fiind un supliment literar. Iobagul știe acest lucru și în împrejurarea asta, îi șade mai frumos să fie nepăsător și rece.

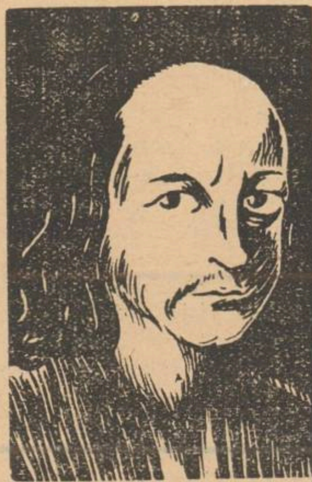
Stăpânirea vrea spectacol...

Executarea e hotărîtă pentru 28 Februarie. Contele Jankovics vrea să facă din ea un act de pilduitoare autoritate și în consecință dă ordin să se aducă mulțime de țărani, sub pretextul că li se va comunica o patentă imperială. Ca totul să aibă amploare și să fie spectaculos, se interesează până și de detalii mărunte. Alege locul de supliciu, dispune cum să se construiască estrada și se îngrijește ca din ceremonial să nu lipsească nimic. Comisarul Impăratului vrea să-și ducă însărcinarea până la capăt cu deplină conștiinciozitate, ca să poată raporta, că *„scelerații revoltei și-au primit pedeapsa cuvenită"*.

Cetatea e plină de oameni. Sunt de față șase mii de spectatori, sosiți din cele mai îndepărtate colțuri ale provinciei. Numai țărani, sunt peste 2500, din 419 comune, unii veniți pe cheltuiala lor, alții plătiți de administrația județelor. Cei mai mulți, când află dece au fost aduși, voiesc să plece îndărăt, însă nu mai pot, fiind încercuiți de cordoanele soldaților. Țăranii nu se îmbulzesc să fie aproape și să ocupe locurile din prima linie. Din contră, se retrag cuprinși de oroare, plângând și blestemând. Dacă în momentul acesta ar apare un tribun să înfierbânte tâmplele mulțimei, revolta reținută ar izbucni furtunoasă, prefăcând cetatea în cenușă.

Spovedania

De dimineață, preotul Nicolae Raț urcă în celula lui Horia să-i dea împărtășania. Il găsește învinețit de frig și ghemuit în sarică, singurul tovarăș care-l ocrotește în bezna nopților. Duhovnicul încearcă să afle dela el ce fel de hârtii au fost aruncate în foc, ce a vorbit cu Impăratul și care este adevărul în versiunile care circulă. Iobagul nu se lasă imboldit să vorbească, nici în ultima clipă. Răspunde preotului evaziv, păstrând taina pentru țărâna mută. E îndurerat de un singur fapt, de trădarea țăranilor. Ii pomenește pe toți cu numele, ca să știe și preotul de micimea lor. Nu e indignat și nici nu ridică împotriva trădătorilor blestem sau vorbă de ocară. Ii grațiază creștinește cu un accent emoționant: *„să faci bine, să le spui, domnule părinte, că-i iert din toată inima"*. Restul convorbirii se referă la chestiuni familiare și la testamentul încredințat parohului. N'are ce lăsa moștenitorilor, fiindcă e sărac și rosturile lui în viață n'au fost să adune avere. Vorbește numai de datoriile făcute. Le-a achitat pe toate, până la ultimul ban. Preotul este informat exact și amănunțit dela cine a împrumutat și data când a restituit banii. Penru ritualul spovedaniei, aceste detalii nu sunt importante, însă pentru Horia, lămurirea lor e prețioasă. Știe pe domni și mai ales știe de câte născociri sunt capabili. Dacă au găsit șapte țărani să-i cumpere, vor găsi și creditori să le stoarcă lesne declarații că nu le-a înapoiat banii, scoțându-l necinstit. Or, pentru Horia, omenia prețuiește mai mult decât toate moșiile Transilvaniei. N'a verbalizat-o niciodată, după cum niciun om corect nu-și transpune onestitatea în certificate publice. Dar e totuși necesar, ca măcar un om să-l apere de spuza eventualelor calomnii. Astfel, duhovnicul este informat *„că a plătit prim-pretorului din Zam 44 fiorini, fiind garantul lui Nicolae Ion al Neamțului, care a ridicat biserica dn Țăzeri, că în satul Ciucea, fiind dator 170 fiorini, i-a dat în mână judelui Petrișor Luca și într'a lui Budaică Mihail, fiind de față Ciuceanu Teodor și că în afară de 14 fiorini plătiți deasemeni lui Petrișor Luca, nu se mai știe dator"*.

Cloșca

Execuția

Soldații își fac apariția în fața celulei, pentru ultima dată. Ei nu mai sunt aroganți, ci emoționați. Se simt scufundați în umilință. Iobagul nu mai e un delicvent, ci un erou. Nobilimea e iarăși singură. Fragmentul acesta de umanitate, constituit din șase mii de oameni, a părăsit-o și a trecut de partea prizonierului. Un recrut îi oferă mâna în semn de sprijin; un gest mut, dar elocvent. Prizonierul îi face semn că n'are lipsă de ajutor. Coboară din turnul porții, potrivindu-și șerparul. Nu e nici înfricoșat, nici sfidător. Cele din urmă gânduri nu i se cunosc.

Nobilimea oferă un spectacol îngrozitor. Incă din zorii zilei, instrumentele de tortură rânjesc fioroase în cetate, iar călăul și ucenicii săi măsoară pozițiile, cum să lovească în plin. Pe estradă, comisiunea cezaro-crăiască, înconjurată de ofițeri și nobili. In apropiere, mii de spectatori, în majoritatea lor, oameni din popor.

Când soarele începe să mijască deasupra cetății, Cloșca se află în supliciu. Călăul îi trântește peste fluerele picioarelor, o roată masivă. Condamnatul scrâșnește din dinți și încearcă să-și mute trupul. Loviturile urmează însă, dese și puternice, încât corpul se terciuiește repede. Călăul a trântit roata peste corpul iobagului, de douăzeci de ori.

(Continuare în pag. 2)

Din volumul „Trei revoluționari" care va apare în toamna aceasta.

Peste o jumătate de oră, e rândul lui Horia, lăsat anume să asiste la înfiorătoarea execuţie. Porneşte spre călău fără nici o împotrivire şi fără să scoată nicio vorbă. Iobagul se aşează sub roată cu acea linişte interioară, care ridică la măreţie de simbol martirajul antic. Prima lovitură îi sfărâmă fluerul piciorului drept. A doua, a treia şi a patra, capul pieptului. Horia a primit mai puţine lovituri decât Cloşca, fiindcă d. Eckhardt — probabil comisarul execuţiei — informează înalta comisie că *„sceleratul a crăpat"*.

Aşa s'a terminat tragedia. Vremea dreaptă şi nepărtinitoare nu s'a intidimat însă, de severitatea nobilei comisiuni cezaro-crăeşti. In cutele veacurilor svâcneşte permanent o pâlpâială de lumină, ca semn de închinare unui chinuit slujitor al iobagilor. Iar trecătorul de eri, de azi şi de mâine, căutând să descifreze simbolul acestei flacări, va descoperi că la Alba-Iulia

Crişan

s'a stins cu gura încleştată şi cu oasele sfărâmate, un om de granit.

Trădătorii sunt răsplătiţi

Impăratul are motive să fie mulţumit. Condamnatul n'a spus nimic despre convorbirea cu Iosif al II-lea. Este poate, primul om care a păstrat cu atâta neclintire secretul unei conversaţii între cei patru pereţi ai camerei de audienţă în palatul Habsburgilor. De aici înainte, chiar nobilimea se grăbeşte să spulbere calomnia că Impăratul ar fi pus la cale revoluţia. Iar monarhul, la rândul său, prelungeşte epilogul represiunii, cu acte de simţită recompensă. Ca în toată istoria de 500 de ani a Habsburgilor, capul încoronat uită tocmai pe cei care au strigat sinceri şi devotaţi, trăiască Impăratul! Iosif al II-lea putea să încheie ultima filă a tragediei, cu trecerea lui Horia în popasul veşniciei. Mai mult nu-i cerea nici nobilimea. Dar n'a vrut să evadeze din tradiţie. Işi aduce aminte că a promis galbeni pentru capul lui Horia şi că trebue să fie mărinimos cu toţi care l-au ajutat din servilism să înăbuşe mişcarea poporului. Scrie de urgenţă guvernului ca celor şapte ţărani să li se distribuie 600 de galbeni din casa fiscului, ridicându-li-se totodată serviciile iobăgeşti, pădurarului Melzer să i se acorde 100 de galbeni, protopopului Adamovici 30 de galbeni şi o medalie de aur, episcopului Nichitici 1000 florini, episcopului Petrovici 800 florini, preotului Popa Moise şi ţăranilor care au prins pe Crişan 300 de galbeni, locotenent-colonelul Kray să fie avansat colonel, locotenentul Vajda să fie făcut căpitan, iar printr'un autograf, Impăratul mulţumeşte principelui din Ţara Românească, pentru serviciile de bună vecinătate, fiindcă n'a primit pe ţăranii răsculaţi.

Banii şi medaliile se distribuiesc în cadrul unei festivităţi organizată la Zlatna. Sunt prezenţi o sută de feţe bisericeşti, armata, baronul Bruckenthal, baronul Gerliczy, comisar regesc, magistrat suprem al munţilor, şi triştii eroi ai recompenselor. In raportul trimis curţii, se povesteşte amănunţit cum a decurs festivitatea şi cât de solemnă a fost ea. Baronul Bruckenthal descrie, că: *„In oraşul Zlatna am închis pavilionul cu crengi de brad şi peste ele am întins un tapet, iar pe tapet am pus portretele Majestăţii Sale Imperiale şi Regale, am aşezat în pavilion o masă acoperită cu un covor preţios, am pus pe masă trei farfurii de argint, în care am aşezat galbenii ce erau destinaţi a se împărţi. Apoi veni acolo şi armata să asiste la solemnitate. Deasemeni am procurat şi un cor de muzicanţi, cu tambaluri şi cu trâmbiţe. Pe la orele 11 jumătate se înfăţişară acolo amândoi comisarii, înaintea lor mergeau preoţii, care se adunaseră în număr însemnat, iar în urmă veneau câţiva soldaţi şi funcţionari ai fiscului"*.

Acelaş raport ne informează că s'au rostit şi discursuri. Baronul Bruckenthal a fost chiar patetic. Predând decoraţia protopopului, însoţeşte distincţia cu o cuvântare ce începe astfel: *„Tu, Iosif Adamovici, tu ţi-ai îndeplinit datoria în revoluţia aceea nefericită, care a pătat cu sânge omenesc ţinutul acesta în ultimele luni ale anului 1784, când furia atât de culpabilă a mai multor oameni a tulburat liniştea publică, cu răpiri şi trădări şi a adus poporul Român aproape de marginea pieirii sale totale. In momentul acela zic, ai ascultat de ordinele şi instrucţiunile ce ai primit de la superiorii tăi, ai luminat poporul înşelat şi amăgit, l-ai dojenit să se întoarcă iarăşi la linişte şi ordine şi prin aceasta ai scăpat pe mulţi de pieire. Serviciile tale au ajuns până la cunoştinţa marelui nostru monarh şi acelaş prea înnalt monarh, care nu lasă nici o faptă bună nerăsplătită îţi conferă ţie această medalie de mare preţ, fiindcă e de aur, dar valoarea ei este nepreţuită, fiindcă o capeţi ca semn al graţiei împărăteşti"*.

Represiunea îşi urmează drumul

La Zlatna se rostesc discursuri. La Alba-Iulia, sentinţe. Tribunalului de aici i-se trimit arestaţi 120 ţărani, dintre care 36 sunt condamnaţi imediat la moarte cu paloşul şi roata. La Cluj sunt condamnaţi şapte ţărani şi un preot. La Deva sunt ţinuţi captivi aproape cinci sute de iobagi. Nobilimea pierde orice măsură în aplicarea represiunii. Liniştea nu mai e primejduită de nimeni, ordinea formală domneşte pretutindeni, capii mişcării sunt morţi, — numai teroarea nu încetează. nobilimea, neregăsindu-şi încă echilibrul sufletesc. Mai înţelept procedează Impăratul. Spiritul politic îi dictează să fie clement şi ambiţia îi şopteşte să nu-şi compromită iremediabil popularitatea. Sentinţele la moarte, pe care le poate uşura, le transformă în pedepse mai blânde. Mai târziu, în 22 August 1785, desfiinţează servitutea personală, redactând cu mână proprie decretul în care scrie: *„condiţia de iobag încât aceasta supunea până acum pe ţărani la obligaţiuni vecinice şi îi ţinea legaţi de glie, o desfiinţăm pe viitor pur şi simplu, şi voim ca de aici înainte numirea de iobag nici să nu se mai întrebuinţeze în sensul acesta şi în consecinţă declarăm, pentru viitor pe toţi şi pe fiecare ţăran, de orice naţiune sau religiune, de oameni cu dreptul de liberă migraţiune, în ce priveşte persoanele lor şi ordonăm ca astfel să fie trataţi şi consideraţi peste tot locul, îndemnându-ne la aceasta şi reclamând-o dreptul naturii şi chiar interesul binelui public, de unde urmează că toate procesele pentru revendicarea libertăţii au să înceteze de la sine"*.

Scriind decretul, cu siguranţă, Impăratul şi-a adus aminte de Horia. In prima fază a mişcării, iobagul cerea exact libertatea personală, acordată acum de monarh. Atunci Impăratul ar fi fost cu un pas înaintea vremii. In 22 August 1785, se găseşte în urmă cu doi paşi. A fost depăşit de revoluţie, care pe lângă libertatea personală, a aruncat sămânţa exproprierii.

Dar Horia n'a strigat în niciun amvon al istoriei că este reformator. Nici n'a înscris în testament, că revoluţia a fost exclusiv făcută şi cârmuită de popor. Ţăranul a coborît în umbre misterioase, aşa precum a venit: cu tăcerea majestuoasă a caracterului pur.

VASILE MUNTEANU

Actualităţi ştiinţifice

Undele morţii

Un savant englez, profesorul Anthony — o autoritate în materie de fiziologie vegetală — a făcut de curând o declaraţie senzaţională. El afirmă — nici mai mult, nici mai puţin — decât că ar fi reuşit să descopere mijlocul de a suprima orice războiu, graţie invenţiunii unui aparat, cu ajutorul căruia se pot transmite la distanţă, prin radio, cele mai groaznice epidemii. In aceste condiţiuni, fireşte, războiul, riscând să devină o sinucidere colectivă, va fi exclus din relaţiunile dintre popoare. Profesorul Anthony a găsit taina acestei formidabile invenţiuni, constatând, cu prilejul lucrărilor lui de laborator, faptul că fiecare substanţă chimică, fiecare gaz posedă propria sa undă particulară şi poate fi transmis astfel în văzduh pe această lungime de undă.

Tot cu ajutorul radiaţiilor electrice se poate regla în mod riguros direcţiunea şi distanţa acestor transmisiuni întocmai ca tirul unui tun de mare calibru.

Transmisiunile aparatului, realizat de profesorul Anthony, pot transporta otrăvuri distrugătoare, capabile să provoace moartea imediată a oricărei fiinţe vieţuitoare, ce se găseşte în raza lor de acţiune, precum şi germenii unor boli contagioase mortale. Aceleaşi raze sunt în stare să oprească şi să distrugă avioanele în sborul lor şi să deranjeze cu desăvârşire orice instalaţie electrică pe o întindere vastă.

Experienţele făcute cu aparatul profesorului Anthony, au arătat că nu există niciun obstacol capabil să oprească asemenea transmisiuni. Razele distrugătoare pătrund cuirasele tancurilor cele mai puternice, făcându-le inutilizabile. Nici chiar adăposturile subterane cele mai întărite nu alcătuesc o protecţie împotriva lor. Un avantaj în plus al dispozitivului pomenit este faptul că, neocupând prea mult loc, poate fi montat cu uşurinţă pe bordul unui avion, sau încărcat pe un camion, pentru a fi transportat la orice distanţă. Descoperirea razelor distrugătoare a făcut-o savantul englez, după zece ani de cercetări, conduse la început într'un scop cu totul diferit.

Cu prilejul recentelor manevre aeriene, făcute deasupra Londrei, şase avioane militare de bombardament aşteptau gata pregătite într'un aeroport la sudul capitalei, pentru a lua parte la o cursă, la primul semnal primit. In acelaş timp, profesorul Anthony fusese rugat să aştepte cu aparatul său şi cu câţiva colaboratori, într'o casă situată la vreo cinci kilometri de aerodrom. Avioanele fuseseră încărcate cu o bogată provizie de benzină riguros controlată şi instalate sub o pază severă, care n'a fost părăsită nici-un moment. In momentul când s'a dat avioanelor semnalul de plecare, profesorul Anthony prevenit, şi-a pus în funcţiune aparatul său. Rezultatul a fost că niciunul din avioane n'a fost capabil să decoleze. Examinându-se benzina, ce umplea rezervoarele, s'a constatat că era amestecată cu apă. Savantul englez susţine că, graţie aparatului său, a făcut o transmisiune radioelectrică a hidrogenului şi oxigenului, cele două gaze care, prin combinaţia lor, dau apa.

Razele X pentru cercetarea fructelor

Un savant american, doctorul R. V. Harwey, profesor de fiziologie vegetală la universitatea din Minnesota, preconizează folosirea razelor Roentgen pentru studiul diverselor defecte şi anomalii la numeroase fructe şi legume.

In acest scop, el se serveşte de un aparat portativ de raxe X echipat cu un fluoroscop. Fără a tăia un fruct sau o legumă, şi numai prin simpla lor expunere la acţiunea razelor Roentgen, se realizează astfel un soiu de radioscopie a produselor examinate. Orice defect în structura internă la mere, pere, cartofi, mazăre, etc., poate fi imediat şi cu uşurinţă pus în evidenţă.

Anumite boli ale legumelor pot fi observate chiar fără a desprinde planta din pământ, folosind numai acest simplu examen radioscopic.

Ing. I. S.

CEREŢI AZI

Taina tinereţii şi frumuseţii veşnice

Lupta grandioasă între două genii ale răului: *Contesa de Cagliostro şi Arsène Lupin.* Amanţi şi vrăjmaşi de moarte!

Acţiune, pasiune, isteţie

Un spectacol grandios!

In „ROMANELE CAPTIVANTE"

260 pagini 15 lei. — La chioşcari, librari şi în gări.

CEREM CONCURSUL Dvs!

Pentru a da de urmele spionilor criminali cari țin

LONDRA SUB TEROARE

Oferim

20.000 lei premii

10.000 lei numerar
5.000 „ în abonamente
5.000 „ în volume literare

cititorilor cari vor participa la noul nostru concurs.

Amănunte în ziarul

DIMINEAȚA

Pentru un „da", pentru un „nu" 5000 lei premiu!

Revista „Realitatea Ilustrată" supune votului public propunerea ce i s'a făcut de câțiva cititori,

In buletinul de vot de mai jos lăsați cuvântul „da" sau „nu" — conform părerii dv. — și notați cifra care exprimă numărul probabil de voturi, pe care revista le va primi, în acest plebiscit. Aveți astfel posibilitatea să câștigați.

5.000 lei

Premiul se acordă acelui votant care va indica cifra cea mai apropiată de numărul real al buletinelor de vot primite.

Buletinul, în care ați lăsat pe „da" sau „nu" și în care ați notat numărul probabil de participanți, tăiați-l din această foaie și-l lipiți pe o carte postală sau îl puneți într'un plic deschis (francat cu o marcă postală de un leu și un timbru de aviație de lei 0.50). Nu omiteți ca pe plic, sau pe carte postală să dați adresa dv. exactă. Buletinele de vot se primesc la „Realitatea Ilustrată", str. Const. Mille 7—9, București I, până la 25 Octombrie a. c.

Numele câștigătorului celor 5000 lei, se va publica în „Realitatea Ilustrată" dela 1 Noembrie crt.

BULETIN DE VOT

„Realitatea Ilustrată" să apară de două ori pe săptămână? Prețul 5 lei

DA ‖ NU *)

Numărul votanților va fi de . . . . . **)

*) Stergeți cuvântul care nu vă convine.

**) Notați cifra care credeți că va exprima numărul buletinelor de vot ce se vor trimite revistei.

Numele și adresa trimițătorului se află pe plic (pe carte postală).

„Realitatea Ilustrată“, tot mai actuală.

va apărea de două ori pe săptămână:

MARŢI şi SAMBATA

Preţul revistei se reduce la 5 lei

Orice fel de comentarii ar face cronicarul vremurilor noastre, oricât ar voi să ne mustre sociologii moralişti, e un fapt ce nu se poate tăgădui că omul de azi e tot mai nervos, tot mai nerăbdător. El vrea să afle **imediat** tot ce se întâmplă, trăind în epoca avioanelor şi a televiziunei, e grăbit, se interesează de tot ce se petrece pe glob, vrea să fie imediat informat şi ceeace l-a preocupat ieri uită până într'o săptămână.

Ţinând seama de această dorinţă de noutate, de această grabă înfrigurată a omului modern, „Realitatea Ilustrată“ a înţeles prea bine cât e de întemeiată propunerea câtorva dintre cititorii ei, ca revista să apară de două ori pe săptămână, aşa încât să poată înfăţişa, cu şi mai puţină întârziere ca până acum imaginile evenimentelor, aşa încât să redea azi, fapte petrecute cu cel mult trei zile în urmă.

Dar „Realitatea“, apărând de două ori pe săptămână, nu trebue să impună cititorilor ei o jertfă mai mare ca până azi. In consecinţă, fiecare din cele două reviste urmează să coste **numai câte 5 lei**, aşa încât **„Realitatea Ilustrată“, în două ediţii, cu un număr de pagini sporit, mai interesantă şi mai actuală, urmează să coste tot 10 lei, fiecare dintre cele două reviste vânzându-se cu 5 lei.**

Vor fi deci două reviste „Realitatea Ilustrată“ de Marţi, în care prioritatea o vor avea fotografiile înfăţişând actualitatea şi „Realitatea Ilustrată“ de Sâmbătă, care, fără a neglija fotografia şi actualitatea, va fi un adevărat bazar, în ea se vor găsi reportaje senzaţionale articole ştiinţifice, turism, modă, cinema, literatură, teatru, etc.

Atât „Realitatea Ilustrată“ Actualităţi, de Marţi, cât şi cea „Bazar“ de Sâmbătă, se vor vinde cu 5. lei.

Dela sine înţeles că asemenea transformări sunt posibile numai datorită perfecţionărilor tehnice ale „Realităţii Ilustrate“, **Revista se tipăreşte la o maşină rotativă de heliogravură, cu o capacitate de producţie de 100.000 exemplare în câteva ore şi** astfel **„Realitatea Ilustrată“ poate să apară Luni cu evenimentele fotografiate de Duminică.**

Conform unui vechi principiu, de care s'a călăuzit întotdeauna direcţiunea revistei, „Realitatea Ilustrată“ aparţine publicului; propunerea celor câtorva prieteni nu va deveni fapt, decât dacă majoritatea cititorilor vor fi de aceeaşi părere. Iată motivul pentru care ideea de a face două ediţii pe săptămână ale „Realităţii Ilustrate“, o supunem votului public.

Răspundeţi cu **„da“** sau **„nu“**, dacă sunteţi pentru sau împotriva acestei transformări.

Votarea va dura până la 25 Octombrie, când vom despuia scrutinul.

Pentru ca osteneala cititorilor să fie legată şi de un interes personal, am fixat un premiu de 5000 lei, pe care să-l acordăm acelui votant care ne va indica o cifră mai apropiată de numărul voturilor ce ne vor parveni.

* * *

(Vedeţi pe verso buletinul de vot şi condiţiunile în care puteţi concura la premii!)

LONDRA SUB TEROARE

Un roman senzaţional de dragoste şi aventuri

Un foc răsună în noapte. Prin ceaţa străzii se văzură câteva umbre, paşi grăbiţi s'au pierdut în depărtare, apoi şueratul strident al ţignalelor agenţilor poliţiei au sfâşiat întunericul.

De unde până acuma cartierul a fost cufundat în linişte, zgomot din ce în ce mai mare a pus stăpânire pe stradă. Două autocamionete înzestrate cu faruri puternice, sosite în mare viteză, au oprit brusc în faţa casei de pe Walpole street 314. Frânele au scârţâit prelung, iar în clipa următoare cei aproape 40 de agenţi civili şi în uniformă au sărit jos înconjurând locul.

Se auzeau comenzi scurte. Un fotograf — al poliţiei — şi-a instalat aparatul ca un tun, fotografiind baza felinarului, a cărui lumină se estompa gălbuie pe caldarâm. Intr'un singur loc se vedea o pată mai întunecată, iar alături de ea un bărbat, care căuta parcă ceva.

Lumina becurilor de magneziu a fulgerat în câteva rânduri, apoi reflectoarele celor două automobile poliţieneşti şi-au concentrat fuiorul de raze asupra individului, care se afla la pământ.

Un domn, după toate aparenţele un medic, se plecă, îşi lipi urechea de trupul omului, apoi fără să se ridice îşi îndreptă privirile spre un tânăr cu figură hotărîtă, care părea că-i aşteaptă verdictul.

— Mort?

— Mort.

— Era de aşteptat.

Tânărul, căruia toţi din jur îi spuneau d. inspector Allan, se adresă unui agent care era aproape:

— Hobby, cercetează-i buzunarele.

Hobby, un flăcău voinic şi cu faţa inteligentă, îngenunchie şi începu să scotocească buzunarele mortului. Dar nu găsi nimic afară de o batistă pe care era brodată litera M.

Inspectorul Mac Allan căută cu atenţie în jurul locului unde se afla cadavrul, sperând că va găsi un indiciu. Burniţa rece a nopţii londoneze îndepărtase însă orice urmă posibilă. Era vorba neîndoelnic de o crimă. Victima fusese lovită pe la spate cu un pumnal cu lamă lungă şi, cum rana era mortală, medicul legist opină că necunoscutul a sucombat imediat. Era deasemenea foarte puţin probabil ca cel ucis să-l fi văzut pe asasin, după cum era neîndoelnic că toată drama s'a desfăşurat în câteva secunde.

Cine era însă acest misterios M., pentru ce fusese ucis nu putea şti nimeni. Casa din Walpole street era nelocuită de multă vreme, iar uşile erau ferecate. Focul de revolver, care alarmase la un moment dat cartierul, fusese tras de agentul din post care în emoţie a încercat să dea în felul acesta alarma. Şi cum strada în care s'a comis crima este una dintre cele mai liniştite ale Londrei, anchetatorii nu sperau să afle ceva de la un eventual trecător.

*

Mac Allan nu plecă acasă, ci după ce făcu un ocol pe străzile lăturalnice reveni la locul crimei. Cadavrul lui M. fusese ridicat între timp şi dus într'o clinică apropiată spre a fi autopsiat, iar ploaia măruntă şi deasă îşi luase sarcina să şteargă orice urmă de sânge de pe caldarâmul întunecat. Tânărul inspector al Scotland Yardului nu disperă însă şi scoţând carnetul de note din buzunar începu să scrie grăbit în lumina palidă a felinarului. Apoi opri un taximetru, care trecea întâmplător pe acolo, şi dădu adresa Scotland Yardului.

Şoferul salută respectuos la auzul celor două cuvinte şi apoi voind parcă să-şi dovedească destoinicia porni în cea mai mare viteză spre centrala poliţiei engleze.

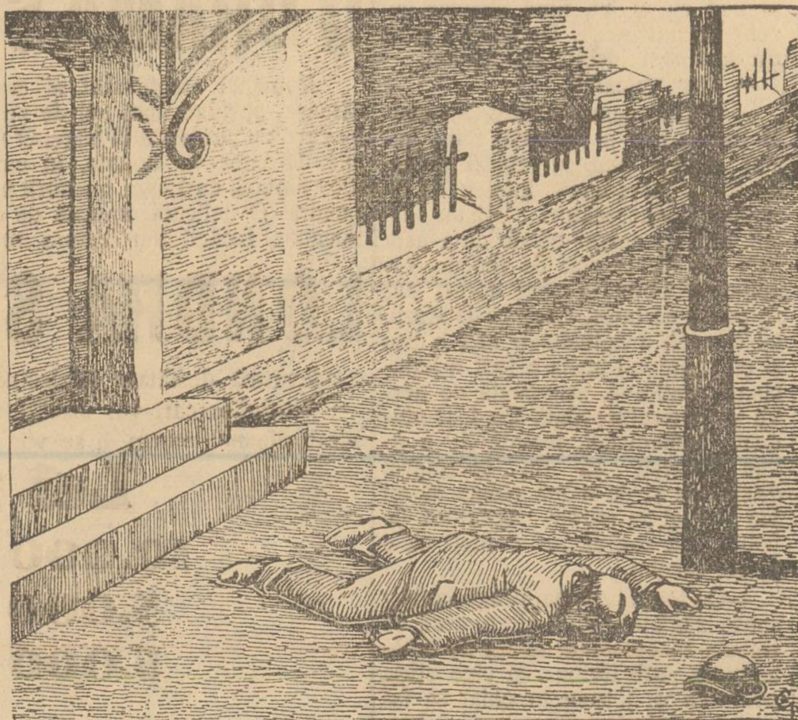
*

Ajuns în biroul său, Mac Allan îşi sună secretarul care nu era altul decât o veche cunoştinţă a noastră, agentul Hobby.

— Ce părere ai despre cele ce le-ai văzut Hobby? întrebă Allan. Afacerea asta mi se pare teribil de încurcată.

Hobby se scărpină gânditor după ureche şi spuse:

— Intr'adevăr Mister Allan. Am văzut fotografiile pe care le-a luat Stone la locul crimei şi drept să vă spun, nu înţeleg nimic. Mi-am întipărit în minte trăsăturile mortului şi am cercetat toate fotografiile indivizilor suspecţi al căror nume începe cu litera M. Nici o asemănare. Imi face mai degrabă impresia, că avem de a face cu un străin şi nu cu un englez. Părul negru,

sprâncenele stufoase și întreaga conformație a capului pare să fie în sprijinul susținerii mele. Desigur însă că și ele sunt relative.

— Poate să ai dreptate, Hobby, răspunse Mac Allan. Un lucru însă nu înțeleg: cine a dat alarma?

— Gardianul din post.

— Nu mă gândeam la asta, ci aș vrea să știu cine l-a anunțat pe gardian.

— M'am interesat și de acest lucru, Mister Allan.

— Ești un secretar admirabil, Hobby. Și ce-ai aflat?

— Gardianul O'Murfy a auzit un strigăt, care după spusele lui nu părea să fie nici de spaimă, nici de durere. Intrigat însă a pornit în direcția din care venise sunetul, de sigur fără să se grăbească. Când s'a apropiat de locul crimei și a văzut la pământ cadavrul celui ucis a grăbit pasul. In clipa aceea a auzit un zgomot produs parcă de o ușe care este trântită cu violență și cum în prima clipă nu și-a dat seama despre ce este vorba, crezând că este un atac asupra sa, a scos revolverul și a tras un foc în aer. Gardienii din posturile apropiate au venit în goană la fața locului, iar unul dintre ei a anunțat Scotland Yardul.

— Interesant, foarte interesant, murmură Allan gânditor. Dar, ia spune-mi Hobby, cine locuește în casa din Walpole street 314? Te-a interesat?

— Comisariatul respectiv ne-a dat informațiile cerute. Casa din Walpole street nu mai este locuită de câțiva ani de zile. Ultima dată, proprietarul ei a închiriat-o unei familii de italieni stabiliți la Geneva, unui oarecare doctor Ceneri. Acesta a fost la Londra acum trei ani, când după o lună de ședere a părăsit pe neașteptate Anglia împreună cu ai lui, fiind chemat urgent în patria sa. De atunci casa n'a mai fost locuită de nimeni.

— Dar vecinii?

— Oh, răspunse Hobby. Nu poate exista nici o îndoială. Sunt numai oameni bine situați și demni de toată încrederea. Inteleg de ce zâmbiți neîncrezători, Mister Allan, dar vă asigur că de data asta deși am lucrat atât de repede, rezultatele obținute sunt totuși cât se poate de bune. Cred că O'Murfi, nu a auzit trântindu-se nici o ușe și că sgomotul acela a fost o halucinație auditivă, provocată de nervii săi supraîncordați. Ca fost student în medicină, înainte de a avea onoarea să fiu secretarul d-voastră și de a mă obliga să-mi fac stadiul în corpul agenților de poliție, vă rog să mă credeți că e foarte posibil.

—Cu toate acestea, dragă Hobby spuse zâmbind Mac Allan, cred că trebuie să cercetăm mâine în amănunțime vecinătatea... și cine știe... poate că va fi necesar chiar să facem o descindere în această misterioasă casă nelocuită, din Walpole street 314.

— All right, Mister Allan. Vom face cum credeți d-voastră. Până atunci îngăduiți-mi un mic concediu de câteva ore spre a-mi odihni oasele obosite.

— O, key! Hobby, spuse râzând Allan. Recunosc că te-am ținut prea multă vreme sub presiune. Du-te de te odihnește și fii mâine la ora 9 precis la mine acasă. Good night.

— Good night, Mister Allan, mai spuse Hobby și dădu să plece. Nu făcu însă câțiva pași când Allan îi strigă din urmă:

— Hallo, Hobby! Un moment!

Hobby se întoarse și-și privi întrebător maestrul.

— Nu crezi, Hobby, că ar fi bine să publicăm un apel prin ziare rugând pe acei cari au cunoscut familia doctorului Ceneri, misteriosul personagiu care numai el a locuit în ultimii ani în casa de pe Walpole street să ne dea informații pe care le-ar crede interesante asupra acestuia?

— Cum credeți d-voastră, Mister Alan. Dar ce legătură poate fi între necunoscutul asasinat în stradă și acest medic care de ani de zile n'a mai revenit în Anglia?

— Nimic, spuse Allan surâzând enigmatic. Dar acest doctor Ceneri mai mi-a fost semnalat pe vremuri și cred că n'ar strica să știm ce rosturi a avut pe aci. Good night, Hobby.

— Good night, Mister Allan.

Mac Allan se sprijini gânditor de speteaza scaunului, iar după un răstimp scoase din birou un dosar cu scoarțe cenușii pe care a scris tacticos cu caractere tipografice:

ASASINATUL DIN WALPOLE STREET

Dosar 182-193

II

IN PLIN MISTER

După câteva zile de cercetări, Mac Allan nu știa mai mult decât în prima zi a crimei. Casele din Walpole Street au fost scotocite rând pe rând, provocându-se indignarea locuitorilor, cari s'au văzut turburați fără nici un motiv plauzibil. In casa dela nr. 314 nu s'a găsit nimic extraordinar. Interiorul elegant mobilat, purta urmele vădite ale timpului. Praful se așternuse gros peste mobilă, iar în vatra spațioasă din salon se mai puteau vedea încă urmele unor hârtii arse.

Altceva nimic. Nici un indiciu, nici o carte de vizită a ultimilor chiriași — cum se spune în limbaj polițienesc. Mac Allan nu dispera, deși nici nu spera să poată găsi o soluție grabnică acestui caz încurcat.

După câteva zile, pe când se afla în biroul său dela Scotland Yard, se pomeni pe neașteptate cu Hobby, care agita în mâini un caiet.

— Hallo, Hobby, strigă Mac Allan uimit, ce vânt te aduce în halul ăsta la mine în birou?

Hobby se așeză emoționat pe scaunul din fața biroului maestrului său și după ce se liniști puțin, începu:

— L-am prins, mister Allan!

— Pe cine, Hobby? Ce dracu, ești bărbat. Stăpânește-te.

Citiți continuarea acestui pasionant caz în ziarul DIMINEAȚA.

O DRAMĂ SGUDUITOARE!

Romanul emoționant al unui orb, care asista la o crimă înfiorătoare, purtând apoi ani de zile pe conștiință, povara unei grozăvii pe care nu poate s'o divulge. O viziune telepatică, avută după ani de zile, la miez de noapte, în casa crimei, îl pune pe urmele adevăraților făptași, cari sunt membrii unei organizații de spionaj, cu sediul la Londra. O delicată poveste de dragoste se îmbină cu aventuri emoționante, făcând din lectura romanului

LONDRA SUB TEROARE

o adevărată desfătare intelectuală.

Cititorilor cari vor urmări, în foiletonul ziarului „DIMINEAȚA", acest minunat roman, li se vor distribui premii în valoare de

Lei 20.000

10.000 Lei numerar

5.000 „ în abonamente

5.000 „ în volume literare

ATELIERELE „ADEVERUL" S. A.

Procesele lui Titu Liviu Maiorescu

Rezultatul cercetărilor

In urma cercetărilor întreprinse de procurorul Vârlănescu, prin interogatoriile luate atât pricipalului acuzator, profesorul N. Ionescu, cât şi martorilor propuşi de acesta, dela semnatarii scrisorilor adresate redacţiei „Tribunei Române", până la economul şi personalul ad-tiv inferior dela Institutul de fete, procurorul îşi formează părerea pe care o concretizează într'un raport amănunţit. Raportul, împreună cu copiile de pe scrisorile predate parchetului de către N. Ionescu, este înaintat Ministerului de justiţie de pe atunci Creţulescu, la data de 1 Octombrie 1864.

Ce reesă din acest raport, sprijinit pe mărturiile celor supuşi cercetărilor? Titu Maiorescu, membru al comitetului şcolar, preda în mod gratuit lecţiuni de gramatică românească la Institutul de fete şi după terminarea lecţiunilor, rămânea în internat unde petrecea până pela miezul nopţii. Despre aceste întârzieri nocturne ar fi avut cunoştinţă şi directoarea şcolii, d-na Gros. Din depoziţia Anei Câmpeanu, mama unei eleve în vârstă de 14 ani din clasa a V-a, se vede că într'una din zile, după sosirea lui Maiorescu în internat, a venit la şcoală şi soţia acestuia, care a încercat să intre în camera guvernantei Ricquert. Ne deschizându-i-se la bătaia în uşă, d-na Maiorescu s'a îndreptat spre camera d-nei Gros. După aceasta s'a deschis uşa camerei în care se găsea Maiorescu, unde a intrat şi d-na Maiorescu. Ce s'a întâmplat înăuntru nu se poate şti, pentrucă eleva, „ocupată cu ştergerea unei table din salon", a trebuit să plece. Rămâne totuşi mărturia că despre aşa zisele „petreceri" ale lui Maiorescu ştia şi soţia sa.

Să lăsăm însă să vorbească documentele:

No. 1334 din 1 Octomvrie 186'

Domnule Ministru,

In conformitate cu ordinul D-voastre prin telegrama No. 44605 din 15 Septemvrie am procedat de îndată în lucrare. Şi dar somând pe d-l redactor al Tribunei Române la biroul parchetului spre a-mi da scrisorile ce păstra în chestiunea scandalului de care tratează articolul său înserat în jurnalul No. 228 August 31. D-l redactor s'au prezentat la parchet în ziua de 25 a curentei şi au depus scrisorile ce sunt în număr de trei şi anume:

1. O scrisoare cu data de 3 Iulie subscrisă de căp. Dimitriu *(Costin), care s'au publicat şi în tribuna No. 232 din 17 Septemvrie.*

2. O scrisoare subscrisă de Nicu Teodoreanu *despre care s'au făcut menţiune în No. 228 al Tribunei.*

3. O scrisoare cu data din 17 August subscrisă C. Codreanu *(Catinca).*

Toate acestea s'au primit adeverite de d-l redactor spre neschimbare, iar D-sa potrivit cererei ce au făcut i-am eliberat chitanţe şi copii adeverite pentru conformitate, despre cari s'au încheiat şi cuvenitul proces verbal.

Cu această împrejurare d-l redactor au făcut şi depoziţia următoare la biroul parchetului procuror în chestia scandalului urmat la Şcoala Centrală de fete.

Că d-na Eufrosina Cobâlcescu *ar avea informaţiuni despre scandalul relaţiunilor guvernantei* Riqcuerd *cu membrul comitetului D-l* Maiorescu *dela însuşi iconomul şcoalei şi că acele informaţiuni le-au cules d-l redactor dela D-na Cobâlcescu direct.*

Deasemenea informări directe propune d-l redactor că au cerut dela muma unei eleve eşită din şcoală anume d-na Câmpeanu *(moaşe). Mai departe d-l redactor s'au abţinut de a mai numi şi alte persoane din public, dela care au cules informaţiunile sale atât mai înainte cât şi în urma scrisorilor primite.*

Procesul din 1864 -- 1865

Intrebând apoi pe d-l redactor dacă cunoaşte persoanele subscrise în scrisori ne-au răspuns: încât priveşte scrisoarea subscrisă Nicu Teodoreanu, *că întocmai precum a declarat în Tribuna n'o cunoaşte.*

Incât priveşte scrisoarea subscrisă C. Codreanu *deasemenea că nu cunoaşte persoana dar că e o bătrână mumă anume* Catinca Codreanu.

Insfârşit încât priveşte scrisoarea subscrisă căpit. Dimitriu *redactorul propune că atât înaintea primirei acei scrisori cât şi câtva timp în urmă nu l-au cunoscut personal dar după aceia şi înainte de a publica*

Titu Maiorescu

scrisoarea s'au încredinţat că numitul căpitan are 2 surori în pensionat din care una a sfârşit cursul în anul acesta şi încă că mai are 6 surori mai mici cari sunt în sarcina sa, fiind fără de mumă şi părintele lor damblagiu.

Asemenea am întrebat pe d-l redactor dacă cunoaşte personal pe iconomul şi portarul *de la Şcoala Centrală de fete şi au răspuns că nu-i cunoaşte, adăugând a zice că, cu ocazia venirei d-lui* Aaron Florian *la distribuţia premiilor au aflat că acest delegat a Ministerului a întrebat atât pe* iconom *cât şi pe* portar *şi că aceste persoane precum şi altele ar fi arătat şi d-lui* Florian *adevărul asupra petrecirilor fervente şi nocturne ale D-lui* Maiorescu.

In urma acestei depoziţiuni a d-lui redactor am citat de îndată la biroul parchetului pe subscriitorii răvaşelor şi anume:

Pe d-l căpit. Dumitriu, *pe D-na* Catinca Codreanu, *şi pentru d-l* Nicu Teodoreanu, *ca persoană necunoscută, am dresat mijlocire la Prefectura Urbei Iaşi spre a-l afla şi a-l invita să se prezinte la birou.*

D. Căpitan Dumitriu *prezentându-se la birou a făcut următoarele depoziţiuni: Că scrisoarea sa a adresat-o redactorului la 3 Iulie a. c. publicată prin „Tribuna Română" No. 232 din 17 Septemvrie în adevăr este sub a sa proprie iscălitură şi că precum prin citata scrisoare a declarat asemenea în faţa parchetului că: susţine în totul cele cuprinse printrânsa. Că după informaţiile luate de la copile (surorile sale) scandalul s'a urmat în şcoală de către membru comitetului* D-l Maiorescu, *iar informaţiuni mai pozitive se pot lua dela persoanele ce se află în acel internat.*

D-na Catinca Codreanu *subscriitoarea scrisorei ce a presentat redactorului la 19 August a. c. a făcut următoarea depoziţiune: „că în adevăr „scrisoarea citată este a sa proprie „şi că precum prin acea scrisoare asemenea şi acum arată că comitetul „şcolar şi d-na Directriţă* Gros *nu lasă „copilele pe acasă timp îndelungat şi „aceasta o face cu într'adins scop „pentru că numitele copile (între care „şi fica sa) înţelege scandalul ce se „urma într'acea şcoală din partea „d-lui* Tit Maiorescu *ce era în angajament cu guvernanta* Emilia Riquerd *carele petrece adesea ori până la ore înainte din noapte în internat în camera* D-rei Riquerd.

„Că D-nei este convinsă pentru că „s'a urmat şi se urmează scandalul arătat în numita şcoală şi că aceste informaţiuni le-a luat dela mai multe „copile ale cărora nume acum nu le „poate arăta, temându-se ca nu cumva „să fie persecutate de către superioara „acelui institut, însă ca să se poată „convinge guvernul pe deplin, va putea „lua lesne lămuriri dela însuşi persoanele ce se află cu locuinţa în Internat şi cu atât mai mult fiindcă şi „opinia publică este prea ocupată „în această privinţă.

In cât priveşte pentru scrisoarea subscrisă Nicu Teodoreanu, *persoană ce nu s'a putut găsi şi nici nu s'a putut afla locul locuinţei sale, despre acestea ne-au dat informaţiuni Prefectura Urbei Iaşi prin adresa No. 16581 din 29 Septembrie prin care propune că de şi după toate cercetările în oraş, a găsit o persoană cu asemenea nume însă aceasta cu totul s'a apărat şi viind şi la biroul Parchetului a propus că el este cu totul strein în chestiune şi că el deşi poartă asemenea nume se mai numeşte şi* Sarischi *fiind între amploiaţii comisariatului despărţirei întâi făcând aprobaţie slovei şi iscăliturei sale cu aceia din scrisoarea menţionată m'am convins că acest individ este eşit din chestiune.*

După luarea acestor informaţiuni am observat discreţia necesitată a se trage în cercetare şi persoanele numite de d-l redactor prin depoziţia dată că ar avea ştiinţă în cause şi anume pe D-na Frosa Cobâlcescu *şi pe D-na Ana Câmpineanu* şi dar citându-se la *birou D-na* Frosa Cobâlcescu *prin protocol s'a arătat că dumneaei având mai multe amice în şcoala centrală, una fiind numită* Elena Ciugolea, *iar acum profesoară la Târgu-Ocna, pe când era elevă i-au spus, cum că D-l* Maiorescu *şade în internat până la un ceas şi douăsprezece după miezul nopţii şi că auzea cu urechile ei toată curtea ce* d-l Maiorescu *se estima a face d-rei* Emilia Riquerd *fiind că asculta la uşa ce despărţea camera numitei Domnişoare, unde dormeau multe copile din clasa V-a.*

Asemenea au spus că D-ra Smaranda Dumitriu *neam cu Dumneaei (care a fost până acum în Internat) că după ce venia* D-l Maiorescu *şi intra în camera* D-rei Ricquerd, *apoi D-na* Gros *făcea mare linişte şi culca fetele cât se putea mai degrabă ca să poată ascunde venirea D-sale şi că D-ra Dimitriu a avut ocazie (fără voia sa) a auzi cu înlesnire fel de fel de vorbe dulci ce se pertractau între* D-l Maiorescu şi D-ra Ricquerd în *camera sa.*

Mai departe Dumneaei propune că roagă pe guvern în numele legilor să ee cele mai energice măsuri pentru descoperirea adevărului, chiar de la persoanele ce locuesc în Internul şi a nu rămâne culpabil fără penalitate, fiindcă Dumneaei este foarte îngrijată ca una ce mai are încă trei rude în acel Internat; şi în fine conchide că această dispoziţie aşa o poate sprijini prin jurământ.

D-na Ana Câmpeanu *prin protocolul ce i s'au luat arată, că fica sa anume* Veronica Câmpeanu, *ce se află în vârstă de 14 ani, elevă în clasa V, cu ocazia venirei acasă, după vacanţa sărbătorilor paştelor, anul curent, în una din zile, pe la orele 5 jum. după amează, viind* D-l Maiorescu *în Internat a intrat drept în odaia guvernantei* Emilia Ricquerd, *elevele fiind intrate în clasă, numita sa fiică era ocupată cu ştergerea unei table din salon, în acel timp au venit şi* D-na Maiorescu, *ca după un sfert de oră, în urma venirei sale, şi vroind să intre şi ea în camera* D-rei Ricquerd, *au bătut la uşă, însă nu i-au deschis şi nici au voit să-i răspundă cineva, atunci* D-na Maiorescu *au trecut peste sală şi bătând în uşă la* D-na Gros *i s'au* deschis uşa dela *D-ra Ricquerd* unde *era* D-l Maiorescu,*după care au intrat* şi D-na Maiorescu *în acea odae, şi ce se va fi petrecut mai departe nu au mai văzut copila, fiindcă s'au dus; asupra acestei împrejurări* D-na Câmpeanu *propune că ea s'a surprins cu totul auzind această naraţie a ficei sale, şi că au pus-o în situaţie de a face o aspră mustrare ficei sale pentru că face asemenea observaţii la vârsta ei, şi totodată a ordonat ca să nu mai cuteze a rosti asemenea vorbe către cineva căci poate să rămâe nenorocită şi ar putea fi prigonită şi dată afară din şcoală.*

După această împrejurare D-neaei s'a grăbit a-şi lua copila din şcoală încă dinainte de a da examenul din urmă şi înfăţişându-i-se ocazie au măritat-o.

In urmarea expreselor împrejurări citaţii fiind la biroul parchetului, am atras în cercetare şi pe iconomul *şi* portarul şcoalei *şi le-am luat formale protocoale.*

Aşa dar iată ce au arătat mai întâiu iconomul şcoalei: *că în anul curent, pe luna Fevruarie, au văzut că au început a veni adeseaori în internat* D-l Maiorescu, *membru comitetului şcolar, că preda lecţiuni gratis de gramatica română, că cu ocazia aceasta vedea că după terminarea lecţiunilor D-lui rămânea în internat şi petrece până pela orele 11 şi alte ori şi până pe la 12 sau şi mai mult timp din noapte, că tot timpul îl petrece în camera D-rei Ricquerd, că încă D-lui vine şi în timpul când nu predă lecţiuni şi iarăşi petrece până la ore înaintate din noapte, că despre şederea şi petrecerea* D-lui Maiorescu *în Internat are deplină ştiinţă şi portarul care încue şi descue poarta. Asemenea şi pedagoaga* Antonia Gropsea, *pe care n'am putut a o atrage în cercetare fiindcă se află funcţionând în Internat, mai departe iconomul arată că* D-na Gros *are deplină cunoştinţă despre aceste împrejurări, fiindcă şi D-neaei se duce adeseaori în odaia D-rei* Ricquerd *unde petrece D.* Maiorescu.

Am mai făcut iconomului şcoalei şi următoarele întrebări:

Dacă postul de profesor de gramatica română se afla vacant în timpul când preda lecţiuni D. Maiorescu?

Ce ştiinţă mai are despre împrejurările ce se mai petrecea în Internat şi dacă d-na Gros *sau guvernanta sau poate şi elevele lipsesc noaptea din internat precum şi ce se mai petrece în Internat?*

(Continuare în pag. 6-a)

Asupra acestora au dat iarăşi următoarele lămuriri:

Că Dumnealui ştie că în orele de dimineaţă vine profesorul Gheorghiu *ce este rânduit de guvern şi că predă lecţiuni de gramatică română. Ce pe alţii Dumnealui n'au văzut venind în Internat în timp de noapte decât numai pe D.* Maiorescu, *precum au arătat. Că atât D-na* Gros *cât şi* Guvernanta Ricquerd *es adesea ori noaptea din Internat şi se întorc pe la ore înaintate din noapte.*

Asemenea D-na Gros *dă voe de es şi la unele din eleve noaptea din Internat şi care se întorc pe la orele două după miezul nopţii. Iar în timp de examene şi concursuri se fac şi mese pentru membrii comitetului şcolar.*

Aceste arătări a propus iconomul în prezenţa subscrisului, că cerând trebuinţă le poate confirma şi prin jurământ.

După aceasta s'a luat cuvenitul interogator portarului şcoalei, *numit* Ioan sin Andrei *şi au arătat următoarele:*

Că el se află în slujba de portar timp de şase ani trecuţi şi că ştiinţa sa se mărgineşte în acestea:

Că alte persoane în timp de noapte nu intră în Internat de cât D. Maiorescu *carele vine pe la orele 4 sau 5 după amiază şi ese pe la 10, 11 şi 12 noaptea.*

Iar într'o seară a venit D. Maiorescu *pe la 9 ciasuri din noapte şi stând în Institut până la 12 ore din noapte, când a eşit a se duce, atunci a întâlnit pe D-na Directoare, care venea şi Dumneaei de unde a fost dusă, şi Domnul Maiorescu atunci s'a ascuns după poartă ce o deschisesem până a intrat înăuntru D-na Directoare şi apoi D. Maiorescu a eşit dupe poartă şi s'a dus, şi că el nu are ştiinţă ce face D. Maiorescu în Internat decât că stă multă vreme.*

Pe lângă acestea portarul au mai arătat că D-na Gros *ese din internat pe la orele 8 şi 9 seara şi se întoarce pe la orele 11 şi 12 din noapte. D ra* Riquerd *ese adesea singură din Institut şi se întoarce pe la orele 12 şi 1 după 12 din noapte, precum chiar şi eri (24 fiind data protocolului 25 Septembrie) Dumneaei a eşit din Institut şi s'a întors pe la orele târziu din noapte. Iar pedagogele* Dimitriu, Costin *şi* Tuduri *eşau adesea ori din internat şi se întorceau adesea ori pe la orele 1 şi alte ori pe la 2 după 12 noaptea.*

In fine portarul propune că altă ştiinţă în afară de cele sus arătate nu mai are decât că în seara când au venit D-l Maiorescu *de au intrat în Internat pe la ora 9 din noapte el nevoind a-i deschide Dumnealui i-a poruncit să deschidă zicând cuvintele „Deschide poarta că eu sunt membru din comitet" şi el a fost silit contra regulamentului a-i deschide. Iar la conclusia acestui protocol am notat şi cuvintele rostite de portar în prezenţa subscrisului Procuror „că el fiind un om înaintat în vârsta bătrâneţelor poate da seama şi înaintea lui Dumnezeu că cele arătate de el sunt adevărate, fiind gata a primi şi formal jurământul.*

Domnule Ministru, Acestea fiind împrejurările descoperite cu respect vi le refer alăturând totodată în copie şi scrisorile primite de la Redactorul Tribunei Române fiindcă originalele le-am alăturat la actele respective. Asemenea am alăturat la acte şi o suplică introdusă la parchet cu data de 30 Septembrie transmiţându-vă după dânsa o întocmai copie şi tot odată vă rog să bine-voiţi a-mi da deslegare ce urmare să păzesc cu dosarul ce am înfiinţat în această chestiune.

Primiţi.....

Procuror A. Vârlănescu

Ministerul decide...

Sprijinit pe raportul documentat al procurorului, Ministerul găseşte de cuviinţă că Maiorescu, fiind *„persoana care în privinţa faptelor sale se cuvine a se justifica înaintea justiţiei pentru scandaloasa şi imorala sa urmare, esersată în Pensionul central de fete"* să fie *„înaintat spre cercetare la Tribunalul corecţional"*.

In acest scop, Procurorul Vârlănescu este invitat printr'un ordin din 9 Octombrie să trimită procurorului tribunalului întreg Dosarul anchetei.

Iată ordinul amintat:

Ministerul Justiţiei, Instrucţiunei
Publice şi Cultelor
No. 49001
1864 Octombrie 9

foarte urgentă

Domnule,

Pe temeiul descoperirilor făcute de D-voastră în ancheta ce a-ţi fost numit a face spre desvoltarea împrejurărilor conţinute în unul din articolele înserate în foaia Tribuna Română cu data din 9 August No. 228.

Subscrisul văzând că D-l Maiorescu *este persoana care în privinţa faptelor sale se cuvine a se justifica înaintea justiţiei pentru scandaloasa şi imorala sa urmare, esersată în pensionul Central de fete din acel oraş,* am găsit de cuviinţă că Dumnealui să fie înaintat spre cercetare la Tribunalul corecţional, *pentru care vă invit Domnule Procuror, a lua îndată cuvenitele dispoziţiuni spre a trimite Procurorului acelui tribunal dosarul anchetei, cunoscând totodată că am dat ordin ca* D-l Maiorescu *să fie suspendat din toate funcţiunile ce ocupă la şcoalele publice.*

Acestea Domnule Procuror, vor servi spre răspuns la raportul D-voastră No. 1334 din 1 Octomvrie.

Ministru,
ss. N. Creţulescu
Capul Diviziei Botescu

Urmează o telegramă adresată procurorului tribunalului Iaşi secţia II, prin care Ministerul de Justiţie insistă ca procurorul să-şi facă datoria şi chiar în lipsa unui articol special în condica penală, Tribunalul să nu fie dispensat de a constata fapta şi a o „stigmatiza":

Telegramă

Procuror Tribunalului Iaşi

Secţia II

Răspund la telegrama din 27-10 că Dumneata să-ţi îndeplineşti datoria conform art. 16 şi următoarele din procedura codului penal; stăruind la Tribunal a-şi pronunţa sentinţa; cât pentru penalitate lipsa de articol special în Condica penală nu dispensă pe Tribunal ca constatând fapta să o stigmatizeze.

Ministru, Creţulescu

Intr'o altă telegramă, adresată tot procurorului trib. Iaşi, Ministrul de justiţie Creţulescu cere ca cercetarea să se facă *„cu uşile închise"*, *„procesul Maiorescu fiind din acelea atingător respectului bunelor moravuri, care cere depărtarea vederii şi auzului public"*.

E sezisat Tribunalul

Procurorul tribunalului, primind dosarul şi cercetându-l, îşi însuşeşte concluziile relative la existenţa unui *„întemeiat prepus cum că Dumnealui (Maiorescu N. R.) împreună cu Domnişoara Ricquerd au comis un delict contra bunelor moravuri"*, trece în revistă dovezile scoase din depoziţiile martorilor şi înaintează dosarul Preşedintelui de tribunal, cerând îndeplinirea cuvenitelor forme cerute de lege.

Este interesantă observaţia pe care o face procurorul asupra abaterii de la îndatoriri de care s'au făcut culpabili atât Maiorescu în calitatea lui de membru al comitetului însărcinat cu inspecţiunea asupra şcoalelor din Moldova, cât şi d-na Gros, în calitatea sa de directoare a Institutului de fete, prin „toleranţa" acordată.

„O inspecţiune şcolară, — spune procurorul, *— este înainte de toate o inspecţiune asupra educaţiunii.*

„Educaţiunea însă din punct de vedere ştiinţific şi practic are un scop dublu adică învăţătura şi moralitatea — doctrina et virtus".

Iată şi raportul procurorului către Preşedintele de tribunal:

1864 Octomvrie 24

Principatele Unite-Române
Procurorul
Tribunalului de Iaşi
Secţia a II-a
No. 872

Domnule Preşedinte,

Primind de la d-l Procuror al curţei criminale din Iaşi cu adresa No. 1405 dosarul anchetei ce au făcut dupe însărcinarea avută de la D-l Ministru de Justiţie să desvolteze împrejurările conţinute în unul din articolele înserate în ziarul „Tribuna Română" cu data din August 31 N-rul 228 după observarea lucrărilor cuprinse în acest dosar am găsit că s'au constatat relativ la purtarea imorală a d-lui Tit. Liviu Maiorescu în Pensionatul Central de fete din Iaşi, despre care tratează acel articol mai multe împrejurări cari sunt de natură a constitui un întemeiat prepus cum că Dumnealui înpreună cu Domnişoara Emilia Ricquerd, *ce era chef Pedagoagă în acel Pensionat, au comis un delict contra bunelor moravuri şi că prin urmare este motiv a se înainta de Domnia Voastră, Domnule Preşedinte, cercetarea cuvenită în cazul acesta.*

Existenţa unui aşa motiv se doveDeşte din înprejurările constatate în menţionata anchetă.

Din cuprinsul scrisorilor publicate în „Tribuna Română" şi din protocoalele luate de Dumnealui Procurorul Curţii Criminale şi Iconomului şi Portarului Pensionatului Central de fete precum şi din depunerile D-nei Ana Câmpeanu, D-na Frosa Cobâlcescu şi alte persoane s'a extras următoarele ştiinţe şi indici.

1. Articolul citat din Tribuna Română au avut de scop a aduce la cunoştinţa publicului purtarea de scandal în Pensionatul Central de fete din Iaşi a unuia dintre membrii Comitetului şcolar.

II. D-l Redactor al citatului ziar întrebat despre aceasta au arătat că d-l Maiorescu e acel membru al Comitetului Inspecţiunei Şcolare despre a cărui purtare de scandal a făcut menţiune în citatul articol.

III. D-l Maiorescu după arătările iconomului şi portarului de la Şcoala Centrală de fete venea adesea ori la această Şcoală şi şedea acolo în odaia D-rei Emilia Ricquerd până la miezul nopţei despre care vizite nocturne avea cunoştinţă şi Directoarea D-na Gros.

IV. Doamna Frosa Cobâlcescu au depus că având mai multe amice în Şcoala Centrală de fete una anume Elena Ciugolea, care-e acum profesoară la Târgu-Ocna, aceasta pe când era elevă ar fi spus cum dă d-l Maiorescu şedea în Internat până la unul după miezul nopţei şi că auzea cu urechile ei curtea ce Dumnealui se ostenea a face D-rei Ricquerd.

V. D-na Câmpeanu arată că s'a informat de la fica D-sale ce era atunci la Şcoala Centrală de fete în clasa a V de următoarele împrejurări:

D-l Maiorescu ar fi venit odată la 5 jum. ore după amiază şi ar fi intrat drept în odaia D-rei Ricquerd, după un sfert de oră ar fi venit şi soţia D-lui Maiorescu şi vroind şi Dumneaei să intre în odaia D-rei E. Ricquerd, ar fi bătut la uşe, însă nu i s'ar fi deschis, atunci D-na Maiorescu ar fi trecut peste sală şi bătând la uşa D-nei Gros i-ar fi deschis, însă în interval s'ar fi deschis şi uşa dela D-ra E. Ricquard unde era D-l Maiorescu.

Aceste circumstanţe ne dau un prepus întemeiat cum că D-na Gros, D-l Maiorescu şi D-ra Ricquerd au comis abateri de la funcţiunile Domniilor sale.

Aceste abateri sunt a se subsuma sub § 200 al Codului Criminal din Moldova, căci D-l Maiorescu, ca membru al Comitetului Inspecţiunii Şcolare, au avut împreună cu colegii săi inspecţiunea asupra tuturor şcoalelor din Moldova şi prin urmare şi asupra Şcoalei Centrale de fete din Iaşi.

O inspecţiune şcolară e înainte de toate o inspecţiune asupra educaţiunii.

Educaţiunea însă din punct de vedere ştiinţific şi practic are un scop dublu adică învăţătura şi moralitatea — doctrina et virtus.

Prin urmare a fost datoria D-lui Maiorescu ca membru al Comitetului Inspecţiunei Şcolare, a D-nei Gros, ca directoare, a D-rei Ricquerd, ca puvernantă, a depărta ori ce ar fi putut să demoralizeze şcoala Centrală de fete din Iaşi.

D-l Maiorescu şi D-ra Ricquerd însă, dacă în adevăr au intenţionat o relaţiune amoroasă în lăuntrul pensionatului precum din însuşi menţionatele împrejurări avem motiv a presupune că s'au întreţinut o aşa relaţiune şi într'un mod atât de indiscret încât elevele din internat au trebuit să simtă despre această purtare imorală, atunci ar fi vederat că s'au abătut cele impuse funcţiunile Dumnealor. Asemenea ar fi constatat şi în privire către D-na Gros că s'au abătut de la datoriile ce-i impune funcţiunea Dumisale, când s'ar constata legalimente că au consimţit la acele vizite nocturne.

Deci considerând că există dupe cum s'au arătat mai sus un întemeiat prepus cum că D-l Maiorescu, D-ra E. Ricquerd şi D-na Gros au comis delictul prevăzut în § 200 a codului nostru penal, am onoarea, Domnule Preşedinte, a vă trimite anexat de aceasta dosarul zisei anchete şi vă invit să înaintaţi în casul acesta cercetarea cuvenită conform art. 99—140 a procedurei Codului penal din România de dincolo de Milcov.

Primiţi, Domnule Preşedinte, asigurarea distinsei mele consideraţiuni,

Substitut de Procuror
ss.

In numărul viitor vom urmări interogatoriul lui Maiorescu, primul acuzat, din care se va putea vedea eleganţa cu care a ştiut să se apere maestrul.

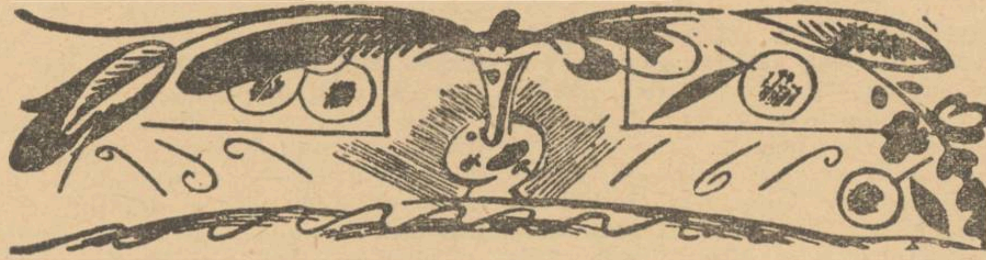
MIH. POPESCU

A apărut „Societatea de Mâine", trim. Iulie—August—Septembrie 1937, No. 3. In cuprins:

Preşedintele Masaryk de Ion Clopoţel, *Reforma agricolă* de Petre Suciu, *Raţionalizare şi degradare în agricultură* de Şt. Voicu, *Consideraţiuni asupra naţionalismului* de Alexandru Claudian, *Un memorialist român* de Alexandru Leon, *Discuţii şi rceenzii, Fapte, idei, observaţiuni* şi o bogată cronică de interpretare a evenimentelor culturale şi politice.

Focul lui Petrică Ţapu

Era obosit. Căldura maşinei de gătit îl încinsese şi mai mult. Ii era silă să-şi şteargă năduşala de pe frunte şi să se mai gândească la ceva. Kati, cafegioaica parcă înţelesese ce-i cu Mitu şi umbla încet cu ceştile şi cu tăvile ca să nu-l tulbure. Din când în când rămânea cu vreo farfurioară sub robinet şi-l privea atât de lung până i se umezeau ochii. Ar fi vrut să-l întrebe ceva, să-i spună ce are el pe suflet, dar Veta, chelneriţa ,o stingherea mereu, comandând neobosită.

— Katiuşca, s'or fi strâns oamenii mei?

Fără să spună ceva, Katiuşca a eşit în prăvălie, veselă că Mitu a 'nceput să-i vorbească. In urma ei, Veta a vârît capul pe deschizătura geamului de unde lua cafelele şi, clipind des, a tuşit uşor ca pentru a-şi drege glasul stricat de tutun şi de emoţie.

— Nene Mitule, găseşte-mi şi mie un pârlit, să nu mai fiu singură şi să muncesc ca o roabă.

— Ei, doar ţi-am spus şi-acum îmi dai zor: mai ai şi tu puţină răbdare până ce parchetul îi dă drumul lui Fane.

Capul Vetei a dispărut brusc, tot aşa de fantomatic cum apăruse. Uimită şi ca slăbită dintr'odată de puteri, Katiuşca a rămas în pragul uşii întredeschise, cu obrajii acoperiţi de o paloare cadaverică: Mitu era tot în locul unde-l lăsase şi tot atât de preocupat.

— Băeţii vin, dar Ilie Cimpoi a spus să mai stai aci.

Mitu s'a înseninat: i se luase toate grijile că planul lui nu va reuşi. Deacum putea să se mişte în voe şi chiar să bea şi-o cafea ca să-şi spele gâtlejul afumat cu mahorcă de tutun.

— Mitule...

— ...?!

— Nu-ţi scoţi haina? că e cald.

— ...Ba da.

Agăţându-i haina de clanţa uşii, Katiuşca a oftat şi, sfioasă, a 'nceput să-i şteargă năduşeala de pe frunte.

— Dece m'ai gonit aseară din odaia ta?

— Aveam treabă... jupânul nu ştie că iubesc: nu-mi dă voe să stau...

— Mă iubeşti, Katiuşca, mă iubeşti...

Trupul ei plăpând a pârâit în braţele lui de fier şi gura lui, de-atâtea săptămâni dornică de sărutările „rusoaicei", a sdrobit buzele ce l-au gonit brutal c'o seară mai 'nainte. Ameţiţi de bucurie, nici nu mai simţeau nevoe de vorbe: se 'nţelegeau din priviri, din mângâeri, din sărutări...

In deschizătura geamului, capul lui Ilie, rotund ca o bilă şi fără pic de păr, s'a schimonosit de furie.

— Fire-ai să fii de şmecher: să nu-mi iei fata că-i bucluc! Hai în prăvălie!

Katiuşca s'a înfiorat şi râsul plin, sănătos al lui Mitu, nu i-a risipit spaima.

— Măi Ilie, după ce ne 'ntoarcem de la treabă, mă logodesc cu Katiuşca şi mâne poimâne o fac nevasta mea...

— Intâi a mea, Mitule... Hai în prăvălie!

— ...?!

— Fi cuminte, Mitule, nu te mai duce nicăieri.

— Aş, nu se poate, azi e zi mare. La noapte viu la tine şi să dea Dumnezeu să viu întreg...

O clipă, numai, Katiuşca a rămas ca zăpăcită, apoi cuprinsă de îngrijorări, s'a strecurat la uşa ce da în prăvălie, iscodind prin gaura prin care, în fiecare noapte, îl spiona Frosa pe Ilie.

Gemea cafeneaua de lume, de fum de ţigări şi de curiozitate... Un bazar de figuri stranii, uscate, cu pieliţile galbene, multe cu bubuliţe, multe cu cicatrice şi toate brăzdate de mizerie şi viciuri, cu trupuri vânjoase, unele slabe, altele rotofee, investmântate umil, şi caraghios, şi pretenţios, după cum da mâna şi gheşeftul treburilor — aştepta cuminte vestea cea mare pentru care se obosise să-i adune chiar Mitu.

Rezemat cu cotul de „cassa" lui Cimpoi şi aprinzându-şi ţigara, Mitu a 'nceput să vorbească domol şi din inimă. Glasul lui cald a trezit haimanalele din amorţeală şi le-a adus în minte un trecut de chefuri, de hârjoane, peste care Petrică Ţapu stăpânea generos ca un adevărat haiduc.

Şi azi e Sân-Pietru şi se 'mplineşte un an de când Petrică Ţapu s'a stins în groapa lu Oatu ciopârţit de cuţitul lui Stan Mânjitu. Petrecuse cu toţi, cei de faţă, la cârciuma lui Iani, până n'a mai vrut să le dea nimeni nicio picătură de vin, să-şi stingă pojarul ce-i înnăbuşa, dar mai mult îl chinuia pe bietul Petrică. De necaz au spart doagele la butoae, au cules scânduri şi din garduri şi-au făcut un foc mare, în mijlocul străzii, strângându-se toţi în jurul lui, cuprinşi de bucurie ca nişte copii. Numai Petrică n'avea linişte: ocolea roata de jar cu mâinile încrucişate şi barba în piept, fără să scoată o vorbă, fără să ştie cineva ce gânduri îl frig. Ce blestem implacabil l-a tras pe Petrică departe de tovarăşii lui, la paţachina de Miţa?... Ce osândă groasnică a ispăşit trupul lui, sfâşiat de cuţite într'o groapă de gunoae, fără o lumânare la cap şi fără o mângâiere de prieten?... Căţeaua de Miţa petrece cu Stan şi nimeni n'a răzbunat, încă, moartea viteazului nostru: nicun prieten nu s'a găsit încă...

Mulţimea se clătina între zidurile prăvăliei lui Cimpoi, scrâşnea din măsele, îşi ştergea năduşeala şi iar se clătina, încinsă de remuşcări şi de gânduri noui. Dintr'un colţ, Gogu Ciupitu s'a ridicat deodată pe scaun, bătând aerul cu pumnul.

— Fraţilor...

—Nu se poate! — l-a întrerupt Mitu hotărît — trebue să sărbătorim pe Sân-Pietru la Iani, ca anul trecut...

La Iani, la Iani — strigau toţi — şi prin uşa strâmtă, năvălea în întunericul străzii puhoiul de oameni.

Tot cu cotul rezemat de „cassă", Mitu privea fierberea haimanalelor, într'un vârtej năprasnic. Parcă era sub comanda lui Petrică Ţapu, strânşi să petreacă de ziua lui, aşa cum nu s'a mai petrecut niciodată în mahalaua neagră. De dincolo de mormânt, umbra uriaşe a haiducului iubit şi duşmănit de-atâta lume, înflăcărase sufletele cavalerilor pentru cinstea cărora şi pentru dragostea nefericită, terminase cu viaţa, sfârtecat de cuţite.

Pumnul lui Cimpoi, mare cât o căpăţână de miel, căzut pe hârtia cu socoteli, a rupt din Mitu toate vedeniile duioase şi triste.

— Nu se poate, frate, să lipsesc de la parastasul lui Petrică! Zică Frosa ce-o vrea: nevastă găsesc oricând, dar parastas de-un an numai odată se face!... că, e tot un fel de parastas şi cheful nostru.

Mitu l-a aprobat clătinând capul şi-a zâmbit de graba cu care Ilie îşi controla încărcătura revolverului şi aranja stiletul la cingătoare.

— Am duşmani şi nu se ştie prietene... hai să ne-ajungem oamenii.

Când să 'nchidă uşa prăvăliei, Mitu a văzut pe Katiuşca fluturând batista şi parcă suspinând cu ochii înecaţi în lacrimi... Ce ţi-e şi cu femeile! Te suceşte bine şi când ai pierdut orice speranţă, te pomeneşti că sânt ferfeniţă de dragoste şi îngrijorări...

— Cum ai strâns atâţia oameni, Mitule? peste 30, nu?

— Toţi, toţi sânt, nene: nimeni n'a uitat ce datorează lui Petrică.

Străzile pustii, întunecoase, cu câte un felinar stingher pe la colţuri, se cutremurau somnoroase. Se deschideau ferestre şi capete sbârlite se minunau de gloata fără astâmpăr, şi-şi vorbeau de vis-à-vis cu spaimă, pentru cine ştie ce noapte de pomină ce-i acoperă.

Ţignalul unui sergent s'a curmat brusc şi omul forţei publice s'a tras pe o bancă şi-a închis ochii, obosit pe neaşteptate de muncă şi de veghe. Băeţii lui Mitu au aruncat în el cu chiştoace de ţigări şi glume porcoase, tăind noaptea înainte, călăuziţi de doruri aprige şi de umbra lui Petrică Ţapu.

Sub şopronul lui Iani, au zbucnit vorbe şi râsete. Cei câţiva muşterii întârziaţi au fugit îngroziţi în prăvălie. Mulţimea a făcut haz, aşezând o masă lungă, mai lungă decât şopronul vechi şi părăginit. Iani, scurt şi gros ca o bute, asuda cărând vin şi înjurându-şi ucenicii, să fie mai sprinteni şi să pridideaseă setea clienţilor. Şi vinul curgea cu nemiluiţa şi se bea în căni de pământ mai abitir ca la o nuntă de om înstărit.

— Să cânt ceva, să cântăm, e voe?

Ilie Cimpoi s'a ridicat din scaun, înţepenindu-se bine pe picioare şi răcnind ca scos din minţi: da' ce, mă, sântem la mort? Petrică trăeşte! La drept vorbind nu sântem la parastas: aniversare, mă, aniversare facem...

Sandu a înăbuşit glasul lui Ilie, strângând pătimaş burduful harmonicei. Câţiva dintre cei tineri s'au prins de umeri, au încovoiat spinările şi-au început să piseze pământul, când mai repede, când mai domol, într'o sârbă cum numai în mahalaua neagră se juca. Noaptea se cutremura de chiote, de acorduri stridente şi de veselie...

In mijlocul mesenilor a răsărit ca din pământ, statura diformă a lui Tudor, paznicul cimitirului. Cocoşat, cu mânile enorm de lungi, capul ţuguiat ca o pepenoaică şi chel, cu figura vânătă, însângerată, Tudor, suflând greu şi clătinându-se a risipit toate sgomotele şi toată voia bună.

— Petreceţi, fraţilor, şi eu era să mor pe mormântul lui Petrică Ţapu...

In tăcerea de criptă, glasul tremurând al lui Tudor lovea inimile cavalerilor lui Petrică.

Năvălise Stan Mânjitu în cimitir, cu banda lui şi cu Miţa. Erau mulţi şi beţi: chefuiau de două zile prin cârciumile oraşului şi parcă erau mai porniţi pe bătută ca la 'nceput.

...M'au târît fraţilor, în pumni la groapa haiducului. Acolo Mânjitu a sfărâmat crucea lui Petrică, i-a dat foc c'o feştilă şi, apoi, a luat-o pe Miţa de mijloc dansând cu ea peste ţărâna cu flori şi cu sufletul lui Petrică.

Mesele lui Iani s'au răsturnat ca una şi şopronul s'a sguduit de urlete de revoltă. Priviri crunte şi fălci încleştate săgetau mut pe Mitu.

Tremurând de furie, Mitu a rupt în mâni spătarul unui scaun; a oftat, apoi adânc, cu fruntea îmbrobonată de sudoare, cu obrajii roşii şi cu ochii injectaţi.

— Spune, spune Tudore.

...Şi mi-au smuls cerceii pe care mi i-a dăruit Petrică, rupându-mi carnea, şi m'au împuns cu cuţitele până am muşcat pământul bătătorit de picioarele cânilor. M'au trimes, apoi, la voi, fraţilor, să vedeţi şi să ştiţi că Stan Mânjitu sărbătoreşte înfrângerea lui Petrică Ţapu.

Nimeni n'ar fi putut opri mugetele sălbatice zbucnite vulcani în aer!

Spumega Mitu şi greu se stăpânea să nu-l vadă oamenii pârpălindu-se ca o muere! Nelegiuirea lui Stan umilea toată mahalaua şi batjocorea brutal amintirea haiducului.

Să mergem la cimitir, să mergem în groapa lui Oatu, să facem ceva, Mitule, să nu ne terfelească tot ce-avem mai scump — răzbeau îndemnuri din gloata fără astâmpăr şi fără tihnă de petrecere.

Şi Mitu, nemai putând să lupte cu năvala din el, s'a urcat pe masă cu priviri înflăcărate şi cu figura crispată. Tăcerea şi aşteptarea încordată a prietenilor l-au făcut să şovăe o clipă, apoi, fără să-şi mai dea seama, fără să se mai poată opri, a 'nceput să tune:

— Schimbăm planul, băeţi. Facem focul lui Petrică tocmai în groapa lui Oatu. Să luaţi scânduri dela butoae, dela garduri, din toate părţile, să dăm foc gropii şi la casele mişeilor. Să ardă oraşul, fraţilor, şi să se ştie că are cine răzbuna pe Petrică Ţapu.

— Să dăm foc, să dăm foc — urla mulţimea întărâtată şi scoasă din minţi de vinul lui Iani şi de înfruntarea lui Stan.

Scaunele trosneau, mesele pârâiau şi butoaele săreau din doage sub privirea îndobitocită a lui Iani şi groaza localnicilor ascunşi care prin poduri, care prin pivniţe, pe unde îi mânase buimăceala somnului.

Şi gloata s'a urnit clătinându-se, chiuind, cântând, urmată de pocniturile gardurilor, nepăsătoare la dezastrul prăvăliei lui Iani, la băltoacele de vin şi la zăpăceala cetăţenilor mai curagioşi, care eşeau în stradă să mai vadă ceva, să se mire şi să se închine nedumeriţi.

Ii svâcneau tâmplele lui Mitu şi sângele, de credea că-i crapă tot corpul. Impins ca de valuri cand în fruntea mulţimii, când în urma ei, — nici nu-şi mai da seama ce-i cu el şi cu întărâtarea disperată ce-l cuprindea încet, ca un cleşte uriaş şi fatal. O clipă a simţit că nu-i liber, că nu poate să se mişte în voe, şi-a oftat, îngenunchiat de pornirea haimanalelor şi de figura însângerată, cu urechile rupte, a lui Tudor.

Cârpă în voia vlăjganilor ce-l împingeau mereu înaintea lor, Mitu a închinat în suflet o rugăciune pentru Katiuşca şi pentru dragostea lui... Brusc s'a pomenit, apoi, agăţat de braţul lui Cimpoi şi-al lui Ciupitu, ascultând jelaniile şi îmbărbătările lor de fraţi şi de umiliţi.

Pârâiau gardurile într'una şi urlau toţi cânii mahalalei. Străzile întunecoase duduiau ca la trecerea unei oştiri şi cetăţenii paşnici, aiuriţi de somn, plângeau în braţele nevestelor, înspăimântaţi de icoana zilelor de bejenie, ce va fi căzut în ţară ca un trăsnet...

Un chiot prelung a salutat groapa lui Oatu şi leagănul morţii lui Petrică Ţapu. Palida lună nu putea să 'mbrăţişeze marea câmpie de gunoae, a cărei negură părea că tremură de năvala oamenilor lui Mitu.

(Continuare în pag. 8)

A sfârâit un chibrit în tăcerea de o clipă, şi-o flacără mică a sgâriat noaptea... Ca prin farmec s'a luminat groapa şi gurile se deslegau mai nestăpânite, mai aprig. Bordeele mizere cocoţate pe maluri, păreau nişte bube bizare, înroşite de flacări şi de suferinţi.

Tot de braţul lui Cimpoi şi-al lui Ciupitu, Mitu privea tăcut focul uriaş, cum va fi fost şi focul ce-a topit viaţa lui Petrică Ţapu. Abia acum vedea cum haimanalele se pipăiau la buzunarul din spate al pantalonilor, cum îşi strângeau cingătorile şi cum îşi domoleau urletele, aşteptând parcă o vorbă, un semn...

— Să-mi dai câţiva oameni s'adun surcele. Să vezi ce de surcele aduc, tătucă, să vezi...

Gogu s'a deslipit de Mitu râzând şi murmurând ca pentru sine: să vezi ce surcele...

Peste mirarea lăsată de Gogu, s'a ridicat uriaş Ilie Cimpoi şi, umflându-şi pieptul, a înfiorat până şi flacările cu glasul lui puternic şi plin.

— Petreceţi, fraţilor, ca să ştie groapa lui Oatu că mahalaua neagră n'are nici-un mişel care să tremure de frică.

O clipă doar s'a auzit harmonica lui Sandu, apoi chiote şi răcnete umpleau văzduhul şi picioarele jucătorilor bătătoreau gunoiul gropii. Aceiaşi frenezie de petrecere, de viaţă şi de răzbunare, se mutase din şopronul lui Iani, într'o mahala îndepărtată şi duşmănoasă.

Nu vrusese Mitu s'ajungă tocmai aci. Se gândise să chefuiască de ziua lui Petrică şi, în zori, să ardă o lumânare la mormântul lui ca un semn de recunoştinţă şi dragoste. Atât numai!

Ţipete disperate de femee sfâşiau sgomotele închinate lui Petrică. Înjurături şi râsete, şi blesteme, au poposit la marginea focului.

— Ne-a scăpat ticălosul de Stan, dar am prins-o pe ea, pe Miţa, paţachina care ne-a omorît haiducul.

In rândurile haimanalelor s'a produs o mişcare tulbure. Tot Gogu Ciupitu a sfărâmat nedumerirea din jur.

— Ne răzbunăm, fraţilor: la stâlp cu ea, la stâlp!

— Mitule, prietene...

Un hohot imens a sugrumat strigătul Miţei. Vlăjganii lui Gogu au luat-o pe sus ca pe un pachet neînsemnat, necontenind cu măscările şi cu înjurăturile.

Sandu ţipa din harmonică marşuri funebre si din gură ţipa ceva despre Petrică Ţapu şi despre dragostea lui nefericită.

Lui Mitu i se părea că visează un basm spus de Petrică într'o noapte cu vin şi cu lacrimi...

Legată de par, la marginea roatei de jar, cu părul răvăşit, cu figura schimonosită de groază, Miţa aştepta judecata haimanalelor, luptându-se cu'n leşin ce-i îngreuna pleoapele din ce în ce mai mult.

— Rupeţi-i cămaşa, să fie goală cum a fost în braţele lui Stan — tuna Ilie Cimpoi, încremenit cu pumnii în şolduri, la câţiva paşi de Miţa.

Tudor cocoşatul a eşit din cerc, cu ochii injectaţi şi cu privirea stranie. I-au tremurat puţin mânile pe umerii fetii, apoi, a 'nceput să sfâşie cămaşa încet, simţind o plăcere nespusă să 'ntârzie desvelirea trupului ce-a pierdut capul lui Petrică. Când ultima bucăţică de pânză i-a scăpat dintre palmele noduroase, s'a tras un pas înapoi, admirând flămând corpul superb, pe care flacările de aramă şi umbrele nopţii dansau gingaş. Sughiţând, s'a întors spre Mitu, cu mâna întinsă şi ochi rugători. Râzând cinic, Sandu l-a trimes c'un pumn în cercul din care eşise; şi flăcăii îl purtau în ghionturi ca pe o mingie.

— Să fie ca la Moşi — comanda Ilie Cimpoi — să jucaţi să râdeţi, să petreceţi; Miţa va fi ţinta vie şi eu primul ţintaş.

Neînţelegându-l dintr'odată, haimanalele au rămas tot în cerc, tăcute, aşteptând să mai audă ceva.

Ilie Cimpoi şi-a apucat stiletul de vârf, a strigat-o pe Miţa şi-a întins mâna. Miţa a deschis gura să ţipe dar stiletul lui Ilie i s'a înfipt printre buzele ce picurase miere şi otravă în sângele amanţilor. Tot aşa de repede, stiletul lui Gogu a împuns inima pentru care se prăpădise Petrică. Mulţimea era cuprinsă în delir de veselie, de jocuri şi de urlete...

— Nu fii muere, Mitule!—şi Cimpoi i-a răsucit brutal capul ţinându-l în menghinea palmelor îndreptat spre Miţa. Trupul fetei, plin de cuţite şi de sânge, l-a cutremrat.

— Prietene, ai...

— Nu! m'am gândit la Katiuşca.

— Katiuşca?!... hm...

— Să dăm foc la casele năpârcilor, să dăm foc — tuna Gogu Ciupitu, agitând un par cât toate zilele, din care tăciunii săreau pocnind cu furie.

Mulţimea n'a mai avut timp să se îmbie, căci de pe malurile gropii au zbucnit urlete năprasnice.

Stan Mânjitu cu banda... — pe el fraţilor, să nu-l lăsăm, că ne-a prăpădit pe Petrică — se 'ncăerau în aer ţipete de răzbunare şi de poftă de luptă.

Mitu s'a scuturat ca spre a-şi alunga toropeala din oase şi s'a repezit la atac, cu zâmbetul pe buze şi icoana Katiuşcăi în minte.

S'au amestecat taberele năprasnic şi s'au făcut o singură gloată ce se rostogolea peste gunoae, peste jeratic şi peste trupul fără viaţă al Miţei. Incet, încet, s'au despărţit grupuri de luptători ce se' nvârteau mai în voe, mai sprintene şi mai încăpăţânate de izbândă. Incepuse şi vaetele să se întindă peste sgomotul hârjoanei.

Mitu, Ciupitu şi Cimpoi îşi deschideau cale largă căutându-l pe Stan. Din fugă, Cimpoi, i-a arătat lui Gogu pe Sandu, care horcăia cu maţele înfăşurate pe un stâlp aprins şi cu mâna încleştată pe harmonică. O clipă s'a oprit Gogu mirat, şi o pocnitură scurtă, de aproape zbucnită, i-a găurit fruntea prăvălindu-l lângă Sandu.

Gunoaele gropii luaseră foc şi haimanalele se tăvăleau prin flăcări şi jăratic, borşiţi de cuţite, străpunşi de gloanţe şi cu ţidvele sfărâmate...

Fără veste, Cimpoi s'a pomenit în faţa lui Stan. Statura de uriaş a rivalului l-a făcut să şovăe şi să sărute pământul, cu măselele sdrobite şi cu fiorii morţii în ceafă. Din senin, Mitu a eşit înaintea lui Stan.

— L-ai omorît pe Petrică Ţapu...

— Il ucid şi pe tovarăşul lui....

S'au tras amândoi câţiva paşi îndărăt, au strâns cuţitele în pumni, s'au privit ostil şi s'au repezit unul la altul. Oţelurile scânteiau la flacările ce se apropiau şi scăpărau scântei când se ciocneau aprig. Duşmanii se răsuceau pe gunoae, se târau în genunchi, se învârteau pe călcâe, dar nu oboseau, nu-şi vorbeau şi nu se dădeau învinşi.

Ilie Cimpoi avea din ce în ce mai puţine ţinte vii pentru revolverul său; şi era din ce în ce mai atent la lupta unde era în joc prestigiul mahalalei şi el. Işi mai pipăia câte odată gingiile rupte oftând întristat că trebue să-l admire pe Mitu şi, poate, să rămână şi fără cafegioaică la prăvălie.

Impins ca de un resort, Stan s'a ridicat trei palme dela pământ, prăbuşindu-se apoi cu pântecul spintecat. Făcându-se ghem în gunoae, a scrâşnit din măsele şi-a râs aspru.

— Nu mă doare, Mitule, nu plânge să nu spui mamei...

N'a mai putut vorbi înecat de fum şi de durere. Respirând greu, Mitu nici nu l-a mai privit, dornic poate să se odihnească, să plece sau să vadă ce fac băeţii lui.

— Bravo, Mitule; dar nu-mi iei pe Katiuşca!

Revolverul lui Ilie pândea hotărîrea şi viaţa lui Mitu.

— Vrei să mă omori mişeleşte?

— Dacă...

Fără veste, Cimpoi s'a prăbuşit, fără să scoată un geamăt, fără vreun spasm, fulgerat în inimă de un glonte bine ochit.

— A fost şi el o ţintă vie...

— Katiuşca?!...

— Mă rătăcisem de tine, dar am ajuns la timp. Sânt aici de când ai venit.

— Dar hainele?!

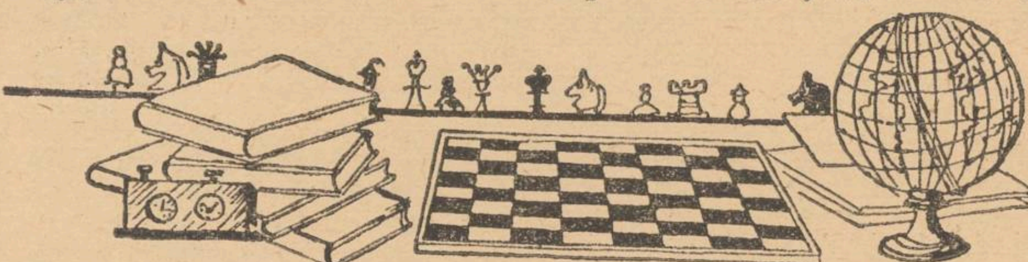
— Nu sânt tocmai şic, dar Ilie n'avea altele mai bune. Sânt cam largi; hai să plecăm, ajunge.

Şi prin flacările ce deveneau tot mai ameninţătoare, Mitu, ameţit de o bucurie nebănuită, s'a lăsat condus de mână ca un copil. Tocmai pe mal, Katiuşca s'a oprit, cu obrajii îmbujoraţi şi afumaţi, i-a mângâiat părul răvăşit şi l-a îmbrăţişat lung, fără să ştie dece lacrimile nu-i mai conteneau.

Departe, ca prin vis, a zărit o năsălie purtată pe umeri, două matahale negre târîte prin praf şi un convoi de oameni sdrenţăroşi, strigând cât îi mai ţineau puterile şi gura: Cimpoi viteazul a terminat cu mişeii, la câni cu Stan şi Miţa, la câni...

Şi groapa troznea în jar şi fum ca un iad şi toată mahalaua se însângerase de flăcări...

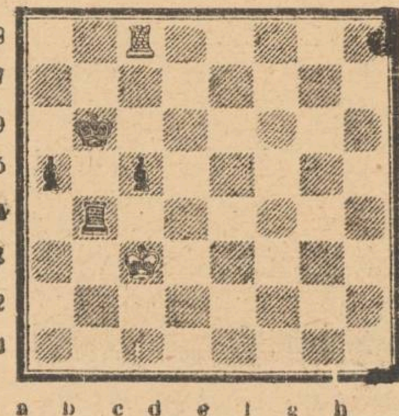
VASILE G. PEMA

Cronica şahului

Akiba Rubinştein

Saint-Sebastian 1911
Alb: A. Rubinştein

Negru: F. Marshall

Această poziţie s'a prezentat în final de partidă la marele turneu internaţional dela Saint Sebastian 1911. Rubinstein, un artist în finaluri, forţează cu Albele în 15 mutări remiza.

1..., Rb5; 2. Tb8+, Ra4; 3. Tc8, Tb3+; 4. Rc2!, Tb5; 5. Th8, Rb4; 6. Th1, a4; 7. Rb2, a3+; 8. Ra2, Ra4; 9. Tc1, Ta5; 10. Tb1, c4; 11. Tb8, Tc5; 12. Ta8+, Rb4; 13. T×a3, c3; 14. Tb3+, Rc4; 15. Tb8 şi acum partida e remiză, Regele Alb fiind înaintea pionului.

●

Luna aceasta se împlinesc cinci ani de când acela ce a fost marele Rubinştein se află internat într'o casă de sănătate lângă Bruxelles, cu nervii zdrobiţi şi mintea întunecată

Puţini cunosc cariera şahistă a acestui titan al nobilului nostru joc.

Născut la 1882 lângă Lodz (Polonia), Rubinştein nu s'a ocupat decât cu şahul. La Karlsbad în 1907, unde a eşit în mod strălucit primul înaintea lui Maroczy, Schlechter şi altora, a reuşit să se plaseze deasupra pleiadei inexpugnabile a lui Lasker. A arătat apoi în turneul din 1909 din St. Petersburg, egalitate chiar cu marele Lasker; a demonstrat mai ales în anul 1912, unde în patru turneuri consecutive (Saint-Sebastian, Breslau, Pistyan şi Wilna) a luat premiul întâi, superioritatea clasei sale. Dela 1914 însă succesele sale au diminuat simţitor, astfel că a pierdut încetul cu încetul poziţia ce o avea, de cel mai bun candidat la campionatul lumii.

Motive de sănătate şubredă, slăbirea nervilor, progresele în teoria jocului au fost atunci invocate; se pare însă că motivul principal ar fi fost că Rubinştein care a progresat extraordinar ca talent creatoriu, a fost influenţat mai mult de partea artistică a jocului, fără ca să facă compromise cu partea psihologică a şahului.

Deosebirile subtile între a manevra şi a şovăi, între putere şi dinamică, între stăpânire şi poziţie, Rubinştein vroia să le renege, uitând că jocul de şah, copie fidelă a luptei vieţei cere numeroase compromisuri cu inerţia inerentă a massei şi cu psichologia adversarului.

Să vedem acum în ce constă marea tărie a lui Rubinştein.

El care înainte se conducea de logică şi prudenţă a văzut că în şah există conexiuni mai adânci şi mai misterioase, fără însă ca acestea că influenţeze asupra curăţeniei scopului şi unităţii jocului. Această dualitate între gânditorul şi luptătorul Rubinştein a dus la corolarea caracterului său drept, care nu cunoaşte compromisuri, la nesiguranţa aplicării planurilor sale şi cu tot stilul său extrem de viu, în practică însă s'a poticnit de multe ori. Astfel de exemplu în turneul din Berlin 1928, cu toate că a jucat cele mai profunde partide, a trebuit totuşi să sufere dureroase şi din punctul etic superior, nedrepte înfrângeri.

Rubinştein n'a fost, dar va rămânea totuşi un psiholog şahist!

Atunci însă când Rubinştein se ridica câteodată asupra îndoelilor sale dogmatice, furniza partide monumentale, ca de exemplu contra lui Bogoliubow la Viena 1922, Hromadka la Moravska-Ostrava 1923, Chwojnik la Lodz 1927 etc. A înbogăţit teoria deschiderilor cu multe sisteme subtile (aşa de exemplu cu mutarea Nc8—g4, foarte departe calculată în partida spaniolă a celor patru cai, după 1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Cc3, Cf6; 4. Nb5, Nb4; 5. 0-0, 0-0; 6. d3, d6; 7. Ng5, N×c3; 8. b×c3, De7; 9. Tc1, Cd8; 10. d4, Ng4! etc., şi pe urmă cu atât de cunoscuta variantă din Meran etc.).

A ştiut deasemenea şi prin victorii necontestate la mari concursuri (Wiena 1922, Marierbad 1925, Lodz 1927, R. Sauerbrunn 1929 etc.), să demonstreze superioritatea sa în arta şahului.

Urmează o partidă care demonstrează ansamblul dogmatismului deschiderii cu promptitudinea tactică.

APARAREA BUDAPESTA
Turneul din Lodz 1927
Alb: Rubinştein *Negru: Danujuszewski*

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. e2—c4, e7—e5; 3. d4×e5, Cf6—g4; 4. Nc1—f4 (Aici se joacă şi 4. e4, C×e5; 5. f4, Nb4+etc.) Nf8—b4+; (sau 4... Cc6; 5. Cf3, Nb4+etc. sau 4... g5; 5. Nd2, Ng7 etc. după Abonyi). 5. Cb1—d2 (continuarea dr. Bernştein, în loc de 5. Cc3, Cc6; 6. Cf3, De7; 7. Dd5 etc.) Cb8—c6; 6. Cg1—f3, Dd8—e7; 7. a2—a3, Nb4×d2+; 8. Dd1×d2, Cg4×e5; 9. Cf3×e5, Cc6×e5; 10. c4—c5!!, 0—0; Cel mai bun răspuns la puternica mutare c5 ar fi fost totuşi 10.. D×e5; 11. Tc1, Dd6; 12. D×d6, C×d6; 13. g3, Re7!; 14. Ng2, Tb8!; 15. 0-0, b6; 16. Tc7, Na6! şi Negru s ar fi degajat) 11. e2—e3!, Tf8—e8; 12. Ta1—c1!, a7-a5; 13. Nf1—e2, De7—f6; 14. 0-0, b7—b6; 15. c5×b6, Df6×b6; 16. Dd2—c3. Ce5—c6; 17. Tf1—d1. Ta8-b8; 18. Td1—d2, h7—h6; 19. h2—h3, f7—f6 (?); 20. Ne2-g4 .De remarcat cât sunt de concentrate toate figurile albe; Negru e în „zugzwang". Acuma 20... Ce5; 21. N×e5, f×e5; 22. D×c7, D×c7; 23. T×c7 etc., cu pierdere de pion). Te8—e7; 21. N4—f5! (Acum Nebunul este adus în mod metodic pe diagonala de mat.: b1—h7) Rg8—f7; 22. h3—h4, g7—g6 (Pentru a împiedica 23. h5, Negru trebue să-şi slăbească şi mai mult aripa Regelui) 23. Nf5—b1, h6—h5; 24. Dc3—d3, f6—f5; 25. Nb1—a2+ (Cu această schimbare de diagonală Alb dă Regelui adversar lovitura de moarte) Rf7—g7; 26. Dd3 -c3+ şi Negru cedează căci la 26... Rh7 decide 27. Df6 (ameninţarea 28. T×c6) Tg7; 28. Dg5.

După notele d-rului Soviety Tartakower.

AUREL LERNOVICI

M. Zöscenko

Peştele

Trebue să ştiţi, — ne-a spus Ivan Ivanovici Gusev, — că tatăl meu a fost comerciant. Sub regimul ţarist, el a făcut negoţ în piaţa Deriabinski.. Şi acum, din pricina tatălui meu, sunt cu pardonu' pe ghiaţă. Nu mă pot aranja nicăeri. O slujbă la stat, nu se poate obţine. Iar în ce priveşte profesiunile libere, sau vreo meserie oarecare, n'ai de unde să alegi...

Dăunăzi, am prins o slujbuşoară, dar n'am ştiut să trag foloase din ea.

Mi-a propus-o o fată, care se numea Ketty. Vecina mea. Locuiam alături.

Aici — odaia ei, şi aici — odaia mea. Ne despărţea un perete foarte subţire. Se auzea totul: cum se întorcea domnişoara dimineaţa acasă, cum îşi făcea cârlionţii cu fierul, cum bea bere şi cum discuta chestiuni financiare cu cavalerii. Se auzea totul — numai expresia feţei nu se vedea.

Odată, domnişoara s'a trezit devreme şi a bătut cu pumnul în perete.

— Allo, mon cher, nu cumva ai nişte chibrituri?

— Cum să n'am? — răspund prin perete. Am. Deşi sunt şomer şi trăesc ca vai de lume, dar chibrituri se găsesc. Poftim, intră.

Se iveşte.

— Bună ziua, — zice. — Trebue să-mi fac buclele şi n'am chibrituri. Ţi le dau îndată îndărăt.

— Poftim! — zic. — Sunt şomer, n'am nicio ocupaţie — şi nu-mi pot permite să arunc chibrituri pe fereastră.

Din vorbă în vorbă, s'a încins o conversaţie. Am întrebat-o din ce fonduri trăeşte şi cât o costă odaia?

Ea însă, nu-mi răspunse direct la întrebare, ci indirect:

— Dacă eşti şomer şi n'ai ce mânca, atunci aşi putea să-ţi dau, din bunătatea inimii, o slujbă uşoară.

— Ce fel de slujbă? — întreb.

— Să fii — peştele meu.

— Se poate, — zic. — Spune-mi, pe scurt, ce trebue să fac.

— Foarte simplu, dacă stau singură la cafenea — am un preţ, dacă stau cu un bărbat, un fel de rudă, am alt preţ, mai mare. Vom merge împreună. Sosim, ne aşezăm, apoi te prefaci că eşti grăbit: — ah, Ketty, se poate ca mamica să fie bolnavă, trebue să plec. — După un ceas te întorci.

— Ah! — zici, — Ketty, am sosit, oare nu-i timpul să ne întoarcem acasă?

— Asta-i tot? — întreb.

— Da, — zice. — Numai că ar trebui să te îmbraci mai bine. Puneţi nişte ochelari, dacă ai. Incepem chiar de azi.

— Se poate, — zic. — Nu e cine ştie ce muncă grea.

Către seară, m'am ferchezuit. Am pus surtucul şi switerul. Mi-am înfipt nişte ochelari în nas, — nu ştiu de unde i-am găsit — şi am pornit.

Intrăm în cafenea. Ne aşezăm la o masă. Zic:

— Dă-mi voe să-mi scot ochelarii.

Nu sunt deprins. Şi nu văd nimic. Mi-e frică să nu cad de pe scaun.

Ea răspunde:

— Nu se poate. Mai rabdă şi tu niţel.

Stăm. Răbdăm. Mă chinueşte o foame de lup — iar în jurul meu se împart pui fripţi. Mirosul de friptură îmi gâdilă nările.

Ea se apleacă şi îmi şopteşte:

— E timp, — zice, — poţi să pleci.

Mă ridic şi mişc într'adins scaunul.

— Ah, Ketty, — zic, — sunt grăbit. Poate că mama nu e bine.. Aşteaptă-mă aici. Vin să te iau.

Ea dă din cap, ca şi cum mi-ar spune: „Bine, du-te, numai pleacă mai repede".

Mi-am scos ochelarii şi am părăsit localul. Vreo jumătate de ceas m'am plimbat pe stradă. Am degerat ca un câne. Dinţii îmi clănţăneau.

Mă întorc şi văd că domnişoara mea sade la masă şi 'nfulecă nu ştiu ce. Alături — un burghez care-i şopteşte, aplecat, în scoica urechii.

Mă apropii şi zic:

— Ketty!

Iată-mă. Nu e oare timpul să mergem acasă?

— Nu, Pierre, — răspunde, — mai stau puţin de vorbă cu cunoştinţa mea.

Tu însă, poţi să te duci.

— Mă duc, dacă vrei. Plec şi singur.

Dar mă frământ pe loc, fiindcă n'am poftă să plec. Afară de asta — straşnic aşi vrea să mănânc ceva.

— Mă duc îndată, — zic, — nu mai stau decât o clipă — ca peşte, din motive de rubedenie... Am îngheţat ca un câne.

Ea îmi face semn cu ochii, eu însă nu mă mişc. Doar nu stau pe scaunul lor.

M'am aşezat şi stau. Burghezul s'a jenat şi a încetat să-i şoptească.

Deaceia i-am zis:

— Vă rog să nu vă jenaţi. Sunt rudă cu domnişoara. Puteţi şopti cât poftiţi.

— Poate să vă torn un pahar de porto? — mă întreabă burghezul.

— Cu plăcere, — răspund — o rudă acceptă bucuros un păhărel. Mă rog.

Am băut şi m'am ameţit deodată — pe semne, fiindcă mi-era tare foame. Apoi m'am apucat să mănânc şi o cotletă pregătită pentru nu ştiu cine.

— Dacă n'am fi înrudiţi, —zic, — nu mi-aşi permite să gust din această cotletă. Dar, de ce n'aşi mânca, dacă suntem rude? O rudă trebue să fie cu ochii în patru...

— Pardon! — mă întrerupe burghezul, — nu înţeleg aluziile d-tale.

— Nu fac nicio aluzie, — răspund. — In chestii de-astea — sentimentale, fiecare încearcă să-i tragă chiulul! Trebue să fii foarte prudent.

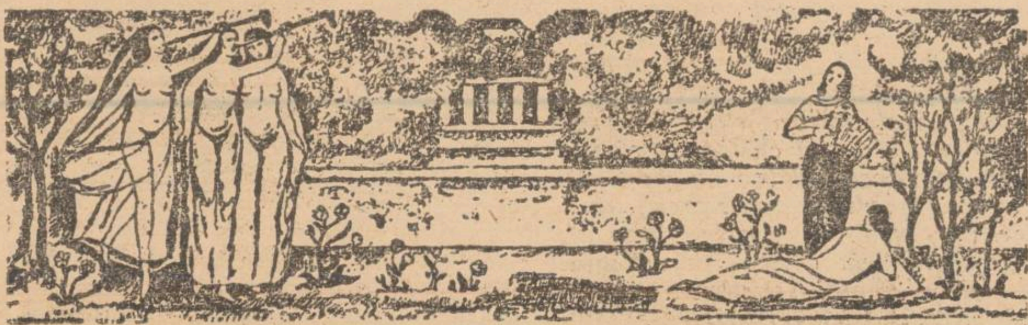
— Cum, adică, — să-i tragă chiulu? Cum trebue să înţeleg cuvintele d-tale? — mă interpelă brughezul.

— Poţi să le înţelegi cum vrei. N'am timp pentru explicaţii. Sunt grăbit. Te rog însă să-i plăteşti cumsecade — fără matrapazlâcuri.

Mi-am pus ochelarii, am salutat politicos şi m'am retras.

...Şi-acum, domnişoara Ketty, decâteori mă vede, se dă la mine şi mă plesneşte peste bot. Nu mai ştiu ce să fac; cred că va trebui să mă mut.

Trad. de F. DIMA

Folkloristul Alexandru Lupeanu-Melin

Cu intrarea în necunoscut şi'n tăcerea de pe urmă a lui Al. Lupeanu-Melin, publicistica românească înregistrează o pierdere grea. Dispărutul bibliotecar şi scriitor a fost unul dintre bunii gazetari culturali din Transilvania. Cu gândul bun al pedagogului, obişnuit să spuie copiilor, şi în graiul potrivit înţelegerii acestora, lucruri despre care se credea că nu sânt în stare să le priceapă decât vârstnicii, el şi-a închinat în bună parte activi-

Alexandru Lupeanu-Melin

tatea ziaristică copiilor mari care sânt ţărani. Timp de aproape 18 ani a comunicat cu ei prin „Unirea poporului" din Blaj, publicaţie săptămânală al cărei director a fost şi dintr'ale cărei pagini în număr de opt, el scria uneori cel puţin patru. Cu scrisul său acoperea deplin rubrici întregi cu titluri: *Cum stă lumea şi ţara*, *Din pildele cu însemnări* (adică cu explicaţii, cu „morala fabulei") şi *Din zile mari de demult*.

Articolele şi foiletoanele lui, unele, aveau subtitluri cari pot fi menţionate pentru frumuseţea lor simplă. Bunăoară: *Cartea-i plug de aur... însă poate să fie uneori şi ţigaie de răbdări prăjite* e un subtitlu la articolul de fond: In preajma şcolii, semnat *Dascălul Sandu* (unul din nenumăratele lui pseudonime). Alt subtitlu: *Lădiţa fermecată care îţi aduce în casă lumea toată*. E vorba de radio. Şi un al treilea exemplu de titlu cu subtitlul său: *„A trecut baba cu colacii! Gândurile unui surtucar orăşan în preajma hotărîrii părinţilor de a-şi înscrie copiii la şcoli mai înalte"*.

In aceste titluri şi subtitluri el condensa un sfat, o învăţătură. Erau ca nişte maxime populare. Câteodată te împiedicai, pentru câteva clipe, de un cuvânt despre care pe drept bănuiai că ar fi o poreclă, dar prin a cărei lămurire dată de Lupeanu-Melin ţi se evocau alte vremi cu alte stări de lucruri.

Iacă, de pildă, cum explică el titlul *„Ţipăii dela Blaj"* dintr'un articol de fond al Unirii Poporului:

„Cuvântul din fruntea acestor şire mai trăeşte încă viu în amintirea moşnegilor, cel puţin a celor trecuţi de 80 de ani, cari în tinereţea lor au înghiţit cu noduri amare ţipăul de orz ori de secară, al domnilor de pământ de demult. Ţipăul era pâinea neagră, ţărânoasă şi pământie, cu care hrăniau nemeşii pe iobagii lor, când făceau forşponturi şi robote grele, pe lângă curţile sure şi înfricoşate".

Dacă gazetarul din el era sprijinit şi condus de un dascăl, apoi aceste două manifestări ale spiritului său ascultau cu deosebire de folkloristul dintr'însul.. Lupeanu-Melin *aici* trebue căutat şi descoperit în cea mai vie parte a făpturii lui intelectuale. Folkloristul, mereu prezent şi în gazetărie şi şcoală, găsea modalitatea — populară — de-a nu expune prea şcolăreşte problemele de actualitate, şi nici prea de tot gazetăreşte chestiunile de pedagogie.

Pregătisem pentru dânsul o surpriză dintr'acelea cari atingeau tocmai această parte a sufletului său. Inchinasem în primul din cele două volume ale mele cu privire la folklor, un portret acestui iubitor de stihuri poporane. Scurtele mele precizări asupra activităţii lui de transcriitor, în litere latine după buchi slavone, al unor cântece şi strigături vechi,—le-am întitulat: *Cititorul de chirile*. Am trimis la Cluj la spitalul unde ştiam că zace bolnav, cum şi la Blaj gazetei la a cărei direcţie nădăjduiam că se va întoarce, câte un exemplar din această carte, cu gândul de a-i transmite ceva din fluidul vieţii şi al sănătăţii populare. Cea trimisă la spital, l-a găsit în agonie; broşura care a plecat la casa lui, l-a aflat dus în acea călătorie care se închee cu nemişcarea, cu pustiul.

BARBU LAZAREANU

Poşta redacţiei

E. S. — Craiova. Ne cereţi — fiindcă aveţi nevoe — să publicăm „din nou urgent", pentru d-voastră, articolul intitulat „Tragedia dela Mayerling" apărut acum 8—9 ani în „Adevărul literar".

E o cerere neuzitată, fiindcă — dacă fiecare cititor ar pretinde ca revistele să republice articolele publicate — n'ar mai putea apărea lucruri inedite.

Dacă ţineţi numaidecât să aveţi tipărit, acest articol... adresaţi-vă tipografiei printr'o comandă specială — pentru retipărirea articolului sau, ca să fie mai frumos, chiar a numărului întreg.

M. B.—Iaşi. Am luat act cu durere de anunţul d-voastră, că — din pricina întârzierii apariţiei — ne retrageţi dreptul de a vă publica poeziile trimise.

Regretăm că poeziile sunt la coş; şi deci nu le mai putem retrage de acolo — ca să vi le returnăm...

I. M.—Iaşi. Referitor la profesorul D. Nichita, despre proza căruia am scris în revista noastră, — ne spuneţi că el pronunţă de pe catedră: Racine *şi* Hugo, *aşa cum se scrie cu* U *şi* H)...

D. Nichita nu spune caricatură, *ci* calicatură *...tună şi fulgeră în clasă contra criminalilor care au făcut revoluţia franceză... ţine discursuri antisemite, făcându-şi însă afacerile — la liceul „Mihail Kogălniceanu" — numai cu evrei, etc.*

Sântem rugaţi de un grup de părinţi să cerem anchetă şi scoaterea acestui dascăl din învăţământ.

De ce să cerem noi — şi nu părinţii, pe copiii cărora îi tâmpeşte directorul agramat dela Iaşi?

Pasărea în cuşcă

Jurnalul intim al lui Vaslav Nijinsky, alături de biografia scrisă de soția sa și apărută anul trecut, complectează figura acestui geniu al dansului în chipul cel mai fericit. El a fost scris în perioada zdrobirii şi a deţinerii sale în casa de sănătate, adică între anii 1918—1919. Totuși ar fi o greşală dacă l-am socoti numai ca un document de patologie mintală. Editat cu pioasa grijă a Romolei Nijinsky, el pune în lumină multe părţi din personalitatea dansatorului, care dovedesc nu numai predispoziția fizică care a făcut din el un acrobat al baletului fără pereche, dar și un tragic actor cu o mare capacitate de a emoţiona. Dezvoltarea acestei extraordinare înzestrări dramatice n'a avut vreme să-şi ajungă complecta ei dezvoltare.

Diaghinev de Nijinsky

Din jurnalul lui Nijinsky reese foarte clar turburarea personalităţii tânărului dansator, cu o educație cu totul neglijată, prin triumful tumultos şi neaştepat al debutului său.

Din jurnal se dovedește această senzibilitate sufletească, în care „emoţia" domina în fiecare moment și imposibilitatea lui de a-i stăpâni și organiza cursul spre a-şi cumpăni mintea. Ar fi însă o mare nedreptate de a confunda ceia ce era la el o stare exaltată de misticism, — în parte datorită originii sale slave —, cu ceia ce se chiamă megalomanie în patologia medicală. Când Nijinsky întrebuințează fraze ca acelea: „Sunt Dumnezeu acum", „Dumnezeu în om", „Sunt Christ", dovedește mai mult un înțeles de uniune sufletească cu Dumnezeirea, un fel de conștiință panteistică; de cât ceia ce se numeşte „folie des grandeurs". El caută să exprime prin aceste cuvinte sentimentul de iubire pentru armonia universală și simțirea unităţii de viaţă cu natura în formele ei cele mai umile.

„Imi pare rău că mă despart de copac, pentru că el mă înțelege", — înseamnă el în ziar, în timpul unei excursii în munţi. Se explică de aci impresia covârșitoare pe care i-au făcut-o operele lui Dostojewsky și Tolstoi. Aspirațiile sale mistice spre Christ îl fac să regrete că nu i s'a îngăduit în tinerețe să citească o biblie scrisă așa ca să-l pătrundă și să-l facă să înțeleagă.

In această minte stăpânită de atâta simțire mistică și de nevoia unităţii sufletești cu omenirea, ne putem închipui ce zguduire a fost războiul. Nijinski are în jurnalul său însemnări patetice și naive pentru oamenii acestei perioade: Wilson, Clemenceau, Loyd George, punându-și credința în ei sau imputându-le că nu se armonizau cu instinctele lui simple.

Nu putea să tăgăduiască comercializarea din ce în ce mai accentuată a teatrului și a artei în general, acuzând mai ales cinematograful de această decădere şi dominația crescândă a maşinismului. El, omul pasăre, nu s'a urcat decât cu groază în aeroplan şi nu l-a putut privi decât cu oroare : „Hotărît, e un lucru necesar, dar şi un lucru îngrozitor. Aeroplanul e groaznic. Am zburat într'un aeroplan, dar urlând. Nu ştiu dece, dar am sentimentul că avionul distruge păsările".

Trăsăturile acestei fiinţe excepţionale se dovedesc a fi, atât din biografie, dar mai ales din jurnal: divină umanitate, solidaritate și iubire universală, ura plutocrației, groaza de mecanizarea vieţii, repulsie faţă de senzualitatea sexuală, căpătată dintr'o tristă experiență. Toate acestea exprimate exagerat şi naiv, nu pot fi privite ca aiurări. El și-a scris jurnalul și l-a ilustrat cu puternicele sale desemne de un extraordinar talent, în alb și negru, ca un fel de testament, arătând ultimele sale dispoziții pentru îndeplinirea misiunii pe care crede că a avut-o pe lume, când și-a dat socoteala că nu o mai poate îndeplini cu arta sa.

Puţine lucruri au un accent mai patetic decât pasagiile în care-şi exprimă durerea de a se simţi atât de obosit, chiar când stă pe scaun şi scrie, ca orice muritor legat de pământ, el care stăpânise spaţiul şi efortul. El declară însă că s'a prefăcut că e nebun, pentru a spiona pe medici şi gardiani. A simţit foarte dureros, — zice el, — sclavia acestei vieţi duble şi a lucrat cu multă trudă ca să trimită lumii un dar din închisoarea sa.

IS. SD.

Ovidiu

Remedium amoris

Voi cei înşelaţi de iubite, voi cei dezamăgiţi în dragoste, învăţaţi de la mine meşteşugul de a nu mai iubi.

Scopul meu este util: vreau să sting flăcările crude şi să scutesc inimile de un sclavaj ruşinos.

●

Dacă iubeşti şi-ţi pare rău, opreşte-te de la început; înăbuşe boala din faşe. Dacă întârzii, e greu să-i dai leacul. O rană care la început e uşor de vindecat, devine incurabilă dacă a fost mult timp neglijată.

Dacă timpul prielnic leacurilor a trecut, dacă dragostea s'a învechit în inima pe care a subjugat-o, sarcina medicului e mai grea. Ajutoarele sunt încete şi târzii. Incearcă, dacă poţi, să stingi focul sau aşteaptă până se stinge singur.

Bărbatul dus de avânturile patimei nebune e greu de oprit. Respinge şi urăşte sfaturile care i se dau. Trebue să aştepţi, atunci te poţi apropia de el cu mai mult succes, îţi dă voe să-i atingi rana şi e dispus să asculte de raţiune. Medicina este meşteşugul de a da leacul la timpul trebuincios.

●

Să cauţi să nu fi lipsit de ocupaţie. Din trândăvie răsare dragostea şi odată născută o face să trăiască.

Dragostea fuge de muncă, de oameni muncitori; ea e tovarăşul obişnuit al leneviei. Vrei să alungi iubirea din inimă, ocupă-te cu ceva şi salvarea este asigurată.

Ca să-ţi ocupi mintea, ai: baroul, lupta pentru onoarea demnităţilor urbane, viaţa la ţară şi munca câmpului, vânătoarea şi pescuitul.

Prin aceste mijloace îţi înşeli necazurile intime până ce începi să nu mai iubeşti. Voluptatea se retrage învinsă, iar, dragostea, fără putere, fuge în sbor uşor.

●

Să fugi departe, să fugi. Pleacă într'o lungă călătoire.

Vei plânge auzind numele iubitei tale; paşii se vor opri de multe ori în mijlocul drumului. Să grăbeşti fuga. Mergi înainte. Nu te interesa de drumul făcut, ci de cel care mai rămâne de făcut. Nu număra zilele. Nu-ţi întoarce privirile spre oraşul de unde ai plecat. Fugi.

Perceptele mele sunt aspre, dar ca să te faci sănătos, trebue să ştii să suferi. Inceputul e greu.

Părăseşti cu durere larii paterni, ai vrea să te întorci. Dar nu larii te cheamă, ci dragostea.

Vederea câmpului, tovarăşii de drum, lungimea drumului îţi vor aduce mii de consolări regretelor tale. Nu numai să fii departe, dar să lipseşti mult timp, ca focul să se stingă şi ca nicio scântee să nu mocnească sub cenuşă.

●

Voi care căutaţi în meşteşugul meu un ajutor pentru inima voastră, să nu aveţi nici o încredere în farmece, vrăji şi buruieni. Nu aduc nici un folos. Dragostea nu fuge învinsă de miros de fum de pucioasă.

●

Dacă nu poţi pleca şi trebue să rămâi în oraş, ascultă sfaturile ce ţi le voiu da.

Acel ce-şi cucereşte libertatea şi ştie să piardă orice sentiment de durere, are mult curaj. Dacă există un astfel de muritor, îl admiri şi-i spui: nu ai nevoe de poveţele mele.

Dar tu care cu greu te desparţi de obiectul iubit, care vrei să fii liber şi nu ai curaj, ţie îţi sunt adresate lecţiile mele.

Să cauţi să încolţească în mintea ta germenii urii: să-ţi spui că e vicleană, că te-a făcut să te chinui.

Vorbeşte către tine: m'a jefuit, m'a forţat să vând la mezat casa părintească. Sperjură şi-a trădat jurămintele. In timp ce mă lăsa să mă culc la uşa ei, făcea dragoste cu alţii. Mă dispreţueşte. Un mârşav de samsar capătă nopţile de dragoste pe care mie mi le refuză.

Ca să te uşurezi, caută defecte amantei. Repetă mereu şi te vei simţi bine:

— Ce picioare urâte are! (deşi nu e adevărat), ce braţe urâte are! (deşi le are superbe). Ce mică e! (deşi nu e de loc).

Atât cât poţi înfăţişează sub o lumină rea calităţile amantei tale. Dacă e puţin grasă, spune-i că e buhăită; dacă e brună, că faţa îi e pătată; dacă e subţire, că e slabă; dacă e modestă, că e o proastă.

Mai mult chiar: convinge-o şi roag-o să-şi arate talentele. Cere-i să cânte, dacă nu are voce; să danseze, dacă nu ştie să se mişte cu graţie; are un limbaj comun, lungeşte conversaţia; mersul îi este greoiu, fă-o să meargă; dinţii nu sunt bine aşezaţi, fă-o să râdă.

E bine s'o vezi şi dimineaţa înainte de toaletă. Să vii pe neaşteptate, pentrucă nu are încă armele în mână: defectele ei vor fi suficiente ca s'o alungi din mintea ta.

Gătelile ei ne seduc pentrucă acoperă toate imperfecţiunile şi greu vei găsi ceeace trebue să te farmece. Găteala este un scut cu care dragostea se serveşte că să nefarmece ochii.

Cronica sportivă

Câteva lămuriri

Inaugurând o cronică sportivă într'o revistă literară şi artistică, ne simţim obligaţi să dăm cititorilor noştri câteva lămuriri asupra rostului acestei cronici.

La prima vedere s'ar părea că asemenea preocupări nu cadrează întru nimic cu preocupările pe care trebue să le aibă o revistă literară. Intr'o vreme când la spectacolele sportive lumea participă cu miile, luând cu asalt ghişeurile, în timp ce cartea este uitată şi lăsată în tovărăşia colbului, a îmbrăţişa ceva din ceiace observi că e gustat mai mult de majoritate înseamnă a face un compromis, acomodându-te curentului general. De aceia, de la început vrem să prevenim obiecţiunile eventuale, fixându-ne atitudinea.

Dacă e adevărat că în ceasul de faţă tineretul s'a depărtat de biblioteci şi de preocupările spirituale şi că această scădere constatată în sarcina tineretului îşi găseşte în bună parte explicaţia într'o exagerată înclinare a tineretului către sport şi mai cu seamă în modul defectuos în care sunt practicate sporturile, nu se poate porni la generalizări, stabilindu-se contradicţii ireductibile între sport şi preocupările de ordin spiritual.

Desigur ar fi să repetăm un adevăr banal, ridicându-ne mintea până la înţelepciunea strămoşilor noştri, care au ştiut atât de bine să sintetizeze într'o maximă o realitate care nu poate scăpa nici celui mai înverşunat adversar al sportului: trupul sănătos şi bine desvoltat — sălaş pentru o minte sănătoasă. In acest sens, cum sportul practicat în condiţii normale, fără abuz în detrimentul celeilalte laturi a activităţii tineretului — intelectual — contribue la desvoltarea armonioasă a corpului, se poate vorbi de o încurajare a sportului pentru tineret.

Rămâne de văzut doar în ce condiţii sportul poate fi folositor şi nu dăunător tineretului. Şi aici venim la unul din aspectele problemei sociale a tineretului.

In actuala situaţie socială a tineretului, sportul, dacă nu e practicat pur şi simplu ca o profesiune, constitue privilegiul unei restrânse categorii de tineret, căruia posibilităţile de organizare a vieţii îi permit să-şi consacre o bună parte din timp recreaţiilor, în care sportul ocupă preocuparea centrală. In afară de această minoritate, restul tineretului rămâne complectamente lipsit de orice posibilitate de a avea timp pentru recreaţii prin sport. Sportul său de căpetenie este munca pe ogoare sau în uzine. Iată de ce tendinţa pe care trebue s'o dăm desvoltării normale a sportului trebue să fie legată de tendinţa de a creia posibilităţi de recreare pentru întreg tineretul din România. Pe lângă schimbarea funcţiunii sportului — nu profesiune, ci recreare a spiritului — trebue să transformăm sportul din privilegiu pentru o parte a tineretului, în sport pentru întreaga massă a tineretului.

Şi când sportul nu va mai fi un privilegiu, când nu se va confunda cu spectacolele oribile din ziua de azi, întru nimic deosebite de spectacolele cu panem et circenses *ale antichităţii, ci va deveni o binefacere pentru întreg tineretul, dornic de a-şi recrea mintea după o muncă obositoare, nu se va mai putea vorbi de o contradicţie între sport şi intelect. Evident această problemă comportă discuţii largi, rezolvarea ei depinzând de rezolvarea altor probleme legate de situaţia generală a tineretului.*

Cât priveşte latura strict literară a problemei, e destul ca fiecare să-şi amintească, dacă a deschis o gazetă sau o revistă sportivă, cum se scriu de obiceiu cronicile şi reportagiile sportive şi va înţelege că şi din acest punct de vedere cronica sportivă a unei reviste literare îşi are rostul.

CRONICAR

IN CLINICA

DOCTORUL (către bolnav). — *Starea d-tale e alarmantă. Se suprimă infirmiera de zi, se suprimă infirmiera de noapte.*

Cronica fantezistă

Adevărata crimă a lui Milanov Pavelovici

Milanov Pavelovici era un obscur profesoraş de provincie când celebritatea îl scoase din anonimat şi-l înălţă pe soclul ei de publicitate într'un chip cu totul neaşteptat şi neplăcut: fu acuzat de crimă. Curtezana Ada Laira, pe care profesorul o vizita adesea, fu găsită asasinată nu mult după ce Milanov Pavelovici fusese la ea. Toate prezumpţiile duceau în mod neîndoelnic la concluzia că el era asasinul. Depoziţia servitoarei care spunea că după el nu mai fusese nimeni la Ada Laira, depoziţiile vecinilor care îl văzuseră părăsind locuinţa curtezanei cu pasul grăbit, strâns în el, cu figura ascunsă în gulerul ridicat al mantalei pentru a nu putea fi recunoscut, timiditatea lui în faţa judecătorului de instrucţie, timiditate care-l împiedica să răspundă precis şi să-şi poată formula un alibi, toate acestea strângeau în jurul lui cercul bănuelilor. Fu arestat sub grava învinuire de asasinat cu premeditare. Rămânea numai să se lămurească motivul crimei, pentru ca întreg misterul care, în general însoţeşte o crimă să fie înlăturat. Şi mobilul fusese repede găsit: Milan Pavelovici care era intelectual şi care totuşi întreţinea legături cu o curtezană, fu declarat caz patologic.

Desigur, când o crimă e săvârşită de un profesor şi când victima este o curtezană publică este firesc să stârnească o nemaipomenită vâlvă, cu atât mai mult cu cât mobilul crimei găsit de judecătorul de instrucţie nu satisfăcea în totul curiozitatea opiniei publice: ea bănuia o dramă tenebroasă, o gelozie nemărturisită şi care numai cu vremea avea să iasă la iveală. Micul oraş de provincie fu asaltat de reporterii veniţi din toate părţile lumii să afle amănunte inedite asupra dramei şi asupra eroilor. Astfel cu permisiunea judecătorului de instrucţie, Milanov Pavelovici fu fotografiat în nenumărate poziţiuni, fotografii care apărură apoi în ziarele mari din toată lumea, îi fură luate interviewuri, tot cu îngăduinţa judecătorului instructor, în sfârşit în jurul său se urzi chenarul unei aureole de mister şi interes public.

La început Milanov Pavelovici fu cu totul copleşit de povara acuzaţiunii. Era zdrobit de lovituri, cu atât mai mult cu cât el nu avea să se învinuiască de nici o crimă. Conştiinţa lui era clară ca un izvor de munte. Ştia că asupra lui se abătuse pustiitoarea furtună a unei cumplite năpaste. Zile întregi stătea cufundat într'o stare de totală prostaţie. Cu timpul însă, începu să se familiarizeze cu viaţa de temniţă, mai ales că se bucura de un regim foarte puţin sever, iar când reporterii, veniţi din toate părţile lumii, îi cerură interviewuri şi-l fotografiară, în sufletul lui Milanov Pavelovici mijiră pentru întâia dată zorile unei satisfacţii la care năzuise, totdeauna, dar care până atunci îi fusese refuzată de viaţă: să fie celebru. Milanov Pavelovici, timidul şi modestul profesoraş de provincie era posedat de demonul vanităţii: visa să fie în centrul preocupărilor generale. Condiţiile mizere de existenţă în care decusese îl ţinuseră departe de această satisfacţie. Năzuia să scrie o lucrare uriaşă, care să-i difuzeze ca pe un glob de păpădie numele pretutindeni. Ca mai toţi vanitoşii, se înmlăştinase însă într'o existenţă obscură de provincie şi în stearpa mulţumire a visurilor sale. Iată, viaţa îi deschide acum şi această poartă: să fie celebru. Când i se înmânară gazetele cu portretul său, i-a trebuit un mare efort de voinţă pentru a-şi reprima un chiot de bucurie ce-i gâlgâia în gâtlej. In temniţă, Milanov Pavelovici începu să guste din nectarul fericirii. Viaţa lui de până atunci ştearsă, cenuşie, cu micile popasuri erotice pe care le făcea la Ada Laira, de unde pleca grăbit, cu gulerul ridicat pentru a nu se întâlni cu proprii săi elevi, îi închisese perspectiva oricărei mulţumiri pe care îi fu dat s'o întâlnească tocmai în temniţă, când stătea strivit sub teascul unei cumplite năpaste.

Veni şi ziua procesului. Intru apărarea lui Pavelovici se înscriseseră cei mai de seamă avocaţi ai ţării. Lumea venită din cele patru unghiuri, făcea ca micul orăşel în care avea să se judece procesul să îmbrace un aer sărbătoresc. Erau oameni care traversaseră oceanul, care străbătuseră mii de kilometri ca să asiste la desbateri. Camerele celor trei hoteluri din localitate fură reţinute cu săptămâni înainte, iar preţul lor înregistră urcări fantastice, întocmai ca acţiunile la bursă. Procesul dură o săptămână. O săptămână de dueluri oratorice între procuror şi apărare, care nu putea să lase ca un om să fie condamnat pe simple prezumpţii. In tot timpul desbaterilor, văzându-se ţinta atâtor ochi şi atâtor preocupări, Milanov Pavelovici numai cu greu izbutea să-şi ascundă fericirea, care-i inunda făptura sa. Milanov Pavelovici, năpăstuitul profesoraş era fericit. Sorbea din plin din paharul celebrităţii.

In ultima zi a procesului, se produse o lovitură de teatru, care grăbi achitarea acuzatului. Se găsi o scrisoare a victimei pe care expertiza grafică o dovedi neapocrifă şi din care reieşea în mod neîndoelnic că Ada Laira se sinucisese. Achitat, Milanov Pavelovici cunoscu un adevărat triumf. Fu luat pe sus de participanţii la desbateri şi purtat pe umeri până acasă. I se cerură autografe, iar câţiva editori îi propuseră să-i editeze memoriile. Beat de succes, Pavelovici pătrunse în locuinţa lui, în care nu mai intrase de şase luni, de când fusese întemniţat.

Chiar din seara eliberării lui vroia să-şi fixeze pe hârtie amintirile din temniţă. Lucrul mergea greu. Ca şi la marea lucrare pe care voia s'o scrie, Pavelovici nu izbuti de cât să caligrafieze titlul. In scurtă vreme, gloria-i răsărită neaşteptat se ofili ca o floare. Reintră în viaţa lui cenuşie de mai 'nainte: şcoala, o lectură, un cinematograf, un scurt popas la o curtezană, care nu mai era Ada Laira ci Mania.

Oricât căuta să afişeze aere de erou sau de victimă, redevenit Milanov Pavelovici, modestul profesor de provincie, cu o existenţă pură ca un cristal, dovedit completamente nevinovat, nu mai izbutea să stârnească nici măcar compasiunea. Să-şi fi scris cel puţin impresiile din închisoare poate tot ar fi reuşit să urnească piatra de moară a indiferenţei generale, dar aşa, nimeni nu-i acorda mai multă importanţă decum avusese înainte de această întâmplare care-l zmulsese din zmârcurile traiului său tern şi anonim. Nu izbutea să trăiască din rentele gloriei câştigate şi când încerca s'o facă era zeflemisit. In sufletul lui Pavelovici se închegă grea suferinţa orgoliului ulcerat. Ce meschină îi părea viaţa în care avea toate libertăţile, dar în care se strecura ignorat de toată lumea. Locuinţa lui mare, confortabilă, luminoasă îi părea rece şi pustie şi cu gândul mângâia imaginea celulei umede şi reci, în care cunoscuse clipe de negrăită fericire. O! unde era vremea când numele lui Milanov Pavelovici, era pe buzele tuturor? Viaţa, libertatea erau pentru el celule de beznă, în care era zăvorit şi în care nu răzbătea dunga albă, luminoasă a mulţumirii depline. Nu, dacă n'ar fi cunoscut acea beţie unică a triumfului, pe care cei din juru-i l-au făcut atât de puternic şi de învăluitor, poate că existenţa lui s'ar fi scurs monoton, fără zbuciumul dorului după clipele când era centrul preocupărilor generale. Ce-au făcut oamenii din el? Ce-a făcut viaţa din el? O jucărie, o marionetă meschină a orgoliului. Nu-şi mai găsea nicăieri odihnă pentru suflet, slăbise îngrozitor. Nu mai mânca, nu dormea nopţi întregi, muncit de gânduri. Prea era copleşitoare pentru umerii lui povara anonimatului.

Trebuia să se zmulgă cu orice preţ din existenţa lui ştearsă. Dar cum, cum? Şi atunci mintea lui fu fulgerată de un gând nebunesc: va ucide. Dacă altcum nu putea să retrăiască clipele de fericire pe care i le procura celebritatea, va ucide. Luciditatea îi punea în suflet baricade uriaşe: să ucidă? Aici a ajuns? Să ridice viaţa unui nevinovat pentru a-şi potoli setea lui nebunească de celebritate? Gândul însă fu mai puternic. Şi într'o noapte de vară, când ultimele rezistenţe fură îngenunchiate, cu gesturi de halucinat se îmbrăcă în grabă şi porni pe uliţe. Iar când Mania, curtezana, la bătăile lui violente îi deschise somnoroasă uşa, Milanov Pavelovici scoase revolverul şi-l descărcă în pieptul ei. Apoi cu faţa transfigurată de fericire, s'a dus la comisariat şi s'a predat.

ŞTEFAN TITA

Iovan Iorgovan

Baladă (variantă ardeleană)

I

Plecat-or, plecat,
Din cutare sat,
Trei surori la flo
In vărsat de zori,
Ele că-mi porniră
Şi pe câmp păşiră.
A rupe 'ncepură
Iederă şi mură.
Păşir' mai depart
Iată ce s'arată:
O hală cumplită,
Jos încârlogită
Şi ăl şarpe mare
Sare în sus tare,
După fete cure
Pe deal, pe pădure
Sora cea mai mică
Şi mai frumuşică;
Ana Ghivdănel,
Nume frumuşel,
De frică ţipa,
Codrul răsuna.

II

Ivan Iorgovan,
Braţ de buzdugan
El se preumbla
Şi se prepurta
La vadul Dunărei
La podul Răşăvei.
El, când auzia
Codrul cum suna,
Nu putea alege,
Nici înţelege
Că-i glas muieresc
Ori glas voinicesc.
El se întorcea
Şi Cernei grăia:
„'nceată, Cerno, 'nceată
„Apă lăudată,
„Că eu te-oiu cinsti
„Şi te-oiu dărui
„C'o furcă argințită
„Cu fuior învălită,
„Singură s'o toarce
„Şi se va destoarce".
Cerna-l auzia,
Dar nu vrea să stea.
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Iar se întorcea
Şi Cernei grăia:
„'nceată, Cerno, 'nceată,
„Apă lăudată,
„Că eu te-oiu cinsti
„Şi te-oiu dărui
„C'o ştucă de aur,
„Cu ochi de balaur!"
Cerna asculta
Şi pe loc îmi sta.

III

Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Iată putea alege,
Putea înţelege
Că-i glas muieresc,
Dar nu voinicesc
Calu 'ncăleca,
Munţii că trecea,
La şarpe-ajungea,
Şarpele vedea
Şi din grai grăia:
„Iovan Iorgovan,
„Braţ de buzdugan,
„Cu ce fel de bine
„Vini tu-acum la mine".
„Au doară gândeşti
„Să mă prăpădeşti,
„Că de-oiu muri eu,
„Va fi şi mai rău:
„Căpăţâna mea
„Se va despica,
„Muscă-oiu slobozi
„Care-n veac va fi,
„Boii dela jug,
„Caii dela plug,
„Se vor otrăvi,
„De muscă-or muri,
„Şi chiar calul tău
„Care-i ca un smeu
„Şi el s'o otrăvi,
„De muscă'o muri!"
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Sabia scotea
Şi din graiu grăia:
„Ticăloase şerpe,
„Ce cuvinte sterpe;
„Ţara-oiu învăţa
„Eu cu mintea mea
„Că fumariu să facă
„Şi de muscă scapă,
„Calul mi-a trăi,
„Dar tu mort vei fi!"
Cu sabia da,
Trupu-i sdrumica;
Dar capul fugia
Si 'n Dunăre da,
Dunărea-l primia
Si îl ascundea,
Muscă slobozi,
Care 'n veac va fi.

Culeasă din „Gazeta Transilvaniei" pe 1893.

Recenzii

Cărți:

G. Călinescu: Poezii

Trăind în veacul așa numit al vitezei și al unei vieți trepidante este firesc aproape ca poezia să sufere o curbă depresivă. Nu se mai citește poezie, fiindcă lectorul ca să ceteascà și mai ales să vibreze la acordurile poeziei trebue să fie plămădit din alt aluat sufletesc decât lectorul contemporan. Poezia presupune contemplație și meditație.

Dar dacă de cetit se citește foarte puțin, se scrie în schimb foarte multă poezie, care arareori izbutește să răzbească în vitrină, fiindcă editorii refuză să mai imprime plachete de versuri. Poate că și'n această negativă atitudine a editorilor să fie una din cauzele care contribue la ofilirea poeziei. Desigur, nu apar volume de versuri, fiindcă este probabil că nu vor avea suficienți cetitori; dar este cert că neapărând de loc nu vor avea nici unul...

„Cultura Națională" ne-a făcut surpriza editării unui volum de versuri. Surpriza este cu atât mai mare cu cât versurile tipărite nu aparțin unui anonim oarecare, ci criticului G. Călinescu.

Problema literaturii criticilor este amplă și interesantă și nu poate fi bagatelizată în câteva rânduri. Semnalăm totuși cu bucurie ipostaza lirică a d-lui Călinescu. Poezia română contemporană pare a avea un destin cu totul deosebit. Orice apariție nouă este marcată de influența poeziei d-lor Arghezi și Barbu, atât ca tonalitate cât și ca limbă și imagini. Intre Arghezi și Barbu, oscilează toată producția poetică nouă. D. G. Călinescu izbutește să rupă lanțurile acestui destin și să imprime versurilor d-sale o puternică originalitate. In prim loc trebue subliniată nota deosebită a inspirației d-sale, Visul, legenda și câte odată ritul. Acest material poetic este tradus în versuri grele de gânduri și imagini gândite, dar fluide și sonore. Cităm aceste versuri din admirabila „Vânătoare":

Gh. Călinescu

Noaptea când ușa doarme și lemnul grinzii crește
Și patul șade prins de vise 'n cuie, sar
Pe spatele acelui puternic armăsar
Ce vine în nechezuri și'n poartă se oprește.

Remarcați frumusețea simplă a imaginilor:

Noaptea când ușa doarme și lemnul grinzii crește...

Apoi:

Cu mâna sprijinită pe gâtu-i merg călare
Spre muntele cu lacuri și perii de păduri
Cu coniferi în lună și dinți de piatră duri
Pe care nici o hartă nu-l scrie și nu-l are.

Și în sfârșit:

O, ce păduri enorme și ce tăceri nedreptel
Ce geologie rară pentru vânatul mistic!
Cum totul pare 'n somnuri pe-un emisfer granitic
Săpat de-un vis arhaic în turle lungi și drepte.

Spațiul restrâns nu ne îngădue să redăm, din păcate, decât trunchiat această admirabilă poemă.

Pe care-o roade-al fluviilor roi,
Pe care dela osie o sapă
Și-o sfredelește un burghiu de apă.

Apoi mai găsim în lirica d-sale o profundă intelectualitate, un bagaj de expresii inedite și preocupări aparent apoetice, dar pe care aidoma d-lui Arghezi și aidoma unui alchimist, „potrivindu-le", izbutește să scoată aurul strălucitor al celei mai pure și mai splendide poezii.

De pildă:

Stai pe-o planetă oarbă de noroi

Nu putem încheia aceste succinte rânduri despre poezia d-lui Călinescu, fără a menționa „Ghenca", fina, savuroasa poemă, care, singură dacă ar fi fost scrisă, încă ar fi suficient ca d. Călinescu să primească laurii cuveniți unui mare și inspirat poet. Cităm câteva strofe din această poemă care are un motto din André Gide: *„j'ai connu dans le Bourbonnais, une aimable, vielle demoiselle"*.

Pe an numai odată la Ghenca merg, mătușa
Din casa moartă 'n anul o mie nouă sute;
Cu rochiile multiple ce par pe ea cusute,
După puțină pândă la geam, deschide ușa.

Apoi:

Mătușa des clipește ca pasărea de noapte
Și pare năucită de sgomot și lumină,
Ale odăii colțuri au străluciri de mină,
Huruituri de grote se nasc din pași și șoapte.

„Să-mi dai o linguriță din vechea ta dulceață
De trandafir!" Mătușa ascultă-a mea dorință
De fiecare an, cu mare suferință,
Obrajii-i sunt de ceară, pe frunte-i trece-o ceață.

In sfârșit:

Cu degetele pipăi această miere-etruscă
Urcată ca o lavă, cu smalțuri de coral,
Solidă, fără vârstă, cu miezul mineral,
In care doarme-o veche, zaharisită muscă.

ȘT. TT.

Reviste:

Soluții la problema agrară

Intr'un număr trecut al revistei noastre, ne-am ocupat, în scurte cuvinte, despre inițiativa luată de „Societatea de Mâine" de a cerceta problema agrară a țării noastre. Relevam acolo însemnătatea acestei inițiative și gravitatea problemei în sine. Următorul număr al „Societății de mâine", în parte consacrat aceleiași chestiuni, face un pas mai înainte, ocupându-se de astădată de ceiace conține mai actual problema agrară: rațioanlizarea în agricultură.

Pe lângă articolele d-lor Ion Clopoțel (Industrializarea agricolă a României), *Petre Suciu și Lotar Rădăceanu, numărul de față al „Societății de mâine" aduce studiul d-lui Șt. Voicu* — Raționalizare și degradare, dublu proces în agricultura românească, *studiu care, pe lângă documentarea necesară cunoașterii problemei, aduce și soluțiile care se impun în ceasul de față.*

Raționalizarea și industrializarea agriculturii... Problema e actuală. De unde a pornit însă? Care-i sunt cauzele?

„Eforturile și rezultatele raționalizării și mecanizării agriculturii românești, — spune d. Voicu în studiul amintit, — se desvoltă pe baza diferențierii sociale a proprietății rurale și sunt în cea mai mare măsură determinate de slăbirea accentuată, deși temporară, a crizei agrare cronice."

Procesul de diferențiere socială a proprietății rurale, care constă în „deposedarea treptată a micilor proprietari agricoli și formarea unei burghezii rurale, prin regruparea proprietății în mânile chiaburilor, în acelaș timp cu consolidarea și creșterea marei proprietăți rămase de pe urma exproprierii", a dus la întărirea pozițiilor economice ale proprietății mari și a celei instărite dela sate, deschizându-le perspective de întindere și rentabilitate crescândă, ceiace se traduce și în înzestrarea exploatărilor agricole cu un inventar mecanizat.

Nu e numai atât însă. Un alt factor, care permite desvoltarea eforturilor de motorizare și raționalizare a agriculturii este slăbirea crizei agrare cronice, care s'a produs sub influența reînviorării industriale, și a unor recolte slabe și deci a urcării prețurilor produselor agricole (creșterea veniturilor nominale ale agricultorilor).

Odată însă cu procesul de raționalizare și motorizare, continuă cu mai multă tărie și adâncime un alt proces de proporții mult mai mari, degradarea agriculturii, a cărui cauză principială rezidă în condițiunile în care au fost înfăptuite exproprierea și împroprietărirea; țărani cu loturi mici, sau fără pământ, lipsa de inventar agricol și credit ieftin, lipsă de posibilități de procurare a îngrășămintelor chimice, etc. Slăbirea crizei agrare cronice n'a dus la lichidarea procesului de degradare, ci numai la încetinirea lui.

Cum structura proprietății agrare din România este formată în cea mai mare parte din exploatări mici și mijlocii, micii proprietari de pământ nu-și vor perfecționa metodele de muncă, nu-și vor mecaniza producția din cauza lipsei mijloacelor bănești necesare și a rentabilității. Iată de ce despre o raționalizare și o motorizare a agriculturii poate fi vorba numai la marea proprietate și la chiaburime. Aceste categorii sociale pot vorbi chiar de o încetare a procesului de degradare a proprietăților lor. Dublul proces prin care trece agricultura românească în ceasul de față, despre care am vorbit mai sus este influențat și influențează la rândul lui asupra procesului de diferențiere socială la sate.

Dacă documentarea și întreaga închegare teoretică a studiului d-lui Voicu prezintă un mare interes, nu mai puțin interesante și juste sunt și soluțiile pe care d-sa le preconizează: „Lichidarea reală a degradării agriculturii și obținerea unei reale raționalizări și motorizări agricole nu este de conceput fără o reformă democratică a întregului regim agrar", reformă care, odată cu revizuirea împroprietăririi, va necesita și o „politică de credit țărănesc ieftin și pe termen lung, sprijinirea largă și intensă a cooperației țărănești de producție și vânzare și o politică de prețuri care să nu favorizeze marea industrie în dauna agriculturii".

AL. AN.

Cartea românească

Cronica literară

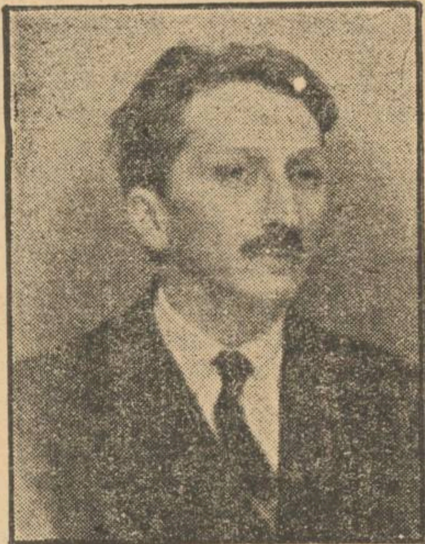
Barbu Lăzăreanu: Cu privire la...

D. Barbu Lăzăreanu este un mare iubitor de literatură şi un cunoscător al bibliografiei literare româneşti excepţional. In deosebi este orientat în presa literară românească. Un istoric literar în încurcătură să nu stea la îndoială şi să-i ceară concursul, fiindcă i-l va da cu mare folos. Zarifopol n'a dispreţuit acest concurs. Fireşte, de fiece calitate pare legat cu necesitate un cusur. Extinderea cercului de investigaţie al d-lui Barbu Lăzăreanu, aduce după sine o slăbire a capacităţii de sinteză. Se pare că autorul îşi dă seama de această notă a erudiţiei sale şi încearcă să dea cercetărilor forma cea mai potrivită temperamentului său. D. Lăzăreanu este un jurnalist erudit. Azi găseşte un amănunt inedit şi interesant şi-l comunică făcând toate relaţiunile cu putinţă. Mâne găseşte altul în alt câmp şi părăseşte domeniul de eri. Entusiasmul eruditului este nu constructiv, ci informator. De aceea d. Lăzăreanu a găsit cu cale (şi-l aprobăm din toată inima) de-a comunica cititorilor impresiile, observaţiile, descoperirile sale în legătură cu literatura română în mici broşuri intitulate: *Cu privire la Creangă, Eminescu, etc.*, unde este de toate. Şcolarul găseşte recapitulări, intelectualul unele atitudini pe care le poate primi sau respinge după cum e cazul, iar eruditul măcar unele îndrumări bibliografice, nu rareori foarte interesante, de n'ar fi decât prin aceea că numai unui obişnuit al bibliotecii, fără plan hotărît, ca d. Lăzăreanu îi pot cădea sub ochi anumite ştiri. Aş osândi o verbiositate care nu-şi are locul în studii, precum şi prea multă coloare verbală.

In broşura despre *Creangă* sunt opinii literare care se adresează şcolarilor. Sunt şi altele care fac parte dintr'o viziune personală a d-lui Lăzăreanu despre marele povestitor. De pildă:

„Cu Ion Creangă a apărut unul dintre cei mai mari *creatori de viaţă* în proza românească... Cei cari în *Manualele de compoziţie* în Observările *generale* asupra stilului, nu-l vor fi întâlnit pe Creangă la capitolul consacrat portretului — la niciuna din subîmpărţirile acestuia: *portretul fizic, portretul moral, portretul mixt* şi *portretul colectiv* — se vor mira desigur de afirmaţia noastră. Şi totuşi, aşa e".

Asta, îmi iau libertatea să discut, este o exagerare. Că tipurile din proza lui Creangă trăesc, e adevărat. Trăesc în înţelesul că nu contrazic realitatea. „Viaţa" romancierului înseamnă ceva cu mult mai complex. Inseamnă revelarea până într'aşa amănunţimi a structurii unui erou încât toate problemele esenţiale ale vieţii să fi fost rezolvate de el în marginile experienţii lui. Un erou care spune două-trei cuvinte e viu, dar nu trăeşte (intens) în sensul vieţii marilor creaţii. Creangă e un mare prozator bine înţeles, mai mult, un fenomen. Numai fenomenelor le e ertat să facă lucruri mari cu elemente atât de simple. Dar creator în înţelesul complex al cuvântului nu e, fiindcă Creangă nu inventează ci numai nu omoară realitatea imediată şi aceea percepută pe o rază foarte îngustă. „Viaţa" lui Creangă e un fenomen filologic, ea se crează ca şi în compunerile poporane pe calea cuvântului. De aceea opera lui Creangă aşa de mare, nu poate fi totuşi „exemplară". Poţi învăţa să observi dela

Barbu Lăzăreanu

Balzac sau dela Dostoievschi, dar de învăţat limba lui Creangă e cu neputinţă. Şi limba e totul. Bibliograficeşte, este interesantă lista pieselor de teatru inspirate din opera lui Creangă. Sunt însă de părere că după ce d. Leca Morariu a publicat adevăratul portret al lui Creangă nu se mai cade să popularizăm odioasa retuşare a lui Octav Minar. Cele două broşuri despre *Eminescu* cuprind felurite aspecte ale problemei. Cred că este o simplă scăpare de vedere faptul că d. Barbu Lăzăreanu socoteşte că poetul „a murit în chinuri nemaipomenite cu capul spart şi umflat". Legenda aceasta a fost definitiv spulberată. Spargerea capului se reduce la o simplă sgârietură iar moartea lui Eminescu se produce în urma unui atac de cord.

Apropierea pe care însă o face autorul între *Getica* lui Pârvan şi „Dacica" lui Eminescu este nimerită, dacă bineînţeles e mărginită, cum se şi face, la o simplă comparare de atitudini fundamentale. Cu privire la *horumharum*, d. Barbu Lăzăreanu emite o ipoteză deosebită de aceea propusă de d. Carlo Tagliavini. Acela amintise de o epigramă a unui prieten al lui Goethe, Zelter:

Vivat omnes
Hi et hae,
Qui et Quae,
Horum-harum
Quorum, quarum
Sanitatem bibimus.

D. Lăzăreanu, bizuindu-se pe marea căutare de rime a poetului din mss. e de părere că Eminescu a găsit aceste rime întâmplător, căutând modalităţi în toate direcţiile. Este foarte posibil. Dar nu e mai puţin adevărat că acest joc are o nuanţă academică vădită şi că exerciţiile goliardice de acest soiu sunt numeroase şi poate nu s'a găsit încă un prototip mai apropiat. In *Eminescu profesor*, autorul extrage din cunoscutul album al serbării de revedere un fragment al articolului lui Vincler precum şi un pasagiu din romanul lui C. Mille, adăogând unele interesante spicuiri din prin manuscrise precum:

Falnic belfer molfăeşte fonfăind farafasticuri.

Foarte interesant articolul din care aflăm în urma răsfoirii actelor unui Congres naturalistic din 1928 la Cluj cum că există o vietate numită în ştiinţă *spalax hungaricus transilvanus* (adică, fără intenţii revizioniste, *spalax transilvanus*) iar popular *orbete şi căţelul pământului.*

D. Lăzăreanu crede că lauda *gură de aur* cu privire la Ţichindeal vine din *Vieţile Sfinţilor*. Fără îndoială, Eminescu aplica în chip conştient fabulistului porecla Sfântului Ioan Crisostom. Intrebarea pe care şi-o pune istoricul literar de obiceiu nu e aceasta ci sub înrâurirea cui dădea Eminescu o calificaţie aşa de nepotrivită. Informaţiile pe care le dă autorul despre dicţionarul de rime şi alte chestiuni azi nu mai sunt inedite, rămânând totuşi oricând folositoare pentru cultivarea cititorului începător. Dar trebue să dăm dreptul său d-lui Barbu Lăzăreanu şi să arătăm că de mult d-sa atrăsese atenţiune asupra acestor lucruri şi că numai greutăţile tiparului l-au împiedicat să le strângă la vreme în volum. Aşa se întâmplă de obicei cu „ineditele".

Demonstraţia în legătură cu un articol al d-lui Liviu Marian, că Haşdeu nu suferea pe Eminescu este în marginile celui mai deplin adevăr. Macedonski şi Haşdeu au fost mai curagioşi. Dar invidia împotriva lui Eminescu a fost mai largă şi a cuprins chiar pe aceia pe care noi azi îi socotim ca epigoni. „Optimismul" lui Vlahuţă e un mod deghizat de a combate poezia lui Eminescu. Duiliu Zamfirescu, Delavrancea muşcă pe furiş pe poet. In broşurile asupra lui *Haşdeu* în afară de acele lucruri care interesează numai pe începător, găsesc interesante răsfoirile unor publicaţii ale ilustrului filolog ca de pildă *Foiţa de Istorie* şi *Literatură* şi *Aghiuţă*. Desigur publicaţiile trebue despuiate mai adânc. La *Alecsandri* mi se pare că s'a făcut o eroare tipografică. Ceeace se dă drept casa poetului din Mirceşti pare mai de grabă biserica în faţa căreia sunt înmormântaţi părinţii lui Eminescu. Varietăţile date de autor în jurul lui Alecsandri interesează, deşi n'ar fi stricat mai multă sinteză. Iată o broşură şi despre pe nedrept uitatul Coşbuc. Aci între altele se amendează o lecţiune greşită, în chipul cel mai probabil. Editorul, d. Ortiz, (e vorba de traducerea *Divinei Comedii*) transcrie aşa:

Şi-al lor capac era deschise la toate
Şi plâns ieşea din ele-amar şi-astfel
C'aeve-un neam arzând părea
că-l scoate.
Iar eu: — „Maestre, cine-i neamul cel
„Ce-aci'ngropat (il ţin aceste) scoine
„Prin marele său plâns spunând
de el ?"

Este evident că „Scoine" nu există şi că din toate punctele de vedere se potriveşte perfect „scrine". D. Barbu Lăzăreanu a binemeritat. Este iarăşi onorabil că autorul cunoaşte întâiele publicaţii ale lui Coşbuc, în Ardeal, în Biblioteca poporală a Tribunii, despre care ne vorbeşte, scrieri lungi şi fără personalitate din care cu greu ai fi ghicit pe Coşbuc cel de mai târziu. D. Barbu Lăzăreanu, în intenţia probabil de a fi de folos şcolarilor, se ocupă şi de genuri. Intr'o broşură e vorba, sub titlul *Folklor*, de poezia poporană, în alta de epigramă şi epigramişti. In aceasta din urmă ni se citează o mulţime de vorbe de spirit. Se aminteşte de activitatea epigramatică a lui Bogrea, Valentin Bude, Cincinat Pavelescu. Despre acesta din urmă a venit vremea, cred, să nu se mai vorbească In niciun chip, nici măcar cu acel mod eufemistic de a osândi („trubadur") care pentru cititor e un chip de a elogia Cincinat Pavelescu n'a avut nici cel mai mic contact cu arta.

G. CALINESCU

Caleidoscop

Vopseaua-termometru

O firmă americană a pus la punct o serie de vopsele, care au proprietatea de a-şi schimba culoarea, atunci când sunt încălzite peste o anumită temperatură.

Unele din aceste vopsele îşi menţin în permanenţă variaţia de culoare. Altele, revin la culoarea lor primitivă, când temperatura scade suficient.

Aceste vopsele sunt folosite la diferite instalaţiuni şi maşini, întrucât prezintă avantajul de a indica automatic şi imediat creşterile excesive ale temperaturii.

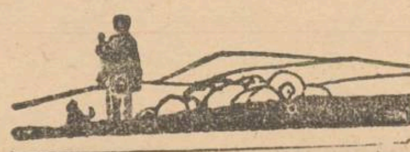
Contra ceţei

Observatorii birourilor meteorologice din Statele-Unite, folosesc în timpul din urmă un ingenios dispozitiv indicator de ceaţă, destinat în special aviatorilor.

In anumite ţinuturi din noul continent, mai ales pe coasta Pacificului, prezenţa unui strat de aer anormal de cald la o înălţime de circa 1000 de metri deasupra solului, precede cu câteva ore formarea negurei. Rezultă de aci că, dacă avem posibilitatea să descoperim repede existenţa acestei pături de aer cald, suntem în măsură să prevestim ceaţa şi vizibilitatea slabă, informaţie atât de preţioasă pentru aviatori.

Pe baza acestui principiu, s'a realizat următorul procedeu practic. O serie de baloane mici, umflate cu hidrogen şi echipate cu indicatoare de ceaţă, sunt înălţate în văzduh la anumite ore fixe. Atâta vreme cât temperatura atmosferei descreşte normal şi în mod continuu, în timpul ascensiunii, dispozitivul de pe balon nu reacţionează. Imediat însă ce temperatura creşte într'un chip anormal, instrumentul dă un semnal de alarmă. Acest semnal este noaptea o lumină, iar ziua un sgomot sau coborirea unei mici paraşute de hârtie.

Indicatorul de ceaţă — denumit ştiinţific „anatermoscop" — constă dintr'o bară metalică, prevăzută cu o sârmă subţire de chrom-nichel de aceeaş lungime. Intrucât sârma reacţionează la variaţiile de temperatură mai repede decât placa de oţel, ea se dilată prin încălzire, stabilind contactul a două mici baterii electrice, ceeace are ca efect declanşarea unui releu de alarmă.

Cronica teatrală

„O noapte furtunoasă" şi „Conu Leonida faţă cu reacţiunea" de I. L. Caragiale, la Teatrul Comoedia

Rareori ni s'a întâmplat să vedem un spectacol primit cu mai multe rezerve, atât din partea publicului cât şi din partea presei, decât acel realizat pe scena teatrului Comoedia de către d. Sică Alexandrescu, cu ocazia comemorării a 25 de ani dela moartea lui Caragiale.

Am fi ispitiţi să facem aci, în locul obişnuitei cronici a spectacolului, o critică a tuturor criticilor care i s'au adus. Nu este însă în căderea noastră o asemenea încercare. Apoi, nu am rezolva cu nimic problema insolubilă a publicului şi presei noastre, care în faţa unor eforturi pline de merite, au adoptat întotdeauna o atitudine rece, ostilă, lipsită de orice generozitate.

Cu riscul de a rămâne izolaţi în noianul de păreri care n'au încetat să înjosească nicio clipă, minunata încercare a d-lui Sică Alexandrescu şi eforturile admirabile ale interpreţilor, vom declara sus şi tare că spectacolul realizat pe scena Teatrului Comoedia cu „O noapte furtunoasă" va rămâne în analele teatrului românesc ca una din cele mai izbutite şi mai frumoase experienţe. O experienţă care deschide larg porţile viitorului, o încercare menită să dea un impuls nou vieţii noastre teatrale, în sfârşit o realizare pornită dintr'un simţământ de artă adevărată.

V. Maximilian

D-nii V. Maximilian, G. Timică, Aurel Athanasescu, Ion Iancovescu şi d-nele Maria Filotti, Sylvia Dumitrescu şi Leny Caller au alcătuit un ansamblu unic, întruchipând personagiile din „Noaptea furtunoasă" cu o nesfârşită serie de nuanţe.

D-na *Maria Filotti* şi d. Aurel Athanasescu au adus în acest ansamblu, fără de egal, nota necesară de sobrietate pentru a menţine spectacolul în liniile clasice ale tradiţiei instaurată de însuşi Caragiale şi păstrată cu sfinţenie, la Teatrul Naţional, până în ziua de azi. Doamna Maria Filotti, care este o coană Joiţică, de cea mai desăvârşită întruchipare, a avut de luptat cu neuitata creaţie a d-nei Maria Ciucurescu în rolul Vetei. D-na Filotti a izbutit totuşi să treacă peste toate aceste piedici şi să ne dea o Vetă umană, plină de pitoresc, e adevărat mai complexă decât Veta d-nei Ciucurescu, care era de o simplicitate emoţionantă, fără ca prin aceasta să se fi abătut dela liniile generale ale personajului. D-na Maria Filotti ne-a redat o Vetă mai cochetă, mai uşuratică, mai feminină, graţie cărora personajul a căpătat un înţeles nou, poate chiar mai profund. Cât despre d. *Aurel Athanasescu* este inutil să mai scrim ceva aci. Chiriac al d-sale, pe care-l joacă de 25 ani fără întrerupere, este o creaţie definitivă în teatrul românesc. E destul să menţionăm că şi de data aceasta, d. Aurel Athanasescu a fost la fel ca înainte. Ce elogiu mai mare puteam să-i aducem?

I. L. Caragiale

Ipingescu al d-lui G. Timică a fost o reeditare a personajului întruchipat de marele Iancu Brezeanu. Nu-i aducem nici o vină d-lui Timică de a nu fi adus ceva nou în interpretare. Dacă d-sa nu se simţea capabil să dea mai mult decât ceeace a dat Iancu Brezeanu, îl aprobăm pe deplin pentru faptul de a fi ştiut să facă abstracţie de propriul său temperament, căutând să ne redea un Ipingescu clasic prin ţinută şi prin debit.

Mărturisim că ne-a plăcut foarte mult d. *V. Maximilian* în jupân Dumitrache. I s'au adus multe învinuiri pentru bonomia sa naturală, de care nu a putut să se dezbare în întruchiparea lui Titircă Inimă Rea. Noi, tocmai pentru această bonomie îi suntem recunoscători. Personajul a căpătat, prin aceasta o semnificaţie mult mai umană. În fond, în afară de problemele care privesc „onoarea lui de famalist", asupra cărora este intransigent, jupân Dumitrache e un burghez cumsecade. De aceea creaţiunea d-lui Maximilian ne-a încântat...

D-ra *Leny Caller* a făcut mari sforţări spre a ne reda un Spiridon autentic. A reuşit pe deplin. Vocea, ţinuta, gesturile, d-ra Leny Caller şi le-a stăpânit pentru a intra în pielea lui Spiridon, şi a întruchipa un personagiu foarte îndepărtat de aptitudinile sale naturale.

D-na *Sylvia Dumitrescu* a fost o Ziţa plină de savoare şi de un comic natural, izvorît fără eforturi din propriul său temperament. Iată o nouă interpretă a operelor lui Caragiale, care promite să se ridice pe primul plan.

A rămas să vorbim de d. *Ion Iancovescu*. Şi l-am lăsat dinadins la sfârşit, întrucât creaţiunea d-sale în Rică Venturiano depăşeşte nu numai toate aşteptările, dar şi toate posibilităţile de viziune a personajului. Uluitoare în ansamblu, de o bogăţie nesfârşită în redarea detaliilor, creaţiunea d-lui Ion Iancovescu rămâne pentru noi cea mai desăvârşită interpretare artistică a teatrului românesc contemporan.

Leny Caller

Maria Filotti

Rică Venturiano este un personagiu artificial, mai cu seamă văzut în lumea de astăzi. De aceasta d. Iancovescu şi-a dat seama în primul rând, şi în consecinţă spre a-l umaniza, l-a lăsat, cu deosebire de ceilalţi interpreţi ai operei lui Caragiale, să trăiască în epoca lui. Astfel înţeles, Rică Venturiano rămâne valabil pentru vremurile noastre, ca o reminiscenţă absolut autentică a ceiace era înainte de 1900, intelectualul superficial, îmbătat de propriile lui vorbe, şi de cunoştinţele sale sumare. Vocabularul atât de artificial şi de ridicul al lui Rică Venturiano îşi găseşte azi o perfectă asemănare, la toţi pseudo-intelectualii noştri, filozofi superficiali, care vorbesc şi mai cu seamă scriu, în cuvinte grele, noi, fără nicio legătură între ele, adevărate „radicale" modernizate şi izvorîte direct din limbagiul lui Rică Venturiano. Dându-i o ţinută absolut „o mie nouă sute", şi un ridicul specific epocei, d. Ion Iancovescu a arătat toată semnificaţia unui personagiu care până azi era considerat artificial şi „făcut" din toate punctele de vedere. Iată pentru ce creaţiunea d-lui Ion Iancovescu, în afară de reuşita artistică în ea-însăşi, prezintă şi o importanţă capitală din punctul de vedere al înţelegerii şi permanenţei operei lui Caragiale.

Spectacolul a început cu „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", pe care-l văzuserăm cu două seri mai înainte la inaugurarea Studioului Teatrului Naţional. Am putut deci face o preţioasă comparaţie între cele două interpretări. Mărturisim că aşa cum a fost realizat pe scena Teatrului „Comoedia", „Conu Leonida" nu ne-a încântat deloc. Ritmul mult prea lent pe care regizorul l-a imprimat acestei comedii a dăunat mult minunatului text al lui Caragiale. Apoi, d-nii V. Maximilian şi G. Timică au alcătuit un cuplu destul de şters, faţă de perechea Victor Antonescu—Sonia Cluceru, interpreţii admirabili ai aceloraş roluri la Teatrul Naţional.

Cu această ocazie, am făcut o constatare semnificativă: deşi d. G. Timică a jucat realmente prost în Eftimiţa, şi deşi d-na Sonia Cluceru este excelentă în acest rol, totuşi am simţit cât de necesară este interpretarea unui bărbat pentru întruchiparea acestei eroine a lui Caragiale. De unde reese că marele nostru autor dramatic a avut o viziune extrem de justă în transpunerea scenică a operei sale, când ţinea cu orice preţ ca un actor să joace pe Coana Eftimiţa.

GH. NENIŞIOR

Cronica mizantropului

Creangă anti-neologist

Sunt ştiri care dacă ar cădea în mânile neaoşilor noştri le-ar produce o bucurie de nedescris. De pildă asta, că Ioan Creangă (s'ar fi putut altfel?) era împotriva neologismului. Intr'o însemnare el scria: „Neologisme se cheamă toate cuvintele introduse în limbă, unele fără trebuinţă, şi pentru care putem găsi un cuvânt românesc corespunzător, d. p. fructifer (roditor), compun (alcătuesc), a neglija (a neîngriji), unanim (într'o inimă), patern (părintesc), am fost în cura lui (am fost în căutarea lui) ş. a" E drept, definiţia lui Creangă e cam ciudată. Dacă neologismului i se găseşte ceva corespunzător în limba naţională, atunci el e totdeauna condamnabil şi „fără trebuinţă". Exemplele lui apoi nu sunt dintre cele mai îmbucurătoare. Cum am să zic eu: aplauze, adică nu, bătăi de mână într'o inimă? Sau: am fost în căutarea lui? Mi se va zice: pentru ce l-ai căutat? Dar în sfârşit scopul nostru e să dăm apă la moara neaoşilor, aşa din maliţie.*

O amintire spune că Creangă, copil, trimis să cumpere borş dela o Maria borşeriţa, a fost întâmpinat de femeea care era bolnavă, cu acest vocabular distins: „Valeu, valeu, Ionică dragă, nu mă pot scobori că teribil mă doare corpul, şi nu te pot servi, dar ie-ţi şi tu o oală de borş din putină însă să iei sama ca să nu-mi deranjezi huştile" Creagă povestei asta tovarăşilor la alcătuirea manualelor lui şcolare. Cu alte cuvinte el caricaturiza vorbirea neologică a mahalagiilor.

Cu toate acestea şi cu toată părerea de rău, nu asta pare să fi fost intenţia şi concepţia lui Creangă. Anecdota de mai sus ne prezintă o discordanţă între limbaj şi mediul social.

E o parodie aşadar în stilul caragialesc a unei clase proaspete. Nu neologismul în sine e ridiculizat acolo ci excesul de distincţie într'o materie aşa de vulgară ca vânzarea borşului. Tot Creangă ne dă un exemplu întors de discordanţă. Acum avem de aface cu oameni instăriţi dela ţară care fac pe boerii dar n'au încă vocabularul potrivit stării pe care o joacă. O femee bogată de lângă Humuleşti oferă musafirilor cafea în ceşti cu farfurioare. Cafeaua nu prea are caimac.

Lexicul ei este însă în chip ridicol neaoş. Ea declară că a dat afară o slugă fiindcă cafeaua pe care o făcea nu „avea spumă de loc şi aduse le musafiri ulciuţele fără tălgiraşe".

Pe orice autor îl poţi întoarce pe o parte şi pe alta, după prejudecăţile tale şi fireşte cu Creangă, în materie de neologism, mergi până în pânzele albe. Mai neaoş scriitor ca el nici nu se poate. Şi totuşi, Creangă exprimă prin limba lui o stare socială. Când Creangă scrie lucruri cu intenţii intelectuale, limba lui e plină de neologisme, ba chiar de disgraţioase neologisme.

ARISTARC

Cronica cinematografului

Drumul gloriei

este un film german despre o insurecţie poloneză la Brodno. Nu e aşa rău. Atmosfera de conspiraţie şi de răscoa-

Fr. March

lă ofiţerească e bine redată. Dar altceva mă interesază aci. Este frumoasa problemă a propagandei. Cea mai pitorească şi mai imprevizibilă chestie din câte există. Căci — se întreabă simplul cetăţean cu simpla lui logică — cum oare cenzura nazistă a dat drumul unei poveşti unde ofiţerii complotează contra statului, sunt prinşi, urmează să fie spânzuraţi, iar la urmă scapă graţie unei revoluţii de cazarmă provocată tot de ei şi pe deplin izândită. Iar ofiţerii cei revoluţionari pleacă la Varşovia să ajute, cu regimentul care îi urmează credincios, populaţia răsculată.

Cum a putut fi încuviinţată o istorie atât de subversivă într'o ţară unde filmele sunt cenzurate înainte chiar de a fi fost lucrate, căci acolo subiectele filmelor viitoare sunt făcute de oficialitate sau măcar ratificate de ea? In Germonia nici nu se pune problema dacă să se dea sau nu drumul unui film, ci dacă cutare film face propagandă nazistă şi în ce măsură face. Aşa încât „Drumul spre Glorie", lucrat în studio-urile nemţeşti a trebuit să fie şi el privit ca militând în sensul nazist. Acesta este faptul („Bête comme un fait"—zic franţujii). Rămâne să ne şi explicăm acest fapt. Căci oricum ar fi ea, o explicaţie trebue să existe (în natură chiar cele mai nenaturale lucruri au o cauză). Şi iată. E foarte simplu. Să se observe: revoltaţii erau ei polonezi, dar nu orice soi de polonezi, ci anume de cei din Rusia. Dacă ar fi fost din Polonia austriacă sau germană, ar fi fost cu totul altceva. Bunăoară vreun film eventual tras dintr'un roman de Ladislav Reymont, unde se descriu suferinţele din timpul stăpânirii prusace, un astfel de film ar fi fost socotit igne şi autorul patibulo dignus. Dar de vreme ce-i vorba să se lovească în Ruşi, chiar şi revoluţia devine instrument de ordine. Principalul e să iasă Ruşii rău. Să se demonstreze de exemplu, că, din toate timpurile, armata rusească a fost neserioasă, plină cu ofiţeri antipatrioţi, gata oricând să trădeze, capabili în fiece moment să antreneze, în mişcările lor de dezordine, şi restul trupei. Aşa trebue prezentaţi Ruşii · o garnizoană întreagă care nu-i în stare să păzească trei prizonieri dezarmaţi, care prizonieri evadează, drept la obrazul generalului, colonelului şi guvernatorului. Asta zicem şi noi că este propagandă nazistă.

S'a născut o stea

Domnii spectatori cu gust subţire se vor strâmba în mod distins când li se va vorbi de acest film, căruia îi vor reproşa că e colorat, că e melodramatic şi poate şi că e jucat, în rolul feminin principal, de Janet Gaynor.

Dar nu are importanţă. Filmul este una din acele opere americane foarte îngrijite ca psihologie, şi ale cărui tablouri ne obsedează multe zile după ce le-am văzut.

Filmul este o frescă a moravurilor dela Hollywood. Poate de aceea a fost lucrat în „technicolor": strălucirea ţipătoare a soarelui Californian, sclipirea — cu-orice-preţ a acelei populaţii de vedete prezente, trecute şi viitoare, luxul brusc şi instantaneu al acestor regi-de-o-zi, — asemenea lucruri se pretează la artificialitatea bariolată a technicolorismului. Totuşi, cred că aş fi preferat ca filmul să fi fost făcut în alb şi negru. Ar fi reeşit mai pur şi mai tare patetismul şi ferocitatea situaţiilor.

Formal şi cantitativ, personajul principal e Janet Gaynor. In realitate însă, eroul valabil artisticeşte e Frederic March. Eroina este o banală fată ame-

Janet Gaynor

ricană care vrea să se facă stea şi care are acea — tot foarte banală — şansă de 1 la 100.000 de a deveni vedetă.

Important în partitura ei este numai prilejul pe care ea ni-l dă să vedem şi apreciem ferocitatea moravurilor din acea civitate fără precedent şi fără echivalent în lume. Ce face Janet Gaynor este uneori interesant psihologiceşte, dar nu atât pentru psihologia ei cât pentru aceia, generală, a locului, a mediului.

In schimb, psihologia personagiului care a fost încredinţat lui Frederic March este mult mai complexă şi mai interesantă. E vorba de un tânăr actor de cinema, frumos şi celebru, celebru aşa cum este celebritatea la Hollywood, adică oricând capabilă de a stopa brusc, cufundând pe cel, până atunci inundat de glorie, în cea mai deplină uitare. Eroul nostru are două trăsături foarte originale: nu este vanitos şi nu este nesimţitor. Asta, pentru un cetăţean al oraşului Hollywood, este ceva cu totul senzaţional. March vede cum gloria soţiei sale, până zilele trecute obscură chelnăriţă, depăşeşte gloria lui; apoi cum a lui se stinge complect, înlocuită cu privirile jenat zâmbitoare ale camarazilor. Şi cu toate astea nici cel mai mic gest de invidie, de ciudă din partea lui. Mai spuneam că eroul nu ştie a fi nesimţitor, adică nu poate avea şi el acea ferocitate tipică a hollywood-ienilor, pentru care toate valorile normale ale vieţii sunt anulate în beneficiul uneia singure, monstruos hipertrofiate şi anume: succesul comercial. Tânărul nostru erou a rămas fidel psihologiei celei normale. Şi atunci, fireşte, este dezadaptat şi nefericit — în ciuda gloriei sale, poate chiar din cauza ei, căci asta o face şi mai meprizabilă de vreme ce-i obţinută. Toate acestea explică starea de ebrietate cronică în care găsim personagiul la începutul poveştii. Şi mai explică şi nevoia lui de amor adevărat, dragoste omenească pură şi întreagă, pe care o găseşte în mica chelnăriţă cu care se căsătoreşte.

Şi toate aceste trăsături de caracter sunt redate direct şi indirect, nu prin confidenţe personale ci rezultând din fapte.

Păcat că filmul acesta — făcut de un mare regisor: Alexandru Korda — a fost un film colorat. Lumea e obicinuită ca filmelor colorate să nu le pretindă calităţi de psihologie. Şi asta a făcut ca, pentru odată că asemenea calităţi există, lumea să nu le vadă, sau să le vadă şi să nu creadă.

D. I. SUCHIANU

Alexandru Petöfi

Mătusa Sara

Pe prag, mătuşa Sara odihneşte,
Ea nu mai stă 'n picioare: nu mai cre
Arhaici ochelari pe nas îi poartă
Şi coase.... giulgiul s'o 'nvelească moartă.
Ţi-aduci aminte când odinioară
O lume te striga: „Iubită Sară ?"

Acele pliuri vechi de pe la rochii,
Le au în jurul lor acuma ochii.
Azi, hainele-i aârn' aşa de rău...
S'au pus cu furca peste trupul său!
Ţi-aduci aminte cum odinioară,
O lume te chema: „Drăguţă Sară ?"

Ii este părul alb ca de zăpadă,
Şi-i cade 'n fiecare zi grămadă,
Iar ce rămâne, stă mai mult cruciş :
Un cuib de barză peste-acoperiş!
Ţi-aduci aminte când odinioară
O lume îţi şoptea: „Frumoasă Sară ?"

Scârbită de-astă lume-aşa şireată,
Priveşte 'n viaţa ei de altă dată, —
Iar ochiu ei clipeşte ne'ncetat:
O candelă într'un mormânt stricat!
Ţi-aduci aminte cum odinioară
O lume îţi şoptea: „Gingaşă Sară ?"

Ii este pieptul o pustietate,
Şi 'n el un suflet parcă n'ar mai bate, —
Dar bate-un suflet, însă bate 'ncet...
In piept o strânge un dispreţ secret!
Ţi-aduci aminte când odinioară,
O lume suspina: „Oh! Dulce Sară?..."

Juneţea-i o tovarăşă haină
Ce-aruncă bogăţii cu mâna plină,
Dar vin ai bătrâneţii paşi uşori...
Ea strânge risipitele comori...
Ţi-aduci aminte cum odinioară
O lume te căta ca pe-o comoară?

Trad. MIHAIL PRICOPIE

Mărunte

A apărut „Adam" (Anul IX No. 107-108 cu un bogat şi interesant sumar de doctrină, literatură, informaţie şi critică. Colaborează: A. Toma, F. Aderca, Enric Furtună, Maria Arsene, dr. S. Bickel, Ştefan Tita, C. Săteanu, H. Fischer-Galaţi, D. Hervia, M. Grindea, S. Păstorescu, S. Podoleanu, Idov Cohn, G. S. Gall, S. Schwartz. (Tălmăciri şi studii critice asupra operei poetice a lui I. Manger).

40 pagini, copertă de Arthur Kolnik.

●

In editura „Cartea Românească" a apărut „Pagini din Oscar Wilde, poeme în proză", în traducerea d-lui Al. T. Stamatiad.

Preţul 60 lei.

●

A apărut nr. 10, pe luna Octombrie al revistei „VIAŢA ROMINEASCĂ".

Din sumarul bogat şi variat desprindem cronica politicei externe, de C. Vişoianu; Cronica internă de M. Ralea; Cronica literară de D. I. Suchianu. Literatură semnează Ion Vinea, Victor Eftimiu, Ion Pilat.

Mai scriu G. Călinescu, Victor Jinga, N. Oprescu, Dr. M. Nasta.

Diverse recenzii şi polemici complectează numărul.

●

A apărut:

DRUMUL NOSTRU, revistă de documentare, doctrină şi politică muncitorească.

Din cuprinsul primului număr (Octombrie) desprindem: Situaţia politică şi sarcinile mişcării muncitoreşti, Spre unitatea socialistă, In apărarea marxismului, După tragediile dela Moscova — Mărturii de Angelica Balabanoff, Fascismul şi clasa muncitoare, Spania 1936—1937, C. G. M., Cu privire la troţchism, Cronica evenimentelor externe, Fapte şi documente, Recenzii, etc.

20 pagini, 5 lei.

Redacţia şi administraţia, str. dr. Obedenaru 8, Bucureşti 1.

Insemnări

Proverbe

Minunatul schimb de înțelepciune dintre neamuri face să crească zi de zi culegerile de maxime populare.

„Analele Dobrogei" și „Cartea de sub icoane" ne-au dat, în traducere, proverbe turco-tătare, grecești și bulgărești. Prin admirabila revistă „Ani" avem strânse și tălmăcite o sumedenie de zicale armene.

Iar de curând am avut surpriza de-a citi, în manuscris, câteva sute de proverbe și expresii evreo-spaniole, culese de d-na Mathilda Dr. Rămureanu.

Iată câteva:

Măgarul cară fânul, și tot el îl mănâncă.

Aruncă vorbe goale, ca să prinză pline.

Eu sătul, copiii mei sătui — ridicați masa!

(Despre gazda egoistă, care nu ține seamă de comeseni și de invitați).

O mamă și un șorț acoperă multe rele (sau urâte).

Atât de tare țipă hoțul, până tace păgubașul.

Lasă-mă să intru, că loc îmi fac singur!

B. L.

Un memorialist român dela 1848

Este vorba de colonelul Lăcusteanu, de a cărui figură și rol istoric se ocupă d. Alexandru Leon în ultimul număr din „Societatea de Mâine". Cine este colonelul Lăcusteanu?

„Colonelul Lăcusteanu, reacționar frondeur, — scrie d. Leon, — este exponentul acelei categorii de boeri de mâna a doua care, în Moldova, s'au afirmat chiar ca un partid politic, sub numele de „cărvunari". Acești boeri de țară erau pătrunși de superioritatea lor față de „dăscăleții, avocații și ciocoii", de „craii și derbedeii", de tabacii și măcelarii", de „mujicii care vor să se ridice pe ruinele boerimii", adică față de acele pături sociale care luptau să constitue și să organizeze o democrație națională românească."

După cum pe planul politic această boerime secundară și-a avut exponenții ei politici, tot așa și în lumea literară au existat reprezentanți ai aspirațiilor ei. Unul din aceștia a fost colonelul Lăcusteanu. In momentul când întregul sistem al privilegiilor este amenințat, nemulțumirile acestei boerimi dispar. Colonelul Lăcusteanu se identifică cu aspirațiile întregii clase boerești. Iată cum fixează d. A. Leon, în mijlocul evenimentelor istorice dela 1848, figura colonelului Lăcusteanu. După Bălcescu, țelul revoluției dela 1848 „era desvoltarea progresivă a revoluției din 1821, era a organiza *democrația, și a desrobi pe țărani făcându-i proprietari, o revoluție democratică și socială. Atunci, col. Lăcusteanu, după ce refuzase să mai servească în armată în timpul unei revoluții, menită să pună fundamentele statului românesc de azi, se pune în serviciul represiunii rusești și turcești care înăbușind cu sabie și hulă mișcarea în Țara Românească, călca dreptul nostru de autonomie. „Dreptul nostru de a face revoluțiunea era dreptul nostru de autonomie", spune acelaș Bălcescu".*

Este nespus de îmbucurător că în ceasul de față, trecutul nostru istoric, plin de învățăminte pentru atitudinea noastră față de evenimentele prezentului, a început să fie desgropat și interpretat sub lumina adevărului, cu atât mai îmbucurător cu cât cercetătorii de acest gen se recrutează chiar din rândurile tinerii generații.

Deasemeni nu putem trece cu vederea atitudinea conducătorilor excelentei reviste de a permite ca în coloanele „Societății de mâine" să se desbată probleme care interesează în grad suprem viața poporului nostru. Procedând așa, „Societatea de mâine" *se plasează pe o poziție de permanentă susținere a intereselor masselor populare, poziție care va duce cu adevărat la întemeerea unei societăți de mâine, o societate, cu așezări drepte și luminoase.*

Cereți

Noul Roman

AVENTURA

ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

PAUL BANCRAY

PRIZONIERII SUBMARINULUI U-35

Războiul din mările Chinei.

Pirateria submarinelor.

Piept la piept cu caracatițele.

Chopin și George Sand

La douăzeci de ani, „Chopinetto" era recunoscut ca geniu muzical de Franchomme, Hillel, Mendelssohn, Liszt și Berlioz.

Abia sosit din Warsovia, dă un concert în sala Pleyel. Din creerul său mereu în fierberea creației, sonatele, mazurcele, polonezele și nocturnele izvorau firesc și neîncetat, ca din inspirația tainică a unui mag. Patria lui, zicea Heine, — nu era nici în Franța, nici în Polonia, ci în țara fermecată a poeziei. Muzica amoroasă care a izvorît din lunga sa logodnă cu Maria Wodzinska, întâlnită la Drezda în 1835, e cea mai suavă poezie a iubirii curate și spiritualizate ce s'a scris vre-odată.

George Sand îl chema la Nohant... Ii trimisese prin Liszt răspuns că îl adoră, îl idolatrizează. Elegantul, grațiosul Chopin era un om timid, temător și nehotărît. M-me d'Agoult îi scrie lui George Sand „E tipul omului nehotărît.., tușește... numai tusea este permanentă la el"... Dar George Sand a zis „Vreau"... Scrisorile Mariei au fost închise într'un pachet, pe care Chopin a scris cu mâna lui: „Ma misère". Chopin s'a plecat voinței lui George Sand, care l-a luat în primire cu o iubire pe jumătate maternă. Ea-l răsfăța, îl îngrijea ca pe „bolnavul ei obișnuit", ca pe „scumpul ei cadavru". El o găsea prea absorbantă, se simțea rău la Nohant, obosit la Paris; nu se găsea bine nicăiri. Era tiran și capricios. Dar iubirea lor chinuită și negală a durat zece ani... Legătura dintre ei s'a rupt după publicarea romanului Lucrezia Floriani. Chopin s'a recunoscut în „visătorul dezechilibrat", Prințul Karol.

După doi ani, Chopin a murit. Delacroix scria din Champrosay: „Bietul, sublimul meu prieten Chopin a părăsit această lume, atât de puțin potrivită pentru sufletele frumoase".

Portretul lui Chopin de George Sand

Chopin a cunoscut pe marea romancieră în 1837, la contesa Martiani.

Polonezii din Paris au organizat o expoziție Chopin-George Sand la Biblioteca Poloneză din Paris. Ei au adunat documente, opere de artă, tot felul de amintiri în legătură cu acești doi mari îndrăgostiți. Dar expoziția este mai largă în conținut decât aniversarea acestui singur eveniment. In fața vizitatorilor se însuflețesc chipurile părinților lui Chopin, ale surorilor lui și chipul marelui muzicant în anii adolescenței. Desemnele, stampele, sculpturile, paginile de muzică din vitrinele Bibliotecii vorbesc de anii copilăriei lui Chopin. Se vede biserica din Brochov, unde a fost botezat, strada din Varșovia unde era casa familială, conservatorul de muzică și liceul, unde și-a făcut studiile. E acolo și pianul său cu muzica chopiniană, vegnic tânără. Acolo e și profilul, creionat de mâna emoționată a iubitei, care pare că se apleacă încă viu și înfiorat pe clapele albe, ca odinioară în frumoasele zile de la Majorca...

George Sand

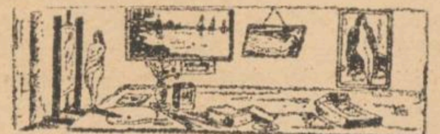

O poetă cu sensibilitate personală

In epoca de după războiu, din marea mulțime a poeților din lumea întreagă și cu atât mai mult din lumea Americei, care au trecut dela un stil la altul, după capriciul și dispoziția schimbătoare a sufletelor din această epocă, Edna Saint Vicent Millay, este dintre puținii care și-a păstrat intactă sensibilitatea ei personală și s'a ferit de epidemia dezintegrării.

In mijlocul tuturor dezrădăcinărilor și dezorientărilor vieții moderne, fără să aibă credința într'un univers unic, ea a avut o neclintită și nesovăitoare credință în propria ei identitate, iar aceasta a fost calitatea care dă poemelor sale o linie minunat de clară și caracteristică, ca o linie din desemnele lui Ingres.

In mijlocul torturantei îndoeli de sine și de toate a literaților din vremea sa, ea ia poziție, în viață și în literatură, în felul Elizabethanilor, cu sonetele și cu dramele sale. Intr'una din piesele sale cântă muzica versurilor lui Virgiliu dela un capăt la altul. Cea mai bună dovadă a puterii personalității sale este tocmai capacitatea ei de a-și însuși poezia trecutului și a lăsa să întrevadă, mai ales în volumul: „Second April", influența lui Sappho, Catullus, Chancer, Milton, Colleridge și Keats, fără a-și pierde accentul personal. Contactul acesta cu trecutul este pentru ea un mijloc de a-și îmbogăți puterea de creatie pe căi cu totul diferite de acele ale contimporanilor săi. Acestia, de obiceiu, sfâșiau literatura veche cu ironia cinică din comentariile secolului al douăzecelea, vulgarizând în bătae de joc retorismul sonor al nobleței lor. In loc de a căuta să pună în lumină falșitatea și artificiolul din unele opere din trecut, Miss Millay a stors din ele virtutea de a rezista la ceiace e urît și rudimentar în epoca noastră. Asimilând mai mult decât imitând, ea a izbutit să combine modernitatea cu adevărata economie a compoziției celor mai vechi. Miss Milley și-a creiat astfel un stil poetic clar articulat, de o elasticitate vioae și tânără, în fraze de o tonalitate argintie. Ceia ce îi lipsește poate este o conștiință mai profundă, ținându-se strict în lumea senzațiilor. Aceasta dă vitalitate versului și o ajută să-și mențină unitatea ființei sale esențiale, dar dă poemelor un înțeles prea egotist. Egotismul devine, însă, uneori transcendent și de o simplicitate cosmică în poezia originalei poete de limbă engleză, transând cu putere pe fondul social și poetic care se întrevede în opera sa.

Primim la redacție

CARȚI:

Cu „Ant 25" peste Polul Nord *(jurnalul de bord al pilotului Baiducov).*

Gr. Trancu-Iași: Oameni și năzuințe *(Scrisul Românesc-Craiova).*

Ion Horia Munteanu: Versuri.

Florica Obogeanu: Versuri.

Mircea Georgescu: Sat sărac... *(versuri).*

Lucian Costin: Peisagii și simfonii.

REVISTE:

Gazeta cărților *No. 5-6.*

Pasztortüs *No. 18 (Septembrie).*

Revista C. F. R. *No. 5-6.*

Slova *No. 24 (Octombrie)*

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Trista experienţă a d-lui Petru Comarnescu

„Să spunem drept, dela o vreme nu mai putem înţelege ce se petrece în Franţa de azi a frontului popular. Constatările pe care le fac tinerii noştri în această Franţă ne umplu sufletul de amărăciune. Ne bucură în schimb mustrările pe care, odată întorşi în ţară, vizitatorii români le aduc „Franţei înstrăinate şi de nerecunoscut.”

Toată lumea ştie cine este d. Petru Comarnescu. Inapoiat dela Paris, d-sa dă lecţii de purtarre Franţei. (Aşa ca să ştie cum să se poarte pe viitor). D-sa a început printr'o „serie de observaţii generale". Acum a trecut la „câteva fapte trăite la Paris, lăsând pe cititor să le înţeleagă cu generozitatea sa sau să le incrimineze în numele unor principii ce-i vor fi fiind dragi.”

Vom supune mai jos cititorilor noştri una din aceste fapte trăite de d. Comarnescu. Iată despre ce e vorba:

In *„jungla materialistă”* dela Paris, *„midineta de odinioară,* care se mulţumea cu dragoste sinceră şi bani puţini a dispărut. Căutătorii de aventuri pure şi desinteresate *(adică dragoste sinceră şi bani puţini!* n. n.) vor trebui să se ducă de acum încolo în ţările cu triburi primitive. Aici orice aventură, orice flirt începe cu un preambul materialist. Inainte de a vedea dacă-i placi ca om, femeia te măsoară de sus până în jos, îţi apreciază costul hainelor şi al pantofilor; *(sărmanul domn Comarnescu!* n. n.) calculează, după cum te îmbraci, cam ce venit ai şi ce poţi plăti, şi numai dacă îi pari acceptabil din punct de vedere material începe să se uite cum arăţi şi să considere ce virtuţi sentimentale ai putea avea.

„Spontaneitatea şi desinteresul relativ al midinetei glorificată de părinţii noştri au devenit astăzi cusururi. Dragostea fără bani pare obositoare şi plictisitoare”.

Ce să mai spunem noi? Mărturisim că deplângem cu toată sinceritatea eşecul experienţei sentimentale a d-lui Comarnescu şi protestăm cu toată energia, de care e capabilă tinereţea noastră, împotriva acţiunii nefaste a guvernului de front popular din Franţa care a răpit d-lui Comarnescu, unul din „dornicii de aventuri pure şi desinteresate", posibilitatea de a face „dragoste sinceră” cu „bani puţini”. In semn de boicot pentru Franţa, rugăm stăruitor pe d. Comarnescu să se ţină de promisiune şi în vara viitoare să-l vedem valorificându-şi „virtuţile sentimentale” într'o ţară cu triburi primitive. Ca să ştie midinetele dela Paris cu cine au avut de a face!...

„Lupii“

In casa „Vremii” a pătruns dihonia. Polemizează colaboratorii între ei. Semnalul l-a dat d. N. C. Angelescu. (E acelaş d. N. C. Angelescu care, în mijlocul verii, probabil pe când patronii erau plecaţi la băi, încercase cu multă perfidie să popularizeze doctrina marxismului prin coloanele „Vremii”).

Mai zilele trecute, d. Angelescu a scris un articol în care ne demonstra că pericolul pentru acest popor „este” evreii. Vine acum d. C. A. Donescu şi-i dă la cap d-lui Angelescu. Evident, neînţelegerea este foarte elegant tranşată. „Dezacordul nostru este aparent, fiindcă în fond suntem în toată acţiunea într'o perfectă identitate de vederi”. Să vedem însă identitatea de vederi.

D. Angelescu afirmase: „două au fost piedicile mari care au stat în calea României dela războiu încoace: evreii şi politicienii”. *D. Donescu, într'o perfectă identitate de vederi, vine şi confirmă:* „evreii şi politicienii mai mult decât ei înşişi au servit de adăpost lupilor flămânzi cari dela război încoace pândesc viaţa şi prosperitatea românească”.

Există vreo nedumerire? D. Donescu o înlătură: „dacă atunci când spunem evrei sau când spunem politicieni ne gândim la toţi acei nenorociţi care se străduesc să-şi câştige cinstit o pâne, ca şi restul populaţiei, sau la acei mărunţei politicieni, la acea zisă agentură politică ce n'a fost niciodată în stare să încurce mersul statului, — întunecăm problema şi ascundem pe adevăraţii profitori, pe adevăraţii vinovaţi”, *adică lupii.* „Dacă ne mărginim la politicieni şi evrei ca atare reuşim să-i desfiinţăm pe toţi, desigur afară de aceşti lupi, singurii primejdioşi vieţii noastre de stat”.

Cine sunt lupii însă, adevăraţii vinovaţi? D. Donescu nu ne spune. Dreapta operează cu predilecţie la întunerec. Până acum se spunea: evreii sunt de vină! Când se vede însă că şi printre evrei sunt „nenorociţi care se străduesc să-şi câştige cinstit o pâne”, duşmanul nu mai e duşman. Trebue inventat altul şi păstrat la întunerec, să nu fie văzut. In cazul de faţă, lupii sunt de vină! Dar cine sunt aceşti lupi? Mister!

Este eterna poveste a diavolului despre care imaginaţia populară a născocit că ar avea atâtea coarne...

Antisemitul Peretz

„Vremea” antisemită are un neobosit colaborator, „bun la de toate” şi — mai ales — specialist în economie: R. Pertz. După ce a aranjat în câteva articole adânci economia Franţei, punând la punct, aşa cum se cuvine, guvernul frontului popular, d. Peretz a trecut la economia românească şi discută într'un prim articol — (nu vă speriaţi! D. Peretz scrie articole cu urmare!) „înstrăinarea industriei”

Nu discutăm problema ignoranţei ridicate la treapta de „specialitate”. E un caz frecvent în rândurile dreptei noastre. D. Peretz nu face decât să apuce pe o cale demult bătătorită de alţi confraţi întru „ideologie” ai d-sale. Ne repugnă însă lichelismul care în cazul de faţă capătă un specific.

Dacă d. Peretz nu poate sta în lagărul democraţiei, acolo unde îi dictează să stea situaţia majorităţii poporului căruia îi aparţine şi vrea să se scalde în apele tulburi ale compromisului, un sentiment firesc de decenţă îi dictează să tacă, sau să vorbească, cel mult, de lucruri care să nu ne amintească, nici pe departe, de originea d-sale. Ar fi mai prudent...

D. Nae Ionescu nu e sfânt...

D. A. Gheorghe (tot dela „Vremea”) vrea să facă un serviciu d-lui Nae Ionescu, pe care, într'un exces de admiraţie, îl ridică chiar la treapta de profesor universitar. Pentru aceasta citează o mulţime de lucruri din scrierile „maestrului” şi le comentează aşa cum se cuvine.

„Sunt mulţi, — *scrie d. Gheorghe,* — care afişează un suveran dispreţ faţă de orice soiu de onoruri, demnităţi, faţă de glorie, dar sunt în realitate roşi de orgoliu şi vanităţi, realitate ce nu întârzie să se verifice prin gesturi, prin fapte, deadreptul compromiţătoare dacă avem în vedere superbia celor în cauză”.

Mărturisim că citind rândurile de mai sus nu ne-a venit în minte nici pe departe să ne gândim la d. N. Ionescu. Dimpotrivă. Ne închipuiam că d. Gheorghe vizează prin aceasta oameni cu totul opuşi d-lui Nae Ionescu. Dar iată ce citat ne serveşte d. Gheorghe din opera „maestrului”:

„Ce am urmări, mă rog. *(Se înţelege despre ce e vorba. n. n.)* Situaţii? Ştie toată lumea că „situaţii” ni se tot oferă de trei ani într'una, — şi nu le acceptăm.”

Nu aveţi impresia că d. Gheorghe s'a gândit la maestrul său când a scris cu amărăciune despre oamenii roşii de orgoliu?

Dar nu e numai atât. Tânărul admirator ştie să fie şi înţelegător. „Desigur profesorul Nae Ionescu nu e puritatea însăşi. Este om, nu este sfânt. Ştie însă admirabil să-şi stăpânească slăbiciunile câte le are şi orgoliul său e contrabalansat de smerenia sa.”

Credem, vai de mine! Cum să nu credem?!

La „Ideea Liberă” triumfă inteligenţa

In „Ideea Liberă” găsim un protest în care citim că „jocul oprimării e primejdios şi că efectul este tocmai contrariu celui urmărit. Ideile sugrumate răzbat mai cu greu, dar răzbat cu mai multă dârzenie...”

Ştim lucrul acesta. Ni se pare însă nefiresc protestul, când îl ştim venit din partea celor care luptă să sugrume ideile.

In mijlocul protestului, Ideea Liberă a pus o caricatură, reprezentând un câne cu piciorul ridicat, care-şi face necesităţile pe o carte deschisă.

După câte am înţeles, în acest clişeu e vorba de „triumful inteligenţii”, *despre care ne vorbeşte „crezul” din pagina a doua a Ideii Libere. Urăm viaţă lungă Ideii Libere întru desăvârşirea acestui triumf.*

Bărbaţi şi femei

„Ideea Liberă” *face şi filosofie. Ascultaţi:*

„Bărbaţii şi feméile se deosebesc fiziceşte, şi cum corpul derivă din spirit, efectul diferit ne conduce spre o cauză diferită: după cum corpurile lor diferă, trebue să difere şi minţile; şi cum rădăcina minţii e voinţa, iar voinţa e locuinţa iubirii, iubirea bărbatului şi a femeii trebue să fie distincte, ca şi sexul lor”.

Din ce în ce mai interesant.

„Acum, care este deosebirea dintre iubirea bărbatului şi a femeii?”

„Iubirea femeii se învederează prin afecţiunea lui (?) pentru cunoaştere, înţelegere şi înţelepciune. Cunoaşterea e îndeletnicirea copilăriei lui (a femeii! n. n.) înţelegerea tinereţii şi a bărbăţiei, înţelepciunea bărbăţiei şi a bătrâneţii”.

Clar, nu?

„Program“ naţionalist

„Niciunul din partidele naţionaliste nu ştie ce vrea. E o dezorientare, un haos, o lipsă de cerebralitate care te încremenesc. Niciun program. Nu înseamnă a avea program generalităţi, locuri comune ca acestea: „să românizăm oraşele, să aplicăm proporţia, să întărim biserica, să naţionalizăm negoţul”, etc.

Program înseamnă totalul soluţiunilor pozitive, de amănunt, imediat realizabile, *care vor trebui traduse în fapt a doua zi după venirea la guvern. Un asemenea program nu există în toată mişcarea naţională. Programul partidelor noastre naţionaliste este: „văzând şi făcând”. In ziua descălicării la putere, alergare din colţ în colţ, improvizaţie de legi, şi mai întâi de toate afaceri. Iată programul.”*

(Din revista naţionalistă „Ideea Liberă” No. 2).

Pretenţii scandaloase

Indignarea unui tânăr naţionalist nu cunoaşte margini când constată că „bătrânii pretind, ca, noi tinerii, să ne vedem de carte şi să le lăsăm lor grijile politicii”.

Auzi ce pretenţii! Tineretul să-şi vadă de carte... E scandalos cu bătrânii aceştia.

Crezul si practica Sânzanei

„Sânzana”, *săptămânalul proaspăt apărut, îşi defineşte astfel rostul în publicistica română:*

„Vrem să arătăm publicului românesc, că se pot găsi în România Români care ştiu a scrie curat, a-şi îmbrăca gândul sub o formă civilizată, a părăsi tonul polemic şi atacurile personale şi expresiile vulgare, ieşind din atmosfera de orientalism în care i-au băgat, voit, nepoftiţii musafiri din străinele meleaguri”.

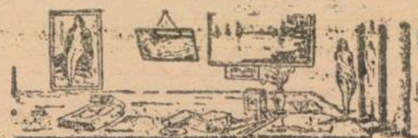
Foarte frumos. Intorcând câteva pagini din revistă, însă, iată ce întâlnim:

„S'au scurs două decade dela război, în care timp rănile interne s'au adâncit, ameninţând să se cangreneze.

„Dorinţa de purificare şi înălţare a poporului nostru s'a manifestat dela răsboi şi până azi de trei ori, la răstimpuri de câte zece ani, şi cu un avânt din ce în ce mai impresionant”.

Cu alte cuvinte, *ambele trei.*

Nu se putea dovedi mai limpede crezul „Sânzanei”, chiar din primul număr...

Polemici

Din „problemele culturei naționale“

„Cultura e arma cea mai sigură, mijlocul cel mai eficace al iudeo-masonilor de distrugere a forței morale naționale”, — *strigă o revistă de dreapta.*

***Jos** cultura, deci! Trăiască analfabetismul și întunerecul!*

Adâncirea diversiunii

*Imputând partidelor naționaliste că dau dovadă de o totală lipsă de înțelegere a problemelor care frământă omenirea contemporană și că sunt lipsite de puncte de program care să pună accentul pe nota socială, iată cum justifică „Ideea Liberă” necesitatea de **a se** apropia prin program de nevoile maselor:*

„Numai asemenea împliniri (reformele sociale n. n.), împinse până la limita extremă a răsturnării și îndrăznelii, pot expropria ideologia socialistă, și mai ales speranțele fanatice ale lumii muncitoare în comunism. Marea massă flămândă, hoarda famelică, le urmează mai curând pentru pâne și dreptate, decât dacă, în locul spoliatorului Bercovitz, îi dai carnea pe mâna unui vampir cu numele în „escu”.

Nu ne așteptam la atâta sinceritate din partea revistei „Ideea Liberă”. Cele mai radicale reforme, afișate în scop de expropiere a unei ideologii străine, pentru a te vedea urmat de „hoardele” flămânde. Diversiunea are nevoe de bază de massă.

Amintirile d-lui Totu

Din viața politică, unde a debutat cu un foc de revolver și cu o moarte de om, d. N. Totu a descins în literatură, împrăștiindu-și proza încâlcită în toate publicațiile de dreapta.

In „Vremea” d-sa își scrie amintirile din copilărie: „Clasa I-a primară”. Când a intrat prima dată în clasă, d. Totu ne spune că l-au băgat în fiori vergelele lungi de doi metri de lângă tablă și veteranii clasei care-și „făcea” de cap. Mai ales Caba, care era repetent de trei ani...

Amintirile d-lui Totu sunt interesante. Le-am gustat așa cum se cuvine. N'ar fi mai bine să treacă mai repede la amintirile din facultate, unde veteranul — de trei ani numai? — care-și făcea de cap, nu mai era un oarecare Caba, ci însuși d. Totu.

Sunt vremuri mai aproape de noi și se vor găsi mai mulți colegi care să savureze proza d-lui Totu.

La sigur

Consecvent în inconsecvențe, conducătorul „spiritual”, deși promisese formal că nu va mai răspunde notițelor care îl demască, în ultimul număr al unuia din cele două ugere „naționaliste” la care suge, dă nu unul, ci chiar două răspunsuri. Ceiace dovedește că tovalul oricât de gros, nu e rezistent la fierul roș al adevărului Probă, obrazul conducătorului...

De altfel conducătorul, furat de cine știe ce slăbiciune, se demască singur. Ascultați „mărturisirea”, apărută în ugerul săptămânal:

„In asemenea condiții, a scrie ceeace ne dictează conștiința în legătură cu axa Roma-Berlin și cu importanța ei covârșitoare în politica europeană, e a risca prea mult”.

Înțelegeți cum devine cazul. Conducătorul scrie în tot felul numai cum îi dictează conștiința, nu. „E a risca prea mult”, exclamă sincer dumnealui și „naționaliștii” nu prea sunt obișnuiți cu riscul. Ei vor să meargă la sigur.

Verticala...

Un discipol al conducătorului „spiritual”, molipsit pesemne de aceiași slăbiciune, are aceleași accente de sinceritate.

„Totul este în funcție de meschinele noastre interese, sau în cel mai bun caz de interesele grupării căreia aparținem, ori ale șefului nostru politic căruia îi sacrificăm tot ceeace avem vertical în ființa noastră, dacă întâmplător avem așa ceva”.

Al naibii șef și conducătorul „spiritual”. Auziți, ce obiceiuri urite.

Să umble după verticala băeților.

Nu duce lipsă

Semnalând apariția unei noi reviste „naționaliste”, ugerul la care suge săptămânal conducătorul „spiritual”, conchide:

„Mișcarea naționalistă” mai are nevoe de slujitori cinstiți”.

Că de cei necinstiți, slavă Domnului, nu duce nici-o lipsă!...

Suavitate

Vorbind despre versurile unui avocat bucureștean, un recenzent „naționalist” leșină de admirație. „In versurile închinate Maiei se desprinde o sensibilitate cu adevărat poetică și pe care nu o poate încerca decât un om cu o viguroasă simțire și cu o aleasă cultură, unde patriarhale expresii îmbracă versurile într'o ținută aparte, plină de suavitate și originalitate”, — exclamă entuziasmat recenzentul. Și ca să ne convingă, ne dă un fragment din care cităm aceste „suave” versuri:

Poate să te vadă, fiu tău Mercur cât
de des îi place
Fără să mai ceară voie dela Pascu, ba
chiar sictirindu-l dacă nu-i dă pace.

Din aceste versuri se desprinde o sensibilitate cu adevărat poetică: Un sictir plin de suavitate. Orice s'ar spune, ai unii recenzenți o deosebită afinitate pentru sictirurile suave și mai ales nesuave...

Secetă și lăcuste

„Lanuri” se numește o revistă de provincie. Cercetând-o însă cât de cât, lectorul constată că o cumplită secetă s'a abătut asupra acestor lanuri. Ba unele au mai fost distruse și de lăcustele neinspirației și ale sărăciei cu duhul...

Merită

In ugerul săptămânal și „naționalist” cu nume dinamitard, se face pe numeroase coloane apologia Ducelui Mussolini. Ducele în sus, Ducele în jos, „Vizita d-lui Mussolini la Berlin”, „Ducele și revoluția creatoare”, etc., etc., etc. O tămâiere la superlativul absolut în cel mai autentic stil „naționalist”. — Ca mâne se va organiza o masă festivă în onoarea Ducelui desigur la „Leul și Cârnatul”. Merită omul. Mai ales de când a cerut dreptate pentru Ungaria...

Imperfecțiune

In sfârșit, tot în ugerul săptămânal și „naționalist” găsim această constatare:

„Căci devenirea ideilor cam așa se sfârșește: printr'o cedare în folosul imperfecțiunilor fatale”. Mai ales la „naționaliștii” noștri care sunt campionii imperfecțiunilor fatale și mai puțin fatale.

N'are minte

Cunoscutul indianolog, megalomanolog, erotolog își publică într'un hebdomadar notele dintr'un carnet de vacanță. Sunt delicioase aceste pagini de jurnal: Ascultați:

„Incerc zadarnic să prind cu precizie imaginile. N'am ochi — și nici minte — de desenator”.

Ei, dac'ar fi numai de desenator!

„Bun“

Iar mai departe spune:

„Nu seamăn de loc cu cetatea din stânga mea; cu cetatea în care atâtea forme se alătură fără să se contopească. Și totuși cu ce melancolie privesc acest paradis de fațade și coperișuri din care eu, după o clipă, nu voiu reține decât culoarea.

Cu ce melancolie am privit întotdeauna pe înnotător, trupul acela care se înserează în massa amforă a apei (Eugeniu d'Ors) fără să-și piardă autonomia, ritmul, spontaneitatea. N'am s'ajung niciodată un bun înnotător”.

E cuceritoare această autocritică. In primul rând indianologul recunoaște că nu seamănă c'o cetate, în al doilea că invidiază pe acela care nu-și pierde autonomia, ritmul (?), spontaneitatea, o, mai ales spontaneitatea și în sfârșit că nu va fi niciodată bun înnotător.

Parcă altceva bun va izbuti vreodată să fie?

Apă chioară

Tot în aceleaș rânduri de carnet de vară, megalomanologul constată:

„Apa mă fascinează, mă obosește, mă asimilează”.

De aceea tot ce scrie este apă chioară...

Ca la câini

In sfârșit, indianologul mai scrie rândurile ce urmează:

„In sala aceasta de restaurant cu atâtea mirosuri oneste...”

Bravo! Nici nu-i cunoșteam acest dar olfactiv de a identifica onestitatea după miros, așa precum câinii își caută și își identifică perechea, mirosind gardurile și prin alte părți...

SFAȘITUL CLEOPATREI

ȘARPELE (către Cleopatra). — *Drept cine mă iei, doamnă? Eu nu mai sunt în vârsta laptelui. Am împlinit cincizeci și doi de ani...*

CU FAȚA ASTA

FRIZERUL (fost actor). — *A fi sau a nu fi... Aceasta-i întrebarea.*

LA DOCTOR

— Vizita m'a costat 500 lei.
— Dar pe el?

ţiva ani, este Wyczokowski, reprezentantul şcoalei impresioniste, în sensul bun al acestui cuvânt.

La Expoziţia noastră sculptura este reprezentată prin treizeci şi ceva de sculpturi.

D. prof. Borowski mă plimbă prin expoziţie, şi-mi arată, dând explicaţii.

— Iată de pildă pe Eva lui E. Wittig. In piatră, această lucrare se găseşte expusă la Paris. Wittig este autorul monument lui aviatorului dela Varşovia. Capul legionarului din timpul răsboiului, pe care-l vezi aici, este lucrat tot de Wittig.

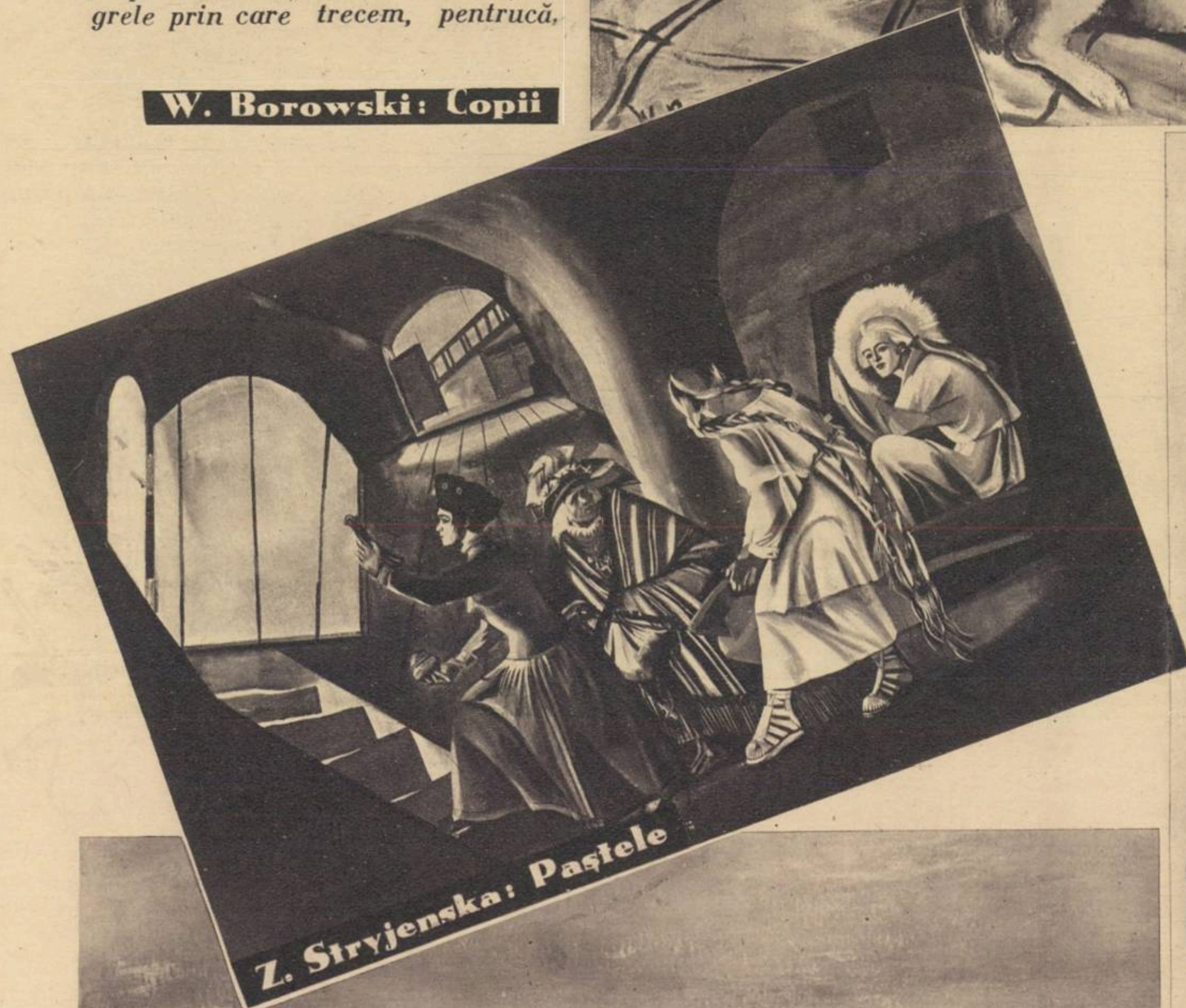
Nu poate fi trecut cu vederea nici Kuna, care expune grupul celor trei Marii. Kuna a lucrat monumentul lui Mickiewicz, cel mai mare poet din sec. XIX al Poloniei. Mai avem aici capul lui Pilsudski de Rzecki. Sculptura în lemn este reprezentată de lucrările lui Dunikowski, care decorează plafonul vechiului palat al regilor Poloniei dela Cracovia.

— Am vrea să cunoaştem, d-le profesor, ce credeţi în general despre artă şi arta ţării dv.?

— In clipa de faţă se poate spune că arta trăeşte o viaţă de criză. Totuşi nu se poate spune că activitatea artiştilor polonezi ar fi stânjenită prin aceasta, cu toate condiţiile grele prin care trecem, pentrucă,

W. Borowski: Copii

Z. Stryjenska: Paştele

M. Berezowska: Arlechin

F. Kowarski: Repaos

după cum ţăranul în vremuri aspre de criză nu se poate opri de a-şi munci ogorul, tot aşa şi artistul nu va putea lăsa arta să lâncezească, mai ales că tradiţia ţării noastre ne arată că poporul nostru a atribuit activităţii artistice o mare însemnătate în viaţa sa naţională, din vremurile de cruntă opresiune străină. In operele celor mai renumiţi artişti din secolul al XIX-lea Mateyko, Michalowski, Grottger, care au excelat prin lucrări istorice de ilustrare a trecutului glorios şi a vieţii poloneze, totdeauna poporul oprimat a găsit destule forţe să înfrunte jugul străin şi să-şi croiască un drum de luptă pentru eliberare.

Orice clipă era scumpă însă. Peste câteva zile trebuie să se deschidă expoziţia. Am mulţumit pentru bunăvoinţă. Grăbit, d. prof. Borowski a alergat la ocupaţiile dela care-l răpisem.

Al. Anin

Adevĕrul literar și artistic

S. Chrowstoski: Fuga în Egipt

Anul XVIII, Seria III-a, No. 880 17 Octombrie 1937 20 Pagini. Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

881

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Monumentul Infanteriei

Două monumente

Un semn de pomenire a oamenilor mari săpat în trăinicia pietrei ori a bronzului, ia ființă nu numai din sentimentele de recunoștință ale unei colectivități, mai numeroase sau mai restrânse. Nu totdeauna o intenție sinceră și pioasă de preamărire a morților scumpi reușește să fie tradusă în ceiace se cheamă cu adevărat un monument. Mărturia pentru o faptă nobilă, pentru o viață închinată binelui obștesc, mărturie înfiptă în pământ, pildă și înălțare pentru generații și generații, are o importanță materială, fără de care orice considerente sufletești n'au reazăm.

Se poate întâmpla ca banii sortiți înfăptuirii în bronz și piatră să fie puțini și opera să iasă săracă, precum se poate întâmpla ca realizatorul direct, sculptorul, să nu fie la înălțimea sarcinei și lucrarea lui să rezulte lipsită de orice frumusețe. Se pot multe întâmpla cu un monument, dar nimeni nu-i vinovat să fie o viață întreagă obligat a alătura legendei de pe soclu, povestea ființării lui ratate, scuzând întâmplări meschine ori inspirații nenorocite.

Un monument e ridicat morților, pentru vii. Altfel, gândul bun și curat nu-i deajuns. Sau e numai trecător, improvizat, intruchipat de azi pe mâne; căci pentru existența unui monument trebue să vorbească nu atât oratorii dela inaugurare, slovele aurite de pe soclu, sau istoria, ci însuși materialul din care e clădit, piatra și metalul. Nu e nevoe să știi numaidecât pe cine sau ce reprezintă o statue ca

Horia, Cloșca și Crișan (fragment din Monumentul dela Alba-Iulia)

Statuia lui Vasile Lupu

Statuia lui M. Kogălniceanu

ea să-și îndeplinească rostul, ci să te simți oprit, reținut locului, impresionat, copleșit chiar, de existența volumului și a liniilor plastice. Armonia lor, inariparea lor, măreția lor te vor face să înțelegi gândul și senzul pe care statuia a vrut să-l aibă. Atunci numai te vei lămuri pentru ce s'a înălțat în mijlocul unei piețe un monument și pe cine reprezintă. Căci timpul șterge amintirile pământești ale celor oricât de mari, șterge chiar chipul lor adevărat, ca să fie pus în loc altul, de marmoră ori de bronz, creiat din rezonanțele sufletești ale mulțimii, care rezonanțe își găsesc în artist forma definitivă.

Pentru transpunerea în artă se cer alte condiții de expresie decât cele ale vieții. Un gest al unui om, care obișnuit pare impresionat, pentrucă se produce intr'un cadru anumit, cu anumite elemente de desfășurare, trecut aidoma în artă nu are aceiași însemnătate. Iată exemple: un soldat în focul luptei, cu baioneta îndreptată spre inamic, nu poate fi suit pe soclu și, în bronz, să-și păstreze aceiași existență epică ca pe câmpul de război — ar produce rezultate plastice contrare cerințelor sculpturale care înainte de toate impun o construcție bine echilibrată, statică și solidă în planurile de volum. Acelaș lucru cu un orator politic: prins în sbuciumul vorbirii cu deslănțuiri de gesturi largi și imortalizat, își pierde mult din atracția momentului viu, pentru-

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 881
Duminică 24 Oct. 1937

Prețul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

„Gândirea" și clasicismul

In ultimul număr al revistei „Gândirea", d. Nichifor Crainic susține teza justă că nu există incompatibilitate între ortodoxie și clasicism.

„E interesant, — a spus d-sa, — să știm părerea despre poeții și scriitorii păgâni a unui riguros ascet cum e Vasile cel Mare, autorul regulilor după care se conduce monahismul mănăstiresc. El are un discurs întreg „Despre lectuara cărților profane", adresat tineretului. Tineretul acesta era chemat să studieze Sfânta Scriptură, izvorul adevărului. Dar cum mintea lui nu putea aprofunda dintr'odată tainele Scripturii, Sfântul Vasile recomandă lectura autorilor profani — clasicii păgâni — ca exercițiu pregătitor. Le dă pildă pe Moise „care s'a exercitat în științele egiptenilor, ce i-au slujit ca trepte ca să ajungă la contemplația marei Ființe", și pe Daniil „care a fost instruit în înțelepciunea haldeenilor înnainte de a se dedica științelor sacre".

„....Și odată cu desvoltarea monahismului, cultura antică își găsește refugiul milenar. Ceiace numim umanism e pur și simplu operă călugărească. Fiecare mânăstire e pur și simplu un atelier de modelare ascetică a omului după idealul Iisus Hristos: dar e totdeodată și o școală unde se studiază Sfânta Scriptură și literatura creștină. Accesoriul acestui studiu e literatura clasică".

Ar fi de dorit ca tineretul naționalisto-creștin, a cărui călăuză spirituală este d. Nichifor Crainic, să-i asculte și bunele-i povețe.

Invățătura apostolului este una și indivizibilă.

De ce tinerii il ascultă numai pe jumătate, — și anume: când sunt sfătuiți să pună mâna pe bâtă? De ce nu și când sunt povățuiți a pune mâna pe carte?

Tineretul care proclamă credința creștină — nu citește însă nici Sfânta Scriptură, și nici pe clasicii păgâni ...ca o pregătire pentru înțelegerea sacrelor testamente.

Vocea d-lui Nichifor Crainic răsună în pustiu.

Și — trebue să recunoaștem — acest tineret este logic.

Lui i se cere pe deoparte să dea iureșe, să bată și să omoare — iar pe dealtă parte..., să citească Sfânta Scriptură și pe scriitorii clasici!?...

Dar dacă tineretul s'ar pregăti spiritualicește la lumina clasicismului și a biblici — credeți că el ar mai fi în stare să-și lovească colegii și să-și scuipe colegele?

Realitatea-i că tineretul nu-i în fond creștin, ci întrebuințează creștinismul doar ca o armă politicianistă. Și nefiind creștin, tineretul n'are nici nevoe de atributele ortodoxiei: studiul Sfintei Scripturi și al clasicismului. (De altfel pot fi luate ca o pildă faptele sângeroase ale teologilor).

Deși d. Nichifor Crainic afirmă că „democrații și internaționaliștii" sunt dușmanii clasicismului, — noi credem că atitudinea politică n'are aici nici un rost.

Pe cât e d. Nichifor Crainic de reacționar — pe atât suntem noi democrați. Și nu știm care din doi este mai mare iubitor al clasicismului, mai pătruns de clasicism...

In orice caz, din ființa spirituală a d-lui Nichifor Crainic nu ese în relief nici o trăsătură clasică.

Unde-i — în scrisul său — limpiditatea clasică? Misticismu-i încâlcit n'a fost încă descurcat de logica clasică.

Dar clasicismul imprimă și o ținută — nu numai intelectuală, dar și morală. Din cărțile vechi ne-au rămas exemple de oameni care mor, cu demnitate, pentru o idee... din trecut ne vin pergamente care miroase a uleiu — atât de mult scriitorii antici au cântărit, la lumina opaițului, cuvintele și noțiunile în balanța spiritului literar.

Pregătirea în pripă pentru o catedră universitară, presiunile în vederea unei candidaturi... concesiunile, compromisurile și tranzacțiunile pentru a parveni... lingușiri reptiline alături de scoaterea buricului în afară — iată câteva din atitudinile apostolului întru ortodoxie și clasicism, care n'au în ele nimic clasic și nimic creștinesc.

Totul e o poză intelectuală și politică.

In aceste vremuri de ură și de cruntă sălbătăcie, Sfânta Scriptură și scrierile clasice zac în rafturi, subt praf, fără ca mulți să le cerceteze.

Iar dacă cineva face imprudența să le scoată din raft și să-și arunce ochii asupra lor, i se pare — după lumina spirituală din ele — mediul înconjurător încă și mai întunecat.

Noroc că nu se dă foc pretutindeni bibliotecilor.

Odată și odată, oamenii — care nu vor găsi fericire în brutalitatea de astăzi — se vor reîntoarce, umili, în biblioteci și vor cere iarăși razăm pentru sufletul lor neliniștit în cărțile roase de vreme.

Până atunci, suntem sortiți să trăim în farsă și în întuneric.

M. SEVASTOS

La marginea de noapte a vieții

La marginea de noapte a vieții m'am oprit.

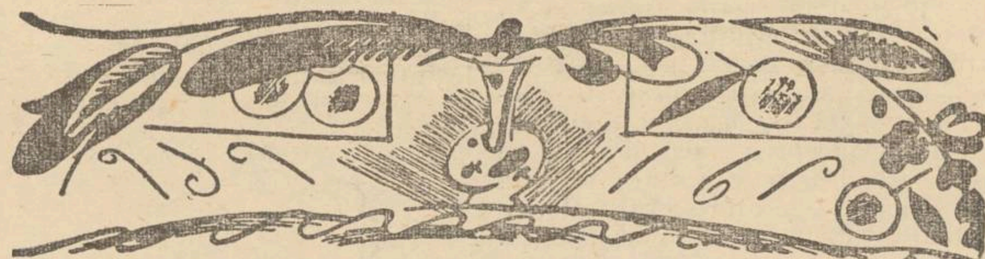
De multă vreme tot voiam s'ajung
La țărmurile somnului cel lung!
Și iată-mă cu sufletu 'negrit
De pulberea atâtor clipe moarte
In care visuri mari s'au oglindit
(Acele visuri care dorm departe
Prin funduri de trecut neizbutit).

Ce sunet plin dau vorbele străvechi
Rostite-acuma parcă 'ntâia oară!
Mă 'ntorc din nou la fluviile vechi
Din care am băut odinioară.

Ca melcu 'n răsucita lui chilie
M'ascund în falduri de melancolie,
Croindu-mi cum îmi place drumul meu.
Culesul amintirilor începe.
Trecutul își întinde albastrele lui stepe
Invăluite 'n negură mereu:
Ciudat tărâm de seară și de toamnă
In care Sora Somnului e Doamnă
Și vremea e o apă stătătoare.

Dar eu trec mai departe spre vechile izvoare

AL. PHILIPPIDE

M. Zoscenko

Intâmplare nenorocită

Pe cinstea mea, — cât pe ce era să-mi omor nevasta.

Nevastă-mea e o cucoană cam neastâmpărată, nervoasă. Nu poate trăi fără felurite picături. Inghite, mai cu seamă, valeriană. Cum se indispune, — toarnă-i picături.

Uneori, ca s'o mai liniștesc mai repede, îi picur 50, câteodată și 70. Și nimic. Soarbe tot, — și mai cere.

Dăunăzi, s'a enervat peste măsură, din pricina sticluței.

La început mi-a zis:

— Va trebui să mai cumpărăm niște picături. Căci, dacă m'apucă nervii azi, n'am ce să iau.

I-am adus un flacon — nazuri și lăcrimi.

— Iar mi-ai adus o sticluță fără de nas. Cu ce vrei să picuri?

Are dreptate. Nu se mai dau însă, decât sticluțe ordinare. Intr'un cuvânt: gâtul nu le lipsește, dar le lipsește nasul, adică jghiabul de picurat, și n'ai cum să picuri.

Și iată că, pentru acest năsuc — nazuri și lăcrămi.

— Din pricina acestui nas — zice — se poate întâmpla o nenorocire. In loc de 20 îți torni pe gât 50 de picături — și te duci pe lumea cealaltă.

Și-au apucat-o niște istericale — de m'am îngrozit. Deși obișnuit, de data asta m'am fâsticit și eu. Am pornit să-i pun picături, dar am apucat din greșală o altă sticluță — cu picături împotriva reumatismului articular.

Am pus, fără să număr, vreo 60 de picături; într'un cuvânt — jumătate de flacon.

Nevasta a luat medicamentul — și holbă ochii.

Dar n'a spus nimic. A zis numai:

— Picăturile îmi par azi mai proaspete. Au un efect puternic.

Și s'a liniștit. A stat liniștită o săptămână inteagă. Era mai tăcută decât apa. Cerea numai într'una să i se dea de băut.

Apoi — nimic. Și-a revenit.

Dar, de ce se dau acum sticluțe fără de nas? Se poate prăpădi un om, pentru așa ceva.

Trad. de F. DIMA

Actualităţi ştiinţifice

Congresul atomului

In curând se va inaugura la Moscova un congres ştiinţific, consacrat exslusiv studiului atomilor.

Această iniţiativă este justificată de faptul că examenul aprofundat al acestui element infinit mic al materiei va

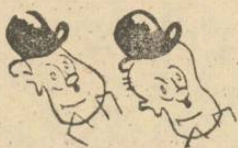
înlesni rezolvarea unor probleme esenţiale pentru cosmogonie, în special a enigmei radiaţiilor cosmice.

La originalul congres vor asista numeroşi savanţi străini, între care şi d-na Jolliot-Curie.

O nouă explicaţie a pleşuviei

Un medic german, doctorul Wenser din Berlin, a dat de curând o nouă şi interesantă eplicaţie a genezei pleşuviei.

După doctorul Wenser, oasele capu-

lui se desvoltă încet şi abia la vârsta între 40 şi 50 ani, ţeasta ajunge la un volum stabil şi definitiv. Dealtfel, fiecare poate constata cu uşurinţă acest fapt, încercând să-şi îmbrace o pălărie, care odată îi şedea bine şi cu timpul îi devine prea mică. Pielea ce poartă părul de pe cap nu se desvoltă însă deloc. Or, ţesutul scorojit al craniului desvoltându-se, întinde şi pielea. La majoritatea persoanelor pleşuve, pielea ce acoperă craniul fiind extrem de întinsă, ajunge foarte subţiată. Vasele care transportă aci sângele, sunt — din această cauză — comprimate, celulele pielei degenerează şi provoacă deformarea bulbilor de păr. Rezultatul este că părul cade şi individul rămâne chel.

Dimpotrivă, părul de pe ceafă şi din lături se conservă deobiceiu, întrucât în aceste regiuni pielea este mai puţin întinsă, din pricina unui strat de muşchi si grăsimi.

Se 'ntâmplă adesea ca o desvoltare prea rapidă a oaselor craniului în raport cu pielea păroasă, să provoace o cădere momentană a părului, chiar la un copil, iar uneori şi la maimuţe.

Din cele spuse, rezultă că împotriva pleşuviei nu există decât un singur remediu, şi acela de-altfel nu întotdeauna cu efecte rapide şi absolute.

Trebue să regenerăm pielea păroasă prea întinsă, masând-o regulat şi puternic, pentru a o face să revie din părţile laterale spre mijloc. Astfel destinsă, pielea păroasă va fi mai bine alimentată şi poate să devie sediul unor peri noui, care încep să crească, încetul cu încetul, afară, bineînţeles, de cazul când rădăcinile au fost cu totul nimicite.

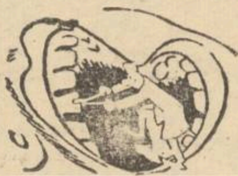
Această teorie explică şi faptul că femeile sunt rareori atinse de pleşuvie. Intr'adevăr, craniul feminin, având în general dimensiuni mult mai reduse decât craniul bărbaţilor, se desvoltă mult mai încet şi astfel nu provoacă extensiunea pielei păroase. Bulbii rămânând neatinşi, părul nu mai cade.

O inovaţie în technica dentară

Un dentist vienez, dr. H. Schneider, a pus de curând la punct o inovaţie fundamentală, destinată să revoluţioneze technica dentară.

După cât se anunţă, procedeul constă în a extrage, pur şi simplu, orice dinte bolnav, înlocuindu-l printr'un dinte artifificial cu rădăcina de aur şi fildeş. Această rădăcină, introdusă în alveolă, se consolidează imediat, realizându-se astfel un dinte artificial, care nu se deosebeşte cu nimic de unul natural.

Un alt medic stomatolog vienez, coleg al doctorului Schneider susţine, pe

de altă parte, că, pentru a îngriji bine un dinte, trebue să-l extragem în prealabil, şi numai în urmă, astfel izolat, să-l curăţăm şi să-l reparăm. Câteva zile după extracţie, clientul revine la dentist, care îi reintroduce dintele plombat şi renovat. Rămâne de văzut dacă prin aceste procedeu se asigură o suficientă trăinicie dinţilor.

Ing. I. S.

Cronica fantezistă

Cum se fac minunile

Elimir Rodez, după ce a bătut căile lumii de-alungul şi de-alatul, a poposit în cele din urmă în ţinutul Tirganiei.

Tirgania era o fâşie de pământ în care se inscăunase — atotputernică — sărăcia cea mai cumplită. Solul sărac nu rodea decât o vegetaţie firavă, plăpândă, care se ofilea văzând cu ochii, din cauza ploilor puţine. Poate că totuşi ploile, câte cădeau, încă ar mai fi fost deajuns, dacă natura pământului ar fi fost alta. Dar aşa, pentru pământul sărac, vlăguit de seva venită din adâncuri şi ploaia părea puţină, tocmai atâta cât se se usuce bucatele şi să facă pe bieţii Tirganezi să trăiască în cea mai înfricoşătoare mizerie. Cu toate acestea, Tirganezii erau un popor blând, cu înţelegere pentru suferinţa altuia, iar când disperarea punea stăpânire pe suflete, nici nu porneau înarmaţi să pândească drumurile, nici nu veneau năvală peste alte ţinuturi, ci se închideau în colibe şi-şi dădeau foc. Işi făceau un fel de hara-kiri tirganez şi colectiv, care vădea cât de blajin şi de resemnat era acest popor.

Elimir Rodez, eroul povestirii noastre, s'a brodit să pice taman aici în Tirgania, după ce a rătăcit prin lumea toată. Era bătrân şi bolnav. Tirganezii, după obiceiul locului, l-au primit bine şi din sărăcia lor încropeau câte ceva şi pentru Elimir Rodez. El însă, mai mult zăcea chinuit de reumatisme, cu încheieturile picioarelor umflate. Oamenii se învăţaseră cu el. I-au întocmit şi lui o colibă ca ale lor. Câte unul din ei venea să-l vadă de două ori pe zi şi să-i aducă şi hrană.

Intr'una din zile, când Namar, un tirganez înalt, slab, prăpădit şi fricos, veni să-i aducă mâncare, îl găsi pe Rodez chircit de durere şi văitându-se cu glas tare. Omul se uita la el şi nu ştia cum să-i ajute. Iar Elimir Rodez se văicărea şi-l făcea prin semne să înţeleagă că îl dureau cumplit picioarele, fiindcă se va schimba vremea, că se va înora şi va ploua. Namar dădea din cap neîncrezător, apoi văzându-l pe Rodez mai liniştit, porni spre ai lui şi le povesti proorocirea acestuia. Desigur, nimeni nu crezu în proorocirea lui Rodez. Ei, ploaia era lucru mare. Dacă ar fi căzut la timp, poate că aveau să mai scape din chinga nevoilor.

Peste noapte însă, vremea se schimbă. Reumatismele lui Elimir Rodez, ca toate reumatismele de altfel, nu dăduseră greş. Plouă din belşug. Proorocirea adeverită, Namar şi cei cărora le-o povestise, îşi amintiră de Rodez. O mare uluire îi copleşise. Rodez, bătrânul picat printre ei, fu dintr'odată socotit făptuitor de minuni. In jurul fiinţei sale crescu o aureolă ţesută de smerenia Tirganezilor. Cel mai smerit şi cel mai pătruns dintre ei toţi era Namar, care-l văzuse cu ochii lui cât fusese de muncit de chinuri, până să rostească profeţia că va ploua. Şi iată, faima de făptuitor de minuni a lui Elimir Rodez galopă ţinutul şi se răzleţi ca o molimă. Depăşi hotarul Tirganiei. Merse departe, departe peste ţări şi mări... Bătrâneţea lui Elimir Rodez fu dintr'odată năpădită de mulţumire. Cutreeerase toate drumurile lumii, a văzut şi a trăit multe, dar nicăieri nu găsise izvorul unui traiu fără griji, aşa cum îl aflase în Tirgania. Cu toată sărăcia lui, blândul popor tirganez îi asigurase totuşi o existenţă regească. Din păcate, aşa se întâmplă aproape întotdeauna ca odată ajuns la limanul fericirii, unui om să i se termine şi zilele. Astfel se întâmplă şi cu Elimir Rodez. După scurtă vreme sfârşi. L-au plâns Tirganezii ca pe un părinte al lor şi l-au înmormântat cu mare pompă acolo la ei, în pământul sărac al ţinutului sub o stâncă mare.

Iată însă că deabia după moarte, Elimir Rodez îşi desăvârşi cariera lui de făptuitor de minuni. Fiindcă a prooroci o ploaie, când te înţeapă reumatismele pela încheieturi este, desigur, şi aceasta ceva, dar a face după moarte să rodească o glie stearpă este foarte mult.

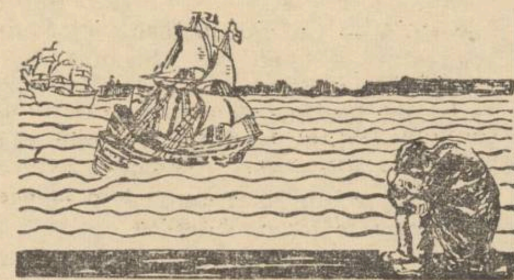
Ei bine, Elimir Rodez săvârşi această minune după moarte. Venea lumea din toate unghiurile la stânca sub care odihnea pentru vecie făptuitorul de minuni. Unii veneau să găsească alinare suferinţelor trupeşti. Se adunau ciungi, ologi, oameni cu beteşuguri la vorbă şi la auz. Alţii veneau după liniştea care le fugise din suflete şi pe care nădăjduiau să şi-o afle aici. Fireşte, acest aflux neînchipuit de oameni veniţi de pretutindeni şi atinşi de aripa neagră a unui destin necruţător, a făcut ca treburile în Tirgania să capete o eflorescenţă nebănuită. Se formară societăţi, se clădiră hanuri care să adăpostească acest popor de nefericiţi.

Dar nu era numai atât. Tirgania nu cunoştea linia ferată. Trenul, acest rapid mijloc de locomoţiune, nu brăzda câmpia stearpă a ţinutului, iar drumuri pentru automobile deasemeni nu erau făcute. Infirmii pelerini veneau cu căruţe trase molcom de boi şi de catâri. Câmpia, vasta câmpie a Tirganiei, era o nesfârşită mare de căruţe. Cât puteai să cuprinzi cu privirea, nu zăreai decât o armată de coviltire, care înainta lent ca pasul unei omide. Venea lumea, stătea o zi, două, nouă, apoi cu nădejdile înflorite se înapoiau la locurile de unde purceseră.

Această nesfârşită mişcare, acest imens dute-vino, a făcut şi mai puternică faima lui Elimir Rodez. Era în adevăr un făptuitor de minuni, şi încă unul dintre cei mai deosebiţi, pentrucă izbutea să le săvârşească de peste hotarul lumii acesteia, de acolo de unde se spune că este nefiinţă şi nesimţire. Din ţinutul sterp al Tirganiei făcuse un câmp bogat în holde. Bobul semănat în pământ căpăta viaţă, se transforma în rod mare şi îmbelşugat. Sărăcia fusese alungată.

De dincolo de viaţă, faima lui Elimir Rodez creştea ca un aluat. Fiindcă bălegarul boilor şi catârilor care trăgeau căruţele nefericiţilor pelerini veniţi la stânca funerară a lui Rodez, să-şi afle alinare şi mulţumire, nu hrănea numai glia stearpă a Tirganiei, făcând-o să dea belşug, ci şi faima făptuitorului de minuni...

ŞTEFAN TITA

Mărunte

Din iniţiativa arhitectului G. M. Cantacuzino, iubitor şi cercetător al trecutului artistic al ţării, s'a format un Comitet compus din Moldoveni, în scopul de a ridica în Capitala Moldovei un monument lui Vasile Lupu.

Comitetul este compus: Preşedinte: *G. M. Cantacuzino, arhitect;* secretar: *D. Christescu, cenzor la Banca Naţională;* membri: *Oswald Teodoreanu, avocat; G. Măcărescu, deputat; M. Ralea, prof. univ.; I. Simionescu, prof. univ, Membru al Academiei Române; Gr. Gafencu, fost ministru; C. Ressu, rector al Academiei de arte frumoase, Bucureşti; Ionel Teodoreanu, scriitor; Corneliu Moldoveanu, scriitor; Păstorel Teodoreanu, scriitor; Horia Teodoru, arhitect; N. N. Tonitza, rector al Academiei de arte frumoase, Iaşi; Demostene Botez, scriitor, A. Naum, prof. Academia de arte frumoase.*

CEREŢI AZI

Taina tinereţii şi frumuseţii veşnice

Lupta grandioasă între două genii ale răului: *Contesa de Cagliostro* şi *Arsène Lupin*. Amanţi şi vrăjmaşi de moarte!

Actiune, pasiune, istetie

Un spectacol grandios!

In „ROMANELE CAPTIVANTE“

260 pagini 15 lei. — La chioşcari, librari şi în gări.

Procesele lui Titu Liviu Maiorescu

Procesul din 1864 -- 1865

Interogatoriul lui Maiorescu, luat de Preşedintele Tribunalului Iaşi, secţia II-a

Afacerea ajungând în faţa tribunalului spre instrucţie, Maiorescu este chemat să răspundă capetelor de acuzare.

Prin ordonanta din 27 Octombrie 1864, termenul infăţişării este fixat pentru ziua de 29 Oct., orele 10 dim., „pentrucă faptul este grav", — după cum sună ordonanţa prezidenţială.

Interogatoriul pe care i-l ia preşedintele tribunalului este alcătuit din 14 puncte, la care răspunde amănunţit Maiorescu.

Preşedintele Tribunalului de pe vremuri, Dudescu, un magistrat integru, caută cu multă abilitate să afle adevărul. Deaceia multe din întrebări — unele chiar în afara procesului — la care Maiorescu răspunsese odată, revin. Maiorescu însă cu logica sa de neînfrânt nu lasă nicio clipă ca lucrurile să alunece pe un alt plan. Se menţine în cadrul procesului numai. Faţă în faţă stau un magistrat conştiincios şi un logician perfect, care caută să lămurească situaţia reală: la mijloc nu e decât o înscenare a profesorului N. Ionescu, gelos de succesul tânărului profesor în societatea ieşană.

Prima întrebare se referă la starea civilă a acuzatului, — situaţia sa socială, etc. Cu această ocazie aflăm toate datele referitoare la biografia lui Titu Maiorescu.

Să urmărim prima întrebare şi răspunsul.

Anul 1864 Octombrie 29 zile

Tacriul depus de d. Tit Liviu Maiorescu bănuit că în unire cu d-ra Emilia Ricquerd ar fi comis un delict în pensionatul de fete contra bunelor moravuri.

INTREBARE:

Arătaţi cum vă este numele şi pronumele, vârsta, naţionalitatea, religia, protecţia, meseria, sunteţi însurat, ce avere aveţi? unde vă este locul de locuinţă şi unde vreţi a-l avea până la finele procesului?

2. Din materia dosarului se ia informaţii că dv. aţi ocupat funcţiunea de inspector al şcolilor publice. Având trebuinţă a cunoaşte în ce s'au împărţit misiunea dv., cu alte cuvinte care au fost instrucţiile în postul de inspector: lămuriţi acestea cu amănuntul.

RASPUNS: TITU MAIORESCU.

Titu Maiorescu, născut în Craiova, la 15 Februarie 1840, naţionalitatea română, religia ortodoxă, protecţiunea indigenă, profesor, însurat. Averea numai în salariu. Locul locuinţei Iaşi şi până la finele procesului.

Prin adresa Minist. Cultelor şi Instrucţiunii publice No. 5220 din 20 Februarie 1863 am fost numit membru al Consiliului de Inspecţiune şcolară din Iaşi, cu atribuţiunile precizate acolo şi am fost membru şi în parte preşedintele acestui comitet până în Octomvrie. Ca membru al comitetului aveam dreptul şi datoria:

1) A inspecta şcoalele publice cât şi private în scopul de a se păzi strict toate legiuirile şi dispoziţiunile atingătoare de acele şcoale.

2) A priveghea diferite Internate. Afară de acestea alte drepturi şi datorii cuprinse în mentionata adresă ministerială, care însă nu privesc chestiunea procesului de faţă.

După ce a stabilit toate datele referitoare la calitatea şi atribuţiile lui Maiorescu, preşedintele Tribunalului cere lămuriri asupra felului cum erau împărţite atribuţiile la Şcoala centrală de fete, ce profesori erau, orele de predare, etc.

Din răspunsul lui Maiorescu este interesant de reţinut pentru procesul de faţă detaliile pe care le dă asupra împrejurărilor în care a ajuns să predea lecţiuni de gramatică la şcoala centrală de fete, la care erau invitate să asiste toate institutoarele şcoalelor publice din Iaşi.

INTREBARE:

Fiindcă din răspunsul ce aţi dat şi din adresa Ministerului de culte ce aţi prezentat în original sub No. 5229 să ia lămurire că aţi avut misia a inspecta toate şcoalele publice si private trebue dar să cunoaşteţi atribuţiile fiecărei persoane din acele şcoale, aşa dar pentrucă justiţia are trebuinţă a cunoaşte cum erau împărţite atribuţiunile la şcoala centrală de fete, ce profesori erau destinaţi a preda lecţiuni în ce ore şi fiecare ce chestiuni preda, precum şi cum erau orele după programul şcoalei în care se putea preda acele lecţiuni. Dv. lămuriţi acestea cu amănuntul?

RASPUNS: TITU MAIORESCU.

Programul orelor se poate constata oficialmente din actele scoalei centrale de fete, unde se află comunicat de comitetul de inspecţiune.

Atât îmi aduc aminte si acestea se va constata şi din program, că după amiază erau dela 3—5 ore, vara lucru de mână, iar de la 6—7 muzica când vocală, când instrumentală. Ştiu că ora muzicei se prelungea adesea până la 7 jum. seara, mai ales când profesorul, d. Birendi, exercita coruri colective, pentru examene etc. Celelalte notite relative la personal se constată din actele şcoalei.

Important pentru procesul de faţă este numai, afară de cele arătate mai sus, că în Ianuarie, Februarie, Martie, Aprilie şi la începutul anului trecut lipsea profesorul de gramatică română. Pentru a nu lăsa astfel obiectul cel mai important al unei şcoale normale, nepredat şi pentru a îndrepta dimpotrivă metoda propunerii acestui obiect, comitetul de inspecţiune şcolară în complet a decis a mă însărcina pe mine cu un curs de „metoda gramaticei române" care curs să se ţină la şcoala centrală de fete şi la care să fie invitate a asista toate institutoarele şcoalelor publice din Iaşi, iar din clasele şcoalei să fie admise elevele din anul din urmă (care apoi es profesoare) şi cele mai bune eleve din anul penultim.

Din cauza sus arătată, adică fiind invitate şi institutoarele şcoalelor din Iaşi cursul s'a hotărît de trei ori pe săptămână, dela 6—7 ore, căci până la 5 ore ţinea lucrul de mână în şcoalele de fete şi unele fiind depărtate de şcoala centrală numai la 6 ore puteau să ajungă institutoarele lor spre a asista la sus numitul curs de metodică. Astfel dar cursul se ţinea dela 6—7 din când în când de la 6¼—7¼ şi chiar până la 7½. La acest curs asistau multe din institutoarele şcoalelor publice de fete, totdeauna şi directoarea şcoalei centrale, de foarte multe ori nevastă-mea. Suscitatele afirmări se pot constata din procesele verbale ale comitetului de inspecţiune întru cât priveşte începerea cursului meu extraordinar iar cât priveşte invitarea institutoarelor şcoalelor publice de a asista din dosarul corespondenţei acelui comitet pe anul 1864.

PREŞEDINTELE AJUNGE LA „MIEZUL CHESTIUNII"

Urmează o întrebare care tinde să stabilească cine era persoana „îndreptuită" şi responsabilă de a veghia la menţinerea ordinei în şcoală.

După aceasta, cu următoarea întrebare, preşedintele Tribunalului intră în miezul afacerii, cerând lui Maiorescu să răspundă asupra „întârzierilor" din internat, despre care depuseseră în amănunt în faţa procurorului portarul şi celelalte persoane aflate în serviciul Şcolii centrale. Intrebarea preşedintelui vrea deasemeni să stabilească rostul întreţinerilor din camera d-şoarei Ricquerd, *„mai vârtos că d-ra Ricquerd nu era persoana competentă"*, cu care Maiorescu ar fi putut avea *„înţelegere despre interesele şcoalei"*.

Răspunsul lui Maiorescu este categoric: *toate depoziţiile sunt mincinoase.* „In anul 1864 n'am fost *niciodată în timpul cinei la acea şcoală."*

Aflăm însă amănunte asupra împrejurărilor în care în anul 1863, în ajunul plecării la Berlin, Maiorescu fusese nevoit să intre odată seara în internatul şcolii.

INTREBARE:

Cine era persoana îndrituită de instituţiile şcolare a menţine administraţia în toate afacerile şcoalei centrale de fete, din Iaşi, şi afară de acea persoană dacă mai are dreptul şi alta ca să se amestece în interesele de ordine sau alte cazuri privitoare la interesele şcoalei de fete?

RASPUNS: TITU MAIORESCU.

Persoana îndreptuită de a purta administraţiunea şcoalei centrale de fete, de a veghea la păzirea ordinei şi a prevedea casurile privitoare la interesele şcoalei este mai întâi Directoarea acelei şcoale. In drept şi chiar datori de a supraveghia această administrare, de a susţine păzirea ordinei şi al întregului interes al acelei şcoale erau membrii comitetului de inspecţiune şcolară din Iaşi, ca reprezentanţi locali ai autorităţii superioare în sânul instrucţiunii publice.

INTREBARE:

Din depunerile portarului şi economului dela şcoala centrală de fete făcute la procurorul competinte se constată că dv. mergeţi mai totdeauna la acel pensionat de la orele cinci după amiază unde staţi până la 12 ore din noapte şi mai mult în odae la şefa pedagoagă Emilia Ricquert. Sunteţi întrebat care era motivul dv. a merge în acele ore la pensionat şi ce făceaţi în odaia d-rei Riquert atâta timp. Căci atribuţiile funcţionării dv. precum arătaţi erau numai de a inspecta şcoalele şi predare de lecţiuni la care eraţi angajat nu era în acele ore în care se arată de numitele persoane că le petreciaţi în odaea d-rei Ricquerd. Mai vârtos că d-ra Ricquerd nu era persoana competentă cu care dv. puteaţi avea înţelegere despre interesele şcoalei?

RASPUNS: TITU MAIORESCU.

Depunerile economului şi ale portarului, dacă sunt aşa după cum le pune întrebarea sunt *mincinoase. Niciodată n'am fost la acea şcoală până la 12 ore, nici până la 11, nici până la 10.* In anul 1864 nu am fost niciodată, nici măcar până la 9 ore. Cina de seară se face în internate şi se făcea şi în acea şcoală de fete seara la 8 ore mult la 8½. *Niciodată nu am fost la acea şcoală în anul 1864 în timpul cinei.* Prin urmare la 8 ore nu mai eram în acel institut. Cu această afirmare mă dispensez a răspunde la celelalte întrebări, cari sunt bazate pe depuneri mincinoase.

Atât pentru anul 1864.

In anul 1863 am fost o singură dată în acea şcoală seara până la 9 ore, tocmai în ajunul plecării mele la Berlin, în 22 Octombrie 1863. Scopul îmi era atunci de a aşeza un clavir, care nu-l puteam lăsa în absenţa mea închis în odaia mea cu celelalte mobile din causa frigului. Ştiu că trebue să fi fost seara pe la 9 ore, fiindcă fiind atunci acolo am auzit elevele întorcându-se dela cină şi încă guvernanta d-ra Emilia Richert a eşit şi le-a zis „Fiţi mai liniştite d. Maiorescu este aici".

Puţin după această întoarcere a elevelor m'am dus din şcoală şi la eşire din poartă am întâlnit o trăsură tocmai intrând, în acea trăsură îmi pare să fi văzut pe d-na directoare. Despre atât îmi aduc aminte. Se înţelege de sine că nu vă pot preciza la minută ora intrărei sau eşirei mele în acea zi de 22 Octomvrie 1863, fiindcă în ajunul unei călătorii în străinătate se gândeşte cineva la altele de cât la minuta intrărei sau eşirei. *Dar peste zece ore seara nu a putut fi,* şi pentru această afirmare stau bun şi sunt răspunzător. A doua zi în timpul plecării mele s'a şi adus şi aşezat clavirul în chestiune la şcoala Centrală în odaia guvernantei d-rei Richert.

O observare îmi permit a face aici. Portarul este totdeauna la poartă, iconomul se află în odaia de jos lângă poartă. Ei pot să zică că am eşit la cutare şi cutare oră, dar de unde pot zice *la cine am fost sus în casele şcoalei.* De unde ştiu ei că am fost la guvernantă şi nu la directoare sau la altcineva, cine vrea să probeze prea multe nu probează nimic.

PREŞEDINTELE CERE PROBE

Preşedintele nu se lasă. El cere ca Maiorescu să-şi dovedească afirmaţiile. Din răspunsul pe care-l dă, îl vedem pe Maiorescu în situaţia de a aminti magistratului că sarcina de a proba incumbă celui ce acuză şi cere confruntare şi jurământ din partea celor care ar persista în afirmaţii.

Totuşi Maiorescu se opreşte asupra acestui punct şi dă detalii, propunând şi martori care să probeze afirmaţiile sale.

INTREBARE:

Prin răspunsul d-voastre dela punctul 5 vă aparţine a da toate răspunsurile în detail la întrebările ce v'am făcut pe bază că, arătările portarului şi ale economului ar fi false.

Pentru ca să vă puteţi opune a da răspunsurile cu desăvârşire la întrebarea ce v'am pus trebue să aveţi dovezi palpabile, aceste dovezi urmează a se cunoaşte acum şi prin urmare d-voastră sunteţi chemat a proba pe care bază cunoaşteţi că arătările numiţilor slujbaşi sunt mincinoase?

RASPUNS: MAIORESCU.

Sus numitele două persoane, economul şi portarul, o repet: au *minţit* în modul cel mai neruşinat dacă au spus lucruri contrarie celor arătate mai sus de mine. La noua d-voastră întrebare vă răspund că nu este datoria mea a le proba lor că vorbele lor sunt false, ci este datoria lor a-mi proba, că vorbele lor sunt adevărate. De aceia eu convins că faţă cu mine nu vor putea susţine acele minciuni cer confruntarea lor cu mine şi în caz de persistenţă cer ca să se supue ju-

(Continuare în pag. 6-a)

rământului formal. Deşi dar ar fi datoria lor să probeze mai întâi ceia ce zic, cu atât mai mult că sunt servitori subalterni, cari din diferite motive pot să aibă pică asupra superiorilor lor, totuşi eu mă opresc mai mult la acest punct şi depun mai întâiu că am auzit dela d-na directoare a Şcoalei Centrale de fete că nevasta economului este rudă cu domnul sau doamna Cobâlcescu precum şi d-ra Smaranda Dumitriu este în asemenea relaţiuni cu *Cobâlceştii* că prin urmare toate aceste zise se reduc la un singur isvor de clică. Apoi d-na directoare mi-a spus că iconomul ar fi zis odată în curte şi că a fost auzit de portar că „aşteaptă cu nerăbdare venirea d-lui şi d-nei Cobâlcescu la directoratul şcoalei centrale de fete".

Prin urmare lucrul ia această culoare: d-l şi d-na Cobâlcescu doresc a apuca direcţiunea Şcoalei Centrale de fete, iconomul ca rudă a d-lor era interesat în chestiune şi orice putea arunca o lumină rea asupra direcţiunei şi guvernantei cu care stă direcţiunea în bune relaţiuni, era bine venit.

Acestea toate, repet, sunt spuse de directoare în urma celor ce a auzit că se vorbea în curte.

Eu cer ca onorabilul tribunal să întrebe pe portar dacă ştie că iconomul ar fi zis acele cuvinte. Până atunci se înţelege că lucrul nu poate avea putere doveditoare. Insă putere doveditoare pentru mine vor avea următoarele mărturii pentru cele ce am depus eu mai sus sub No. 5.

a. Direcţiunea Şcoalei Centrale de fete, b. Pedagoagele acelei şcoale, c. Perdejita, adică femeia căreia îi era încredinţată cheia uşei adevăratei case de şcoală, iar nu a poartei.

Această perdejită, avea totdeodată şi orologiul şcoalei în păstrarea şi sub ochii ei, ea este dar cea dintâi şi singura funcţionară subalternă chemată a depune în privinţa orelor când intram şi eşiam.

d) D-l Bombăcilă, profesor la Trei-Ierarhi care mi-a spus că în zilele din urmă a venit un fost servitor al meu, de pe vremea aceia, anume *Alecu Calinic* sau *Călinescu* (sau aşa ceva) şi i-a zis cu expresiunea cea mai naturală şi adâncă de indignare că a auzit şi el despre ceia ce mi-au scos şi născocit câţiva inimici şi că el este revoltat de aceasta, fiindcă pe atunci era servitor la mine şi că ştie mai bine decât ori şi cine, că nu eşiam niciodată peste 10 ore seara de acasă, că eram toate serile cu nevastă-mea, afară numai când mergeam împreună la teatru sau la puţinele soirele ce le frecuentam, şi că este cunoscut în tot Iaşul că nu erau şi nu sunt soţi ce trăesc în mai perfectă armonie şi iubire decât noi, adică eu şi nevastă-mea.

Această spusă a fostului meu servitor are valoare tocmai în naturalitatea, în simplitatea ei neprovocată.

Spre mai bună ilustrare adaug că pe acest servitor îl dasem din casă dela mine fiindcă ni-am mutat peste vacanţă la vie şi că acolo nu-mi plăcea să-l am.

e. In fine servitorul sus numit Alecu, a cărui locuinţă o va şti d-l Bombăcilă şi care este în stare a spune toate despre timpul când intram eu seara în sânul familiei mele.

La aceste de mai sus observ însă că precum se va convinge însuşi onorabilul tribunal, dacă va întreba pe aceşti martori eu nu m'am înţeles cu nici unul din ei, dacă vor să fie martori sau nu, eu sunt numai convins că fiindcă ştiu adevărul şi sper că nu au motiv să fie în contra mea, îl vor arăta aşa precum a fost.

In privinţa portarului şcoalei centrale încă o observare:

Portarul este un om bătrân şi cam copil. De unde ştie el ora când eşam eu, ora fixă? Iar iconomul nici că locueşte în edificiul însuşi al şcoalei, nici că este chemat a vedea cine intră şi ese, el locueşte într'o căsuţă alături, depărtată aşa încât nu poate vedea cine intră şi ese pe poartă şi el are a se ocupa de culnie şi de verdeţuri. De unde ştie el şi de unde poate şti când intram şi când eşam?

Depunerea lui este din capul locului mincinoasă şi nepotrivită.

Conchid că pedagoagele despre care vorbii mai sus sunt cunoscute Directoarei, eu n'am fost în relaţii cu nici una din Dumnealor şi nu le cunosc nici măcar numele.

In următoarea întrebare, preşedintele Tribunalului cere lămuriri asupra depoziţiilor celorlalte persoane. Portarul şi economul au putut minţi, dar celelalte persoane? Maiorescu însă ştie să răspundă punct cu punct tuturor acuzaţiilor.

INTREBARE

Aţi preîntâmpinat în răspunsul de mai sus motivele care vă îndeamnă a declara depoziţiile portarului şi iconomului falşe. Acum este vorba despre alte persoane de D-na Frosa Cobâlcescu, această persoană a mărturisit că are mai multe rude în şcoala centrală de fete, din acele rude D-na Elena Cigali şi Zmaranda Dimitriu i-ar fi spus cum D-voastră vă duceţi în internat şi staţi la pedagoaga Emilia Richert până la orele 12 de noapte, în acel timp de petrecere acolo aud mai multe cuvinte amorale ce adresaţi d-rei Richert. Acestea fiind o mărturisire făcută de nişte persoane a căror locuinţă era în Internat fac un indiciu pozitiv contra purtării D-voastră şi întăresc mai mult mărturisirile portarului şi iconomului. Aşa dar arătaţi dacă D-voastră eraţi în recreaţiile zise cu D-ra Richert şi în ce puteţi proba că arătările sus zişilor persoane nu sunt adevărate?

RĂSPUNS: MAIORESCU.

In privinţa timpului şederei mele în Internat am propus contramartorii mai sus numiţi. Onorabilul Tribunal le va cumpăni valoarea. In partea acuzării mele un portar bătrân, un econom interesat în chestiune şi două eleve, în partea desvinovăţiei mele însă Directoarea Institutului. Perdejiţa cu orologiu, pedagoagele, un profesor şi un servitor ce nu-l mai am şi ce nu poate avea interes nic pro nici contra.

Declar încă odată: *este o nesfruntată minciună că am stat târziu în internatul acelei şcoale.*

Dacă zice iconomul că eşam noaptea pe la 12, o eşire pe la o oră aşa de nepomenită şi de necuviincioasă dintr'o şcoală de fete este destul de frapantă şi extraordinară şi prin urmare dacă el a observat-o să fie provocat a arăta ziua anume când sau cel puţin dacă s'a întâmplat mai des aceasta, să arate timpul de când au început acele vizite nocturne. El nu era chemat a face asemenea observări, dacă totuşi le-a făcut, trebue să fi semnat timpul şi apoi să răspundă înaintea Tribunalului dacă a raportat asemenea lucruri îndată Direcţiunii, dacă s'a raportat îndată comitetului, dacă s'a raportat îndată Ministerului, sau dacă vine numai post festum, în timp de vacanţă instigat de instiganţi a face depoziţiuni scoase din vânt?

In privinţa celor două eleve ce susţin acelaş, răspund că nu-mi vine să cred că 2 fiinţe tinere să fie aşa de ticăloase încât să susţină asemenea minciuni şi faţă cu mine. De aceia cer confruntarea. Mai înainte însă şi pentru caracterizarea acelor eleve adaug aceste notiţe:

D-ra Smaranda Dimitriu a fost o elevă proastă şi rea, îmi aduc aminte că însumi i-am dat diferite secunde bine meritate la examen. Aceasta se poate constata din cataloagele originale ce sunt în păstrarea şcoalei. Că o asemenea elevă este încântată de a afla un echo copilăreştei şi absurdei sale mânii în contra unui examinator sever pe lângă familia d-lui Cobâlcescu şi că va depune orice vrei în contra mea, dar nu poate avea nici o valoare legală.

Cu această ocaziune îmi permit a observa pentru caracterizarea D-nei Cobâlcescu şi a clicei întregi ce stupendă nemoralitate arată D-nei împreună cu D-ra Dumitriu Smaranda, când se pun şi pândesc pe o autoritate şcolară, ascultă pe la uşi, îşi închipuesc diferite cuvinte falşe şi subminează astfel în eleve orice simţământ de autoritate şi totuşi nu lucrează nimic de faţă, nu intervin niciodată, nu raportează Comitetului sau Ministerului pe loc, precum ar fi putut-o face D-l Profesor Cobâlcescu fără dificultate şi fără temere şi precum era dator s'o facă, ci tac molcum luni întregi până în timpul vacanţei, când este comitetul risipit şi nu putea interveni îndată spre curmarea scandalului şi atunci es la lumină, nu pe calea legală a Consiliului Superior de Instrucţiune şi a Ministerului ci prin scandale şi cancanuri de jurnale şi depun apoi pe sub mână în contra mea.

Aceasta este morala şi moralitatea persoanelor acuzatoare.

In privinţa d-rei Elena Ciugolea observ că, Dumneaei şi D-ra Câmpeanu Viorica erau căpeteniile răscoalei şcolare contra D-nei Gros şi a Ministerului de atunci *Cantacuzino*, că D-ra Ciugolea ţinea limba cea mare şi apostrofa pe Ministru în modul necuviincios şi neruşinat ce scandalizase pe toţi amicii şcoalei în acele timpuri grele.

Prin urmare această fostă elevă este o persoană nedisciplinată şi, dacă mi se permite expresiunea, într'o ureche, sau pentru a mă exprima cuviincios, exaltată. Interesul ei tradiţional este a face tot ce poate pentru a stârni desordine în contra D-nei Gros şi în contra Direcţiunei întregi, mai ales apoi încontra D-rei Emilia Richert, guvernantă solidă şi disciplinată, care a înlocuit pe D-ra Gavriloiu depărtată atunci pentru insubordinaţiune.

Acestea sunt cele două eleve cari depun în contra mea, Tribunalul va afla caracterizarea mea de mai sus bazată pe acte autentice şi va anula prin urmare valoroarea depunerei, dacă în genere încape aci depunere de eleve în contra comisarilor examinatori.

Afară de acestea îmi pare că D-ra Ciugolea nici nu era în Internat în anul şcolar 1863—1864.

In răspuns, ca argument, Maiorescu pusese întrebarea următoarea: dacă personalul inferior dela şcoala centrală avea cunoştinţă despre „urmările" scandaloase ale purtării sale, de ce n'au adus la cunoştinţa Directoarei aceste fapte? Preşedintele de tribunal revine şi — prin întrebarea pe care o pune — dă de înţeles că acele persoane — dat fiind situaţia pe care o deţinea Maiorescu — nu puteau vorbi înainte de a li se cere prin intermediul justiţiei.

Ca să spulbere afirmaţiile portarului şi economului şcoalei, Maiorescu atrage atenţia Tribunalului că *„vătafii şcoalei"* n'au a se pronunţa asupra faptului dacă directoarea şi guvernanta şcolii pot ieşi sau nu noaptea din internat. Cât despre alternativa în care îl pune pe preşedintele de tribunal, în legătură cu frecventarea internatului în timpul nopţii, logica pe care o pune Maiorescu în apărarea sa e mai bine să urmărim înseşi documentele, din care reesă claritatea gândirii maestrului.

INTREBARE:

Prin răspunsul ce daţi mai sus arătaţi că pentru ce iconomul sau celelalte persoane cari au făcut arătări contra D-voastră n'au arătat scandalul pe dată Direcţii sau altor persoane îndrituiţi a satisface cuviinţele. Veţi arăta în această întâmpinare.

Pentru ce nu s'a vestit Directoarei.

Iconomul arată că despre urmarea D-voastre, adică despre starea Domnii tale acolo la pedagoaga Richert ar fi cunoscut şi D-na Directoare şi este pentru el o scuză meritată că n'a putut spune directoarei ceiace cunoştea.

Asemenea şi celelalte persoane care se văd că au arătat tot despre şederea D-voastră la D-ra Richert. Ele întâmpină că n'au putut spune unei persoane care cunoştea că D-voastră eraţi la D-ra Richert, aşa dar dacă persoana care era îndrituită cu păzirea bunei ordine nu preîntâmpina scandalul, cu cât nişte persoane inferioare puteau face observări şi pâri contra cui? Contra unui membru a comitetului dela care precum ziceţi atârna nu numai a li se însemna seconde la lecţiuni, dar încă că dela inspector superior putea aştepta şi altele observări mari dacă ele devineau îndrăzneţe.

Să observă încă că Directoarea, Şeful întâiu al Internatului cunoscând urmarea D-voastre, nu putea primi şi pâră contra D-voastră. Altă persoană mai superioară era comitetul, parte din Comitet eraţi D-voastră. Este dar prea imposibil ca pâra să se fi ridicat contra D-voastră la autoritatea unde luaţi partea cea mai activă.

Alt superior ne mai existând decât Ministerul, apoi Ministerul nu era aici şi nişte persoane cu totul inferioare n'au avut mijlocul a să sui până acolo ca să vă pârască Ministerului. Ele au făcut pre cât au putut, au arătat persoanelor care le-au întrebat şi arătările lor fiind după motivul întrebării de nu se pot privi ca persoane Dovanişitoare, li s'au cerut să arate, au arătat şi când au arătat n'au cruţat a spune că şi Directoarea şi Şefa pedagoagă urma contra regulilor institutului adică că şi ele lipseau din pensionat nopţile prin urmare inferioritatea acelor persoane neobligându-le a face observări superiorilor, urmarea lor a fost tăcere şi această tăcere a fost nelucrătoare până li s'a poruncit ca s'o manifesteze.

Veţi considera dar că poziţia acelor persoane fiind cu totul simplă nu erau ţinute ca să facă observări sau pâri superiorilor cărora legea le-a dat facultatea a ţine seama de toate mişcările din pensionat.

Aşa dar D-voastră arătaţi cu anume probe sub care cuvinte nu puteţi permite acelor persoane a fi martori sau simpli depozitare la împrejurările ce s'au petrecut în Internat!

De primiţi a fi ele vizavi de D-voastră pentru ca la prima răspunsului preîntâmpinaţi că ele să fie faţă cu D-voastră şi să vă confruntaţi, la ultima răspunsului adougaţi că ele sunt contestate şi prin urmare depunerile lor n'ar avea meritul căci ele ar sta în rivalitate cu D-voastră, pentru că una din ele ar fi cu o limbă rea şi gata la orice revoluţie, alta ofensată pentru secundele ce i s'au însemnat ar fi gata a face orice arătări falşe.

Prin urmare un răspuns solid pus pe probe ce legea le permite ar putea face Justiţiei lumina cea mai adevărată şi nu ar fi silită a alerga la mijloace prelungitoare pentru a descoperi adevărul?

RĂSPUNS: MAIORESCU.

La aceasta răspund că încât pentru cunoştinţa ce zic că are direcţiunea despre purtarea mea onorabilul Tribunal n'are decât să întrebe pe d-na directoare care va spune adevărul şi va arăta minciunile lor.

Ce se spune despre autoritatea comitetului şi în specie a mea, din a cărui teamă s'ar fi ascuns toate acestea, aceasta sună ca o ironie, teamă de mine? Dar teamă de mine a probat ar-

(Continuare în pag. 8)

Istorie cu câni

Străinătatea le-a consacrat și animalelor în ultimul timp o zi din calendar. Ţinem să le consacrăm și noi câteva rânduri ocupându-ne în cele ce urmează de cea mai privilegiată speță a lor: cățelușul de lux.

Se spune că atunci când Dumnezeu o făcu pe Eva, și-a zis: Femeia va fi capricioasă, cochetă, nestatornică; ea îl va face pe bărbat nenorocit. De aceea El se gândi să-i dea bărbatului. spre consolare, un animal supus, sincer, credincios, și astfel se născu cânele. Chiar dacă aceasta e numai legendă, un lucru este însă neîndoios: dintre toate animalele, cânele a fost destinat să devină pentru noi cel mai devotat, cel mai iubitor și cel mai iubit animal. Din această cauză trebue să credem că el fu primul animal pe care omenirea primitivă îl domestici. Intr'adevăr, el deveni auxiliarul omului la vânătoare; când omul primitiv se făcu păstor, el încredință cânelui său paza vitelor; când acesta își făcu locaș, îi încredință paza casei. Animalul se civiliză în acelaș timp ca și stăpânul lui: cânele sălbatec urlă, cânele domestic latră.

Urmărind istoria, cânele se găsește amestecat în viața tuturor popoarelor. Până și Biblia și Homer îl pomenesc.

Romanii biciuiau cânii odată pe an pentru că ei nu fuseseră păzitori iscusiți și nu lătraseră la atacul Capitoliului, când gâștele îi întrecură prin vigilența lor. Mai târziu această tortură fu uitată.

Juvenal ia în zeflemea „femeiușcile" care sunt în stare să-și sacrifice bărbatul pentru a-și salva cățelușul — catellus.

Cu timpul, oamenii deveniră atât de pătimași cu cânii, încât le puseră servitori la dispoziție, le făcură funeralii la moarte și chiar cavouri.

In Evul Mediu cânele ia parte activă la viața feudală, fie la marile vânători, unde este întrebuințat alături de șoim, fie în viața de castel în a cărei monotonie el mai aduce o rază de veselie.

In vremea aceasta era în mare onoare ogarul. Cel mai mare iubitor al acestei rase fu regele Ludovic al XIII-lea, care o aduse în Franța din Anglia. Patima lui fu împinsă până acolo încât creiă un post special de „căpitan de ogarce pe lângă camera Regelui", retribuit cu 2.466 de lire, după cum spun documentele. Și nu numai atât, dar pentru ca acesta să-și poată îndeplini cât mai bine funcțiunea, i se dete ca asistenți 4 valeți sau „gardieni de ogarce ai camerei". Sub Ludovic al XIV-lea, titularul acestui post era gentilomul Jacques Antoine. Când în 1771 și 1773 fură creiate casele conților de Provence și d'Artois, edictul de constituirea lor prevedea și un „căpitan de levrete" al cărui salariu se ridica la nu mai puțin de 1000 de lire,... iar maestrul de matematici era plătit cu 200 de lire!

Nici regele Henric al IV-lea n'a iubit mai puțin această rasă. El trimise ogarul lui favorit anume Fanor, care se îmbolnăvise, să facă băi de mare la Dieppe.

Și în istoria Prusiei întâlnim un iubitor al acestei rase: e renumitul Frideric cel Mare. Acesta avea două ogarce: Biche și Alcmene la care ținea ca la ochii din cap. Și într'adevăr, pretutindeni unde se ducea, acestea trebuiau să-l însoțească, chiar și în război. Ele se culcau în patul său și pe lângă persoana fiecăreia din ele era atașat un servitor, care trebuia să le poarte cea mai mare grijă și să le vorbească respectuos. Când suveranul pornea undeva, cânii săi îl însoțeau fiind duși într'un cupeu tras de șase cai. Se întâmpla ca una dintre cele două ogarce să arate cam indispusă și Frideric să fie silit de împrejurări să le părăsească pentru câteva zile. In

fiecare zi, și chiar de mai multe ori pe zi, trebuia să-i sosească curieri speciali care să-i aducă vești despre mersul sănătății cânilor săi. Când odată una din ogarce îi fu făcută prizonieră într'o bătălie, fură duse cele mai aprige negocieri pentru liberarea ei. Regele le păstră această dragoste până la moarte, când cei doi câni regești fură înmormântați cu mare pompă în terasele faimosului palat Sans-Souci. Și când te gândești că rasa aceasta cu un trecut atât de strălucit este azi pe cale de a dispărea! Sau... la vremuri noi, ...căței noi?

Dar și sexul slab a avut în trecut, ca și azi, reprezentante de frunte printre iubitorii de cățel. Mai ales principesa Ana de Wurtenberg ținea la ei atât de mult încât când se întâmpla să-i moară vreun cățeluș iubit, ea dispunea ca rămășițele să-i fie depuse în sicriu de plumb și totodată să se facă și cavou unde să fie depus sicriul. Răposatul era înmormântat cu toate onorurile. Convoiul funebru era urmat de bocitoare, care trebuiau să jelească mortul să li se rupă inima, nu altceva. Iată că odată se întâmplă ca una din bocitoare să nu pară că arată destulă jale în plânsetul ei comandat. Principesa sări ca turbată și, după ce ceremonia înmormântării luă sfârșit, ea o pedepsi crunt pe nenorocita de bocitoare, înțepând-o pe tot corpul cu un ac încălzit în foc și înmuiat în ceară topită. Curtea suverană găsi însă în cele din urmă că această afecțiune fusese din cale afară de exagerată și o condamnă pe principesă la cinci ani surghiun într'o mânăstire.

„Știți că am și eu o slăbiciune? E pentru un anume Tonton care este cel mai nebunatec, cel mai gudurător din toți cățeii de pe lume. Giuvaericalele și cățelușul meu, iată cele mai temeinice ocupații și cele mai plăcute amuzamente ale mele. Restul prea puțin mă interesează", sunt cuvintele cu care ne mărturisește singură patima sa după cățel o altă iubitoare a lor: M-me du Deffand.

Alături de Tonton se cere evocat și Raton, cățelușul Ninonei de Lenclos, mai cu seamă că acesta este nu numai cel mai uimitor dintre cățelușii „manchon" din secolul al XVII-lea, dar dintre toți semenii lui, din toate locurile și din toate timpurile. Talentele și grația lui i-au fost descrise chiar de Mercier dela Institutul Franței. Dar prin ce a fost uimitor acest Raton? Ei bine, el a fost îngerul păzitor al sănătății stăpânei lui! Frumoasa epicuriană era atât de nedespărțită de el, încât îl lua cu ea pretutindeni și mai ales la dineurile la care ea era invitată să ia parte. Pentrucă Raton era cel mai strașnic observator al regimului pe care stăpâna lui trebuia să-l respecte. Când Ninon de Lenclos lua loc la masă, îl așeza în fața ei și pe Raton, într'un coșuleț special. Când se servea supa, rasolul sau friptura, Raton stătea tăcut la locul lui și nu schița niciun gest de neliniște. Imediat însă ce stăpâna lui s'ar fi făcut că gustă dintr'o mâncare cu sos, Raton protesta printr'un mârâit îndârjit care voia să însemne că interzicea stăpâne-si astfel de mâncăruri.

Câteodată îi mai tolera să guste ceva între friptură și desert, numai însă dacă nu adulmeca că această gustare ar mirosi a piper. La desert îi permitea să mănânce fructe câte vrea, dar, când vedea că acesteia i se servește cafea, lătra atât de înverșunat încât spărgea urechile conmesenilor.

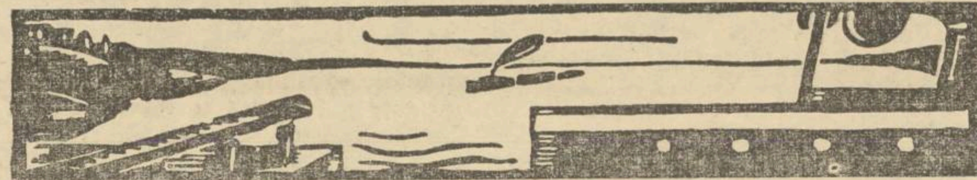
Ca turbat, însă, era atunci când vedea că i se servește un păhăruț de liqueur. Atunci era în stare să sară la om și era imposibil de potolit. Acest cățeluș-sentinelă apare și mai uimitor, dacă se ține seamă că el nu mânca nimic în tot timpul mesei și aceasta pentru a fi cât se poate de atent. Numai când vedea că orice pericol e îndepărtat, atunci fără teamă sărea și el din coșulețul lui pe fața de masă și ronțăia două sau trei pricomigdale sau sfărâma în dinți câtiva pesmeți. Mercier nu stă la îndoială să pretindă că numai datorită lui Raton Ninon și-a conservat frumusețea, buna dispoziție și sănătatea până aproape la o sută de ani.

Oprim aci această „Istorie cu câni", deși ea ar putea fi tot atât de amplă ca și „Istoria omenirii" însăși.

Și-au meritat sau își merită aceste animale dragostea care li s'a arătat și li se arată? Credem că da, căci atunci când stăpânul e bolnav, cânele suferă ca și el, iar atunci când acesta a murit, el urlă a jale și, nu numai atât, dar îl urmează la mormânt cu ochii înroșiți de durerea pe care o încearcă. Ați auzit de cânii care s'au lăsat să moară de foame pe mormântul stăpânului lor? Dragostea omului pentru câne își are deci explicația în dragostea cânelui pentru om. Credem însă că dintre acestea două tot a cânelui este mai puternică și mai sinceră, căci un dicton zice: „Cu cât cunoști mai mult oamenii, cu atât preferi mai mult cânele".

Dragostea noastră pentru ei e frumoasă însă numai în măsura în care ea nu e exagerată. Căci atunci când cățelușul e ținut în puf și i se dă să 'nfulece copane de fasan sau mușchi de căprioară, în timp ce cerșetorului, la poartă, i se refuză până și o coajă de pâne, atunci aceasta numai dragoste nu e, e altceva.

CSIG.

O nouă limbă românească

Inovațiile setebiștilor

— *Horiei!"* — strigă cu o voce impetuoasă de stentor, de zeci și sute de ori pe zi, taxatorii, care trec cu vagoanele lor prin stația de tramvai respectivă.

Nu ar fi nici o mirare să nu ghiciți despre care stație e vorba.

Expresia, repetată cu insistență, săptămâni și luni de-a rândul, lovește în mod neplăcut urechea. Totuși, la un moment dat, o repetă, cu resemnare, pasagerii care circulă pe liniile de pe Bulevardul Ferdinand și Bulevardul Pache Protopopescu.

— *Am ajuns în strada Horiei!"* — spune mașinalicește lumea prin tramvae.

Și astfel, setebiștii au ajuns inovatori în limbă.

— D-ta nu ești român?" — am întrebat pe unul dintre dânșii. — „N'ai auzit de *„horă"*, jocul național de veacuri al românilor? Află că strada aceasta, de lângă „Foișor", se numește *„a horii"*, pentrucă odată flăcăii și fetele bucureștence veneau la horă prin partea locului.

„Dacă-i vorba de Horia, Cloșca și Crișan, care au străzi prin Raion, atunci trebue să spui: „Strada lui Horia", sau prescurtat, „strada Horia"... In orice caz nu: „strada Horiei".

Credeți că l-am convins? de loc. Numeroși taxatori continuă să strige, în mod obsedant „Strada Horiei", după cum rostesc cu autoritate și emfază „Vergilu", în dreptul străzii, care ne aduce aminte de poetul Virgiliu, „Domen", la ministerul de domenii, apoi fără rost, „Carpați", în loc de „Universitate" și așa mai departe.

Nici autobuziștii nu se lasă mai prejos

Autobuziștii complectează opera setebiștilor, continuând să îmbogățească și ei limba românească, precum și denumirile bucureștene, cu expresii ciudate.

Astfel, de pildă, au creat o stație cu numele *„la Bolșevicu"*...

Intr'un auto am văzut un afiș cu inscripția *„Boul Brătianu"*, iar pe o mașină-camion am cetit, nedumerit, firma cu litere mari: „DEPANARE"

O fi vehiculul vre-unei fabrici, vre-unei țesătorii — mi-am spus — unde se deapănă firele pe ghem sau pe mosor. Există și în latinește verbul *depanare,* cu acelaș senz, de la *panus,* fir de urzeală.

Dar nu! Inscripția de pe automobilul în chestie era un termen nou, inventat de autobuziștii care repară, adecă scot din *„pannă"* diferitele vehicule, înțepenite pe drum.

Și așa! Tramvaiști și autobuziști strigând toată ziua, în gura mare, pe străzile Capitalei, diferite cuvinte stâlcite ne vor învăța o altă limbă românească. Peste câtva timp, ne vom pomeni cu toții spunând: *Strada Horiei, Vergilu, Trotal, bagabond, apropitar, traipan, depănare* și așa mai departe.

ALEX. F. MIHAIL

Spitalul Ţoloboaii*

Înainte cu 50 de ani nu erau internate şi spitale pe lângă şcoalele din Blaj.

Noi elevii — diecii, cum ne ziceau atunci, locuiam care pe unde puteam, la gazde, pe „Sub Curte”,[1]) „Sub Hurubi”[1]) şi prin Blaj-Sat[1]). În oraş locuiau mai ales fiii părinţilor cu dare de mână sau „domnişorii”, cari puteau plăti gazde mai subţiri.

La gazdele de pe la margini eram îngrămădiţi câte 10 şi 12 dieci într'o cameră, 3 şi 4 inşi la un pat sau la câte un „lădoi” care ziua era laviţă, după moda săsească, iar noaptea se trăgea şi era pat. Lădoiul se numea şi „Lada lui Hubăr” amintind pe cine ştie ce meşter vechiu dela Mănărade[2]) sau dela Şona[2]).

Erau şi paturi cu etaj în vârful cărora se cocoţau diecuţii cei mărunţi şi, până adormeau, făceau un tărăboi şi se băteau cu perinile, mai dihai ca la Plevna.

Seara, când se aşterneau paturile, ac să fi fost cineva ca să mai poată găsi un locşor necuprins în toată casa. De pe ţoalele miţoase răsărea şi de ici şi de colo câte un cap buhos cu frizura vâlvoiată; altora le mai răsăreau şi labele prea lungi, spânzurând pe stavila patului. Degetele dela picioare păreau ciucinleţi înşiruiţi după ploaie la margini de fânaţe. S'apoi să fi auzit noaptea la horăeli şi sforăeli! Nici la cazarmă nu putea să fie altfel.

În asemenea cortele[3]) nu erau rare beteşugurile[4]). Şi boala care ne cerca mai des erau bubuliţele mărunte, dese, prin care cică se plimbă roiuri de vietăţi blăstămate şi fac mâncărime mare şi arsură. Boala pe latinie are un nume foarte savant: *scabies!* Însă doctorii, când o spun, se încruntă rău şi se uită boldiş, căutând scurtătura de lemn ca să-ţi măsoare spatele. Poporul îi zice mult mai dulce şi mai simplu: râie, ştiind bagseamă că de ea nu moare nimenea, cel mult se toceşte un rând de unghii până te mântui!

Ei, s'acum ruşine-neruşine, dar trebue să mărturisesc pe sfânta dreptate, că asemenea floricele de piele am prins şi noi, la cortelul nostru de sub Curte. Ne-am trezit într'o bună dimineaţă însângeraţi de scărpinături şi cu coastele înmărgelate, parcă ne-ar fi ciupit oşti întregi de furnici.

Gazda noastră, când a văzut că ne cam ascundem mâinile prin buzunare şi ne lipim prea des cu spatele de dungile uşiorilor dela uşă, îndată ne-a ghicit patima şi s'a răstit la noi, lucru mare:

— Uf, bată-vă potroaca să vă bată, nespălaţilor! A dat pârşa 'n voi, ca 'n purceii ţiganilor din prundul morii. Avanti cu voi la doftoru' şcolilor, să vă caute de leac! Că mai pe urmă îmi umpleţi şi copiii mei, şi-mi faceţi casa de ocară. Avanti, avanti!

Medicul ne-a repezit şi dânsul o sfadă, de să tragă pielea de pe noi, nu alta. Iar după ce ne-a obrăzat cum se cade, ne-a trimis la „Spitalul Ţoloboaii”.

Să nu vă bată însă gândul, să credeţi că era vorba de cine ştie ce instituţie umanitară-caritativă, cum ar fi „Spitalul Brâncovenesc” dela Bucureşti, sau de vre-o clinică dermatologică, precum sunt astăzi la facultăţile de medicină din Capitală. Nu. Ţoloboaie era o nană[5]) bătrână, veche gazdă de dieci, care, în lunga ei ex-

Alexandru Lupeanu-Melin

perienţă de femeie isteaţă, se „specializase” mai ales în vindecarea râii şi a durerilor de grumăzare,[6]) boli atât de dese la şcolarii de demult. Între gazdele din Blaj mai erau şi alte doftoroaie de acest soiu, de fiecare „tighidus” sau mahala câte una, două. Dar ca Ţoloboaie nici una!

Metodele de vindecare ale nanii Ţoloboaie erau puţine şi simple, însă sigure. Lua boala ca cu mâna şi te da curat şi teafăr, cumu-i mărgeanu' vorba ei.

Când ne-a văzut îmbiindu-ne care să intrăm mai întâi pe poartă, a ştiut cu ce fel de betegi are a face. A şi pornit-o spre cuptorul de pâne, să-i mai arunce câteva şomoioage de paie, iar nouă ne-a strigat de departe:

— Ainţ, ţvai, în şură la desbrăcate, şoldanilor[7])! Acuşi vă vine rândul! Şi să nu vă maj scărpinaţi, că pe care vă văd însângerat, vă pocnesc cu jăruitorul[8]) în numele Tatălui! Să ştiţi!

După ce ne-am desbrăcat şi ne-am înşiruit gledă[9]) în faţa cuptorului, s'a dat la noi cu o alifie urît mirositoare şi ne-a năclăit din creştet până în tălpi, ca pe nişte pui de bivoli. Nici vârfurile nasurilor nu ne-au scăpat nepomădite, încât ne venea să ne încârligăm de ruşine şi de putoare. Apoi avanti, în cuptor!

Şi cum eram trei, iar cuptorul mic, n'am încăput toţi deodată, ca cei trei coconi jidoveşti Anania, Azaria şi Misail în cuptorul Haldeilor. Anania am fost eu şi nana Ţoloboaie m'a luat mai întâi pe mine şi zdup pe scândură, cu picioarele înainte şi cu capul înafară, în cuptor...!

Doftoroaia stătea la gură cu mestecătoru[10]) de mămăligă în mână şi mă certa:

— Du-te în zăton, împeliţatule, şi stai binişor până te frig bine, că de mâna mea nu scapi!

Ceilalţi doi coconi, Azarie şi Misail, plângeau afară de frică şi de milă mea. Eu mă pârpăleam în dogoarea căldurii şi-mi venea să urlu ca lupii în coteţ. Nu mai ştiu cu ce unsori ne ungea înainte de pârpăleală, însă după ce ne băga în cuptor peştera încălzită strălucea toată ca în nopţile de vară coturile de pădure, de licurici.

Când m'am înmuiat bine de dogoare încât mi se îmbumbau pleoapele, m'a scos afară la răcoare. Şi până s'au prăjit la fel şi Ananie şi Misali, pe mine m'a luat la şurluit,[11]) într'o troacă mare, cu săpun şi cu leşie, încât m'au năpădit lacrimile părău. Când am trecut şi peste acest pont,[12]) îmi era pielea albă ca marmura şi mătăsoasă, ca floarea de trandafir.

Preţul vindecării se ştia: două piţule de argint[13]), puse frumuşel în mâna sbârcită a bătrânei.

— Acum vă puteţi duce şi la împăratu! ne zicea, când îi mulţumeam frumos şi plecam să ne arătăm, după regulament, şi doftorului oficial.

Eram curaţi şi veseli, lucru mare.

La „Spitalul Ţoloboaii” veneau însă şi râioşi îndrăciţi care o clociseră mai înainte săptămâni şi chiar luni dearândul. Pe unii ca aceştia îi trecea prin mai multe „ponturi” decât pe noi. Lecuirea începea în podul casei unde, după desbrăcate, venea la rând „meseleul” sau bidineaua cu var. Var veritabil sau ce era, nu ştiu bine, însă pomada era într'un şuştar[14]) rău şi mirosea a balegă de oaie. Bătrâna înmuia bine pămătuful de păr de porc în zămătocul de leac şi fleaşcai în sus, fleaşcai în jos pe trupurile betege, cum fac zugravii de odăi pe pereţi. Cine nu închidea ochii bine, mai lua şi câte un gălătuş[15]) după cap dela Nana Ţoloboaie, că era amarnică rău la mânie. Cică bărbatul dumneaei fusese douăzeci de ani străjameşter[16]) în oastea împărătească.

Apoi urma „ibungul”[17]) de uscare şi pe urmă alifia de licurici şi cuptorul. Însă nici două ceasuri nu treceau şi nici cei mai îndrăciţi râioşi nu scăpau nevindecaţi.

Nu o pot uita nici acum pe nana Ţoloboaie cu spitalul ei, Dumnezeu s'o ierte şi s'o hodihnească cu drepţii, că mult bine ne făcea!

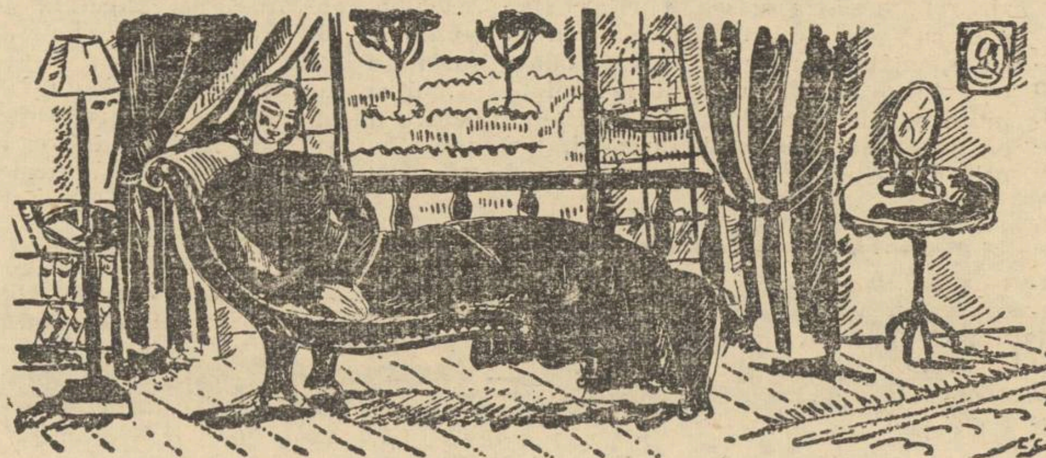
ALEXANDRU LUPEANU-MELIN

1) Mahala în Blaj.
2) Sat din apropierea Blajului.
3) Locuinţe.
4) Îmbolnăvire.
5) Lele.
6) Difterie.
7) Asemănător cu „ţâncilor”.
8) Vătrai.
9) Rând.
10) Făcăleţ.
11) Freeat.
12) Lucru.
13) Monedă în valoare de 20 bani.
14) Doniţă.
15) Lovitură de pumn.
16) Plutonier.
17) Exerciţiu.

* Din volumul *„Evocări din viaţa Blajului”* — Tipografia Seminarului, Blaj — 1937.

Procesele lui Titu Maiorescu

Continuare din pagina 6-a

ticolul Tribunei? Teamă de mine a probat minciunile iconomului şi portarului? Teamă de mine au probat elevele cari au depus în contra mea?

Dar eu nici nu zic că portarul să se fi adresat Ministerului ci d-l Cobâlcescu sau d-na Cobâlcescu, cari pretind că din Fevruarie ştiau tot lucrul şi cari au aşteptat până în August cu el şi atunci au depus pe sub mână la redactorul de foi provinciale. Portarul şi iconomul au spus d-nei Cobâlcescu, d-na Cobâlcescu se putea adresa Ministerului. Acesta este tot cursul.

Dacă scandalul s'a întâmplat dela Fevruarie sau de mai înainte să binevoiască Tribunalul a întreba pe d-na Cobâlcescu de ce se trezeşte cu ardoarea morală tocmai în August şi de ce n'a mijlocit prin prea-onoratul său consorte la Minister din capul locului?

În privinţa elevelor cred că nu vor avea fruntea a susţine şi faţă cu mine neadevărurile lor, dacă în genere le-au spus. Ceeace nu-mi vine să cred. Adaug însă, că în orice caz pro sau contra, depunerile lor nu pot avea nici o valoare legală în cazul de faţă căci sunt nişte fete nevârstnice interesate contra mea.

D-voastră mai ziceţi, că portarul şi iconomul au depus că d-na directoare şi d-ra Emilia Richert intrau noaptea târziu acasă în Internat. Aceasta nu ştiu şi nu mă priveşte şi dacă vorbim adevărat nu priveşte nici pe portar nici pe iconom nici chiar pe d-l Procuror, fiindcă o directoare nu este oprită a veni târziu în Internat, se poate duce la teatru sau din când în când la soarele fără ca asemenea lucruri să cadă sub cenzura vătafilor de curte. Dar înfine, fie acest lucru cum va fi, eu trag atenţiunea onorabilului Tribunal asupra unui punct că guvernanta eşia noaptea adeseaori şi intra noaptea adeseaori ce trebuinţă aveam eu să mă duc însu-mi în Internat? Nu era mai prudent şi comod să mă întâlnesc cu dumneaei afară, dacă e vorba să intrăm în absurda prepunere, că exista relaţiuni între dumneaei şi mine. Nebun eram să conversez noaptea într'un internat public unde toată lumea putea intra şi eşi cu o guvernantă pe care o puteam afla oricând şi oriunde afară după spusa acelor martori înţelepţi?

Din două lucruri unul: sau guvernanta eşa noaptea din internat adesea ori şi atunci nu este probabil ca eu, până când nu sunt lipsit de minti să o fi vizitat noaptea într'un internat de fete public, sau eu vizitam noaptea pe guvernantă, şi atunci este probabil, că nu eşia Dumneaei noaptea, fiindcă eram eu silit să merg noaptea acolo. Şi aceasta este o mică ilustrare a proastelor depuneri în contra mea. Dar eu nu vreau să fac uz de asemenea contraziceri ci mă mărginesc a repeti:

este fals că am eşit vreodată în anul 1864 peste ora 8 jum. seara din Internatul Şcoalei de fete şi martori mai vrednici de credinţă de cât un bătrân fără idee de timp şi un şiret de iconom interesat în chestiune vom proba a lua afirmare.

Vom continua cu publicarea răspunsurilor lui Maiorescu la interogator, după care vom trece la interogatoriile celorlalţi acuzaţi.

MIH. POPESCU

B A L C I

Cu o săptămână înainte de Sfânta Marie — ziua de temeiu a bâlciului care se ţine regulat în câmpia de peste linia ferată — întregul „Doamne-Ajută" e cuprins de frigurile pregătirii. Aproape în fiecare casă ţăcăne maşina de cusut, iar jurnalele de modă umblă din mână în mână. Foarfeci lacome, scrâşnind, taie mătasea vegetală în zeci de culori, care va înobila — până la prima ploae — siluetele suple ale fetelor din mahala.

Avansurile în contul spinării, luate pe douăsprezece zile înainte dela Fabrica de Cărămidă, cât şi chenzina de la Fabrica de zahăr, s'au irosit într'o oră, fie pe o pereche de ciorapi de mătase garantaţi, fie pe o pereche de pantofi de „crocodil" care a supt dela vacă şi pe câţiva metri de materie lucioasă, artificială, botezată pompos „crêpe de Chine".

Pachetele învelite în hârtie albă, strânse cu şiret albastru, roz ori galben, sunt desfăcute cu nerăbdare, iar conţinutul scos imediat în curte pentru a fi expus aprecierilor, pipăirilor şi invidiei vecinelor.

Au fost şi câteva conflicte în săptămâna aceasta, premergătoare Bâlciului. Din fericire însă fără cauze şi urmări prea mari. O singură excepţie a făcut-o Sanda Garsoanca, care a rupt rochia Tinchii, tocmai când şi-o proba la Marioara lui Garabet croitoreasa. Şi asta numai fiindcă i-a spus Veta lui Mânjoală, că ar fi auzit dela Tiţa lui Niculae cârciumarul, precum că Lenuţa Surdei — cea mai bună prietenă a ei — i-ar fi copiat modelul de guler ajurat — pe care ea, biata, l-a căpătat numai după multe rugăminţi dela domnişoara Aneta dela Primărie — şi l-ar fi dat Tinchii să-şi facă unul la fel.

Dar Tinca se jură pe ochii ei, spunând că modelul îl are dela Jeana Liţii din Smârda, care l-a lucrat din capul ei...

Insfârşit, acesta a fost singurul incident mai serios, între fetele nerăbdătoare din „Doamne-Ajută".

Mai cu lucrul, mai cu zorul, mai cu o ceartă, trecu săptămâna şi iată-ne în Sâmbăta dinaintea Sfintei Marii.

Intre timp, pe câmpia bâlciului a răsărit, ca din pământ o sumedenie de bărăci, îngheşuite unele în altele. Prin ulicioare abia te poţi strecura. Terenul costă scump şi se închiriază cu metrul pătrat de Primărie.

Cu spatele spre Gară, s'au instalat hăinarii. In dreapta lor, ţuicarii şi dogarii. Apoi vin, la rând, cei cu stambe, mărunţişuri şi articole „salvate dela foc", ori „faliment", formând o circomferinţă în mijlocul căreia — faţă în faţă cu un dublu rând de gogoşerii, toate „înfuriate" — se ridică falnic Marele Restaurant „Poftă Bună", care va delecta onor Publicul consumator cu fanfara regimentului din garnizoană.

P- marginea câmpiei, înconjurând-o ca un brâu, se găsesc: panoramele cu animale sălbatice.

Apoi Circul Regal, care va da „cu mari sacrificii", odată pe zi şi de două ori pe seară — pentru ultima oară! — marele spectacol admirat şi de Impăratul Bizanţului: vestitul Panopticum, prin ale cărui lentile groase poţi vizita, numai cu 3 lei, principalele Capitale şi oraşe din Europa, inclusiv Veneţia cu porumbeii dela San Marc.

Marea Sală de Tir şi dat la Semn, în care îţi vei „Intări ochiul şi mâna, pentru Patria Română"; şi cel mai gustat spectacol: Zidul Morţii, unde Doamna Moarte în persoană stă la casă, vânzând bilete, 5 lei intrarea...

Lanţurile cu orchestră, care-ţi dau senzaţia unui început de looping muzical, delectând privitorii cu diferite privelişti -- unele chiar foarte interesante — sunt aliniate afară din rând. La fel şi căluşeii pitici de lemn, cu şeaua tricoloră şi fără coadă.

Dulapurile... Ah, dulapurile! Au dispărut de mult. Nu mai sunt. Poate doar în Cartea de Cetire din clasa primară, ilustrând o poezie-pastel, a vreunui poet celebru, de mult dispărut.

Avem în schimb 20 de fotografi. Destui ca să „tragă în poză" toate cele 9 mahalale şi alte 30 de sate din judeţ.

Prin colţurile libere, formate din construcţiile strâmbe ale barăcilor, presărate în uşa lor uneori, zeci de tarabe cu fel de fel de fleacuri.

Pe câte un scaun, un geamantan desfăcut, plin până 'n vârf cu cravăţi, te îmbie să-i faci saftea. La fel un coş uriaş, in care poţi găsi tot ce-ţi trebueşte în menaj, dela cârligele de rufe cu două la un leu, până la bulinele de naftalină — moartea moliilor! — strânse câte cinci într'o spirală de sârmă.

Alături se oferă un minunat săpun de scos pete şi o miraculoasă pastă care lipeşte colţurile farfuriilor, tocurile la ghete şi petecele la pantaloni.

Interesante sunt şi dughenele cu „roata norocului", cu toate — dar absolut toate — numerele câştigătoare.

Atât doar, că dintr'un monumental vas de porţelan, de gâtul căruia atârnă un uriaş 18, îţi scoate un degetar şi o croşetă, iar dinlăuntrul unei cârtiţe smălţuite ţi se oferă graţios o testea cu ace de cap; toate nimicurile acestea, purtând acelaş număr cu obiectele scumpe expuse la vedere. Nimeni nu se revoltă, nimeni nu se supără, nimeni nu protestează. O iluzie. O auto-înşelare. Ar fi chiar păcat să constaţi acasă, că paltonul cumpărat „chilipir" în ultima zi de „spartul târgului" n'are o mânecă decolorată, iar perechea ciorapului de mătase n'are călcâiul de două culori...

Piramizi de gogoşi înfuriate, munţi de turtă dulce, lanţuri troznind sinistru din încheeturi şi căluşei mâncaţi de carii; cu panorămile luate în râs de copii, dar care distrează pe cei mari, cu fotografi obraznici care-ţi aţin calea, oferind cu aceiaşi mutră impertinentă doamnei „bine", care s'a rătăcit de soţ caşi slujnicei agăţate de braţul ordonanţei domnului maior, o jumătate duzină de fotografii şi un tablou mare gratis...; cu hăinarii, ţuicarii şi dogarii moţi, veniţi din fundul ţării şi cu... praf... praf... praf.... ce-ţi intră în ochi, în nas şi gură, care se ridică în trombe, înecându-te şi acoperindu-te cu un strat cenuşiu şi contra căruia Primăria — în dezavantaj de forţe — nu poate lupta decât cu o biată saca motorizată, care apare numai când norii groşi şi negri bagă groaza în sufletele bieţilor negustori...

Aşa-i bâlciul nostru.

●

Urlă şoseaua de atâtea roţi şi potcoave care o calcă şi o lovesc. Şirul de căruţe începe dela intrarea în Vii şi se ţine lanţ până în faţa bâlciului. Vin din toate satele resfirate până la 60 de kilometri în judeţ, hăulind, cântând şi trosnind din bice, prin toate drumurile, pe toate şoselele care intră în oraş.

Sâmbăta după amiază şi în Duminica Sfintei Marii până 'n prânz, bâlciul este al sătenilor. Când o pornesc, rămân satele şi cătunele pustii, căci nimeni nu se 'ndură — afară de cei bătrâni — să rămână acasă.

In frunte — deobicei într'o brişcă sau în cea mai bună din căruţe — călătoreşte taica Popa, coana preoteasă, „Primarele", Notăraşul şi chiar Do'n Plutonier Şef de Post.

După ei vin ceilalţi săteni. Fetele îs boite barbar cu pudră de orez şi roşu de foiţă, care le învineţeşte obrajii şi le face de nu se mai cunosc nici între ele. Poartă rochii de mătase, ciorapi Adesgo şi pantofi de lac pe care şi încalţă când ajung în oraş. La gât, mărgele de sticlă colorată şi salbe mari de galbeni. Napoleoni şi lire turceşti. Unele au până la 120 de bucăţi. O adevărată avere, încât anumiţi „domni" din Bucureşti sau alte oraşe vin special să le vadă, întovărăşiţi cu un briciu sau lamă de ras.

De cum sosesc, iau cu asalt gogoşeriile şi tarabele cu turtă dulce, — cască gura la panorame, se dau în lanţuri, privesc speriaţi la costumele noi cu dungă şi paltoanele cu miros de naftalină, spânzurate în grinzi, neîndrăznind să întrebe de preţ, mulţumidu-se doar să se fotografieze, umblând forfota, rătăcindu-se unii de alţii, strigându-se, râzând şi chiuind toată noaptea.

Spre zori se întorc obosiţi la căruţele din curtea vecină a Oborului, lăsate în grija vreunui prâslea, care numai după cinci minute de pază, nemaiputând rezista atracţiei bâlciului, a plecat hai-hui încolo, lăsând caii să se bată şi să se muşte.

Se trântesc îmbrăcaţi în fânul mirositor şi adorm imediat. Domnii care n'au putut „admira" îndeajuns mândrele salbe de aur, se aventurează printre copitele cailor, protejaţi de formidabila simfonie de sforăituri...

Pela 7 ori 8 dimineaţa, când soarele le bate drept în ochi, se trezesc şi o pornesc din nou. Unii — jăcmăniţi — la Poliţie să reclame, ceilalţi, iarăşi la bâlci.

Insuraţii, gospodari, să târgue câte ceva trebuincios casei, după ore întregi de tocmeală, flăcăii şi fetele să continue hârjoana... Aproape nici de mâncare nu le trebue. O felie de brânză cu un boţ de mămăligă rece, adusă precaut de acasă, muiate cu o felie de pepene ori un strugur, le sunt suficiente pentru o întreagă zi.

După-amiază, pela orele 2, orchestrele căluşeilor, bărcilor şi lanţurilor încetează. Este semnalul retragerii. Căruţele o pornesc încărcate cu mese, scaune, putini şi câte un garderob, ferit cu grije între rogojini.

Aceleaşi chiote, aceleaşi răcnete ca şi la sosire. Doar obrajii fetelor, de somn şi căldură, s'au transformat într'o mască a cărei culoare cu greu o poţi defini. Flăcăii, urcaţi lângă ele pe vreo ladă nouă de zestre, le strâng parcă mai îndrăzneţ de mijloc...

In urma lor, bâlciul respiră uşurat. Se strâng cojile de pepeni, hârtiile şi cocenii de porumb semănate de cei care au plecat. Măturătorii răscolesc alene prin gunoae. Unul a găsit o toartă de cercel, altul un pieptene ştirb cu trei dinţi, o batistă înflorată din pânză topită, cu un ban coclit strâns într'un nod.

S'a făcut curăţenie. Negustorii îşi aranjează vitrinele. Se scot din lăzi alte articole. Incepe partea 2-a a programului, nu mai puţin interesantă. Veseli şi guralivi, sosesc orăşenii care răscolesc tarabele, răstoarnă barăcile, întreabă şi se tocmesc cu toţii deodată dar nu cumpără nimic... Apoi spre seară, gravi, distanţi şi cu morgă: —

(Continuare în pag. 10-a)

Alexandru Petöfi

PLOUĂ

Plouă !... Praful jos se 'nmoae, —
Plouă numai sărutări:
Gura mea ar vrea sub zări
Numai astă sfântă ploae!...

Dar din norii plini cu apă,
Cad şi fulgere pe văi:
Fată scumpă, ochii tăi
Grele fulgere ce scapă!

Groaznic ce-a tunat !... Nu-i şagă!...
Nu !... Ci uşa se trânti :
Iute... Tatăl tău veni !
St !... Şi noapte bună, dragă !..

Trad. MIHAIL I. PROCOPIE

Elita. Doamnele, cu batista parfumată la nas,privesc prin face-à-main-ul aurit amprentele digitale lăsate pe gogoșile calde, iar domnii, fixând superiori prin monoclu plebea care mișună frecându-se obraznic de ei, exclamă în românește, în fraze franțuzit gargarisite: Ah, când m'or numi Prefect!... Il desființez.... Este o adevărată cochonerie... Parol d'honneur!

Și totuși... nu se vor îndura să plece, fermecați de muzicile care se 'ncurcă între ele, îmbătați de praful de pușcă al capsei pocnitoare, amețiți de sirena stridentă dela Zidul Morții, adulmecând ațâțați pe nări, mirosul iute de sudoare....

●

— Nea Muschineee! Bă, nea Muschine băăăă!

Mielu Barbă Aspră bate de zor cu pumnii în duvarul șubred care împrejmuește curtea lui Muschin pescarul, fără ca acesta să se sinchisească a-i răspunde.

— Bre nea Muschine breee! Nea Muschineeee! — reia el chemarea, cu două tonuri mai sus.

Din casă nicio mișcare.

Un alt „bă nea Muschine", prelungit până la sufocație, sparge urechile vecinilor.

Țața Floarea apare în portița de peste drum. Un dulău negricios începe să latre furios. Mielu întoarce capul.

— Ce-i, mă, ce tot zbieri de nu se pot odihni oamenii nici în zi de sărbătoare?

— Il chem pe nea Muschin, țață Floareo, căci am treabă cu el.

— S'o fi dus la bâlci.

— Da' de unde? Mi-a spus un puști că l-a văzut prin curte mai adineaori.

— N'o fi, mă, acasă, de nu-ți răspunde.

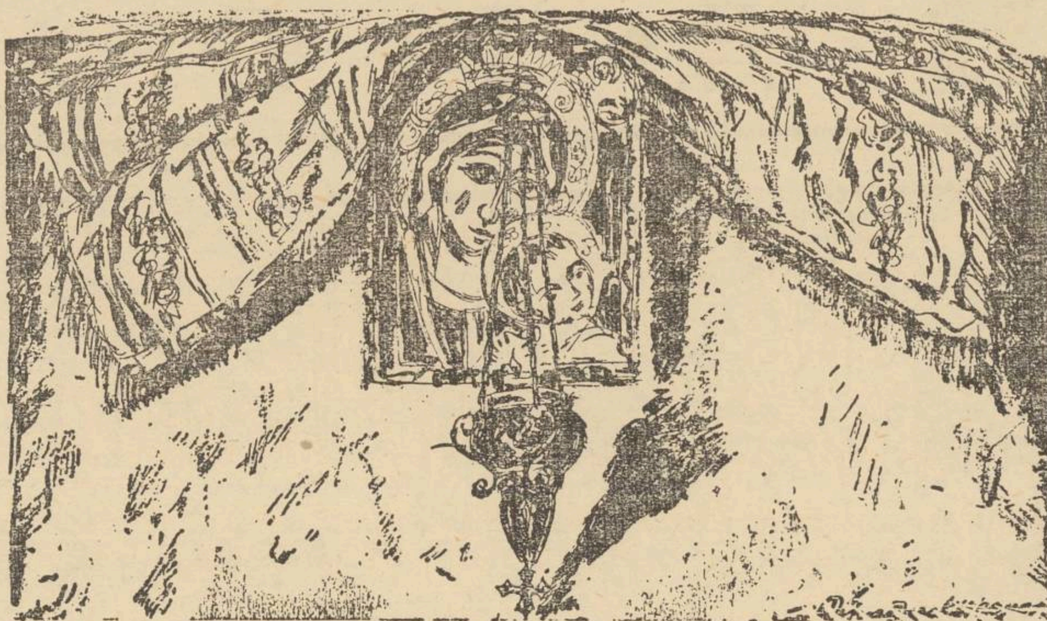
— Ași...

Mielu oftează adânc.

—Nu vrea să vină. Mă duc.

— Du-te, mă, du-te, că s'au dusără toate fetili și băeții din mahala, numai tu ai mai rămas să ridici Fundătura cu răcnetele tale, parcă te-ar fi căsăpit careva, arză-te-ar focul și sări-ți-ar ochișorii de haidamac, cum m'ai speriat tu din somn pe mine adineaori...

Țața Floarea întoarce spatele și trântește zgomotos poarta. Mielu se uită nițeluș după ea, mai privește în curtea lui Muschin, care face pe „mortu'n păpușoiu", apoi, băgându-și mâinile în buzunare, scuipă înciudat

printre uluci drept în botul lui Azorică — favoritul țaței Floarea — care scheaună speriat. După aceasta o ia agale, cu pași târșiți, spre Bâlci.

In drum se oprește pe terasamentul de cale ferată. Rotește privirea împrejur și trage cu poftă în piept, o dușcă de aer proaspăt. Din înălțimea de unde privește orașul i se desfășoară înainte ca o farfurie întinsă. In mijloc turnul vechiu turcesc. Lângă el, turla înaltă a bisericii Adormirea. Mai încoace, pe șosea, cupola neterminată a Catedralei Eroilor. In față, după vagoanele înșirate pe linia de garaj, Bâlciul. In fund, pe stânga, dealul bulgăresc cu fabricile de spirt și cărămidă care nu par mai mari decât o cutie de chibrituri. Iar paralel cu linia de fier, șoseluța șerpuită, bătută cu pietriș, care tae Valea Gării și duce spre barieră. Cârduri de fete și băeți străbat zorind spre câmpul miraculos al panorămilor. Mielu îi petrece cu săgeata ochilor până ce dispar după cabina acarului. Un nou rând de rochițe multicolore flutură în bătaia vântului călduț care mătură șoseluța. Le urmează un grup de băeți serioși, în haine negre, pantofi cu „scârț" și bastoane groase de corn, gata să facă omor pentru un zâmbet sau o ochiadă.

Ce frumoase sunt fetițele din „Doamne-Ajută". Cât de bine le stă și ce mult le prinde orice rochiță pusă pe ele. Uite codana asta brunetă din urmă, pare leit Tanța Blancagiului. Tănțica lui...

Mielu mai oftează odată și pășește în urma lor.

Chiar dela intrarea în bâlci, lui Mielu i s'a strâns inima a cobe. Toată pofta de a petrece, de a se amesteca și contopi cu lumea veselă care fremăta, i s'a tăiat. Și ar fi avut mare nevoe să bea, să chefuiască, să uite... Să uite? Putea el să-și șteargă din ochi imaginea Tanței?

Se lasă târît în vălmășag. A ajuns în dreptul unei panorame. Pe o estradă de lemn improvizată, înapoia unei cortine minuscule, Vasilache își jelește cu sughițuri soția infidelă... Lumea râde. Mielu își face drum cu coatele. Se strecoară cu greu prin masa compactă de privitori. O minge de hârtie, umplută cu talaș, pocnește prin forța elasticului, în spate, o fată care țipă înspăimântată. Mielu întoarce capul să vadă cine a dat. De data aceasta mingea jucăușă îl izbește pe el în obraz. Un lungan îi râde provocător în față. Mielu îl măsoară cu privirea. E slab și nu pare a fi de meserie... Cu un pumn va termina.

—In cine dai tu, mă șmechere? In tactu?

Mingea obraznică lovește între timp în altă fată drept în piept, ricoșând iarăși în fruntea lui.

Și-a încleștat pumnul drept. Fixează rădăcina nasului advers. In secunda următoare va vărsa — desigur — pe nări sânge. Incordează brațul, îl dă repede înapoi... dar nu se întâmplă nimic. Și nu numai în prima, dar nici în a doua, a treia și chiar cea de a zecea secundă. A rămas așa nemișcat, stană de piatră, pivind fix înainte. Alte câteva mingi în cap îl lasă indiferent. Lunganul prinde un curaj nebun și-i arde o palmă. Cel lovit, nu simte. Continuă să rămână pironit locului, cu ochii ațintiți într'un punct necunoscut. Apoi, scuturându-se din toropeală, dă buzna spre o direcție știută numai de el, escortat de înjurăturile învingătorului, pe care o ceată de lichele, strânsă „ad-hoc", îl răsplătește cu o serie de aplauze.

In inima Bâlciului, pe terasa înaltă a restaurantului „Poftă Bună", așezați comod la o masă, Tanța Blancagiului și Lache Cârnul, sorb din pahare, ronțăesc alune americane și căznindu-se să arate că le place, ascultă fanfara regimentului care atacă primele note din uvertura Bărbierului.

— Bună ziua și poftă bună!

Lache tresare și mormăe ceva. Tanța, parcă pe altă planetă, ronțăe mai departe alunele, despicând cu dinții mici și albi coaja arsă.

— Este loc și pentru mine? continuă Mielu zâmbitor.

— Altă masă nu găsiși și tu în tot restaurantul? Ii răspunde Lache îmbufnat.

— Credeam că ți-ar face plăcere să stai cu un vechiu prieten.

— Ba de loc.

— Poate Tanței atunci?

— Nici ei.

— Ce te bagi tu? Să răspundă ea.

— Ce mă bag eu? Ia'n auziți-l! E nevastă-mea. Și nu te privește pe tine.

— Dar dacă ea vrea să stau la masă?

— Nu vrea.

— Să spună cu gurița ei.

— Nu vrea, mă, nu vrea. Nu înțelegi?

— Să-mi spună ea.

— Barbă-Aspră, nu fii turc și pricepe că nu se poate. Dacă nu vreau eu nu vrea nici Tanța. Degeaba vorbești.

— Să-mi spună ea.

— Mă, te cari de aci? Că pe urmă...

— Pe urmă, ce?

— Ai să vezi.

— Spune-mi acuș.

— Pleci odată sau chem chelnerul?

— Nu plec, mă, nu plec, până nu mi-o spune ea.

Lache îl împroașcă cu veninul ochilor și întorcându-se înfuriat către Tanța:

— Spune-i, zi-i să plece, lepra dracului, că nu mai avem scăpare de el.

— Du-te, Mielule.

— Tănțico!

— Du-te, hai.

— Mie îmi spui asta, Tănțișor?

— Ei! Auziși mă? Ce naiba aștepți? rânjește Lache satisfăcut.

— Tănțuco, ai uitat tu pe Mieluț al tău?

— Du-te.

— Bine. Mă duc. Petreceți sănătoși.

Mielu coborî cele câteva trepte și dispăru în mulțime. După câteva minute era la Mocani cu o jumătate de „prună" înainte. O înghiți repede să se amețească. Efectul țuicii tari se arătă imediat printr'o ferbințeală și moleșală care i se lăsă greu în picioare. Mai ceru un sfert de prună, pe care o sorbi mai încet, plescăind din limbă.

In baraca îmbâcsită, de mirosul mititeilor, al fripturilor arse și fumului de țigară, abia se mai vedea. Prin pereții de pânză, subțire, muzicile, chiotele și petrecerea de afară năvăleau tumultos înăuntru. Mielu își culcă capul pe masă. Ar fi vrut să se gândească la Tanța dar chipul ei era mereu întunecat de botul cârn al lui Lache. Cât rău i-a făcut, ajutat de celălalt, dușman... Dacă nu și-ar fi băgat ăla coada... ehe hei... de când ar fi fost Tanța Blancagiului lângă el... Dar i-a răpit-o. I-a suflat-o de sub nas într'o Duminică ploioasă... Lache, Lache... o sută de inimi ar trebui să ai, ca să ți le înșir pe toate în frigare...

Doi cobzari și un țambalagiu, însoțiți de o „artistă", își făcură intrarea. Un chelner scoase trei mese afară. așeză deasupra câteva scaune și cântăreții urcară. Strunele miorlăiră, căutându-și și potrivindu-și tonul. Intâi începu țambalul. Cobzele îl urmară numaidecât, acompaniate de glasul cald al femeii, timid la început, apoi din ce în ce mai tare:

Foae verde lin pelin măi, măi
Scoate cârciumare vin, măi, măi
Să bem vinul, să bem țuica
Că-mi furară hoții puica, măi, măi

Mielu ridică capul, dar în pâcla groasă nu se mai putea distinge nimic. Lângă el, consumatorii beau vârtos, discutau vociferând și râdeau zgomotos, apoi plecau făcând altora loc. Numai el nu se mișca, țintuit pe scaun.

S'a înserat. „Artista", încinsă rău îi trăgea cu foc:

De ziua nunții tale-ți scriu
Acuuuum câteva rânduri
La nuuuuntă n'am să pot să viu
Și de-ași putea la ce să viuuu
Să mai mă vezi pe gââââânduri

Mielu cu brațele întinse cruce pe masă, cu ochii ascunși în mâneca hainei plânge încetișor. Al șaselea sfert de „prună" e neatins. Intr'un târziu, se ridică, clătinându-se amețit, plătește și pleacă.

Intră într'un șir lung de vizitatori care-l duc mai mult pe sus. Trece fără să se uite pe lângă toate minunățiile care îl poftesc cu urlete și țipete să le viziteze, ocolește barăcile cu roata norocului, neputându-se opune presiunii din urmă care-l întoarnă iarăși de unde a pornit. Prin câteva sforțări și manevre dibace izbutește să ajungă până la marginea șirului și înhățând zdravăn stâlpul de lemn al unei panorămi, rămâne înfipt locului.

Un țânc cu ochii înroșiți de plâns și cu un deget în nas chiamă disperat pe mă-sa, încurcându-se printre picioarele brutale ale mulțimii. O copiliță blondă, cu o enormă fundă roșie, a scăpat un Miky-Maus de cârpă. Incearcă să-l ridice dar este împinsă mai departe de valul dur și nepăsător. Din nou se apleacă, deși este la cel puțin zece metri de locul unde păpușica i-a fost stâlcită, o secundă după ce i-a alunecat din brațe.

Mielu se uită trist după ea, până ce se amestecă și se pierde printre ceilalți. Acum nu se mai vede decât funda roșie, care se scufundă la intervale regulate, apărând și dispărând ca un S. O. S. în noapte. Il cuprinde o milă nesfârșită față de copilă, de păpușe, de el — poate, —. Ar vrea să ia de piept, să înfigă mâna în grumaji, să oprească pentru o secundă șarpele lung și nesfârșit care foșnește nesimțitor pe lângă el.

Ce prostii i-au mai venit în minte... Se vâră temător în rânduri și face prudent câțiva pași, ferindu-se să nu-l

Cereți

Noul Roman

PAUL DANCRAY

PRIZONIERII SUBMARINULUI U-35

Războiul din mările Chinei.

Pirateria submarinelor.

Piept la piept cu caracatițele.

fure şuvoiul. Simte că a călcat pe ceva fragil. Se apleacă. Mulţimea îl zvârle înainte. Dar mâna îndemânatecă a pescuit din oceanul neexplorat de jos capul zdrobit al lui Miky... Sare iarăși la marginea drumului, lângă stâlpul de lemn. Din urechea păpușichii curge alb. Ridică privirea în sus. Cocoţată pe un piedestal, femeia trunchiu scoate limba la el.

Tescuit, cu hainele boţite, abia răsuflând reușește să evadeze prin poarta principală. S'a oprit să-şi tragă sufletul.

Cineva îl bate pe umăr. Se'ntoarce mirat. Donciu și cu Mache îl apucă fiecare de câte un braţ.

— Ai văzut-o?

— Acum a plecat.

— Este numai cu el.

— Nu fii fraer. Atinge-l la zotcă, să-l înveţi minte.

Vorbeau amândoi deodată, fără ca Mielu să-i poată pricepe. Tot Mache îl lămurește.

— S'au cărat amândoi, Lache și Tanţa. Se duc prin „Doamne Ajută" să se fandosească. Ea cu trocarul blemaren, el cu haine albe, de olandă. Aleargă după ei că-i ajungi. Ia-o peste garaj că le dai de urmă. Au plecat prin Valea Gării.

Mielu se freacă la ochi. Parcă tot nu pricepe.

— Ce mai stai, bă? Hai după ei.

Abia acum se desmeticește. Ii întreabă aproape răstit:

— Unde sunt?

I se repetă lămuririle.

— Venim și noi? — se oferi Mache generos.

— Pentru Lache? Mai am nevoe de ajutor? Mama lui de mops, îl mănânc. Şi o zbugheşte spre Gară.

●

S'a strecurat ca o pisică pe sub cisternele înșirate pe garaj. Trecut în partea cealaltă a liniei, rămâne o clipă nehotărît, neștiind încotro s'o ia. Dacă scoboară prin Vale, iar ei sunt pe șoseluță, nu-i poate prinde. Dacă au luat-o prin Vale... Dintr'o săritură e sus, în cabina îngustă a frânarului.

Valea inundată de lumina lunii, pare o tipsie de aur, stropită cu petele întunecate ale gropilor, peste care reflectoarele bâlciului aruncă conuri albe și roșii. Pe tot întinsul ei nici o vietate. Ba nu. Colo... Mielu își duce palma streașină la ochi. Colo... mogâldeţele celea. Ei sunt. Lache și Tanţa. Ce înalt şi spătos i se pare pirpiriul de Lache... După ei...

Cu pași ușori, numai în vârfuri, ferindu-se cât putea, el se apropie din ce în ce mai mult. Aproape i-a ajuns, fără ca să-l simtă. Poate să tragă și cu urechea. Dar hoţul de Lache nu vorbește, mulţumindu-se doar s'o sărute înfocat de nenumărate ori pe gură, parcă acum ar fi drăgostit-o întâi...

Mielu îi privește cu ochii aprinși și cu dinţii încleștaţi, ţinându-și respiraţia. Işi mușcă pumnul să nu urle când o vede strânsă în braţe, gemând de plăcere. Perechea, neștiutoare, mai parcurge înlănţuită câţiva pași, apoi se oprește din nou. Buzele Tanţei sunt iarăși frământate de gura lacomă a lui Lache. Sărutarea aceasta ţine cel mai mult. Mielu se ridică încet în spatele lor. Aproape că-i atinge. Se miră că nu-l simt.

— Cum termină îl lovesc. Ăsta o să-i fie ultimul sărut, își spune singur, căutând să-și potolească zvâcniturile inimii geloase . Dar fie că Lache o fi presimţind ceva, fie că nu se mai poate desface din colanul braţelor cu care-l înlănţuiește Tanţa, Mielu, pierzându-și răbdarea și răcnind un: Ajunge câne! care trebue să le fi îngheţat inimile la amândoi, trânti o formidabilă lovitură după urechea rivalului.

Dar a calculat greșit căci nu a ţinut seamă de „factorul" zgomot. Astfel că la răcnetul lui puternic, partenerul Tanţei a întors capul, destul de repede ca să evite pumnul. Nu îndestul de repede însă ca acesta să-i atingă în tangentă falca, strâmbându-i-o aproape. Fără a-i da timp să-și revie, Mielu îl improșcă cu o ploae de pumni în obraz care-l doborîră. Se aruncă peste el cătând să-l înăbușe, să-l omoare...

Mielu se simţi apucat de o pereche de braţe voinice care-l strângeau să-i scoată sufletul. Când naiba s'o fi întărit Lache? Incercă să-i dea câţiva pumni în ochi, să-l orbească, dar nu se putu descleşta din strânsoarea de fier; nici măcar un genunchiu în burtă să-i ardă... Era ţinut strâns, ca într'o menghină și, lucru ciudat, neputinciosul de Lache, pe care nici un prieten nu-l va crede când le-o spune... hâc!... dacă le va mai spune... hâc!... dacă o să ajungă să le mai spună... hâc!...

Lache îl paralizase ca pe un copil, numai cu o mână, iar cu cealaltă îi trăgea niște palme atât de tari, că-i trozneau urechile, desfundate, şi-l podidi sângele pe nas. Blegul de Lache... Jart!... Mă... mămăliga de Lache... Jart!... Cine ar fi crezlt? Mă... mălăeţ... Jart!

Aoleu! Ăsta mă omoară deabinelea, — gemu Mielu. Privirea îi lunecă înainte și într'o secundă văzu pe Tanţa, stând liniștită la o parte și ronţăind alune americane ca pe terasa dela „Poftă bună", indiferentă la viermii care se tăvăleau pe jos, din care unul va fi ucis în noaptea aceasta.

Furia crescu din nou în el. Intr'un suprem efort Mielu își înfipse dinţii în bărbia dușmanului, care mai păstra o vagă urmă din parfumul Tanţei... Mușcă cu sete. Un urlet îi răspunse. Simţi o usturime în palma dreaptă, alta în ceafă și piept. Apoi, zbură ca o minge în aer până la picioarele fostei iubite.

—M'a tăiat... m'a tăiat... mai putu să geamă, scuipând sânge. Cel mușcat, Lache, ca un diavol, se năpustește asupra lui cu mâna înarmată ridicată în sus, hotărît să-i înfigă cuţitul între coaste pentru a patra și cea din urmă oară. Fu oprit de ţipătul îngrozit al Tanţei.

— Lasă-l. Lasă-l, Surugiule. Lasă-l! Te rog eu, Surugiule, lasă-l.

Surugiu... Surugiu... Surugiu... Ăsta e Surugiu... M'am bătut cu Surugiu... Tanţa și Surugiu...

Deşi rănit și aproape leșinat, o spaimă de moarte îl cuprinse. Incercă să se ridice, să fugă, dar trupul îi era înţepenit şi mușchii moi. Ca venind dela mari depărtări auzi vocea celui care-l îngrozea și în vis.

— Zi, tu mi-ai fost, Mieluţule, Bărbuţule? Credeai că ai de aface cu Lache? Mare noroc ai avut... Să te fi văzut mai din vreme la faţă... Ai scăpat ca prin urechile acului... Să săruţi picioarele Tanţei... Şi urma dela pantofi...

Işi încordă toată bruma de putere ce-i mai rămăsese ca să-și revie. Numai un ochi îl mai putu deschide.

Surugiu își ștergea hainele, înjurând de mama focului. Tanţa plângea lângă capul lui...

Când mai răuşi odată să-și ridice pleoapa vânătă și umflată, lăsând ochiul liber, cei doi erau departe, în capătul şoseluţei, lângă canton. Doar umbrele, în bătaia lunii, li se târau pe jos, aproape de el. Capul Surugiului se desena uriaș pe fondul mișcător al ierbii. Infipse ghiarele în el...

A plâns Tanţa...

Rana dela ceafă pare stropită cu catran aprins.

A plâns Tănţica...

Un cerc de foc îi strânge tâmplele, iar în urechi îi suflă toate locomotivele de pe garaj.

A plâns Tănţișor...

Respiraţia îi devine gâfâită. Mii de ace îi străbat corpul. Miezul pământului îl suge, chemându-l vertiginos în adânc.

L-a înjunghiat Surugiu... dar Tanţa a plâns... Tot el a fost mai tare...

In fundul Văii cerut este spuzit de luminile Bâlciului. Orchestrele lanţurilor, căluşeilor și bărcilor sburătoare se'ntrec a se concura. Megafoanele urlă chemând lumea înăuntru; Vasilache își plânge pentru a treizecea oară soaţa infidelă; iar în răstimpuri, — atât cât le trebuește muzicanţilor ca să-și reîmprospăteze provizia de aer cu care vor sparge alămurile dogite — glasul cald de contra-altă al „artistei" dela Mocani se aude clar parcă ar cânta la ureche:

Ooof, Ioane, oane
Toatăăă lumea doarme
Numai io nu dorm de locăăă
Offf Ioa...

Cântecul se 'ntrerupe gâtuit. Luminile se sting brusc. Pană de motor la uzina electrică.

Un mag nevăzut a aruncat o perdea neagră peste câmpul fermecat. Hocus-Pocus! Gata! Nu mai e!

Valea Gării s'a îndoliat într'o clipă. Din cimitirul vechiu al Ceairului tăcerea a izbucnit greoae şi întunecată încremenind totul.

In „Doamne-Ajută", un cocoşel, înşelat de liniştea de o clipă, încearcă un cucurigu anemic și piţigăiat. Un bas învecinat îi răspunde. Baritonul picherului Unguroiu ar vrea să se asocieze la concert, dar...

Magul se îndură. O trompetă de carton salută lumina cu o notă falșă de bucurie. In vârful pilonului o capsă pocnește sec. Orchestrele se reped cu toate într'o hărmălaie fantastică, dominate de șueratul sirenei dela Zidul Morţii...

De Sfântă Marie, în Câmpia de peste linia ferată e bâlci. Intregul „Doamne-Ajută" s'a pregătit cu o săptămână înainte...

MARIA ARSENE

Contactul cu indigenii din Noua Guinee

Noua Guinee, o insulă situată la Nord de Australia, e un ţinut remarcabil din mai mult puncte de vedere. După Groenlanda este cea mai mare insulă din lume, de trei ori mai mare decât Anglia. Partea meridională nordică și orientală fac parte din imperiul colonial englez, iar partea vestică aparţine Olandei. Noua Guianee e un ţinut interesant pentru antropologi.

Triburile care trăesc în pădurile virgine și în junglă — numită „Bush" — stau pe treapta cea mai de jos a omenirii. Există acolo o mare varietate de tipuri și de obiceiuri la diversele neamuri de sălbateci. Au însă comun extrema cruzime, mizeria morală și materială în care trăesc. In cea mai mare parte sunt amtropofagi, vânători de capete, criminali din instinct. Oamenii sunt și fizicește urîţi, — contrar negrilor din Africa, unde unele triburi prezintă specimene de frumuseţe și eleganţă fizică surprinzătoare. Pe hărţile coloniale, teritoriul sub mandat englez, e vorba de partea nordică și orientală, altă dată colonia germană, este marcat în patru culori deosebite.

Există teritorii „sub controlul absolut al guvernului", ceiace înseamnă că un agent al guvernului poate intra în acea parte neînarmat în satele indigenilor și poate proceda la arestări. Acolo însă unde agentul trebue să fie înarmat, regiunea e numită „teritoriu sub control parţial".

Există apoi ţinuturi unde indigenii sunt ostili și recalcitranţi. Acestea sunt denumite „teritorii sub *influenţa* guvernului. In fine, „teritoriu necontrolat" înseamnă că se poate pătrunde acolo numai prin expediţii armate.

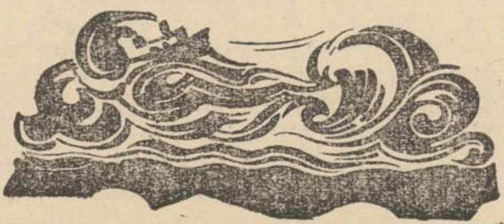
Cercetările ce s'au făcut asupra obiceiurilor și credinţelor Canacilor din Noua Guinee sunt departe de a fi adus rezultate concludente. Din cauza extremei sălbăticii și a ignoranţei acelor populaţii, contactul se face anevoios și incomplect. Cel mai considerabil obstacol îl constitue chiar limba. In genere exploratorul sau patrula care intră prima dată în legătură cu un trib, trăind departe de civilizaţie, nu cunoaște limba sau dialectul respectiv și trebue să recurgă la o serie de interpreţi, ale căror traduceri sunt în cele mai multe cazuri numai aproximative. Interpretul, și el un indigen „sofisticat", adică câștigat de civilizaţie, nu vorbeşte engleza curentă decât în prea rare cazuri, ci dialectul englez „pidjin". E un fel de engleză foarte simplistă, corespunzând dialectului „petit-negre" din posesiunile franceze. Verbele nu sunt conjugate, ci întrebuinţate toate la infinitiv, de pildă cum ar vorbi cineva care a învăţat o limbă numai din auzite și foarte superficial, pentru uzul curent.

Sunt apoi unele expresii pitorești în dialectul „Pidjin". De pildă pușca e numită întotdeauna de indigeni „băiatul cel mare". Transpunerile interpreţilor au deci o valoare foarte relativă, iar valoarea știinţifică e diminuată și mai mult prin mutismul Canacilor, când e vorba de riturile si superstiţiile lor. Dialectele indigenilor sunt dealtfel nenumărate, locuitorii a două dealuri vecine vorbesc alt idiom fiecare.

Primul lucru pe care-l poate afla albul venit să studieze religia indigenilor e puterea supranaturală a vrăjitorului, una din plăgile societăţilor primitive de pretutindeni. El e singurul care are convorbiri cu spiritele bune și rele și poate, printr'o simplă maledicţiune, să ucidă oameni. Autorităţile încearcă să lupte contra atotputerniciei și abuzurilor săvârșite de vrăjitori, însă reușesc numai în rare cazuri.

Viaţa primitivilor prezintă imagini de groază. Canibalism, crime, lepră, tuberculoză, maladie, febre, boli de piele fără sfârșit, războae neîntrerupte, scorpioni și șerpi veninoși. Așa decurge existenţa acestor Canaci de mii și mii de ani până 'n zilele noastre. Civilizaţia își croește anevoios drumul prin „bush", dar smulge totuși în fiecare an un oarecare număr de indivizi din pădurea virgină și îi aruncă mai de voe, mai de nevoe în braţele civilizaţiei. Poate că nepoţii sau strănepoţii sălbatecilor antropofagi vor fi gentlemeni care nu vor admite în ruptul capului că străbunii lor au trăit ca fiarele, și vor râde cu dispreţ la citirea reportagiilor știinţifice ale antropologilor dela începutul secolului al douăzecilea.

LSER

Cronica muzicală

Primul concert simfonic

Primul concert al „Filarmonicei” s'a desfășurat în condiții deosebite de entuziasm și de elan. Entuziasmul a fost al publicului care a găsit în programul primului simfonic trei piese de un deosebit interes muzical, executate în prima audiție, iar elanul a fost de partea executanților — orchestră, solistă și dirijor, — care într'o remarcabilă unitate au știut să învingă problemele tehnice pe care le puneau bucățile din program.

La bogata prezentare de noutăți muzicale (trei prime audiții) s'a adăugat, ca un element de atracție în plus, prezența d-nei Sylvia Serbescu, o emerită pianistă, care a fost solista celor două piese pentru pian și orchestră „Toccata și fuga” de Frescobaldi-Respighi și „Rapsodia pe o temă de Paganini” de Rachmaninov.

Bucăți de un deosebit interes pianistic, care reclamă executantului o tehnică de o precizie desăvârșită, o savantă dozare a sonorităților, o diferențiere subtilă a ideilor muzicale și mai ales învingerea unor dificultăți ritmice unice. D-na Sylvia Serbescu a răspuns cu generozitate la exigențele tehnice ale acestor două compoziții, punând în relief acea sinteză de calități denumită „virtuozitate”.

In prelucrarea pe care neoclasicul italian Ottorino Respighi a făcut-o „Toccatei și fugii” a marelui organist din veacul al XVII-lea, Frescobaldi, se observă o tendință de adaptare, de modernizare, de altoire pe trunchiul original al inspirației elastice a unor idei și mijloace de expresie ce aparțin muzicii moderne.

Instrumentația rafinată cât și partea oarecum discursivă și meditativă în stilul de reculegere al muzicii lui J. S. Bach, ce urmează grandioasei expoziții a temei principale din Toccată, au fost admirabil servite de dirijor și de strălucita noastră solistă.

Rapsodia lui Rachmaninov, scrisă pe tema unui studiu pentru vioară de Paganini, a cunoscut o interpreare desăvârșită, datorită jocului pianistic al d-nei Serbescu, care întrunește toate elementele unei atari muzici: ritm, sarcasm, ironie și — pe deasupra — putința de a sugera prin mijloace pur mecanice prezența misterului și a fantasticului.

Concertul s'a încheiat cu executarea Simfoniei întâia a tânărului compozitor sovietic Dimitrie Șoștakovici, care a debutat cu această lucrare la vârsta de 17 ani.

D. George Georgescu a reușit să scoață în relief, originalitatea acestei lucrări simfonice care conține în paginile ei, alături de idei muzicale de o deosebită pregnanță și părți confuze, de un lirism artificial.

Primele două părți ale Simfoniei sugerau prin ritmul lor o grațioasă sfadă între diferite instrumente și orchestră. Deasemeni utilizarea eficientă a bateriilor și mai ales îndrăzneața idee de a expune o temă la timpani au fost surprinzătoare.

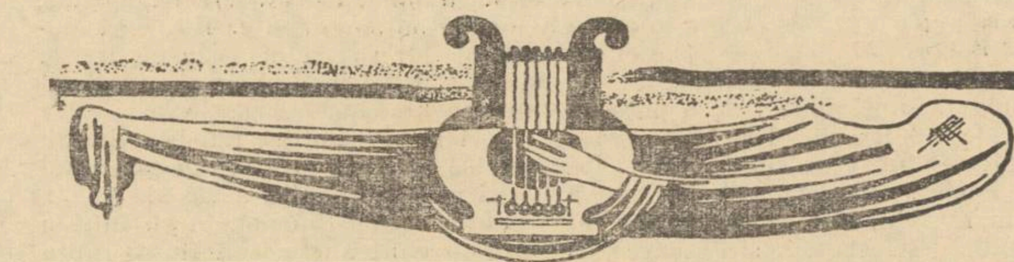
D. Șoștakovici este astăzi — deși tânăr — o mare speranță a școlii muzicale sovietice și de aceia așteptăm să deținem mai multe date de judecată asupra personalității sale creatoare.

Pentru a încheia această cronică închinată celor trei prime audiții, trebuie să spunem că simfonicul s'a deschis cu executarea marșului din Maeștrii cântăreți — marș care a cunoscut sub bagheta entuziastă a d-lui George Georgescu avânt și înflăcărare.

Recitalul Lawrence Tibbe

Ln moentul de față, d. Lawrence Tibbet este posesorul unei voci cu un volum redus, cu un debit inegal și cu un timbru plăcut, pe care știe să le administreze cu meșteșug și bun simț. Programul d-lui Tibbet a ridicat desigur mult interesul recitalului său. Intr'adevăr, cântărețul american și-a început concertul cu aria „Bois Epais” din Amadis de Lully, a continuat cu tinereasca și exaltata „Gia il sole del Gange” a lui Scarlatti și a încheiat prima parte a programului cu aria meditativă, cu invocația solemnă din Oratoriul „Sciopio” de Haendel.

In prima parte a recitalului, d. Lawrence Tibbet a executat deci trei arii clasice, reușind să dea vocii sale inflexiuni juste printr'o frazare deosebit de clară. A urmat apoi un lied de Strauss și trei Lieduri de rahms (Verel, Liebliche, Wangen și Saphische Ode). In interpretarea liedului, gen muzical sintetic, accentul cade pe putința de interiorizare a executantului, pe facultatea sa de a suda în mod perfect textul cu fraza muzicală. Dacă vocea d-lui Tibbet nu are continuitate de expresie, acel relief precis care a creat renumele marilor cântăreți ai lumii, este adevărat însă că știința sa muzicală, intuiția și bunul său gust, reușesc să supleeze deficiențele de cantitate și calitate ale glasului.

Ygor Strawinsky

Al doilea concert simfonic

Cel de-al doilea concert simfonic dirijat de maestrul George Georgescu s'a deschis cu executarea „Suitei în Fa” a lui Albert Roussel, cunoscutul compozitor francez decedat acum două luni. Elev al lui Vincent d'Indy, produs al mediului muzical de la „Schola Cantorum”, a cărei atmosferă academică era îmbibată de ideile și de personalitatea lui Cezar Franck, recent decedatul Albert Roussel a fost un artist conștiincios, îndrăgostit de un ideal estetic care cuprindea simplificarea progresivă a artei sale. Născut în 1869 el își începe cariera muzicală târziu, după ce renunță la epoleții de ofițer de marină. Cu grele eforturi, Albert Roussel a reușit să găsească expresia muzicală corespunzătoare sensibilității sale de factură clasică. O întreagă evoluție este de remarcat în arta lui Roussel, dacă urmărim drumul parcurs de compozitor, dela „Oda chineză”, trecând prin „Evocations”, apoi prin drama lirică „Padmavati” și sfârșind cu muzica simfonică, trei simfonii, „Suita în Fa” și alte piese.

„Suita în Fa”, executată comemorativ de Filarmonică, este compusă din trei mișcări. Prima un prolog, a doua este o sarabandă și a treia o gigă. Bucată clasică în care se remarcă totuși o sensibilitate vie și modernă, o invenție bogată în tratarea temelor, un ritm precis și o știință serioasă în utilizarea materialului orchestral.

Cea de a doua bucată din programul concertului simfonic a prilejuit d-lui Dinu Lipatti să pună în evidență calitățile sale de solist în interpretarea concertului pentru pian de Liszt. D. Dinu Lipatti a vădit o tehnică admirabilă de octave, un joc sclipitor de fin perlaj și o dispoziție adecuată pentru a da contur muzicii romantice.

Simfonicul s'a terminat cu executarea celei mai îndrăznețe dintre partiturile compozitorului rus, Ygor Strawinski.

„Le Sacre de Printemps”, pe care d. George Georgescu ne-a dat-o în primă audiție, este de fapt anterioară „Păsării de Foc” și celebrului divertisment „Petrouchka”, bine cunoscute la noi.

„Le Sacre du Printemps” a fost executată pentru prima oară în 1913, când a provocat proteste și admirațiuni egal de tempestive. Sonoritățile necunoscute și ritmurile extraordinare inventate de Strawinski au produs entuziasmul unui grup de artiști printre care se afla și literatul Jean Cocteau.

„Le Sacre du Printemps” este o suită simfonică scrisă pentru balet și — în intenția ei programatică, — ea vrea să ne sugereze începuturile civilizației primitive a triburilor nomade care populau Rusia.

Prima parte cuprinde câteva tablouri simfonice care încep cu o „Introducere” și sfârșesc cu „Cortegiul înțeleptului” și cu „Dansul pământului”. Acesta din urmă deslănțuie o adevărată frenezie ritmică în orchestră. Partea a doua a compoziției e închinată sacrificiului unei Fecioare alese. Această parte se închee cu un dans sacral, în cursul căruia Fecioara aleasă, epuizată de delir ritmic, cade în brațele sacrificatorilor.

Un Strawinski bizar, fantastic și halucinant, un Strawinski primitiv, așa cum era compozitorul în prima perioadă a creației sale, iată ceiace se oglindește în „Le Sacre du Printemps”.

Bach la Pro-Arte

Pe linia constantă a preocupărilor sale, gruparea „Pro-Arte” și-a deschis anul acesta activitatea cu o ședință experimentală închinată operei marelui muzician dela Eisenach, nemuritorului Jochan Sebastian Bach.

După conferința informativă a d-lui G. Cocea, am putut aprecia știința profundă muzicală a subtilului nostru cântăreț C. Stroescu. D-sa a cântat trei arii: Aproape de tine (din „Cărticica Annei Maria Magdalena Bach”) apoi aria „Sufletul imi era întunecat” din cantata „Ich hatte viel Bekümmerniss” și la urmă aria „Bucură-te suflete” din cantata de Rusalii. Cu o egală simțire, cu o bogată știință de adaptare a mijloacelor sale la exigențele textului și partiturii, d. C. Stroescu ne-a redat atmosfera intens emotivă din ariile executate.

A urmat apoi d. Alexandru Demetriad, un tânăr pianist dar o mare speranță a muzicii noastre, care a interpretat într'un stil impecabil „Toccata în mi minor” și „Preludiul și fuga în mi bemol major” ale lui Bach.

Bucăți inițial scrise pentru orgă dar care în transcripția pentru pian a lui Busoni, răsună cu o amploare organistică.

Ședința s'a terminat cu executarea „Concertului în mi major pentru vioară și orchestră” având ca solistă pe dotata noastră violonistă d-na Nina Alexandrescu.

Concertele George Enescu

Maestrul George Enescu care datorită darurilor sale de muzician desăvârșit a ajuns de mult un sărbătorit „cetățean al lumii” s'a întors printre noi.

Sâmbătă seara am ascultat într'un recital Sonata în la major (op. No. 1) de Beethoven, Sonata în re minor de Brahms și intercalată între aceste două monumente ale muzicii, Sonata în re major a compozitorului polonez, ziarist și diplomat Fr. Brezenzinski.

George Enescu

Am regăsit în felul de a cânta al maestrului acelaș ton unic, uman și aderent cu sensibilitatea unei săli de concert, acelaș joc transfigurator, aceiaș melifluență sonoră, înfășură aceeași prodigioasă putință de a da emoții, de a creea înțelegerea și pătrunderea muzicii executate.

Răsplătit de aplauzele publicului, marele nostru violonist a dat în bis andantele din Frühlingsonate, sfoiind cu cucernică majestate, frazele duresoase din această pagină beethoveniană.

•

Duminică dimineața în cadrul unui simfonic am putut vedea pe maestrul Enescu, în ipostaza de dirijor.

Cine vrea să cunoască personalitatea complexă a șefului școlii muzicale românești, va trebui să-l vadă și să-l asculte dirijând.

Simfonia I-a, acea aureolă a muzicii simfonice beethoveniene, lucrată într'un material ritmic apropiat de sensibilitatea lui Haydn și a lui Mozart, dar mai ales de vaporoasa muzică italiană, a fost interpretată într'un stil admirabil. Cu mâni de mag, fine și mobile, maestrul a dirijat fără partitură și „Eroica”, realizând cu o rară claritate, gândirea prometeică, din această simfonie. Marșul funebru a răsunat, dolent, trist și lamentabil ea după prăbușirea unei lumi.

Dirijând toate simfoniile de Beethoven și Brahms fără partitură, maestrul George Enescu dă impresia celor care-l ascultă că muzica se află în el și de acolo se revarsă în orchestră după legile naturale ale fluxului.

MELIDON

Cartea românească

Cronica literară

Despre literatura regionalistă în genere; Ion Horia Munteanu, Versuri

Găsesc folositor, acum la începutul anotimpului literar, să discut puţin chestiunea literaturii regionale, care la noi de dinainte de războiu, dar mai cu seamă după războiu a fost desbătută sau numai formulată în opere cu caracter regional. Pentru România, care strânge laolaltă provincii noui cu tradiţii particulare, problema trebue cercetată cu toată seriozitatea, cu primejdia altfel de a jigni sensibilitatea provincială.

Problema este în fond veche de când lumea şi mereu actuală. Ea are două aspecte, unul substanţial şi unul filologic. Acolo unde există dialecte profund separate, ascunse în dosul unei unificări mai mult de natură politică, literatura regională ia înfăţişarea unei literaturi naţionale în adevăratul înţeles al cuvântului. Fenomenul este curent în Italia. Se 'nţelege, scriitorul tinde la universalitate, şi cum limba italiană a înlocuit l. latină, un italic de talent nu se va putea menţine mult în marginile dialectului. Totuşi geniul dialectal, devenit apoi bun obştesc în traducere, există. Mai vechiul Carlo Porta, milanezul, e o dovadă. Astăzi există în Italia poeţi dialectali de o valoare atât de excepţională încât unii au avut onorurile criticei europene. Oricărui italienist îi sunt cunoscuţi savuroşii Cessare Pascarella cu a sa *Scoperta de l'America* şi Trilussa cu ale sale *Favole*. Amândoi (şi ar fi drept să le adăogăm şi pe Gioachino Belli) sunt romani. Salvatore Di Giacomo este un poet atât de remarcabil încât se ocupă de el nu numai criticii italieni ca Croce, Paolo Orano etc. dar şi străinii (Vossler, *Salvatore Di Giacomo ein neapolitanischer Dichter in Wort, Bild und Musik)*. E interesant totuş că dialectul rezistă mai ales în *cântecul* mai mult sau mai puţin popular. Pentru dialect e nevoie de un public din clasele de jos. Pirandello încearcă să facă, de pildă, teatru dialectal. In sfârşit Italia ne-ar duce aşa de departe pe această temă încât ne-am rătăci. Oricine cunoaşte în Franţa mişcarea *Félibrige* promovată de Roumanille şi ilustrată de Mistral (Cfr. Emile Ripert, *Le Félibrige)*. Ceva asemănător a însemnat la noi poezia lui Vlad de la Marina şi a lui Gârdea în Banat, a lui Nuşi Tulliu, Beza, Belimace şi atâţia alţii, necunoscuţi nouă, pentru Macedonia. O istorie a poeziei macedonene este chiar trebuincioasă. Acesta-i aşa dar regionalismul dialectal.

Mai răspândit este regionalismul ca stare de spirit, ca teorie a substanţei unei regiuni. In acest regionalism trebue să vedem două aspecte deosebite. Intâiul este regionalismul ca punct de plecare. Un poet, un romancier este întâi de toate copilul provinciei sale. El nu poate exprima cu sinceritate, decât sufletul local. Insă acest suflet e o ipostază a universului şi ca atare, un scriitor poate deveni foarte bine universal prin provincie. Teoria este aşa de simplă încât eşti numaidecât ispitit să zici: acesta e un loc comun ; ori ce scriitor îşi exprimă experienţa grupului său. S'a născut de aici faimoasa teorie a *desrădăcinării* formulată de Barrès: „E un mare avantagiu să te restrângi în graniţele minime" „Ceeace este individual nu poate dura ca atare". Atunci trebue să prinzi rădăcină în ceeace este mai aproape de tine, în provincie. Cuvântul de ordine este dar: *reprendre racine*. Cunoscută sau nu, această teorie a fost totdeauna a provincialului nostru. Pe acesta marile oraşe cu problemele lor îl sperie, literatura centrală îi rămâne neînţeleasă, prea rafinată. Apoi este firesc ca un scriitor să scrie despre ce cunoaşte mai bine. Naturalismul a dus în mod necesar la regionalism, la exactitate. Verga care este în Italia un verist, este în acelaş timp un regionalist. In Franţa literatura regionalistă e bogată şi foarte adesea e greu să numeşti astfel o producţie numai fiindcă îşi aşează obiectivul într'o provincie. Mai normal este să numeşti provincială literatura acelora care în mod sistematic îşi zugrăvesc numai propria lor provincie. Astfel de scriitori sunt în genere şi în înţelesul cel mai larg nişte ţărani. Eugen Le Roy este în Franţa un povestitor perigurdin, Philéas Lebesgue un poet picard, Anatole Le Braz şi Charles Le Goffic, poeţi bretoni. In literatura germană acest regionalism e aproape o regulă şi se distribue după cele patru puncte cardinale. Cel mai cunoscut scriitor de regiune, cel mai vechi pioner al acestei Heimatkunstbewegung este Peter Rosegger.

La noi semănătorismul n'a fost decât reacţiunea provinciei care nu se adaptase încă stilului de viaţă al unui oraş mare. Mai nimeni n'a cântat marele oraş pe care nici nu-l aveam şi nici complicaţiile unei existenţe orăşeneşti care nu există nici acum. Poeţii şi prozatorii au fost mai toţi ţărani sau provinciali, adică nişte *desrădăcinaţi*. Iosif, Goga, Coşbuc sunt poeţi ai satului, Slavici e romancierul satului *(Mara)*. Nuvelistica noastră este toată provincială şi zugrăveşte viaţa rurală cu boeri şi ţărani laolaltă. Brătescu-Voineşti este un prozator al provinciei muntene. Cele mai rezistente publicaţii sunt provinciale şi cu program folkloric. Fălticenii, Bârladul iată centrele culturii noastre cele mai temeinice deşi obscure. O revistă care se intitulează *Ioan Creangă* rezistă ani de zile şi e citită de învăţători. Regionalismul nostru este nu ca în Franţa, întoarcere a scriitorului în comuna lui natală ci imposibilitate a acestui scriitor de a-şi însuşi o viziune centrală. Regionalismul ese încă atât de puternic în acest înţeles al inexperienţei citadine, încât un Rebreanu după războiu rămâne tot un semănătorist, adică un zugrăvitor al satului. Sadoveanu a fost şi a rămas un scriitor al regiunii, universal numai prin valoarea umană generală a observaţiei.

Nu trebue dar să ne mirăm când vedem şi acum atât de îndârjite manifestări regionaliste. *Datina* din Turnu-Severin a susţinut cu tărie acest punct de vedere iar d. Al. Dima, acum la Sibiu este un adevărat teoretician al regionalismului.

Lucrurile trebuesc lăsate să se desfăşure în libertatea lor fără ironizări. Totuş sunt şi abuzuri. Sub impresiunea teoriei, scriitorul începe să vrea să devină specific. Şi atunci începe o goană după pitoresc, chiar după dialectal, care falsifică şi îngustează o literatură. La noi nu se face numai literatură de scriitori dintr'o regiune care observă şi cântă o regiune, dar şi o literatură de ostentaţie regionalistă

Al doilea aspect al regionalismului ca stare de spirit este acela pe care l-am numit „orgoliul regional". Moldoveanul nu numai îşi descrie provincia, dar e mândru de ea în aşa chip încât rezultă că nici nu poate avea cineva talent dacă nu e moldovean. Cutare publicist în proza căruia nu e nici umbră de specificitate, exaltă calitatea sa de moldovean. Aci oricum fenomenul este sensibil prin marea contribuţie pe care provincia a dat-o culturii naţionale. Dar sunt provincii în care voinţa de cultură dă naştere unei mândrii regionale care poate să fie cam nepotrivită pentru buna intuire a valorilor. Un provincial îşi poate închipui de pildă că poate să însemneze ceva numai prin faptul de a fi cel dintâi sau unicul poet în oraşul natal. In felul acesta ajungem la o confuzie de valori. Este fireşte interesant ca un scriitor să se nutrească prin propria lui rădăcină şi să ajungă pe loc la valoarea universală. Dar faptul brut al activităţii nu are pentru noi nici un interes. Singurul folos al unei mişcări regionaliste este acesta: Tânărul înainte de a ajunge în mijlocul literaturii centrale, se exercitează în cercul său local care mai are şi acest rost de a obişnui provincia cu faptele de cultură, cu atât mai uşor cu cât solidaritatea între indivizii unui grup restrâns este mai mare. Provincia are dar menirea să propage şi să întreţină cultura şi eventual să propue valori începătoare. Că e cu putinţă ca într'un cerc provincial să apară o mişcare cu valoare universală, nici o îndoială. Centrul nu se confundă cu capitala. Iaşul a fost şi rămâne încă un centru al culturii române. Insă scriitorul care stă la Iaşi nu zugrăveşte sufletul ieşan. El se aşează dintr'un punct de vedere totalitar.

Pentru a ne face o idee de conştiinţa de regiune amintesc din nou lucrările d-lui G. Ursu şi S. Semilian: *Istoria literară a Bârladului* de cel dintâi şi *Contribuţia Brăilei în cultura românească şi străină*. Sunt foarte folositoare şi ilustrează toate punctele de vedere amintite în acest articol.

Acum voi spune două cuvinte despre versurile d-lui Ion Horia Munteanu, student, tipărite în biblioteca *Pământ şi Suflet Oltenesc* din Craiova, sub direcţia d-lui N. Plopşor. Avem dar de face cu o manifestare regionalistă. Sunt versuri cu o simţire adevărată, spusă nemijlocit, care dovedeşte tocmai un spirit mai apropiat de acela al poeziei populare. Se şi cântă în ele apele, munţii, Crăciunul, dorul de haiducie (doar suntem în ţara lui Tudor Vladimirescu), iubirea de părinţi, părerea de rău de a fi plecat de acasă, seceta (preocupare de agricultor). Câte o imagine redeşteaptă priveliştea unei mânăstiri olteneşti:

Veche ctitorie pe margini de ape,
Inconjurată de muşuroaie de chilii
. . . .
Ctitorul, un cucernic boer, oltean,
Ţi-a dăruit viaţa ce-o păstrezi în ani ;
Clopotul cu sunet dogit de bătut,
Cândva, toată olteneasca suflare l-a cunoscut

Se cântă şi parcul Bibescu din Craiova :

O, parc, în care toamna alei a'ndoliat...
O, parc, în care aleile sunt mute...
O, parc, în care amurgul e dor întârziat
Mi-am revăzut prin tine a vieţii-mi aripi frânte.

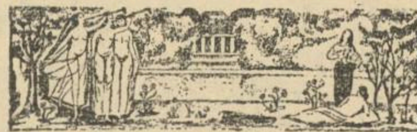
Inspiraţia este a unui tânăr simţitor, mai e nevoe încă de progres tehnic.

G. CALINESCU

Noul roman al lui Dan Petraşincu „Monstrul"

(Edit. Naţionala-Ciornei, Bucureşti)

Un roman de peste patru sute de pagini ale acestui tânăr şi totuşi bine afirmat talent, apărut în acest abia început de sezon, este un eveniment în literatura noastră. Rezervându-ne o analiză mai amănunţită a acestei noi opere a d-lui Dan Petraşincu, ne mărginim numai a o semnala cititorilor noştri, ca o operă care, cu tot titlul său ameninţător, nu este zugrăvită prea în negru, nici nu este prea excesivă, cu toate că este un caz ce se întâlneşte adesea în psihiatrie. Autorul însă a izbutit aci a se desprinde de fiziologic în destul pentru a face din eroul romanului, o tragedie a unui suflet de copil, chinuit de dramele familiei sale şi trezindu-se la viaţă.

Reviste:

A apărut „Insemnări ieşene" *cu următorul sumar:*

George Lesnea: Când ploaia... *(versuri); C. I. Parhon:* Pesimism sau optimism?; *Mihai Codreanu:* Doină *(versuri); Elena Mătase:* Buftea, Atila, Hulapşa; *Nicolae Ţaţomir:* Cântec de codru; *Mircea Mancaş:* Masaryk, gânditorul politic; *René Leriche:* Incotro se îndreaptă medicina?; *Vera Panfil:* Cavalerismul medieval din zilele noastre; *N. I. Tanoviceanu:* Criminalii din pasiune; *Andrei Manu:* Cronica externă; *N. I. Popa:* Cronica literară.

Note, cărţi, reviste, noutăţi ale scriitorilor ieşeni.

Preţul 20 lei.

●

„FAMILIA", No. 8. Numărul dublu pe August şi Septembrie al admirabilei reviste orădene, condusă cu multă pricepere şi dragoste de cultură de d. Samarineanu, ne aduce un mănunchi de foarte interesante colaborări, din care cităm numele d-lor Agârbiceanu, I. Pillat, L. Dauş, I. Minulescu. Interesante contribuţiile critice ale d-lui Octav Şuluţiu.

●

„VIAŢA BASARABIEI", numărul pe Octombrie, apărut în foarte bune condiţiuni tehnice, ne aduce pe lângă un foarte slab material literar în general, o reuşită poemă a d-lui Costenco şi una a d-lui Cavarnali. Interesant studiul d-lui Teodor Porucic: „Date istorice asupra Chimerilor".

●

„ROMANIA MILITARĂ", o veche şi foarte isbutită revistă de specialitate, aduce în numărul pe Octombrie, colaborarea d-lor Coloneli P. Jinga, V. Chirovici, Locusteanu, Maior Ghenoiu, Col. Curta, Velescu, Căp. Cernătescu şi Gheorghiu.

Admirabile paginile d-lui Colonel O. Vorobchievici: Drumul cetăţilor Basarabiei.

O revistă izbutită care împlineşte un gol în publicistica de specialitate militară.

●

„ROMANIA MUZICALĂ" este o nouă publicaţiune condusă de cunoscutul muzician P. Ochi Albi. Primul număr apărut în mulţumitoare condiţiuni tehnice, aduce un bogat material informativ şi propagandistic de specialitate. Subliniem darea de seamă asupra spectacolelor salzburgheze. Textul articolelor e agrementat cu clişee interesante. O publicaţie binevenită.

Cronica teatrală

George şi Margareth la Studioul Teatrului Naţional

Marele număr de premiere din ultima vreme, cum şi spaţiul restrâns de care dispunem, ne-a făcut să întârziem darea de seamă a mai multor spectacole ce au avut loc — unele cu succes, altele fără — la teatrele noastre din Bucureşti.

Cu această cronică, sperăm să ne punem la punct cu mersul vieţii noastre teatrale.

Să începem cu „George şi Marga-

Pop Marţian

reth", comedie în trei acte de Gerald Savory, cu care s'a inaugurat Studioul Teatrului Naţional.

Am arătat în nenumărate rânduri care este punctul nostru de vedere în ceeace priveşte activitatea Studioului. Este deci inutil să revenim. Menţionăm însă că toate temerile noastre s'au adeverit, una câte una. Astfel reprezentarea piesei „George şi Margareth" a confirmat pe deplin, cum înţelege direcţiunea Teatrului Naţional ideea de studio, punând în scenă numai comedii uşoare, fără nicio consistenţă, banale dela un capăt la altul, şi de preferinţă englezeşti.

„George şi Margareth", îndeplinind toate aceste consideraţiuni a fost aleasă în consecinţă pentru a inaugura prima stagiune a unui Teatru, dela care eram în drept să aşteptăm, cu totul alte realizări, cu totul alte directive.

Dar Studioul Teatrului Naţional îşi continuă nestingherit programul pe care şi l-a impus cu autoritate. Astfel „Muşcata din fereastră", excelenta comedie a d-lui Victor Ion Popa, care făcea parte din repertoriul perma-

G. Calboreanu

nent al primei noastre scene, a fost trecută pe afişul Studioului! Iată deci utilitatea Teatrului experimental din Piaţa Amezei! Iată cum se spulberă iluziile ce cu drept cuvânt ni le făcuserăm, atunci când s'a hotărît înfiinţarea Studioului!

„George şi Margareth" este o comedie pur englezească. Se poate uşor închipui, în ce fel a fost realizată această atmosferă cu actori excelenţi într'adevăr, dar care cu o seară mai înainte ilustraseră opera lui Caragiale! Apoi interiorul englezesc, atât de special, de pitoresc, de colorat, care el însuşi poate degaja atmosfera necesară, a fost conceput de regisor, în aşa fel, încât seamănă aidoma cu saloanele sau sufrageriile — cele mai elegante fără îndoială — ale burghezilor noştri provinciali.

Piesa care nu aduce nimic nou, ar fi putut constitui un spectacol agreabil, dacă montarea şi interpretarea ar fi fost corecte.

D-nii G. Calboreanu, A. Pop-Marţian, Nicky Atanasiu (care a avut totuşi momente foarte bune, dar de un comic mai mult românesc decât englezesc), Al. Critico, şi d-rele Marietta Deculescu (debutantă în ansamblul Teatrului Naţional) şi Kitty Gheorghiu au făcut eforturi lăudabile, dar nu au reuşit. A reuşit doar — şi pe deplin — d-na Nataşa Alexandra, care a făcut o excelentă creaţie din rolul unei englezoaice autoritare, comice, şi plină de feminitate.

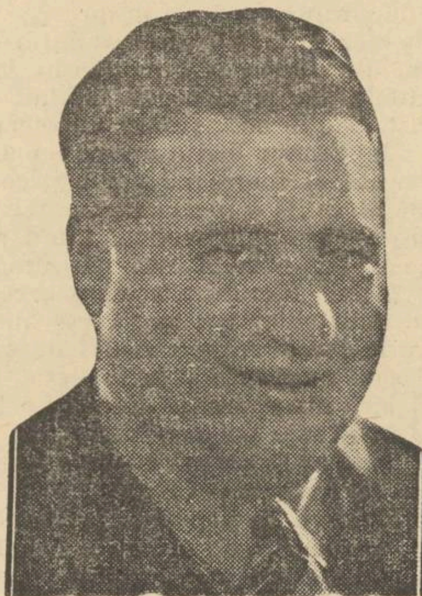
Trist debut pentru Studioul Teatrului Naţional.

„Noaptea de 13" la Teatrul Modern

In cocheta sală din str. Sărindar, a cărei scenă a adăpostit pe vremuri ansamblul de revistă al companiei Alhambra, d. Ionel Ţăranu a deschis a doua stagiune a Teatrului Modern.

S'a reprezentat „Noaptea de treisprezece", o piesă poliţistă de Michel Dulud.

După cum în literatură, romanele poliţiste sunt considerate un gen inferior, tot astfel în arta dramatică, piesele de aventuri sunt situate pe cea mai scăzută treaptă a scării de valori. Totuşi, pot fi şi comedii misterioase care să constitue un bun spectacol, dacă

Ionel Ţăranu

că intriga este cu adevărat plină de enigme şi se desfăşoară într'un ritm accelerat.

„Noaptea de 13" face parte din această categorie. Spectacolul înjghebat cu o deosebită grijă de d. Ionel Ţăranu a stârnit o vie curiozitate printre spectatori obţinând un succes desăvârşit.

Când se speculează cu iscusinţă curiozitatea umană, este imposibil să nu reuşeşti. Autorul „Nopţii de 13" a ştiut să profite de această slăbiciune omenească, scriind un text, bogat în peripeţii neaşteptate şi cu un desnodământ senzaţional.

D-nii I. Anastasiad, M. Balaban, I. Cernea (un foarte bun element) C. Sincu şi d-nele Cella Marion, Donna Carozzi (cam stridentă pe alocuri) şi Vivi Vlasiu, au alcătuit un ansamblu plin de omogenitate, la care s'a alăturat d. Ionel Ţăranu, jucând cu un comic natural de cea mai bună calitate.

„Durnoaia" de Mihail Sorbul la Teatrul Naţional

D. Mihail Sorbul este autorul „Patimei roşii" şi în această calitate se

Mihail Sorbul

bucură de toată admiraţia noastră. Din nefericire, d. Mihail Sorbul a devenit, nu de mult, şi autorul piesei „Durnoaia", jucată pe scena Teatrului Naţional, şi în noua d-sale calitate nu mai poate avea din parte-ne niciun fel de consideraţie.

E greu, când legiuitorul te obligă să joci un anumit număr de piese româneşti pe an, şi când piesele care ţi se prezintă nu au nimic comun cu ceeace se cheamă arta dramatică, să-ţi îndeplineşti cu brio, misiunea de director al Teatrului Naţional. De aceea, nu-i aducem nicio învinuire d-lui Paul Prodan. D-sa are alte păcate de răscumpărat, şi toate izvorăsc din activitatea Studioului. De data aceasta însă, o recunoaştem, d. Prodan este în afară de cauză. Literatura noastră dramatică merge cu paşi grăbiţi spre o totală decadenţă. Autori noui nu mai răsar, iar autorii consacraţi se îndeletnicesc cu preocupaţiuni ce ies cu totul din sfera artei dramatice, deoarece „Durnoaia" poate fi considerată orice, roman, eseu,

Marioara Zimniceanu

nuvelă, tragedie în versuri, numai piesă de teatru, nu.

O comedie care ar fi putut fi interesantă, dacă ar fi fost tratată cu puţin, nu mult, simţ dramatic. Apoi, rareori ne-a fost dat să vedem, o piesă, în care toate personagiile să fie complect lipsite de cel mai mic sentiment. Eroii se conduc, fără excepţie, în oameni abrutizaţi de simţuri. Toată atmosfera ce se degajă se situează în continuu ,pe un plan erotic, şi nimic altceva. La început curioasă, apoi monotonă, şi la sfârşit exasperantă, această atmosferă apasă greu asupra tuturor elementelor componente ale piesei, înăbuşind şi rarele pasagii unde d. Mihail Sorbul îşi reaminteşte că este autorul „Patimei roşii".

In rolul „Durnoaiei", femee autoritară, dar şi plină de graţie — cel puţin aşa o dorea autorul — a apărut d-na Marioara Zimniceanu. Marea noastră actriţă pentru care am avut întotdeauna cuvinte de laudă, dându-şi probabil seama că nu era nimic de făcut, faţă de sărăcia personajului ce trebuia să-l întruchipeze, a căutat să se distreze, şi vă asigur că a petrecut de minune. Eram în drept să-i cerem altceva? Desigur că nu. Rolul „Durnoaiei" nu trebuia luat în serios, şi nu a putut fi luat. Ansamblul a fost complectat de d. C. Mitru şi d-ra Jeana Argeşeanu, veniţi dela Teatrul Naţional din Iaşi, şi asupra cărora nu putem încă să ne pronunţăm, precum şi de d-nii Gr. Mărculescu, A. Polizu, Stroe Atanasiu, Al. Ionescu, I. Ulmeni (foarte bun), D. Amigdali, şi d-nele Maria Voluntaru, Elena Cruceanu şi Nelly Dordea, care au luptat cu toţii din greu.

Punerea în scenă a d-lui V. Enescu.

GH. NENIŞIOR

Cronica veselă

Confuzie

Un domn m'a dat în judecată...
Citez: „...în strada Frântă, patru,
Pe când subscrisul Gheorghe Ţundră,
Veneam acasă dela teatru
Intrând pe scară în Blokhaus
Deodată, auzii o voce:
— Acum se vine Miki-Maus?
...Şi-o palmă răsună feroce!
Nici n'avui vreme să mă apăr,
Fiindcă lovea adânc, cu sete.
M'a ciomăgit pe coridoare.
M'a dat cu capul de perete,
Şi pe'ntuneric, fără milă
Căra la pumni, la infinit...
Mi-a scos cinci dinţi, am trei cucue
Şi tot obrazul mi-e stâlcit!
Prezint aci dantura spartă,
Certificatul medical
Şi cer opt mii despăgubire
C'am stat o lună în spital".

La judecată, în incintă
Mă strigă domnul Prezident.
Da'n locul meu şi foarte calmă,
Nevastă-mea a zis: — Prezent!
E drept că eu i-am spart dantura
Dar jur aici pe Dumnezeu,
Că n'am făcut-o cu intenţii:
Crezusem că e soţul meu...

JUL

Cronica cinematografică

Guitry

Am avut săptămâna aceasta două filme franţuzeşti. Unul — „Noaptea roşie" — care se străduia — şi reuşea — să rămână pe linia pură şi veche a dramaturgiei franceze, iar cellalt — „Perlele Coroanei" care încerca — şi nu izbutea — să întoarcă spatele acestei clasice dramaturgii franceze

Şi totuşi „Perlele coroanei" — întocmai ca şi precedentul film al lui Sacha Guitry („Romanul unui trişor") reprezintă o intenţie conştientă (poate chiar prea conştientă) de inovaţie tehnică şi originalitate artistică, un gând permanent şi preconceput de a revoluţiona meşteşugurile ecranului; ceva mai mult: toate aceste veleităţi de înoire şi invenţiune sunt justificate de rezultatele obţinute. „Perlele coroanei" într'adevăr nu seamănă cu alte filme. „Perlele Coroanei" sunt într'adevăr o operă plină de haz şi de idei regisorale nostime. Dar... ceeace spuneam la început rămâne valabil: anume neizbânda tentativei de a se desrobi de păcatele, prejudecăţile, artificialitatea vechii dramaturgii franceze.

Căci Sacha Guitry întruneşte, cu simpla şi singura lui abundentă persoană, toate viciile, adunate laolaltă ale cabotinismului francez antebelic; poate chiar, pe deasupra contingentelor de timp şi loc: toate viţiile cabotinajului de totdeauna şi de pretutindeni; un efort scrâşnit de a juca genial, o insuportabilă mulţumire de sine, un aer neîncetat de a spune „pe din afară" o lecţie, lecţie făcută din trucuri de efect garantat asupra burghezului mijlociu. Simţim că omul acesta se auto-adoră, şi vedem, cale de o poştă, că recită ceva gata învăţat; vedem asta după acea expresie ce nu înşală, şi anume expresia omului uşor neatent la vorbele pe care le debitează, neatent pentru că atenţia principală e plasată aiurea, pironită toată în spre public, spre impresia pe care tirada o va produce. Nimeni, în viaţa cea reală, nu vorbeşte aşa. Este o conduită tipică a actorului, a actorului modă-veche (căci actorul american contemporan este cu totul altceva). Iar Sacha Guitry rezumă şi reuneşte, condensate, toate aceste demodate particularităţi.

De aceea este el insuportabil, în ciuda „genialităţii" lui (întrebuinţăm acest cuvânt în sensul mai modest pe care i-l dau germanii). Deaceea este el aci, în „Perlele Coroanei", mult mai supărător decât fusese în „Romanul unui trişor". Căci acolo nu „juca" aşa de mult, adică nu vorbea când juca, ci vorbea numai ca „speaker comentator". Debitul unei lecturi de durată mai considerabilă, debitul unei confidenţe lungi de un ceas jumătate, capătă, fără voie, un fel de monotonie care vine să atenueze în chip fericit supărătoarea vioiciune a discursului, rostit de cabotinul deprins să nuanţeze zglobiu şi excesiv fiecare silabă a rolului. Imprejurări deci obiective contribuiseră la „umanizarea felului obicinuit de a vorbi a prea-mulţumitului-de-sine Sacha Gitry. Şi „Romanul unui trişor" era, astfel, parţial salvat de marele cusur al acestui mare actor. In schimb, „Perlele Coroanei" departe de a pune surdină elanurilor comediantesci, dimpotrivă, le încurajează aşa cum nici-o altă piesă din cele jucate de Guitry n'o făcuse până atunci. Incântatul nostru amic are aci ocazia să se auto-admire în zece roluri deodată, sărind dela unul la altul cu o virtuozitate plină de îngâmfare, pentru ca spectatorul să regăsească, vai, în toate rolurile, acelaş agresiv personaj.

Acesta e cusurul cel mare, căci altfel filmul, în ansamblul lui, e interesant şi relativ reuşit. Dacă n'ar fi saltimbancăria indelebilă a d-lui Guitry, filmul n'ar avea aproape nimic supărător şi sigur nimic obositor. Decât, să nu fim nedrepţi. Aceste păcate, d-l Guitry le răscumpără în parte. Căci să nu uităm că filmul e făcut, în întregime făcut, de d-sa; sau, cum spune d-sa însuşi, în acel stil nuanţat şi foarte indirect de care uzează ori de câte ori d-sa vorbeşte de d-sa:

„Ce film je l'ai concu, écrit, dirrigé, joué, découpé moi-même" (a se citi: moi-mêêême" şi a se închipui sincronic, o nonşalantă alunecare a capului, proptit artistic pe partea de est a dublei-guşe, în sens invers proporţional cu căderea şuviţei de cârlionţ intenţionat rebel.

Suflet slav

Spuneam că cellalt film francez încearcă şi — el — parvine să rămână fidel anticei dramaturgii franceze. „Noaptea roşie" este ceva foarte francez. Mai întâi pentru că se petrece în Rusia. Pe francezul-mediu („le francais-minute", cum se zice acestor suflete fabricate la Gallerie Lafaytte sau la Belle Jardinière) — l-a epatat întotdeauna considerabil sufletul pardon slav. Il atrage misterul rus ca ceva eminamente nobil şi generos. Fire clasică, măsurată, cumpătată, temperată, francezul e viu impresionat de firea făcută numai din excese a aliatului său de ieri şi de azi. Pe franţuz boeria inerentă temperamentelor exuberante — care fire, slavă Domnului, se găseşte cu prisosinţă în toate Rusiile — îl face praf şi-l lasă, cum se zice, „paf". Iată de ce, după câteva zadarnice târcoale aiurea, cineastul francez, preocupat de ce place marelui public, se reîntoarce fără greş la subiecte ruse şi cu cât mai mult suflet slav.

Odată această primă formalitate îndeplinită, se trece la a doua. Se îmbracă ruseşte Harry Baur. Când acesta e bolnav, Signoret. (In speţă, Signoret a murit; dar la cinema merge şi aşa). Şi la urma urmelor, mai este şi Francen. Fireşte, cu bărbuţă. Nu se mai poate altfel, căci această mică anexă piloasă ascunde just cât trebue dubla-bărbie care ar împiedeca pe Francen să joace rolurile acelea de „amant special", adică de prim-amorez în ultimă analiză seducător.

Cât despre femee, — mai încape vorbă? Intâi, ş'intâi Gaby Morlay. N'are nici patruzeci de ani, şi totuşi e aşa de frumoasă! Şi glasul ei, paradoxal amestec de strangulare şi leşin, e tot ce s'a văzut pe lume mai suav. Inadevăr regisorii „Nopţii roşii" au găsit o fericită sinteză de cinematograf mut şi vorbitor: o pun pe Gaby Morlay să vorbească încet de tot, abia perceptibil; pe baza emoţiei care o animă, i se dă dreptul să se exprime în şoaptă: animat, holbat, — dar în şoaptă. Deci delicios de incomprehensibil. Exact mimica elevului care suflă la lecţia de latină, — dar suflă prea încet; şi exact ca acolo, ne vine să lăsăm baltă toate convenţiile sociale şi să stimulăm pe colegul care suflă prost, răcnindu-i: „mai tare, boule!"

Un singur lucru frumos are acest film. Probitatea. Pe ecran scrie: „După operele lui Tolstoi". Şi s'au ţinut de cuvânt, scenariştii: puţin Cadavru viu, niţică Ana Karenina, o lecuţă de Inviere, o nimica toată de Războiu şi Pace...., fiecare din aceste elemente lucrând, modest, să neutralizeze pe celelalte.

D. I. SUCHIANU

G. I. Brătianu: Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain

Istoricul francez Ferdinand Lot, într'o lucrare asupra invaziunilor barbare, a consacrat câteva capitole poporului nostru, sub titlul: *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*, luând prin aceasta parte la marea disclţie care preocupă de un secol pe specialişti: continuitatea elementului daco-roman, sau imigrare la baza formării poporului român.

Bazându-se pe argumente de ordin linguistic, d. Lot adoptă teza după care poporul român ar fi luat naştere în sudul Dunării, indicaţiile favorizate de limbă fiind cu desăvârşire contrarii teoriei continuităţii. După savantul francez, vocabularul slav care abundă în termeni bisericeşti şi de stat, relaţiile străvechi ale bisericii române cu metropola din Ohrida, prezenţa cuvintelor albaneze în limba română — totul ar pleda în favoarea ipotezei formării poporului român în sudul Dunării, într'un mediu balcanic. Acest mediu ar fi fost mai favorabil latinizării decât Dacia, nu îndeajuns de romanizată şi golită de populaţia sa după marea criză a invaziunilor barbare din sec. III. Afară de aceasta, unitatea limbii române nu se poate explica decât printr'o separaţiune relativ recentă a celor două idiome: sec. X.

Aşadar, la baza formării poporului român trebue să presupunem existenţa a două migraţiuni: una determinată de evacuarea Daciei şi retragerea coloniştilor romani dincolo de Dunăre (271) şi alta efectuată în sens invers de Valahii transdanubieni către nord, înainte de sec. X, care ar fi avut de efect repopularea Transilvaniei, însă fără a traversa Bulgaria dunăreană şi Valahia, ocupată de Slavi şi Cumani. Valahia ar fi fost repopulată de către Valahii coborîţi din Carpaţi.

Teoria aceasta a savantului francez a găsit un ecou considerabil în ţările învecinate nouă, care — dela războiu — n'au încetat a ridica revendicări contra stipulaţiilor teritoriale ale tratatelor de pace şi care au deslănţuit înaintea revendicărilor politice o adevărată ofensivă ştiinţifică, tinzând să dovedească fundamentele pretenţiilor lor şi să denunţe pe Români ca pe nişte uzurpatori veritabili ai unei situaţii nemeritate şi injuste.

D. G. Brătianu, într'o lucrare recentă *(Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*; Bucureşti-1937), răspunde d-lui Lot, stabilind adevărul istoric asupra tuturor faptelor ridicate de lucrarea istoricului francez.

D. Lot însă este străin cu totul de preocupările vecinilor noştri. Lucrarea d-sale este onestă. Iată de ce d. G. Brătianu, înainte de a discuta argumentele cărţii d-lui Lot, rezumă diferitele puncte de vedere aparţinând unor istorici din ţările învecinate nouă, care — cu toţii — cad de acord spre a susţine teoria imigrării privitoare la originile poporului român. In fruntea acestor istorici se plasează Ungurii. Punctul de vedere al şcolii maghiare este rezumat într'un studiu datorit d-lui L. Tamás, după care evacuarea Daciei ar fi fost complectă, romanizarea — superficială — ar fi fost nimicită de invaziunile barbare din sec. III, ipoteza continuităţii, prin urmare, fiind cu desăvârşire gratuită.

Numele de Romanus, conservat de poporul român ca denumire etnică, a păstrat sensul de Romania provincială din sec. IV, sens pe care nu-l putea avea în timpul lui Aurelian. El ar indica formarea unei romanităţi balcanice şi nu carpatice. Romanii balcanici, amestecaţi cu Slavii, au imigrat progresiv în regiunile ocupate altădată de imperiul roman. Aceasta ar fi avut loc în sec. X, lăsând Maghiarilor, care traversau Carpaţii (sf. sec. IX) ocazia de a năvăli în Panonia şi Transilvania, regiuni absolut deşerte. Ungurii ar avea, aşadar, dreptul primilor ocupanţi.

Inarmat cu o bogată documentare de ordin istoric, d. G. Brătianu răspunde răsturnând aceste teorii de „legitimare" a revizionismului. Inainte de toate, d-sa stabileşte adevărul că evacuarea Daciei n'a fost o ruptură complectă, o „cezură definitivă" în românizarea acestei provincii şi că după retragerea legiunilor şi a coloniştilor, n'a avut loc sfârşitul oricărui contact susceptibil de a întreţine, de pe un mal pe celălalt al Dunării, amintirea Romei, a civilizaţiei şi a limbii sale. Pentru aceasta, d. Brătianu afirmă că aceste mişcări de masse sunt departe de a constitui un fenomen specific istoriei române. Migraţiuni au existat şi înainte şi după „părăsirea Daciei". Poporul român nu s'a format numai în Dacia, ci a primit aportul elementelor romanizate din peninsula balcanică, care s'au putut desvolta într'un mediu mai favorabil latinităţii. Prin urmare, *„este inexact să presupunem că teritoriul ocupat azi de Români a fost părăsit în întregime de strămoşii lor,* — închee d. Brătianu acest capitol din lucrarea d-sale — *şi că n'a existat nici un contact între provinciile invadate de Barbari şi cele apărate de imperiul roman. Istoriceşte, acest fapt este stabilit în mod indiscutabil: în sec. IV, V, VI, VII şi IX, populaţii întregi au trecut Dunărea, dela Sud la Nord şi dela Nord la Sud. Din acest contact permanent, din acest schimb continuu, în care evacuarea lui Aurelian nu e decât un episod, a ieşit unitatea poporului român şi a limbii sale, caşi poziţia sa geografică actuală".*

Mai rămân argumentele de ordin linguistic care întăresc teza imigrării — adoptată de d. Lot. Nici acestea însă nu pot dovedi aşezarea recentă a poporului român în regiunile pe care le ocupă azi, pentrucă unitatea dialectală a limbii române nu este un fenomen specific poporului nostru. Unitatea limbii se explică prin schimbul neîntrerupt între popoarele de pe un mal şi celălalt al Dunării.

Cât despre mutismul „impresionant" de zece secole, d. G. Brătianu îl explică prin aceia că Românii au început să joace un rol ca stat în Balcani abia din sec. X, iar dincoace de Dunăre abia din sec. XIII. Până la aceste date, Românii au rămas ca o populaţie aflată sub alte stăpâniri. Existenţa sa era ignorată. Ce avea să caute numele do român în scrierile cronicarilor? Dela întemeerea statelor, lucrurile au stat altfel.

Invazia slavă a avut efecte mai considerabile: a făcut să pătrundă în limbajul populaţiei romane şi romanizate din Dacia şi Moesia un vocabular administrativ şi profesional, a modificat profund toponimia regiunilor ocupate, dar aceasta nu schimbă nimic din trăinicia ipotezelor referitoare la continuitate.

In concluzie, d. G. Brătianu stabileşte că evacuarea Daciei nu trebue considerată în virtutea unui singur text, ci în ansamblul faptelor şi realităţilor istorice; ea apare ca un episod într'o serie de evenimente similare, nu ca o ruptură definitivă în istorie a dominaţiei romane în Europa Orientală, ci ca o retragere strategică şi politică în apărarea dunăreană a Imperiului.

Lucrarea d-lui G. I. Brătianu — lucrare obiectivă şi închegată într'o armătură ştiinţifică de nesdruncinat — formează o contribuţie extrem de preţioasă la opera de nimicire a aşa ziselor pretenţii „legitime" ale revizionismului şi de apărare a hotarelor statului român.

ALEX. ANIN

Insemnări

Un şoarece de Bibliotecă

Nu se poate zice mai bine despre colaboratorul nostru, Barbu Lăzăreanu. Subţirel, iute în mişcări tăcute, pare mereu gata să se furişeze printre rafturile şi volumele din care abia a ieşit. Insuşi glasul său, subţirel şi scăzut, e ca ţârâitul unui şoricel. El nu trăeşte decât între cărţi, din cărţi şi pentru cărţi. Ştiinţa cere numai fapte mici, adevărate. Barbu Lăzăreanu le culege cu o miraculoasă răbdare şi un pios respect, dar nu atât pentru va-

D. BARBU LĂZĂREANU

loarea lor ştiinţifică, precât pentru că sunt firişoare aurite de viaţă pe care le pescueşte ca vechii aurari din nisipul apelor.

Din praful vravurilor de „Foiţi a Istoriei şi Literaturii", tipărite cu caractere semichirilice şi care se desfăceau la „doghiana de hârtie a lui Leiba Goldman peste drum dela casele lui Mikel Daniel, lângă curtea administrativă, la 25 ale lunii", ne apare vechiul mag, marele Hasdeu, sub înfăţişarea unui tânăr profesor de Istorie şi statistică, la şcoala reală centrală şi bibliotecar al şcoalelor... Din câteva mici fapte şi zdrenţeroase afişe şi documente ne apare omul, dar şi scrisul său, înrâurit de urmele şcoalei cipariene şi ale teoriei „analogiste" de care şi-a râs şi pe care le-a combătut şi le-a învins — ne apare şi un colţ din „Eşii" vechi, apoi teatrul cu interpreţii săi, începuturile lui Hasdeu ca critic dramatic şi.... veşnicul său „berbantlâc"... Fulgere şi sclipiri de viaţă care iluminează şi învie atâtea vremuri apuse numai suflând praful din rafturi, hârţoage şi Foiţe...

Cine putea înţelege mai bine de cât el, pe acel ce poartă pe umeri „un semicentenar de muncă stăruitoare pe acelaş teren", cincizeci de ani de neîntreruptă legătură cu manifestările diverse ale spiritului popular", pe „tânărul moşneag" Artur Gorovei?!... Barbu Lăzăreanu adulmecă toate urmele, vrăvueşte, răsfoieşte şi dă la lumină ce au adunat vremurile în comoara noastră naţională, dar şi ce-au muncit şi cu ce au contribuit oameni, ca şi dânsul, la clădirea bogăţiei noastre folkloristice, amintind cu pietate şi duioşie atâtea chipuri şi pilde de muncă, ce-ar fi rămas neştiuţi şi ei şi munca şi mai ales „darul lor" pentru sufletele noastre. Aceasta înseamnă acele „răvaşe" cu scoarţe galbene şi cu chipuri vechi, care ne sosesc mereu dela omuleţul vioi şi neobositul cercetător de documente, cărţi şi volume care e Barbu Lăzăreanu, ce mă va erta dacă, inspirată din broşurile sale „Cu privire la...", i-am dat şi eu „o poreclă", după pilda ce ne-a amintit-o....

Arta cărţii

Şcoala „Estienne", care este pe cale de a deveni un „Conservator al Artei franceze a cărţii", îşi serbează în curând cincizeci de ani de existenţă. Ea a fost creiată în 1889 de oraşul Paris în interesul industriei cărţii. A trecut apoi cu totul sub controlul statului şi depinde în acelaş timp de „Invăţământul Technic" şi de Consiliul Municipal. Directorul său actual, Silvain Sauvage, este unul din cei mai mari ilustratori şi lui i se datorează, în special, ediţiile cele mai desăvârşite ale cărţilor lui Henri de Régnier.

In prezent „şcoala Estienne" predă elevilor săi 19 profesiuni de artă grafică, coprinzând ciclul întreg al fabricării cărţii, dela gravura cu acul, până la fierul de aurit şi auritul însuşi. Cele 19 ateliere sunt încredinţate la 22 profesori technici, al căror învăţământ e îmbogăţit şi complectat prin câteva cursuri de cultură generală. In special Istoria Artelor a căpătat o mare importanţă în această cultură generală sub influenţa d-lui Sauvage. „Trebue ca meşteşugul de artă să posede o cultură raţională şi aprofundată, fără lipsurile care se datoresc unei culturi întâmplătoare. Bine înţeles nu trebuie să cădem în extrema contrarie şi să căutăm a face din ei savanţi sau erudiţi".

Candidaţii, primiţi între 14 şi 16 ani, trebue să aibă pe lângă cursul primar şi un an de curs complimentar. Cursul întreg al şcoalei Estienne este de patru ani. In 1936, pentru nouăzeci de locuri, s'au prezentat patru sute cincizeci de concurenţi!

Directorul actual ar vrea să mai înfiinţeze un curs suplimentar de doi ani, pentru fiii patronilor destinaţi a conduce atelierele moştenite şi pentru elevii cei mai buni şi şefii de ateliere care doresc să-şi perfecţioneze cunoştinţele.

La terminarea şcolii, absolvenţii sunt plasaţi prin ajutorul unui oficiu înfiinţat de „Vechii absolvenţi" ai şcolii.

Dela prima promoţie până azi, adică din 1893, s'au plasat trei pătrimi din aceşti absolvenţi ca şefi de atelier şi patroni.

La noi a început, pe ici pe colo, câte o expoziţie de artă în prezentarea cărţii, datorită iniţiativei şi gustului câtorva femei de talent, ca doamna Dgi Cancicov şi altele.

Flaubert şi Prinţesa Mathilda

Se cunosc legăturile de frumoasă prietenie între scriitorii naturalişti şi vara împăratului Napoleon al III-lea. După Sedan, Principesa Mathilda s'a refugiat la Bruxelles, instalându-se în marele hotel din strada d'Arlon, unde s'a format, în jurul său, aproape întreg cercul de intimi din Rue Courcelles, dela Paris: Popelin, Giraud, Dumas, Flaubert. Aceasta înseamnă că nenorocirile vieţii publice sunt adesea un mijloc drastic pentru încercarea afecţiunilor adevărate.

Flaubert venise cu gândul să stea mai multe zile la Bruxelles şi să se întoarcă în Franţa prin Anglia, dar ştirile de plâns din Paris, l-au determinat să plece. Fiindcă se zicea însă că frontierele dintre Belgia şi Franţa erau închise, iar sora şi nepoată-sa erau la Dieppe, unde au petrecut tot timpul turburărilor, Flaubert plecă imediat la Londra.

Ajuns la Dieppe, în urma unei traversări foarte agitate a canalului, el scrise, îndată după sosirea sa la Croissot, principesei Mathilda:

„Am petrecut lângă d-voastră patru zile foarte bune, singurele bune de opt luni de zile! V'am găsit mai curagioasă şi mai bine decât mă aşteptam. Păstraţi-vă pentru noi! Vor reveni, poate, timpurile când ne vom regăsi iarăşi împreună, în scumpul lăcaş pe care-l regretăm. Dacă nu se schimbă nimic aci, vă voi face, în miezul verii, vizita, care de data aceasta va fi mai lungă. Unde să mergem decât lângă d-voastră spre a ne simţi bine?"

Vizita n'a mai avut loc, căci faţa lucrurilor se schimbă cu totul. Era în 1871. Parisul petrecuse luna lui April în răscoală, la începutul lui Mai. Versaillezii au luat fortul Issis, liceul Vanve şi şi-au împins tranşeele până la porţile întăriturilor. Drumul spre capitală era astfel deschis şi răsculaţii dădeau îndărăt părăsind casă cu casă câmpul ocupat.

Flaubert însă îşi recuceri calmul şi începu să lucreze la „Tentation de Saint Antoine". Deznădăjduită Principesa Mathilda se retrase în Italia, unde-şi petrecu, în mizeria regală, o parte din radioasa-i tinereţe, lângă tatăl său regele Jerome.

Dar, la moartea maestrului de Croisset, îşi exprimă durerea de a fi pierdut: „legătura sigură cu acest excelent bărbat, cu inima înălţată, pe care nenorocirea n'a putut să i-o altereze" şi de sigur că scriind aceste rânduri Principesa Mathilda se gândea la ceasurile dureroase din Martie 1871, petrecute împreună.

Presa franceză despre arta românească

Ultimul număr din revista „Beaux Arts" conţine un supliment, un caet luxos tipărit, închinat Pavilionului României dela Expoziţia din Paris.

Este o onoare de care nu s'a bucurat nici o altă participare străină, cu atât mai mare cu cât ne este făcută în una din cele mai vechi şi mai serioase publicaţii de artă, la care colaborează persoane consacrate pentru competinţa şi prestigiul scrisului lor. Astfel, primul colaborator, al cărui articol deschide seria criticelor, este d. Henri Focillon, profesor la Sorbona, unul din marii amici ai ţării noastre, care a putut să scrie în perfectă cunoştinţă despre „România, chipul şi sufletul ei".

Apoi, rând pe rând, sunt cercetate secţiunile şi aspectele sub care se prezintă pavilionul nostru. D. L. Hautecoeur, conservator al Muzeului Luxembourg, vorbeşte despre arhitectura concepută de Duiliu Marcu, găsind că liniile construcţiei sunt totodată de o robusteţă ţărănească şi de o eleganţă naturală. D. Jean Alazard, profesor la Facultatea de Litere din Alger, se ocupă de pictura şi sculptura românească, remarcând că ceea ce face calitatea ansamblului de artă înfăţişat este persistenţa, continuitatea unei tradiţii care se sprijină pe o civilizaţie veche şi strălucită. Pictorii şi sculptorii României de astăzi — spune d. Alazard — ţin de un trecut viu încă, a cărui grandoare şi frumuseţe lumea o înţelege şi o preţueşte. D. Jacques de Laprade descrie decoraţia pavilionului; d. Raymond Cognat cercetează Artele Grafice; despre George Enescu şi Edip vorbeşte d. Gandrey-Réty; despre concertele de muzică românească şi teatru, d. Pierre Leroi. Şi am citat numai o parte din distinşii colaboratori ai caetului închinat ţării noastre.

Pentru nobleţea şi înaripatea gândului, ne vom întoarce la articolul d-lui Foccillon, regretând că nu-l putem cita întreg. Ilustrul profesor al Sorbonei îşi închee cu aceste rânduri omagiul adus ţării noastre:

„Ce nume să dăm acestui admirabil pământ? E Orient, e Europă, şi gândurile sale, în linii largi, ţin de Occident. Cum să definim arta acestui pământ? E plină de sevă ţărănească, e de o bogăţie din cele mai delicate. Expresia şi simbolul acestei armonii aşa de rare, aşa de complecte le găsesc transpuse în friza de mozaic ce decorează nobilul palat în care România ni se înfăţişează în tot ce are mai minunat. Peisagiile imaginare, concepute pentru technica murală, şi pentru încântarea ochilor noştri, minuni ale unui geniu spontan, care urcă până la isvoarele străvechi ale poporului, sunt operă de mare meşteşugar şi de mare poet. Animalele Paradisului persan aleargă în noaptea pădurilor, ca dealungul vânătorilor feerice ale primei Renaşteri. Adam şi Eva îşi arată aici frumuseţea lor goală şi nobilă. Visul zilelor noastre se leagă astfel cu visul etern al pământului".

Moartea decanului criticii de artă franceză

Arsène Alexandre, care a încetat din viaţă de curând la Paris, a fost unul din cei mai vechi şi mai statornici critici de artă franceză.

Născut în 1859, el a urmărit cu simpatie şi înţelegere atât simbolismul cât şi mişcările revoluţionare care au urmat. Secolul al XIX-lea a avut în el cel mai bun istoric al artelor, în cărţile sale asupra lui Daumier şi Bary, precum şi cel mai bun interpret al producţiei artistice, timp de cincizeci de ani cât a deţinut rubrica criticei de artă la „Figaro" şi la diferite alte reviste. Tineretul îl preţuia pentru gustul său desăvârşit, precum şi pentru înţelegerea formulelor celor mai îndepărtate de acele cu care a debutat el în critica picturală. Până în ultimele timpuri, când l-a biruit bătrâneţea şi moartea, era încă pe sălile redacţiilor, zâmbitor şi entuziast pentru cauzele ce-i erau scumpe.

Muzee literare

In Franţa după muzeul literar de la Cayle, închinat fraţilor Guérin, s'a început pregătirea unui muzeu literar de către societatea: „Les Amis de Zola" la Médan. Iniţiativa a fost luată Duminica trecută la şedinţa de comemorare a marelui scriitor, la care au rostit cuvântări: Léon Frapié, Maxence Van der Meersch, Valobrègue şi s'a citit un poem de Maurice Rostand. S'a şi ales localul din Medan care va adăposti muzeul la anul viitor. Au fost strânse multe documente: portrete, obiecte personale care vor forma un pios loc de reculegere şi un mijloc de contact mai intim cu sufletul acelui mare însetat de dreptate care a scris faimosul: „J'accuse".

Primite la redacţie

CARŢI:

Grigore Nandriş: *Aurel C. Popovici* (1863—1917).

REVISTE:

Izvoraşul nr. 7—8 (Iulie—August).
Satul nr 83 (Octombrie).
Buletin informativ nr. 4 (15 Octombrie).
România medicală nr. 20 (15 Octombrie).
Naţiunea nr. 35 (10 Octombrie).
Izvoraşul nr. 9 (Septembrie).
Drumuri nouă nr. 43 (16 Octombrie).
Străjerul nr. 5 (Septembrie).
Ţărănismul nr. 15—17 (15 Octombrie).

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Ar‿eşanu

Recomandație...

Iată cum anunță o revistă de dreapta apariția unui volum de poezii:

„IN CURÂND, colaboratorul nostru Nicolae Ancuța Rădoi va scoate volumul de stihuri scrise pentru vărul Ion — „*Colțuri de cremene*".

„La apariția acestei cărți unii vom trage chiot de viață nouă, iar alții vor vedea stele verzi".

Parcă s'ar anunța o întrunire electorală la care să participe respectivele argumente... producătoare de stele verzi.

„Carieră aparițională"

„Focul, săptămânal de viziune liberă", este încântat că a cunoscut, pentru prima oară, „foarfecele Anastasiei".

„Şi de-abia am ajuns la No. 2. Cariera noastră apariţională promite lucruri frumoase".

Dacă e „apariţională", cum să nu promită?

Reclamă

Intr'o revistă de dreapta citim:

„Vittorio Mussolini, fiul Ducelui, întreprinde un voiaj de „studii" în America.

„Tânărul reprezentant al noii Italii poartă în sânge, cu mândrie, un incontestabil temperament latin.

„Lucru pe care-l constatăm şi noi cu o cuvenită satisfacţie: N'a uitat să rămână mai multişor şi la Hollywood, patria improvizată a femeilor frumoase".

Confraţii noştri de dreapta — deţinători ai aceluiaşi incontestabil temperament latin — aplaudă neputincioşi dela distanţă. Cam amară satisfacţie, dar — oricât — satisfacţie...

Jar şi slovă

Aşa se intitulează o revistă „literară, artistică şi socială", care apare la Târgu-Mureş şi în coloanele căreia un domn Vasile Netea — redactorul revistei — ne serveşte adevărate perle de gândire:

„Pământul intră în istorie prin gloria frunţilor ridicate din huma lui".

Nu lipsite de însemnătate sunt şi descoperirile d-lui Netea asupra intenţiilor Lordului Byron:

„Dacă Elada n'ar fi dat omenirii pe un Omer, ori pe un Platon, desigur că Lord Byron nu s'ar fi gândit niciodată să moară pentru desrobirea pământului elen".

Tânăra generaţie de poeţi este prezentată alfabetic de către „Jar şi slovă". Aflăm astfel că „Albu Nicolae e astăzi întâiul în ordinea alfabetică, dar, după cum îl arată scrisul său atent şi serios, de natură critică şi istorică, suntem siguri că va fi într'o zi printre cei dintâi după merit, după muncă.

„Anderco S. Cioçiu e un poet frumos, fermecător şi fin.

„Axente Mihail... pe cât este de delicat şi plăpând la înfăţişare, pe atât de energic şi temerar este în fond".

Duduile de pe acele meleaguri trebue să leşine de emoţie în faţa atâtor calităţi... fizice.

„Modestie"

Desigur, nu modestia este calitatea despre care s'ar putea spune că lipseşte tineretului de dreapta.

La Cernăuţi apare o revistă „Iconar", care, printre altele, a lansat în publicistica română câteva nume. E un fapt pe care — la urma urmelor — cu mai multă sau mai puţină îndreptăţire, l-ar putea pretinde oricare din revistele noastre. D. Mihail Streinul, unul din directorii „Iconarului", face din aceasta un eveniment mai mult decât epocal, legat şi de numele lui Homer.

Superlativele devin neputincioase aproape.

Aflăm astfel că „Iconarul" „are azi trei mari, recunoscute valori în lirica românească: George Drumur, Teofil Lianu (haiducul ăsta, care, aici, la Bucureşti, e discutat mai abitir ca Homer, dar care, la el acasă, trebuie să îndure toate toanele toante ale unei scălămbălaiate autorităţi şcolare!) şi Iulian Vesper (care publică în „Rânduiala" nişte versuri de latină claritate)".

Ce anume „toane toante" este silit să îndure haiducul ăsta din partea autorităţilor şcolare, nu ne spune d. Streinul. (Presupunem însă că trebue să fie vorba de vreo corijenţă, la care — cu toată frăţia candidatului cu marele Homer — scălămbăialele autorităţii şcolare dela Cernăuţi n'au consimţit să-i dea nota de trecere). Aflăm în schimb alte lucruri mai interesante:

„George Drumur şi Teofil Lianu (ambii au şi fost programaţi într'un manual şcolar, care va apare la anul! — au devenit, deci, colegi cu Vasile Alecsandri şi Coşbuc...) trag pisica de coadă în Bucovina. De ce? Pentrucă oficialitatea de azi din Cernăuţi (care, în frunte, cu d. Artur Apatti, ar trebui să-şi scoată până la pământ pălăria în faţa celor doi poeţi, cari deşi nu-s dofturi, au mai multă glagoare ca un batalion de conţopişti universitari), e pur şi simplu neroadă...

„Voi, George Drumur şi Teofil Lianu, daţi-i dracului pe domnii înţepaţi, pedanţi, şi cu inimă de iască! Prostia se poartă întotdeauna cu morgă. Trebue să fi fost şi pe vremea lui Villon primari şi alte dopuri de astea. Cine-i mai ştie? Când cineva Vă ia pe sus şi Vă contestă imensul talent, cu care V'a dăruit bunul Dumnezeu, gândiţi-Vă că modesta ciocârlie sboară mai sus ca îngâmfatul curcan, chiar când el e aproape profesor universitar..." *(Reţineţi pronumele scrise cu majuscule).*

Modeste ciocârliile noastre, nu?

Duşmani

Intr'una din revistele de dreapta, care are un titlu cât se poate de libertar, desminţit, fireşte, de conţinut, (aşa cum se întâmplă totdeauna cu dreptaşii: una spun şi alta fac...) găsim în cuprinsul unui articol, următoarea sentinţă: „...căci ideile nu au duşman mai mare decât utopia..." *Da' de unde! Cei mai periculoşi duşmani ai ideilor sunt înşişi redactorii şi colaboratorii revistei...*

Mahala şi program de guvernământ

In aceiaş revistă, acela care pare să fie conducătorul ei, constata într'o notiţă semnată numai cu iniţiale:

„Mahalaua este o fatalitate inevitabilă; totuş nu vom intra în ea".

Păi, ce să mai intri, neică! Te afli doar în ea... Şi ca să dovedim că nu facem afirmaţiuni gratuite, vom cita dintr'un alt articol apărut în aceiaş revistă:

„Românul se naşte poet; chestie veche veţi spune. Dar poate tocmai de aceea românul înjură. Nu vreau să fiu paradoxal *(fii, dacă poţi! n. n.)* dar nu pot să nu fac o apropiere între firea poetică a românului şi înclinaţia sa spre înjurătură. Pentrucă a înjura, în româneşte, nu înseamnă numai decât a profana locul naşterii sau în limbaj matematic a-l raporta la origine. O, nu!"

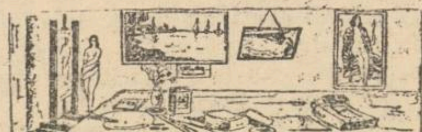
Când colaboratorul d-tale savurează chestia cu locul naşterii sau vorba dumnealui, „in limbaj matematic", raportarea la origină şi d-ta publici asemenea năzbâtii, ce mai declari că nu intri in mahala? Sau te pomeneşti că apologia chestiei cu locul naşterii face parte din programul de guvernământ al grupării care face să apară revista? Fiindcă, am uitat să vă spunem, revista îşi propune să promoveze un program de guvernământ.... A 'nceput-o bine. Cu locul naşterii!

Asigurare

Punctul patru al programului de guvernământ de care pomeneam mai sus este consacrat politicii sociale. Ascultaţi-l:

„Instaurarea unei politici sociale izvorîtă din cunoaşterea realităţilor, pentru a garanta muncitorului român dreptul de întâetate în muncă. Mijloace practice: crearea confederaţiei muncii româneşti şi asigurarea declinului profesional".

Asigurarea declinului profesional? Cum vine asta? Probabil că autorul notiţei a vrut să zică: asigurare in caz de declin profesional, ceiace, fireşte, nu-i tot una cu asigurarea declinului profesional. Cu mijloace practice de felul acesta se asigură cel mult declinul limbii româneşti!...

Cronica mizantropului

Un mizantrop

Traian Demetrescu cita încă de acum câteva decenii pe Jules Vallès, autorul Refractarilor. *Acest apărător fanatic, deşi fără doctrină precisă, al copiilor din popor, al răsvrătiţilor, al „bluzelor", al proletarilor într'un cuvânt, îl interesa ca un om care răspundea cazului său. Eminescu însuş pusese problema proletariatului condeiului. Epigonii deveniră prin C. Mille, Vlahuţă, ca să vorbesc numai de cei mai literaţi, socialişti. Iar Vallès apăra frenetic şi prevestea „La Sociale".*

Insă ce om cu viaţă sbuciumată acest fiu de pion, adică de pedagog, fanatic şi gregar, pe deoparte, dar refractar şi mizantrop pe de alta! Spiritul lui de revoltă totală se explică prin chiar existenţa lui. Şi Victor Hugo, în condiţiile lui ar fi devenit mizantrop. S'a întâmplat cu el ceva de tragicomedie, de farsă sinistră ca aceea făcută cuiva de Lorenzo dei Medici şi dramatizată apoi de Sem Benelli in Cena delle Beffe. *Era pe la inceputurile guvernământului lui Napoleon III şi Jules Vallès se arătă încă deatunci înfocat republican, poate mai mult decât atât. Tatăl său era acum profesor secundar la un liceu din Nantes. De teamă ca împăratul să nu-l destitue (îl ştia implacabil) recurse la o stratagemă care-i face ruşine. Vârî pe Jules într'un balamuc. Legea îngăduia asta şi directorii de ospicii primeau tradiţional juni turbulenţi în scopul de a-i potoli. Vă închipuiţi câte abuzuri se făceau în favoarea intereselor familiare! Tatăl declară că fiul e atins de o boală mintală, un doctor îl examină şi constată într'adevăr că era alienat şi uneori aşa de excitat încât devenea primejdios semenilor lui. Desigur că ideile lui Jules erau o „alienare" şi fără îndoială că furios de a fi dus la balamuc va fi făcut gesturi primejdioase pentru doctor. Doctorul ospiciului confirmă şi el alienaţia adăogând că ea se caracterizează prin credinţa în chinuri imaginare şi tendinţa la sinucidere. I se observa apoi insuficienţa inteligenţei, recomandându-i-se „îngrijiri speciale". Probabil că teoriile tânărului părură doctorului o dovadă de divagaţie şi lipsă de bun simţ, bunul simţ însemnând conformismul. I se întâmplă lui Vallès un lucru grozav.*

Intr'o noapte un dement, care îşi închipuia că e câne, intră în celulă şi se aşeză în patru labe pe pieptul lui, lingându-i obrazul. Tânărul vrea să scape şi atunci nebunul furios îi sparge capul cu un sabot de lemn. Vallès e dus la spital, aci convinge un infirmier republican să trimită o scrisoare prietenilor de universitate şi însfârşit tatăl, ameninţat de aceştia, sau mai de grabă din sgârcenie, îşi scoate fiul dela balamuc. Ilustrul alienist îl pune atunci în libertate, constatând vindecarea maladiei. Sunt propriile lui cuvinte. E unicul caz când un redus mintal se poate face bine. Că toată viaţa, Vallès, care a mai suferit şi alte prigoniri, a rămas un „refractar" nu este nicio mirare. Sunt oameni destinaţi să nu trăiască decât partea urâtă a vieţii.

ARISTARC

Polemici

Concurenţă

Acela care pare să fie conducătorul revistei cu titlu liberator, zugrăveşte „naţionalismul" românesc în culorile celei mai autentice realităţi. Are omul un acces de sinceritate pentru care merită să fie felicitat. Numai că aceastǎ sinceritate e spusă cu năduf:

„E un fel de concurenţă ca la tarabă, o întrecere puerilă şi perfect egoistă spre lozul cel mai mare".

Dar vorba unuia: dacă e atât de mare concurenţa ce-a mai venit şi dumnealui cu taraba revistei pe care o conduce? Teribil cu „naţionaliştii" noştri! Ori se cartelează, ori va veni vremea să nu se mai poată mânca o bucată de pâne de pe urma „naţionalismului"... Inc'odată: teribil!

Câinii şi „naţionaliştii"

Şi tot în cuprinsul aceluiaş articol, autorul spune mai la vale:

„Cum naţionalismul e azi marfă care se caută, unul e mai naţionalist decât altul şi-l înjură pe vecin. Fraţi, nu? Cânii ar putea lua pilde dela ei!"

Aşi! Se înşală. Oricât ar căuta să-i facă pe câni „naţionalişti" îndemnându-i să ia pilde, nu va izbuti.

Cânii rămân fiinţe devotate şi cinstite...

Convingere neclintită

In ugerul naţionalist săptămânal la care suge conducătorul „spiritual" cu popasuri nocturne şi celebre pe la „Leul şi Cârnatul" unul din băieţii redacţiei, nu ăla cu verticala ci altul, îşi lămăiază astfel „patronul":

„Avem exemplul unui om rămas neclintit în convingerile sale oricâte ispite şi duşmănii l-ar fi întâmpinat".

Din cauza neclintirii convingerilor sale, probabil, a trecut până acum prin 6—7 partide politice, inclusiv cel al mortăciunilor morale...

Identitate... ideologică

Deşi aparent desbinate, revistele de dreapta se află totuşi pe aceiaş linie... ideologică. Aţi crede poate naţionalismul? Aşi! Banul. Ugerul săptămânal cu titlu dinamitard o ia pe de departe:

„Dar prietenii noştri, care sunt tot atât de interesaţi în lupta pe care o ducem cât suntem şi noi, trebue să înţeleagă că e necesară şi colaborarea lor la o operă atât de anevoioasă".

Şi mai departe:

„Sfarmă Piatră" are o răspândire de neînchipuit, dar fără niciun folos material pentru nevoile sale, pentru că preţul de cost e la fel cu cel de vânzare".

Vorba lui Pristanda: familie mare, remuneraţie după buget mică; sau în limbajul lui Sfarmă Piatră: „fără nici un folos material pentru nevoile sale".

Cealaltă revistă de dreapta, cu titlu libertar nu umblă cu aluzii, ci spune lucrurile pe şleau:

„Când românul, indiferent şi inconştient, este negustor, el profită serios de curentul naţionalist ce determină pe o mulţime de români să nu cumpere din prăvăliile minoritarilor şi încasează fără nicio jenă, *(asta-i optica: încasatul! nn.)* dragul de el, banii românilor intraţi cu dragoste în prăvălia sa; dar el personal n'ar contribui cu un gologan la ajutorarea mişcării".

Iar câteva rânduri mai jos:

„Aceşti indivizi, dacă nu pot fi convinşi, trebuie combătuţi şi înfieraţi cu cea mai mare asprime; trebue arătaţi cu degetul opiniei publice"...

Aşa! S'o ştie ei! Dacă nu pot fi convinşi, trebue înfieraţi şi arătaţi cu degetul. Dacă dau bani, tăcerea e bună, chiar dacă indivizii sunt vulnerabili. După cea mai perfectă metodă „naţionalistă"!

Auzi, ai naibii români? Să nu contribue măcar cu un gologan la ajutorarea mişcării...

Şi să se mai spună că „naţionaliştii" noştri sunt desbinaţi! Citatele de mai sus, dovedesc o perfectă identitate..., ideologică.

Chin

Intr'o revistă de peste Prut găsim versuri semnate cu numele Iza Chin. Citindu-le, ne dăm seama că autoarea nici nu-şi putea alege un pseudonim mai nimerit... Versurile-i sunt un autentic chin pentru lector!

Comisioane

Intr'o revistă basarabeană un poet îşi cântă dorul după mândra-i. Şi cum se 'ntâmplă adesea în poezie, roagă vântul să-i fie interpret:

Vânt sglobiu de primăvară
Cu surâs şi gene ude
Ce-ai trecut încet aseară
Printre ramurile ude.

Şi din mugurii cu rouă
Ai scos flori catifelate,
Revărsând pe zarea caldă
Dulci parfumuri adorate.

Aşa, după ce îl „perie" că scoate flori catifelate, revărsând peste zarea caldă, (zare caldă? păi dacă-i zare, adică depărtare, de unde-i cunoaşte poetul temperatura? Are brevetul unei invenţiuni proprii: termometru pentru zări? n. n.) parfumuri şi dulci şi adorate (?????), urmează rugămintea propriu zisă:

Treci şi pe la geamul mândrei
Şi cu adieri uşoare
Flutură-i şuviţa blondă
De pe fruntea-i gânditoare.

O rugăminte cât se poate de inofensivă şi cum spuneam foarte frecventă în poezie. Poetul nostru însă nu se mulţumeşte numai cu o simplă fluturare a şuviţei blonde depe fruntea gânditoare. Nu. Dumnealui dă vântului un comision foarte precis şi foarte pământesc, care vădeşte predilecţiile-i erotice.

Şi anume:

Şi sărută-i trupul gingaş
Plin de viaţă şi putere
Povestindu-i cu'ntristare
Dorul meu şi-a mea durere.

Ei, asta-i prea de tot, poete! Că dai vântului anumite însărcinări pe care noul cod penal le sancţionează, adică să-ţi servească drept intermediar amoros, hait, mai treacă, meargă. Au mai făcut-o şi alţi poeţi. Dar să-l rogi să-i sărute trupul gingaş plin de viaţă şi putere şi să-i mai povestească dorul d-tale, pe deasupra, asta prea e de tot. Şi apoi, ce te faci dacă ţi-o „suflă"? Mai ales că de, e specialist, e vânt şi se pricepe la suflat...

Somnalin

O poetesă, în paginile aceleaşi reviste, publică următoarea strofă:

Ar vrea s'adoarmă, gândul,
dar se teme.
Sunt singură. Mă simt aşa străină...
E frig şi nu e nimeni în grădină.
... Doar flori târzii de albe crizanteme.

Eh! Vedeţi, asta-i prost lucru. Să fie biata femee atât de singură, să-i fie frig şi să nu fie nimeni în grădină care s'o încălzească...

Vorba dumneaei:

„... Doar flori târzii de albe
crizanteme."

care în nici un caz nu pot să încălzească. Hotărît, prost lucru să nu mai ai căutare!

Cât priveşte gândul, care vrea s'adoarmă, dar se teme, îi dăm un sfat: Să citească versurile poetesei. Adoarme imediat. Sunt mai eficace ca somnalinul...

Paraziţi

In sfârşit, revista cuprinde şi material polemic. Intr'un scurt articolaş, intitulat „Paraziţii culturali", găsim următoarele rânduri:

„Dar, să le dăm un sfat (cu titlu absolut gratuit). Fiinţa omenească nu se compune numai din mădulare, urechi, etc.".

Sfatul pe care-l dă autorul notiţei e acesta: că fiinţa omenească nu se compune din mădulare, urechi, etc.

Ii dăm şi noi autorului acestei notiţe polemice un sfat tot absolut gratuit (suntem la fel de generoşi): invaţă, omule, româneşte, să ştii ce-i aceia sfat şi numai în urmă apucă-te de scris. Fiindcă altcum, umblând după paraziţi culturali, te pomeneşti printre ei şi, ceiace e mai grav, şi cu paraziţi cerebrali. Şi având paraziţi cerebrali, nu se ştie unde poţi ajunge...

Block-house

In aceiaş notiţă polemică de care pomenim mai sus, autorul ei dă dovada că este un magician (nu al cuvântului, bine înţeles). Căci iată ce-i în stare să facă dumnealui:

„Dar întrucât pentru a tăia din stâncă o statue, dintr'o pădure să faci un palat..."

Să tai din stâncă o statue, merge. E ceva firesc. Amândouă sunt din piatră. Dar dintr'o pădure să faci un palat aceasta poate s'o înfăptuiască numai autorul notiţei. Ar putea de altfel să se lase de scris (şi ce bine ar face...) şi să înceapă o altă îndeletnicire mai bănoasă: să construiască blockhousuri.

Dacă dintr'o pădure face un palat, desigur că dintr'o pajişte face un blockhouse. Toată lumea ar fi astfel mulţumită: şi autorul şi cetitorii!

„Ghicitor"

Tânărul indianolog, erotolog şi megalomanolog scrie în cuprinsul unui lung articol „Protoistorie sau ev mediu", rândurile care urmează:

„Trebuie să ghicim mai mult orientarea spirituală a Europei viitoare..."

Iată o îndeletnicire nouă pentru fragedul nostru savant (fraged, atât ca vârstă, cât şi ca rezistenţă.... ştiinţifică): să facă pe ghicitorul, cu trei cărţi de joc în fereastră şi cu turban în cap. Nu degeaba a stat doi ani în India... A'nvăţat omul ghicitul şi fakirismul...

Poşta redacţiei

Manuscrisele de mai jos — notate prin iniţialele autorilor — neîndeplinind condiţiile, nu pot fi publicate:

Bucureşti: *B. A.; G. A. I.; D. M.; G. F.; D. M.; B. M.*
Hârlău: *Gr. T. L.*
Chişinău: *L. C.*
Iaşi: *M. B.*
Vaslui: *Al. G. R.*
Fălticeni: *R.*
Ploeşti: *L. R.*
Orhei: *G. I.*
Constanţa: *I. C.*
Tg. Ocna: *M. R.*

In curând apare în atelierele „Cărţii Româneşti":

Monografia oraşului Ploeşti
de M. Sevastos

Un volum de peste 1000 pagini, format mare (în octavo), pe hârtie velină, cu aproape 1000 de clişee, având 10 hors-texte în culori pe hârtie cromo.

Apoi trei ediţii: una legată în piele, alta în pânză ş alta broşată.

Doritorii se pot înscrie de pe acum — pentru ediţiile de lux — la librăria „Cărţii Romîneşti" din Capitală, caşi la mensualele ei dinp rovincie.

PRIMA NOAPTE

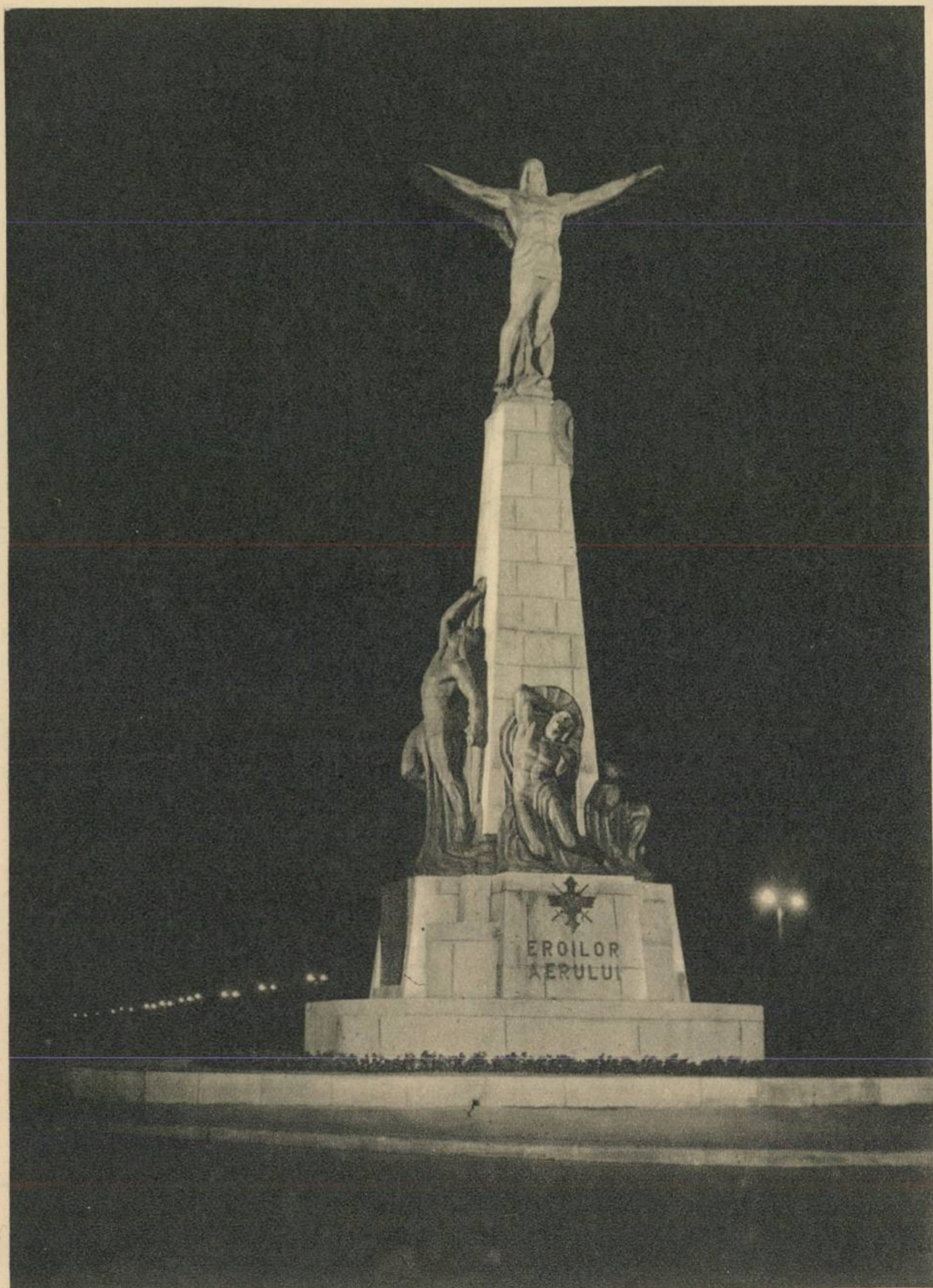
MIREASA. — Insfârşit singuri!
VOCEA DE SUBT PAT. — Minciună... Minciună...

că la împlinirea lui s'au adunat atâtea contribuţii ale ritmului de exteriorizare, la care se adaugă însăşi efectele imprimate ascultătorilor, atmosfere de atunci. Aşadar să fim bine înţeleşi că un om de bronz nu trăeşte scuptural decât prin puterea materialului de tehnică artistică şi nu din mularea lui pe realitate. Omul istoriei, al legendei populare trebue să fie creiat a doua oară, nu dintr'o singură faţetă a personalităţii lui, ci dintr'o sumă de faţete care să-l reprezinte întreg, în noua lui viaţă, imobilă, de acum veşnică şi mai adevărată ca cealaltă în conştiinţa publică.

El va fi prezent în mijlocul nostru poate altfel decât l-am cunoscut până acum, altfel decât ni l-au închipuit, dar peste toate considerentele literare, istorice ori populare, un chip, o siluetă de perfectă frumuseţe plastică. O sculptură în aer liber, pe lângă reuşita ei de sine stătătoare, are de suferit încercarea perspectivei şi a mediului în care va fi plasată. A mediului cu lumini puternice, cu spaţiu vast, cu vecinităţi geometrice tăiate în mase clare şi precise. Nu se poate concepe un monument măsurând a 3-a parte sau a 5-a parte dintr'o clădire alăturată. Pare o jucărie, un obiect de etajeră. E sortit să-l vezi dela câţiva metri; nu umple, nu domină spaţiul aşa după cum rostul lui o cere. E atât de adevărată constatarea aceasta încât în multe oraşe din străinătate monumentele improprii mediului sunt ridicate cu totul, transformate ori schimbate cu altele noi. Lucrurile se petrec însă şi altfel: un bronz oricât de mare ca volum, pe soclu oricât de înalt, rămâne totuşi mic şi neînsemnat pentrucă a fost din capul locului văzut şi con-

Monumentul Regelui Alexandru al Jugoslaviei

Monumentul aviatorului

ceput după alte norme, ca o operă de interior bunăoară, care oricât ar fi ridicată la scară rămâne neputincioasă să depăşească dimensiunile iniţiale. Aşadar, un monument ca să-şi merite numele, e în funcţie de conţinutul lui formal şi de locul unde e aşezat. Se vede deci clar că o asemenea înfăptuire e o treabă deosebit de grea.

Cu atât mai bucuros vom saluta operele reuşite. Şi am avut acum în urmă două prilejuri: statuia lui Vasile Lupu, care a poposit în grădina ateneului înainte de a merge spre locul ei definitiv şi monumentul lui Horia, Cloşca şi Crişan, înălţat la Alba-Iulia, în faţa câmpiei Mureşului.

Sunt două lucrări cu totul diferite, dar amândouă înţelese şi realizate sculptural. Vasile Lupu nu înfăţişează un chip didactic, de asemănare fizică aproximativă şi necontrolabilă, ci o viaţă de om, o viaţă de domn culeasă din toate gesturile şi faptele care s'au păstrat în cronici şi printre rândurile scrisului lor. Iar monumentul celor trei revoluţionari martiri e mai cu seamă simbolul unei fapte mari. Pe câteva planuri simple, în scara descrescândă, se inalţă o coloană din blocuri de piatră, ce vrea să fie stâlp al aducerii aminte, al biruinţei de mai târziu şi al neclintirii înfăptuirilor. La baza monumentului sunt plasate cele trei siluete de eroi prin care s'a putut ridica coloana, prin care vârful ei înalt până în albastrul cerului îşi are explicaţie şi menire. Chipurile lui Horia, Cloşca şi Crişan sunt integrate pietrei, ca şi cum fiinţa lor a fost zidită ca să susţie întreaga construcţie. E un adevărat monument făcut să dureze în sufletul privitorilor fiorul, reculegerea, închinarea pentru trecut.

TACHE SOROCEANU

Monumentul Geniului

Adevĕrul literar și artistic

Monumentul eroilor corpului didactic

Anul XVIII, Seria III-a, No. 881 24 Octombrie 1937 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

882

Nina Arbore: Isus Hristos și Maria Magdal
Isus Hristos în Emaus

Cina cea de taină

Nina Arbore, Iconograf

IN ultimii ani s'au zidit la noi în ţară multe biserici. Umile locaşuri de închinare şi catedrale mărețe. Din atâtea prilejuri câte s'au oferit, arta religioasă românească n'a tras câştig. Câştig în privința desvoltării ei. Pentrucă cei ce au fost aleşi să închipue pe pereţi şi pe bolţi viaţa sfinţilor, s'au aflat rar de tot meşteri pricepuţi. Tradiţiei, trecutului de strălucitoare creaţii s'a adăogat prea puţin. Aproape toată strădania artei religioase contimporane stă sub obsesia acestui trecut, pe care nu-l poate depăşi — dela care se inspiră mereu, fără măcar să-l egaleze. Pictorii noştri de seamă n'au fost chemaţi decât întâmplător să zugrăvească o biserică. Şi atunci după multe greutăţi, la lungi intervale — astfel că în opera lor n'a putut exista continuitate.

Acesta-i pricina nivelului scăzut sub care se prezintă iconografia contimporană. Pentru împodobirea unei biserici cu icoane, lucrurile se aranjau dela preot la pictor. Nu intrăm în amănunte, pentrucă avem semne îmbucurătoare şi nădejdea că deacum situaţia se va schimba. Ministerul Artelor a legiferat unele măsuri: nu-i mai este îngăduit întâiului venit cu o traistă de scule în spate, să se urce pe schele şi să închipue cu şablonul faţa Maicii Domnului şi a lui Isus. Artiştii de seamă pe care-i avem încep să fie întrebuinţaţi. După Tonitza, Damian, Papatriandafil, Ştefan Constantinescu, Alexandru Moscu, Adina Paula Moscu, întâlnim acum pe Nina Arbore, proaspăt iconograf.

Şi nu se puteau sorţi mai fericiţi. Nina Arbore a avut, dela începuturile existenţii ei pictoriceşti, îndemn spre suprafeţele largi de culoare şi liniile simbolice. I s'a dat în fine posibilitatea să-şi arăte întreaga măsură a talentului ei de decoratoare, încredinţându-i-se zugrăvirea bisericii Sf. Constantin şi Elena din Constanţa. Aşi putea spune că blânda fiică a lui Zamfir Arbore, aşa de modestă totdeauna, aşteptând o zi a ei, a ajuns la cea mai mare izbândă: s'a găsit pe ea însăşi.

De ani şi ani dorea să fie încercată, să fie pusă nădejde în ea, să i se dea putinţa realizării. Cei aproape 2000 metri patraţi, câţi numără suprafaţa zidurilor bisericei din Constanţa, au venit ca o descătuşare din lucrul de atelier de centimetri, prilej de amplă înfăptuire de artă. I se cuveneau. Şi Nina Arbore s'a pus cu elan tineresc pe lucru, s'a dăruit cu câte ştia din anii atâtor încercări, cu câte aflase din ştiinţa altora, cu sufletul ei, cu puterile ei toate. Ceia ce a realizat la Constanţa o vom spune noi în vorbe puţine, o vor spune alţii mai mult şi strâmb, dar istoria artei religioase româneşti o va însemna în cuvinte definitive. Căci păstrând canoanele stilului bizantin, Nina Arbore a făcut operă de înoitor, operă personală. Nici nu s'au zvântat bine culorile şi vrem să formulăm critici. La repezeală. Când la mijloc e o viaţă de om, o lucrare care o reprezintă întreagă. Numai cine îşi poate imagina ce înseamnă să te afli în faţa a 2000 metri patraţi de pereţi goi, îşi poate face o idee despre nenumăratele greutăţi ce se pun în calea unui om de conştiinţă profesională. Nu putem trece aici în cercetare toate problemele cu care a avut să lupte Nina Arbore, nu abil căci ar fi prea puţin, ci neaşteptat de nou, cu rezultate din cele mai serioase şi mai trainice.

Ne-a surprins mai ales luminozitatea zugrăvelii. Simfonia aceia susţinută de culori vesele, îmbinându-se pe pereţi şi bolţi ca într'o sărbătoare primăvaratică, bogată în ritm, dar senină, creştină, petrecută în totală linişte sufletească. De ce o biserică trebue să aibă numai decât aer de cavou, cu ziduri negre, lugubre, pe care abea se desprind din pâlpâirea lumânărilor siluete încruntate, în atitudini războinice, ca într'un abur de vrăji? Doar în faţa icoanelor nu vii să te înfricoşezi, ci să-ţi înalţi sufletul spre pacea credinţei. In culori pure, strălucitoare, în linii clare, naive, copilăreşti aproape, au fost scrise de fericiţii înaintaşi, pe tencuială ori pe lemn, toate poveştile sfinte câte au ajuns până la noi. Şi privindu-le, te întâmpină mai cu seamă o lumină atât de vie încât depăşeşte mecanica meşteşugului. Pentrucă nicăeri ca într'o icoană expresia nu trebue să fie mai puţin complicată, mai directă, mai precisă. Nu numai Bizanţul, dar tot Orientul are această glorie a decorativului. Simplitate şi bogăţie totodată. Schematică a existenţii pământeşti şi aur. Contururi imateriale şi culori de piatră scumpă.

Dela ornamentele ce încadrează panourile, dela decoraţia de amănunt a vestmintelor şi a obiectelor, până la compunerea scenelor, expresia figurilor, ritmul simbolic al suprafeţelor şi armonia cromatică, totul se leagă într'o unitate spirituală şi meşteşugală care pleacă din învăţămintele Orientului şi din contribuţiile unei vieţi de studii şi muncă. Totuşi nu se simte nimic ostentativ, sau urme de oboseală

Sf. Arhanghel Mihail

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 882
Duminică 31 Oct. 1937

Prețul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

Problema cărții

Problema cărții se pune în lumea întreagă și e dezbătută pretutindeni ca una din problemele capitale ale culturii și civilizației. Nu e vorba nici de interesul scriitorilor, editorilor și librarilor, nici de interesele propriu zise ale industriei cărții. E vorba de viitorul intelectual al lumii, de educația, de puterea de invențiune, de creațiune și voința de progres a popoarelor. Unii au văzut în criza cărții numai criza operelor de imaginație, care ar fi căzut în dizgrația publicului. Totuși romanele și nuvelele, povestirile sunt cele ce se vând mai mult.

Editura „Nouvelle Revue Française" mărturisește că pentru prima oară, de când s'a declarat criza cărții, nu și-a întrerupt activitatea în timpul verii. Astfel între 1 Iulie și cincisprezece Septembrie, a editat 40 de volume. In decursul anului 1937, numai această editură a lansat zece nume noi de romancieri cu totul necunoscuți. Ar însemna poate acesta un simptom de început de nădejde și în tot cazul un indiciu că literatura de imaginație nu este atât de amenințată pe cât se pare. La noi, editura „Adevĕrul" dovedește nu numai curaj, dar și un adevărat simț al realului, începându-și seria nouă de opere literare editate în toamna aceasta.

După ce a lansat cu încredere interesantul roman social al d-lui Romulus Cioflec, „Vârtejul", acele pagini tari și aspre din viața săteanului ardelean, în timp de pace și războiu, ne va da sesiunea aceasta opere de autori consacrați, ca: „Izvorul" de d-na Martha Bibescu, „Ghiocul" ediția a doua a puternicului roman al d-lui Demostene Botez și „Inălțarea la cer", al doilea roman așteptat cu atâta nerăbdare de cei ce cunosc „Ghiocul", „Catoblepas" de Cezar Petrescu, al cărui nume nu mai îngăduie nici un fel de recomandare pe lângă publicul cititor, „Mili", de d. Eugen Lovinescu, „Moartea Tineretului" de I. Peltz.

Apoi operele scriitorilor din noua generație: „Casa de pe Culme" de Olga Monta, autoarea romanului „Nadia", „Femeia de ghiață" de L. Leoneanu, „Strada Rădășeni" de Mihail Șerban.

In fine, scrierile „Meletie Jidovul" de E. Furtună, „Funeralii naționale" de Marin Jorda, „Capcana" de Ion Dongorozi, care s'a făcut cunoscut, până în prezent, numai cu schițe și nuvele scurte.

Nu lipsește din serie nici d. Camil Petrescu, ciudatul scriitor al unor romane în genul lui John Don Passos. Iar pentru ca să fie variație, George Mihail Zamfirescu va apare cu un volum de nuvele de data aceasta.

Problema cărții se pune însă mult mai acut pentru scrierile de filosofie, care la noi n'au avut niciodată posibilitatea de a eși de cât cu subvenții și în tot cazul cu riscul și primejdia celor ce le editau, dar mai ales pentru poezie care nu mai are azi de cât puține șanse de a găsi un editor binevol.

Dezastrul e pentru cărțile științifice ca și pentru cărțile de documentare și cercetări, necesare ritmului organic al culturii intelectuale, care nu se mai pot scoate de cât de oficialități și instituții, precum și pentru scriitorii din generațiile mai vechi, care cu greu mai pot găsi editori, oricare ar fi talentul lor.

Paralizia care lovise industria și comerțul cărții, în anii aceștia din urmă, deci și viața intelectuală și culturală a popoarelor, pare a nu fi definitivă, grație curajului și energiei editurilor noastre. Dar numai atât nu este de ajuns. Editarea cărților de filosofie, de știință, de documentare, trebue serios și efectiv sprijinită de oficialități și instituții, iar cărțile de poezii, de toată lumea și în special de Societatea Scriitorilor Români, de Pen Club și de toate micile asociații literare care trebuie să se pună în mișcare și care dacă nu vor izbuti a realiza ceva în anul în curs, va fi prea târziu și vor purta toată răspunderea.

IZABELA SADOVEANU

Din Flautul de Jad

— Traducere din poezia chineză —

La țară

Albăstrui, fumul plutește în depărtări;
Din când în când se-aude murmurul pădurii.
Soarele apunând dispare în spatele muntelui;
Câțiva muncitori ară țarina străbună.

Laleaua roșie

Ai lăsat să cadă în praful drumului
Laleaua roșie pe care ți-am dăruit-o.
Am ridicat-o. Se făcuse albă.
Intr'o singură clipă, ninsese pe iubirea noastră.

Cântecul

Ca să văd pe preotul budist, am urcat muntele,
Cu toate că drumul a fost lung, nu mă simt obosit.
Ajuns în vârf, i-am ascultat cântecul:
Muntele parcă se 'nălța!

Fidelitate

Eu sunt ca steaua polară:
Veacuri n'ar fi în stare să mă clintească din loc.
Tu ești ca soarele amăgitor:
Dimineața, la Răsărit — seara, la Apus.

AL. T. STAMATIAD

M. Zoscenko

Aristocrata

Drept să vă spun — nu-mi place femeia care poartă pălărie. Dacă e cu pălărie, sau cu ciorapi de fil d'ecosse, cu un dinte de aur, sau poartă un mops în brațe, atunci această aristocrată nu mai e femeie, ci un loc viran.

Acum câtva timp însă, m'am înflăcărat și eu, firește, pentru o aristocrată. M'am plimbat cu dânsa, am dus-o la teatru. Și la teatru s'a întâmplat toată istoria. Aici a desfășurat întreaga-i ideologie.

M'am întâlnit cu ea în curtea casei. La o adunare. Mă uit și descoper marțafoaica. Poartă ciorapi subțiri și are un dinte aurit.

— De unde ești, cetățeană? Dela care număr?

— Dela numărul șapte.

— Foarte bine, — zic.

...Și deodată simt că îmi place strașnic. Am vizitat-o de câteva ori. La numărul șapte. Veneam în calitate de persoană oficială. Ca să mă interesez, ca să zic așa, dacă nu s'a stricat conducta de apă, dacă closetul e în ordine. Funcționează?

— Da, — răspunde, — funcționează.

Dar se înfășoară în șalul cu franjuri și nu mai scoate o vorbă. Te sfârtecă numai cu ochii. Și dintele îi lucește în gură. O lună întreagă m'am dus s'o văd — pânăce s'a deprins. A început să răspundă mai amănunțit. Mulțumesc, Grigore Ivanovici, apa curge binișor.

Din vorbă în vorbă, începurăm să ne plimbăm împreună. Pe stradă îmi poruncea să-i dau brațul. O iau de braț și hoinărim cât poftește. Nu prea știu ce să-i spun — și mă jenez față de cetățeni.

Odată mi-a zis:

— Ce mă tot porți pe străzi, pân'ce mi se învârte capul? Ai putea, de pildă, fiindcă ești cavaler și la putere, să mă duci la teatru.

— Se poate, — zic.

Tocmai a doua zi, comitetul mi-a trimes bilete pentru operă. Mie unu și lui Vasile lăcătușul, unu. Vasile s'a jertfit și mi-a dat biletul lui.

Nu m'am uitat la bilete; am aflat apoi că erau diferite. Al meu era jos și al prietenului — sus, la galerie. Ea a ocupat locul meu, eu — pe-al lui Vasile.

Stau — și nu văd nimic. Absolut nimic.

Am stat cât am stat, m'am plictisit și m'am dat jos. Văd că e antract. Și văd că dânsa se plimbă în antract.

— Bonjur, — zic.

— Bonjur.

— Ce zici, — întreb, — oare instalația de apă funcționează aici?

— Nu știu, — răspunde.

Și se strecoară spre bufet. Eu — după ea. Se plimbă înaintea bufetului și se uită. Pe bufet e o farfurie, și'n farfurie sunt prăjituri.

Eu mă'nvârt în jurul ei ca un gânsac, ca un burghez scăpat dela spânzurătoare, și-i propun:

— Dacă ai poftă să mănânci o prăjitură, nu te jena. Plătesc.

— Mersi, — zice.

Și deodată se avântă cu pas vicios spre talger, apucă una cu cremă și se îndoapă.

Mie însă, îmi suflă vântul prin buzunări. Nu știu, dacă am în totul cât fac trei prăjituri. Ea se ghiftuește, iar eu scotocesc, neliniștit, prin buzunar, și pipăi cu degetele să văd cât am. Bani ioc! Mai nimic.

A înghițit prăjitura cu cremă și a înșfăcat încă una. Cât pe ce — să strig. Dar tac. M'a apucat un fel de sfială burgheză. Căci ce fel de cavaler sunt, dacă n'am parale?...

Mă învârt în jurul ei ca un cocoș; ea se giugiulește și îmi face avansuri.

— E timp, — zic, — să ne întoarcem la locurile noastre. Pare-se că a sunat.

— Nu, — zice.

Și — țop! — a treia prăjitură.

Zic:

— Nu e prea mult — pe nemâncate? Să nu ți-se aplece...

Ea însă, îmi răspunde:

— Nu, suntem deprinși.

Și pune mâna pe a patra.

Aici, mi s'a urcat sângele la cap.

— Pune-o la loc! — strig.

S'a speriat. A deschis gura. Iar îi strălucește dintele.

M'am îndârjit și mi-am zis: s'a terminat.

— Pune-o la loc, — la naiba!

A pus-o la loc. Și l-am întrebat pe cofetar:

— Cât am să-ți dau pentru trei prăjituri?

Cofetarul mă ia de sus — îl face pe nebunul.

— Pentru patru prăjituri — atâta și atâta.

— Cum patru? A patra e pe farfurie.

— Nu-i așa, — răspunde, — deși e pe farfurie, a fost turtită cu degetele și s'a mușcat dintr'însa.

— Cum s'a mușcat din ea? Astea sunt invenții caraghioase!...

Patronul mă ia de sus. Imi fâlfâie cu labele sub nas.

Firește, s'a strâns lume. S'au amestecat experții. Unii au constatat că este o mușcătură, alții — dimpotrivă.

Mi-am întors pe dos buzunările. Mi-au căzut firește, fel de fel de lucruri. Publicul rânjește. Mie însă, nu-mi vine să râd. Număr banii. Am găsit tocmai cât îmi trebuia ca să achit socoteala. Degeaba m'am înfuriat.

Am plătit. Și i-am spus aristocratei:

— Mănâncă și restul. Am achitat.

Ea însă, nu se mișcă. Ii e rușine, pe semne, să mai înghită și restul.

Se amestecă, deodată, un individ oarecare.

— Dă încoace, — zice, — mănânc eu ce a rămas.

Și s'a îndopat, canalia. Pe contul meu.

Ne-am dus iar în sală. Am stat până la sfârșitul spectacolului. Și ne-am întors acasă.

Lângă poartă, mi-a zis:

— Ajunge! Te-ai purtat porcește. Cine n'are parale, nu invită cucoane la teatru.

— Să avem pardon, — i-am răspuns, — banii încă nu fac fericirea omului.

Așa ne-am despărțit.

Drept să vă spun — nu-mi plac aristocratele.

trad. de F. DIMA

Actualităţi ştiinţifice

Undele electrice şi porumbeii călătorii

Problema orientării în văzduh a porumbeilor călători continuă încă să preocupe pe oamenii de ştiinţă, care nu-şi pot explica siguranţa, cu care aceste mici păsări reuşesc să-şi găsească drumul şi direcţia la distanţe atât de enorme.

De curând s'au făcut în Franţa o serie de experienţe, care lasă să între-vadă o interesantă explicaţie a unui fenomen atât de misterios. Colombofilii francezi au lansat la un moment dat 200 de porumbei călători şi au observat că, întotdeauna, în momentul când se pune în funcţiune un post de emisiune radiofonică, pasările care-şi efectuează sborul în preajma emiţătorului, îşi pierd brusc simţul de orientare şi încep să rătăcească în jurul antenei postului.

Imediat ce emisiunea încetează, porumbeii se liniştesc şi-şi continuă drumul în direcţia iniţială.

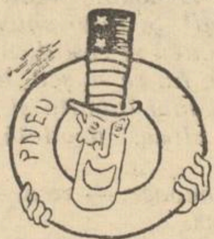
Astfel, se confirmă o veche observaţie a crescătorilor de porumbei, care susţineau că aceste păsări sunt turburate în sborul lor de undele hertziene.

„Ochiul electric" în slujba industriei

Industria de automobile din America foloseşte în timpul din urmă, într'o măsură din ce în ce mai mare, celula-fotoelectrică pentru controlul maşinilor fabricate. Iată, de pildă, una din aplicaţiile „ochiului electric" în acest domeniu: Să presupunem că e vorba de verificarea unei anumite piese, a cărei duritate în suprafaţă trebue să fie suficient de mare şi în plus, să nu prezinte neregularităţi. Prima parte a operaţiei constă în coborîrea pe suprafaţa piesei a unui ciocan — având la extremitate un diamant. Ciocanul este condus într'un tub de sticlă şi ridicat în interiorul acestuia, la o înălţime determinată printr'un vid creat graţie unei trompe cu apă. Căzând, ciocanul acţionează o clamă ce pune în funcţiune un releu. In urmă, ciocanul se ridică din nou şi trebue să ajungă la o înălţime suficientă pentru a eclipsa o rază luminoasă ce infuenţează o celulă fotoelectrică. Dacă această ridicare este insuficientă — cu alte cuvinte dacă piesa nu este destul de dură — ea este svârlită în mod automat.

Industria cauciucului în U. S. A.

Statele Unite joacă un rol preponderent pe piaţa cauciucului. In anul 1936 marea republică federală a consumat peste 570.000 de tone din acest produs, al cărui consum mondial s'a ridicat la 1.100.000 de tone. D[illegible]altfel, consumaţia

americană a cauciucului brut creşte neîncetat. Ea a trecut dela 332.000 de tone în 1932 la 491.000 de tone în 1935. Deasemenea în primele trei luni ale anului 1937, această cifră s'a ridicat la 152.000 de tone, faţă de 128.000 de tone în aceeaş perioadă a anului precedent.

Cea mai mare cantitate de cauciuc este folosită la fabricarea pneumaticelor pentru automobile. Pe când însă această fabricaţie absorbea 84,34% din totalul consumaţiei în 1929, propor[illegible]a a scăzut în 1936 la 77,14%. In schimb, nevoile „cauciucului industrial" s'au desvoltat în mod sensibil, mai ales în ceeace priveşte fabricarea curelelor, conductelor şi diverselor piese industriale.

Producţia totală a industriei cauciucului în Statele Unite ale Americii, în cursul anului 1936, reprezintă o valoare de 750 milioane de dolari, adică aproape 150 de miliarde de lei.

Taina longevităţii

Un medic francez, doctorul Fruictière, ocupându-se de problema mijloacelor celor mai potrivite pentru a asigura o viaţă îndelungată, a publicat într'o revistă de specialitate o serie de interesante consideraţiuni asupra acestei eterne chestiuni pasionante.

Ereditatea este, fără îndoială, unul din principalii factori ai longevităţii. Există familii, în care oamenii mor de timpuriu şi altele în care trăesc până la adânci bătrâneţe. In această privinţă unele familii dau dovadă de o regularitate impresionantă. Aşa de pildă, aproape toţi membrii familiei Turgot au murit la 59 de ani sau la o vârstă foarte apropiată. Ereditatea nu este

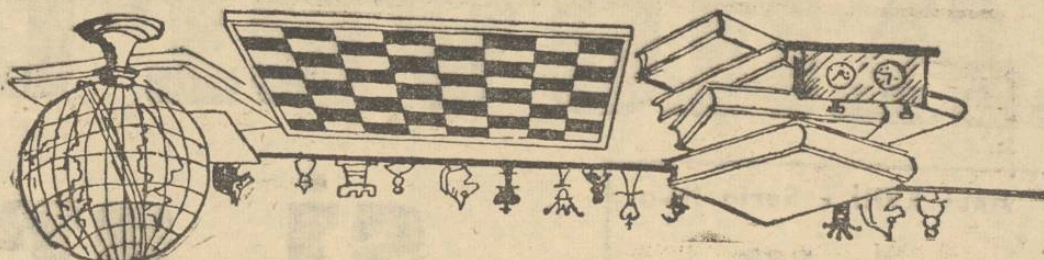

însă singurul factor. Din statisticele, făcute în Statele-Unite la 43 de societăţi de asigurare, şi cuprinzând un număr de 185.579 persoane grase şi 530.008 slabe, rezultă că riscul de mortalitate este mai mic pentru aceştia din urmă, fie că e vorba de apoplexie, boala inimei, ciroza ficatului, boalele rinichiului sau diabet.

Maladiile infecţioase lovesc aproape deopotrivă pe cei graşi ca şi pe cei slabi. Totuş, persoanele slabe sunt mai des victimele tuberculozei. Din cazurile studiate, doctorul Fruictier conchide că persoanele grase prezintă, în general, o fragilitate morbidă, iar cele slabe dimpotrivă, manifestă o anumită rezistenţă.

Tot din examenul cifrelor, se mai poate deduce că o persoană, ca să se bucure de o bună sănătate şi să aibă toate şansele pentru o viaţă mai lungă, trebue să posede la vârsta de 30 de ani, o greutate a corpului cu vreo 5 kilograme mai mare decât a avut-o în adolescenţă. După 30 de ani, trebue să piardă treptat din greutate, iar la 50 de ani, să ajungă la o greutate cu mult inferioară aceleia mijlocii din adolescenţă.

ING. I. S.

Cronica şahului

Portrete

Dr. Emanuel Lasker

Doctor în matematici şi filozofie — născut în 1868 în Berlinchen (Germania). A fost campionul lumii între anii 1894—1921. A fost considerat ca unul din cele mai mari talente şahiste a tuturor timpurilor. Un sfert de secol această uriaşă personalitate a impus ideile sale în şah, ridicându-se deasupra tuturor şcolilor şi principiilor. Mulţi îl plasau între neoromantici, alţii îl consideră încă şi azi ca fondator al şcolii poziţionale, alţii ca introducătorul principiilor de voinţă în şah, iar majoritatea ca fondator al şahului psihologic. Şi în adevăr cele mai frumoase victorii le-a înregistrat Lasker utilizând psihologia în şah.

A vorbi despre lunga sa carieră şahistă, şi succesele înregistrate în decurs de aproape 40 de ani ar însemna să utilizăm câteva cronici.

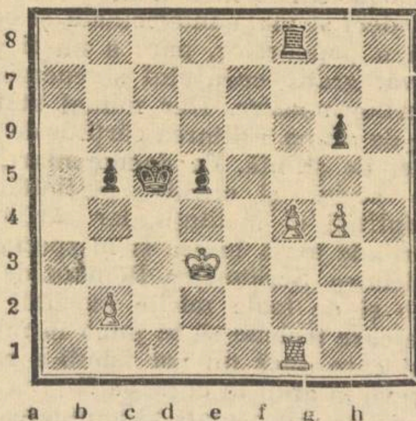
In 1921 şi-a pierdut titlul de campion într'un match obositor la Havana, unde Capablanca, având de partea sa atât tinereţea cât şi obişnuinţa unei clime tropicale, a făcut pe bătrânul Lasker să abandoneze înainte de terminare. Insă trei ani mai târziu, în 1924, la New-York, Dr. Lasker şi-a luat revanşa eşind primul înaintea lui Capablanca, Alehin şi alţii.

Până în 1933, Lasker a trăit în Germania. Cu venirea hitleriştilor la putere, a trebuit să emigreze, stabilindu-se la Paris. In 1935 a fost invitat în Rusia fiind plătit de către stat, pentru a servi ca profesor tinerelor talente de acolo. Trăeşte azi la Moscova.

Cu toată vârsta sa înaintată, având azi 69 de ani, dr. Lasker este încă temut şi mai participă la turneurile internaţionale, unde înregistrează destul de frumoase succese.

Un final interesant

St. Petersburg 1914
Negru: A. Rubinştein

Alb: Dr. E. Lasker

Poziţia din diagramă s'a prezentat într'o partidă jucată la marele turneu internaţional din St. Petersburg din 1914. Cu toată poziţia egală, care pare să ducă la remiză, Dr. Lasker, cu talentu-i extraordinar în jocul de finale găseşte calea spre câştig. S'a jucat:

1. f5, g×f5; 2. g×f5 Tf6; 3. Tf4, b4; (La 3... d4; 4. Re4 etc.) 4. b3, Tf7; 5. f6, Rd6; 6. Rd4, Re6; 7. Tf2!, Rd6; (Dacă ia pionul are un final pierdut). 8. Ta2!, (Alb ameninţă acum cu schimbul Turnurilor). Tc7; 9. Ta6+, Rd7; 10. Tb6! şi Negrele cedează, căci Alb câştigă pionul b şi apoi cade şi d5. La 10... Tc3; 11. T×b4, Tf3; 12. Te5, etc.

Apărarea Indiană

Jucată la Morawska—Ostrava 1923
Alb: Pokorny *Negru: Dr. Lasker*

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, e7—e6; 3. c2—c4, Nf8—b4+; 4. Nc1—d2, Nb2×d2+; (Ideia lui Nimzovici. 4...., De7 a fost prima dată experimentată în 1925 şi nu e mai bună decât mutarea din text). 5. Cb1×d2, 0—0; 6. e2—e4 (Nu pare a fi tocmai timpul. Mai bine 6. e3 sau 6. g3 urmat de Ng2) d7—d6; (Mai precis: 6... De7!, 7. Nd3, d6 etc.). 7. Dd1—c2, Cb8—c6; 8. Ta1—d1, Dd8—e7!; 9. Nf1—e2; e6—e5; 10. d4—d5, (Albul închide linia „d" unde a concentrat atâtea forţe. Mai bine era: 10. d×e5, C×e5; 11. 0—0 cu egalare). Cc6—d8; 11. h2—h3, Cf6—h5; (După terminarea deschiderei şi lichidarea străpungerei în centru, Negru ia iniţiativa pe flancul Regelui, unde atacul e condus cu mare artă). 12. Cf3—g1, Ch5—f4; 13. Ne2—f3, f7—f5; 14. Cg1—e2, f5×e4; 15. Cd2×e4, Cf4—g6; (Cu ameninţarea 16... Ch4). 16. Nf3—g4, Cd8—f7; 17. Ng4×c8, Td8×c8; 18. 0—0, Cf7—g5; 19. Ce4×g5, De7×g5; 20. Td1—d3, Dg5—e7; 21. Td3—g3, Tf8—f7; 22. Tg3—g4, c7—c6; (Caracteristic lui Lasker să caute noi complicaţiuni, vrea să deschidă linia „C" pentru noui manevre). 23. Dc2—e4, c6×d5; 24. c4×d5, Tc8—c5; 25. b2—b4, Tc5—c7; 26. Tf1—c1, Tc7×c1+; 27. Ce2×c1, De7—c7; 28. Cc1—e2, Dc7—c8; (Pentru a face posibil 29... Tc7 sau eventual 29... Df8). 29. Rg1—h2? (Totuşi altceva nu se vede, şi alte mutări ca 29. f3, 29. De3, 29. b5 sau 29. h4 provoacă alte slăbiciuni. Mutarea din text pregăteşte 30. f4.) Tf7×f2; 30. De4—e3, Dc8—f8!; 31. Rh2—g3, Tf2—f1; 32. De3×a7; Cg6—e7; 33. Da7×b7, Tf1—e1; 34. Db7—b5, Ce7—f5+; 35. Rg3—h2, Cf5—e3; (Acuma Alb, din cauza ameninţărei 36.. Cf1+, are alegerea numai între Cal sau sacrificiu de calitate. Aceasta e consecinţa unei profunde pregătiri poziţionale, pe care cu multe mutări înainte a prevăzut-o marele Lasker). 36. Ce2—g3, Ce3×g4+; 37. h3×g4, Df8—d8; (Această ultimă fază technică nu e lipsită de momente picante.) 38. Rh2—h3, Te1—e3; 39. a2—a4, g7—g6; 40. a4—a5, Dd8—g5; 41. Db5—e8+, Rg8—g7; 42. De8—d7+, Rg7—h6; 43. Dd7×d6, Dg5—f4; 44. g4—g5+ Rh6×g5!; 45. Dd6—e7+, Rg5—h6; 46. De7—h4+, Df4×h4+; 47. Rh3×h4, Te3—b3! şi Albele cedează.

O partidă preţioasă. După notele d-rului Tartakower.

CEREŢI AZI

Taina tinereţii şi frumuseţii veşnice

Lupta grandioasă între două genii ale răului: *Contesa de Cagliostro* şi *Arsène Lupin*. Amanţi şi vrăjmaşi de moarte!

Actiune, pasiune, istetie

Un spectacol grandios!

In „ROMANELE CAPTIVANTE"
260 pagini 15 lei. — La chioşcari, librari şi în gări.

[illegible]ERNOVICI

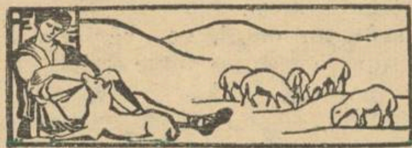

Epigrame

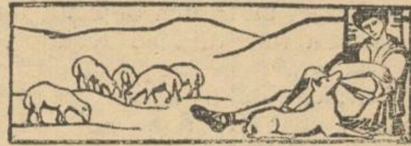
UNUI DOCTOR-POET

Doctore, mi-ai salvat viaţa,
Asta-i lucru hotărît;
Dar aseară, spunând versuri,
Doctore, m'ai omorît!

SUZANA TOPORANU

Ciobani, oi și lupi

Tată-meu, când m'am pomenit, avea oi multe. Peste două mii, bașca cele ciobănești.

Nu era cioban care să nu fi avut oile lui. Mulți aveau dela câteva sute în sus. Ciobanii buni nici nu slujeau pentru parale. Erau bucuroși să-și găsească, vara, loc de erbărit pentru oile lor, iarna adăpoastele și iernaticul. In sarcina stăpânului cădea grija tainului de mălai, la ciobani; sarea, nutrețul, zaharaua și adăpoastele la oi. Ciobanii erau în dreptul lor să-și speculeze, după voință: mieii, pieile și lâna dela oile câte le aveau. Laptele, brânza și untul, „dulceața" cu alte cuvinte, treceau în dritul stânii.

Intre stăpânul de moșie, cum era tată-meu — și ciobanii lui, se 'nfiripa astfel o comunitate de interese, a cărei lege era buna înțelegere, iar registru de contabilitate, răbojul, încrustat pe bâta cu baltag a scutarului.

Scutarul... El era călăuza, mai bine zis, alesul primit de bună voie al acestei comunități. Era bărbatul de încredere, ce-și lua sarcina bunei orânde a 'ntregii gospodării, nu mai puțin a averii comunității sau a stânii al cărei miez era. Oile scutarului erau socotite dup' acelaș șart cu al celorlalți ciobani ai stânii. El era, însă, scutit de orice slujbă ciobănească. Altă treabă n'avea decât să privegheze la bunul mers al stânii, făcând legătura între ciobani și stăpân. Cunoștea pe fiecare cioban în parte, care câtu-i făcea pielea, câte și ce fel de oi avea, însfârșit, semnul fiecăruia dela urechile oilor. Stăpânul n'avea nici un zor cu ciobanii. Ce-avea de făcut, ce-avea de spus, le punea la cale cu scutaru.

Erau atâția ciobani, câte cârduri de oi se numărau la o stână. *Mânzărarii*, care păstoreau mânzările, adică oile mulgătoare. *Cârlănarii*, care păzeau cârlanii și miorile la un loc, adică mieii din primăvară, lăsați de prăsilă. Al doilea an berbecuții erau despărțiți de miori: berbecii deoparte, miorile de alta. Miorile laolaltă cu oile, care rămâneau sterpe 'n primăvară, alcătuiau cârdul sterpelor. Aveam acum *berbecarii*, ciobanii dela berbecii și *sterparii*, dela sterpe.

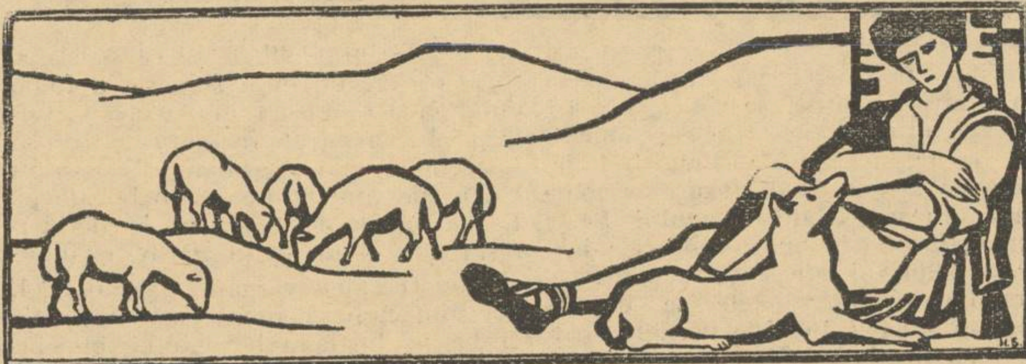
Baciu n'avea altă treabă, decât să ia 'n primire laptele muls dela mânzări, din care se pricepea, — meșteșugu' lui, — să pregătească brânzeturile, untul, iar toamna, laptele acru la putinele. Se 'ntâmpla ca baciu să n'aibă oi de loc, sau să aibă prea puține, față de ceilalți ciobani. Asta n'avea nicio însemnătate. Baciul era, ca să zicem așa, pe dinafara oierilor. Era meșterul stânii, care meșteșugea dulceața oilor. Nimic mai mult. La 'ndămâna lui avea *mânătorii*, băeții care dădeau oile la strungă, făcându-și treburile dimprejurul stânii cu ei. Mânătorii făceau ucenicie de baciu și de păstori, pentru o simbrie, de la stăpân, de-o oaie, două pe an. Anul ciobănesc începea cam odată cu fătatul oilor, pela Măcinici și se 'nchcea la Vinerea Mare. Atunci se făcea și răvășala, adică socotelile stânii. Mai erau și porci la stână, obștit averea baciului, sau cel mult pe din două cu stăpânul. Când mergeam cu tata la stână și vedeam pe pajiștea oilor cârduri de drochii, noi nu le știam ce sânt, și-l întrebam:

— Ce sânt alea, tată?

— Curcile baciului, — ne răspundea dânsul și noi îl credeam.

Laptele dela mânzări era dat cu cheag de baciu, din care strângea cașu dulce, îl scurgeau în zăbârne și-l punea la stors pe crintă. Zerul rămas dela caș se chema *janț*, care era foarte gras. Din janț se scotea untul de oaie și pus la fiert se făcea jintiță. Jintița, scursă de zer, la sidile, se făcea urda dulce. Cu zerul dela urdă se 'ngrășau

Amintiri

porcii, se 'ndulceau câinii, ba-l sorbeau cu poftă și măgarii.

Cu janț se 'nmuiau cămășile și pălăriile ciobanilor de se 'mbâcseau așa fel, că nu erau răzbite de pic de ploaie. Nici păduchii nu se pripășeau pe-asemenea cămăși unsuroase. Asta nu 'nsemna că nu erau curați ciobanii. Mai ales baciu strălucea de curățenie. Parcă-l văd p'al nostru. Mereu îl găseam numai în cămașe 'ncinsă de-o curelușă sau șerpariu, cum îi zicea, peste ițarii de dimie albă, cămașe albă ca zăpada, desfăcută la piept și suflecată la mâneci, până peste coate, cu capul gol, tremurându-i chica pe ceafă și pururea 'nseninat de voie bună. Ți-era cu plăcere să primești din mâna lui ceva.

Toamna, după Vinerea Mare, când se 'ncheiau socotelile stânii, baciu era slobod să plece, ca să vie 'n primăvară, după 'nțărcatul oilor, cam după Sf-tu Gheorghe. Atunci își începea trebăluiala stânii, meșteșugind dulceața oilor, adică a bunătăților, pe care numai laptele de oaie ni le poate dărui.

Mai târziu, încoace, se iviră negustori; ziceau că sânt Greci, dar mai mult Macedoneni, adică numai ei știau de ce neam erau. Aiștia cumpărau laptele de pela stâni și-l strângeau la *cășerii*. Făceau cașcaval grecesc și brânză albă, telemea, sau brânză de Brăila, pentrucă dela Brăila purcedeau ăști negustori. Tot întracolo-și trimiteau și mărfurile meșteșugite de ei. Obișnuit ei vindeau, mai ales cașcavalul, pentru Țara turcească, unde, din pricina căldurii altfel de brânzeturi de pe la noi nu țineau.

Și tată-meu își vându laptele la cășarie; astfel se împuținară treburile la stână. De baciu anumit nu mai se simțea trebuință. Mult, puținul, ce se mai lucra pentru cerințele curții, era săvârșit de scutar, care obștit cunoștea și meșteșugul băcitului.

Noi, copiii, ne bucuram, când ne lua tata la stână. Ne cam înfurnica pielea, nu-i vorba, când ne gândeam la cânii ceia, cât urșii, ce săreau de pe la umbrele stânii, să ne rupă din trăsură, nu altceva. Alerga baciul, dacă era singur la stână, sau câte-un cioban care se brodea pe acolo, ori mânătorii, să ție dulăii de rău, strigându-le: — Nea di oi, sau: — Nea di lături... Câinii auzindu-i se lăsau pe brânci, cu ochii când la cioban, când după noi, pândind, gata să ne sară 'n spate, numai o șoaptă să fi priceput din partea celora.

Baciu ne bucura cu câte-un covrig, cu câteun căluț sau măgăruș de jucărie, măestriți de dânsul, din caș dospit. De 'nemeream la fiertul urdei, ne ospăta cu câteo cupă de jintiță fierbinte. Tate-i plăcea să se răcorească cu jintiță 'năcrită, ținută de baciu, ca să fie rece, spânzurată 'ntr'o tivgă, în puțul oilor, deasupra apei. Când brodeam la mulgători, ne cinstea baciu și cu lapte de oaie muls din proaspăt, ce-l sorbeam, făcând mustăți la gură de spuma lui, cum l-aducea 'n găleată de la strungă. Se mai întâmpla, însă, și-altfel, vorba ceea, să „'nemerim ca țiganu miercurea la stână", când erau duși toți pe la alte treburi, de era târla pustie, lăsată 'n grija cânilor și-a coțofenilor, ce-și băteau coada pe fruntea strungilor. Rămâneam atunci cu gura rece și necăjiți, că n'am făcut nicio ispravă.

Când călcam cu picioru drept, apăi nu ne mai astâmpăram. Cu ochii mereu la zăvoii, ce ne urmăreau, privindu-ne mișcările, stând pe vine, ne furișam în ocolul mânzărilor, sărind peste corlate, s'ajutăm, vorbă să fie, mânătorilor, să dea oile la strungă. Băgam de seamă, că oile, cu ugerul plesnind de lapte, se 'mbulzeau singure, care mai degrabă să treacă, să se ușureze la muls.

Treaba mânătorilor se cam mărginea să ție oile, să-și facă rând pe portițele strungii, bătându-le peste cap cu bice făcute din șuvițe de cânepă despletită, sau smucindu-le de lână 'napoi, să nu se 'ncalice. Se 'ntâmpla și câte una mai sireapă, după care-și scoteau limba alergând mânătorii s'o aducă cu deandăratele 'n sus la mulgătoare. Tata, prinzând de veste de vrednicia noastră, ne bărăita să ieșim dintre oi, căci ne făceam totuna pe mâini și pe hăinuțe de usucul din lâ-

na oilor. Dar noi ne codeam, cu toate că știam ce parascovenie ne-aștepta din partea mamei acasă, care se făcea foc, când ne vedea cât de puțin tăvăliți... Nu ne 'nduram să eșim dintre oi, deși ispravă mare nu făceam. La dreptul vorbind, zădăream și bietele oi, zădărnicind și treaba mulsului, Când ne simțeau între ele, se speriau oile de noi, ca de niște arătări. Mânătorii înădușeau să le înduplice la strungă, mulgătorii se 'nciudau, chemându-le:

— Nea, oaie, nea...

Ele, speriate, fugeau însă, rotindu-se 'ntre corlăți, învârtindu-și cozile ca sfârlezile și-oprindu-se buluc în loc, se 'ntorceau spăimântate spre noi, ridicând niște priviri bulbucate, bătând din câte-un picior furioase, parcă să ne-amenințe, să ne 'ntrebe: — Ce vreți cu noi....? Tata, dacă vedea zoru, poruncea vizitiului:

— Fine Vintilă, întoarce caii, să plecăm. Copiii ăștia vor să rămâie, să-i trimeată baciu cu oile....

N'apuca să miște bine Vintilă trăsura, ca niște șopârle ne prelingeam fuga printre drugii corlăților și-aci o sbugheam în fundul ei, habar nemai având, nici de câni, nici de nimic.

Câteodată, mânătorii, când n'aveau de lucru, ne-aduceau câte-o măgăriță cu puiu după ea. Pe departe, însă, ferind-o să n'o vadă caii de la trăsură. Altfel era bucluc. Se dădeau de ceasu' morții, nu-i mai puteai ține în hățuri, caii, când li se arăta vreun urechiat... Noi nu știam cum să-i mângâiem puiu mai cu dragoste, cuprinzându-l de grumaji, cu tot neastâmpărul lui, cu toată grija măgăriței, ce râncheza ușor, cu botu 'ntins și urechile ciulite spre odrasla ei, ce-i dădea târcoale cu noi grămadă pe lângă el. Era blândă măgărița, ne 'ncredințau mânătorii, care, ca să-i dovedească blândețea, treceau pe sub ea, o mângâiau pe pântece, pe la ie, iar câte unul mai drăcos îngenunchea de s'alăpta ca mieii de la țâțele ei. Și eu am băut lapte de măgăriță, la o tuse 'ndrăcită, ca să-mi treacă. Nu știu cine-i încredințase mamei leacul acesta. Laptele știu c'a fost gustos, ca de capră, dar tusea-mi rămase moștenire.

Odată un drac de mânător a pătit-o. Ca să-și arate vrednicia, se 'ncălecă pe-un măgar de la mânzări. Era armăsar afurisitu. Rămăsese de ai, pe lângă măgărița baciului. Dădu o roată, două, voinicosul de călăreț cu bietul măgar, otâncindu-l c'un ciomag ciobănesc, peste umăr, la dindărăt, până când odată se 'ndărătnici măgarul și tulește-o, băiete, la turma de mânzări, svârlind și trepădând, ca scăpat din pușcă, cu 'mpielițatu 'n spinare. Acuși, acuși, hait, îl vedem pe diavolul de copil svârlit, ca o nimica din spinarea măgarului, înaintea lui, cât colo. Măgarul, care pân' atunci fugise cu capul în jos, ca să-i vie mai bine să-și scuture nagota din spinare, acum mergea fălos, cu nările 'n vânt, răgând, cât îi lua gura, ca un viteaz după izbândă, buciumându-și istețimea.

Toamna se răvășeau oile, adică se înumărau și se despărțeau, dându-se laoparte ale ciobanilor, care-și cereau socoteala. Se 'numărau și se-alegeau și pieile celor căzute sau tăiate 'n cursul anului. Atunci vedeai că s'adeverește zicala: mai multe piei de mioară decât de oaie bătrână". Se mai dădeau deoparte și oile bătrâne, ce le trecuse veleatu să mai fie bune de lapte și prăsilă, botoasele, cum li se zicea. Erau date la 'ngrășat, cu batalii laolaltă. Tot atunci s'amestecau și berbecii cu sterpele și mânzările, ce nu mai țârcăiau, să fie bătute, în vederea prăsilii.

Oile lui tata erau țigăi și-i stăruia scutarului, să caute ciobani, care să n'aducă cu ei berbeci țurcani, să nu corcească țigăile. Lâna țigaie era mult mai prețioasă la vânzare. Avea firul lung, subțire și ca pufu de moale. Țurcana era aspră, scurtă la fir și bățoasă. Pe la Ispas, când se tundeau oile, veneau la noi negustori de lână, mocani de prin părțile Sibiului. Tata era din vechi în legătură cu ei. Aduceau cu dânșii saci uriași, pe care-i spânzurau între niște crăcăni, cât furca puțului de 'nalte. Aruncau în gura lor lânile, făcute vălătuc de la fiecare oaie. Se mai urca de se vîra 'n saci și câte un mocan, ca să 'ndese, călcând lâna cu picioru. Negustorii ăștia luau și codina și mițele, pe care le păstra tata în podul magaziei, de nu veneau, cum se 'ntâmpla, să le ridice la mițuitul oilor, în Martie.

Tare 'ndrăzneți mai erau ciobanii noștri... Niște vederi, înalți, lați 'n spate, și voinici. Luau măgaru după ceafă, cum ai fi luat un miel. Ca să-și mai cruțe iarba după suhaturi, luau oile 'n porneală, peste haturi și hotare, călcând câte două, trei moșii într'o noapte. Cui intreba, îi răspundea, că merg cu oile la baltă sau la munte, după cum era porneala, spre munte sau spre baltă.

(Continuare în pag. 6-a)

Nimeni nu li se opunea. Las' că p'atunci se mai ținea obiceiul din strămoși, ce-l îndrituia pe călător, să-și pornească vitele pe moșia oricui, numai la semănături să nu strice. Totuși, nederii noștri erau în stare unul să-înfrunte singur un sat întreg, numai învârtind din bâtă, de i s'ar fi opus.

Cu măgarii încărcați cu tot tărhatul ciobănesc pe samar, cu gluga bătându-le'ntr'o parte sau cu sarica mițoasă 'nspate, cu bâta cruce după ceafă, cu târsâne la opinci, încăciulați cu bârsane, cât căldarea, cu dulăii, rotind turma, cât vițelu, în țâncăneli de acioaie, batal cu clopot înainte, trecând domol, ca la drum lung, cine-i auzea mergând în noapte, îi credea mocani sadea, urcând sau scoborînd, la ernat sau la vărat.

Intr'un rând prăsise tata și vreo două sute de capre. Ii plăceau. Când eșeau la câmp, păreau un stol de berze, cocori și drochii amestecate, așa de împestrițau izlazul tărcăturile lor. Laptele caprelor, amestecat cu laptele de oaie, nu știu prin ce minune, da o brânză mai gustoasă. Pentru asta, caprele erau mulse deoparte, adică, ce mai vorbă, când intrau mânzările la mulgătoare, caprele, ca și la păscut și'n toate 'mprejurările, se'nfigeau în frunte. Laptele lor putea să fie astfel dat deoparte și să-l lucreze baciul după voința.

Cașu dulce, după ce-i trecea vremea de scurs la crintă, baciul lua și-l tăia felii, pe care le-arunca într'un ciubăr cu saramură făcută din zer. Se lăsau acolo feliile de caș, până credea baciul c'au luat destulă sare. Pe urmă, le așeza frumos la putini, turna peste ele zer saramurat și brânza de saramură era gata. Când venea vremea de se făcea brânza bătută, la putină sau la burdușele, atunci cașul scos de la crintă era pus pe grătii sus, la umbră subt strașina stânii, în bătaia vântului, să se dospească. Baciu-l lua pe urmă de-l freca ca prepeleac, într'un hârdău curat de brad. Putinile cu brânză bătută erau acoperite la gură cu foi de hrean sau de lipan, lutuite cu pământ, întoarse cu fundurile în sus, să nu le pătrunză musca și aveai brânză bună și la anul, de parc'ar fi fost făcută atunci.

Caprele cu neastâmpărul lor le dădeau de lucru mult ciobanilor. Vara o luau razna după alior și bozii, ce le mâncau de le svântau. Dar tremurându-și bărbile, rumegând adulmecau cu botu'ntins,la semănăturile dimprejur. Când, după secerat, se sloboziau mânzările printre clăi, caprele-și făceau de cap sărind pe jumătăți, boncăninduse cu snopii... Caprele le tăiau pofta ciobanilor, să se mai proptească'n băț, să-și mai zică din fluier. Nu le dădeau răgaz, vorba lor, nici să se scarpine după ceafă, cu grija să nu strice caprele la bucate. Iarna, nici-atâta. Săreau peste maidanele adăpoastelor și țuștic în armanul paielor. Le vedeai spânzurând pe șirile de paie pe glugile de ciocani, până și'n vârful ascuțit al căpițelor de fân. Cu toată stricăciunea ce făceau, ți-era mai mare dragu să le privești agerimea lor de draci împelițați. Cât amar și cât necaz, însă, pe ciobanii, care trebuiau să dea mereu după ele...

— Boierule — îi zice odată scutaru lui tata, — scapă-ne de capre, că-și i-au ciobanii lumea'n cap...

In primăvar' acelui an, tata vându toate caprele, spre durerea noastră, a copiilor. Tare dragi ne mai erau... Nu ne mai săturam privindu-le. Mersul lor semeț, săriturile lor agere, mișcările lor sglobii, ne minunau, ca niște vedenii din povești. Apoi, când mai ne pica și câte-un ieduț în mână, gingaș, vioi și sprinten, cu ochișori blajini și dulci, nu mai puteam de bucurie. Parcă l-am prins pe D-zeu de picior. Când ne venea bine, ne furișam pe lângă șiri, prindeam caprele de țăcălie, făcându-le să ne sară 'n două picioare pe umeri, sau zăpăceam între noi vreun încornorat de țap bărbos și-l călăream, săracu, ca pe-un cal de pripas. Dar și el, când se smuncea din ghiarele noastre, se ridica 'n două picioare și fugi, băiete. Pe care-l bușea din coarne, nici popă nu-i mai trebuia.

Curtea moșiei se desfășura la marginea din spre Baltă a satului. Peste arman, lăsând la oparte coșarele boilor, veneau saielele și tărla oilor. Cu fundul la Crivăț, saielele se deschideau în Austru, în niște perdele largi, ca două brațe deschise, să te cuprinză 'n ele, întocmite din stuf înalt, adus de pe la bălți. Din spre Munte de la curte, venea satul. Un amărît de cătun, alcătuit din oameni de adunătură: cojani, munteni, mocani. Toți, dacă nu fusese sau nu erau argați, pândari, văcari sau ciobani la curte, erau, cel puțin învoitori pe moșie.

La adăpostul perdelelor mișunau oile 'n zilele de vânt și viscol, iarna. In zilele bune erau lăsate slobode pe staniștile tărlei, unde li se 'ntindea nutrețul.

Cându-i vorba de oi, trebue să te gândești la lupi.

Dădeau destui tărcoale, dar pe departe de tărlă. Urlau, cheunau, ca niște stahii din fundul nopții, de-ți făcea părul măciucă auzindu-i. Dar, nici cânii nu dormeau... Ciobanii aveau câte unii pistoale, pe care le 'ncărcau cu iarbă de pușcă, cu fultuială de cânepă și alice din țăndări de ciaun le 'ncărcau pe la gură, bătându-le cu varga. Când trăgeau cu ele, le ridicau cocoașele, le puneau capse la oțele și ocheau într'o doară, făr' a face vreo ispravă. Eu n'am pomenit lup împușcat de asemenea pușcoaie. Erau, cu toate astea, purtate cu trufie la chimirele ciobanilor, alăturea de cuțitul cu prăselele de corn, de fluier, de găitanul amnarului, de cureluța cleștișoarelor, pentru viermii oilor, năpârstocu, acornița, punga de bășică, cu băierile petrecute pe după gât și-alte marafeturi de burlac și de păstor. Mai degrabă auzeam de lup încolțit de câni, când dihania, împinsă de foame, se furișa până 'n bătătura oilor.

Erau și lupi coticeri, care cercau cotețele de păsări din sat. Când se pripășia vreo lupoaică, de-și făcea bârlogu să fete, prin dudaiele, sau mărăcinișurile, cum erau odată, de jur împrejurul siliștilor, din partea-i nu era nicio primejdie pentru sat. Lupu cruță satu lângă care-i oploșit, ba, dacă nu-l apără și de-alții, după spusa bătrânilor. De se 'ntâmpla, însă, vreo necuminținie a cuiva din sat, care să fi sgândărit bârlogul lupului, răzbunarea ăstuia era fără cruțare. Mai ales de-i răpea, sau ucidea lupoaicii puii... Nu rămânea vită nemursicată 'n sat, turmă de oi nezdrențuită, ce-ar fi înoptat cumva 'n izlaz. Trebuia să purceadă satu 'ntreg la goană, ca să încolțească sălbăticiunea, să-i nimicească toate ascunzișurile, de n'o putea prinde sau împușca. Altfel nu se mântuia de răutatea ei.

Odată, o lupoaică astfel fugărită, din goană, se năpusti 'ntr'un fund de saia, la noi. Era'n culesul de porumb. Oile nu se 'ntorseseră dela suhaturi. Saielile, rămase pustii, adăpostise toată vara cucuvaiele, care-și scoteau puii pe la cosorobi.

Larmă grozavă, parcă, vorba ceea, intrase lupu 'n sat.

— Uitea lupu, nu lăsați lupu...

Ca o săgeată, lupu fulgeră 'n fugă, tăind curtea moșiei în curmeziș. Cotârgelele curții nu 'nemerau, care să se-ascundă mai degrabă 'n grajdul cailor, pe supt hambare, în bucătărie. La un colț de curte, era un bordei. Sălășluia 'n el un țigan fierar, cu dancii lui. O cățea vărgată, parc'o văd, n'a știut cum să 'nemerească mai degrabă pe hogiagu bordeiului, opărindu-se 'n ceaunul de mămăligă al țiganilor. Boldeii noștri, fugărindu-se cu noi în casă, scheunau, dârdâind ca de friguri, amestecându-se printre picioarele noastre. Groaza de lup.

In fuga ei, lupoaica, căci lupoaică era, nimeri pe-o gură de saia. Ajunsă 'n fund, văzându-se căzută'n cursă, se răsuci 'n loc, tupilându-se pe brânci, cu ochii licărindu-i prin întuneric, ca două scântei verzi, ațintind gloata, ce-i tăia eșirea la gura saielii. Saielele noastre erau lungi, ca pentru oi multe.

Nimeni nu 'ndrăznea să pătrundă la dihanie. Numai o cățea, Dolfa, ce venise dela stână de fătase 'ntr'o copcă din peretele saielei, numai ea se repezea 'n fund la lup, clănțănindu-i.

Tata, în larm' asta, tocmai venise dela câmp. Până să-și descalice calu, finu Dumitru, rândașul, îi și tălcuise cum stăteau lucrurile. Dădu fuga 'n casă. Işi luă pușca și, băști, la saiele.

— Omule, omule,... îi striga mama din urmă. Noi, copiii, începurăm să scâncim. Tata-și căută de treabă.

Ajuns la gloată, puse doi inși cu furcile și desveli acoperișul saielii, din dreptul unde era lupoaica. Prin deschizătura făcută, ochi și trase. Sălbăticiunea se rostogoli trăsnită. Primejdia trecuse. Cu toate astea, nu cuteza nimeni să meargă 'n fund, să scoată mortăciunea. A trebuit s'o târască Dolfa, necăjită că-i turburase pacea bârlogului cățeilor ei.

„Lupu-și schimbă păru, dar năravu, ba".

Argații noștri ne-aduseseră un pui de lup, găsit de ei pe miriști. Mama-i dojeni:

— Fugiți, măi, de-aici cu duhnița voastră cu tot... Dar, noi, copiii, o rugarăm plângând, să ni-l lase, să-l creștem noi...

L-am băgat într'un coteț, singur. Dimineața, cum ne sculam, dam fuga cu grija lupului.

— Na lăptișor, na cărniță, micule...

Mânca, afurisitu, de toate. Noi nu mai puteam de bucurie.

— Să vedeți voi, ce mai lup blând o s'avem noi, — spuneam băieților din sat, cu care ne jucam. Puiu de lup creștea. Işi ascuțea urechile, își lungea coada și dacă-l săcâiam prea mult cu dragostea noastră, ne rânjea, sburlindu-se. Niște colți albi, ce ne cam înfurnicau. Uf, și duhnea un miros greu și putured, de-ți venea leșin... Cânii noștri îi duceam înadins cu minciuni pe la cotețul lupușorului, dar când îi simțeau mirosu, o smuceau din loc, ca fripți de foc și departe, începeau să latre, schionând. N'avem de lucru 'ntr'o dimineață și-i dăm drumu din coteț. Mare bucurie pe noi. Lupu nu fuge, nu se sperie de nimica dimprejur... Alergăm, să-i spunem bucuria noastră mamei.

— Să vezi, mamă, lupușorul nostru s'a îmblânzit, nu fuge... O scoatem mai mult târîș pe mama din casă... Dar unde-i lupu? Ba o fi colo, ba dincolo.

— Lupule, unde ești, lupule, und' te-ai vârît...? Uite-l, mamă...

— Vai de mine, ticăloșilor, ce-ați făcut, blestemaților...

Când sgâirăm ochii, ce să vezi? Puiu de lup ne gâtuise toate rațele și-acum da și după curci... N'am știut cum s'o tulim, să nu ne-ajungă mama... Dusu l-a chemat și pe puiu de lup.

Odată, noaptea, era prin Ianuarie, — afară urla vântul, viscolea,— m'am trezit, speriat din somn. Bocea mama. La icoane ardea candela. Tata plecase 'n puterea nopții, fără să-l fi simțit. Bătuse scutaru la fereastră, c'o veste spăimântătoare. Lupii ne rupseseră cârlanii.

Din bocetul mamei pricepeam frânturi de cuvinte:

— Bărbate, bărbate, te lași încrezător la toți tâlharii... Spusu-ți-am să nu m'ai ascultat, Ipocritul de Moș Simion, nu odată, părăsindu-și cârlanii, și-a pierdut nopțile la tălanița de fina Maria Buca... Asta era o văduvă dolofană cu vino'ncoace. Finu Radu, bărbatu-său, făcea pușcărie pe cinci ani, căci omorise pe unul, ce-i da nuierii tărcoale...

Viscolul venea din Crivăț. Häiticul lupilor s'apropiase de tărla oilor din spre Austru, până-i simțiră cânii. Cânii, sărind de pela adăpoaste, o 'ntinseră după lupi, care-o rupseră de fugă în josul vântului. Deasupra satului, lupii se opriră, întorcându-se la câni. Depărtați de tărlă, lipsindu-le îndemnul ciobanilor, cânii nu 'ndrăzniră mai mult. Dihăniile începură să urle, ținând cânii pe loc.

Doi, numai doi din häiticul lupilor, după urmele lăsate pe zăpadă, pe când cânii se depărtau, iar ciobanii furați de primejdia înșelătoare încotro îi momeau urletele haitei, îi doi se furișară în staulul cârlanilor. Au trântit, până ce n'au mai putut, de nimeni stingheriți. Cârlanii, spăimântați se năpustiră spre eșire, dărâmând vranița de nuiele, ce-o 'nchidea. Zăpăciți de spaimă, amețiți de viscol, se rupseră 'n vijdoace, fugind în neștire prin întuneric. Lupii după ei.

Când se lumină de ziuă, viscolul se liniști, cerul se lumină, să se vază parcă mai bine prăpădul din vremea nopții.

Zăceau cârlănașii sugrumați și nemetiți în gura saielii, ca niște snopi trântiți la voia 'ntâmplării. Pe câmp, până departe, răsăreau din zăpadă trupșoarele de cârlani și la stânga și la dreapta, precum îi ajunseseră lupii din fugă.

Zorile se revărsau însângerate, gerul îți tăia obrajii, zăpada țipa supt opincile argaților, care adunau în sănii cârlanii morți, răspândiți pe câmp, ca niște snopi spulberați de vijelie.

Patru sute de cârlani ne-au pierit în noaptea ceia. Moș Simion, cârlănarul, de teamă și de rușine, până 'n ziua de azi, dusu l-a chemat.

— Semne rele, — șoptea lumea 'n sat...

Primăvara, într'o noapte de Aprilie, se 'ntorcea tata dela Buzău, cu patru cai înaintași la trăsură, cu clopote și zurgălăi. Când să intre în sat, calu 'naintaș din dreapta, Cortel, soțu lui Bolboceanu, — negrii luați la Drăgaică, — sări deodată 'n două picioare, prăbușindu-se la pământ, să nu se mai scoale. Veni tata acasă, cu trăsura 'n doi cai, cu Bolboceanu de căpăstru.

In aceeași iarnă, o molimă cumplită de angină difterică stinse toți pruncii și copiii din sat. Peste-o sută de morminte noi, ca niște mogâlde de cârtițe uriașe, țineau acum unicul cimitir al oropsitului nostru sat.

Ne-a murit și nouă surioara noastră Aurelia, care venea după mine și fata Marița, orfană, luată de suflet în casa noastră.

Prăbușirea rânjea la ușa părinților mei, dar părinții mei nu credeau în semne.

I. NEAGU NEGULESCU

Procesele lui Titu Liviu Maiorescu

In numărul trecut am văzut primele întrebări din interogator şi răspunsurile date de Titu Maiorescu. Să urmărim mai departe desfăşurarea „duelului".

In întrebarea care urmează este vorba de depoziţia d-rei Veronica Câmpeanu — viitoarea Veronica Micle, — pe atunci o copilă de 13—14 ani, elevă a Institutului de fete, care povestise mamei sale, moaşa Câmpeanu, că într'una din zile, fiind ocupată cu ştergerea unor tablouri în salonul şcolii, ar fi văzut şi auzit lucruri din care ar reeşi că raporturile dintre Maiorescu şi Emilia Richert fuseseră de aşa natură că încordaseră raporturile conjugale dintre Maiorescu şi nevastă-sa.

Se cunoaşte depoziţia d-şoarei Veronica Câmpeanu: pe când ştergea tablourile, ar fi sosit d-na Maiorescu şi ar fi bătut la uşa camerei guvernantei, unde se găsea Maiorescu şi de unde nu i s'ar fi răspuns.

Inainte de toate Maiorescu consideră această depoziţie — dacă în adevăr a fost făcută — drept *„ridicolă şi perfidă"*. El este însă convins că aceste lucruri n'au putut fi spuse de d-ra Câmpeanu, ci sânt un produs al fanteziei d-nei Câmpeanu şi pentru aceasta propune să fie întrebată copila, nu mama. Despre mama elevei, Maiorescu are cuvinte puţin măgulitoare, când constată că „o moaşă şi un ofiţer au ajuns apărătorii unei şcoale de fete în privinţa moralităţii", sau că mahalagioaicele şi moaşele au născocit „din nori" această poveste.

Lăsând la o parte aceste lucruri şi cerând iertare dacă în această depoziţiune a ieşit din când în când din „termenii dulci ai parlamentelor", Maiorescu trece la probe şi dovedeşte absurditatea depoziţiei făcute de Veronica Câmpeanu: din salonul unde pretinde eleva că a văzut cum s'a bătut în uşă şi că n'a auzit dinăuntru niciun răspuns, este imposibil de auzit dacă răspunde cineva din odaia guvernantei, pentrucă între salon şi odaia guvernantei erau scări bifurcate în dreapta şi în stânga care separau la o distanţă prea mare cele două încăperi spre a putea permite elevei să audă.

Menţionăm aici că alta a fost depoziţia elevei. Argumentarea lui Maiorescu nu este potrivită. Veronica Câmpeanu — dacă nu răspunsese nimeni din cameră — nici n'avea, chiar dacă permitea distanţa, ce auzi. Faptul că n'a răspuns nimeni din camera guvernantei ea l-a dedus din altceva: soţia lui Maiorescu bătuse în uşă şi aşteptase. Apoi se îndreptase spre odaia directoarei. Din aceasta eleva a dedus că din cameră n'a răspuns nimeni la bătae.

Maiorescu e de părere — şi acest lucru îl găseşte *„impresionant"* — că depoziţia Veronicăi Câmpeanu „tinde a produce ideia că se ascundea" ceva înaintea soţiei sale şi că între ea şi Emilia Richert ar fi o desbinare sau mai bine o rivalitate. Spre a nimici această *„insinuare impertinentă"* a moaşei Câmpeanu, Maiorescu aduce fapte din care se constată bunele relaţii dintre cele două persoane şi propune în acest scop şi martori.

Să urmărim însă întrebarea şi răspunsul.

INTREBARE.

Observându-se depoziţiile ce le-aţi făcut prin răspunsurile de mai sus s'au luat lămuriri că d-voastră contestaţi într'un mod absolut toate mărturisirile ce s'au dat contra d-voastre pe cuvinte şi acele persoane ar fi fără merit şi că acele mărturii fiind nişte calomnii mincinoase, ar proveni din mai multe motive aşa dar lăsând pentru un timp arătările acelor persoane se pune înainte mărturia d-nei Câmpeanu, care zice că fica ei d-ra Veronica Câmpeanu i-ar fi spus că într'o zi elevele internatului fiind intrate în clasă fica d-nei d-ra Veronica ar fi rămas în salon spre a şterge tablourile. In acel timp ar fi văzut venind consoarta d-voastre ca după un sfert de oră după sosirea d-voastre.

Continuarea interogatoriului

Aceasta vroind a intra în camera d-rei Richert, bătând la uşă nu i s'ar fi deschis şi nici au voit a-i răspunde din lăuntru. Atunci consoarta d-voastre a trecut peste sală şi bătând la uşa d-nei Gros i s'au deschis şi în acelaş timp s'a deschis şi uşa dela d-ra Richert unde eraţi şi d-voastră.

Asupra acestor împrejurări d-voastră sunteţi invitat a da răspuns.

RASPUNS: MAIORESCU.

Ce să răspund la aceasta, domnilor? Mai curând aşi face eu o întrebare: dacă şi această vorbă a unei eleve tinde a fi un indiciu criminal în contra mea? O elevă se află în salonul repetitoriu cu uşa deschisă, vede dincolo peste scări că nevastă-mea bate la uşa guvernantei şi că apoi se duce la uşa vis-à-vis a directoanei şi că tocmai atunci se deschide uşa guvernantei. Ei bine să fie aşa; ce Dumnezeu rezultă de aici? Această depoziţiune în sine ridiculă şi de nici o valoare câştigă un caracter de indiciu prin perfida notifică însemnată în contrami.

Că după ce nevastă-mea a bătut la uşa guvernantei din năuntru odăii n'a vroit nimeni să răspundă.

Această spusă însă, singura care are valoare de indiciu din arătările d-rei Câmpeanu a zis-o adăugându-o moaşa Ana Câmpeanu (fiindcă o moaşă şi un ofiţer au ajuns apărătorii unei şcoale de fete în privinţa moralităţii).

Din salon este absolut cu neputinţă a auzi, dacă răspunde cineva din lăuntrul odăii guvernanei sau nu. Intre salon şi odaia guvernantei sunt scări bifurcate în dreapta şi în stânga care separă într'o distanţă aşa de mare încât nici nu va cuteza d-ra Câmpeanu, nu-i va trece prin cap a zice că ar fi putut auzi dacă răspunde cineva din lăuntru sau nu. Eu cer ca să se întrebe d-ra Veronica Câmpeanu însuşi asupra acestui punct, iar nu d-na Câmpeanu care în fantezia d-sale de moaşă a putut face multe şi variate schimbări şi îngroşări a adevărului. Eu sînt apoi în drept, cred, de a ruga pe onorabilul tribunal să se convingă însuşi la faţa locului despre cele zise mai sus, adică că este cu neputinţă a se auzi din salon, dacă se răspunde sau nu din odaia guvernantei sau a directoarei.

Că această depoziţiune este falsă, nu mai încape nici o îndoială şi eu îmi rezerv dreptul de a trage în judecată pe toate moaşele şi toate mahalagioaicele care din asemenea vorbe sucite şi mincinoase au scos şi au născocit din nori un proces scandalos. Eu mă rog de iertare, dacă în această depoziţiune am eşit poate din când în când din termenii dulci ai parlamentelor.

Dar mi-ar fi ruşine să rămân cu sânge rece faţă cu o mârşăvenie aşa de colosală.

Un lucru impresionant îl mai adaug. Depoziţiunea d-rei Câmpeanu în natura sa insignifiantă, tinde a produce ideia, că se ascundea ceva înaintea nevestei mele şi că între ea şi între d-ra Emilia Richert ar fi prin urmare o desbinare sau mai bine o rivalitate.

Această insinuare impertinentă a moaşei d-na Ana Câmpeanu nu este numai impertinenţă ci este mai întâiu de toate falsă. *Adevărul este din contră că nevastă-mea şi d-ra Richert guvernanta stau în relaţiunile cele mai amicale până în ziua de astăzi* şi că eu tocmai din cauza nevestei mele eram în relaţiuni generale de societate cu numita guvernantă onestă şi bine crescută, probă pentru aceasta este că decâte ori am fost eu silit a mă absenta câtva timp din Iaşi, de ex. în luna August 1863, trimis într'o anchetă la Dorohoiu, în Mai 1864 chemat ca

TITU MAIORESCU

membru al Inaltei Comisiuni spre constatarea voturilor plebiscitului la Bucureşti, în fine în August 1864, acum 2 luni, unde moartea tatălui meu m'a silit a mă duce iar la Bucureşti spre consolarea mamei şi sorei mele; în toate aceste date nevastă-mea nefiind obicinuită a rămâne singură acasă, a invitat-o pe d-ra Richert a locui pentru acest timp împreună cu dânsa la noi şi d-ra Richert a şezut astfel numai în absenţa mea, pentru a ţinea societate nevestei mele, în luna August 1863 şi în luna August 1864 în cea din urmă parte o săptămână, iar în luna Mai 1864 în toate Duminicile şi zilele libere de şcoală cari au fost în timpul absenţei mele la Bucureşti.

O repet: Nevastă-mea a fost şi este în relaţiunile cele mai amicale cu d-ra Emilia Richert. Dovadă pentru aceasta sunt d-nii Teodor, profesor universitar, d. Culiano, idem, d. Negruzzi idem, d. Mârzescu idem, etc., cu un cuvânt toţi d-nii care frecuentează casa noastră şi care ştiu relaţiunile noastre de mai înainte şi de acum. Eu am o sfială bine justificată de a propune pe nevastă-mea ca să fie interogată înaintea unui tribunal într'un proces de scandal pentrucă deja a putut rămâne încântată de faimoasa manieră a societăţii noastre de mahala din cazul de faţă şi nu ar mai trebui şi ilustrarea unei comparări înaintea tribunalului.

Dar în fine dacă onorab. tribunal nu este pe deplin convins după ce va fi luat mărturiile sus numiţilor profesori despre ceiace am zis în privinţa relaţiunilor între nevastă-mea şi guvernanta Emilia Richert, atunci nevastă-mea îmi va aduce cu plăcere sacrificiul de a veni înaintea Domniei-Voastre şi de a vă arăta relaţiunile ei cu d-ra Emilia Richert. Eu ştiu că nevasta nu se poate aduce ca martoră pentru bărbat, dar când se spune un lucru, care o priveşte pe dânsa de-a dreptul, atunci trebue să fie întrebată asupra propriei sale persoane.

Tocmai aci este una din cauzele pentru care fără o singură excepţiune *toţi colegii mei care mă cunosc, toţi au sărit ca un singur om* pentru a mă apăra în această împrejurare.

D-nii Ionescu şi Cobălcescu nu au fost niciodată la mine şi nu mă cunosc pre mine acasă şi pe nevastă-mea nu o cunosc deloc.

Dar cei care mă cunosc acasă ştiu toţi relaţiunile amicale între nevastă-mea tocmai şi între d-ra Emilia Richert şi prin urmare erau de mai înainte convinşi abstrăgând chiar dela onestitatea mea, despre care cred că d-lor nu s'au îndoit niciodată, erau dinainte convinşi că toate născocirile şi arătările acestui proces sunt flagrante calomnii. Eu am puţine cunoştinţe, dar mulţi, puţini cât am, *stau toţi fără nici o excepţiune gata a depune adevărul pentru mine şi a mă apăra.* Numai cei care nu mă cunosc deloc acasă şi nu cunosc deloc pe nevastă-mea au putut avea criminala imaginaţiune de a inventa asemenea monstruozităţi pe contul meu.

Am zis mai sus că toţi cunoscuţii mei sunt gata a mă apăra.

Aceasta o probez prin chiar faptul că câţi dintre Dumnealor se află în Iaşi au alergat *toţi* cu cea mai perfectă amabilitate şi gentileţe şi s'au oferit să-mi fie apărători.

Recunosc dar ca apărători ai mei în acest proces şi mă rog ca tribunalul să-i primească pe: D-l Vasile Pogor, fost membru la curtea de apel, pe D-l Petrache Carp, pe D-l Octav Teodori, Doctor în drept şi profesor de dreptul penal, pe D-l George Mârzescu, licenţiat în legi şi profesor la facultatea de drept, pe D-l Iacob Negruzzi, Doctor în legi şi profesor la facultatea de drept, pe D-l Mandrea, doctor în legi şi profesor la facultatea de drept.

Afară de aceştia s'au mai oferit cu o rară amabilitate şi dintr'un simţământ de onoare, care m'a consolat pe deplin pentru mârşăviile ce s'au dires în timpul din urmă în contra mea, D-l Cimara, doctor în legi şi D-l Pantazi Ghica, doctor în legi, spre a-mi fi apărători. Pe aceştia îmi rezerv dreptul a-i recunoaşte mai pe urmă ca apărători. Astfel cred că cercul este complet, că toţi advocaţii din Iaşi cu grade academice şi cu cultură legală s'au sculat pentru a mă apăra în acest proces şi au dat şi vor da probă de vigurosul simţ de onoare ce vibrează în inima bărbaţilor oneşti chiar în mijlocul unei societăţi corupte ca a noastră.

In una din scrisorile adresate *„Tribunii Române"*, Catinca Codreanu susţinuse că direcţiunea şcolii de fete şi comitetul şcolar, cunoscând pe de o parte scandalul care avea loc în şcoală, iar pe de altă parte dându-şi seama că şi elevele şcolii ştiau despre lucrurile ce se petrec în internat — luaseră măsura de a opri ieşirile prea dese ale elevelor în oraş şi a limita deci întinderea scandalului.

Intrebarea şi răspunsul care urmează poartă asupra acestui subiect:

INTREBARE.

Cunoaşteţi din foile Tribuna română că s'a vorbit ceva contra scandalului din Şcoala Centrală de fete, din Iaşi.

Una din persoanele care a invitat pe D-l redactor al Tribunei asemenea articole este D-na Catinca Codreanu. Această persoană susţinând epistola sa din 19 August care au fost motivul articolelor ce am citat vine a adouga apoi că, comitetul şcolar şi Directoarea persionatului nu lasă copilele eleve pe acasă la părinţi pentru că ele înţelesese scandalul provenit din angajamentul D-voastre cu D-ra Richert, la care D-voastră petreceaţi adesea ori până la orele înaintate din noapte.

Că Dumneaei s'a informat de la mai multe persoane din institut (pe care nu le-am numit temându-se a nu fi persecutate) ar fi convinsă că scandalul s'a urmat.

Aşa dar, D-voastră sunteţi chemat a vă justifica asupra acestor arătări a D-nei Catinca Codreanu.

RASPUNS: MAIORESCU.

D-na Catinca Codreanu nu arată nimic în acest proces, iar ceia ce arată afară din proces *este fals.* Dumneaei zice că a auzit, că persoane pe care nu le numeşte, ziceau că... Aceasta se înţelege că nu mă privesc pe mine. Dar ce zice încolo m'ar putea privi, adică că comitetul ştiind petrecerile mele oprea în înţelegere cu Directoarea eşirea deasă a elevelor, pentru ca să nu spue scandalul.

La aceasta răspund:

1. Este în orice caz ridicol a interpreta rara eşire a elevelor în acest înţeles; fiindcă atunci ar fi trebuit a nu permite eşirea de loc şi a nu permite rudeniilor să le vadă, ceia ce n'a încercat încă nimeni. Prin urmare, dacă elevele au eşit oare când precum au şi eşit, atunci au putut spune orice au vrut şi ce au ştiut şi este indiferent dacă D-na Catinca Codreanu interpretează că eşirile se făcea mai des sau mai rar decât ar crede înţelepciunea Dumneaei că este de trebuinţă.

2. Insă oricum s'ar interpreta aceasta este fals că vreodată Comitetul s'ar fi ocupat în anul şcolar 1863—1864 până tocmai acum o lună, de chestiunea eşirii elevelor din Şcoala centrală de fete. Comitetul n'a vorbit niciodată în timpul acela cu Directoarea şi cu nimeni despre eşirea elevelor.

3. Este fals că Comitetul ştia ceva despre scandaluri sau necuviinţe. Comitetul a declarat oficial în luna Septemvrie în Tribuna Română, că nu s'a întâmplat nimic necuviincios în acea şcoală, ei din contră ea a adus probe vrednice de disciplină şi moralitate tocmai în anul trecut.

4. Este aşa de departe ca Comitetul să fi vroit a rări eşirile elevelor din Internatul şcoalei, încât din contra noi am încercat a susţine eşirea elevelor ca până acum în contra dorinţei Măriei Sale Doamnei.

Măria Sa Doamna pentru prima oară mi-a vorbit mie, când am avut onoarea să fie primit acuma în Septemvrie 1864 că după *ideeia Mării Sale eşirile elevelor trebuesc să fie cu totul oprite.*

Eu atunci mi-am permis a mă opune, aducând tocmai argumentul că părinţii s'au arătat nemulţumiţi cu o asemenea măsură. Este dar dorinţa M. S. Doamnei ca elevele să nu iasă deloc din internat, şi numai în urma acestei opiniuni a M. S. s'a ocupat Comitetul la sfârşitul lunei Septemvrie, *pentru prima oară,* de această chestiune, va să zică înainte cu o lună nici nu era vorba de aceasta. Când am avut eu acea convorbire cu Măria Sa Doamna acum în Septemvrie 1864 era faţă şi D-l Dr. Zisu şi încă o Doamnă şi un Domn, pe cari nu-i cunosc.

Dar aceste lucruri şi palavrele D-nei Codreanu, pe care eu unul n'o cunosc deloc, nu pot avea importanţă în cazul de faţă. Eu am insistat numai la ele şi le-am refuzat cu deamănuntul, pentru că ştiu că onorabilul Tribunal şi toată lumea să se convingă pe ce lucruri de nimic, pe ce minciuni şi pe ce interpretări false şi ridicole de mahala s'a clădit acest faimos edificiu de calomnii spre a compromite o şcoală întreagă şi câteva persoane.

●

La „arătările" diferitelor persoane, Maiorescu adusese pentru fiecare motivele pentru care fuseseră împinşi să depună fals. Preşedintele de tribunal, într'o întrebare, ridică problema că sunt şi persoane care n'au avut „motive" să spună neadevăruri. Ele s'au referit la fapte, nu la persoane. „Ar fi prea greu ca arătările acestor persoane să nu fie adevărate". Şi preşedintele cere mărturisiri asupra faptelor, sau probe legale de nevinovăţie.

INTREBARE.

Un domn Nicu Teodoreanu şi căpitanul Dimitriu prin 2 epistole adresate Tribunei Române invoacă pe redactorul foei a publica, cel întâiu că Comitetul şcolar ar da rele probe de moralitate şi că opiniunea publică ar fi foarte compromisă despre asemenea urmări a Comitetului şcolar.

Cel al II-lea că s'au informat dela rudele sale eleve în pensionatul central că unul dintre membrii Comitetului şi-ar fi permis a da lecţiuni gratis pentru gramatica română la elevele din pensionat, cu care ocazie ar fi avut toată libertatea a scandaliza morala junimei.

Căpitan Dumitriu acea epistolă ar fi susţinut-o şi prin interogatorul dat.

De vreme ce după cum aţi observat sunt mai multe persoane care repet una şi aceiaşi, mărturisesc un scandal întâmplat la Pensionatul de fete. Ar fi prea greu ca arătările acestor persoane să nu fie adevărate pentru că precum vă scuzaţi în răspunsurile de mai sus parte din ele ar avea motive a face arătări false, însă între acele feţe nu sunt numai dintre acelea care pot avea motive să facă arătări neadevărate. Sunt persoane care din însuşi arătările ce fac descoperă că ele nu se referă la persoană ci numai la fapte.

Prin urmare nişte asemenea persoane făcând depoziţiunile cuvenite lasă ca justiţia să pătrundă adevărul şi să-l

VERONICA MICLE

declare pentru satisfacerea opiniei publice şi mai vârtos a demnităţii şcolare care este aşa mult compromisă.

Dacă în adevăr părerile aduse contra dv. sunt în realitate declaraţi acele amănunte care pot face judecata să constate fapta, din contră aduceţi probe legale cu care nu mai se poate nimici arătările sus numitelor persoane?

RĂSPUNS: MAIORESCU.

D-l N. Teodoreanu nu există; poliţia însuşi v'a spus că nu există. Este o scrisoare anonimă care atacă moralitatea comitetului întreg fără a spune ce rău a făcut. Atât din cauza anonimităţii cât şi din lipsa de arătări ce anume aşi fi făcut eu, scrisoarea aceia este nulă şi de nici o valoare.

Dv. mă întrebaţi apoi, ce răspund la depunerea d-lui căpitan Dumitriu, care zice că am dat acolo lecţiuni şi am avut toată libertatea a scandaliza. Despre lecţiuni am depus mai sus. Despre scandalizări cer mai întâiu să se arate prin ce, când şi cum? D. Dumitriu a auzit vorbind nişte eleve şi fără a arăta nimic, fără a preciza nici un fapt, nici un cuvânt, nici timpul, nici nimic, zice că am avut libertatea a scandaliza. Aceasta nu este acuzare, acestea sunt vorbe goale. In şcoala centrală de fete nu s'a întâmplat din partea mea niciodată, nici măcar o umbră de necuviinţă, orice arătare contrarie o voi dovedi falsă.

Onorab. Tribunal va observa cu această ocaziune, ce vagă şi legalmente neîntemeiată este toată această acuzare, nu persoana deadreptul opune ceva în contra mea, ci o a treia persoană depune că a auzit de la alte persoane, fete mici şi nevârstnice că s'au scandalizat nu ştiu cine, nu ştiu când, nu ştiu de ce. Asemenea lucruri sunt vorbe de pe uliţă dar nu depuneri tribunaliceşti.

bunaliceşti".

Vom urmări în numărul viitor restul interogatoriului.

MIH. POPESCU

Cronica mizantropului

Filosoful

Prietenul meu filosoful mi-a vorbit astfel:

— Dumneata crezi că meseria noastră e uşoară şi-mi faci imputări că nu cuget, că nu public nimic, că nu dau naţiei mele niciun impuls ideologic. Cum se vede că nu te pricepi în chestiune!

După lungi meditări ajunsesem la încheierea că rostul lumii nu se poate găsi decât într'un factor inteligibil. Hotărît, fie că sunt ale noastre, fie că sunt absolute, ideile definesc lumea. Am voit să scriu asta. Insă vezi că asta s'a mai spus de atâtea ori dela Platon până acum. Era adevărat, după mine, dar nu era nou.

Hm! am urmat eu meditaţia. Dar ideea în definitiv ce este. Ea nu e vizibilă decât când materia inertă a ajuns s'o exprime. Ea este un scop către care tinde materia, identificabil à posteriori. Ideile nu sunt transcendente materiei ci imanente, sunt formele în care poate fi gândită materia, care altfel rămâne o pură abstracţie. Admirabil, dar chestia e veche. A cam spus-o Aristotel.

Ha! am tresărit mai târziu. Dar materia asta nu e oare numai o aparentă a ideii, tot cam aşa cum spunea Platon? Numai că nu reprezintă un factor întru eternitate ostil ci o formă trecătoare prin care trece Spiritul etern. Minunat, minunat! Dar au spus-o asta idealiştii germani.

Da, dar vreau să adaog că istoria se desfăşură după legile însişi ale ideii, că adică istoria e o logică în mişcare. Grozavă descoperire! Asta e curat hegelianism.

Atunci, am zis, nu pot să afirm nimic sub speţa absolutului, însă rămâne un fapt că istoria e inteligibilă, adică dominată de idei, deşi mânată orbeşte. Absolut e numai universul în infinitatea desfăşurării lui. Asta însă a spus-o Schopenhauuer şi înainte de el orice panteist.

Nu-mi rămâne dar altceva temeinic de afirmat de cât că universul e istorie, o istorie care se cristalizează în forme neprevizibile, intuibile a posteriori, în stiluri ca să zic aşa şi în care mă amestec orb. S'a spus.

Bine bine, dar nu s'a spus că în definitiv, dacă nu e dominat de idei absolute, acest univers, cel puţin în latura lui antropologică, suferă acţiunea spiritului uman. Imi fac lumea pe care o vreau, îmi construesc lumea. Universul nu e numai reprezentarea mea, dar şi opera mea. S'a spus şi asta, dragă. Sunt acum nişte idealişti mai tari decât Fichte, nişte demiurgişti, puşi în slujba unei politici.

Ba stai, am găsit. Evrika, Evrika! Viaţa este o dramă, existenţa noastră e tragică, suntem pe culmile disperării. Evrika!

Aşa e! viaţa mea e dramă, nici nu ştii ce vesel sunt de descoperire!

Aşa striga prietenul meu filozoful. Dar atunci l-am oprit eu:

— Dragă, să nu te superi, şi asta s'a spus. E chiar la modă.

Filosoful se întunecă:

— Vezi? Ce-ţi spuneam eu? Nu e de trăit. Meseria noastră e grea. Aici nu adevărul interesează ca în ştiinţe, ci originalitatea. Trebue să descoperi ceva, în care să nu crezi, numai să nu se mai fi spus.

— Ascultă! Zi aşa: Nimic nu se poate şti. Nimic nu merită niciun interes. Nu ştiu dacă eşti, nu ştiu dacă sunt, etc.

— Glumeşti, răspunse filosoful, asta în special s'a spus de când e lumea. De ce sunt eu aşa de amărît? Mă gândesc foarte serios să aplic în filosofie metoda hermeticilor, să par că spun ceva profund ce nu înţeleg nici eu.

ARISTARC

Arta prozei

De obiceiu, comentatorii operelor mari nu scriu despre ele decât pentru a-şi pune în evidenţă erudiţia proprie, ingeniozitatea vederilor lor. Ernst Bendz, însă, în cartea sa „Paul Valéry et l'art de la Prose" (Gumpert Göteburg), a făcut o lucrare foarte minuţioasă, foarte motivată şi justificată şi în care a dat dovadă de adevărat spirit critic de analiză şi sinteză, privitor la opera lui Paul Valéry.

In introducere, autorul polemizează cu Valéry asupra chestiunii dacă există realmente sau nu o artă a prozei, în care Ernst Bendz combate pe Valéry cu argumentele lui Valéry. Urmează apoi o lucrare aproape ştiinţifică: clasarea procedeelor prin care să se ajungă la denunţarea mecanismului, a surprinde tainele meşteşugului şi a prinde sub o formă, devenită foarte conştientă, puterea iniţială şi instinctivă a creaţiunii. In aceste cercetări, fără nici un fel de pretenţie de erudiţie, criticul studiază vocabularul, nomenclatura cuvintelor preferate, semantica şi gruparea lor după „homophonie" şi „antiteză".

E o metodă cu totul formală, dar prin care criticul pătrunde în partea cea mai intimă a operei, făcând în acelaş timp preţioase consideraţii asupra articulaţiei limbagiului cu poezia, care deşi pline de erudiţie, nu trădează nicăeri nici legătura cu filologia, nici pe acea cu psihologia.

Două pasagii excelente sunt acele în care pune în evidenţă cele două calităţi stăpânitoare în opera lui Valéry: claritatea şi conciziunea. Criticul suedez nu omite de a sublinia oare care forme greoaie, pe ici, pe colea, în stilul său desăvârşit, pe care Valéry le datorează influenţei limbagiului ştiinţific.

In partea a doua a cărţii sale, Bendz cercetează procedeele pur literare ale lui Valéry, mai ales în „Les Cahiers" şi „L'idée fixe" dintre care cea din urmă este revelatoare a inspiraţiei prime a poetului. Toată această cercetare foarte adâncită şi judicioasă, este o dovadă de o libertate şi o severitate, în admiraţia criticului pentru opera pe care o studiază, care nu poate fi de cât pe placul acelora care doresc cititori atenţi pentru scrisul lor.

Caravana tăcerii

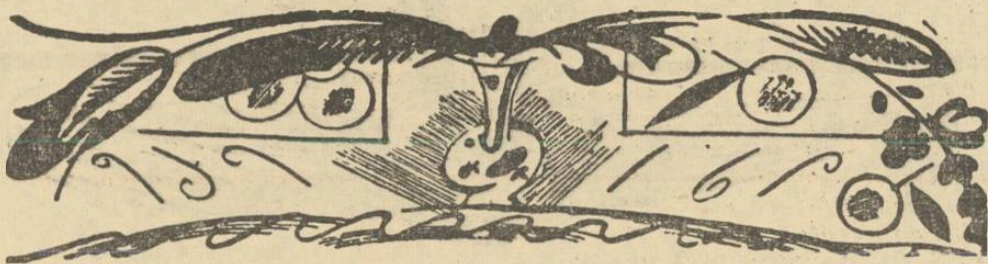
Propovăduisem, cu mulţi ani în urmă, prin scris ca şi prin viu grai, lupta contra insuportabilului sgomot din Capitală.

In cruciada contra sgomotului, nu cruţam pe nimeni. Ca gazetar, invectivam guvernele „pentru indolenţa lor balcanică" şi ceream imperios şi cu litere cursive, „demiterea imediată şi ţintuirea la stâlpul infamiei" a tuturor demnitarilor care nu-şi fac datoria! Ce mai vreţi, mă luam de piept cu primarii de sectoare...

In cercurile amicilor mei, articolele fulminante pe care le semnam, nu stârniseră încă ecoul dorit, deoarece — trebue să mărturisesc cu regret, — amicii mei nu ajunseseră nici ei la gradul de civilizaţie pe care eu (o spun fără modestie) il posed la superlativ.

Ei zâmbeau, oarecum îngăduitor, când auzeau de proectele mele şi-şi făceau semne cu ochiul, când le demonstram cu cifre calamitatea zgomotului care ne distruge nervii.

— Domnilor, — le spuneam eu, — e dovedit ştiinţificeşte, că peste 2000 de ani, toţi oamenii vor fi surzi din cauza sgomotului. Precum a spus şi marele Pasteur, eu sunt un campion al proverbului: Ai linişte, ai progres! Ai linişte, ai bună stare! Ai linişte, ai ceiace se chiamă civilizaţie! Liniştea înainte de toate! Dumneavoastră n'aţi obervat, că suntem cu toţii expuşi surzeniei? Bunăoară, disdedimineaţă când ţi-e somnul mai dulce, oltenii, aceşti barbari rămaşi din evul mediu, îţi asurzesc timpanul cu strigăte de-

şănţate: — Roşii, roşii, dovlece-ei! Vinete, sparanghel, conopi-i-i-dă!... D'apoi cei cu castronaşe de iaurt, care te revoltă pur şi simplu şi-ţi calcă pe nervi: — Iaurgi-uuu, iaurt-uuu!

Pe mine unul, drept să vă spun, m'au exasperat! Imi vine să pun mâna pe revolver! Dar mai sunt căruţele cu pietriş, camioanele cele grele care hurue şi troncănesc la răspântii, ceiace, mă rog Dumneavoastră, nu e permis într'o mare metropolă cum e Bucureştiul!

— Pam! Pam! Pam! Vuuu! făcu în acea clipă o limuzină, gata să ne calce.

— Poftim, iacă-tă! Pe acest tâlhar de şofer eu l-aşi spânzura de limbă în piaţa teatrului şi i-aşi interzice să se mai servească de claxon! Apoi aşi pune camioanelor roţi învelite cu vată, ca să nu ne asurzească, iar cailor, — am eu o invenţie — potcoave de cauciuc! In felul acesta, aşi putea să salvez poporul dela un dezastru sigur, pentrucă, repet, omenirea va fi complectamente surdă peste 2000 de ani!

— Eh.. mă luau ei în râs. — N'o să trăim noi 2000 de ani...

Iar altul, mai mehenghiu, îmi spunea în batjocură:

— In definitiv, ce te frământi d-ta, de ce va fi peste 2000 de ani? Să se 'ngrijească strănepoţii noştri, sau cei ce vor trăi în vremea aceia...

Altul, un inginer care făcea pe spiritualul la orice ocazie, punea capăt controverselor, spunând:

— Lasă, nene Firică, c'aşa eşti dumneata... Mult zgomot pentru nimic... nu ştii vorba lui Pirandello?

Ba, unii mă botezaseră chiar: „nezgomotosul pirandellian"... Eu răbdam şi sufeream în tăcere, caşi marii martiri, care aşteptau ca dreptatea să iasă la iveală ca untdelemnul deasupra apei.

Iată însă că înfârşit, de două luni şi mai bine, graţie unei înţelepte conduceri superioare a onoratei Prefecturi, culeg roadele luptelor mele pentru dispariţia sgomotului şi intronarea liniştei. Am reuşit să stârpesc răul din rădăcină! De două luni şi mai bine, netrebnicii de şoferi au fost puşi la respect, interzicându-li-se să mai hârie din ucigaşele lor clacsoane. Un domn chestor, al cărui nume îmi scapă, dar care s'a dovedit foarte energic, a lucrat temeinic la desăvârşirea şi punerea în practică a teoriilor mele anterioare. Capitala va fi ferită în viitor de năprasnica boală de care vă vorbeam mai sus, astfel că, graţie mie, noi, bucureştenii, vom fi singurii oamenii de pe glob cu timpanul urechilor intact. Pe când toţi ceilalţi conlocuitori ai planetei vor fi surzi şi se vor servi de cornete acustice, noi vom continua să auzim ciripitul păsărilor, foşnetul frunzelor şi poezia ploii. Cred şi eu că vă convine! Aţi văzut, desigur, pe străzi, defilând două automobile şi patru motociclete, intitulate „Caravana Tăcerii". Ei bine, fără modestie, pot afirma că eu sunt naşul Caravanei Tăcerii. (In treacăt fie zis, meritele mele n'au fost încă recompensate cum se cuvine; dar eu, modest din fire, aştept încă din partea onor. guvern, decoraţia care-mi va încununa străduinţele). Gata! S'au dus pe copcă sgomotele. S'a dat şi o circulară: unde se iveşte vreun zurbagiu, turburător al liniştei, e înhăţat de caravană şi pus la secret. Aşa le trebue!

Dar... de când cu circulara contra zgomotului, eu, personal, am început să am animozităţi, ba, aşi putea zice chiar certuri, sau, — dacă e vorba s'o spunem pe şleau — am ajuns să am proces cu vecinii mei.

Progresul nu e accesibil tuturora, iar vecinii mei sunt nişte profani (nu vreau să zic cretini, ca să nu se considere jigniţi).

Bunăoară, eu înebunesc după Radio. Mai ales când programul anunţă muzica militară, sunt meloman nevoe mare. Acordurile tromboanelor, nu numai că le gust, dar le sorb, nu altceva! Insă pentrucă odaia mea n'are sonoritate suficientă — ştiţi, blockhausurile astea... — deschid geamul, spre a simţi deplin farmecul tobelor.

Vis-à-vis de mine locueşte un colonel pensionar şi reumatic; un nesuferit. (Mi se pare că e „de aţă"). De câte ori aude marşurile militare, în loc să se entuziasmeze ca un vechiu ostaş, el închide geamul ostentativ şi spune tare, în aşa fel ca să audă vecinii:

— Domnul Andronescu ăsta e un nesimţit.

Eu respect bătrâneţea. Şi Pasteur, dacă nu mă 'nşel, făcea la fel. Dar el, colonelul de aţă, avea arţag pe limbă şi tot bombănea. Aşi fi trecut cu vederea această nepoliteţă notorie, dacă, într'o dimineaţă, nu m'ar fi insultat. Da, da, m'a insultat şi am şi martori; martorii mei sunt lăutarii cu care venisem după mine de la chef şi, mai ales, cel care 'nvârtea caterinca, Matache Buzatu. Lucrurile s'au întâmplat aşa: fusesem la o nuntă 'n mahala şi, după obiceiul strămoşesc, eu, care eram *nunul mare*, trebuia să fiu petrecut cu muzică până la domiciliu. Acolo, în poarta casei mele, după toate datinele moştenite dela părinţi, conformându-mă obiceiurilor, am descărcat şapte focuri de revolver în aer şi începui să chiui:

Foae verde trei alune
Nu mai pot şi mor de bine!

La care, ţambalagiul şi ăl cu caterinca, îmi răspunseră în cor:

Să trăiască nunul mare
Că e tânăr de onoare!

Tocmai când descărcam ultimele 3 cartuşe în slava cerului, fericit şi plin de demnitate, colonelul reumatic, vecinul meu profund antipatic, se proţăpi deodată în faţa-mi şi răcni:

— Iţi fac proces de contravenţie, ticălosule! De când ţi-o coc! Stai pe loc, că te 'nvăţ eu minte...

Şi nici una, nici două, pe strada mea paşnică, poposi *Caravana Tăcerii*. Din cele două automobile, coborîră nu mai puţin de 40 de comisari, iar o companie de guarzi motociclişti ne încercui pe toţi şi ne duse la secţie cu duba ca pe borfaşi, cu caterincă cu tot.

Ce-am păţit acolo, oi spune şi morţilor. Pas de le explică mocofanilor că eu sunt naşul Caravanei Tăcerii.

De unde... nici n'au vrut să audă. Ei îmi încheiară trei procese-verbale. Unul pentru, *„radiofonie excesivă"*, colonelul fiind parte reclamantă; al doilea pentru *„turburarea liniştei publice"*, pentru c'am venit cu lăutarii după mine şi-al treilea pentru *„port ilegal de armă şi tentativă de incitare la război civil"*.

Sunt dezolat, domnii mei, nu atât de procese, cât pentru că eu am fost promotorul acestor idei primejdioase.

Dar odată scăpat din ghiarele lor, mă gândesc cu regret la patriarhalele vremi de odinioară. Cu scufiţa 'n cap, în pragul bătrâneţelor, eu, Firică Andronescu, (...nezgomotosul pirandellian") decând mi se aduc citaţiile la proces, am devenit un aprig adept al intoarcerii spre trecut. Mă 'mbată poezia Bucureştilor de altădată...

Ce frumos era... Ce tumultoasă era cetatea lui Bucur... Disdedimineaţă, te trezeau muzical oltenaşii chipeşi:

— Roşii, roşii... dovleceeeeei!...

Ce patriarhală era clipa când iaurgiul clama binevoitor:

— Iaurt căimăcel, iaurtu...

Dar, mai ales, ce sonor şi plini de atenţiune pentru pietoni, clacsonau şoferii:

— Pam, pam! Vu-vu-u!...

Era mai mare plăcerea...

Ah, trecut, trecut...

Nu, nu părerea mea e aceasta: noi, ca popor oriental, după cum a spus şi Pasteur, nu avem nevoe de o Caravană a tăcerii!

Şi, la urma urmei, pentru ce, mă rog, să ne îngrijim noi de ce va peste 2000 de ani?

IULIU LAZAR

Cronica veselă

Tămăduirea soacrei lui Melinte

Preacuviosul pustnic, Veniamin,
Tămăduind prin vrăji şi rugi poporul
Toţi se rugau, calicii şi soborul,
Să-l ţie 'n vecii vecilor, amin!
Doar el, în peşteră, pe întuneric,
Printre retorte cu-alifii ciudate
Şi eprubete cu volumul sferic,
Sta, impasibil la celebritate.

Luptând cu vrăji de nimenea pătrunse,
Cu „iarba fiarelor" gonit-a dracii,
Căci descuia comorile ascunse
Punând să roadă luna, vârcolacii.
Şi, sfredelind cu şerpi de foc amurgul,
El provoca pe ceruri o eclipsă,
De nu stiai: e dânsul Demiurgul
Sau Demon groaznic din Apocalipsă.

Şi-atunci, veni la dânsul în chilie
O biată gospodină, foarte slută,
Ce gângăvea 'n neştire, zuralie
Şi-i arătă prin semne că e mută.
Iar pustnicul, A-toate-făcătorul,
Află din acte că femeea 'n fine,
E soacra lui Melinte, luptătorul,
Şi că nu-i mută rău, ci... mută bine!

De 40 de ani, dintr'o 'ntâmplare
Când a văzut un pui de urs de spaimă
Femeia asta graiul nu-l mai are
Ci gângăveşte doară şi îngaimă.
Şi, milostiv, bătrânul vraci se roagă,
Imploră stelele, amurgul, raiul
Şi izbuteşte dup'o noapte 'ntreagă
Truditei soacre să-i redee graiul.

Dar soacra, cum ajunse 'n bătătură,
Răcni la slugi, de au s'o ţină minte,
Strigă la fii-sa şi îi trase-o gură
Chiar luptătorului temut, Melinte.
Că: — „ce credea el, c'o rădea că-i mută
Şi o batjocorea că-i poamă acră?...
Păi de-astăzi are limba descusută,
Barem să ştie-acum că are soacră!"

Şi, zi la zi, făcându-i zile fripte
Cu-o gură ce şi zidurile mişcă,
Cu răcnete şi ţipete înfipte
Ca o zbârnâitoare sau morişcă,
Melinte îi băgă căluş în gură
— Ca să mai scape puţintel de chin—
Puse căluţi ca vântul la trăsură
...Şi hiii! la vraciul nostru Veniamin!

Şi năvălind în hrubă, ca turbatul,
Sparse ceaune, sticle şi-eprubete
Şi, dând la ghionţi, dealungul şi dealatul,
Bătu pe vraciu, lovind cu multă sete.
Şi i-o lăsă pe soacră în chilie
Cu vorbă aspră, când dădu să plece:
S'o amuţească iarăşi pe vecie
De unde nu, îi crapă capu 'n zece!

JUL

Cronica muzicală

Nunta lui Figaro

Anul acesta Opera Română şi-a deschis porţile sub semnul tutelar al muzicii lui Mozart. Primul spectacol a fost „Nunta lui Figaro". L-am ascultat cu acel sentiment de trecere în zona unei arte pure, pe care ni-l dă muzica nemuritorului din Salzburg.

Inaintea lui Rossini, Mozart s'a inspirat din faimoasa operă a lui Beaumarchais. Libretistul operei italiene din Viena, Lorenzo da Ponte a extras din urmarea la „Bărbierul din Sevilla" textul căruia Mozart avea să-i dea o extraordinară strălucire, creând una din cele mai reuşite lucrări în domeniul muzicii dramatice.

„Nunta lui Figaro" prilejueşte lui Mozart să înfăţişeze întreg veacul galanteriei în care compozitorul a trăit într'o muzică pură, de elan, de senzualitate graţioasă, de plutire elegantă peste asperităţile vieţii. In „Nunta lui Figaro" găsim exprimat tot veacul al XIX-lea, secol al rococoului cu toate preocupările lui erotice.

Uvertura de tip clasic apare cu cele două teme principale ale ei, scânteetoare de vervă, de graţie, de humor, prevestind desfăşurarea benină din cele 4 acte.

D. I. Nona Ottescu prim dirijorul şi directorul operei a reuşit să ne prezinte un spectacol bine pus la punct în ceeace priveşte muzica: orchestra şi cântăreţii. Păcat însă că regia scenică nu s'a încadrat în tonalitatea generală a operei: decoruri greoaie, încărcate, lipsă de transparenţă şi de lumină.

In privinţa interpretării am regretat dispoziţia glasului d-lui G. Folescu, care în Cavatina din actul I „Domnul conte vrea să danţeze" n'a putut marca din cauza unei răguşeli, ritmul uşor, de menuet, din această perlă „mozartiană". Cu humor şi cu elan a rostit d. G. Folescu aria din scena IX actul I, „Fluturaş, domnul conte aripile ţi-a tăiat".

D-na Emilia Guţianu, admirabila noastră soprană legeră a cântat frumos şi spiritual rolul Suzanei, iradiind vervă transparentă şi limpidă. In rolul contelui Almaviva, d. Şerban Tassian a avut momente în care glasul său cald a stăpânit ansamblul.

Ne-a impresionat mai ales duetul din actul III al contelui şi al Suzanei, unde d. Şerban Tassian a realizat magistral caracterul situaţiei.

In Cherubin, d-na Valentina Creţoiu a avut o creaţie care-i face onoare. Cu glasul ei pur, neted, liniar şi lipsit de vibraţie, ne-a redat graţia „androgină" a seducătorului paj.

D-na Maria Cojocăreanu a conturat cu discretă măestrie rolul Contesei.

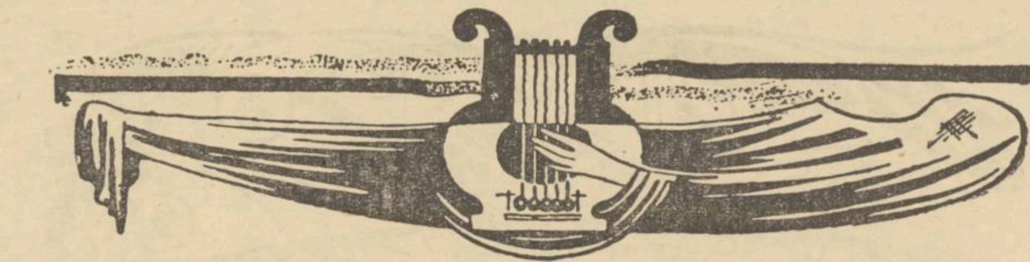
O menţiune specială merită d. Lucian Nanu, un bun cântăreţ, cu o şcoală serioasă, înzestrat cu glas, cu muzicalitate şi cu deosebită claritate în frazare. D-sa a interpretat rolul lui Don Basilio.

In celelate roluri au cântat corect d-nii N. Secăreanu (Bartholo), G. Oprişan (Antonio), Eugen Popescu (Don Curzio), d-na Tana Nanescu (Marcelina), Florica Popovici (Barbarina).

Al III-lea concert simfonic

In cel de al 3-lea concert simfonic dirijat de d. George Georgescu am avut prilejul de a auzi din nou pe compozitorul şi pianistul Pancio Wladigheroff, care a executat în primă audiţie concertul său No. 3 pentru piano şi orchestră. D. Pancio Wladigheroff este un compozitor inspirat, care a reuşit să pună în valoare în cele două concerte pentru pian numeroase motive populare autohtone. Desigur că desvoltarea ideilor muzicale se resimte de influenţa compozitorului slav Rachmaninoff.

In prima parte a concertului — con motto mosso — se observă în structura intimă, ritmică, elemente similare muzicii noastre populare.

Acest lucru este explicabil întrucât în folklorul românesc s'au produs infiltraţiuni slave, după cum în cel bulgar este de remarcat o certă influenţă orientală concretizată în acele foarte caracteristice modulaţii de care a-

GABRIEL PIERRÉ

bundă partea a 3-a a concertului d-lui Wladigheroff — allegro vivace.

In partea de mijloc a concertului, în andante, oaspetele nostru a reuşit să susţină în fraze largi şi generoase o inspiraţie delicată şi profund evocatoare a ambianţei slave.

Pianistul — în ceeace priveşte execuţia — a realizat adevărate tour-uri de forţă tehnice.

Păcat însă, că d. Wladigheroff n'a făcut decât o lectură a concertului aflat încă în manuscris.

Pentru a doua oară în acest an a figurat în programele Filarmonicei o lucrare a compozitorului italian decedat anul trecut, Ottorino Respighi.

Poemul simfonic Pini di Roma este cu totul tipic în privinţa personalităţii proeminente a şefului şcoalei moderne din Italia.

Intr'adevăr, în această lucrare găsim sintetizate cele două direcţii fundamentale inspiraţiei lui Respighi, una ducând spre clasicii italieni şi spre primitivi, iar alta indicând tendinţele muzicii moderne improvizate şi programatice.

Muzică descriptivă, colorată, emotivă, într'un cuvânt creatoare de peisagii şi de nostalgii, lucrarea simfonică Pini di Roma ne redă în cele patru tablouri, atmosfera metropolei italiene, nucleu de cultură, unde larma înflorită a vieţii se împleteşte cu umbrele grandioase ale trecutului latin.

Sub bagheta d-lui George Georgescu orchestra a realizat admirabil tranziţia de la primul tablou — allegretto vivace, — la mişcarea lentă care sugerează melancolia ce se degajă din coroanele umbrite ale pinilor de lângă o catacombă.

La al treilea tablou simfonic intitulat „Pini depe colina Janicul" cu mijloace simple, cu un abil tremollo de violine şi cu trei note ascendente, poetul italian ne redă freamătul vegetal al pinilor în lumina senină a lunei.

Apoteotic sună mişcarea a patra — în tempo de Marçia în care Respighi ne evocă un cortegiu consular care înaintează pe Via Appia.

Concertul simfonic s'a deschis cu execuţia cunoscutei „Prelude choral et fugue", lucrare scrisă de Cesar Franck în 1884, pentru piano şi orchestrată mai târziu de Gabriel Pierné, unul din discipolii organistului de la Sainte-Clotilde.

Execuţia acestei transcripţii este de un interes istoric, comemorativ căci se împlinesc câteva luni de la moartea lui Gabriel Pierné, elevul lui Franck şi profesorul de compoziţie al marelui nostru Enescu. In ceeace priveşte trebue să spunem că nu putem gusta această transcripţie a unei lucrări atât de ideal realizată pentru piano. Dealtfel şi faptul că Franck, care era şi un mare simfonist a scris-o pentru acest instrument, adecuat intenţiilor sale sonore, pledează în favoarea impresiei noastre. Cu mult mai multă religiozitate sună la pian arpegiile Preludiului şi acordurile celeste ale coralului.

Singura parte care câştigă în transcripţia orchestrală a lui Pierné, în ceeace priveşte claritatea, este împletitura multiplă a fugei şi concluzia ei unde se suprapun cele trei teme ale Preludiului, coralului şi fugei.

Suntem siguri că d. G. Georgescu ne va da pentru cunoaşterea puterii creatoare a lui G. Pierné una din lucrările personale ale compozitorului francez

Recitalul Firkusny

Vineri, am avut prilejul de a asculta într'un recital pe tânărul pianist ceh, Rudolf Firkusny, venit să concerteze pentru prima oară la noi.

Executând un program eterogen, în care „Ethudes symphoniques" ale lui Schumann şi Sonata în B. moll de Chopin, ocupau primul loc, R. Firkusny s'a vădit a fi preocupat mai mult de realizarea tehnicei sale, decât de partea de interpretaţie, de pătrundere a operelor executate.

Urmărind intesitatea şi amploarea tonului, d-sa exagerează în utilizarea pedalei, în dauna calităţii sonore.

Pe această linie de preocupări, pianistul e departe de adevărata atmosferă a Sonatei funebre de Chopin şi de freamătul interior din Studiile Sim fonice.

La sfârşitul concertului d-sa a executat „Toccata" de Prokofieff, demonstrând o stăpânire a tehnicei de duble note şi de octave cu totul remarcabilă.

Se pare că posibilităţile acestui pianist sunt pe măsura muzicei de tipul „Prokofieff".

Recitalul George Enescu

Sâmbătă seara am ascultat al doilea recital de Sonate dat de maestrul George Enescu cu concursul d-nei Ghitta Mendl Schapira.

Intr'un program simplu care însuma o sonată de Mozart, sonata de G. Pierné şi aceia a lui Cezar Franck, marele violonist a exprimat toată gama sentimentelor umane.

Intr'adevăr, este extraordinar să asculţi ceeace maestrul Enescu este în stare să creeze dintr'o Sonată, în care inspiraţia e difuză, în care totul se îndreaptă zadarnic spre o formă susţinută. Ne referim la Sonata de Gabriel Pierné.

Serafic, cu acel ton rarefiat, cu acele sonorităţi cereşti ce formează caracteristica d-lui Enescu, am ascultat transfiguraţi de emoţie, Sonata de Mozart.

G. ENESCU

In partea ultimă a programului s'a executat Sonata de Cezar Franck.

Această lucrare de un dramatism intens, nu este alteceva decât faimoasa Sonată a lui Vinteuil, despre care vorbeşte Marcel Proust în opera sa.

Este interesant de ştiut că marele prozator francez a fost sub impresia execuţiei maestrului George Enescu, atunci când a făcut analiza celebră a Sonatei pentru vioară şi pian a lui Cezar Franck.

Cu o mică retuşă Franck a devenit Vinteuil, în opera ciclică a lui Marcel Proust.

Ce putem spune despre această uluitoare interpretare, când frumosul şi perfecţiunea sunt prin esenţa lor inefabile şi indicibile?

In bis, maestrul Enescu a dat un andante dintr'o Sonată în sol major de Mozart.

Simfonicul „Enescu"

Duminică, orchestra Radio, dirijată de maestrul Enescu, a executat trei simfonii de Beethoven.

In acest regal simfonic ni s'au dat într'o interpretare adecvată, Simfonia II-a, a VIII-a şi a V-a de Beethoven.

Simfonia a II-a în re major de o graţie şi de o puritate de linie unice, a cunoscut în interpretarea mişcării a doua, larghetto, un contur muzical, fin şi totuşi vibrant, aşa cum maestrul Enescu ştie să imprime execuţiilor sale.

Simfonia a V-a în do minor a destinului, dramatică şi plină de contrast, a fost lămurită în tot ceeace are ea mai misterios.

Cu o claritate extraordinară, a fost executată tema din andante, susţinută de viole şi violoncele.

Nu încetăm să afirmăm că maestrul Enescu trebue văzut în ipostaza de dirijor, pentru a se cunoaşte sfera posibilităţilor sale.

MELIDON

Cronica modei

Evenimentul săptămânii trecute a fost expoziția domnișoarei Florica Neagoe la Maison de Français. Ceiace au adus modelele expuse de d-sa a fost linia pe care se dezvoltă moda de anul trecut în rochițele simple și mai ales în toaletele de seară. Domnișoara Neagoe aduce, în alegerea cași în prezentarea modelelor sale, pe lângă gust și ochiul unei experiențe formate în strânsă legătură cu modelele și atmosfera caselor mari de croitorie, și acea finețǎ și înțelegere a unei persoane de deosebită cultură intelectuală, căci ea posedă o formațiune universitară.

De aceasta se resimte întreaga sa activitate, discretă, rezervată, fără acele procedee, zise ale meșteșugului, atât de supărătoare în raporturile cu unele artiste ale modei și croitoriei.

Rochia neagră rămâne tot cea mai elegantă în zilele de după amiază cași în toaleta de seară, în lenaj ca și în mătase.

Rochia neagră de după prânz, luminată cu arabescuri de feutru alb, ca în modelul „Hesitation", Jeanne Lanvin, sau în „As de trèfle" a lui J. Patou de mătase neagră cu o geană de glacé alb sunt pur și simplu fermecătoare de simplicitate și tânără eleganță. In alte modele linia urmărește corpul cu fidelitate și grație, ca, de pildă, în modelul dela Schiaparelli (42) de mătase cuivre, cloqué cu luciri metalice, fără niciun fel de garnitură, prezintându-se ca o armură a frumuseții siluetei moderne, care cere din ce în ce mai mult svelteța și îmlădierea unui corp tânăr format în ore de cultură fizică zilnică. Și atâtea alte modele al căror farmec rezidă în jocul liniilor sau nota unei garnituri plină de fantezie îndrăzneață și totuși discretă.

Rochile de seară au altă alură, lungi, foarte strânse în talie, largi și grațios invoalte în jos, ele au toată poezia romantică a secolului trecut, cu nota modernă, ceva precis și sigur în atiturine, a sportivelor de astăzi. Sunt detalii, anume efecte de croială și dispoziție a stofelor care dovedesc că a trecut vreme, s'au petrecut schimbări, s'a creiat o atmosferă nouă, trebue să se exprime alte nuanțe în îmbrăcămintea femeii de azi.

Alegerea modelelor d-rei Neagoe o dovedesc două toalete de seară în tulle negru: „Pays de rêve", modelul domnișoarei Ventura, care e un adevărat vis cu florile sale brodate și aplicate, apărând când în plină strălucire, când abia întrezărit, în jocul panourilor de tulle, precum și „Jeunesse", Jean Patou, numai din tulle negru, învăluind amplu și bogat corpul, desemnat în toate liniile sale armonioase, într'un „fourreau" de satin negru colant absolut pe corp. Nota limpede e o centură de velur panne, roz-liliachiu. Decolteul este de asemenea de o artă desăvârșită, învăluind și dezvăluind, sub tull-ul transparent , torsul aproape în întregime, pe care colează fourreau-ul de mătase negru cu bretele „rose-chaire" aproape neobservabile.

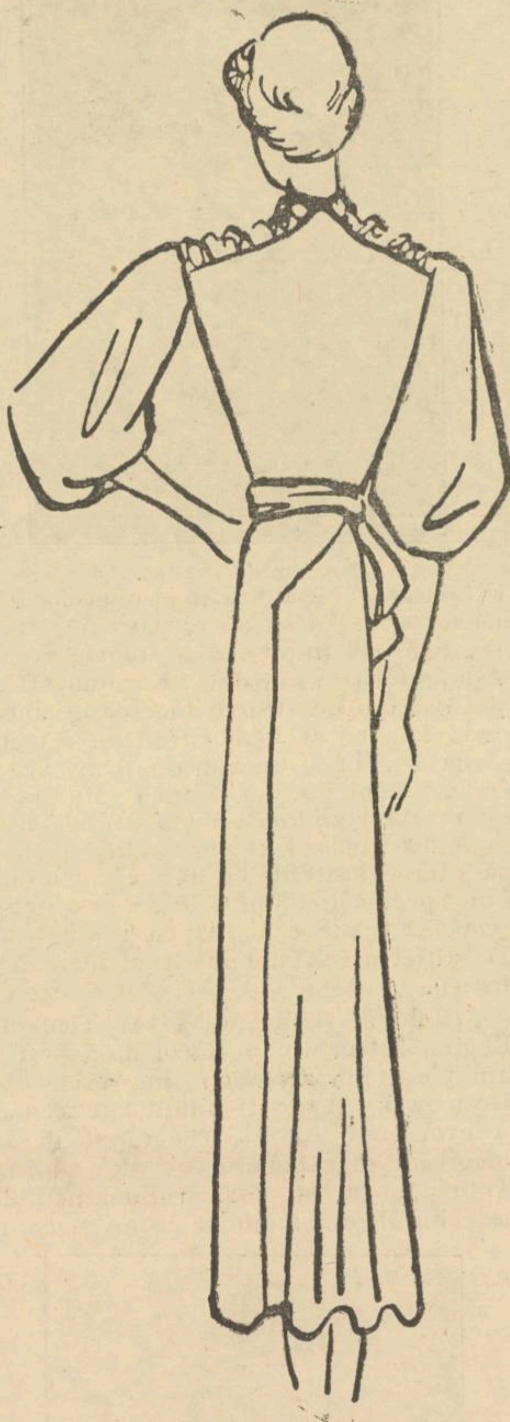
Iată — pentru a termina — și rochia „Exposition", fourreau de mătase groasă neagră, lipit absolut pe corp până la șolduri, cu o ușoară jachetă largă dintr'o stofă imprimată cu floricele în relief mici și discrete, ca o pulbere de pietre scumpe, ce nu sunt decât aplicația unui material nou, care, deși pare lucrat în ceară, rezistă la toate încercările unor lungi curse și la căldura fierului de călcat, oricât de încins.

●

Este foarte greu de ales ce anume trebue să scrii, în scurtele rânduri ale unei cronici, pentru ca să răspunzi la dorința exactă a cititoarelor, la nevoile lor personale în ce privește moda de iarnă. Detaliul joacă, în primul rând, un mare rol pentru a da o notă nouă modei de anul acesta și a o deosebi de cea de anul trecut. In alegerea modelelor însă mă gândesc la propriile mele gusturi și necesități. De pildă m'ași gândi la un model de tailleur de pus în toate zilele, de culoarea gri, pentru că această culoare face distins și gri-ul va fi la modă, jacheta separată de foi, închisă până la gât, cu buzunări sac confortabile. Când e vorba de un tailleur de după amiază, nu mai sunt atât de sigură în alegere.

Am văzut atâtea modele, întrecându-

se în varietate și fiind care de care mai atrăgător, încât pare că le-aș vrea pe toate. Mi-a rămas gândul la unul negru cu dungi pierdute, albe, destul de nou spre a fi interesant și destul de clasic spre a putea fi purtat în orice ocazie.

Vine apoi problema grea a hainei.

De obiceiu aleg haina ca să-mi servească cel puțin două sezoane, pentru că deobiceiu costă o sumă respectabilă. O haină de purtat în toate zilele se face de obiceiu „trois quarts", pentru că deși se cere să fie caldă și să ne apere de frig, trebuie să fie ușoară pentru mers pe jos. Fără blană, ea se poartă cu șalurile și eșarfele viu colorate și moi care țin cald la gât și la ceafă. Stofa e de obiceiu tweed-ul în beige sau în gri. Forma lor în anul acesta e în linii drepte, larg pe corp, deși unele persoane adoptă forma rusească, strânsă la talie, cu toate că aceasta pare demodată, în prezent. Haina de stofă, elegantă, se face nouă din zece neagră, desemnând linia corpului, dintr'o stofă velouté, cu guler de obiceiu de astrahan negru, dar putând fi schimbat căci e liber drapat pe umeri și în jurul gâtului. Cu un asemenea mantou se poată de obiceiu toca spaniolă din feutru negru și grosgrain. Bine înțeles, haina de blană rămâne adevărata haină de iarnă pentru cine poate să o aibă.

De altfel și garnitura de blană este foarte la modă, mai ales ca pelerină sau guler imens de vulpi argintii.

Rochia de seară sub formă de tailleur continuă a fi la modă, dar dacă rochia de oraș se cere strânsă pe corp cea de seară este ca o a doua piele lipită de corp, așa în cât trebue să pui fiecare picior înaintea celuilalt ca să nu cazi, iar pentru dans sunt lăsate deschizături pe părți sau în față spre a se putea face pasul. Unele sunt tăiate cu atâta artă încât, deși par cu totul lipite de corp și foarte strâmte în repaos, se desfac în diferite linii la mers și dans, dând, prin jocul panourilor, alte siluete de cât acele de „sirenă" pe care le arătau în repaos.

Una din liniile foarte mult experimentată este „corseletul", care cuprinde pieptul, scoborând, fără a face pliuri, până în jos sub talie. Modelul văzut la Lelong este dintr'un lamé nou cu dungi de lame colorat, care pare bătut în pietre scumpe. Intenția celor ce au lansat moda a fost de a pune în relief sânul și a reacționa împotriva siluetei „chiurase", la modă prin 1929 și care tindea să suprime cu totul sânul din siluetă. Deci parola pentru moda actuală este, atenție la bust și la sâni.

BITRIX

Poezii poporane

Frunză verde doi bujori!
N'ascultați, voinici feciori,
La povestea fetelor,
Că li-i mintea sburătoare
Ca și vara merele:
Pân' merele-s micuțele,
Stau în creangă frumușele,
Iar dacă îmbătrânesc,
Pică jos și se pălesc,
La nimeri nu-i trebuesc.

*

Colo 'n vale, la isvor,
Spală mândra grâușor
Ș'o cunosc pe brâușor,
Că-i e tare roșior:
Cu poalele de fuior
Suflecate pe-un picior,
Cum îi place la fecior.

*

Frunză verde 'n crâng uscat!
Când la lucru am plecat
Mândră vorbă ți-am lăsat:
Nu grăbi la măritat
Ca floarea la scuturat!
Că floarea mai 'nfloare-odată,
Dar tu nu te mai faci fată.
Eu acasă am venit,
Fată nu te-am mai găsit
Nu te mai văd bucuroasă
Nici la față așa frumoasă,
Nici la stat așa făloasă;
Fața-ți este gălbinită
Ca și floarea cea pălită
Care stă să cază 'ndată,
Stă să cază la pământ
Ca și tine în mormânt.

*

Dorul meu e numa'-un dor,
Nu-l mai spun io tuturor,
Că mi-l știe oare-cine,
Care-l trage ca și mine,
Că tot dintr'un loc ne vine.
De-ai umbla bade umbla,
De-ai umbla ca grâu 'n ciur
Și țeara toată 'mprejur,
Nu ți-i căpăta drăguță
Să-ți cadă la inimuță,
Cum ți-am căzut, bade, eu
Dragă la sufletul tău.

*

Știi tu, mândro, acu' o lună,
Când era vremea mai bună,
Dintr'o turtă noi mâncam
Și-amândoi ne săturam,
Dar acu', s'avem cu sacu,
Nu ni-am da unu la altu!

Din „Gazeta Transilvaniei" pe 1893

Cronica teatrală

„Frații Karamazoff" la Teatrul Regina Maria.

Am asistat Vinerea trecută, la unul din cele mai reușite spectacole din toate câte ne-a fost dat să vedem în ultima vreme pe scenele bucureștene.

Și totuși eram îndreptățiți să credem că vom petrece, dacă nu o seară proastă cel puțin una obositoare. Dostoewsky pe scenă! Lucrul nu e tocmai atât de ușor, deși opera lui prezintă o mișcare complexă a tuturor personagiilor, mișcare care poate fi ușor folosită din punct de vedere dramatic. Dar, acești eroi, în afară de viața lor exterioară, au o existență spirituală, interioară, mult mai intensă, mult mai bogată. In orice roman dostoevskian, adeseori, — ca în Proust — timpul cată să stea pe loc, spre a permite personagiilor să-și lămurească toate pulsatiile unei vieți subconștien-

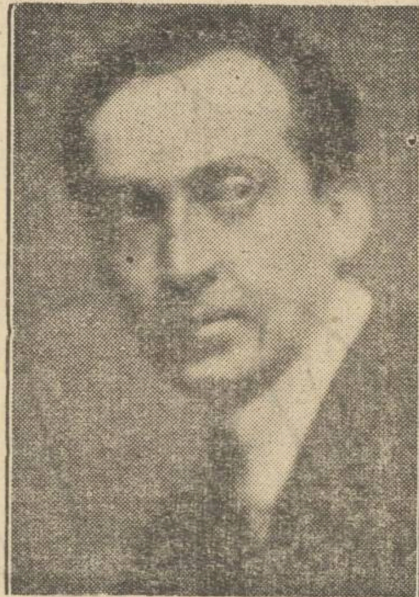
G. STORIN

te. Eroi care trăesc infinite clipe în domeniul abstract al rațiunii, care se trudesc să găsească soluții unor probleme de conștiință, eroi care se mișcă mai mult în ei decât în afara lor. Nu vrem să găsim aici cheia înțelegerii unei ideologii dostoevskiene proprii. Purtarea personagiilor față de ei înșiși ne interesează numai în măsura în care această purtare poate sau nu poate fi adaptată cerințelor scenice și deci acceptată de spectatori.

Aceste momente de pură viață interioară sunt aproape imposibil de redat într'un ritm dramatic. Exteriorizarea lor scenică se traduce printr'un dialog greoi, lung, copleșit de probleme, învăluit în nuanțe, al cărui sens scapă adeseori spectatorului. Personajul de teatru — deși lucrul e paradoxal — n'are voe să vorbească încontinuu. El trebue să se miște într'o viață fictivă, perfect echivalentă cu cea reală. Personagiile lui Dostoevsky păcătuesc, de îndată ce sunt aduse pe scenă, fiindcă vorbesc prea mult. Cetitorul are răgazul de a-și arunca privirea de mai multe ori pe o frază al cărei conținut i se pare, fie prea adânc, fie prea bogat. Spectatorul nu poate să oprească reprezentația și să ceară unui actor repetarea unei replici pe care nu a avut putința s'o asimileze.

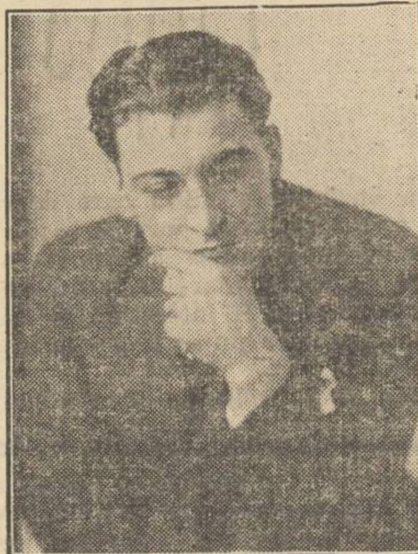
ION AUREL MANOLESCU

T. BULANDRA

Iată dece dramatizarea operelor lui Dostoievsky ni se pare, dacă nu imposibilă, cel puțin foarte, foarte grea. Adaptatorii „Fraților Karamazoff", doi oameni de teatru încercați, Jacques Copeau și Jean Croul au reușit să ne dea iluzia unei dramatizări perfecte. Zicem iluzia, fiindcă studiind doar textul adaptării el apare de îndată defectuos, text care totuși poate să ofere posibilitatea realizării unui bun spectacol. Când o iluzie este perfectă ea poate echivala cu realitatea. De altfel aci stă tot înțelesul ideii de teatru.

Astfel că, realizându-se la Teatrul Regina Maria un spectacol desăvârșit, am plecat de acolo cu impresia că Dostoewsky poate fi adaptat pe scenă. Adevăr cam șubred, ce e drept, dacă încercăm să raționăm cât de puțin. Totuși în acest caz, raționamentul este inutil, din moment ce nu reușim

GR. VRACA

să-l facem decât după ce ne-am despărțit de mirajul scenei.

Din moment ce în cursul reprezentației, am urmărit fără șovăială desfășurarea spectacolului, iluzia creată cu mijloace artificiale a fost perfectă... și prezența fraților Karamazoff pe scenă, posibilă.

Ne pare foarte rău că programul teatrului Regina Maria a ținut cu tot dinadinsul să nu dea în vileag numele acelui care a pus spectacolul „Frații Karamazoff" în scenă. Nu-l vom putea felicita deci „nominal" pe acest excelent regizor, rămas anonim, dintr'o neînțeleasă modestie sau.... o simplă nebăgare de seamă a celor însărcinați cu redactarea programelor (în fond, are nevoe teatrul de regisori?— și-o fi spus ilustrul anonim care a făurit cele câteva note fugare menite să pregătească un spectator înainte de ridicarea cortinei).

Rareori am văzut o interpretare mai omogenă, ilustrând mai bine ideea unui „ansamblu".

In rolul bătrânului Karamazoff a apărut d. Romald Bulfinsky, marele nostru comedian ținut departe de scenă vreme de doi ani, din neatenția sau reaua voință a directorilor săi. Incredințându-i-se de această dată un rol de mari proporții, d. R. Bulfinsky a avut ocazia să ne arate că a rămas acelaș mare actor, acelaș mare interpret pe care l-am cunoscut odinioară, când ilustra scena Teatrului Național.

D. G. Vraca în rolul lui Mitia Karamazoff a avut o creație impresionantă. După un prim act, jucat cam declamatoriu, d-sa a atins momente culminante de artă, în special la finalul actului patru, pe care l-a jucat cu o forță dramatică nebănuită.

In rolul lui Ivan Karamazoff, d. Tony Bulandra a fost excelent. Grav, neuman, straniu, d-sa și-a compus rolul cu o adevărată măestrie.

Impresionantă creația d-lui Eterle în Smerdiacov. Iată un tânăr actor care pe zi ce trece ne arată noi posibilități. Nu bănuiam însă să ajungă atât de departe. D-sa a avut câteva momente strălucite, mai cu seamă în scena spovedirii.

Un talent care promite: d. Ion Aurel Manolescu.

Senină și impunătoare — apariția d-lui G. Storin în părintele Zosima.

D-ra Clody Bertola a fost o excelentă Caterina Ivanovna. D-sa a jucat cu mult tact și cu o vizibilă comprehensiune a rolului.

Tot atât de bună d-ra Tantzi Cocea în delicatul rol al Grușenkei.

Toți, până la cel din urmă figurant, au dreptul la elogiile noastre, pentru străduințele de care s'au arătat capabili intru realizarea unui ansamblu omogen.

Ne-a mirat însă foarte mult decorul care reprezenta interiorul bătrâneștei case a Karamazofilor. De data aceasta programul ne-a indicat numele înfăptuitorului: pictorul Siegfried. Putem

R. BULFINSCY

deci să-i cerem socoteală personal, pentru acele camere — trei la număr — care se întindeau în profunzime, la etaj, peste.... o grădină. Pentru a se ajunge la o iluzie teatrală se poate uza de multe subterfugii. Odăi suspendate însă în aer, nu am mai avut ocazia să vedem, nici măcar.... în viața de toate zilele. Restul decorurilor însă, cu adevărat minunate, degajând o autentică atmosferă de provincie rusească țaristă.

Democrație și dictatură.

Ingrijorat de manifestările unei părți a tineretului din zilele noastre, care nu vrea să mai creadă în libertate și în tot ce ridică demnitatea omului, d. Ion Matasă a scos o lucrare despre „Democrație și dictatură", în care pune față în față cele două sisteme de guvernământ, scoțând în evidență superioritatea democrației, ca formă de „domnie a poporului".

Sunt juste observațiile d-lui Matasă făcute asupra regimurilor totalitare, în care tineretul crește într'un „anumit calapod: șovinism național războinic, disciplină militară, supunere oarbă comandanților, omorîrea oricărui spirit de critică, oricât de mare ar fi nedreptatea, oricât de grea ar fi suferința", după cum juste sunt judecățile pe care le face pentru înlăturarea unor idei falșe despre democrație, sau a unor prejudecăți.

De pildă, cine nu este gata să aplaude orbește un regim dictatorial, pentrucă e „generator de ordine. Ordine? — se întreabă d. Matasă?" Dar ordine și disciplină găsim și în statele democrate; acolo sunt isvorîte însă din însăși voința națiunii, ambele fiind trebuincioase pentru însăși respectul drepturilor naturale ale omului, pe când în cele dictatoriale servesc și ca mijloc de apărare a dictaturii.

„Ordine și disciplină găsim și în cimitire: nimeni nu mișcă, nimeni nu cârtește.

„In societățile vii, unde primează viața, ordinea și disciplina trebuesc puse în serviciul vieții. Ordinea și disciplina, când sunt numai o urmare a forței brutale și nu izvorăsc din însăși educația cetățenească, din însăși voința masselor, dau societății înfățișarea mărilor.

„Liniște la suprafață, dar puternice curente înăbușite se încrucișează în adânc, până când furioase, izbucnesc la suprafață în uriașe valuri".

Deși pe alocuri greșește, dând judecăți superficiale, sau dând dovadă de neînțelegere asupra esenței dictaturilor, lucrarea d-lui Matasă rămâne ca o impresionantă profesiune de credință în slujba unor idealuri de libertate: „Am înălțat un imn ideii de libertate individuală, de legalitate și de egalitate înaintea legilor, visul nostru din tinerețe și al părinților noștri, într'un timp când copiii noștri par a fi în căutarea unui stăpân".

„Margareta de Navara"

Nu știm dacă spectacolele dela ora șase sunt menite să adune mulți spectatori. In niciun caz „Margareta de Navara".

Din motive pe care nu le putem bănui, directorii Teatrului Alhambra s'au grăbit să permită accesul publicului la... primele repetiții ale acestei comedii ușoare dar nelipsite de oarecari calități.

A fost însă pentru noi spectatorii obișnuiți să vedem realizări puse la punct, prilejul de a ne da seama, cum se face o repetiție: actorii se bâlbâie, sufleurul se agită, totul ezită, nu prinde chiag. Cu o privire de ansamblu se pot însă vedea intențiile fiecăruia. Repetăm, a fost pentru noi o după amiază foarte instructivă.

D. Ion Iancovescu, dându-și seama de cele ce se petrec, s'a intimidat brusc în fața publicului, și a.... dispărut. (Dispariția a fost fictivă, evident, ca orice întâmplare teatrală, d. Iancovescu mulțumindu-se să se retragă într'un colț, de unde cu o voce monotonă, plictisită, și-a debitat textul, ca și cum l-ar fi citit, repede, ca să scape). Il înțelegem perfect pe acest mare comedian, care a avut pudoarea mediocrității spectacolului.

Restul ansamblului — d-nii I. Livescu, C. Lungeanu (singurul care știa rolul), Nicolaide, Rang, Giovani, etc., și d-nele Virginica Popescu, Lulu Savu, Agnia Bogoslava, — tot atât de șters.

Dacă spectacolul se mai joacă și azi — au trecut zece zile de la premieră — începe să fie vizibil.

GH. NENIȘIOR

„Vârtejul" -- drama ţăranului sărac

Romanul d-lui Romulus Cioflec — „Vârtejul" — Editura „Adevĕrul" 1937 este drama ţăranului sărac şi a frăţiei de cruce isvorîtă din aceiaşi viaţă blestemată, din aceleaşi năzuinţi spre mai bine, spre o viaţă mai uşoară.

Mitrea Căuş şi Ghiţă Haidamai, ţărani săraci din Târna, sunt eroii acestei drame, porniţi să înfrunte o viaţă vitregă: să aibă pământ, să facă avere, să-şi clădească o viaţă omenească pentru ei şi pentru urmaşi.

Intorşi dela oaste şi legaţi prin frăţie de cruce, mai trainică decât cea de sânge, Mitrea Căuş şi Ghiţă Haidamai, însetaţi de pământ în care văd realizarea setei lor de viaţă mai bună, se apucă de muncă cinstită ca tăetori de lemne la o societate forestieră. Prin muncă vor ajunge să-şi cumpere pământ, să iasă din categoria oamenilor săraci şi să păşească în aceia a oamenilor înstăriţi. Muncind în condiţii crâncene de exploatare, rodul acestei munci neajungându-le decât pentru a-şi ţine viaţa, în curând se conving că nu aceasta e calea. Intre timp condiţiile de trai devin mai aspre, viaţa este mai apăsătoare. Este momentul când Mitrea Căuş se găseşte la o grea răscruce. Plecarea în America îi apare ca o salvare. Vrea să-şi ia lumea în cap. Nereuşindu-i însă nici acest plan, după un groaznic sbucium sufletesc, el acceptă planul lui Ghiţă Haidamai de a se face hoţi de cai. Episodul acesta al romanului d-lui Cioflec este un moment zguduitor de impresionant, cu morala şi filosofia corespunzătoare.

— *„De greu e greu, Mitre,* — spune fratele de cruce Haidamai despre drumul pe care şi l-au ales, — *dar nu l-am fi ales dacă drumurile celelalte nu s'ar fi închis. Aşa e lumea; aşa e şi nu noi am făcut-o... Poate să-ţi iasă şi cu ruşine, adică cu scădere înaintea oamenilor, cari se vor bucura. Se prea poate dacă ai călcat greşit şi te-ai descoperit. Dar dacă dela început ţi-ai aprins făcliile cum se cade ca să nu te poticneşti şi ţi-a pus Dumnezeu mâna în păr, apoi iese cu cinste, Mitre. Ese — şi lumea te cunoaşte... Aşa că, după ce ai intrat între oameni ştiuţi, lumea te cunoaşte şi te socoteşte".*

Meserie grea şi plină de riscuri e hoţia de cai, cu treceri frauduloase peste graniţă, dar cei doi fraţi de cruce o poartă cu vrednicie la început, apărând în faţa celorlalţi ca negustori de porci şi de găini, şi casele lor se ridică văzând cu ochii.

Păcatul însă e păcat şi între oameni există cineva care ţine socoteala faptelor. Mitrea Căuş se hotărăşte să-şi aranjeze şi acest soi de relaţii. Se duce să se spovedească. Aflăm cu această ocazie că preotul satului este un contabil vrednic care ţine socoteală nu numai de faptele sătenilor dar şi de cifrele corespunzătoare fiecărei fapte.

Ca să fie drept înaintea lui Dumnezeu, Mitrea *„pentru odihna maicii sale, turburată de greşelile lui, trebuia să plătească părintelui doisprezece zloţi să-i citească (după numărul sfinţilor Apostoli). S'o mai pomenească apoi în două rânduri câte douăzeci de Dumineci una după alta, aşa-dar de patruzeci de ori (după numărul celor patruzeci de Sfinţi Mucenici).*

„Pentru foc şi pentru cei şase cai răpiţi până atunci, avea să dea, vreme de un an, doisprezece zloţi (adică alte douăzeci şi patru de coroane) sfintei biserici care-l ţinea mai departe la sânul ei; apoi încă doisprezece zloţi părintelui, care trebuia să se roage mai departe".

Este socoteala pe care şi-o face Mitrea supărat eşind dela preot. Dar de aici încolo Mitrea intră în rândurile oamenilor cu cinste. Ajunge chiar în comitetul de construcţie a bisericii din Târna.

ROMULUS CIOFLEC

Rămân însă riscurile meseriei. Furând nişte cai dela un grof, după multe peripeţii, Mitrea este prins, judecat şi condamnat.

Vine războiul. Mitrea speră într'o schimbare a lucrurilor. Pleacă în războiu să devie din nou om cinstit în faţa celorlalţi. Luptând vitejeşte, este decorat şi se întoarce în sat să intre în rândul oamenilor. Aici însă, în lipsa sa, murindu-i părintele, biserica avusese grijă ca bătrânul „să lase" cu limbă de moarte ca partea lui Mitrea să fie a sfintei biserici. Mitrea găseşte că nu e drept. Neînţeles de preot, care apăra „ultima dorinţă a bătrânului" şi drepturile sfinte ale bisericii, Mitrea hotărăşte să-şi facă singur dreptate. Este arestat. Devenind „liber" şi fiind exclus dela împroprietărire, pentrucă apăsa asupra lui fapta din trecut — era puşcăriaş — Mitrea Căuş devine un răzvrătit, retrăgându-se în munţi: e un „făcător de rele". Urmărit şi încolţit de jandarmi, care vedeau în el un primejdios „bolcevic", şi chiar în momentul când se hotărîse să-şi schimbe numele şi să-şi închine viaţa celui de Sus, este împuşcat.

Acesta ar fi „rezumatul". Socotim însă că am făcut un prost serviciu cărţii d-lui Cioflec dând acest „rezumat", pentrucă în romanul d-sale nu e vorba numai de o simplă întâmplare, cu fapte şi întorsături senzaţionale. Tragedia lui Mitrea Căuş e tragedia întregii ţărănimi sărace. Răzvrătirea lui Mitrea Căuş este una din formele în care, dezorganizat, haotic, înţelege să lupte această ţărănime pentru bucata de pâne.

D. Cioflec este un bun cunoscător al vieţii ţărăneşti. Trecând peste mentalitatea curentă, după care ţărănimea ar fi o categorie socială omogenă, d-sa a avut curajul să privească realităţile satului aşa cum sunt. Din categoriile sociale dela ţară, ţărani înstăriţi şi ţărani săraci, d. Cioflec a ales un exemplar de ţăran sărac făcându-ne să-i cunoaştem viaţa, raporturile sociale cu ceilalţi şi lupta pentru viaţă.

Viaţa ţărănimii ardelene pe care ne-o dă d. Cioflec este aceia a ţărănimii dinainte de unire. Suntem convinşi însă că d-sa cunoaşte tot atât de bine şi viaţa de azi a aceleiaşi ţărănimi. Şi hotărîndu-se să ne dea încă o lucrare, în care să vedem pe ţăranul zilelor noastre, d-sa va şti să vadă şi să arate că lupta ţărănimii pentru o bucată de pâne mai bună nu e şi nu trebue să fie dusă în sensul indicat de Mitrea Căuş.

Cât despre stilul d-lui Cioflec, aparenţa te-ar îndemna să crezi că romanul d-sale, din acest punct de vedere, e o carte scrisă greoi. Abia după citirea ei îţi dai seama că stilul chinuit este forma adecuată fondului cărţii. Viaţa aspră şi chinuită închisă în aceste aproape 300 de pagini nu putea să aibă un alt mod de exprimare.

ALEX. ANIN.

Cronica cinematografică

Iluzia cea mare

România — adică Bucureştii, căci cultural vorbind România este sinonim cu Bucureşti — România zic, adevărat Eldorado al cinematografului, s'a arătat săptămâna aceasta vrednică de o asemenea apelaţiune. Pe Bulevardul Elisabeta, vechiul cartier al „premierelor", ca şi pe cellalt: Ionescu-Brătianu, o mulţime impresionantă de filme bune. E chiar mai scurt şi mai uşor să le înşirăm pe cele proaste. Dar ar fi necavaleresc, din parte-ne, să le mai facem vreun rău după acela pe care şi-l fac singure prin simpla lor îndrăsneaţă încercare de a fi.

Să vorbim deci de cele bune.

Printre ele trebue semnalat, în primul rând, „La grande illusion", film francez regisat de Jean Renoir şi jucat de Pierre Fresnay, Jean Gabin, Erik von Stroheim.

Este o poveste de războiu. Adică poveste ar fi cam mult — şi ar fi şi cam falş. Căci adevăratul războiu este un răstimp fără poveşti; o gaură în timp, o perdea cenuşie ce se aşterne peste vreme, umbrind-o şi uniformizând clipele, exact aşa cum îmbrăcămintea uniformizează oamenii.

Filmul nostru a căutat pe acest drum al exasperantei monotonii, monotonie pe care n'o poate deranja decât, ici şi colo, câte o dorinţă nebunească de a forţa destinul. Si tocmai asta ni se arată aci. Un lagăr de prizonieri, de unde evadarea e imposibilă; încercări de evadare care nu izbutesc. Şi la urmă una care — deocamdată — reuşeşte. Fortăreaţa unde prizonierii sunt închişi este o piesă arhitectonică de mare valoare artistică şi în acelaş timp de tristeţe infinită. Totul e mucegăit, mâncat de timp, rece şi sinistru. Inlăuntru se petrec numai lucruri neînsemnate. Afară de unul singur, acela foarte important. Preparativele apropiatei evadări.

Ni se arată de asemeni doi morţi. Morţi nu de glonţ sau de boală, ci omoriţi de mersul implacabil al Istoriei.

Doi nobili, unul francez cellalt german, care, deşi inamici, se simt fraţi întru moarte. Căci ei simt — şi o şi spun — că prestigiul aristocraţiei de nume nu va putea supravieţui războiului. Cei doi adversari — care rămân rivali (unul sucombă în urma unui glonţ primit de la celialt) — se simt totuşi legaţi de trecutul istoric glorios al castei lor, glorios mai ales fiindcă-i un trecut... trecut, iremisibil trecut. Două lucruri s'au spus în cursul ultimului războiu: că, odată măcelul sfârşit, vor fi două prestigii care vor apune definitiv: acel al aristocraţiei şi acel al militarismului. Dintre aceste preziceri nu s'a îndeplinit încă decât una. Şi era de altminteri şi natural, din cauza păcii. Este

drept că războiul fiind câştigat de Anglia, Franţa şi America, ţări absolut ne-militariste, unde ofiţerul este un simplu magistrat (cu mai puţin prestigiu decât un judecător de pace) — vreme de zece ani uniforma militară a fost ascunsă ca ceva nemărturisibil, şi asta mai ales în Germania. Dar a venit reacţiunea: şi azi, în Germania, toată lumea este mai mult sau mai puţin militarizată. Fireşte, dacă războiul s'ar fi terminat printr'o altfel de pace, reacţiunea, excesiv militaristă germană nu s'ar fi produs. Şi asta explică de ce Statul Major german actual este energic împotriva unei declarări de războiu. E vorba aci de mult mai mult decât de o înfrângere a Germaniei; e vorba de o revenire posibilă la situaţia precară a însăşi clasei militare, ameninţată iar să cadă în disgraţia din 1919-1929, şi din care a scăpat printr'o minune care, ca atare, nu poate fi scontată prea des.

In filmul nostru găsim desvoltate cele două profeţii, care se vor realiza: una, complect (decăderea nobilimii); cealaltă numai pe timp de zece ani, pentru a se preschimba în fenomenul opus.

In filmul nostru vedem contrastul dintre mentalitatea franceză şi cea germană. Graţie acestei deosebiri de psihologie, este motivată reuşita unei evadări din cea mai formidabil păzită dintre fortăreţele nemţeşti. Prizonierii francezi speculează naivitatea militarismului german, care, hipnotizat de superstiţia unei discipline oarbe şi formale, ia în serios orice fleac. Francezii organizează o gălăgie monstră (şi în realitate fără nici o importanţă) — derivând atenţia întregului personal de gardă în spre scandalagii, şi făcând posibil celor doi fugari să câştige cinci minute.

De asemeni, semnalăm contrastul dintre culoarea mohorîtă a odăilor şi curţilor închise din lagăr, şi splendoarea magnifică a peisagiului regăsit de cei doi fugari, peisagiu de a cărui frumusete ei se pătrund până în fundul sufletului în acele câteva săptămâni de acalmie petrecute într'o fermă germană pierdută la o margine depărtată de pădure.

Remarcabil, de asemeni, episodul marsiliezei, cântate în costum de baletistă de către prizonieri.

Celelalte

filme bune n'avem loc să le recenzăm aci. Cetitorul le va regăsi, pe toate, în cronica noastră din revista Cinema. Aceste filme sunt:

„Femei de noapte", „Café metropol", „Viaţa la întâmplare", „Oameni subt gratii", „Insula furiei".

D. I. SUCHIANU

Cartea străină

Mediul nou rusesc

Romanul lui Iurii Herman —*„Cunoştinţele noastre”*— reprezintă în literatura sovietică un eveniment cu totul nou în privinţa concepţiei şi a conţinutului. Crearea imaginii eroului pozitiv, una din principalele probleme ale literaturii ruse contemporane, e tratată în această carte în mod original şi îndrăzneţ. Predecesorii lui Herman, în operele lor literare, zugrăveau de preferinţă eroii revoluţiei proletare de talia unui Ciapaev, luptătorii înverşunaţi pentru socialism sau constructori activi ai vieţii noi. Romanul lui Herman, scris cu mult talent şi reprezentând cu fidelitate viaţa actuală rusească, reuşeşte să demonstreze că naşterea omului nou e o temă tot aşa de importantă caşi eroismul războiului civil, că lupta pentru psihicul nou al omului e tot aşa de actuală caşi construcţia economiei socialiste.

„Cunoştinţele noastre” reprezintă una din laturile caracteristice ale vieţii actuale ruseşti: formarea păturii intelectuale noi sovietice. Iurii Herman nu urmează însă calea obişnuită a scriitorilor noi, care îşi aleg eroii din păturile care au fost oprimate sub vechiul regim. In romanul său nu întâlnim un simplu muncitor, care ajunge la conducerea unei întreprinderi industriale gigantice, sau un ţăran analfabet care devine profesor universitar. Herman abordează cealaltă cale de formare a muncitorimii intelectuale sovietice, care constă în antrenarea şi încadrarea micii burghezii în noul ritm al vieţii sociale. *„Cunoştinţele noastre”* e romanul omului mijlociu, al omului de rând, eşit din pătura mic-burgheză care — sub influenţa mediului social nou, — evoluiază dela participarea pasivă şi mecanică la viaţa de toate zilele către o muncă socială activă şi creatoare.

Acţiunea se petrece la Leningrad şi începe în anul 1925, sub regimul NEP-ului, când pătrunderea socialismului în felul de viaţă al societăţii ruseşti era abia la începuturile ei. Alături de constructorii activi şi conştienţi ai vieţii noi, trăia pătura destul de puternică a micii burghezii, cu mentalitatea ei specifică, cu sentimente şi instincte conservatoare. Trăsăturile tipice ale acestui mediu sunt întruchipate de autor în imaginea eroinei principale: Antonina Staroselska.

La vârsta de 16 ani, rămânând orfană în urma morţii tatălui ei, Antonina e nevoită să părăsească liceul şi să-şi caute de lucru. După multe căutări zadarnice, ea reuşeşte să fie angajată la o frizerie particulară. Fire ambiţioasă, cinstită şi dreaptă, înzestrată cu o inteligenţă vie, însă puţin desvoltată, Antonina e chinuită de existenţa ei monotonă şi fără rost. Indolenţa mediului înconjurător, singurătatea şi neputinţa de a înţelege ritmul timpurilor noi îi închid Antoninei calea spre o viaţă mai vie şi mai interesantă.

Antonina ştie de existenţa unor preocupări „adevărate, mari, serioase, de stat” şi observă cu deosebită atenţie clientele frizeriei care îi par că se ocupă cu o astfel de muncă.

„Clientele acestea deşteptau însă în sufletul ei invidia, aproape ura; ele cunoşteau ceiace ea nu cunoştea; ele se ocupau cu lucruri pentru care ea nu era aptă; prin existenţa lor ele subliniau neinsemnătatea ocupaţiei sale. In felul lor de a se purta cu ea se simţea acea răceală, abia perceptibilă, care se observă la femeile care se cred adevărate lucrătoare, egale bărbaţilor, faţă de o femeie care se ocupă cu o muncă specific feminină şi întrucâtva dispreţuită.”

Antonina era obosită şi plictisită de situaţia ei, însă nu ştia cum să-şi aranjeze altfel viaţa.

Silită de împrejurări, Antonina se mărită cu Scvorţov, un marinar din flota comercială. Bărbatul ei e o canalie egoistă, gata de orice mârşăvie pentru a-şi aranja o viaţă confortabilă, un om de nimic, care — ascunzându-şi insolenţa şi vanitatea sub masca politeţei — ştie să câştige încrederea şi simpatia oamenilor cu care vine în contact. Antonina îi înţelege foarte repede firea ticăloasă şi josnică şi se convinge că *„nu numai că nu-l iubeşte pe Scvorţov, dar nici n'are să fie în stare să-l iubească vreodată”*. Totuşi, ca o fire pasivă care se supune totdeauna împrejurărilor, Antonina continuă să trăiască cu el, neavând puterea morală suficientă pentru a rupe această legătură.

După moartea lui Scvorţov, Antonina se mărită a doua oară cu Pal Palâci, un fost lacheu dela unul din restaurantele cele mai luxoase ale Capitalei. Acest om, în vârstă înaintată, caută odihnă şi refugiu într'o căsnicie cu o femeie modestă şi liniştită. Dragostea şi amabilitatea lui Pal Palâci, restrângerea tuturor intereselor la căminul familiar baricadează deasemenea drumul Antoninei spre independenţă, o izolează şi mai mult de viaţa socială.

Zece ani trec pentru Antonina în această viaţă monotonă şi spălăcită, cu Scvorţov şi Pal Palâci, oameni aparţinând lumii vechi, cu mentalitate micburgheză, care atrag zi cu zi pe Antonina în mlaştina intereselor lor mici şi egoiste.

Descriind cu mult talent viaţa Antoninei, autorul reuşeşte pe deplin să evidenţieze influenţa nefastă a mediului mic-burghez asupra desvoltării personalităţii.

Cele două căsnicii vin în atâta discordanţă cu ideile Antoninei despre lume şi oameni, viaţa ei apare atât de grea, neştiinţa ei de a se orienta în mediul înconjurător atât de sinceră, încât cititorul, fără să vrea, e pătruns de simpatie şi interes pentru soarta eroinei *„Cunoştinţelor noastre”*.

In mod impresionant şi mişcător, fără patos, autorul descrie cum această femee simplă şi cinstită câştigă dreptul la prietenia oamenilor cu mentalitate nouă, ca soţii Sidorov, Zaks, Sciupak, Altus, „eroii pozitivi” ai romanului, „născuţi de furtună”. Reuşind să rupă cu Pal Palâci, Antonina se refugiază cu copilaşul ei în locuinţa soţilor Sidorov. Aceştia, cu toată seriozitatea şi severitatea morală a oamenilor noi, pun înaintea Antoninei problemele adevărate ale vieţii, îi sugerează anumite năzuinţi şi interese noi, fără să-i arate însă că toate acestea trebue să servească la reeducarea ei radicală pentruca ea să devină un membru activ al societăţii.

La început, sensibilitatea mic-burgheză a Antoninei face ca ea să creadă că soţii Sidorov rămân prea indiferenţi faţă de frământările ei sufleteşti, că o tratează cu o politeţă ofensator de neglijentă. In curând însă, Antonina descoperă în felul lor de a se purta atitudinea atentă şi raţională a societăţii noi faţă de om, un nou umanism care se deosebeşte fundamental de bunătatea egoistă cu care a vrut s'o câştige Pal Palâci.

Mediul nou, în care e pusă Antonina, o ajută să descopere o lume nebănuită de valori spirituale noi şi o antrenează la viaţa activă, la munca creatoare, plină de responsabilitate socială.

La sfârşitul romanului, Antonina ajunge la conducerea unui leagăn de copii şi se simte ca o parte a colectivului, ca un membru cu toate drepturile în mediul care a reeducat-o.

Viaţa Antoninei serveşte autorului să arate naşterea şi creşterea omului nou în condiţiunile umanismului raţional, lipsit de filantropie dulceagă.

VERA PANFIL

Un nou roman „populist“

„Sidi de Banlieu” de Jean Damasc, (edit. Fasquelle”) este un studiu de moravuri sau mai bine zis un roman în care predomină studiul moravurilor şi este „populist” prin povestire, care are în ea ceva naiv.

Subiectul şi eroii sunt luaţi de Jean Damase dintr'un mediu pe care autorul pare a-l cunoaşte foarte bine. E mediul unor grupuri de Algerieni şi Tunizieni, veniţi în Franţa din diferite motive şi care alcătuesc aci focare comuniste.

Comunismul lor izvorăşte din starea nefericită a acestor dezrădăcinaţi, supuşi la munca sinistră şi prost plătită a mânii de lucru, într'un climat ploios şi rece la care nu sânt adaptaţi. Această stare de profundă nemulţumire e folosită de agitatori abili. Ilustrarea acestei teme e făcută de autor prin „pictura pusă în acţiune”, în mediul năpădit de o mizerie deznădăjduită a mahalalei din oraşele mari.

Stilul tânărului scriitor, însă, lasă de dorit. El e neprecis şi de un pitoresc fals, ceia ce-i ia vigoarea şi îl face molău şi tărăgănat, mai ales în scenele violente pe care încearcă a le reda.

Un debut

Debutul lui Kleber Haedens, cu *„L'Ecole des Parents”*, a fost luat foarte mult în consideraţie, lucru care se datoreşte, însă, în parte şi faptului că editorii săi l-au lansat într'o epocă în care era mare secetă de cărţi, în arena literară.

Romanul lui Kleber Haedens este un roman care păcătueşte prin lipsa de construcţie, dar este impresionant prin vigoarea sa ca studiu de moravuri, în mediul cel mai josnic ce se poate închipui. Autorul ne descrie mocnita durere a unei copilării nenorocite. Eroul e fiul unui vechiu aghiotant, devenit comandant de baterie în artilerie, şi al unei femei, fiica unui factor postal alcoolic. Oamenii aceştia sunt groaznici, adevăraţi monştri prin avariţia, egoismul, răutatea şi brutalitatea lor, fiind tipuri normale în mediul lor. Ei sunt redaţi cu atâta putere, încât s'ar părea copiaţi după natură şi multe din cuvintele şi conversaţiile lor par a fi reproduse după cele auzite în viaţa de toate zilele.

Kleber Haedens pare a fi un satiric din naştere, care răscoleşte cu un fel de plăcere diabolică acest noroi infect al societăţii, fără interesul de a susţine o teză sau alta din ideologia curentă, ceia ce este un merit rar în literatura actuală.

J. Lucas-Dubreton: Junot

Deşi n'a deţinut primul rang al Panteonului napoleonian, Junot rămâne totuşi o figură curioasă şi pitorească. Până acum nu-l cunoşteam decât din mărturisirea soţiei sale, ducesa d'Abrantès. Aceasta însă, în Memoriile sale trebuia să păstreze tăcere asupra multor lucruri care se refereau la bărbatul său. In scurt, se simţea lipsa unui portret sincer şi complect, pe care ni-l oferă azi d. Lucas-Dubreton.

Fiul unui ţăran înstărit, care făcuse avere din comerţul cu lemne, tânărul Andoche Junot era destinat să trăiască existenţa calmă a unui şmecher, când, la douăzeci şi şapte de ani, ca atâţia tineri de pe atunci, se simţi îmbătat în atmosfera revoluţionară de către demonul aventurii. In curând îl vedem comandantul gărzii naţionale din Bussy-le-Grand, deputat al miliţiei burgheze. El nu vrea însă să rămână soldat anonim. Angajat cu greu în calitate de grenadir în bat. 2 de voluntari, unul din cele mai faimoase din armata revoluţionară, el se acoperă de glorie şi avansează sergent.

Aflându-se la Toulon când a sosit Bonaparte, privirea tânărului căpitan se opreşte asupra sa şi la luarea Toulonului, în Decembrie 1793, Napoleon îl numeşte locotenent, Junot primind epoleţii chiar din mâna viitorului împărat.

Junot se ataşează de Napoleon, trup şi suflet, ca de un idol şi va rămâne legat pe viaţă şi pe moarte. In viaţa marelui comandant, în care au existat atâtea trădări, atâta laşitate şi ingratitudine, s'a ivit acest devotament fără limită, această fidelitate totală: Junot.

Ocazia de a-şi dovedi această fidelitate nu întârzie de a se ivi. Acuzat de robespierism, Bonaparte este arestat şi dus la Paris. Furios, Junot jură să-şi elibereze şeful, masacrând întreaga escortă şi numai un ordin de a rămâne liniştit, venit din partea lui Napoleon, reuşeşte să-l calmeze. Mai târziu, în timpul campaniei din Siria, pe când era şi el general, provocând pe Lanusse în duel pentru o vorbă supărătoare asupra strategiei tânărului învingător asupra Italiei, prin cochetărie eroică şi — mai mult — spre a dovedi dispreţul său pentru viaţă când e în joc numele stăpânului său, el va prefera sabia, pe care, din toate armele, adversarul său o mânueşte la perfecţie, pistolului în mânuirea căruia, la rândul său el este un campion desăvârşit.

Pierzându-şi capul sub orbirea gloriei, ca atâţia alţii care nu erau decât reflexele lui Napoleon, automate care însufleţeau propria sa putere, în calitate de guvernator al Parisului, fostul sergent, departe de câmpurile de luptă, face figură de parvenit. Eroul devine ridicul. El nu mai este decât un soldăţoiu care a reuşit „să ajungă”.

In acest timp Napoleon uită cu uşurinţă lunga fidelitate a lui Junot. Plictisit de scandalurile sale la Paris, de insuccesele sale diplomatice în Portugalia, de greşelile dela Smolensk şi dela Moscova, în 1813 Napoleon se debarasă de el, dându-i guvernarea Iliriei. La Triest el oferă notabilităţilor un mare supeu unde eterul figurează ca lichior; la Ragusa, el îşi primeşte pe cei patru sute de invitaţi cu părul buclat, cu decoraţiile atârnate de gât cu un şiret, cu marele sale cordoane pe umăr... gol ca un vierme. Sărmanul său creer s'a prăbuşit în divagaţiile grandioase şi groteşti ale paraliziei generale. Este dus în Bourgogne în casa sa natală din Montbard, unde, ca un ultim episod al demenţei sale, crezându-se pasăre se aruncă pe fereastră şi moare câteva zile mai târziu.

Cartea românească

Cronica literară

Saşa Pană, Iarba fiarelor; Constantin Nisipeanu, Spre ţara închisă în diamant

Domnul Saşa Pană este un foarte interesant publicist care pilotează de ani de zile la noi o mişcare dadaistă-suprarealistă, cu o tenacitate, cu o vigilenţă pentru păstrarea purităţii doctrinare nemai întâlnite la noi. O astfel de intransigenţă dovedeşte caracter, dovedeşte mai ales o mare ardenţă. La noi scriitorul este deobicei apatic, indiferent la idei, egoist. A ironiza străduinţa d-lui Saşa Pană, care e fără îndoială un sincer, e un semn de superficialitate. Orice mişcare de revoltă împotriva tradiţiei e un prilej de reexaminare a valorilor şi a uneltelor din care nu poate să iasă decât folos.

Ceeace ne miră la d. Saşa Pană este însă altceva, acel altceva ce ni s'a părut că nu există la suprarealiştii occidentali: o încredere mistică în formula sa, privită ca un absolut. Şi e de observat că d. Saşa Pană, spre deosebire de alţi *unişti* români e un om cult, doctor în medicină, scriitor cu capacitate de speculaţie. Să încercăm să discutăm sumar câteva puncte.

O revoluţie este un eveniment prin definiţie trecător, o stricare de echilibru pentru a putea organiza apoi un echilibru mai desăvârşit. E adevărat că d. Saşa Pană a închis revista *Unu*, dar continuă să aplice formula revoluţiei. In chipul acesta cade într'un fel de clasicism al supra-realismului, în punctul mort al unui parti-pris estetic.

A doua chestiune este dacă o astfel de mişcare violent disociativă îşi are rostul la noi. Insuccesul ei trebue să dea de gândit. Că un cutare doctorand face o teză în care vorbeşte de anarhia literaturii, asta are puţină importanţă. Lumea românească nu e scandalizată de dadaism, fiindcă nu-l cunoaşte. Suntem încă indiferenţi la poezie, iar puţinii, vorbim de simpli cititori, care o mai cultivă, ridică din umăr la ceeace nu înţeleg, iar la ceeace înţeleg, cum e cazul cu d. Tudor Arghezi, reprobează libertatea verbală. Acesta-i adevărul, oricum am voi să-l luăm. Lucrul este foarte explicabil. Supra-realismul irită şi interesează în Franţa (acum vorbele ar trebui puse la imperfect) fiindcă acolo există un exces de cultură şi de artă. Acest exces prefăcut în drojdie a luat forma locului comun, a clişeului, a abuzului de cărturărism. Aici o trecătoare anarhie, oricât de violentă, este salutară. Dar poezia română nu se desfăşură în curente decât foarte de curând şi foarte aparent. Ea a evoluat prin personalităţi. Alecsandri înfăţişa nu o formulă ci o etapă culturală, Eminescu nu se deosebea de el decât prin talent, Vlahuţă vine cu formula lui Eminescu, Iosif cu aceea a epigonilor lui Eminescu, Goga la fel, Crainic la fel, Cotruş la fel şi toţi mai mult sau mai puţin la fel, cu mici pelerine cumpărate după gustul fiecăruia în Occident. Poezia romană n'a mâncat pe săturate din mierea lirismului, nu a desfăşurat aripele Pegasului pe toată întinderea încât a veni acum şi a ţipa împotriva formelor închistate, *la noi*, este aproape fără sens. Tudor Arghezi, în care jură d. Saşa Pană, este, ca formulă, românesc adică vechiu.

Dadaismo-supra-realismul are în program următoarele două puncte esenţiale: ruperea cu orice formă veche şi cufundarea prin automatismul psihic în adâncimile Spiritului, refuzul oricărei convenţii, oricărei cruste. A te rupe provizoriu de orice certitudine, cartezian, în scopul de a căpăta o alta mai temeinică, asta merge. Dar a te închista în revoltă, iată începutul celei mai triste retorici. Fuga sistematică de toate formulele este chiar o formulă şi nici o tiranie mai grozavă nu există de cât propunerea de a fi ingenuu, sustras oricărei retorice, când este *natural* ca în poezie omul să caute o retorică. Iluzia doctrinarilor anti-retorişti provine din lipsa unui examen estetic mai aprofundat al poeziei. E adevărat că esenţa poeziei este Spiritul şi se capătă prin fuga de realitate, însă această fugă de realitate se obţine printr'un ceremonial care este tocmai blestemata Retorică. Retorica este uniforma irealului. Eroii unei drame care vorbesc în versuri, gândirea unei poezii care se traduce în metafore, ce sânt acestea decât artificii, moduri ceremonioase, festive, spre a ne deosebi de spontaneitatea limbajului practic? Sânt unii români care luându-se după unii francezi, după Lalou de pildă (istoric foarte mediocru) se ruşinează a mărturisi că le place Rostand. Numai un critic de fineţea lui Thibaudet putea avea curajul de a lua apărarea acestuia. Şi într'adevăr, Rostand are toate defectele inerente perfecţiunii lui, redondanţa, sforăitura, spiritul prost şi lirismul facil, versul previzibil şi truculent. Dar e jovial, înviorător şi cu desăvârşire în câmpul irealului. Şi de aceea ca şi Victor Hugo este, vai, poetic. Lumea lui uită de realitate, chiamă pentru câteva ceasuri în paradisul ceremoniilor pe spectator. Şi Victor Hugo ca şi Rostand, valabili ei înşişi cu o parte a operei lor, ca poeţi s'au perimat în formula lor, în aspectul lor exemplar. Asta este altceva. S'a perimat şi Valéry, s'a perimat de mult şi Breton. Ceremoniile prin care un artist fuge din real în ireal încep să fie înţelese şi folosite de public, devenind bunuri comune în viaţa practică, clişee, întocmai ca nişte modele originale căzute pe mâna colportorilor. Declamaţia romantică era sublimă faţă de uscăciunea clasică, azi ea a devenit banală. Am înlocuit-o cu mijloace mai simple, a căror „simplitate" începe să-şi desvălue formula şi să devină altă Retorică.

Nu Retorica aşadar este reprobabilă, orice poezie bizuindu-se în chip necesar pe o retorică ci retorica unei generaţii care s'a uzat. Acum putem fi siguri că lumea s'a plictisit de „simplitatea" concertată, de obscuritatea clară, de formula tiranică de a nu avea nicio formulă. Va veni vremea când vom sorbi versul larg începând cu 0 0 0, declamaţia furtunoasă şi viziunea organizată şi vom cădea iar în „sentiment". O epocă neoromantică ne paşte inevitabil şi această epocă va şti să-şi găsească şi ea precursorii. Insă fără îndoială că noul romantic va ţine seamă de experienţele trecute şi-şi va îmbogăţi inspiraţia cu toate turburările acestei epoci de tranziţie.

In sfârşit mai avem de spus d-lui Saşa Pană încă un lucru. A însufleţi un curent este una, a fi poet este alta. Poetul este un egoist care se foloseşte de orice recoltă, rumegă, se îngraşă pe sine şi distruge pe alţii. Valoarea unei mişcări stă în urmările ei creatoare. Un poet care este şi şef nu trebue să fie absurd, nu trebue să-şi facă din teoria lui un jug permanent, în loc s'o folosească în chip de experienţă. Poeţii francezi au cam priceput acest adevăr şi fug toţi în chipul cel mai discret de propria lor constituţie.

De altfel nici d. Saşa Pană nu e aşa de fidel. Sub o aparentă înfăţişare de dicteu automatic se recunoaşte uşor o idee dominantă, un sentiment, un câmp de observaţie delimitat. Poate tocmai asta indispune puţin. Poemele nu sunt destul de turburătoare, destul de sibiline. Materia lor nu e scoasă din străfundul din care se nasc problemele metafizice, ci din sentimentalitatea obişnuită. Totuşi faţă de d. Ilarie Voronca, d. Saşa Pană e mai interior, mai grav. Imaginile sale, adică mai bine zis asociaţiile, vibrează mai prelung, cu un ecou de pianoforte. Omul trăeşte mai adânc şi în acelaş timp se exprimă mai sobru. Iată un gest de veneraţie faţă de femee:

Conturul trupului în teacă alb-albastră
E o melodie întemniţată
Darul meu e o pereche de aripi
Acum eşti libelulă

iată nişte impulsiuni la aventură în care se amestecă o voluptate geologică şi un sentiment apocaliptic al naturii:

Poemul se răsuceşte în proză
In proza şi bolovanii luptei cea de toate zilele
Trec prin pâclă spre pământul făgăduinţei
Unde mirosul alb al salcâmilor e drapel
Dorinţele tropăie în sânge
Cu ţârâit de greier pământul soarbe ploaia
Apoi liniştea de catifea samănă umbre amorfe
Din constelaţii nevăzute pornesc unde sălbatice
Clipele bat grele şi rare în gongul lacului
Acum lacul e o stepă de smoală.

Prin însăşi metoda adoptată, momentele de organizare adică singurele semnificative sunt fragmentare.

●

D. Nisipeanu a făcut o evoluţie din cele mai interesante şi se revelă acum ca cel mai turburător dintre *unişti* prin purismul său şi prin efectele de adâncime pe care ştie să le scoată din el. Fondul poeziei sale, ca a celor mai autentici supra-realişti, este absurdul, un absurd însă plin de semnificaţii ascunse şi turburătoare. Este ceeace s'a numit o alienare voluntară. Prin versurile sale trec uneori imagini de delir fastuoase, terori neprevăzute, numai puţin aranjate în forma poemului. *Amintire caldă* este de o rară suavitate

Femeea mea cu obrajii plăsmuiţi din fân cosit
Are trupul un voal de spumă din care se desprind păsări
Mâinile flori ce mi le întinde să miros
Părul ca o pădure
Toamna şi-a răsturnat peste el furnale cu aramă

Sub degete coastele îi devin clape de pian
Aud sufletul cum se desprinde din melodii
Trecând prin mine cu o sanie trasă de patru cai
Şi fug în inima ei lângă pasărea ce-şi face cuib sub o straşină.

Iată şi această voită demenţă, atât de neliniştită, ascunzând o sensibilitate care stă să plesnească asemeni unei coarde de vioară:

O voce cu sandale de pâslă
Calcă pe lumini
Mi-am smuls pulsul dela tâmplă
Să mă orientez cât e ora

Imediat s'a aprins un fluviu în mine

Timpul a derapat

Nouă cai şi-au înfipt aripile
In sângele meu.

Eu sunt absent

Am fugit să mă regăsesc în altă sevă.

E absurd, dacă voiţi, dar e un delir care a luat forma unei viziuni substanţiale. Delirant este şi poemul *Fum de oţel* însă exprimând plastic impulsiunea sinuciderii şi toată acea psihologie enigmatică a sinucigaşilor:

Un scaun s'a sinucis
Zidurile şi-au pus cătuşe la mâini
Şi au strigat: iată-ne, iată-ne
Suntem lângă tine frau Manlicher
. . . .
La ora zece îţi voi trece Spania prin urechi.

Luaţi, dacă vă sperie, această poezie ca o simplă notaţie a stării de spirit a unui dement şi veţi vedea că are totuş un humor macabru. Scaunul având picioare ca animalele se poate, în imaginaţie, sinucide. Spania este acum locul împuşcărilor deci Spania trece prin urechi odată cu glontele. Puşca scoate un sgomot, vorbeşte, deci e o fiinţă, o fiinţă feminină prin gramatică. Antropomorfism obişnuit, mai ales oniric.

Toate acestea sunt însă pregătite în chip lucid de d. Nisipeanu care e un om cuminte şi inofensiv şi încearcă la noi experienţe din Occident, cu mare merit dar şi cu o motonie care în cele din urmă sfârşeşte prin a plictisi.

G. CALINESCU

Cărţi primite care vor fi recenzate: Lucian Blaga, *Geneza metaforei;* Anghel Demetriescu, *Opere;* Ion Negoiu, *Simfonia vieţii mele;* Gh. Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX-lea;* D. Petraşincu, *Monstrul:* Gr. Trancu-Iaşi, *Oameni şi năzuinţe.*

Poşta redacţiei

Manuscrisele de mai jos — notate prin iniţialele autorilor, — neîndeplinind condiţiile, nu pot fi publicate.

Bucureşti: *P. R.; F. C.; I. Gh. B.; Ch. C.; M. O. S.; L. T.; E. M.; P. B. B.; A.; N.; D. M.; N. R.; L.; M. T.; P. C. P.*
Brăila: *A L.*
Târgovişte: *F. B.; F. R.*
Pârlita-Bălţi: *D. C.*
Iaşi: *A. S.*
Ariceşti-Prahova: *O. L.*
Rădăcineşti: *I. A.*
Huşi: *L. P.*
Predeal: *A. M.;*
Ruseni-Satu Mare: *V. N.;*
Cluj: *L. D.*
Focşani: *D. B.*
Vaslui: *S. C. M.*

Insemnări

Un prieten al poporului român: Iordan Iovcov

A murit în vârstă de 53 de ani unul din cei mai mari scriitori ai Bulgariei de azi. Pentru literatura bulgară pierderea e covârșitoare. Se poate spune că Iordan Iovcov se numără printre gloriile literare ale Bulgariei, care sunt puține și totuși destule pentru micul popor bulgar. Alături de Vazov, Slaveicov, Iavorov steaua lui Iovcov va lumina drumurile obscure ale vieții bulgare.

Născut în inima munților Balcani, crescut în stepa dobrogeană, în creațiunile sale el a știut să sintetizeze romantica codrului cu viziunea câmpiei.

Nuvelele ca și romanele sale sunt pline de viață, printr'o fericită combinație visul și viața luând o formă plină de farmec și de duioșie.

Prima lui poezie „Plugarul", *apărută în revista* „Deșteptarea Țăranilor", *dirijată pe vremuri de marele poet al țărănimii bulgare — Țanco Țercovski — precum și cele de mai târziu, publicate în revista* „Societatea Nouă" *a lui C. Stancev — au deșteptat un interes viu printre cetitorii bulgari. Publicarea unui foileton în revista* „Zveno" *a provocat o întorsătură în creația poetului, devenind cel mai bun nuvelist al Bulgariei.*

IORDAN IOVCOV

Pe lângă multe nuvele a scris și un roman, „Moșia de pe lângă graniță", *în care descrie farmecul stepei dobrogene, împletind basme duioase despre viața de lângă graniță.*

In „Legendele Balcanului", *Iovcov ne povestește așa cum ar putea poporul să povestească: simplu, viu și romanțat. Câmpia și stepa dobrogeană cu drumurile de pulbere, sunt zugrăvite în* „Nopțile din Hanul Antimovo". *Stilul acestor nuvele vrăjește pe cetitor. Pitorescul dă viață eroilor și-i face să retrăiască clipe sublime. Această ultimă carte e tradusă și în românește, prefațată de Directorul Teatrului Național din Sofia d. Vl. Vasilev și ilustrată de Teodorescu-Sion.*

Iordan Iovcov nu înceta de a se interesa de problemele culturale românești tratându-le totdeauna dela înălțimea lui de scriitor al umanității.

Poporul român datoreste acestui mare scriitor al Bulgariei de azi minunatele tablouri care ne zugrăvesc stepa dobrogeană, variatele aspecte ale vieții dobrogene prinse în însăși vâltoarea vieții și dragostea pe care a purtat-o poporului nostru cât a trăit.

Câtă simpatie a purtat României se vede și din articolul de mai jos, pe care îl dăm în traducere românească. Este ultimul articol scris de Iovcov, trimis redacției gazetei „Zora".

VASILE CHRISTU

Istoriografi români

Din inspirația și îndemnul dascălului său, profesorul Karl Lamprecht, profesorul român Iorga a editat în 1905 două volume intitulate: Geschichte des rumänischen Volkes im Rachmen Seiner Statsbildungen (Gotha, Fridrich Andreas Perthes, 1905). Mai târziu această operă fu tradusă în românește sub titlul: *„Istoria poporului român"* (5 volume 1928).

In 1920, la Paris apare *„Histoire des roumains et de leur civilisation"*, iar ediția a doua la București în 1922. Această operă a profesorului Iorga fu tradusă în limbile germană, engleză și italiană. Mai târziu fu tradusă și în limba sârbă precum și în românește de Lascarov-Moldovanu (1930).

Aceste cărți erau destinate, îndeosebi, străinilor. Adevărata operă de creație a profesorului Iorga trebuia să vină mai târziu. Timp de 40 ani, cu o ciudată putere de muncă și perseverentă, el a produs dând la iveală nenumărate monografii, cercetări și documente. Mare parte din aceste documente sunt editate în cele trei volume: *„Acte și Documente"*, în colecția Hurmuzachi și în diferite periodice mai mult sau mai puțin cunoscute. Putem să spunem că adunarea materialului pentru istoria Românilor, a făcut-o singur profesorul Iorga ajutat de alții. Pregătit astfel, în maturitatea puterii sale, profesorul Iorga pășește în fine în spre scrierea unei Istorii a Românilor, adevărata lor istorie după d-sa, căci cele scrise mai înainte *„formează o culegere de fapte necontrolate și concepțiuni greșite, cum e istoria lui Ureche, sau o legendă romantică și frumoasă precum e istoria lui A. D. Xenopol"*.

Astfel în 1936 apare primul volum din *„Istoria Românilor"*, de profesorul N. Iorga. Atunci autorul declarase: *„în câțiva ani, dacă mi-e scris să trăesc peste cei 64 de ani, câți am acum, fără să am convingerea că fac un rău poporului român, sau că-mi pierd timpul degeaba, cred că voi ajunge până la sfârșit. Această clipă va fi cea mai frumoasă a vieții mele."*

Primul volum e dedicat strămoșilor Românilor de azi, adică popoarelor care au locuit în aceste locuri și din sinteza cărora a ieșit poporul român. Primul capitol — *„Bază, sens, granițe"* — stabilește marginile geografice, precum și pornirile de dezvoltare ale popoarelor conlocuitoare, împotriva spiritului de aventură al celților, subliniind caracterul băstinaș al civilizației traco-ilirice. După aceia urmează sinteza: de unde provin dacii, adică asimilarea Agatirșilor (sciții nobili, irani) tracilor și ilirilor, ca să ajungem prin ultima sinteză la pecetea Romei, care reprezintă cuprinsul volumului I, partea II.

Din 1936 până acum au apărut în total patru volume din *„Istoria Românilor"*. Volumul II cuprinde: *„Lucrătorii pământului"*; vol. III: *Ctitorii*; vol. IV: *Cavalerii*, adică încheierea epocii dela domnia lui Ștefan cel Mare până la pierderea independenței Moldovei.

In acelaș timp cu editarea românească a *„Istoriei Românilor"* a profesorului Iorga, apare, sub auspiciile Fundației Regele Carol II, o ediție de lux în limba franceză.

Alt profesor de istorie, C. C. Giurescu, a scos, deasemenea, o *„Istorie a Românilor"*. Precum era de așteptat, profesorul Iorga, a cărui autoritate în țara lui e mare, a negat baza științifică a istoriei lui Giurescu, care a declarat că istoria are de scop lansarea adevărului obiectiv, și nu servirea unor scopuri naționaliste.

Lăsăm la o parte duelul dintre cei doi profesori români, socotindu-l ca o chestiune de ordin casnic sau ca o problemă care va fi rezolvită de însăși operele lor, și să dăm scurte stiri despre istoria profesorului Giurescu. Până acuma au apărut două volume. Primul volum ajunge până la domnia lui Mircea cel Bătrân. Al doilea volum cuprinde evenimentele dela Mircea cel Mare și Alexandru cel Bun până la Mihaiu Viteazul inclusiv. Mărimea volumului doi, care formează două părți a 450 de pagini, se datorește faptului că autorul, în 500 de pagini, vorbește pe larg de vechea organizare a Țării Românești și de vechea cultură română. Aceste două volume ale profesorului Giurescu au avut un mare succes de librărie. Vor apare consecutiv și celelalte volume.

IORDAN IOVCOV

Cu „Ant 25" peste Polul Nord

Cu „Ant 22" peste Polul Nord *este o mică broșură, care, pe lângă un cuvânt înainte, privitor la însemnătatea zborului de care e vorba și câteva date biografice asupra eroilor, cuprinde și Jurnalul de bord al pilotului Baiducov.*

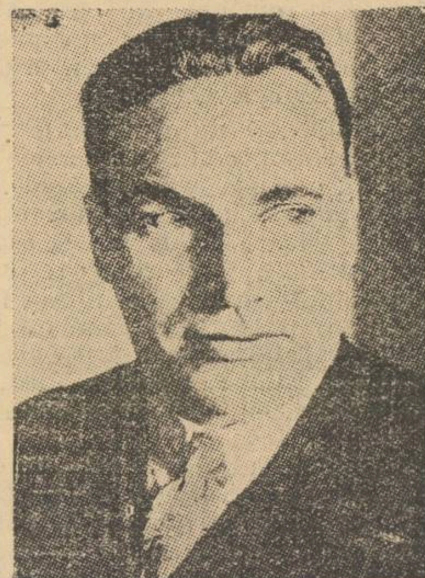

BAIDUCOV

Baiducov este unul din piloții echipajului „Ant 25". *Din notița biografică pe care ne-o dă broșura, aflăm că Baiducov este originar din Siberia și că încă dela vârsta de 8 ani avea planuri mari de a înconjura lumea, în care scop s'a agățat de tamponul unui tren. La 16 ani a intrat în școala de aviație. S'a făcut cunoscut în 1934, când a pilotat avionul prim în escadrila marelui raid dealungul Europei.*

Sborul peste Polul Nord, despre care e vorba în această broșură, a deschis itinerariul care leagă Europa de America. Specialiștii s'au pronunțat la vreme că acest sbor devine tot atât de important în măsura lui istorică cași sborul lui Bleriot și traversarea oceanului Atlantic, pentrucă drumul aerian transpolar, care până acum câtăva vreme era de domeniul fanteziei, a intrat în cel al realității, deschizând perspective noi pentru aviația mondială.

Geniul uman a făcut până acum descoperiri mari care să slujească umanitatea. Singur Polul Nord rezistase. Toate încercările fuseseră zadarnice. Mulți exploratori au reușit să ajungă până acolo, dar nimeni n'a reușit să-l învingă. Această cinste a revenit lui Otto Schmidt, care a instalat acolo un post de observație, cu scopul de a studia fenomenele naturii arctice. După această instalare, Polul Nord nu mai prezenta niciun obstacol. Drumul cel mai scurt între cele două continente trebuia realizat. Deschiderea acestui drum este o înfăptuire a unei dorințe pe care umanitatea o poartă în sufletul său de câteva decenii. Dacă a fost realizată azi, acest lucru se datorește unei tehnice superioare cu ajutorul căreia a fost înfăptuită și faptului că această tehnică este destinată exclusiv binelui omenirii și nu altor scopuri.

CICALOV, ȘEFUL ECHIPAJULUI

Cucerirea Polului Nord nu e o cucerire numai geografică, ci și una economică, înlesnind comunicația între coasta europeană a Rusiei și ținuturile din Extremul Orient. Misiunea îndeplinită de cei trei piloți a demonstrat triumful științei și al potențialului umanității asupra forțelor oarbe ale naturii.

Aceasta despre însemnătatea sborului. Cât despre jurnalul de bord al pilotului Baiducov, avem de spus puține cuvinte. El cuprinde înregistrarea cronologică a tuturor întâmplărilor, clipă cu clipă, în tot decursul sborului. Este un stil simplu, fără pretenții literare, dar emoționant, prin măreția actului pe carel descrie. Jurnalul nu poate fi rezumat. El trebue citit.

Cereți

Noul Roman

Războiul din mările Chinei.

Pirateria submarinelor.

Piept la piept cu caracatițele.

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Un caz fără precedent.

Primim din partea d-lui Eugen Herovanu următoarele rânduri:

Nu demult un tânăr mi-a cerut o prefaţă la o carte pe care o avea gata scrisă.

L-am rugat să nu-mi ceară acest lucru; pentru multe motive; în particular pentru că nu puteam crede în valoarea lucrării lui. L-am refuzat, cu alte cuvinte.

Tânărul meu e însă tenace. A insistat atât încât m'a făcut să-i dau o scrisoare. O scrisoare care nu spunea însă nimic, din ce ar fi trebuit să spue sau din ce aştepta destinatarul ei să găsească într'însa; o scrisoare care, în tot cazul nu recomanda *nici cartea nici pe autorul ei.*

Eram convins că ea nu va apărea în fruntea cărţii, drept prefaţă; şi că astfel lucrurile se vor opri aici.

M'am înşelat.

Cartea a apărut de curând cu „o prefaţă de Eug. Herovanu", în cuprinsul căreia, cu uimire, am găsit pasagiul acesta:

„Ţi-am citit Popasurile. *(Aşa e intitulată cartea).* Sunt pagini interesante *prin temele ce tratezi,* cele mai multe sunt de ordin metafizic" (!?).

Rândurile acestea nu sunt scrise de mine. Se şi vede. De altfel, cu cea mai îngerească îngăduinţă n'aşi fi în stare să fac aprecieri favorabile despre o carte înspăimântător de slabă, de confuză, de incoherentă, cum e cartea aceasta.

Cazul e grav; extrem de grav; *chiar ţinând seama de calculul greşit al celui vinovat, care şi-a închipuit că punându-mă în faţa faptului îndeplinit, putea conta pe spiritul meu tolerant şi chiar pe afecţiunea mea. Ba, poate, tocmai din cauza aceasta.*

Mă mulţumesc să-l denunţ, fără a mă ocupa mai mult de el. Dacă nu de alta, cel puţin pentru a face pe tânărul scriitor să înţeleagă realitatea pe care pân'acum ochii săi n'au văzut-o şi pentru a-l ajuta să se ferească pe viitor de a mai cădea în asemenea ispită.

EUG. HEROVANU

Cauza Sărăciei

După un teoretician dela „Sfarmă-Piatră", sărăcia Românului în general şi a ţăranului în special şi-ar găsi o explicaţie în sentimentul de tristeţe de care e însoţit orice act de vânzare. Nu vindem şi de aceia suntem săraci.

In lumea satelor, iată cum e înfăţişat acest proces:

„Ţăranul, când are ceva de vândut n'o face cu inimă uşoară, de aceea se hotărăşte anevoe sau numai când este încolţit de greutăţi. Şi e explicabil să fie aşa pentru cine cunoaşte cât de cât viaţa lui sufletească. De roadele muncii lui îl leagă atâtea osteneli şi atâtea visuri purtate pe ogoare şi-l leagă o adevărată sfinţenie prin însuşi înţelesul muncii şi al fructului dăruit de Dumnezeu. Lucrurile şi uneltele ţăranului nu sunt numai nişte simple obiecte neînsufleţite..."

Despre vite — acelaş lucru.

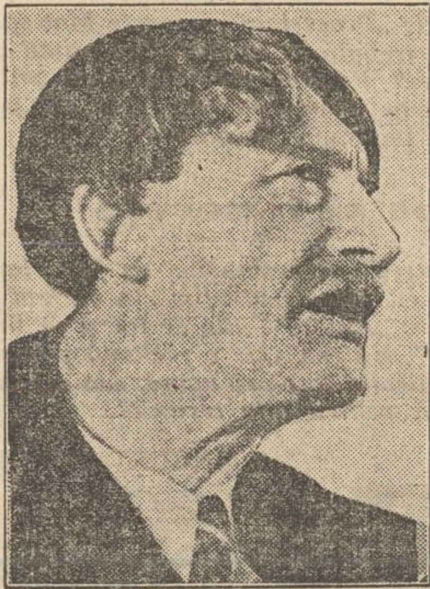
„Sânt, aşa dar, numeroase cauze adânci şi de ordin sufletesc, datorită cărora acest proces de vânzare n'a putut să intre în deprinderile ţăranului nostru".

După cum se vede, domnul teoretician cunoaşte viaţa sufletească a ţăranului, care nu vinde pentrucă nu se poate despărţi de lucruri care-i sunt scumpe. (Câtă zădărnicie în acţiunea celor care încearcă o îndulcire a asperităţilor vieţii, fără a cunoaşte sufletul ţăranului!).

Aprobăm în totul această teorie, isvorîtă, cum se vede, din adânci cercetări şi observaţii asupra vieţii ţăranului. Dacă ne e permis, am adăoga şi noi o observaţie: „uneori" ţăranul e trist pentrucă n'are ce vinde. Incolo — teoria rămâne în picioare.

Succesul „Focului"

Intr'un foileton din „Le Temps", *analizând scrisorile pe care H. Barbusse le-a adresat soţiei sale între luna August 1914 şi August 1917 şi apărute de curând în volum, d. A. Thérive conchide că aceste scrisori nu ne învaţă mare lucru asupra războiului sau a vieţii soldaţilor. Dar ele oferă un document asupra genezei, publicării şi succesului* Focului, *care rămâne cartea cea mai celebră a acestei epoci.*

H. BARBUSSE

După experienţa personală a d-lui Thérive, pe care o aduce la „dosarul" acestui caz, când a apărut pentru prima dată în 1916 foiletonul lui Barbusse în ziarul „L'Oeuvre" şi citit în tranşee, a părut de un adevăr incomparabil şi de o îndrăzneală fermecătoare. In prezent, în această carte predomină bizareria, fără îndoială pentrucă, între timp, multe alte dovezi, de un stil mai sobru, de o exactitate mai rece, au ridicat Focului privilegiul de a fi unicul document. Nu s'a întâlnit niciodată o dovadă atât de peremptorie că succesul este un lucru cu totul contingent şi că realitatea are nevoe de transpunere literară.

Să ne închipuim, — spune d. Thérive — că adevăratele observaţii asupra războiului ale lui Barbusse ar fi fost cunoscute din 1916. Romanul n'ar fi cunoscut succesul pe care l-a avut. In scurt, oamenii cer roman, nu istorie, chiar când e vorba de propriile lor aventuri. Triumful „Focului" arată că 'n plin secolul al XX-lea, reîncepând războiul Troei, tot Homer ar fi cel preferat tuturor reportagiilor.

Cum se scrie

Am scris mai înainte că la „Sânzana" se scrie prost, din toate punctele de vedere. Ceiace citim în ultimul număr echivalcază cu o recunoaştere a dreptăţii noastre şi oarecum cu un angajament pentru viitor:

„Sânzana", cea de lipituri bună, doreşte să-i fie rochia în cusătură de fir, să-şi îmbrace simţirea românească şi în vorbe româneşti.

„Inteligenţa, talentul şi patriotismul unora din colaboratorii noştri să-i îndemne a-şi turna gândul în tipar românesc. E o fierbinte rugăminte pe care le-o face Sânzana — altfel va trebui, după Cenzura Statului, să facă Redacţia cenzura ei, pentru a scuti pe domnul Timoleon Pizani să o facă pe-a dumisale".

Probabil e vorba de un proect prea îndepărtat, pentrucă chiar în acest număr am găsit următoarea mostră de exprimare românească:

„Şi atunci, cu greu trebue îmbinat, dar trebue numaidecât îmbinat, viaţa Celei ce-a dat viaţă cu viaţa Celor ce-au primit viaţa, şi partea de gândire şi de simţire şi de muncă a unora şi a altora, şi cum se împreunează şi se desbină şi iar se împreunează, ca părţile unui tot, ce, părţi fiind, rămân totuşi un *tot*".

Citatul e dintr'un articol semnat de directorul publicaţiei. Oficiul de cenzură al Redacţiei e invitat să devină mai vigilent, chiar când e vorba de direcţie...

Familia e un infern!..

In trei numere „Ideea Liberă" *ne-a învăţat că familia este baza societăţii, pentruca în cel de-al patrulea număr să ne servească următoarea definiţie, pe care o supunem naţionaliştilor conştienţi ca un denunţ împotriva iudeo-comuniştilor dela „Ideia-Liberă":*

„Familia: pentrucă s'au născut din aceiaşi părinţi, câţiva inşi se învoiesc să trăiască împreună şi să se tortureze unii pe alţii în acelaş infern care se cheamă familie; şi asta numai de dragul superstiţiei sângelui şi al laptelui supt, comun".

S'a înţeles, credem: familia — infern. Sântele — o superstiţie!

Libertate

A apărut nu de mult un volumaş de versuri având următorul titlu: „Libertatea de a domni pe o frunte".

Citindu-le, sau mai bine spus încercând a le ceti, eşti cuprins de o mare nedumerire: oare în culegerea tipografică a titlului nu s'a strecurat nici o greşală? Fiindcă în loc de „Libertatea de a domni *pe o frunte", conţinutul acestui volumaş te convinge că mai curând ar putea să fie vorba de libertatea de a* dormi *pe o frunte sau pe oricare altă parte a capului sau a trupului"...*

Frică

Un poet scrie următoarele versuri:

Aprinde lampa, mamă, mi-e sufletul prea greu
Şi noaptea e prea neagră şi frică mi-e de mine.

Dacă singur poetului îi este frică de el, apoi atunci ce să mai zică bieţii cetitori?

Nani-nani

Ceva mai la vale, acelaş poet face confesiunea ce urmează:

Dă-mi părul într'o parte şi mă sărută iară
Căci sunt tot copilaşul ce-l desmierdai de mult;
Mi-a fost numai ursita prea tristă şi amară
Dar astăzi nani-nani aş vrea din nou s'ascult.

Suntem de acord cu domnul poet să recunoaştem că este tot copilaşul de odinioară; nici o schimbare, nici o evoluţie; mai ales în ce priveşte poezia, copilaş sadea! Deplângem sincer „ursita-i prea tristă şi amară". Dar întrebarea este dacă ursita domniei sale a fost prea tristă şi amară se cuvine ca şi cetitorul să aibă una la fel? In sfârşit, în ceeace priveşte dezideratul poetului.

Dar astăzi nani-nani aş vrea din nou s'ascult.

îi dăm sfatul să-şi citească de cel mult două ori producţia-i poetică şi va adormi la sigur. Mai nani-nani ca versurile d-sale nici că s'a pomenit...

Ajunge!

O nouă publicaţie care şi-a ales drept titlu un verb şi un semn de exclamare, tratând pe două coloane problema de altfel justă a chiriilor exagerate, ajunge! la următoarea constatare, care-i priveşte exclusiv:

Mintea se opreşte în loc.

Păi dacă mintea redactorilor e oprită şi o dovedeşte însăşi această construcţie pleonastică „se opreşte în loc", *că aşa este, ce mai era nevoie de această nouă publicaţie, monument de incultură şi agramatism? Vorba dumnealor: Ajunge!*

„Naţionalii" noştri

Revista cu titlu libertar, care atât prin formă, cât mai ales prin conţinut aminteşte decedata revistă umoristică: „Furnica", are următorul subtitlu:

Revistă de doctrină şi polemică naţională. Cum vine asta? Inţelegem industrie eventual comerţa naţional, dar doctrină şi polemică naţională? Dar ce, dumnealor consideră polemica şi doctrina, ca pe nişte produse indigene cu marcă de fabrică depusă la tribunal, ca o industrie sau un comerţ care trebue să aducă oarecari beneficii? Te pomeneşti că programul dumnealor de guvernământ cuprinde şi protecţia statului pentru industria şi comerţul doctrinei şi polemicei naţionale. Te joci cu naţionaliştii, pardon, naţionalii noştri care se „inspiră" din doctrinele fasciste şi hitleriste, şi pe urmă fac pe originalii de cea mai pură esenţă!

Polemici

Tratamente

In aceiaş revistă, vorbindu-se într'o recenzie despre tânărul nostru indianolog,erotolog şi megalomanolog, aflăm următoarea calificare „ştiinţifică”:

„Ştiu că mi se va vorbi despre „învechitele canoane” invocându-se nevoia de înnoire, de evadare din tipic şi, în deosebi, despre alcătuirea sufletească a d-lui Mircea Eliade, acest hidrarghir literar”... *(Sublinierea este a noastră. n. n.).*

Hydrargyr şi nu hidrarghir, cum spune autorul recenziei, este sinonim cu mercur. Mercurul este tratamentul indicat într'o anumită maladie care are în limbaj curent un echivalent numeric: 606.

Şi astfel se explică slăbiciunea redactorilor „naţionali” (ce frumos sună, la fel cum am spune: cărnăţărie naţională!) pentru opera tânărului indianolog.

Işi fac oamenii tratamentul...

Ţigănie

In aceiaşi revistă, cu subtitlu de industrie indigenă, în care se laudă produsele concurente Sygmargilului, se lăfăieşte un articol pe o pagină jumătate: „Ţigănie... Ţigănie”...

Cum se cunoaşte că este la ea acasă! Nici un alt articol nu se bucură de atâta spaţiu şi de o literă mai groasă...

Murdărie şi curăţenie

Ugerul naţionalist la care suge conducătorul „spiritual” cu anumite popasuri nocturne şi gălăgioase, publică în ultimul număr o poezie, bineînţeles „naţionalistă” intitulată „Descătuşare”.

Ascultaţi-o:

In poarta veciniciei neamului meu,
In ceas suprem, hotărîtor şi greu,
M'am descătuşat
De cumplita lumii 'nvolburare,
Mi-am sfâşiat
Pornirile rebele, trecătoare
Şi-am deschis răbdării drum, să-mi soarbă
Ambiţia nevolnică şi oarbă.
M'am spălat
De cloaca mocirlei pământeşti.

Iată o serie de fapte lăudabile: că s'a descătuşat de cumplita lumii învolburare, că şi-a sfâşiat pornirile rebele, trecătoare (să fie numai adevărat), că a deschis răbdării drum să-i soarbă ambiţia nevolnică şi, fireşte, oarbă şi mai ales că s'a spălat de cloaca mocirlei pământeşti. Asta-i frumos din partea dumnealui!

Dar dacă, vorba aceea, te-ai spălat de cloaca mocirlei pământeşti, ce cauţi atunci la ugerul cu titlu dinamitard? Ce, vrei să te murdăreşti iar? Şi odată murdărit aici, nu te mai scoate curat nici soda caustică şi nici o spălătorie chimică...

Masochism

In aceiaş poezie „Descătuşare” în care autorul face confidenţa că s'a spălat (iată un fapt excepţional pentru „naţionalişti”: să te speli şi să fi curat atât la propriu cât şi la figurat) găsim ceva mai jos şi alte „destăinuiri”. De pildă aflăm că

„Mi-am rupt cutele dragostei-omeneşti”.

Iată o întâmplare profund regretabilă. Auzi, să-şi rupă cutele dragostiiomeneşti! Păi, ce-o să te faci fără cute, poetule? Pare-se însă că nu şi-a rupt cutele cu totul, că iarăşi ceva mai jos mărturiseşte, probabil ca să linişteascã lumea:

Şi m'am legat
S'apuc dârz pe drumul vijelioasei înoiri,
Să 'ndur sfâşieri de fiare, muşcături de câni,
Nevolnice porunci dela vitregi stăpâni
Palme de la netrebnice slugi şi sbiri,
Şi-opreliştea acestei putrede orânduiri
Să-mi sângere trupul sub biciuiri crunte.

Vrasăzică, să recapitulăm: sfâşieri de fiare, muşcături de câni, porunci nevolnice, palme dela netrebnice slugi şi biciuiri crunte care să-i sângere trupul. Iată un arsenal întreg de „plăceri”, care în patologia sexuală au numele de masochism. Acum înţelegem dece şi-a rupt omul cutele dragostii-omeneşti... De altfel în tabăra „ideologică” în care poetul militează, găseşti din belşug tot ce-şi doreşte dumnealui: şi fiare care să-l sfâşie, şi câni care să-l muşte, şi stăpâni vitregi care să-i dea porunci nevolnice, şi slugi, o, mai ales slugi netrebnice care să-l pălmuiască... Aşa că se află în bună tovărăşie. Ehei! A ştiut omul dece a venit la „naţionalişti”...

Bâlbâială

In ugerul naţionalist în care poetul pomenit mai sus îşi face confidenţele arătate, găsim într'o schiţă critică următoarele fraze: „Asta înseamnă ceva. Insemnează că este o poezie care se defineşte; şi încă ceva, o poezie care se defineşte altfel *(sublinierea aparţine autorului n. n.) Ceiace vreau să spun nu este atât de simplu. Există* de cândva *(sublinierea autorului n. n.) un punct unde s'a tăiat istoria, şi nu atât istoria, cât mai cu seamă poezia. A fost un fel de coupure, cum s'ar spune în teoria numerilor. Nu demult. Şi deatunci lucrurile au început să se schimbe... Asta înseamnă că s'au născut forme noui... Şi este adevărat”.*

Am putea continua cu citatul până la capătul articolului, nu vom găsi decât fraze şi propoziţiuni în felul celor citate. Şi când cineva gândeşte şi scrie aşa cum gândeşte şi scrie autorul acestei schiţe critice, asta înseamnă, cum s'ar exprima dumnealui, ceva. Insemnează că este un autor care se defineşte altfel: bâlbâit la minte şi la scris. Şi, tot cum s'ar exprima dumnealui, aceasta este adevărat, foarte adevărat. Deşi nu-i atât de simplu...

„Intelect”

Auziţi, cică ar exista o editură cu numele acesta şi care, deşi tânără, ar fi desvoltat o serioasă activitate editorială. Aflăm toate acestea într'o publicaţie săptămânală de dreapta, în care se face apologia editurii „Intelect”, care, fireşte, editează numai lucrări cu caracter „naţionalist” românesc: cărticele despre d-nii Hitler, Mussolini, generalul Franco...

Crezând că suntem poate singurii care n'am aflat de existenţa acestei active edituri, am cercetat să aflăm dacă alţii o cunosc, sau au citit lucrările „naţionaliste” editate. Ei bine, nimeni, absolut nimeni, n'a aflat de existenţa acestei edituri, care, precum spune revista „naţională” săptămânală desfăşoară o intensă activitate.

Teribil cu „intelectul” naţionaliştilor noştri. Oricât l-ai căuta, oricât te-ai strădui să-l afli, este cu neputinţă să dai de el...

Procesiuni

Unui redactor al ugerului naţionalist săptămânal cu titlu dinamitard i se face următoarea reclamă:

„D. Vintilă Horia, redactorul nostru, are gata un volum de versuri intitulat „Procesiuni” şi aşteaptă editorul. Versurile d-sale, publicate în „Gândirea”, vădesc un poet format şi cu o mare sensibilitate (tocmai ceia ce lipseşte astăzi poeziei)”.

Titlul ales de poet este cum nu se poate mai indicat. Decât, este incomplect: „Procesiuni” e foarte bine spus, dar trebuia adăugat: „Procesiuni funebre”. Fiindcă versurile d-sale publicate în „Gândirea” dovedesc că „poetul” îngroapă poezia...

Foc şi tinereţe

Pereţii vespasianelor au fost tapetaţi cu următorul afiş: „In curând va apare „Asaltul”, plin de foc şi de tinereţe”. Mă rog, este o reclamă pentru o publicaţie ce va să apară, sau este o ofertă pentru alte servicii?...

In curând va apărea în atelierele „Cărţii Româneşti”:

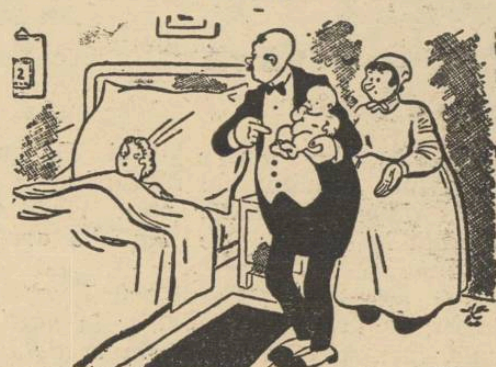
Monografia oraşului Ploeşti
de M. Sevastos

Un volum de peste 1000 pagini, format mare (în octavo), pe hârtie velină, cu aproape 1000 de clişee, având 10 hors-texte în culori pe hârtie cromo.

Apar trei ediţii: una legată în piele, alta în pânză şi alta broşată.

Doritorii se pot inscrie de pe acum — pentru ediţiile de lux — la librăria „Cărţii Româneşti” din Capitală, caşi la sucursalele ei din provincie.

COPIII

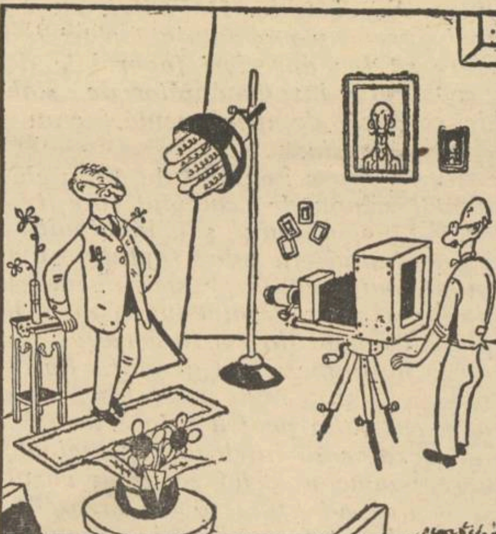
TATĂL. — Mie să nu-mi umbli cu mofturi.... La gură şi la bărbie seamănă cu amicul meu Petre. Dar dela ochi în sus e leit vecinul de vis-à-vis...

PUTEREA OBIŞNUINŢEI

Spectatorul (reintors dela băi de mare) urmăreşte, cu un bilet de lojă în mână, revista unui music-hall.

LA FOTOGRAF

FOTOGRAFUL. — Luaţi poziţia d-voastră obişnuită.

FUNCŢIONARUL. — Daţi-mi o gazetă...

MISTINGUETTE IN REVISTE

CANIBALUL LA PARIS. — Şi încă-i apetisantă!

Tripticul Naşterii

Pare o lucrare spontană şi lucidă până în detalii. Pe fundaluri de aur, fresca se încrustează colorată bogat, consistent, conturată savant în ţesături dese, cu figuraţie numeroasă şi totuşi expresia e liberă, aeriană, dinamică. Chipuri de prinţi adolescenţi, subţiri şi suavi, stărue pretutindeni, aduşi pe aripi nemăsurate şi albe ca la o sărbătoare fără sfârşit. Ceiace dă tablourilor seninătate, ori cât ar fi de tragice prin subiect şi, bolţilor, deobicei greoae, imponderabil, adâncime. E marea împărăţie a cerului, ireală, misterioasă şi în acelaş timp clară, luminată proaspăt şi viu, binefăcătoare sufletului credincioşilor. Purpura şi aurul sunt atributele acestei împărăţii. Veştmintele în cute grele arată simboluri şi ranguri creştine, iar aurul împrăştie lumină de basm minunatelor scene. Zestrea scumpă a locaşurilor noastre vechi de închinare capătă adăogire. S'o scriem apăsat: a adus-o Nina Arbore în biserica din Constanţa. Şi să-i dorim continuare.

TACHE SOROCEANU

Ingeri din Sfânta Treime →

Isus în templu ←

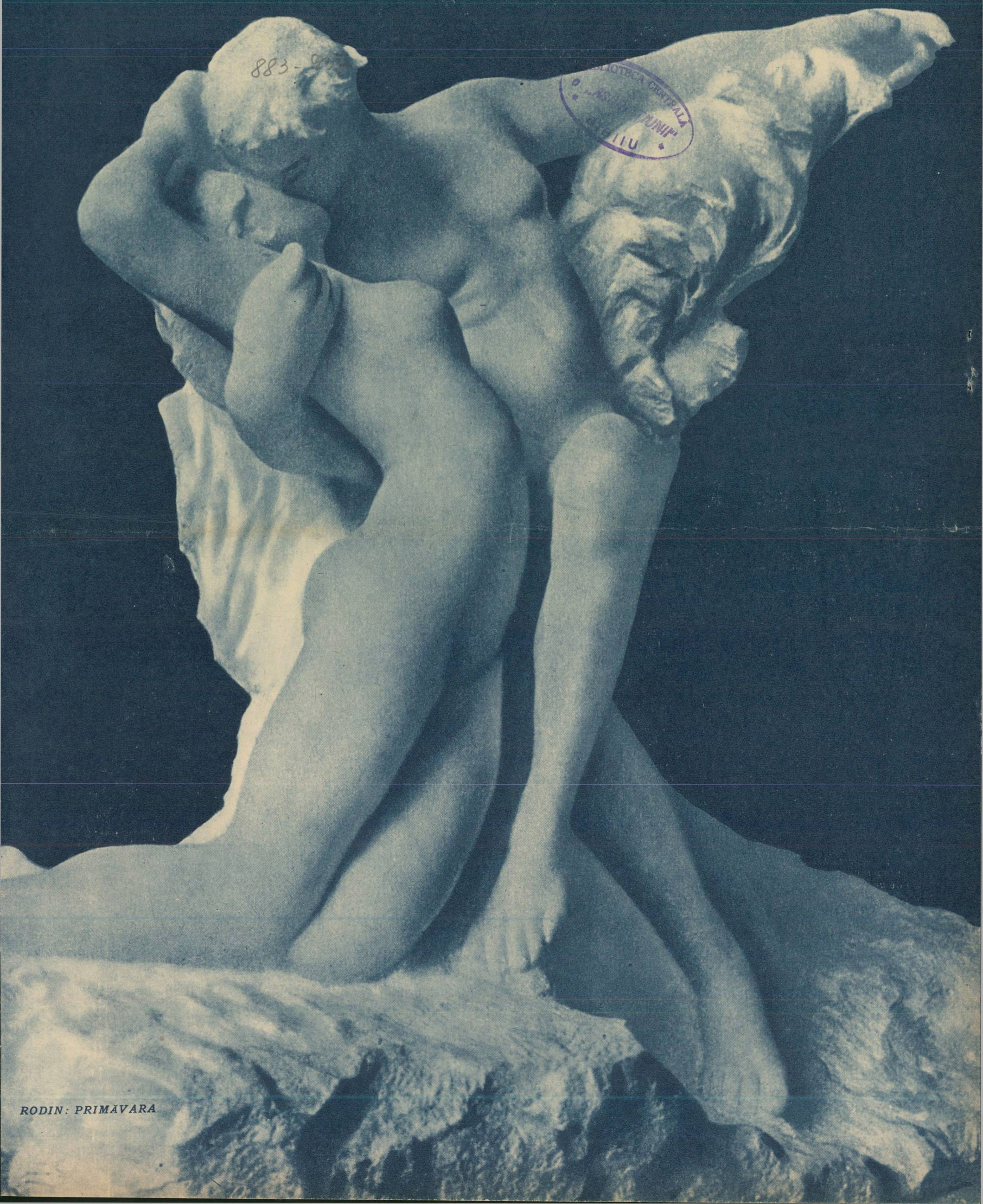
Sfânta Treime

Adevĕrul literar
si artistic

Nina Arbore: Fuga în Egipt

Adevĕrul literar și artistic

RODIN: PRIMĂVARA

A. Bourdelle: Heracles-Arcaş

AUTRE ATTITUDE DE L'HÉRAKLÈS - ARCHER

Rodin şi Bourdelle

ACEŞTI doi sculptori de prestigiu unic în arta contimporană, au fost sortiţi să fie mereu legaţi unul să altul. Elev al lui Rodin, Bourdelle i-a păstrat până la moarte o vencraţie rar întâlnită în astfel de legături, deşi curând s'a găsit cu totul separat de viziunea sculpturală a maestrului său. Iar acum, când nici unul nici altul nu mai sunt în viaţă, ca un ecou al întâlnirii lor pe culmile spiritualităţii, a apărut cartea lui Bourdelle intitulată: Rodin et la sculpture. Nu mă voi ocupa de lărgimea vederilor şi de adânca emoţie cuprinsă în cartea aceasta, ci mă voi servi de prilejul apariţiei ei pentru a încerca schiţarea figurilor celor doi mari creatori.

Câte odată, viaţa de om a unui artist îşi pierde complect însemnătatea în faţa operei realizate. Pe Rodin nu ni-l putem închipui decât prin lumea aceia de pasionate apariţii monumentale unde îi găseşti inima şi gândurile. Portretul lui Rodin, existenţa lui pământească e şi'n „Le Penseur“ şi'n „L'éternelle idole“ şi'n „Les Bourgeois de Calais“ şi'n toate operele prodigioasei sale creaţii.

Sculptorul acesta de geniu avea înfăţişare de patriarh. Nişte ochi cu putere formidabilă de a pătrunde până în adâncuri viaţa şi a o răscoli şi o barbă lungă, albă, ca'n închipuirile basmelor. La care trebue să adăogăm viziunea mâinilor ce au plămădit viguros şi mult formele ca sub porunca de sfârşit şi dezastru a ultimului vieţuitor, „ca să ne amintim ce mici sunt mâinile omului şi puţinul timp cât li e dat să se mişte în viaţă“.

De mult nu mai întâlnisem o artă a formelor care să reflecte sufletul omenirii. Tot ce-i enigmatic, nestabil şi confuz în existenţa spiritului şi a vieţii. După Antichitate şi Renaştere nu mai urmase nimic. Rodin avea să ducă mai departe civilizaţia lumii. Pietrele lui, cioplite cu mijloace de zeu, se integrează în natură ca atâtea elemente pe întinderile universului. Tot ce-i sbucium şi patimă, tot ce-i putinţă de viaţă în noi a trecut prin mâinile înfrigurate ale lui Rodin în tipare veşnice. Nimeni n'a vrut ca el să închidă în inerţia pietrii sânge cald inimă omenească. Nimic de teorie, nimic de legendă, nimic abstract, ci adevăr trăit în toate clipele, ani după ani, adevăr de carne şi suflu cald, adevăr pământesc de blestem şi glorie omenească.

Şi din toate adevărurile, mai ales iubirea a prins întruchipare în pietrele lui. Iubirea care e sbucium, înşiruire infinită de înfiorări, succedare de avânturi şi înfrângeri, durere şi fericire — sentiment ca nici unul mai greu de turnat în tipar de artă.

Modele multe se plimbau goale în vastitatea atelierului său, ca mişcarea să fie surprinsă nestânjenit, în toată spontaneitatea ei. Nu poze, nu fixitatea unui moment impus îl puteau mulţumi pe Rodin, ci libertatea, ritmul nepăsător al formelor şi liniilor. Curgerea lor, înlănţuirea lor mereu nouă în armonii. Ascultând de o singură chemare, de un singur stăpân: al destinului omenesc. Goliciunea trupurilor, spectacol tot atât de înalt ca şi frumuseţea pădurii, a câmpului, a cerului — fără falşă pudoare, fără frica nici unei atitudini. Preamărirea omenirii prin dragoste.

Rodin: Gânditorul